Exemplar imperiali

9
21
12

EX BIBLIOTHECA
IOSEPHI GARAMPII
II F 33 G 2a

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
9
14 M A
2

V. C. 23.

9. 3. f. 12

ILLVSTRIVM MIRACVLORVM, ET, HISTORIARVM MEMORABILIVM LIB. XII.

Ante annos ferè CCCC. *à* CAESARIO HEISTERBACHCENSI, *ordinis Cistercienſis, Colonienſis diocœſis, viro venerandæ pietatis & reconditæ doctrinæ, de ijs, quæ ſua ætate memoratu digna contigerunt, accuratè conſcripti:*

Ab omnibus quidem Orthodoxæ religionis & veræ pietatis amantibus, propter euidentem vtilitatem & iucunditatem diu deſiderati:

Nunc ab innumeris mendis, quibus incuria veterum ſcriptorum & Chalcographorum ſcatebant, diligenter repurgati, & recens in lucem editi.

COLONIAE AGRIPPINAE
In Officina Birckmannica, ſumptibus Arnoldi Mylij.
Anno M. D. XCIX.
Cum gratia & Priuilegio Sacræ Cæſareæ Maieſtatis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

D.PROB.ROM.S.J.

ADMODVM REVERENDO IN CHRISTO PATRI AC DOMINO, D. IOANNI RODERO,

insignis Monasterij Hemmenrodensis sacri Ordinis Cistertiensis Abbati Religiosissimo, Domino ac Patrono suo, Iacobus Fischerus Harlemius salutem in Christo veram exoptat.

PRAECLARE de Republica Literaria mereri illos, qui magno studio ac labore compartam variarum rerum notitiam, non sibi solis seruare, sed alijs quoq́, transmissis ad posteros doctissimis libris, eandem communicare student, Reuerende Domine, *notius est, quàm vt fusius me id comprobare necesse sit. Quanquam enim non desint fortè, quibus minus probetur, tam multa ac varia quotidiè, vtilia licet. prodire noua volumina, quibus & ingenia obrui, & nimijs sumptibus liberalium artium & scientiarū studiosos grauari existimant: qui tamen rectius iudicant, Beati potius Augustini scio,* Lib. 1. de Trinit. c. 3 *sententiam comprobabunt; qui etiam de ijsdem quæstionibus ac rebus, plures à pluribus conscribi libros, diuerso stylo, non diuersa fide, vtile sensit; non solùm, quod difficile sit in omnium manus; quæ*

ſcribuntur à ſingulis, venire: verùm etiam, quod qui vel minus intelligit, minoriq́ cum voluptate legit vnum fortè melius aſſecutus ſit, libentiusq́ lecturus alterum, rem eandem alijs verbis, aliaq́ methodo explicatem. Nam quod in cibis, quibus hoc corpus ſuſtentatur, euenit, vt vnus idemq́, vni eidemq́ homini placeat & diſpliceat, variè conditus & apparatus; idem quoque in ſcriptis illis, quibus mēs noſtra paſcitur, accidere certum eſt. Nonnulli ſiquidem res multis verbis explicari, alij breuiter proponi; quidam non niſi ornata dictione delectantur; alij ſimplicem amant. Vt ergo omnibus fiat ſatis, cupit B. Auguſtinus, à diuerſis etiam eādem rem variè pertractari, eosq́ cenſet laude dignos, qui ſuam in eo operam ſtudiumq́ ponūt. Sed non ij ſoli commune bonum quærunt, qui proprijs ſcriptis in lucem edendis, aliorum vtilitati conſulunt, verùm etiam illi, qui veterum ſcripta, quæ vel in obſcuro latent, & à tineis, ipſaq́ vetuſtate ſenſim abſumuntur, primùm in lucem & publicum proferunt; vel ſi iam lucem aſpexerunt, ab erroribus, quibus partim ſcriptorum, partim calcographorum vitio plerumq́ ſcatent, expurgant: quorum labor eò cenſeri ſolet vtilior, quò libri ipſi plus commodi Dei Eccleſiæ adferunt. In quo genere vt libenter primas partes deferimus

ijs,

ijs, qui diuinitus inspiratis sacris vtriusq; Testamenti libris nitori suo restituẽdis incumbunt: sic non postremas censemus ijs deberi, qui veterum catholicorum Theologorum scripta curant quàm emendatissime euulgari. Nouimus verissimum esse quod B. Augustinus tradit ad D. Hieronymum & Fortunatianum scribens, nullis etiam Catholicissimorum hominum scriptis eum deferendum honorem ac timorem, quem Canonicis diuinarum Scripturarum libris; quorum cùm DEVM solum authorem sciamus, nullam quoque omninò falsitatem in ijs reperiri posse profitemur: imò, cum B. Basilio grandem iudicamus blasphemiam, vel verbum vnum dicere otiosum in ijs esse. Interim post diuinitùs inspiratas sacras literas, & Oecumenicorum Conciliorum decreta, magno semper in honore apud Catholicos fuerunt veterum Theologorum scripta, quos meritò lumina ciuitatis DEI cum B. Augustino vocare possumus. Vnde & vtilem nauare operam iudicati sunt hactenus, qui horum libris ab interitu & erroribus vindicandis student. Ex quorum numero fuisse Reuerendum & Eximium S. Theologiæ Doctorem, & ad D. Gereonem Coloniæ, dum viueret, Canonicum D. Tilmannum Bredenbachium, cum alia eius studio & labore edita veterum

Epist. 19. & 111.

Homil. 10. in Hexameron.

Lib. 1. contra Iulianum cap. 2. & lib. 2. ante finē.

 scripta-

ſcriptorum monumenta teſtantur, tũ hi ipſi Cæſarij Heiſterbacenſis Ordinis Ciſtercienſis Religioſi Dialogorum Libri abundè ſatis cõprobant, in quibus ille recognoſcendis, expurgandis, atq; cum varijs exemplaribus cõferendis, multum ſanè laboris poſuerat, ſed cùm iam penè ad calcem perueniſſet, DEVS illum ad eam vitam, vt ſperamus, euocauit, in qua neq; labor, neq; luctus; ſed pro labore Chriſti nomine ſuſcepto, ſempiterna quies, et gaudium nunquam finiendum tribuitur. Ne verò tanti viri pia ſtudia perirẽt, ſedulò curatum eſt, vt quod deerat his libris recognoſcẽdis & illuſtrandis, ab ijs qui non tam priuata ſua, quàm Reipublicæ commoda quærunt, haud minori induſtria ſuppleretur. Licèt enim minus ornata ſit dictio Cæſarij, magnum tamen hæc eius ſcripta ad permouẽdas mentes catholicorum, eorum præſertim, qui pietatis atq; virtutis ſtudio flagrant, momẽtum habent; quia varijs exemplis ac miraculis, tam ea quæ ad fidẽ Catholicam pertinẽt, quàm quæ ad conformandos fidelium mores voluntati diuinæ, ſedulò inculcat. Neq; parua ſcriptoris cenſeri debet authoritas, quã non ſolũ antiquitate, quippè qui ante quadringẽtos penè annos vixit; ſed & eruditione apud Orthodoxos oẽs optimo iure obtinebit. Verũ pluribus, R. D. te non diſtinebo, quod & alijs impli-

implicitum arduis negotijs sciam; & quæ de authore, eiusq́; his scriptis adferri possent, fusè satis in ea, quæ ad lectorem subijcitur, epistola, cõmemorentur. Quod verò hunc Cæsarium ad te mittendum putarim, fecit primum virtus illa eximia, qua tui ordinis tam Prælatis, quàm subditis, egregiè præluces, de qua plura me scribere volẽtem modestia, & animi tui submissio ꝓhibet. Deinde ipse Cæsarius, qui vestrum hoc Hemmenrodense, cui cum laude præsides, monasteriũ mirificè prædicat, & tanquam parentem Heisterbacensis sui cœnobij impẽsè veneratur, virtutes Religiosorum eius prolixè persequens. Denique, ni ingrati animi turpissimam notam inuri mihi velim, opus hoc, meum in ius translatũ, ad alium destinare non potui, quàm ad eum, cuius tanta in me, hominem peregrinum, extant merita, quanta vix à sanguine mihi cõiunctissimis sperare licuisset. Nam integro penè decennio, dum à dulcissima patria exulo, quod & bellis sæuissimis externa, & hæresibus immanissimis animarum eius vastentur bona, non tantùm suauissimum mihi hospitium liberalissimè concedis, ac fouere peramanter pergis; verùm etiam, quò ornares quoque, ad Doctoratus in Theologia gradum euexisti: pro quibus sanè beneficijs, cùm gratiam referre nequeam, saltem animum be-

neficiorum memorem declarare debeo, quod, dum vixero, DEO adiuuante, facere non intermittam. Accipe itaque dignißime Domine Abbas hoc Cæsarij monumentum, pignus non modò obseruantiæ ac amoris in me tui; sed & testimonium grauißimum antiquitatis, & religiosæ disciplinæ Monasterij huius, cuius non minori cum fructu, quàm laude, gubernacula tenes; & si quando à curis grauioribus quid supersit temporis, eius te lectione vtiliter oblecta, tuisq́; subditis, vt ex eodem fructus vberes percipiant, legendum trade. DEVM oro, vt R.T. quàm diutißimè huic suæ Religiosæ familiæ, adeoq́; toti Ecclesiæ seruare dignetur incolumem, ad diuini nominis sui immortalem gloriam, multorumq́; afflictorum consolationem, ac salutem sempiternam. Hemmenrodij, à partu gloriosißimæ Virginis, anno millesimo, quingentesimo, nonagesimo, Mensis Octobris die vicesimo primo.

A D

AD CATHOLICUM VIRTVTIS STVDIOSVM LECTOREM.

PRODIT denuo, non ſemel quidem olim typis euulgatus Cæſarius, ſed poſtrema, vt videtur, editio in annum à Chriſto ſeruatore noſtro nato 1481. incidit: cuius cùm iam vix pauca, eaque non niſi in peruetuſtis bibliothecis reperirentur exempla, Reuerendus & eximius ſacræ Theologiæ Doctor D. Tilmannus Bredenbachius inſignis Collegij Coloniæ ad D. Gereonem, dum viueret, Canonicus, non minus virtutibus, quam literis clarus, parentis ſui viri optimi & doctiſſimi exemplum ſecutus, totum ſe communi reipubl. Chriſtianæ bono conſecrans, cùm ad alios ſcriptores, tum ad hunc Cæſarium recognoſcendum animum adiecit; non ſolùm quod ipſe miraculorum, & exemplorum lectione mirificè delectaretur, ſicut eius ſacrarum collationum libri teſtantur; verùm etiam quod magnam his vim ineſſe cenſeret ad excitandam fouendamque in animis fidelium, hac mundi ſenecta penè

extinctam, pietatem; quo etiam nomine hos libros magnoperè à plurimis eruditione & virtute conspicuis viris expeti sciebat. Quem ille laborem cùm iã ad finem vsque perduxisset, ac de euulgãdo opere cum Typographo tractare cœpisset, immatura ecce mors, non sine multorum dolore, reipub. Christianę, cui eius opera vtilissima adhuc fuisset, eum sustulit. Ne verò labor tam fructuosus intercideret, simulque virtutis studiosi hoc libro diutius carerent, data est sedulò opera; & Cæsarius ipse denuò, non tantùm diligenter relectus, sed etiam ex quodam manu scripto codice, licèt nec vetustissimo, nec correctissimo, non vno loco emendatus. Dominus quidem Bredẽbachius hinc inde, modicè tamen, stylum mutârat, aut verius paucula verba latiniora nõnullis locis substituerat; verùm quod hoc alijs minus in auctore veteri probaretur, relicta sunt vbiq; ipsius Cæsarij verba, etiam barbara, & minus latina, quæ prudentem lectorem haud offendent, si & temporis illius, & finis quo ab autore liber cõscriptus est, rationem aliquã habuerit. Nam vt hac ætate nullus à populo Italiæ, aut Græciæ iure postularet

serme-

ſermonem Latinum vel Græcum; ſic neq; à ſcriptoribus, qui in ea inciderunt tempora, quibus politiores literæ ex ſcholis, harum maximè partium, ſi nō penitus exulabant, dominante certè barbarie vix apparebant, ornatam dictionem qui requireret, iure reprehendendus eſſet. Quod cùm vniuersè de quibuſuis authoribus illorū temporū & locorum ſtatuendum ſit, maximè tamen in illis obſeruādum venit, quibus non fuit propoſitum verba ſectari, ſed res explicare; non linguam aut ſermonem legētium perpolire, ſed mores vitamq; formare & ornare: quod vt Cæſario, hos dialogorū libros illa ætate ſcribēti, ſic & Domino Bredēbachio p. m. eoſdem recognoſcenti, & reliquis editionem hanc vrgentibus & promouentibus, propoſitum fuit, vt nimirū hinc lectores & vitia fugiendi, & virtutes conſectādi, & auitam maiorum fidem pietatemque maiori ſtudio conſeruandi, incitamenta caperent: ad quod ſicut verborum elegantia parum, ita ſanè viua exempla, etiam ſimplici dictione nudeque propoſita, plurimùm valere omnis & antiquitas teſtatur, & optima rerum magiſtra, quotidiana experientia

perientia nos edocet. Quare vt Theologi, Legum, Canonumque doctores, Medici item & Philosophi suarum facultatum authores & interpretes, quantumuis inculta dictione vtantur, quod rerum vtilium scientiam inde hauriant, assiduè & diurna & nocturna lectione versant; sic quoque minimè conuenit Christianæ philosophiæ studiosos, eos aspernari libros, quorum lectio, etsi ornatè dicendi facultatem non suppeditet, benè tamen recteque viuendi rationem edocet: indignum siquidem esset, id quod à prudentissimis hominibus solius scientiæ comparandæ gratia fit, quæ absque caritate possessoribus suis haud rarò perniciem adfert; id in ijs quæ salutem nostram, & quidem sempiternã propius attingunt, à nobis non præstari. Sicut ergo illi sciunt, à rerum magistris non postulandam dictionem ornatã, sed ab ijs quorum ea professio est, vt circa verborum delectum versentur; sic ab his, qui moribus Christianorum formandis insistunt, id petere haud æquum est. Etsi enim optabilius foret, vt res etiam istæ per se excellentes, grauissima politaque oratione explicarentur, non tamen si

quan-

quando hæc desit, res simul vtilissimæ abijciendæ veniunt. Quod verò ad res his libris pertractatas attinet, sunt illæ non tantum ob varietatem iucundæ, sed etiam vtilissimæ; recenset siquidem autor multiplices historias suæ ætatis, easque non confusas, sed in certum ordinem digestas. Bona autem optimaq; fide eum vsum esse, prudens acrisque iudicij lector facilè aduertet. Scio non defuturos qui hæc velut leuia, quin etiam tanquam vana aspernabuntur; ex quibus ij qui à salutis fundamento exciderunt, & iam olim damnatas hæreses sectantur, non magnopere Catholicum Ecclesiæ filium remorabuntur; quippe cùm non ignoret astutiam fraudesque sathanæ, per electa sua organa id studiosè agentis, vt non solum credẽtium fidem, sine qua salus vera obtineri nequit, subuertat; sed per eosdem quoque, mores illorum, quorum fidem altiores egisse radices cernit, quàm vt tã leui vẽto deijci possit, corrumpat: cùm sine probatis moribus, fides, sana licet & integra, salutẽ fideli afferre nequeat. Hoc callidus ille serpens, & humani generis hostis acerrimus non ignorans, ea omnia præsidia, quæ magnum habẽt

ad cor-

ad corrigendos formandosque mores momentum, eripere studet. Nihil proinde mouebit Catholicum lectorem, illa hominis Zuingliani iniqua censura, dum scribit in his dialogis omnia fabularum plena esse. quid enim aliud iudicaret de Cæsarij libris quibus tam apertè confirmatur doctrina Ecclesiæ Catholicæ, à qua ipse deficiens, hęreses, quæ iisdem libris refelluntur, consectatur, vt nisi pro fabulis hæc habeat, se nō veritati fidei, sed reprobatis erroribus adhærescere confiteri cogatur? Laudare scripta hæc Cæsarij non potuit, nisi simul laudaret dogmata catholica de veritate Eucharistiæ, Missæ sacrificio, Sacramentis Pœnitentiæ, extremæ vnctionis, & sacræ ordinationis, efficacia baptismi aquæ, sanctorū inuocatione, igne purgationis siue emendationis, statu, votis, professione monachorum ac religiosorum hominū, & alia sexcenta id genus: quæ si approbet, se, gregemque suum damnet necesse erit. At non vidit miser, etiam exploso Cæsario, superesse innumeros alios, neque eruditione, neque sanctitate, aut autoritate inferiores, qui eadem omninò suis scriptis confirment. Certè ipse

Ioannes Iacobus Frisius in additione ad Simleri bibliothecā.

quo-

quoque Cæsarius, si viueret, gloriosum sibi duceret, cum vetustissimis ac sanctissimis Ecclesiæ Patribus, qui hanc Orthodoxam & catholicam fidē, grauissimis sententijs, firmissimis rationibus, certissimis atque euidentissimis miraculorum, exemplorumque testimonijs comprobârunt, ab hæretico homine damnari: cùm præsertim hos ipse duces secutus sit in hoc opere conscribendo, quorum aliquot paulò pòst recensebimus. Nôrunt siquidem Catholici, gloriosum esse ab hostibus fidei vituperari, quibus familiare est, veręe pietatis & religionis exercitijs, nomē superstitionis & impietatis falsò imponere: sicut improbi & vitijs dediti, virtutum nominibus cohonestare actiones suas student. Quare si hi soli huius generis scripta contemnerent, haud magnoperè nocerent veræ fidei assertoribus: sed quod nonnulli etiā qui Catholici videri diciq; volunt, sic affecti sint, vt non magnū pondus libri hi Cæsarij apud eos habituri videantur, tum quod istiusmodi res flocci faciāt, tum quod scriptorum taliū fidem suspectam habeant, id fortè nonnullis maiorē difficultatem adferet. Verū qui ita sentiunt,

videant

videant qua ratione inducti ijs, qui verum Deum norunt & colunt, credere renuant, cùm ethnicis & idolorum ac dæmonum cultoribus historias scribẽtibus, tam facilè assentiantur. A ratione etenim planè est alienum, viri non solũ prudentis ac eruditi, sed probi & religiosi, qui, ne quid committeret quo Deus iudex, vindexq; malorum offendi posset, à multis, quibus alioqui licitè perfrui poterat, voluptatibus abstinens, asperam atq; austeram viuendi rationem sectatus est, fidem suspectam habere, cũ mentiendi caussam habuerit nullam; ne verò quid confingeret, timore diuino meritò cohiberi debuerit. Nouerat Cæsarius, quem libri & vita testantur religiosum Dei cultorem fuisse, scriptũ esse, Os quod mẽtitur occidit animam; non ignorabat Deum, nostro mendacio, quod execratur, minimè egere: sciebat causam bonam, quam tractandam susceperat, mendacijs non promoueri aut stabiliri, sed potius euerti. quæ etiã caussa illum compulit, statim initio libri protestari, Deumque testem inuocare, nihil omnino à se confictum in hos libros relatum esse: quin & profitetur libro 3. cap. 33. Satius se iudicasse etiam vera sub-

Sapien 1.

ra sub-

ra ſubticere, quàm falſa ſcribere. quod illo quoq; tacente, res ipſa loquitur, dũ non tantùm quid geſtum ſit, ſed etiam à quo, loco, quóq; tempore, & à quibus demùm illud acceperit, tam accuratè recenſet; idq; oratione ſimplici, abſque omni verborum fuco, nullis non ſolũ hyperbolis, ſed nec amplificationibus, nuda ſcilicet apertaq; dictione veritatis amica vtens. Quòd ſi coram æquo iudice omni priuato affectu ſepoſito in medium cõtrouerſia hæc proponatur, quis non videt illum pro Cæſario ſentẽtiam pronunciaturum, dicturumq; potius credendum tam probo illorum tẽporum ſcriptori, bona fide referẽti, quæ ſua ætate geſta acceperat, quàm cuiuis alteri, poſt tot ſecula in dubium eadem vocanti, non aliam ob cauſſam, quàm quòd ſibi videantur ea non ita, vt Cæſarius commemorat, accidiſſe? Et quia cũ Chriſtianis nobis agendum, conſiderẽt illi quàm alienum ſit, & à caritate, quæ malum non cogitat, ſed omnia credit; & à Chriſti Domini noſtri inſtitutione, tam ſedulò monentis, Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite cõdemnare, & non condemnabimini; huiuſmodi non ſolùm dicere, ſed vel cogitare de I. Cor. Luc. 6

proximis, ijs præſertim, qui tot iam ſæculis viri boni & eruditi habiti ſunt. Videant ne eius criminis, quod alteri imponunt, ſe reos cõprobent: qualis enim quiſq; eſt tales etiam alios iudicat: nam libidinibus deditus, omnes iiſdem deſeruire exiſtimat, imò impoſſibile cenſet quemquam caſtè viuere: ſic arrogãs, quidquid ab alijs fit, ex eadẽ radice profectum putat. Id Sapiens aduertens dicebat, In via, ſtultus ambulans, cùm ipſe inſipiens ſit, omnes ſtultos æſtimat. At qui ſubmiſſo eſt animo, qui continentiæ cultor, qui amans virtutis, ad benè ſentiendum de alijs propenſior eſt. Nec eſt cur quiſpiam miretur, ſi etiam modò in ordine eccleſiaſticorum nonnulli ſubinde inueniantur, quibus huiuſmodi ſcripta, quæ pietatem ſpirant, & legentium deuotionem promouẽt, ſint inſipida: cùm initio naſcentis eccleſiæ non defuerint fideles, in quos caderet illud B. Pauli; Animalis homo, nõ percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei. Stultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere; quia ſpiritualiter examinatur. Quorũ enim vita & mores alieni ſunt à moribus & vita iuſtorum, his neq; dicta, neq; facta Sanctorum, ſed illorum qui mun-

di hu-

Eccl. 10.

1 Cor. 2.

di huius amatores sunt placent & arrident. Notabat id B. Ioannes dicens; Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquũtur, & mundus eos audit. Nos ex Deo sumus. Qui nouit Deum, audit nos; qui nõ est ex Deo, non audit nos. Quod Christ⁹ Dominus iã ante Apostolis, omnibusq; suis sectatoribus eventurum prædixit; Si de mundo fuissetis, mũdus quod suũ erat diligeret, quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Sicut enim similitudo est caussa amoris; ita vbi dissimilia sunt, imò contraria studia, ibi cõciliatio vnioq; animorum rara. Quemadmodum etiam tractãt fabrilia fabri; & vt, Nauita de ventis, de bobus narrat Arator, sic quæ quisq; impensè amat, & assiduè tractat, de ijs quoq; magna cum voluptate crebrò sermonẽ miscet, continenterq; cogitat. Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum, Seruator dicebat; quare neq; illud absurdè dicitur, animum magis esse vbi amat, quàm vbi animat. Hinc non rarò cernimus ita affectos homines, magna auiditate legere & audire absque vllo fastidio, etiam prolixas de rebus vel amatorijs, vel vanis confictas historias; ex illisq; insignẽ

1. Epist. 4.

Ioan. 15.

Matth. 6.

voluptatem capere; apud quos si probatam sancti alicuius vitam, aut breuem, vnde ad virtutem incitentur auditores, narrationem instituas, nullo sensu delectationis afficientur, sed dicentem sibi molestum esse, & vultu, & gestu, si nō etiam verbis, afferent. Neq; mirum hoc accidere in rebus gestis piorum, cum ex ipso etiam verbo Dei, nō rarò molestiā capiant. Quibus illud Salomonis inculcandum esset; Vsq; quò paruuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi sunt noxia cupient, & imprudentes odibūt scientiam? Neq; ex alio fonte hoc malum manat, quàm quòd spiritum Dei nō habeant, qui, quos inhabitat, à vanitate ad veritatem, à vitijs ad virtutem, à terrenis ad cœlestia, à caducis ad sempiterna, & deniq; ab ijs, quę sensibus subijciū tur, ad ea quæ mente tātùm percipi possunt, pertrahit. Siquidem pij omnes magno studio huiusmodi scripta solent euoluere, cupidè audire, diligenter peruestigare: quod cùm spiritu Dei agātur, ea quæ idem spiritus in sanctis iustisque operatus est, quæque eodem impulsore conscripta sunt, diligant, & complectātur, nec contemnendum fructum inde colligant. Quæ etiam causa impulit vitæ san-

Prouerb. 1.

tæ sanctimonia & doctrina illustres Ecclesiæ, tam Græcos, quàm Latinos, Patres, vt si quid tale alicubi sua ætate accidisse intelligerent, studiosè annotarēt: testatur id B. Theodoreti Cyri Episcopi Dei amantium historia, Palladij Lausiaca, Ioannis Euirati, siue Sophronij Hierosolymitani antistitis, Pratū Spirituale, Simeonis Metaphrastæ ingentia illa de sanctis conscripta & collecta volumina; Petri Abbatis Cluniacēsis miraculorum libri, Bedæ Venerabilis gentis Anglorum & diuersorum Sanctorū historiæ; id B. Gregorij Turonensis de gloria Martyrum & Cōfessorum libri; hoc S. Gregorij Magni Dialogi, & homiliæ; B. Euodij Vzalensis de miraculis Protomartyris Stephani cōmentarius, B. Augustini de eodem, & B. Ambrosij de alijs martyribus conscripta miracula, Seueri Sulpitij Dialogi, B. Hieronymi multorum Sanctorum descriptę vitę; quorum aliorumq; exemplo prouocatus, non infęliciter hoc opus aggressus est Cæsarius. Quod verò ad visiones & reuelationes quę multæ his libris cōtinentur, attinet, quia & illæ quibusdā, qui sibi sapientes videntur, minus arrident, sciat Catholicus lector, vt pruden

tiæ est non temerè quibusuis reuelationibus fidem adhibere;ita iure reprehendi,damnariq; eos, qui omnes proterue reijciunt,& velut confictas,aut delirantium somnia dānant. Qui si sciant quo loco illæ à grauissimis Ecclesiæ doctoribus habeantur,impudētes sunt, quod tantorum virorum iudicio accerrimo, suum præferant;si ignorant, temerarij, vt qui de rebus minus sibi perspectis tā inconsideratè iudicent. Quanti autem visiones ac reuelationes fidelibus ostensas fecerint beatissimi olim Patres,discánt ex B. Ioannis Chrysostomi libro de Sacerdotio sexto;B.Gregorij Nisseni commentario de B. Macrina; Sanctiss. Christi martyre & Episcopo Cypriano epist.8. 10.34.54. libro item de mortalitate; à quo etiam sentient se perstringi in fine epist. 69. Deniq;, ne nimius sim, Tertul.libr.de Idololatria cap. 15.visionem nocturnam cuidam fidelium factam, non veretur diuinam appellare autoritatem: & libr. de spectaculis cap. 26. & de velandis virginibus cap. vlt. non erubuit mulieribus factas reuelationes, ad probationem eius quod tractabat adducere: quæ, aliaque plura,si temerarij hi censores expendant,discēt

mo-

modeſtius de his ſimilibuſq́ue rebus & ſentire & loqui;ſcientq́ue illos, qui Dei ſpiritum habent,multo & acutius acriuſq́ue videre, & rectius deiudicare ea, quæ idem ſpiritus infidelibus operatur, quàm qui de ſtudio acquiſita prophana ſcientia gloriantur. Sed de his ſatis; tu verò Chriſtiane lector, vtere his libris Cæſarij,ex quibus fructum non cõtemnendum, ſi velis,percipies;ad cuius lectionem aditum tibi faciat B. Bernardus, cuius ætate Cæſarius vixit, cuiuſq; verbis & prædicta comprobantur, & quæ ab eo breui ſermone explicari non poterant, ab ipſo Cæſario fuſius pertractantur; is autem ſermone primo de dedicatione ſic ait; Mirabilis Deus in Sanctis ſuis, non modò in cœleſtibus, ſed etiam in terrenis. Vtrobique Sanctos habet, & in vtriſque mirabilis eſt; illos quidem beatificans, iſtos ſanctificans. An experimentum quæritis eius de qua loquimur ſanctitatis, & ſanctorum vobis iſtorum miracula deſideratis oſtendi? Multi certè ex vobis (fratres ſuos religioſos alloquitur) à peccatis & vitijs, in quibus computruerant tanquã iumenta in ſtercore ſuó, exiêre viriliter;& quotidie impugnantibus eis po-

Hebr. 11. renter resistunt, iuxta Apostolum, qui de Sanctis loquens vtique, Conualuerunt, inquit, de infirmitate, fortes facti sunt in bello. Quid mirabilius, quando is qui vix per biduũ poterat à luxuria, crapula & comessationibus, & ebrietatibus, à cubilibus & impudicitijs, cæterisq; similibus & dissimilibus vitijs continere, nunc ab eis continet multis annis, tota vtiq; vita sua? Quod maius miraculum quando tot iuuenes, tot adolescentes, tot nobiles, vniuersi denique quos hic video, velut in carcere aperto tenentur sine vinculis, solo Dei timore confixi, quod in tanta perseuerant afflictione pœnitentiæ vltra virtutem humanam, supra naturam, contra consuetudinem? Ipsi credo videtis, quanta iam possemus inuenire miracula, si perscrutari sigillatim liceret singulorum exitũ de Ægypto, & deserti viam, id est, abrenunciationem sæculi, introitum monasterij, in monasterio conuersationẽ. Hæc S. Bernardus, quæ non inconcinnè videntur seruire libro primo Cæsarij, qui agit de conuersione sæcularium ad religionem.

VITA

VITA CAESARII EX HIS DIALOGORVM LIBRIS COLLECTA.

COLONIAE Agrippinæ, si non natus, quod tamen probabile est, certè à puero in scholis educatus fuit, & quidem in ludo literario (A) ecclesiæ Collegiatæ S. Andreæ Apostoli: vbi cum puer literis imbueretur, & in grauem incidisset infirmitatem, diuinitus curatus est hac (B) ratione Matertera Cæsarij puellam paganam decem annorum suo ære emerat, quę dum sacro baptismi lauacro regeneratur, piorum hominum cohortatione, Cæsarij mater infirmum filiolum linteo adhuc madido, quo puella tecta baptisterium egressa fuerat, inuoluit, & simul atque sacra aqua infirmum attigit, erumpente sudore conualuit. Anno Domini Millesimo centesimo octuagesimo octauo, à Clemente III. Pontifice Maximo, Imperante Friderico I. in Germaniam missus fuit Henricus Cardinalis, Episcopus Albanensis ordinis Cistertiensis, ad prædicandam crucem contra Saracenos, quem se puerum in Ecclesia S. Petri Coloniæ concionantem audiuisse (C) testatur. Quo tempore autem Rex Philippus cum Othone de imperio certans primò vastauit ditionem Coloniensem, contigit Cæsarium ex monte S. VValpurgis (monasterio ordinis Cistertiensis, olim monialium, nunc monachorum; quod trium circiter horarum itinere distat Colonia propè Bruelam) Coloniam proficisci cum D. Geuardo

(A) lib. 1 cap. 4.

(B) lib. 10 cap. 44.

(C) lib. 4 cap. 79.

secundo Abbate monasterij eiusdē ordinis vallis S. Petri Heisterbacensis ; quod ex opposito ciuitatis Bonnensis, non ita longè à Rheno situm, inchoatum fuit circa annum Domini Millesimum centesimum decimum octauum, autore (D) Philippo Archiepiscopo Coloniensi in monte primò Strombergh; verùm quarto post anno constitutum in ipsa valle, deducta (E) eò Colonia religiosorum ex monasterio Hemmenrode diocœsis Treuirensis. In hac profectione dictus Abbas Gerardus Cæsarium hortatus est, vt seculo valedicens, eiusdem ordinis regulam in suo Heisterbacensi monasterio profiteretur ; ad quod faciendum vt eum induceret, narrauit insignem illam visionem in Claraualle diuinitus circa fratres laborantes ostensam, cuius etiam in his libris (F) mentionem facit; qua cohortatione permotus, promisit Abbati, se, si quando diuinitus ad mutandum vitæ genus incitaretur, non ad aliud, quàm ipsius monasterium venturum. Remorabatur illum eo tempore maximè votum peregrinationis ad S. Mariam Rupis Saluatoris, quo trium mensium spacio (G) completo, nullo amicorum suorum conscio, Diuina gratia impellente, seculo renuncians, ad Heisterbacense monasterium venit. Incidit autem hæc eius conuersio, & monastici habitus ac instituti susceptio in annum (H) Domini millesimum centesimum nonagesimum nonum. Fuisse autem eo tempore virum, non tantum pium ac religiosum, sed etiam prudentem & doctum, inde facilè colligere est: quod cùm ad idem monasterium eodem tempore venisset conuersionis caussa D. Godefridus Scholasticus collegij Canonicorum S. Andreæ Coloniæ, vir decrepitę ętatis, & anno probationis primo varijs, grauibusque tentationibus

(D) lib. 4. cap. 64.

(E) [illegible]

(F) li. 1. c. 17.

(G) ibidem.

(H) lib. 2. cap. 10.

bus agitatus, multum fluctuaret, à (I) Cæsario, itidem tunc nouitio; prudentissimè directus, & vt in proposito suscepto persisteret, confirmatus fuerit. perseuerauit Cæsarius in ordine, & in fratrum institutione vtilem operam posuit: pro quibus homilias morales de infantia Saluatoris, quarum non semel in hoc opere mentionem facit, scripsit: in quorũ etiam potissimum gratiam, hos dialogorum libros conscripsit tempore (K) Honorij III. Anno Domini (L) Millesimo ducentesimo vigesimo secundo, qui (M) fuit Cæsario annus vicesimus secundus à suscepto habitu, & regula monasticæ professionis.

(I) lib. 4. cap. 49.
(K) lib. 5. cap. 21.
(L) lib. 10. cap. 48.
(M) lib. 2. cap. 10.

VITA

VITA EIVSDEM EX IOANNIS TRITHEMII Abbatis Spanheimensis libro de Scriptoribus Ecclesiasticis.

CAESARIVS, *monachus in Heisterbach, ordinis Cistertiensis, natione Theutonicus, Coloniensis Agrippinæ diœcesis, vir deuotus, & in regulari disciplina præcipuus, atq; in diuinis scripturis longa exercitatione studiosus, cōposuit ad instructionem nouitiorum quorum instructor erat, simplici & aperto sermone nonnulla opuscula, quorum lectio deuotis, & simplicioribus fratribus, non est spernenda de quibus ego tantùm reperi subiecta.*

Opus prolixum de miraculis & visionibus diuersis suo tempore factis in Germania, quod ad imitationem S. Gregorij Papæ prænotauit.

Dialogorum de varijs lib. XII. Colligite fragmenta ne.

In Euangelijs Dominicalibus lib. II. Botrus Cypri dilectus.

In Euangelijs de Sanctis lib. I. Dominus ac Saluator noster Iesus.

Sermones ad nouitios lib. I.

Alia insuper complura adidit, quæ ad notitiam meam non venerunt.

Extant item in to. 6. de vitis Sanctorum R. P. Laurentij Surij, de vita S. Engelberti Archiepiscopi Coloniensis lib. II.

Item Commentariorum in Ecclesiasticum lib. IX. reperiuntur Coloniæ M. S.

CAE-

CAESARIVS PRAEFATIONE IN HOS LIBROS Dialogorum.

TESTIS est mihi Dominus, nec vnum quidē capitulum in hoc dialogo me finxisse; quod si aliqua fortè aliter sunt gesta, quàm à me scripta, magis videtur imputandum esse, à quibus mihi sunt relata.

IDEM LIBRO III. DIALOG. CAP. XXXIII.

SVnt adhuc alia multa & magna huius Conuersi (Simonis de Alna) opera, quæ ad meam notitiam non peruenerunt, ex quibus tamen quædam audiui, quæ scribere nolui, eò, quod relata minus benè retinuerim. Satius duxi etiam vera subticere, quàm falsa scribere.

VOÇA

VOCABVLORVM NONNVLLORVM APVD CAESarium significatio, quæ lectorem remorari possent.

Allodium siue Alaudium, prædium liberum.
Alueus porcorum, linter.
Ambo, suggestus vel pulpitum.
Analogium, suggestus.
Anchorarij lapides, fortè, angulares, vel pro fundamento.
Boti & Cotburni, calceamenti genus.
Braxare, Cereuisiam coquere.
Braxatrix, quæ coquit cereuisiam.
Burgensis, Ciuis, vel burgi siue castri aut oppidi incola.
Calcei taccunati, refecti
Campanarius, custos campanarũ, qui eas etiã pulsare solet.
Campanile, turris in qua suspẽsæ sunt campanæ.
Carena.
Carnifex, lanio.
Carrota, biga.
Cauma, Calor.
Chorisare, saltare, choreas ducere.
Claustrum, sæpe accipit pro monasterio Hemmenrodensi diœcesis Treuerensis, ordinis Cistertiensis.
Conuersi sunt in monasterijs illi religiosi, qui non choro deputãtur laboribus & officijs laicorum.
Crustelinus vas paruulũ fictile, ex quo vinum bibitur.
Curialis, elegans, venustus.
Damnificare, damnum inferre.
Decretista, peritus decretorum siue iuris canonici.
Depauperare, spoliare, ad paupertatem redigere.
Dextrarius, equus militaris.
Disciplinatus, bene institutus, probis moribus præditus.
Equaritia, grex equarum.
Esotes, siue Esox, piscis, lat.
Exemplificare, exemplis docere vel probare
Exfestucare, abrenunciare vel abiurare.
Firmacula, seræ vel repagula, quibus ostia clauduntur.
Fœderatus, suffultus, ad vestes pertinet.
Fotrum, capsa vel instrumentũ, in quo scyphi feruntur.
Garciones, pueri vel adolescentes.
Grangia, prædium siue villa.
Grangiarius, religiosus qui præest villæ.
Grossus, Crassus.
Grutillare, Ciconiarum est strepitum edentium
Hæreditare, locupletare hæreditare.
Homagium, astrictio seruitutis facta Domino per pactionem, promittente homine libero fidelitatem, seque constituente hominem vel vasallum illius.

Illite-

Illiteratura, ignorantia, inscientia & imperitia Scientiarũ.
Infirmitorium, domus vel habitatio infirmorum.
Iniuriari, iniuriam inferre.
Innotescere, notum facere.
Latinista. peritus lingua latinæ, vel ea vtens.
Leccator, nequam, scurra.
Legista, peritus legum.
Licentiare, dimittere à se, vel potestatem facere.
Matta, storea
Miles, videtur accipi pro equite aurato, quem constituit nobili inferiorem.
Minare, agere, vel ducere gregem.
Minuere, venæ sectione sanguinem elicere.
Minuti, quibus vena secta est.
Mussus vel mussum, fascis lignorum vel herbarum, nisi fortè dicere voluerit, Muscus, herbam seu lanuginem arborum & locorum palustrium.
Nonnus, Monachus.
Ofitium, edulium ex carnibus, & fortè caput ipsum porcinũ.
Ordo nigrorum, Benedictinorũ monachorum ordo.
Ordo viatorum, peregrinantes siue viatores.
Palefredus, equus instructus, siue ornatus.
Pasculum, pratum.
Pauperari, vel depauperari, ad inopiam redigi.
Pausare, quiescere.
Pitantia, vel Pictantia, portio lautior, vel ferculum extraordinarium.
Piperamentum, vocat ius spissum ex pipere.
Placitare, lites agere.
Plagare, affligere plagas inferre.
Poledrus, pullus equinus.
Populare, coire, coagmentari, congregari.
Presbyterium, locus presbyterorum in Choro.
Proclamare, in religiosorum capitulo se vel aliũ accusare.
Quæstionari, quæstiões mouere.
Recidiuare, relabi.
Regratiare. gratias agere.
Regirare, iterum in gyrum aut circulum agere.
Rhombus, piscis genus.
Repatriare, repetere patriam.
Repedare, regredi, redire.
Resignare, signis respondere loquenti per signa.
Rutta, vel Rotta manipulus vel collectio pradonum.
Sarcinare, sarcinas componere.
Scandilia, gradus in schala.
Scapulare, monachorum amictus, quem patientiam nonnulli vocant.
Scarlatum, Coccineum.
Sclauinia, vestis peregrinantium.
Sellare, ephippium iumẽto imponere.
Sententiare, iudicare, vel sententiam vt iudex pronuntiare.

Sein

Seruus originarius, Verna, siue seruus origine.

Signare, signis loqui.

Solemnizare, solennitatem agere.

Siallum, locus in choro vel Capitulo cuiusque clerici aut religiosi.

Stiualia, ocreae.

Strata, platea.

Subsellium, fortè humilem sedem stramineam; aut etiam stragulum aliquod vocat.

Torneamenta, nundinae seu feriae (vt loquitur cap 1 de Torneamentis) in quibus milites ex condicto conuenire solent, & ad ostẽtationem virium suarum, & audaciae, temerè congredi.

Trufa, fraus, nequitia.

Trufare, decipere, ridere.

Trufator, deceptor.

Trutanus, verbis alios in fraudem impellens & decipiens.

Veniae, sunt inclinationes, vel genu flexiones religiosorum, reuerentiae, vel satisfactionis causa factae.

Enim pro autem frequenter vsurpatur, vt & alijs huiusmodi particulis non rarò impropriè vtitur.

PRO-

PROLOGVS CAESARII CISTERCIENSIS MONACHI IN HEISTERBACHO IN LIBROS miraculorum.

COLLIGITE fragmenta ne pereant. Cùm ex debito iniunctæ solicitudinis, aliqua ex his quæ in ordine nostro, nostris tēporibus miraculosè gesta sunt & quotidie fiunt, recitarem nouitijs, rogatus sum à quibusdam cum instantia multa, ea dem scripto perpetuare. Dicebant enim irrecuperabile fo re damnum, si ea perirent per obliuionem, quæ posteris esse poterant ad ædificationem. Cùm ad hoc minus essem paratus, cùm propter latini sermonis inopiam, tum propter inuidorum detractionem, accessit abbatis mei imperium, nec non & abbatis loci sanctæ Mariæ consilium, quibus contradicere licitum non est. Memor etiam prædictæ sententiæ Saluatoris, alijs panes integros turbis frangentibus, id est, fortes scripturarum quæstiones exponentibus, siue excellentiora moderni temporis acta scribentibus, ego micas decidentes colligens, propter inopes, non gratia, sed litteratura, duodecim ex eis sportellas impleui: totidem enim distinctionibus omne opus diuisi. Prima distinctio agit de conuersione; Secunda de contritione; Tertia de confessione;

Ioan. 6.

Quarta de tentatione; Quinta de dæmonibus, Sexta de virtute simplicitatis; Septima de beata virgine Maria; Octaua de diuersis visionibus; Nona de sacraméto corporis & sanguinis Christi; Decima de miraculis; Vndecima de morientibus. Duodecima de pœna & gloria mortuorũ. Vt autem competentius exempla ordinarem, more dialogi duas induxi personas, Nouitij videlicet interrogantis, & Monachi respondentis: quia dum dictantis nomen pagina supprimit, detrahentis lingua citius deficit, & arescit. Attamé qui nomen eius scire desiderat, prima distinctionũ elementa compingat. Plurima etiam inserui, quæ extra ordinem contigerunt, eò quod essent ædificatoria, & à viris religiosis, sicut & reliqua, mihi recitata. Testis est mihi Dominus, nec vnũ quidem capitulum in hoc dialogo me finxisse. Quod si aliqua fortè aliter sunt gesta, quàm à me scripta, magis his videtur imputandum esse, à quibus mihi sunt relata. Et quia cõuerti quis potest exterius sine contritione, prima distinctio loquitur de cõuersione. Item quia conuersio inutilis est sine contritione in peccatore, secũdum locum tenet distinctio contritionis. Item quia contritio in se arescit, nisi subsequatur confessioris, rectè ei subiungitur distinctio confessionis. Item quia confessio raro sufficit ad delendam peccati pœnam, bene ei continuatur satisfactionis distinctio, quam tentationem esse probaui. Item quia dæmones tentationum auctores sunt, siue incentores, sequens de eis distinctio subiungitur. Item, quia simplicitas magnum est antidotum cõtra tentationem, distinctioni dæmonum, distinctio subnectitur simplicitatis. Sex istæ distinctiones pertinent ad meritum, reliquæ sex

Codex impressus in posterioribus libris habebat appellationem & Cæsarium, quod etiam in prioribus seruandum duximus.

ad præ.

ad præmium. Vt autem sic ordinentur, etiam ratio numeri requirit. Sicut vnitas radix est omnium numerorum, ita & conuersio signũ est, omnium iustificationum. Binario congruit contritio, quæ duplex est, cordis per dolorem, & corporis per afflictionem. Ternario confessio, quæ triplex est, laudis, fidei, criminis. Quaternario tentatio, quia quatuor quæ nos tentant, Deus, diabolus, caro, & mundus. Quinarius congruit diabolo, eò quod numerus sit apostaticus. Senarius, qui perfectus est, simplicitati, quæ totum corpus lucidum reddit. In principijs verò distinctionum, tam de istis, quàm de cęteris, quæ sequuntur distinctionibus, ratio ordinationis plenius assignata est, quia Christi benedictiõe collecta fragmenta in tantum multiplicata sunt, vt panibus integris in quantitate comparentur, ad instar duodecim panum propositionum, in duobus codicibus illa posui, sex † distinctionibus in vno, & sex in altero ordinatis. Matth. 6 Leuit. 24

† *In gratiam lectoris nomen distinctionis in libri mutatum, sicque totum opus in libros XII. distributum est.*

CAPITA LIBRI primi.

De Ger-

DE CON-

DE CONVERSIONE LIBRI PRIMI

CAPVT PRIMVM.

CAESARIVS.

CVPIENS loqui de conuersione, illius gratiam inuoco, qui loquitur pacem in plebem suã, & super sanctos suos, & in eos qui cõuertuntur ad cor. Psalm. 84. Cuius est scribenda inspirare, calamum gubernare, mercedem laboris compensare. Ab ipso enim salutaris est conuersio, quia quos potenter conuertit, ab ipsis misericorditer iram suam auertit. APOLLONIVS. Videtur mihi necessarium, vt priusquam tractes de virtute conuersionis, summatim perstringas, quo in loco, à quibus personis, qua necessitate noster ordo sit institutus, vt sic posito fundamento, super ędifices parietes spirituales ex lapidibus viuis, politis, pretiosis, qui voluuntur super terram. CAESARIVS: In Episcopatu Lingonensi situm est coenobium, nomine Molismus, fama celeberrimum, religione perspicuum, viris illustribus nobilitatum, possessionibus amplum, virtutibus clarum. De initio ordinis Cisterciensis. Et quia diuitijs virtutibusque diuturna non potest esse societas, viri nimirum sapientes, & virtutum amatores, altius intelligentes, licet honestè in prefato coenobio viuerent, minus tamen ipsam, quam professi fuerant regulam, quia obseruarent considerantes, habito inter se communi consilio, viginti & vnus monachi, vnà cum patre suo Roparto, vnanimi

assensu, eodem spiritu, venerunt in locum horroris, & vastæ solitudinis nomine Cistertium, ibi viuere cupientes de opere manuum suarum, secūdum regulæ præceptum. Annò igitur Dominicæ incarnationis millesimo nonagesimo octauo, venerabilis Hugonis Lingonensis ecclesiȩ Episcopi, & tunc Sedis Apostolicæ legati, atque religiosi viri Vualteri Cabilonēsis antistitis, nec non & clarissimi principis Odonis ducis Burgundiæ, consilio & auctoritate roborati, in prædicto loco abbatiam construere cœperunt. Et quia cœnobium, de quo exierunt, constructum fuerat in honore beatæ Dei genitricis Mariæ, tā ipsi, quàm eorum successores, de eodem nouo monasterio propagati, omnes suas ecclesias in honore eiusdem gloriosæ Virginis censuerunt esse dedicandas. Non multò post, cum instantia monachis Molismensibus Abbatem suum requirentibus, iussu secundi Vrbani, consensu Vualteri Cabilonensis Episcopi reducitur, & Albericus vir sanctus ac religiosus eius loco substituitur. Cuius solicitudine, Dei gratia cooperante, non mediocriter vallis illa claruit, & in rebus necessarijs creuit. Quo defuncto, Stephanus vir æquè sanctus, natione Anglicus, successit. Et cùm adhuc essent pauci numero, personis secularibus venerantibus in eis vitȩ sanctitatē, sed abhorrētibus austeritatē, sanctus Bernardus, anno decimo quinto, cum triginta fermè socijs aduenit, & suaui iugo Christi, ibidem collum submisit. Ex tūc cœpit vinea illa Domini Sabaoth crescere,
Psalm. 79. ac dilatari, atque palmites suos extendere à mari vsque ad mare, & impleta est terra possessione eius, Primæ eius propagines, Firmitas, Pontiniacum,

cum, Clarauallis, Morimundus. Istarum quatuor domorum Abbates, tantæ auctoritatis sunt, vt Abbatem Cisterciensem visitent simul, & singillatim ab eo versa vice visitētur. APOLLONIVS: Quid est visitatio? CAESARIVS: Disciplinæ cōseruatio. Duo enim primitiui patres instituerūt ad vitiorum correctionem, & charitatis conseruationem, videlicet, generale capitulum, & singulis annis visitationes domorum. Anno Domini millesimo centesimo, decimo quinto fundata est domus Clarauallis, cuius primus Abbas erat Sanctus Bernardus: * Claustrensis verò, millesimo centesimo tricesimoquarto. Deinde anno millesimo centesimo octogesimo octauo, sextodecimo Kalend. April. conuentus noster exiuit de Claustro cum Abbate suo Hermanno, & vndecimo Kalend. eiusdem mensis venit super montem Stromberg. Posteà quarto anno descendit in vallem, quæ nunc dicitur vallis sancti Petri. APOLLONIVS: Cùm ex his quæ audiui, ordo Nigrorum & noster, eiusdem sint regulæ, miror cur tā disparis sint disciplinæ. CAESARIVS: Noueris Cluniacenses & Cistercienses vnius quidem esse regulæ, sed dissimilis obseruantiæ: aiunt enim rigorem regulæ à quibusdā sanctis patribus esse temperatum, vt multi in ordine possint saluari. De habitu verò, in quo maxima videtur esse diuersitas, audi quid dicatur; De colore, aut grossitudine, non causentur monachi, sed quales inueniri possunt in prouincia qua habitant, aut quod vilius comparari potest. Hęc de his dicta sufficiant. Hoc autem fixum teneas, ordinis nostri auctorem esse Spiritum sanctum; institutorem sanctum Benedictum; innouatorem verò venerabilem Abbatem Robertū.

** Hemmenrodense monasterium intelligit.*

S. Benedict. cap. 55. regulæ suæ.

CAPVT II.

APOLLONIVS.

Considerans in præfatione tua ordinem propositæ narrationis, miror contritioni antepositam gratiam conuersionis, cùm videatur prorsus superfluum, vt quis conuertatur, nisi prius de peccatis suis conteratur. CAESAR. Contritio aliquando præcedit conuersionem, aliquãdo sequitur. APOLLON. Vellem mihi hoc exemplis probari: prius tamen audire delectat, quid sit conuersio, vnde dicatur, quot sint eius species, seu quibus occasionibus quis conuertatur. CAESAR. Côuersio est cordis versio, vel de malo in bonum, vel de bono in melius, vel de meliori in optimum. De hac conuersione per Salomonem dicitur: Verte impiũ, & non erit; subaudis, peccator, quod prius fuit. Prima versio est, ad cor, secunda in corde, tertia de corde. prima conuersionis, secunda deuotionis, tertia contẽplationis. Conuersio ad cor, est redire de culpa ad gratiam, de peccato ad iustitiam, de vitio ad virtutem; de hac per Isaiam dicitur: Præuaricatores redite ad cor. Conuersio in corde, est proficere in charitate, ire de virtute in virtutem, donec videatur Deus deorum in Sion, id est, in côtemplatione. de hac per Psalmistam dicitur: Ascensiones in corde suo disposuit &c. Conuersio de corde, est mentis excessus in contemplatione: hac vsa sunt cælestia illa animalia, quæ ibant & reuertebantur. Ibant de corde ad Deum, per contemplationẽ ascendendo; reuertebantur ad actionẽ rursum descendendo. Contemplatio supra cor est, vnde excessus mentis in scripturis dicitur,

Prouer. 12. *Isaia 46.* *Psalm 83.* *Ezech. 1.* *Actor. 10. 11.*

tur. Dicitur autem conuersio, quasi simul versio, id est, totalis. Secundum hoc, qui vnum vitium deserit, & ab altero non recedit, se quidem vertit, sed non conuertit. Vnde Psalmista orat; Conuerte nos Deus salutaris noster &c. Est & alia species conuersionis, cùm quis locum & habitū mutat, zelo alicuius religionis. Talis conuersio sæpè fit sine contritione. Neque magnum est coram Deo peccatorem mutare locum, & non vitium, mutare vestem, & non mentem. Monstrosa res est, sub vestitu ouium, cor gerere lupinum. *Psalm. 84.*

APOLLONIVS. Nunquid hoc contingere solet?

CAESARIVS Etiam, ecce exemplum.

CAPVT III.

De iis qui in conuersione habitum & locum, non autem mentem mutant.

Retulit mihi frater Godefridus monachus noster, quondam canonicus sancti Andreæ in Colonia, cùm essemus simul in probatione, rem dignam memoria. Afferebat sibi à quodam monacho Claræuallis bene noto relatum, quendam clericum actu trutanum, quales per diuersas vagari solent prouincias, venisse ad Claramuallem, non quidem zelo ordinis, sed vt aliquid monasterio raperet sub pallio religionis. Factus itaque nouitius, cùm per totum annum probationis suæ insidiaretur ornamentis Ecclesiæ, & propter diligentem custodiam satisfacere nequiuisset cordis sui malitiæ, hæc intra se cogitabat: Cùm factus fuero monachus, & licuerit ministrare, sine nota ac labore ipsos calices subtraham, sicque recedam. Ecce tali intentione legit professionem, promisit obedientiam, induit cucullam. Sed pius Dominus, qui non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat, perucr- *Ezech. 18.*

verſam voluntatem mirabiliter mutauit, & venenum in antidotum miſericorditer conuertit. Induto enim habitu monachali, contritus & cōuerſus adeò profecit in ſancta religione, vt non multo poſt propter meritum vitæ, ad dignitatē Prioratus aſcenderet in Clarauelle, &, vt iam dixi, ipſa eius culpa, alijs facta eſt medicina: nā poſtea ſæpius iſta recitare ſolitus erat nouitijs, & plurimū in eis ædificati ſunt. APOLLONIVS: Vellem noſſe, vnde ei talis, ac tanta fuerit mutatio. CAESARIVS: Vt æſtimo principaliter ex miſericordia Dei; ſecundario ex virtute & benedictione monachali, vt ait quidam ſanctorum patrum antiquorum, habitus monachi virtutem habet baptiſmi. Nouerunt Multi Henricum Cōuerſum de Clauſtro Hemmenrode, magiſtrum in Grangia, quæ vocatur Hart, qui teſtatus eſt Spiritum ſanctum in ſpecie columbæ ſuper caput cuiuſdam nouitij deſcendiſſe, cùm in monachum benediceretur ab Abbate. APOLLONIVS: Audio in iſto quod lætificat, ſed quoddā occurrit memoriæ, quod multum me terret: quoſdam intellexi veniſſe ad ordinem bona intentione, & adoleſcentes magnæ innocentiæ, qui proceſſu tēporis reſpexerunt retro, & perierunt. CAESAR. Frequēter audiui talia; dicere ſolitus erat dominus Ioannes Archiepiſcopus Treuerēſis, vir prudens, & cui ſatis erant nota ordinis noſtri ſecreta, rarum eſſe quod pueri, vel iuuenes ad ordinē venientes, quorum conſcientias pondus peccati non grauat, feruentes ſint; imò, quod miſerabile eſt, vel in ordine tepide, & minus bene viuunt, vel ab ordine prorſus recedunt: quia non eſt in eis timor accuſatricis conſcientiæ, de virtutibus ſuis

Hieron. epiſtol. 25 de obitu Bleſilæ.

suis præsumunt, sicque subortis tentationibus minus resistunt. Nosti fratrem, qui infra hunc mensem de Grangia vicina deceptus à muliere recessit? APOLLONIVS: Optimè. CAESARIVS: De isto mihi cõstabat, quod corpore virgo fuit, iuuenis disciplinatus, ita quod neminem inter Conuersos æstimabã eo meliorẽ. APOLLONIVS: Verè Dominus, vt dicit Propheta, terribilis in consilijs super filios hominum. CAESARIVS: Dicam tibi & aliud, quod temporibus seniorum nostrorum contigit in Claustro, matre nostra Hemmenrode, sicut illorum relatione cognoui. *Psalm. 65.*

CAPVT IIII.

VEnit illuc quidam adolescentulus multum deuotè & humiliter petens ingressum; susceptus autem, sine querela conuersatus est. Hunc verò venerabilis sacerdos Dauid, de cuius sanctitate mira dicuntur, specialiter amabat, & ad propositum religionis verbis suis mellifluis frequentius animabat: cui iuuenis idem sequentias, & quæque dulcia cantica de Domina nostra versa vice recitauit, quibus sanctã illius deuotionem sæpius excitauit. Eodem anno flante aquilone, à quo panditur omne malum, cœpit idem nouitius fluctuare, & quia periculosè tẽtaretur, sancto viro indicare; à quo multis sermonibus confortatus, cùm tentatio non cessaret, tandem de perseuerantia desperatus ait; Ecce iam recedo, diutius quod patior sustinere non valeo. Et sanctus; Expecta me, inquit, donec vadam ad ecclesiam, & orem. & promisit. Festinante viro Dei ad oratorium, ille concito cursu redijt ad seculum, timens eius sanctis orationibus reti-

Resilientes à suscepto proposito religionis.

Ierem. 1.

retineri. Reuersus venerabilis sacerdos ab oratione, cùm non inuenisset, quem reliquerat in probatione, gemens ait: Nō est omnibus datum, scilicet vt perseuerēt in ordine. APOLLONIVS: Stupenda sunt, quæ audio: prior, de quo suprà dictum est, Claræuallis, in sua & à sua peruersitate conuertitur; adolescens iste in sua conuersione peruertitur. Quid tibi de his sentiendum videatur, edicito. CAESARIVS: Dico, sicut dixit sanctus, Non est omnibus datum. In illo manifesta Dei misericordia prædicatur; in isto occultū Dei iudicium formidetur. Miserebor, ait, cuius

Rom. 9. misereor; & misericordiam præstabo cui miserebor: Non enim volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. APOLLONIVS: Procede ergo, quia expediri volo, quo instinctu, quibusúe occasionibus homines seculares conuertantur ad ordinem.

CAPVT V.

CAESARIVS.

Causæ conuersionis.

MVltæ sunt causæ conuersionis: quidam enim conuerti videntur sola vocatione siue inspiratione Dei: alij solo instinctu spiritus maligni; nonnulli quadam leuitate animi; plurimi etiam per ministerium conuertuntur aliorum, videlicet verbo exhortationis, virtute orationis, exēplo religionis. Sūt & innumeri, quos trahit ad ordinem multiplex necessitas, id est, infirmitas, paupertas, captiuitas, erubescentia alicuius culpæ, periculum vitæ, timor vel experimētum pœnę gehennalis, desiderium patriæ cælestis. Talibus congruit illud Euangelicū;

Luc. 15. Cōpellere intrare. APOLLONIVS: Licèt hęc videantur probabilia, minus tamen sufficient, nisi

anno-

annexa fuerint exẽpla. CAESARIVS. Quod quidam cõuertantur sola Dei vocatione, ex hoc, quod nunc subiungam, poteris exemplo dinoscere.

CAPVT VI.

TEmporibus Conradi regis Romanorum, cum Sanctus Bernardus prędicaret crucem in Leodio, quidam canonicus maioris ecclesiæ prostratus in oratione ante quoddam altare, vocem huiusmodi cælitùs demissam audiuit, Exi, & audi, euangelium reuixit: qui mox ab oratione surgens exiuit, & virum sanctum crucem contra Saracenos prædicantem inuenit: alios quidem signabat, alios ad ordinem suscipiebat; qui compunctus, & Spiritus sancti vnctione intus instructus, crucem suscepit, non tamen transmarinæ illius expeditionis, sed ordinis, salubrius iudicans longam crucem imprimere menti, quàm breuem zonam ad tempus assuere vesti: legerat Saluatorem dicentem Qui non tollit crucem suam quotidie, & sequitur me, non est me dignus. Non dixit vno anno, vel duobus, sed quotidie. Multi post peregrinationes deteriores fiunt, & pristinis vitijs amplius se inuoluunt. hi similes sunt canibus reuertentibus ad vomitum, & suibus lotis in volutabro luti sui. Monachorum vita regulariter viuentium, tota crux est, eò quod in singulis membris eos obedientia crucifigat. APOLLONIVS: Videris mihi præferre ordinem peregrinationi. CAESARIVS. Non mea, sed auctoritate ecclesiæ præfertur: habet ordo Cisterciensis à Sede sibi Apostolica indultum, vt cruce signatus, vel voto cuiuslibet alterius peregrinationis obligatus, si transire voluerit ad

Sola Dei vocatione conuersi.

Lucæ 9.
Matth. 10.

2 Petr. 2

rit ad ordinem, corã Deo, & facie ecclesiæ, sit absolutus. Quod si istæ duæ cruces, ordinis videlicet & peregrinationis, æquè essent salubres, indifferenter fieret commutatio alterius in alterũ. Monachus ordinem deserens, & crucem suscipiens, vel, quod tolerabilius est, sine præcepto & licentia ordinis, eidem peregrinationi se mancipans, non Christi peregrinus, sed Apostata iudicatur. Nouit successor Petri, cui socialiter com-
Matth. 16. missæ sunt claues regni cælorum, multo fore salubrius intus semper dimicare contra incentiua vitiorum, quàm foris dimicare ad tempus aduersus acies Saracenorum. Quibusdam tamen conuerti volentibus sanctus Bernardus non consensit, sed cruce signari præcepit. APOLLON. Non me pœnitet hanc mouisse quęstionem, quia multum me delectat talem audisse solutionem. CAESARIVS: Secutus est iam fatus clericus sanctum Bernardum cum socio suo Vualtero ad Claráuallem, factique sunt ibidem ambo monachi. Contigit per idem tempus, vt conuentus à Clarauallе mittendus esset in Alna monasterium fratrum regularium, eò quod ijdem fratres reddere se ordini consensissent; habebat autẽ sæpedictus Leodiensis magnum desiderium eundi cum fratribus ad ipsum locum, sed timuit dicere patri, verens ne fortè deputaret leuitati; conuersusq; ad Dominum orauit, quatenus sibi reuelaret, quid facere deberet. Et facta est vox ad eũ; Pete quod vis, & fiet tibi. Tunc accedens ad Abbatẽ suum audacter, dixit; Pater si esset voluntas vestra, libenter irem cum fratribus istis: & respõdit; Vade cum eis in nomine Domini. Missusque est tam ipse, quam Vualterus cum nouo conuentu

uentu in Alna. Non multo post factus est Prior in eodem loco. Die quadam cùm ei vnus monachorum de confessione signum faceret, ille, eò quod Sextam Dominæ nostræ psalleret, innuit ei vt modicum expectaret; interim pulsata est Sexta; & intrauit chorum vterque. Stante Priore in stallo suo, angelus Domini, vt postea patuit, in figura & habitu eiusdem monachi quasi facturus confessionē ad pedes Prioris se prostrauit, quem cùm leuare vellet, d[illegible]ruit; & reuersus in se Prior, intellexit ang[illegible]m fuisse monachi confiteri volentis, & confessionis repulsam sibi quodammodo improperantis. APOLLONIVS: Valdè miror, quod angelus sanctus Domini sic humiliter se pedibus hominis prosternere dignatus est. CAESARIVS: Cùm nobis à prælatis nostris negatur, quod saluti nostræ impendere tenentur, maximè quod ab angelis nobis deputatis vtiliter suggeritur, quasi ipsis in hoc resistitur. Angelus verò homini, tanquā cælum terræ, tanquam aurum luto, se prostrauit, vt ex ipso facto, illius negligētiæ exprobraret, & timore percussum, de cætero cautiorem efficeret. Hinc est quod Saluator in Euangelio dicit; Væ qui scandalisat vnum ex pusillis istis: & post pauca; Angeli eorum semper vident faciem patris mei, qui in cælis est. Expleta hora canonica, Prior, vocato ad se monacho, dixit ei; Modo fac confessionem tuam; cui cùm ille responderet; Bene expectabo domine vsque in crastinum, in hæc verba prorupit; Hodie non gustabo, nisi audiam confessionē tuam: erat enim hora prandij: & acquieuit ille. Ex illa hora Prior Deo promisit, quia nulla eum occupatio, nulla occasio, nō inceptio Psalmi, neque Matth. 18.

que curſus genetricis Dei Mariæ, ab audiendis confeſſionibus abſtraheret, cùm ſignum confeſſionis videret. Factus verò grandæuus, cum propter corporis debilitatem ad prioratùm non ſufficeret, laborem Marthæ commutauit in quietem Mariæ: vouit enim Deo, vt ſingulis diebus pſalterium ex intego decantaret, ſicque virtutibus plenus migrauit ad Dominum, coniunctus cœtibus ſanctorum angelorum. Vualterus compatriota eius, qui hæc, quæ dicta ſunt, domino Henrico Abbati noſtro recitauit, & ipſe mihi,
Philip.1. cùm cuperet diſſolui & eſſe cum Chriſto, diceret
Pſal.41. que quotidie in oratione: Quando veniam & apparebo ante faciem Dei? vox illi diuina reſpon-
Iſaie 33. dit: Regem in decore ſuo videbũt oculi tui. Qui cùm moreretur, ſtella lucida de clara ſuper locũ migrationis eius apparuit, ita vt in tota illa prouincia videretur. APOLLONIVS: Satis credibile eſt, quod viſio ſtellæ illius radiantis, meritum deſignauerit animæ egredientis. CAESARIVS: Rectè moueris. Hoc autem ſcias, quod rariſſimè contingit, vt ſole exiſtente in ſuperiori hemiſphærio, ſtella aliqua videatur: quod verò ſuper morientem ſtella viſa eſt ſignum fuit, quod ſancta illa anima in magna virtutũ celeritate Chriſto ſoli iuſticiæ coniuncta eſt. APOLLON. Non miror ſi Deus eos, quos tam euidẽter ad cõuerſionẽ vocat, tã excellenter in morte glorificat. CAESARIVS: Dicã tibi adhuc cõuerſionẽ vnius monachi, in qua perpẽdere poteris, quia ibi ſola operata ſit vocatio, ſiue inſpiratio Spiritus ſancti.

CAPVT VII.

IN Eccleſia ſanctæ Mariæ ad gradus in Colonia, erat quidam canonicus nomine Geuardus,

dus, ætate adhuc floridus, & mundi vanitatibus satis deditus: in quadam solennitate, cùm statio esset ad eandem ecclesiam secundum consuetudinem, affuit & dominus Euerhardus sancti Iacobi plebanus, vir iustus atque religiosus, & propter suam sanctitatem omni ciuitati reuerendus: qui cùm venisset ante ostium chori, & introspexisset, contemplatus est eundem Geuardum in tonsura & habitu monachi Cisterciensis, inter concanonicos suos stantem, & miratus valde, dicebat intra se; O factus est Geuardus monachus? Et cùm intellexisset postea visionem fuisse, hoc de illo in corde suo iudicauit, quod postea rei euentus probauit. Et quia consilium diuinæ dispositionis mutari non potest, omnimodè in illo compleri necesse fuit, quod de eo Deus præostendit. Modico elapso tempore, idem iuuenis, non sine multorum admiratione, valedicens seculo, conuersus est in Claustro, factusque nouicius in eodem cœnobio. Quod cùm cognouisset prædictus sacerdos, Hemmenrode venit, & Geuardum visitauit, & quid de illo viderit, omnibus nouitijs recitauit. Hæc mihi dicta sunt à nonno Frederico monacho, qui tunc præsens fuit, cùm vir sanctus ista perorauit. Idē Geuardus postea in tantum profecit, vt domino Hermanno primo vallis sancti Petri Abbati succederet, & non modicum per eum locus ipse, tā in religione, quàm in possessionibus proficeret. Quod si tibi minus suffecerint hæc noua exempla, referam tibi etiam de verbis sancti Bernardi testimonia satis vera. APOLLONIVS: quæ nondum legi, audire delectat.

CAPVT VIII.

CAESARIVS.

DVM ingressus fuisset aliquando regnum Germaniæ sanctus Bernardus Abbas, pacē reformaturus inter Lotharium regem Romanorū, & prædecessoris eius Henrici nepotes, Maguntinorū Episcopus Albertus nomine, clericū suum Masselinum, sic ei nomen erat, obuiā ei misit; qui cùm se missum diceret à domino suo ad seruiendum ei, paulisper eū intuitus vir Dei dixit; Alius Dominus te misit ad seruiēdum sibi. Et cùm ille ad verba sancti expauesceret, se asserens ab Episcopo missum, respondit beatus Bernardus; Falleris, maior dominus misit te Christus. Tunc primùm intelligens, quorsum sermonem vibraret, ait; Putas me monachum velle fieri? absit à me, nec cogitaui, nec ascendit in cor meum. Nihilominus tamen illo renuente, famulus Dei affirmabat omninò fieri debere, non quod ipse de se cogitauerit, sed quod Deus de illo disposuit. Qui in eodem conuersus itinere, valedicens seculo, factus est monachus in Claraualle. Ecce vbi in isto voluntas conuertendi, in quo sola operata est voluntas Spiritus sancti? APOLLONIVS: Placet quod dicis, sed dic quæso exemplum de hoc, quod quidam è conuerso conuertantur, solo instinctu spiritus maligni. CAESARIVS: exemplum præsto est,

CAPVT IX.

Solo instinctu dæmonis conuersi.

LEgitur in vita iam dicti patris, tempore quodam venisse ad Clarauallem magistrum Stephanum de vitreio, virum magnæ scientię, vt putabatur, gratia conuersionis, de cuius aduētu cùm

tu cùm tota vallis exultaret, personam tanti viri considerans, beatus Bernardus in hæc verba prorupit; Diabolus eum adduxit; solus venit, solus reuertetur. Ad hoc enim venerat, vt quosdam nouitios, quos in literatura ipse informauerat, ad sæculum reduceret. Ne sanctus pater scandalizaret pusillanimes, hominem recepit, quem non perseueraturum sciebat, vt nouitius fieret consensit. At spiritus malignus, cùm toto illo anno per os sui mancipij in aure nouitiorum sibilaret, nec proficeret, quem ad illorum ruinam adduxerat, solum, secundum prophetiam viri Dei, cum multa confusione reduxit. Audi & aliud exemplum de vicino. *Vita S. Bernardi lib. 1. cap. 13.*

CAPVT X.

VEnerunt ad nos duo sacerdotes girouagi, ingressum petentes, de quorum perseuerantia cùm penè nulla esset nobis spes, negatum est eis quod postulabant. Vno discedente, alter, cui nomen erat Gosuuinus, importunitate sua vt reciperetur obtinuit, qui vix per sex hebdomadas in probatione stetit. Et nocte quadam infra matutinas, mandatis eius qui eum adduxerat obediens, cùm furto recessit. APOLLONIVS: Fortè simplici intentione venit. CAESARIVS: Nequaquam: cùm adhuc cum socio suo esset in hospitio, & paterētur difficultatem in recipiendo, dicebat alter ad alterum, Sine, licèt modò nobis sint graues, tamen eos decipiemus. Hoc quidam Conuersorum nostrorum illis ignorantibus audiuit. Nonnullos conuerti ex quadam leuitate animi, sæpius expertus sum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CAPVT XI.

Leuitates a nimi conuersi.

VEnit ad nos adolescens quidam canonicus in Colonia, magis, vt postea rei exitus probauit, ex quadam leuitate mentis, quàm de notione conuersionis, qui suum nobis aperiens propositum, iuuenibus nostris maximè, non paruum fecit gaudium. Dominus Geuardus Abbas noster intelligens solam in causa esse leuitatem, eò quod deluisisset vestimenta sua, sola quippe tunica indutus venit, cùm tamen satis rogaretur suscipere iuuenem, non consensit: qui mox eadem via, qua venerat, rediјt, nec aliquando postea alicuius conuersionis mentionem fecit.

CAPVT XII.

ALius quidam adolescens bene natus, & diuitum filius, ad nos parentibus ignorantibus venit, & vt reciperetur facilè obtinuit; nolo enim nomina tam huius, quàm supradicti exprimere, sperans adhuc eos reuersuros, ne forte ex hoc patiantur confusionem. Factus itaque nouitius, vix tribus, vel quinque diebus elapsis, venerunt amici eius dolentes, & vt reuerteretur ad seculum, plurimum verbis exhortantes. Nouerant eum quandam summam pecuniæ perdidisse, nescio quo ludo, & magis ex dolore, quam deuotione conuersum: & cùm non proficerent, suaserunt vt debita sua solueret, & statim rediret: sicque non vi, sed dolo ab amicis extractus, non est reuersus. Et cùm solenne votum fecisset inter manus domini Abbatis, & propter hoc coram clero ab eo tractus fuisset in causam, per literas Legati, alijsq; modis, quibus potuit, se defendit, asserens se conuersum ex quadam leui-

leuitate, & turbatione animi. quod si verum non esset, exemplum domini Henrici Abbatis nostri imitatus fuisset. APOLLONIVS: Hoc quid sit audire delectat.

CAPVT XIII.

CAESARIVS.

IN ecclesia Bonnensi idem Henricus canonicus fuit, plures habens redditus; inspirante Deo, fallax seculum occultè deseruit, & desiderio ordinis Cisterciensis accensus, ad domum nostram conuersionis gratia venit. Cùm adhuc esset in hospitio, duo milites fratres eius fugam eius intelligentes, & sicut homines seculares, carnalia spiritualibus, & temporalia æternis præponentes, vnde gaudere debuerant, turbati sunt: & concito gradu venientes, præmiserunt puerum, qui ei quasi ex parte matris loqueretur, vt tali occasione à conuentu abstraheretur: quē cùm in locum insidiarum idem puer duxisset, accurrētes milites, vi equo iniectum, nolentem & reluctantē, cum dolore totius conuētus, reduxerunt: nondum enim habitum induerat. Per aliquod tempus cum eis commoratus, cùm iam securi essent de eo, iterum fugit, indutoq; habitu, spem totius reuersionis eius exclusit. Non iste fecit sicut duo superiores, quia non leuitatis virium, sed virtus constantiæ in conuersione fuit. Hoc exēplum, & alia quædā, quæ hic ædificationis causa spripturus sum, in homelijs moralibus de infantia Saluatoris posuisse me memini. APOLLONIVS: Puto graue esse peccatum, nouitium redire ad seculum. CAESARIVS: Quanta sit culpa, facilè perpenditur ex pœna.

CAPVT XIIII.

Redeuntes ex religione ad seculum puniti.

PRiusquam venirem ad ordinem, in ecclesia sanctæ Mariæ ad gradus in Colonia, canonicus quidam fuit, qui valedicens seculo, religionis habitum in Hemmenrode suscepit. Nomen iuueni Leonius, & erat mihi bene notus. Habebat hic fratres milites in seculo satis potẽtes, qui cognita eius conuersione, turbati sunt, venientesque ad Claustrum, multis verbis suaserũt, vt rediret ad seculum, ordinis austeritatem ei proponentes: & quia obligatus erat debitis, aiebant hoc rationabile vt rediret, debita solueret, sicque reuertens sine querela Domino seruiret; & promiserunt quia eum reducerent. Quorum verbis miser seductus, exire consensit, inimici laqueos non obseruans. Quod videns Hermannus Abbas ingemuit, & cum multo cordis dolore militibus dixit; Hodie fratrem vestrum eijcientes de paradiso, deponitis in inferno. Reuersus ad præbendam suam, deterior factus est quàm prius, magis operam dans explendis vitijs, quàm soluendis debitis. Post annos aliquot grauiter infirmatus, iusto Dei iudicio ex nimietate infirmatis in furorem versus est; quem cum sui monerent de confessione, & de sacra communione, verba salutis non intendit; sed quasdam mulierculas, cum quibus sanus peccauerat, proprijs nominibus crebrius vocitauit: scissis autem catulis carnes illorum calidas, quasi pro remedio, capiti eius nudo imposuerunt, sed nihil ei profuerunt. Non enim poterant carnes rabidæ, sedare pœnam apostasiæ. Audi & aliud exemplum de alio neuitio.

CAPVT

CAPVT XV.

MIles quidam Benneco nomine, de villa Palmirſdorp oriundus, mecum in probatione nouitius fuit, vir quidem ętate grādæuus, ſed circa propoſitum religionis minus deuotus, multis modis tentatus, & in tentatione victus, cùm non acquieſceret conſilio fratrum, ſicut canis ad vomitum, ſic miſer reuerſus eſt ad ſeculum. Secunda vice id actitans, præuentus infirmitate, in domo propria, in habitu ſeculari, diem clauſit extremum, nullum pœnitentiæ demonſtrans indicium. Qui cùm moreretur, tantus fuit circa domum flatus ventorum, tanta ſuper tectum multitudo coruorum, vt excepta vna vetula, omnes de domo territi fugerent, & morientem desererent. Ecce quali morte moriuntur, qui à Deo recedunt. APOLLONIVS: Puto quia flatus ille vētorum, & turba crocitantium coruorum, euidēs fuerit ſignum præſentiæ dæmoniorum. CAESARIVS: Planè ita eſt; ait enim Saluator, Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei. *Lucæ 9.* Miles iſte, quia per Apoſtaſiam retro reſpexit, de culpa non pœnitendo, miniſtris gehennæ gaudium fecit. APOLLONIVS: *Si tāta eſt culpa nouitio redire ad ſeculum, quid eſt quod ſanctus Benedictus præcepit, vt perlecta regula, nouitio in hæc verba dicatur; Ecce lex ſub qua militare vis, ſi potes obſeruare, ingredere; ſi non potes, liber diſcede?* CAESARIVS: Mauult ſanctus pater inter duo mala nouitium diſcedere tempore probationis, quàm iam monachum poſt diē profeſſionis, vnde cum liberum vocat à loco, non à

voto: vt enim taceam de his, qui iam habitum religionis induerunt, qui semel, ac secundò in facie capituli stabilitatem suam promiserunt: secularibus personis, quæ solo verbo votum fecerunt inter manus Abbatis, nequaquam licitum est vitã seculare sectari, vel matrimonio ligari. *Author hic loquitur de nouitijs voto aliquo obligatis.* Circa nouitiũ, in necessitate dominus Papa dispensat, vt ad ordinem transeat mitiorem: sed nõ permittit, vt ad vitam redeat sæcularem. Ex his quæ dicta sunt dinoscere poteris, quosdam conuerti sola vocatione Dei, alios solo instinctu spiritus maligni; nonnullos quadam leuitate animi. Quod autem quidam conuertantur per ministerium aliorum, certum est; quia sicut olim in tabernaculo Dei, cortina traxit cortinam, ita hodie in ecclesia Dei, frater trahit fratrem, & hoc tribus modis, sermone videlicet, oratione, exẽplo religionis; *Eccle. 4.* Ecce funiculus triplex, qui difficile rumpitur. APOLLONIVS: de his exempla requiro.

CAPVT XVI.

CAESARIVS.

Aliorum exemplo conuersi. IN Claraualle ante hos vndecim annos monachus quidam Henricus nomine defunctus est, vir grandæuus & sanctus; corpore quidem contractus & confractus, sed corde multum diffusus, ac dilatatus. Multas hic habebat à Deo consolationes, plurimas reuelationes, spiritu pollẽs prophetiæ, nullius expers spiritualis gratiæ. Venerabilem hunc virum tempore generalis capituli Abbates frequentabant, quos plurimũ suis sermonibus ædificabat. Huic familiares erat dominus Geuardus Abbas noster, cui inter cætera narrauit totum ordinem cõuersionis suæ.

Cùm

Cùm sanctus Bernardus prædicaret crucem in Diocæsi Constantiensi, contigit eũdem Henricũ interesse sermoni, qui cum esset homo diues & potens, multa habens castra, & cùm diuitijs infinita crimina, sermone viri Dei compunctus, ait ad ipsum, Domine, si me non terreret illa consuetudo, quam intellexi esse in ordine vestro, scilicet quod venientes ad vos indifferenter ad diuersas emittitis regiones, ego me vobis redderẽ in continenti. Cui vir sanctus respondit; Ego sub cõditione te non recipiã, sed hoc tibi promitto, quia si in Claraualle monachus fueris, ibi morieris. Audito hoc verbo, mox se reddidit, factusq; est interpres Abbatis, eò quod in vtraque lingua, Gallicana videlicet & Teuthonica, multum foret expeditus. Videns hoc quidam balistarius seruus eius, homo crudelis & pronus ad fundendum sanguinem, nimis de domini conuersione turbatus, telum balistæ imposuit, vt sanctũ Abbatem feriret, statimque ab angelo Domini percussus, retrorsum cecidit, & expirauit. De cuius tam repentina morte Henricus territus, & maximè de perditione animæ contristatus, sciens Abbatis sanctitatem, & in signis potentiam, cecidit ad pedes eius, humiliter cum multa instantia supplicans, quatenus miserum de faucibus inferni suscitando liberaret. Compassus vir beatus tam vnius dolori, quàm alterius perditioni, flexis genibus Deum cum lacrymis exorauit, & mortuum celerius suscitauit. Qui suscitatus, ad suscitantis pedes corruit, & vt se in Conuersum susciperet, cum multis suspirijs petiuit: cui vir sanctus respondit, Scio quod naturaliter proteruus sis ac distortus, nec expedit vt sis inter religio-

gioſos;ſed volo vt crucem ſuſcipias, mare tranſeas,vt cum Saracenis confligendo, citiùs finiaris.Et fecit ſic, crucem ſuſcepit, mare tranſiuit, cum inimicis crucis dimicauit, & in conflictu necatus,adDeum migrauit.Eodem tempore mulier quædam paralytica clamauit poſt hominem Dei,ſanitatem ab eo poſtulans; & cùm ſequi non valeret, iam enim præceſſerat, miſertus illius Henricus, leuauit eam in equũ ſuum, quam ſancto pręſentans,benedictione percepta depoſuit, quæ ſana facta ſtetit, & proprijs pedibus gaudẽs ad propria remeauit. Hęc ab ore domini Geuardi audiui.Iſte eſt Henricus,qui tempore quodam ab eodẽ ſancto patre in partes remotiores miſſus, glacie ſub pedibus eius fracta, longius ſub vnda tractus, mirabiliter eſt illius benedictione reductus. Ecce iſte ſermone conuerſus eſt. Sed quid quæro exempla de remoto, cùm hoc quod de alijs recito,impletum gaudeam in meipſo?

CAPVT XVII.

EO tempore quo rex Philippus primò vaſtauit diœceſim Colonienſẽ, contigit me cum domino Geuardo Abbate, de monte ſanctæ VValburgis ire Coloniam: & cùm me in via cum multa inſtantia hortaretur ad conuerſionem, nec proficeret, retulit mihi viſionem illam glorioſam Claræuallis, in qua legitur, quod quodã tempore meſſis, cùm conuentus in valle meteret,beata Dei genetrix virgo Maria,& ſancta Anna mater eius,ac ſancta Maria Magdalena,de mõte venientes, quodam viro ſancto, qui ſtabat ex aduerſo,aſpiciente,in vallem eandem cum magna claritate deſcẽderunt, monachorum ſudores ter ſe-

terferunt, flabellis manicarum suarum ventum admouerunt, & reliqua quæ ibidem posita sunt. Sermone huius visionis in tantum motus fui, vt Abbati promitterem, me non venturum nisi ad eius domum gratia conuersionis; si tamen Deus mihi inspiraret voluntatem. Astrictus tunc fueram voto peregrinationis ad sanctam Mariam Rupis Saluatoris, quæ maximè me retinuit: qua per menses tres expleta, nullo amicorum meorũ sciente, sola Dei misericordia præueniente & promouente, ad vallẽ sancti Petri veni, & quod sermone conceperam, nouitius factus, opere ostendi. Simile penè contigit fratri Gerlaco de Dinge monacho nostro. APOLLONIVS: Non erit inutile his qui adhuc in sæculo sunt, exempli gratia talia audire.

CAPVT XVIII.

CAESARIVS.

ANte hos tres annos dominus Henricus, qui nũc est Abbas noster, dum vice Abbatis de Claraualle visitaret in Frisia, contigit eum hospitari in castro cuiusdam militis nomine Suederi. A quo cùm multũ deuotè susceptus esset, vt ei consuetudinis est, recitauit ibi quædam mirifica, quæ in ordine nostro contigerunt; & cùm adesset prædictus Gerlacus filius fratris eius militis, canonicus maioris ecclesiæ in Traiecto, sicut terra bona, semen verbi in agro cordis sui suscepit, & non multo post, fructum ex eo centuplum fecit. Qui, sicut mihi postea in probatione retulit, ex illa hora propter conuersionem cœpit fluctuare, & qualiter conceptum

ardorem extingueret, diligẽtius cogitare. Nacta igitur occasione, ne notaretur, quasi ad studium Parisios perrexit; vbi cùm modicum fecisset tempus, ad nos diuertit, factusque nouitius, ad spirituale studium se conuertit. Ex his duobus exemplis patet, quosdam sermone conuerti, vt impleatur illud Apoc. Qui audit, dicat, Veni: qui audit vocem Domini se vocantis, per internam inspirationem, iustum est, vt & alios vocare studeat per sermonis exhortationem. APOLLONIVS: Fateor mihi ista sufficere de sermone: nunc procedas obsecro de oratione. CAESARIVS: Sicut multos conuertit exhortatio sermonis, ita plurimos ad ordinem trahit virtus orationis. Vnde Apostolus Iacobus dicit; Orate pro inuicem vt saluemini: Multum enim valet deprecatio iusti assidua. Cuius efficaciam per exempla subiecta plenius agnosces.

Apoc. 22. *Iacob. 5.*

CAPVT XIX.

Conuersi per aliorum orationes.

Accidit tempore quodam, vt Hẽricus germanus regis Franciæ veniret in Claràuallem, locuturus beato Bernardo super quodam seculari negotio; totum etiam conuentum visitans, illius se orationibus commendauit: cui venerabilis Abbas inter cætera vitæ salutaris monita respondit; Confido in Domino, te non moriturum in eo, in quo nunc es statu, sed velociter experimento probabis, quãtum tibi istorũ prosit oratio, quos expetisti. Quod eodem die probatum est, non sine multorum admiratione, de tanti iuuenis exultãtes conuersione: sui eum lugebant, & tanquam mortuum cernerent, ita inconsolabiliter eiulabant. APOLLONIVS: Non miror, si citò potuit conuerti, qui se habilem

lem exhibuerat conuersione. CAESARIVS: Quod si illius conuersionem magis ascribis eius meritis, quàm orationibus iustorum, audi quid post hæc actum sit. Cùm socij ac tota familia Henricum, vt iam dixi, deplangerent, Andreas quidam Parisiensis, ex nimia impatientia doloris, quasi in furorem versus, dominum suum ebrium, insanum, mentisque impotem vociferabatur, neq; conuitijs, neque blasphemijs parcēs. Et cùm Henricus virum sanctum deprecaretur, vt pro illius conuersione operam daret, respondit. Ne sis pro illo solicitus, anima eius modò in amaritudine est, tuus est ille. Et cùm repeteret audiente Andrea hoc verbum, ille sanctam religionem plurimum abhorrens, talia in corde suo tacitus voluebat, sicut postea confessus est; In hoc te nuntio falsum esse prophetam, de hoc enim certus sum, quod locutus es verbum, & non fiet. Hoc tibi coram Rege, & principibus, in celebri conuentu improperabo, vt falsitas tua omnibus innotescat. Et cùm altera die recederet, mala omnia monasterio imprecans, & vallem funditus subrui desiderans, in ipsa nocte victus, & quasi vinctus, trahente se gratia, & vim faciente spiritu Dei, vix diem expectare potuit, & ad monasterium reuertens, cunctis mirantibus, alterum se exhibendo Saulum, beato viro se reddidit. Vbi quæso in isto fuit conuertendi voluntas, siue conuersionis habilitas? Ecce Andreas iste, quantum in ipso fuit, à gratia se auertit: sed virtus orationis sanctorum, aduersum potenter conuertit. APOLLONIVS: Mira sunt hæc & stupenda, & vt considero, iustorum oratio præcipuè peccatoribus est appetenda.

CAPVT

CAPVT XX.

CAESARIVS.

IN domo nostra quidam monachus est, qui ad ordinem veniens, germanum suum, quem vnicũ habuit, adhuc conuersioni, propter ætatem minus habilem, in seculo reliquit. Timens eum seculi impedimentis irretiri, eiusque per hoc conuersionem impediri, quotidie Dominũ orauit, maxime tamen beatam eius genitricem, vt illius suis precibus accelerare dignaretur cõuersionem, cuius in sæculo periculosam esse cõsiderauit habitationem: nouerat pueros à suo proposito facilè posse auerti. Attendens pius Dominus, pium monachi circa germanum studium, cordi Abbatis immisit, vt puerum susciperet, quem infra annos, sine officij sui periculo, suscipere non potuit. Ea nocte qua habitum induit, quidam ex sacerdotibus huiusmodi visionem de illo vidit. Videbatur ei quod matrona pulcherrima ante ostium monasterij staret, & puerum pulchrum in brachijs teneret, à quo interrogata, cuius esset puer ille, respondit; Filius illius monachi est, fratrem eius nomine designans, simulque nomen nouitij intrantis exprimens: & sicut ipse intellexit, qui hanc visionem vidit, ipsa matrona pulcherrima, beata Dei genitrix fuit. Secundum Apostolum; Qui alium verbo, vel exemplo, ad bene viuendum informat, hunc profectò tanquã proprium filiũ Christo generat. Quod autem eundem nouitium venerabilis virgo Maria ad ostium monasterij, quasi mater filium, dignata est præsentare, dedit pa-

1 Cor. 4. & ad Philem.

tenter

tenter intelligere, eius conuersionem prædictű monachum suis orationibus per eius magna merita obtinuisse. APOLLONIVS: Satis ex his cognosco virtutem orationis, superest vt cognoscã & virtutem, quę est in exemplo religionis CAESARIVS: Hoc scias, quia multi quotidiè sine exhortatione sermonis, nullis specialibus adiuti orationibus, per sola exempla religionis ad ordinem trahuntur, & per quædam signa deuotionis, disciplinæ, vel sanctitatis, quæ vident, conuertuntur.

CAPVT XXI.

Exemplũ boni conuersi.

FRater Theodoricus monachus noster, cùm adhuc adolescens esset in seculo sacerdotem quendam cognatum suum iam nouitium visitare venit; sed non vt conuerteretur venit. Cõtigit interim fratrem mortuum sepeliri, quo sepulto, cùm conuentus dicta antiphona, Clementissime Domine, circa sepulchrum hinc inde cũ multa humilitate veniam peteret, diceretque; Domine miserere super peccatore; ita est compunctus, ita ad conuersionem est accensus, vt qui prius à Domino Geuardo Abbate admonitus, conuerti noluerat, ab illa hora vt susciperetur, vix multis precibus obtineret. Talem modũ suæ conuersionis sæpius mihi recitauit tempore suæ probationis. Recitauit mihi & frater Bernardus monachus noster in Vilario monasterio, ad visionem similis veniæ primùm voluntatem cõuertendi se concepisse. APOLLONIVS: Miror quod res tam modica, tam magnum salutem operatur in anima. CAESARIVS: Quid de hoc miraris? Quantum ad massam, multum modica est pillula, sed quantum ad efficaciam, virtus illius

est maxima;omnes corporis venas percurrit,humores soluit & eijcit, infirmum ad sanitatem cōuertit. Si tanta virtus consistit in perceptione vnius corporalis pillulæ, quare mirari debes maiorem esse, & ideo maiorem, quia spiritualem, in visione vnius venia?Audi & aliud.

CAPVT XXII.

NObilis adolescens dominus Adolphus,nūc Episcopus Osnaburgensis, canonicus fuerat maioris ecclesiæ in Colonia; hic cùm tempore quodam ad Campum, domum ordinis nostri venisset, & post missam ad orationem in oratorio staret,vidit quomodo monachi,tam senes, quàm iuuenes, ad vniuersa currentes altaria, ad disciplinas suscipiendas nudabant dorsa sua,humiliter confitentes peccata sua:quæ visio, sicut mihi quidam eius familiaris narrauit, tantum boni operata est in corde adolescentis, vt abire non posset, sed seculi pompam cōtemnens, & totum se ad Deum conuertens, ibidē manens, sacrum religionis habitum susciperet: in quo tantùm profecit, vt non multo tempore post, tū propter nobilitatem, tum propter religiositatē, in prædicta ecclesia apicem conscenderet episcopalem.

CAPVT XXIII.

NOsti Henricum camerarium nostrum, huius cōuersio talis fuit. Cùm esset clericus, & maioris ecclesiæ in Treueri canonicus, atque multis alijs ecclesiasticis stipendijs honoratus, vel oneratus, tempore quodam infirmatus est: spe igitur recuperandæ sanitatis, accepta se-

ta secum pecunia, Coloniam descendere nauigio proposuit, vt & physicos, quorum illic copia est, consuleret, & ex ipsa aêris mutatione, aliquod remedium perciperet. Veniensque contra monasterium nostrum, loci nomen requisiuit & agnouit, dicensque se velle hospitari in monasterio, pueros suos ad Abbatem pro equis, quibus ascenderet, præmisit, & accepit. Eadem nocte, nescio quid viderit, vel quo instinctu conuersus fuerit, mane familiam suam flêtem cum naue remisit, & habitum regulariter induens nobiscum permansit.

CAPVT XXIIII.

FRater Gerlacus sacerdos & monach' noster, propter signa vnius deuotionis, quã in quodam monacho nostro vidit, sicut mihi confessus est, primum conuersionis amorem concepit. Die quadam cùm monachus ille, quem bene nosti, missam in eius parœcia celebraret, tantam secundum consuetudinem habebat gratiam lacrymarum, vt Gerlacus, qui propter ministeriũ ex latere stabat, eãdem considerans gratiam, admirans Dominum glorificaret. Ex illa hora ita cœpit ordinem diligere, vt non quiesceret, donec vnus ex ordinis personis fieret. Multa tibi adhuc possem dicere de his, qui exemplo aliorũ conuersi sunt, sed breuitati studendum est. APOLLONIVS: Ex his qui iam audiui, certum est alios conuerti per sermonem exhortationis, alios per virtutem orationis, nonnullos solo exemplo religionis. CAESARIVS: Dictũ est superius, adhuc alias esse causas multiplices, quæ multis occasiones sunt conuersionis, scilicet infirmitatem, paupertatem, captiuitatem, notam

alicuius infamiæ, periculum præſentis vitæ, timorem, ſiue viſionem gehennalis pœnæ, ſolum deſiderium cæleſtis patriæ. APOLLONIVS: De his precor vt exempla ſubiungas. CAESARIVS: Quod quoſdam compellat infirmitas conuerti, quotidie videmus.

CAPVT XXV.

Infirmitate compulſi ad conuerſionē.

ANte hoc triennium miles quidam Lodouuicus nomine, de caſtro Are, in acutis laborabat, & vocatus eſt Dominus Abbas, vt infirmum viſitaret. Inardeſcente infirmitate, cùm miles idem iam omninò eſſet deſperatus, monitus eſt ab Abbate, vt ſe ordini redderet, & votū cōuerſionis, vt mos eſt, verbis exprimeret; qui conſilio acquieſcens, mox vt ex conſenſu vxoris inter manus Abbatis ſe reddidiſſet, facies eius cepit immutari, & quodammodo alterari, ita vt pallor verteretur in candorem, & color liuidus proficeret in ruborem, cunctis qui aderāt ſtupentibus, & Dei donum in moribundo mirantibus. Et vt pius Dominus adhuc manifeſtius oſtenderet, quia propter votum ordinis infirmū diſtuliſſet, cœpit idē miles ſine ſudore, ſine ſanguine, ſine ſternutatione, contra infirmitatis naturam, conualeſcere. Qui non ingratus beneficijs diuinis, deportari ſe fecit ad monaſterium noſtrum, in quo factus nouitius & monachus, non multo poſt migrauit ad Dominum. APOLLONIVS: Sicut ex verbis tuis colligo, opinio tua eſt, infirmum per pœnitentiam & orationes, dies ſuos poſſe prolongare.

CAPVT

CAPVT XXVI.

CAESARIVS.

NON hoc dico, quia non credo quempiam posse terminum sibi à Deo constitutum extendere, sed mortem quandoque imminentem euadere. Quod si verum non esset, ecclesia superfluè pro infirmantibus oraret. Cùm oratio sancta mortuos suscitet ad vitam, cur nõ, quod minus est, morituris obtineat sanitatem? Ezechiæ pœnitenti & flenti, per Isaiam à Domino dicitur; Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas: ecce ego adijciam super dies tuos quindecim annos. Super quem locum Haymo sic dicit: Sciendum verò, quod sicut protoplasto quasi sub conditione datum est, vt immortalis esset, si diuinæ iussioni obediret; ita in prædestinatione Dei hi quoque anni dati sunt illi, si innocenter viuens, minimè superbiret: qui verò propter superbiam subtracti sunt, propter humilitatem iterũ restituti sunt. APOLLON. Vellẽ mihi ista, quia profunda sunt ex scripturarum testimonijs apertius probari, quia nodus diuinæ prædestinationis, multis via fuit erroris. CAESARIVS: Nodus diuinę prędestinationis mihi prorsus insolubilis est; Quis enim nouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? attamen quæ superius dicta sunt, scripturarum authoritate referantur. Sanctus Iob de hominis mutabilitate loquens, dicit Deo; Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt. Ecce in hoc loco habes, homini terminum viuendi à Deo constitutum, & quod idem terminus intransgressibilis sit. Quod verò eundem terminum quandoque quis malè viuendo possit præanticipare, testis

4. Reg. 20. Isaiæ 38. Haymo in cap. 38. Isaiæ.

Rom. 11.

Iob. 14.

Psal. 54. est Psalmista qui dicit; Viri sanguinum & dolosi, non dimidiabunt dies suos. Si non conceditur eis dies, quibus viuere poterant, dimidiare, certum est illos longè infra terminum constitutum deficere. Similiter boni benè viuendo quandoq; merentur terminum suum præuenire, sicut de
Sap. 4. vno bono in omnium bonorū persona dicitur; Raptus est, ne malitia mutaret intellectum illius, & ne fictio deciperet animam illius. Desinant ergo homines stulti stulta dicere, stultè credere, quia hodie pauci sunt principes, paucique nobiles, qui dies suos impleant, & ad ætatem senilem perueniant. Quare hoc? nimirum quia pauperes deprædantur, & pauperum lacrymis ante tempus suffocantur. Vis ne audire exemplum de quodam tyranno, qui quia dies suos curtare peccando non credidit, liberius peccauit? APOLLONIVS: Volo & desidero.

CAPVT XXVII.

CAESARIVS.

EX relatione cuiusdam viri religiosi cognoui, Lodovuicum Lantgrauium, patrem Hermanni Lantgrauij, qui ante hos duos annos defunctus est, in eriorem periculosum, non solum propriæ animæ, sed & subditorum substantiæ decidisse: qui cum esset prædo ac tyrānus maximus, duras & plurimas in sibi commissum populum faciens exactiones, multas ecclesiarum sibi vsurpans possessiones, & propter hoc, aliaq; plurima mala, à viris religiosis corriperetur, qui ei proponebant in confessione pœnam malorum, & gloriam electorum, verbum miserabile respōdit; Si prędestinatus sum, inquit nulla peccata poterunt mihi regnum cœlorum auferre; si præscitus, nulla bona mihi illud valebunt con-

ferre. Et, ficut mihi dicere solitus erat nonnus Conradus senex monachus noster, de Thuringiæ partibus oriundus, versiculum illum Psalmistæ; Cęlum cæli Domino, terram autem dedit filijs hominum, loco prouerbij ad suam excusationem arguentibus se proponebat: erat siquidē literatus,& ob hoc amplius induratus. Et cùm ei dicerent viri timorati; Domine parcite animæ vestræ, desistite peccare, ne Deus prouocatus, peccatorem in peccatis occidat, iterum respondit; Cùm venerit dies mortis meæ, moriar, non illum potero bene viuendo extendere, neque malè viuendo præuenire. Volens illum pius Dominus à tanto errore misericorditer reuocare, & reducere ad mentem, infirmitate periculosa cœpit eum flagellare. Vocatus est medicus eius, vir bonus, & discretus, & non solùm in physica, sed etiam in Theologia non mediocriter literatus: cui Princeps dixit; Vt vides infirmus sum valde, adhibe curam vt possim conualescere. Memor medicus illius erroris, respondit; Domine, si venit dies mortis vestræ, non vos poterit cura mea morti subtrahere; si verò moriturus nō estis de infirmitate ista, superflua erit medicina mea. Et ille; Quomodo sic respondes? si mihi nō fuerit adhibita curę diligētia,& dieta proposita, potero tam à me ipso, quàm ab alijs imperitis negligi, & ante tempus mori. Audito hoc verbo physicus multum hilaris effectus, data occasione respondit; Domine si creditis vitam vestram posse protelari virtute medicinæ, quare hoc credere renuitis de pœnitentia, & operibus iustitiæ, quæ sunt antidota animæ? sine his anima moritur, sine his ad sanitatem, quę est in futura Psal. 113.

 vita,

vita, nemo peruenit. Considerans Lantgrauius pondus verborum, & quod rationabiliter peroraffet, dixit ei; De cætero medicus esto animæ meæ, quia per tuam linguam medicinalem, Deus liberauit me à maximo errore. APOLLONIVS: Nunquid bene postea vixit Princeps iste? CAESARIVS: Minimè, promisit verbis, quod non impleuit factis: qualis eius finis fuerit, cum quāta sarcina peccatorum obierit, pœna tormentorum illius in sequentibus te docebit. Reuertamur igitur ad præcedentia, quia longam hanc euagationem fecit interrogatio tua.

CAPVT XXVIII.

Paupertate impulsi.

SIcut multos trahit ad ordinem medicina infirmitatis, ita plurimos intrare compellit caminus paupertatis. Sæpe vidimus, & quotidie videmus, personas aliquādo in seculo diuites & honestas, vt sunt milites, & ciues, cogente inopia, venire ad ordinem, magis ex necessitate volentes diuiti Deo seruire, quàm inter cognatos, & notos egestatis confusionem sustinere. Cū quidam vir honestus exponeret mihi conuersionis suæ ordinem, adiecit; Certè si in rebus meis habuissem prosperitatem, nunquam venissem ad ordiné. Noui quosdam, qui patribus, siue fratribus conuertentibus, conuerti renuerunt, & cùm consumpsissent omnia sibi dimissa, tūc primum venerunt, necessitatem pallio deuotionis palliantes, vel potius de ipsa necessitate virtutem facientes. APOLLONIVS: Non est necesse de talibus exempla quærere, cùm videamus tali occasione plures maximè Cōuersos ad ordinem venire: sed beati sunt illi, qui diuitias habuerūt,

& pro

& pro Christo illas contēpserunt. CAESARIVS: Non ideo beati, quia diuitiarum possessores, sed ideo beati, quia diuitiarum contemptores. Plus placuerunt Deo duo minuta viduæ, quàm multæ diuitum eleēmosynæ. Scias etiam quosdam conuerti propter erubescentiam alicuius culpę, siue notam qualiscunque infamiæ. *Marc. 12.*

CAPVT XXIX.

Nota infamia.

IVuenis quidam in domo nostra nouitius fuit, quem occasio huiusmodi ad ordinem traxit: Fuerat siquidem canonicus cuiusdam ecclesię in Colonia, qui cùm fecisset domino, clerico honesto, cuius tunc temporis commensalis erat, furtum, licèt paruum, & à seruis illius deprehensus fuisset, in tantum erubuit, vt de seculo fugiens, monasterium nostrum peteret, atque nouitius fieret. Maluit Deo seruire, quàm tantam confusionem inter suos confratres sustinere. Ego eodem tempore in eadem ecclesia positus, caussam conuersionis eius, vt iam dictum est, intellexi, & quia stabilis non esset talis conuersio, satis timui.

CAPVT XXX.

ALius quidam adolescens, sanctimonialem quandam impregnauerat, & cōfusione vrgente, simulque timore, eò quod fœmina nobilis foret, conuersus est in ordine nostro: & quam diabolus ei præparauerat in ruinam, per occasionem facta est illi in salutē. Iuuene supra dicto, iusto Dei iudicio, ordinem deserente, iste adhuc perseuerat, Dei se misericordia conseruante. APOLLON. Vt video, non est volen-

Rom. 9. tis, neque currentis, sed miserentis est Dei. CAESARIVS: Ita est. Quod quidam etiam conuertantur ob periculum vitæ temporalis, hoc exemplo doceberis.

CAPVT XXXI.

Periculum vitæ.

EO tempore, quo Rex Otto profectus est Romam coronari in Imperatorem, imperium supra Mosellam fratri suo Henrico Palatino regendum commisit: hic nobilem quendam virum prædonem, per iudicium capitali sententia damnauit: aduenit Daniel Abbas Sconauiæ, suisque precibus apud Palatinum obtinuit, vt ei liceret viuere, & Deo pro peccatis suis in ordine Cisterciensi satisfacere. Sic homo pro suis sceleribus morti addictus, per gratiam conuersionis euasit sententiam damnationis. Frequenter huic similia audiui, scilicet vt homines flagitiosi pro suis criminibus varijs supplicijs deputati, beneficio ordinis sint libertati. APOLLONIVS: Licèt hæc videantur minima, non tamen sunt parui pēdenda, eò quod sint ædificatoria. CAESARIVS: Quibus hæc videbuntur minima, audiant de his, quos timor pœnæ gehennalis conuertit, magna atque terribilia.

CAPVT XXXII.

Gehennæ metus.

ANte hos annos viginti quatuor, Abbas quidam Morimundis fuit, quem talis necessitas ad ordinem traxit: quæ de illo dicturus sum, ex relatione domini Hermanni Abbatis loci sanctæ Mariæ cognoui, qui eundem Abbatē vidit, loquētem audiuit, atque gestus illius diligentius, vtpote qui mortuus fuerat, & reuixit,

xit, considerauit. Cùm esset iuuenis cum cæteris scholaribus studebat Parisijs; qui cum esset duri ingenij, labilisque memoriæ, ita vt penè nihil posset capere vel retinere, ab omnibus irridebatur, ab omnibus idiota iudicabatur; vnde cœpit turbari, multisque doloribus cor eius affligi. Cótigit vt die quadam infirmaretur, & ecce sathan affuit, qui diceret ei; Vis mihi facere homagiú, & ego tibi dabo scientiam omnium literarum? Audiens hæc iuuenis, expauit, & diabolo talia suggeréti respondit; Redi post me sathanas, quia nunquam eris dominus meus, neque ego homo tuus; & cùm ei non acquiesceret, manum illius quasi violenter aperuit, lapidemque imponens dixit; Quamdiu conclusum tenueris lapidem istum in manu tua, scies omnia. Recedente inimico, iuuenis surrexit, scholas intrauit, quæstiones proposuit, omnesque disputando superauit. Mirati sunt omnes, vnde idiotæ tanta facundia, nouitas tam inusitata: ille verò negotium celatum habuit, nec alicui hominum causam tantæ scientiæ exponere voluit. Non multo post infirmari cœpit vsque ad mortem, vocatus est sacerdos, qui eius audiret confessionem, cui etiám inter cæteræ confessus est, quomodo à diabolo recepisset lapidem, & cum lapide scientiam. Respondit sacerdos; Proijce miser artem diaboli, ne expers fias scientiæ Dei; territus ille, lapidem, quem adhuc manu tenebat, proiecit, & cum lapide fallacem scientiam deposuit. Quid plura? Defunctus est clericus, & corpus eius positum in ecclesia, ordinatis circa feretrú scholaribus, qui more Christiano Psalmos decantarent, Dæmones animam tollentes, & ad vallem profun-

fundam, terribilem, fumumq; fulphureum euaporantem, illam portantes, ordinabant fe ex vtraque parte vallis; & qui ftabant ex vna parte, animam miferam, ad fimilitudinem ludi pilæ proijciebant; alij ex parte altera, per aêrem volantem, manibus fufcipiebant; quorum vngues ita erant acutiffimi, vt acus exácutas, omneque acumẽ ferri, incomparabiliter fuperarent: à quibus ita torquebatur, ficut poftea dicebat, cùm eũ iactarent, vel exciperent, vt illi tormento nullum genus tormentorum poffet æquiparari. Mifertus illius Dominus, mifit nefcio quam cœleftem perfonam, virum magnæ reuerentiæ, qui dæmonibus tale nuncium deferebat; Audite, præcepit vobis Dominus altiffimus, vt animam à vobis deceptam dimittatis. Mox omnes inclinãtes fimul animam demiferunt, nec eam amplius tangere præfumpferunt. Quæ reuerfa ad corpus, mẽbra exanimata viuificauit, viuificata erexit, fcholares circumfidentes in fugam vertit; defcendensque de feretro, dicebat fe viuere, & quid viderit, quid ve audierit, magis opere, quàm fermone manifeftauit. Nam ftatim conuerfus in ordine Cifterciẽfi, tam rigidus fuit fibi, tam durus caftigator corporis fui, vt omnibus qui eum videre poterant, patenter daretur intelligi, quia pœnas fenferit purgatorij, vel potius inferni. APOLLONIVS: Expediri vellẽ, vtrũ locus in quo tormentabatur, intra metas fuerit inferni, fiue purgatorij. CAESARIVS: Si vallis illa pertinebat ad gehennam, conftat eius confelfionẽ fuiffe fine contritione, quod fatis ex hoc probatur, eò quod maximè pœnam illam, tefte cœlefti nuncio, fuftinuit propter confenfum retenti lapidis.

APOL-

APOLLONIVS: Nunquid dicendus eſt dæmoni conſenſiſſe? CAESARIVS: Non vt ei faceret homagium conſenſit, ſed in tantum conſenſit, quod non ſtatim lapidem de manu iactauit, ſed ad vsũ ſcientiæ diligentiſſimè reſeruauit; circa quem etiam tãto afficiebatur amore, vt nec quidem in infirmitate deponeret, ſed cum dolore ad imperium ſacerdotis proijceret. Si eum dixero fuiſſe in purgatorio, ſuſpecta eſt mihi abſẽtia ſanctorũ angelorum, & præſentia dæmoniorum, qui animam egreſſam ſuſcipiebant, ſuſceptam deducebant, deductam tam crudeliter extorquebant. Dicebat magiſter Rudolphus Scholaſticus Colonienſis, in cuius ſcholis & ego frequentius eram, quod dæmones animam electam de corporis ergaſtulo egredientem nunquam tangerent, ſed beati angeli ad loca purgatorij, ſi tamen digna eſſet purgatorio, deportarent: tali enim exemplo vtebatur; Non decet, ait, vt carbonarius purget aurum, ſed aurifex. Poſtea verò propter meritum vitæ ſuſcitatus, factus eſt Abbas in Morimunde, in vna de quatuor primis domibus, vir ſanctus & iuſtus. De quo cùm interrogaſſem prædictum Hermannum Abbatem, ſi viderit illum aliquando ridentem, quia de reſurgentibus dicitur, quod ridere non ſoleant. Reſpondit; Scias me hoc ipſum in illo conſideraſſe, nec potui deprehendere in geſtibus eius nutum quidẽ leuitatis, tantæ erat grauitatis, tantæ longanimitatis: nunquam illum vidi, ne quidem ſubridentem, neque verba leuitatis proferentem. APOLLONIVS: Miror ſi aliquid dixerit de forma & virtute animæ. CAESARIVS: Etiã, aſſerebat animam ſuam fuiſſe tanquam vas vitreum & ſphericum,

ricũ,oculatam retro & ante, plurimum habuisse scientiæ,vidisse vniuersa. Nam scholaribus circa feretrum sedentibus,quæcunque actitauerant manifestauit; Vos inquit tesseris lusistis, vos inuicem capillis traxistis, vos diligenter psallebatis. APOLLONIVS: Valdè me lętificat,quod vir iste,qui corpore exutus tanta in pœnis vidit,tanta audiuit, cæteris religiosis ordinibus omissis, ordinem nostrum intrare voluit. CAESARIVS: Meritò lætificare te debet, sed aliud tibi dicam, quod eandem tuam lætitiam geminet.

CAPVT XXXIII.

DVo iuuenes,sicut didici lectione, nõ relatione,apud Toletum studebant in necromãtia; accidit vt vnus illorum vsque ad mortem infirmaretur,qui cùm moriturus esset,rogauit alter, vt infra viginti dies sibi appareret, & promisit,si tamẽ sibi concederetur.Sedẽte eo die quadam in Ecclesia coram imagine beatæ Virginis, & Psalmos pro anima illius legente, affuit miser ille, miserrimis gemitibus sua indicans tormenta;quem cùm interrogasset, vbi esset,vel quomodo haberet,respondit;Vę mihi,quia ęternaliter damnatus sum, propter artem quam didici diabolicam, quia reuera mors animæ est, sicut titulus eius ostendit: consulo autem tibi tanquam socio meo vnico,vt ab hac execrabili sciẽtia recedas, & vitam religiosam sectando, Deo pro peccatis satisfacias. Quem cum viuus interrogasset, vt tutiorem sibi viam viuendi ostenderet,iterum respondit; Nõ est via securior,quàm ordo Cisterciensis, neque inter omne genus hominum pauciores descendunt ad inferos, quàm

per-

personæ religionis illius. Retulit ei & alia plurima, qua causa breuitatis omitto, eò quod in libro visionum Clareuallis scripta sunt. Iuuenis verò mox renuncians necromantiæ, factus est nouitius, ac deinde monachus in ordine Cisterciensi. APOLLONIVS: Fateor in hoc facto lætitiá cordis mei geminatam. CAESARIVS: Quia in ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum; vis audire de tertio clerico pene simili modo cõuerso? APOLLON. Volo ac plurimum desidero. Matth. 18.

CAPVT XXXIIII.

CAESARIVS.

NArrante mihi sæpius sene monacho nostro Conrado, qui pene centenarius est, cuius supra feci mentionem, didici quod refero:. ipse quidem de Thuringia oriundus, & in armis ante conuersionem exercitatus, multa nouit de actibus Lodovuici Lantgrauij, de quo supra ca. xxvij. longam texui narrationem; hic cùm moreretur, duos filios reliquit hæredes, Lodovuicum scilicet, qui in prima expeditione Ierosolymitana, quæ facta est temporibus Frederici Imperatoris, defunctus est, & Hermannum, qui eidem in principatu successit, qui nuper obijt. Lodovuicus verò, qui satis erat tractabilis, & humanus, & vt verius dicam, cæteris tyrannis minus malus, tale edictum proposuit; Si modò aliquis esset, inquit, qui veris indicijs vera mihi de anima patris mei dicere posset, bonam cortem à me reciperet. Audiebat hæc miles quidam pauper, qui fratrem habebat clericum in necromantia quandoque satis expeditum: cui cùm verba Principis indicasset, respondit ille; Bone frater, diabolum aliquando per carmina vocare consueui,

sueui, sciscitabar ab illo quo volui, diu est quod eius colloquijs artibusque renunciaui. Instante milite oportunè, importunè, ad memoriam ei reducens propriam paupertatem, promissumq; honorẽ, precibus eius tandẽ clericus vict⁹, dęmonẽ vocauit: vocatus, quid vellet inquisiuit; respõdit clericus; Pœnitet me tãto tempore recessisse à te, indica mihi obsecro, vbi sit anima domini mei Lantgrauij. Ait dęmon; Si vis mecum pergere, ego illum tibi ostendam. Et ille; Libenter illum viderem, si sine periculo vitæ meæ illum videre possem. Cui diabolus; Iuro tibi per altissimum, & per tremendum eius iudicium, quia si fidei meæ te commiseris, incolumem te illuc ducam, hucque reducam. Ponens clericus propter fratrem animam suam in manibus suis, collum dæmonis ascendit, quem infra breue tempus ante portam inferi deposuit, introspiciens clericus, contemplatus est loca nimis horrenda, pœnarumque diuersa genera, & dæmonem quendã aspectu terribilem, super opertum puteum residentem. Clericus vt hæc vidit, totus contremuit: & clamauit dæmon ille, ad dæmonem baiulum; Quis est ille, quem tenes in collo; adduc eum huc; Qui respondit; Amicus noster est, & iuraui ei per virtutes tuas magnas quia eum non læderem, sed animam Lantgrauij domini sui ostenderem, sanumq; reducerem, vt omnibus tuam immensam prædicet virtutem. Ille verò statim operculum igneum, cui insedit, amouit, & tuba ænea puteo immissa, tã validè buccinauit, vt videretur clerico totus tremere mundus. Post horam, vt ei videbatur, nimis longam, puteo eructante flammas sulphureas, Lantgrauius inter

scin-

ſcintillas aſcendentes ſimul aſcendens, videndum ſe clerico collotenus prębuit, ad quem ait, Ecce pręſto ſum miſer ille Lantgrauius, quondam dominus tuus, & vtinam nunquam natus. Cui clericus. Miſſus ſum à filio veſtro, vt ei renunciare poſſim de ſtatu veſtro, & ſi in aliquo poteſtis iuuari, mihi dicere debetis. Reſpondit ille. Statum meum bene vides, hoc tamen ſcias, quia ſi filij mei reſtituere vellent tales poſſeſſiones talium eccleſiarum, proprijs nominibus eas exprimens, quas mihi iniuſtè vſurpaui, & ſub titulo hæreditario ipſis reliqui, magnum animæ meæ conferrent remedium. Cui cùm clericus diceret; Domine non credent mihi; Reſpódit; Ego dicam tibi ſignum, quod nemo nouit præter me, & filios meos. Accepto ſigno, & Lãtgrauio, eo vidẽte, puteo immerſo, per dæmonem reductus eſt: qui licèt vitam non perdiderit, ita tamen pallidus & languidus redijt, vt vix agnoſceretur. Verba patris filijs retulit, ſigna oſtendit, ſed modicum illi profuit. Non in hoc conſentire voluerũt, vt poſſeſſiones reſtituerent. Reſpondit tamen Lodovuicus Lantgrauius clerico; Signa cognoſco, patrem meum te vidiſſe non dubito, propoſitum tibi præmiũ dare non renuo. Ad quem ille; Domine, cortis veſtra vobis maneat, ego cogitabo quid animæ meæ expediat, relictisque omnibus, factus eſt monachus in ordine Ciſtercienſi, contemnens omnem laborẽ ſuſtinere temporalem, dummodo pœnam euaderet æternam. Ecce habes tria exempla, quod quidã conuertantur timore, vel viſione pœnæ gehennalis. Poſſem tibi de his adhuc plura dicere, ſed in alijs diſtinctionibus illa tibi propono differere. APOLLONIVS: Si talia homines videre poſſent, puto quia tam liberè non peccarent. CAES. Ita eſt vt dicis. Audi adhuc quod ſupereſt exemplum, videlicet, quod

cet, quod quosdam conuerti cogat, non morsus conscientiæ, sed amor conseruandæ innocentiæ, & desiderium cælestis patriæ.

CAPVT XXXV.

Amor cælestis patriæ.

IN monasterio sancti Panthaleonis in Colonia, quod est nigri ordinis monachorum, iuuenis quidam fuit nomine Godefridus, puritatis eximiæ, inter fratres suos sine querela conuersatus, secundum disciplinam ordinis illius. Et quia scriptũ est; Iustus iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc, desidero supernæ vitæ accensus idem Godefridus, & quia secundum regulæ mandatum viuere non posset considerans, venit ad nos, humiliter & instanter supplicans, vt fratrum collegio iungi mereretur. Timẽs Abbas noster magis in causa esse leuitatem, quàm deuotionem, eum heu suscipere non acquieuit. Passus est à nobis repulsam, Vilarium venit, & quod petiuit, citius obtinuit. Qui quantę fuerit religiositatis, quantę sanctitatis, quàm feruens in ordine, per sacras eius reliquias vsq; hodie Dominus non cessat ostendere. Tempore quodam dominus Carolus Abbas Vilariẽsis, qui fuerat Prior noster, veniens ad nos, duxit secũ eundem virum venerabilem; &, sicut mihi dixerũt, qui viderunt, tantam gratiam deuotionis ei Dominus in missa cõtulit, vt stillicidia lachrymarum ex eius oculis super altare, vel pectus eius stillarent, quem cùm interrogaret nonnus Theodoricus de Lureke, tunc nouitius, quondam canonicus Bonnensis, quomodo orare deberet, respondit. Nihil debetis in oratione dicere, sed tantùm cogitare de Saluatoris nostri natiuitate, passione, resurrectione, & alijs quæ vobis nota sunt. Quod ipse frequenter in vsu habuit, hoc & alios docere studuit. Habebat & spiritum prophetiæ, ita vt quandoque monachis tentatio-

Apo. 22.

tationes futuras prædiceret, & vt corda sua per patientiã præpararent admoneret. Quantas habuerit consolationes, quam mirificas visiones, solus ille plenè nouit, qui autor illarũ fuit. Dicam tibi quod mihi retulit monachus quidam Vilariensis de illo. Cum esset tempore quodam hebdomodarius coquinæ, & sabbato, secundũ consuetudinem, lauaret pedes monachorum, dicto cópletorio, cũ clausisset oratoriũ, erat enim sacrista, apparuit ei Saluator linteo præcinctus, & peluim in manu tenens, & ait ad Godefridũ; Sede, vt lauẽ pedes tuos, eò quod dudũ laueris pedes meos: quod cũ territus renueret, coegit eum, flexisq; genibus, pedes eius lauit, sicq; disparuit. Secunda feria post Palmas, stãs in choro, cũ Psalmus, Eructauit cor meũ, deuotè à conuentu decantaretur, ecce, gloriosa Dei genetrix Maria de presbyterio descendens, & chorum more Abbatis circumiens, monachis benedixit, sicq; inter Abbatis & Prioris stallũ exiens, quasi ad Conuersorũ chorum properauit; exiuit ille post eã; vt videret quo iret, sed eã videre non potuit. Statim, nescio vtrum proxima, vel tertia die, infirmari cœpit, & cũ laboraret in acutis vsque ad Pascha in cõuentu perseuerãs, dorsũq; castigationibus lacerãs, atq; sacros pannos cũ cæteris lauãs, tandẽ infirmitate depressus, in infirmatorio posit⁹ est, qui cũ iã agonizaret, & esset tẽpus comedẽdi, dixit ei minister suus; Innitus vado comedere, timens ne interim moriamini; Vade, inquit, securus, ante videbo te. qui cũ in mẽsa sederẽt, Godefridus ostiũ refectorij aperuit, monachũ respexit, & benedixit, sicq; versus oratoriũ tetẽdit. Territus ille, putabat eũ miraculosè cõualuisse, statimq; percussa est ad exitũ eius tabula, & recordat⁹ est infirmari⁹, q̃a hoc ei promiserat. Nudato ei⁹ corpore ad lauandũ, ita inuenerũt dorsum eius plagis

Psalm. 44.

virgarum liuidum, vt omnes mirarentur. Nuper per reuelationem leuata sunt ossa eius, & in sacrario posita, reseruanturque pro reliquijs. Ipsi gloria qui sic ad se conuersos magnificat, cui cum patre & spiritu sancto honor & imperium per omnia sæcula sęculorum. Amen. Multa alia de eo referũt, quæ studio breuitatis supprimo.

CAPVT XXXVI.

APOLLONIVS.

De modo siue forma cõuersionis.

SAtisfactum mihi fateor de causis, siue occasionibus conuersionis; nunc de modo, vel de forma eiusdem audire aliquid delectat. CAESAR. Quosdam ad conuersionem venire videmus, cum quadam gloriola & ostensione sæculari, alios cum exhibitione multæ humilitatis. APOLLONIVS: Quod horum est melius? CAESARIVS: Humilem conuersionem Deo placere nemo dubitat; ostensio autem alicuius gloriæ sæcularis, secundum intentionem se conuertentis iudicatur. Quidam conuerti desiderantes, de nouo se vestiunt, cum cognatis & amicis ad monasterium veniunt, ne quasi vagi & pauperes repulsam patiantur: alij verò, cum diuites sint, paupertatis habitum assumunt, vt ex humilitate conuersionis, amplius mereantur. De quibus tibi exempla subiungam.

CAPVT XXXVII.

MIles quidam nomine VValeuuanus conuerti desiderans, cum dextrario & armis suis militaribus Hemmemrode venit, armatus claustrum intrauit, & sicut mihi retulerunt seniores nostri, qui tunc præsentes erant, portario ducente, per medium chorum vadens, conuentu inspiciente, & nouam formam conuersionis mirante, super altare beatæ virginis se obtulit, armisq; depositis,

fitis, in eadem domo religionis habitum suscepit. Visum est ei congruum, ibi militiam deponere sæcularem, vbi assumere proponebat militiam spiritualem. Adhuc viuit, vir bonus & religiosus, prius inter monachos nouitius, postea ob humilitatē factus est Conuersus.

CAPVT XXXVIII.

Abbas Philippus de Ottirburg cōtrarium fecit, sicut mihi retulit canonicus quidā Traiectensis, qui tūc temporis præsens fuit. Hic cùm esset de honesta parentela natus, & maioris ecclesiæ in Colonia canonicus, Rodolphum eiusdem ecclesiæ Scholasticum, Parisijs legentem audiuit. Diuina inspirante gratia, magistro suo ignorante, scholas deseruit, & cum esset adolescens delicatus, bonisq; vestibus indutus, pauperi scholari sibi occurrenti illas dedit, & vilia vestimēta illius reinduens, ad domum quandam ordinis nostri, quę Bona vallis dicitur, veniens, se in nouitium suscipi humiliter petiuit. Videntes illum fratres cappa trita, atque vetusta indutum, ęstimantes eum scholarem pauperem & vagum, suscipere renuerunt: considerans moram repulsæ esse periculosam, ingressumque sibi negari, nouissimè dixit; Si non susceperitis me, fortè vos pœnitebit, & cùm facere volueritis, esse non poterit: tunc demùm susceptus est. Cognita eius conuersione, magister Rodolphus dolens, cum socijs quibusdam ad monasterium venit, sed fundamentum supra petram positum, moueri non potuit: & quia idem Philippus se in conuersione humiliauit, in tantum illum Dominus exaltauit, vt non multo post eidem domui Abbas præficeretur.

CAPVT

Celarunt ordo facer.

CAPVT XXXIX.

TAnta est virtus humilitatis, vt eius amore sæpe ad ordinem venientes clerici laicos se simulauerint, malentes pecora pascere, quàm libros legere, satius ducẽtes in humilitate Deo seruire, quàm propter sacros ordines, vel litteraturã, cæteris præesse. Hoc quia sæpius in ordine contigit, ita vt de Conuersis fierent monachi, ante hos quatuor annos definitum est in capitulo generali, vt tali modo conuersi, manerent inter Conuersos. Eodem anno quidam veniens, vt puto Diaconus, laicum se simulans, in Conuersum susceptus est, cuius Abbas cùm postea, nescio quo prodente ordines intellexisset, in sequenti capitulo casum eundem proposuit; & quia viris discretis videbatur omnino absurdum, vt quis in tam sublimi ordine positus, foret sine caractere coronæ, & sine sacrorum ordinum executione, sententiam mutaueruntt. APOLLONIVS: Non miror si aliqui celant suos ordines in conuersione, cùm legamus priscis temporibus fœminas, vt fuit beata Eugenia, & sancta Eufrosina, atque beata Marina, sexum virilem simulasse. CAESARIVS: Quid hoc miraris factum temporibus priscis, cùm recentiori tempore simile in ordine nostro contigisse sciamus? APOLLONIVS: Hoc omnibus modis scire desidero, videlicet à qua persona, vbi, vel quomodo tam mirabilis facta sit conuersio. CAESARIVS: Fœmina, de qua dicturus sum, quæ fuerit, vel quomodo ad ordinem venerit, seu quomodo in ordine fuerit, vel consummauerit, sicut nobis retulit monachus quidam, qui cum ea nouitius fuerat in probatione, fida tibi pandam relatione.

CAPVT

CAPVT XL.

IN ciuitate Nussia, quæ quinque miliaribus distat à Colonia ciuitate magna, ciuis quidam habitauit, filiam habens formosam ac dilectam, nomine Hildegundem; quam vxore defuncta, cùm adhuc esset in ætate tenera, orationis gratia secum Ierosolymam duxit. In reditu verò infirmatus pater, apud Tyrum, diem clausit extremum. Moriens autem, filiam, & omnia quæ habuit, ministri sui fidei commendauit; sed fidem non seruans seruus domino, neque misericordiam exhibens defuncto, cùm esset impius & auarus, puella nocte in domo relicta, clam nauigauit, multis illam miserijs exponens. Quæ manè surgens, cùm intellexisset tutorem infidum cum patris sui substantia nauigasse, vehementer doluit, & quid ageret, vel quo se verteret, penitus ignorauit, non intelligens idioma terræ, fame cœpit tabescere, mendicando tamen scholas in eadem ciuitate anno vno frequentauit. Post hæc peregrinis de Alemannia aduentantibus, calamitatem suam exposuit, & vt sui misererenrur lacrymabiliter exorauit. E quibus vnus cæteris ditior, vir bonus & nobilis, consolans desolatam, assumensque in nauim suam, derelictam, datis necessarijs, ad patriam reduxit peregrinam. Eodem tempore, cùm orta fuisset controuersia in ecclesia Treuerensi inter duos electos, Volmarum scilicet eiusdem ecclesiæ Archidiaconum, & Rodolphum maiorem Præpositum, dominus Papa Lucius priori fauebat; partem alterius Fredericus Imperator defensabat. Et quia nulli erat tutum, apices ad Apostolicum, qui tunc temporis apud Veronam morabatur, deferre, propter insidias Imperatoris, ecclesia Coloniensis, cùm vni partium faueret, & ob hoc literas ad iã dictum Papam *Sexus dissimulatus.*

destinaret, baiulus earundem vitæ suæ timens, præfatam puellam, propter tonsuram & habitum adolescentem æstimans, prece simul, & precio, eo quod minor suspitionis nota foret in pedite, quàm in equite, clausas in baculo literas, vt portaret obtinuit. Quæ cùm iuxta Augustam deuenisset, furem offendit: rogata ab eo, vt socius esset eius itineris, nihil mali suspicans, libens annuit. Cumq; paululum processissent, & fur quasi sonum persequentiũ excepisset, onus cum furto penes puellam reposuit, ipse verò ad secessum se ire simulans, inter frutera se abscōdit. Quid morer? Illa à persequentibus comprehenditur, cum sacco ad iudicium trahitur, & per sententiam laqueo adiudicatur. Quæ cùm ob furti præsentiam nullam sibi prodesse cerneret allegationem, nullam excusationem, sacerdotem petiuit, & obtinuit: cui excessus suos confitens, satis simpliciter exposuit per ordinem viæ suæ causam, & furis nequitiam, & vt sacerdoti verborum fidē astrueret, arundinem, literas pontificales continentem, ostendit, & adiecit: Si fuerit fur quæsitus, ocyus inuenietur. Mox ad consilium sacerdotis nemus retibus & canibus ambitur, fur quæsitus comprehenditur, ad iudicium vterque trahitur. Cùm miser ille ad criminis confessionem cruciatibus compelleretur, ait, iniustè cōpellor confiteri quod non feci, iste cum furto deprehensus, secūdum ius ciuile damnandus est. Econtra, cùm puella diceret, sibi onus dolosè fuisse cōmissum, & restituere vellet depositum, respondit ille: Onus illud meum esse nego; vox vnius, testimonium est nullius. Ad hæc virgo obmutuit. Tunc accedens sacerdos pro ipsa allegauit, & quod esset innocens, doloque hominis circumuenta, satis affirmauit, &, si minus, inquit, verbis meis creditur, examine ferri candentis, quis

reus

reus sit, quis innocés, facile comprobabitur. Quod cùm omnibus placuisset, manus furis exusta est, puellæ verò manus illæsa apparuit. Tunc fure celerius suspenso, confessor & liberator virginis gaudens, illam in domum suam recepit. Et ecce diabolo instigante, qui saluti virginis inuidit, cognatio furis, de tam turpi morte eius furens, innocuam, & Dei iudicio liberatam, de domo sacerdotis extraxit, reoque deposito, loco eius illam suspēdit. Mox angelus Domini adfuit, qui & virginem, ne laquei sentiret angustias, sustentauit; & mirifico vultus sui odore refecit: & cùm nihil sentiret doloris, imò maximis se putaret interesse delitijs, in ipsa nocte tam suauem audiuit melodiam, & symphoniam tā diuersam, tamque iocundam, vt nullus chorus, siue corporalis, siue instrumentalis, tantæ dulcedini posset comparari. Sciscitante ea, quid hoc esset? Respondit angelus, Anima sororis tuæ Agnetis cū hoc concentu angelico in cœlum defertur, & tu post biennium feliciter sequeris. Sic beata illa per biduum pendente, pastores in vicinio pascentes, misericordia moti condixerunt, vt corpus deponerent, atque sepulturæ commendarent. Inciso verò laqueo, non, vt consuetudo est cadauerum, cū pondere cecidit, sed paulatim, angelo sustentante, ad terram demissa stetit: quo viso territi pastores fugerunt, dixitque ei angelus Domini; Ecce libera es, vade quò libet. Respondit illa; Domine mi, Veronam ire proposui. Statimque in momento translata est Veronam. Et ait angelus; Verona hinc distat tribus miliaribus: inter Augustam verò & Veronā, septē dietæ numerantur. APOLLONIVS: Videntur mihi in hac puella, antiqua iustorum miracula renouata, videlicet sancti Benedicti Abbatis, & Abacuc prophetæ, ex quibus prior cùm absens esset, vi-

Greg. libr. 2. Dial. ca 34. Dani. 14. dit Germanæ suæ Scholasticæ animam in specie columbæ cœli secreta penetrare: alter verò, propheta scilicet, de Iudæa in momento in Babylonē translatus est. CAESARIVS: Verum dicis, nec minus miror, quod audire meruit animam sororis cū concentu angelico tanto locorum spatio interposito deferri in cœlum, quàm quod beatus Seuerinus Coloniæ positus, animam sancti Martini cum consimili concentu ascendere cognouit ad Dominum. (Seuer. epist. ad Basilium de transitu S. Martini) Ahuc alia duo magnæ gloriæ beneficia sunt ei exhibita, scilicet quod angelo sustentāte, eculei dolores non sensit, & quod finem suum tam longè ante præsciuit. Prosperè verò apud Veronam negotio peracto, cùm rediens intrasset diœcesin VVormaciensem, non ingrata diuinæ misericordiæ, prece, & ope cuiusdam venerabilis inclusæ, obtinuit, vt à domino Theobaldo Abbate Sconauiæ, in nouitium susciperetur. Est autem Sconauia locus amænissimus, nomē trahens à re. Putans eam idem Abbas esse adolescentulum, post tergum suū in eodem equo sedere iussit: quæ cum loqueretur voce fœminea, & gracili, dixit ei Abbas, Frater Ioseph, nondum mutasti vocem tuam: respondit illa, Domine nunquam illam mutabo: Adolescentem se simulans, nomen sancti Ioseph sibi imposuerat, vt eum quem validas tentationes vicisse nouerat, contra duplicem hostem pugnatura, carnem scilicet & diabolum, memoriæ suæ arctius imprimeret, & per auxilium plenius sentiret. Et videtur in ea illud Salomonis impletum: Mulierē fortem quis inueniet? (Prouerb 31.) Non est inuentum simile in ordine nostro, & ideò sine exemplo, Mulierem, inquit, ex omnibus non inueni. (Eccl 7.) Ingressa probationem, manum suam misit ad fortia, inter viros dormiuit, cum viris comedit & bibit, viris ad disciplinas dorsum

suum

ſuum nudauit: & cùm eſſet iuuencula multæ grauitatis, tamen ne ſexus eius notaretur, quandoque ſuis ſocijs in probatione ſigna aliqua oſtendit leuitatis. nam abſente magiſtro, monachum, qui hoc nobis retulit, Hermannum nomine, tunc puerum quatuordecim annorum, ad cyphum ſuum ducens ait; Conſideremus in hoc vino, quis noſtrum ſit formoſior, & cùm relucentes in eo facies attenderent, iterum aiebat: Hermanne quomodo placet tibi facies mea? reſpondit ille, Videtur mihi mentum tuum diſpoſitum ſicut mentum mulieris. Tūc illa quaſi indignando receſſit, poſtea pro neglecto ſilentio, ambo vapulabant. APOLLONIVS: Miror, ſi aliquas in ordine habuerit tentationes. CAESARIVS: De eius tentationibus nihil audiui, ſed quod alijs cauſa fuerit tentationis ſatis intellexi. Cùm approquinquaret tempus reſolutionis eius, cœpit infirmari, & cùm præ nimia debilitate ad lectum ſuum portaretur, monachus quidam eam intuens, iuxta ſe ſtantibus clara voce dicebat; Homo iſte vel fœmina eſt, vel diabolus, nunquam illum reſpicere potui ſine tentatione. Et ſatis probatur ex hoc loco, quod fortis ſit vis naturæ. Vocantque Priorē, cùm ei peccata quædam leuia confiteretur, & ille interrogaret, ſi vnquam aliquam cognouiſſet mulierem, reſpondit illa; Nunquam dómine reus fui alicuius mulieris, ſiue viri, hoc adijciens propter ſexum. Deinde recitauit ei per ordinem, eo modo quod prædictum eſt, vniuerſa quæ circa ſe acta ſunt, tacito ſexu. Priore ſtupente, ac dicente; Frater quæ loqueris fidem excedere videntur, & quo argumento probare potero illa eſſe vera. Reſpondit puella: Hodie biennium effluxit, ex quo angelus Domini pendenti mihi diem reſolutionis meæ prædixit; ſcio cui credidi, fidem ſeruaui,

curſum

cursum consummaui: de reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ. Si ea feria, qua prædixi, ante obitum meum non deposuero officium linguæ, in spacio vnius missæ legendæ, non mihi credatis. Et adiecit, Cùm defunctus fuero, apparebit in me vnde stupeatis, & diuinæ virtuti gratias meritò referatis. His dictis quarta feria hebdomadæ paschalis xii. Kal. Maij. Anno Domini millesimo centesimo octogesimo octauo, sole tendente ad occasum, sancta illa anima de corpore virgineo egressa, migrauit ad Dominum. Percussa tabula, cùm tam Abbas, quàm cæteri fratres ad eius exequias conuolassent, & corpore exportato ad lauandum detectum fuisset, sexus femineus apparuit. Tunc omnibus in stuporem versis, miraculi nouitate, nunciatum est sacerdoti commēdationes legenti: qui cognito sexu, textum mutauit, & pro monacho monacham, & pro fratre sororem nominauit. Postea cùm breuia pro ea scribenda essent, & nomen eius ignorarent, sub tali forma scripta sunt. xii. Kalen. Maij obijt ancilla Christi in Sconauia. Elapsis aliquot diebus, cū fratres nomen illius beatæ scire desiderarent, miserunt in viciniam Coloniæ, vnde se oriundam dixerat, & cùm studiosè circumquaque de eius cognatione inuestigarent, nutu diuino inuenta est quædam ·nus, quæ se eius cognatā fuisse diceret, asserēs eam Hildegundem vocatam. Cùm ante hos annos consecraretur nouum oratorium in Sconauia, ex diuersis prouincijs ad dedicationem populi confluentes, & prædictas beatæ Hildegundis virtutes audientes, tumulum eius frequentauerunt, matronæ maximè, sanctis eius orationibus se commendantes, Deumque super tantis mirabilibus glorificantes. Et nos fratres cum illis gratias referamus Saluatori nostro, qui hæc fieri voluit nostris temporibus

poribus in ordine nostro, ad gloriam suam, & ædificationem nostrã, qui viuit & regnat cum patre & spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

EPITAPHIVM EIVSDEM virginis.

Omnis homo miretur, homo quid fecerit iste,
Hæc, cuius fossa cineres inclusit & ossa,
Mas viuens paret, moriens sed fœmina claret.
Vita fefellit, morsque refellit rem simulatam.
Hildegunt dicta, vita est in codice scripta.
Maij bissenis est hæc defuncta Kalendis.

APOLLONIVS. De hac puella videtur intelligendum illud Salomonis: Mulierem fortem quis inueniet? CAESARIVS: Tanta est fortitudo mentis in quibusdam fœminis, vt meritò laudentur. *Prouer. 31.*

CAPVT XLI.

HOnesta quædam matrona de Colonia, diuitijs pollens, & ætate florens, cùm post mariti mortem Christo nubere vellet, timore amicorum, à quibus eius desiderium impediebatur, habito consilio domini Caroli Abbatis Vilariensis, cappam Conuersi induit, sicque per illum de ciuitate educta, in monte sanctæ VValburgis monialis est effecta. APOLLONIVS: De conuersione viduarum seu maritarum, quæ de fece sæculi gustauerũt, non multum miror; virginum verò contra parentum voluntatem se conuertentium constantiam satis admiror. CAESARIVS: Quasdam ex his pro exemplo tibi ponam.

CAPVT XLII.

DOmina Methildis magistra hodie in Fusenich, cùm haberet parentes ditissimos, & ad *Virgines contra parentum* sæ-

voluntatem conuersæ. ſęculi nuptias nutriretur, adhuc in ætate tenera cõſtituta, ſe ſolo Chriſto velle deſponſari monialemque fieri, quotidie proteſtata eſt; cumque blanditijs ſiue minis non poſſet auerti, die quadam veſtibus purpureis contra voluntatem induta, matri reſpondit; Etiam ſi feceritis me auream, non poteritis mutare propoſitum meum. Tandem tædio affecti parentes eius, cùm eam locare vellent in prædicto monaſterio ſanctæ VValburgis, nec eſſe poſſet, eò quod completus fuiſſet ſtatutus numerus ſororum, in Fuſenich conuerſa eſt, vbi adeo profecit, vt non multo poſt, licet adhuc adoleſcentula, magiſtra efficeretur. Quam poſt annos paucos Aleidis ſoror eius carnalis marito viduata, & ipſa adhuc adoleſcentula, ſecuta in eodem loco facta eſt Prioriſſa, quarum exemplo quædam earum cognata timore parentum de diœceſi Traiectenſi, in habitu virili egreſſa, apud ſanctum Thomam, quæ eſt domus ordinis noſtri, in epiſcopatu Treuerenſi poſita, ſe conuertit. Hanc cum ſoror imitari vellet, à parentibus capta eſt, & viro tradita. Spero autem quod Deus tam feruentem conuerſionis voluntatem, non relinquat irremuneratam.

CAPVT XLIII.

Laudabilem, imò ſatis mirabilẽ, dominæ Helſvuindis Abbatiſtæ de Porceto conuerſionem tibi replicabo. Hæc cùm eſſet Arnoldi Sculteti Aquenſis, viri potentis diuitiſq; filia, ſic ab eunte ætate feruebat zelo conuerſionis, vt matri frequenter diceret: Mater fac me monialem. Solita enim erat cum matre aſcendere montem ſancti Saluatoris, in quo tunc manebat conuentus ſororum de Porceto. Die quadam per feneſtram coquinæ latenter intrans, dormitorium aſcendit, & puellæ cuiuſdam cucullam induens, cum cæteris chorum intrauit;

trauit; quod cùm matri abire volenti per Abbatissam innotuisset, illa putans iocum esse, respondit, vocate puerum, oportet nos ire. Venit illa intrinsecus ad fenestram dicens, monialis sum, non ibo tecum. Mater verò timens maritum, respondit, modò tantùm venias mecum, & ego patrem tuum rogabo, vt te faciat monialem: sicque exiuit. Matre verò tacente, contigit vt iterum montem ascenderet, filia dormiente, quæ cum surrexisset, matre in ecclesia quæsita, & non inuenta, in monte eam esse suspicans, secuta est sola, & per prædictam fenestrã ingressa, rursum habitum induit. matrique roganti vt exiret, respondit; Amodò me non decipies, verba sibi promissa replicans. Matre verò multo timore recedente, pater cum fratribus furibundus ascendit, fores effregit, filiam vociferantem eduxit, cognatis, qui eam auerterẽt, commisit; quibus illa, nondum, vt puto, nouem annorum, tam sapienter respondit, vt mirarentur. quid plura? Episcopo Leodiensi patrem, & eos à quibus educta fuerat excommunicante, loco restituta est, & post annos paucos ibidem in Abbatissam electa. Hæc de conuersione dicta sint: multa huiusmodi Christus in suis operatur electis, ad gloriam sui nominis, cui cum patre & spiritu sancto honor sit & imperium per infinita secula seculorum.
Amen.

Libri primi finis.

CAPI-

CAPITA LIBRI secundi.

Quid

Finis capitum.

DE CON-

DE CONTRITIONE LIBRI SECUNDI.

CAPVT PRIMVM.

EX superiori distinctione declaratũ est, conuersionem aliquando præcedere contritionem, aliquando sequi, & exemplis probatum. Nunc verò de ipsa contritione, prout Dominus donare dignabitur, dicere propono, atque eadem quæ dicturus sum exemplis confirmabo. Et scire debes, quod contritio sit magnum bonum, & perfectum quandoq; Dei donum, de sursum descendens à patre lũminum, in quo non est transmutatio, neque vicissitudinis obumbratio; quandoque additum perfectioni; quia minima contritio, maximam delet culpam, perfecta verò, culpam simul tollit & pœnam. APOLLONIVS: Vt plenius intelligere valeam contritionis virtutem, primùm mihi debes exponere, quid sit contritio; vnde dicatur, vtrum gratis infundatur, seu ab homine mereatur, quot sint eius species, vel quid operetur in peccatore. CAESARIVS: Contritio est cordis pœnitudo, scilicet dolor de peccatis, partim surgens ex timore gehennæ, partim ex amore cœlestis patriæ. APOLLONIVS: Estne aliqua differentia inter pœnitudinem & pœnitentiam? CAESARIVS: Etiam; Pœnitudo dolor est interior, tollens culpam: pœnitentia satisfactio exterior peccati delens pœnam. APOLLONIVS: Quæ est differentia inter culpam & pœnam? CAESARIVS: Culpa est ipsum peccatum; pœna premium

De contritione.

Iacob. 1.

Quid sit

peccati: si culpa est mortalis, debetur ei pro præmio æterna pœna. hanc Deus per cordis pœnitudinem, in pœnam conuertit temporalem. Hanc, si insufficiens fuerit cõtrito, delet exterior satisfactio, hæc est pœnitentia, quasi pœnam tenens dicta. APOLLONIVS: Vnde dicitur contritio? CAESARIVS: Contritio dicta est quasi simul tritio, componitur autem à con, quod est simul, & tritio, eò quod de omnibus peccatis cor simul teri debeat per dolorem. Qui de peccato vno dolet, & non de altero, nequaquam conceditur quod in corde huius sit cõtritio. Non debet peccator diuidere culpam, quia Deus non diuidit indulgentiam: simul enim totum debitum dimittit. APOLLONIVS: Si simul conterendum est de omnibus, quid est quod Psalmista di-
Psalm. 6. cit; Lauabo per singulas noctes lectum meum? Lectum, sicut nobis exponore soles, appellat consciẽtiam, singulas noctes, singula peccata: & si per singula deflet, vt sic interpolatim abluuantur, quomodo pro omnibus simul conteritur? CAESARIVS: Vna debet esse generalis contrito, quæ deleat culpam, deinde singulis, si fieri posset, diebus lacrymandũ cũ Thaide esset, ad abluendã pœnam: vnde Ezech.
Isai 38. dicit; Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. APOLLONIVS: Vnde oritur contritio? Infunditurne gratis, vel meretur ab homine? CAESARIVS: Dicam tibi quid maiores de hoc sentiant. In iustificatione peccatoris dicunt quatuor concurrere, gratiæ infusionem, motum surgentem ex gratia & libero arbitrio, contritionem, & peccatorum remissionem. Quatuor ista, appellant quatuor iustificationes; primam non meremur, quia gratis infunditur, nec secundam meremur, quia mox ex gratia & libero arbito motus quidam excitatur. Motum istum licèt non meremur, tamen

Intelligit fortè autor de merito cõgrui, alioqui tenendum

tamen eo meremur tertiam iustificationem, id est contritionem. Hanc iustificationem meremur, & ea meremur quartam iustificationem, scilicet remissionem peccatorum. Ob hoc dictum est Mariæ; Dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multũ: contritio enim esse non potest sine dilectione. Ecce habes quod contritio meretur. Et hoc scire debes, quia vna iustificatio, alteram non pręcedat tempore, sed natura. APOLLONIVS: Vellem mihi ista plenius exponi sub aliqua similitudine. CAESARIVS: Aduerte quæ dico: Pluuia terræ infunditur, & ex vtroque herba gignitur; deinde ex herba fructus producitur. Quid pluuia, nisi gratia? quid terra, nisi liberum arbitrium? Ex pluuia & terra gramen gignitur, & ex gratia liberoq; arbitrio, vt dictum est, motus contritionis oritur. Herba fructificat, cum idem motus liberum arbitrium ad satisfactionem mouet. Sterilis est terra sine pluuia, & asque fructu liberum arbitrium sine gratia; nihil operatur pluuia sine terra, quia sicut authoritas dicit; Qui fecit te sine te, non te iustificat sine te. Vnde Apost. Non ego, sed gratia Dei mecum. APOL. Quot sunt species contritionis? CAES. Duæ, interior scilicet & exterior. interior est in amaritudine cordis; exterior in afflictione corporis: de illa per Psalmistam dicitur; Cor contritum & humiliatum Deus non despicies: de ista verò Ieremias; Maledictus homo, qui prohibet gladium suum à sanguine, id est, à pœna peccati, per quam corpus affligitur. APOLLONIVS: Iam perpendo, quod maxima sit virtus contritionis. CAESARIVS: Tanta est eius virtus, vt sine illa in adultis, qui actuale addiderũt originali, infructuosus sit baptismus, sterilis confessio, inutilis satisfactio. Ecce hic habes, quod contritio in nõ baptizatis, baptismus sit primus; in baptisa-

quod tradit Conc. Trid. sess. 6. cap. 8.

Luca 7.

Augu. serm. 15. de verbis Apostoli.

1. Cor. 15.

Psalm. 50.

Ierem. 48.

baptisatis, post lapsū, secundus. Baptismo igitur cō-
Luc. 23. 7. tritionis, baptisatus est latro in cruce, Maria Magd. ad pedes Saluatoris. Quod culpam, quantūlibet magna sit, deleat cōtrio, subiecto doceberis exemplo.

CAPVT II.

Contritione deleri culpā. IVuenis quidam nobilis cōuersus est in quadam domo ordinis nostri, habebat autem Episcopum quendam cognatum, à quo vnicè amabatur, qui cognita eius conuersione, ad monasterium venit, & vt rediret ad seculum, verbis quibus poterat suasit, sed persuadere non potuit. Anno probationis expleto, factus est monachus, & non multo post gradatim ascendens, in sacerdotem est ordinatus. Qui suadente diabolo, à quo primus homo eiectus est de paradiso, oblitus voti, oblitus sacerdotij, & quod pessimum est, creatoris sui, ordinem deseruit; & quia ad parentes redire erubuit, prædonibus, quorum multitudo Rutta vocatur, se coniunxit. Qui ita datus est in reprobum sensum, vt qui prius bonis erat melior, postea malis fieret deterior. Accidit vt in obsidione cuiusdam castri telo percussus & perfossus, ad extrema deueniret, deportatus est à socijs in quandam villam, adhibitis quibusdam, qui ei ministrarent; & cum nulla spes esset euadendi mortem temporalem, hortabātur ad confessionem, vt saltem illius beneficio mortem euaderet æternam; quibus respondit, quid mihi prodesse posset confessio, qui tanta, & tam innumera feci mala: qui tam enormia commisi scelera? Ad hæc illi; Maior est Dei misericordia, quàm iniquitas tua: vix tandem, importunitate victus illorum, ait; Vocate sacerdotem, qui cùm vocatus adesset, & coram infirmo sederet, pius Dominus, qui po-
Ezech. 11. tens est auferre cor lapideum, & dare cor carneum, tantam cordi eius contulit contritionē, vt sæpè cōfessio-

fessionem susciperet, & propter lacrymas & singultus totiens in voce deficeret. Tandem collecto spiritu in huiusmodi verba prorupit; Domine peccaui super arenam maris, monachus fui ordinis Cisterciensis, & in ordine sacerdos factus, ordinem, peccatis meis exigentibus, deserui; & nō mihi suffecit quod apostataui, sed & prædonibus me coniunxi, quos in crudelitate superaui; quibus illi tollebant substantiam, ego abstuli vitam, nemini parcebat oculus meus: si illi quandoque parcebant humana ducti miseratione, ego cordis mei impellēte malitia, nemini, quātum in me fuit, parcere potui; multorum vxores & filias violaui, incendijs plurima vastaui. Enumerauit & alia quā plurima, quodāmodo naturam humanam excedētia. Talibus sacerdos auditis, peccatorum eius enormitate territus, sicut stultus fuit, ita & stultè respondit: Maior est, inquit iniquitas vestra, quàm vt veniā mereamini: respondit ille; Dn̄e, literatus sum, sæpius audiui & legi, quia nulla sit cōparatio humanę malitię ad diuinam bonitatē: ait enim per Prophetam Ezech. In quacūq; hora peccator ingemuerit, saluus erit. Itē; Nolo mortē peccatoris, sed vt cōuertatur & viuat. Ezech. 33. Rogo vos ergo intuitu diuinæ misericordię, vt aliquā mihi dignemini pœnitentiā iniūgere. Et sacerdos: Nescio, quid tibi iniungere debeam, quia homo perditus es: respondit monachus; Domine, ex quo non sum dignus à vobis recipere pænitentiam, ego mihi ipse pœnitentiam iniungam: eligo enim duo milia annorum esse in purgatorio, vt post illos misericordiam inueniam coram Deo. Positus siquidem fuerat inter duas molas, timorem videlicet gehennæ, & spem gloriæ. APOLLONIVS: Vt quid tam prolixum terminum elegit? CAESARIVS: Quia & magnitudinem peccatorū suorum

considerauit,& pœnam temporalem respectu æternæ pœnæ quasi momentum reputauit. Dicebat iterum sacerdoti: Ex quo negastis mihi medicinam satisfactionis, peto vt non fraudetis me à viatico sacræ communionis. Respondit ei stolidus sacerdos; Si tibi ausus non fui iniungere pœnitentiam, quomodo præsumam tibi dare Christi corpus & sanguinem? Et cùm ad neutrum acquiesceret, vnicâ tandem rogauit petitionem dicens; Statum meum in scedula scribere volo, & vos deferre eam debetis tali Episco cognato meo, ex nomine eum designans, spero quia pro me orabit. Et promisit sacerdos. Mortuus est monachus, & ad purgatorium deportatus. Et venit sacerdos ad Episcopum, defuncti literas ei deferens, quas cùm legisset, amarissimè fleuit, dixitque sacerdoti, nunquam tantùm dilexi hominem, dolui de apostasia, doleo de morte, dilexi viuum, diligam mortuum, quia iuuari potest, & contritus obijt, orationibus ecclesiæ meæ non carebit: & conuocans prælatos episcopatus sui, Abbates scilicet, Decanos, Priores & Pastores ecclesiarum, vel quibus commissa fuerat cura animarum, & hoc ipsum demandans monasterijs sanctimonialium, rogans cum multa humilitate, & instantia, viua voce præsentes, literis absentes, vt omnes speciales orationes, quas ipse iniunxit, illo anno animæ iam dicti defuncti impenderent, tam in Missis, quàm in Psalmis. Ipse verò præter Missas, & elēmosynas, ac orationes peculiares, quas pro eo fecit, singulis diebus hostiam salutarem pro absolutione animæ eius immolauit. Quod si fortè in maxima necessitate, vel infirmitate, hoc per seipsum facere non potuit, alter defectum illum suppleuit. Anno completo, in fine Missæ, post altare stans defunctus, apparuit Episcopo, pallidus, exilis, macilentus, in

veste

veste pulla; vultu habituq; statum suum bene declarans, quem cùm interrogasset, quomodo haberet, vel vnde veniret, respondit; In pœnis sum, & de pœnis venio, sed gratias ago charitati tuæ, quia annus iste propter eleēmosynas & orationes tuas, atque beneficia Ecclesiæ tuæ, mihi exhibita, abstulit mihi mille annorum pœnas, quas sustinere habebam in purgatorio: quod si adhuc vno anno similē mihi impenderis opē, omninò liberabor. Audiens hoc Episcopus, lætus effectus, Deo gratias egit, missisq; literis ad ecclesias, siue monasteria, visionem omnibus exposuit, & vt adhuc vno anno iniunctas seruarent orationes obtinuit. Episcopus verò annū sequentem prædecenti continuauit, tanto in exhibitione feruentior, quanto iam de liberatione securior. Expleto anno, cùm Episcopus missam pro eo celebraret, iterum adfuit illic in cuculla niuea, & facie serenata, dicens sibi omnia optata succedere, & ait Episcopo; Remuneret Deus omnipotens charitatem tuam sanctissime pater, quia propter tuam sollicitudinem ereptus de pœnis, iam ingredior gaudium Domini mei; & ecce isti duo anni, reputati sunt mihi pro duobus milibus annorum: & non vidit eum amplius. APOLLONIVS: Valdè lætificant ista; sed duo mihi occurrunt admiratione digna, primum est, virtus contritionis, per quam meritò damnandus, dignus effectus est vita æterna: Secundum est, virtus orationum, per quam tam celeriter liberatus est à pœna purgatorij. CAESARIVS: Licèt magna virtus sit in vtroque, amplior tamē inuenitur in contritione; orationes enim ecclesiæ, siue eleēmosynæ, non sunt de substantia mereri; valent quidem defuncti minuere pœnam, sed non possunt augere gloriam. APOLLONIVS: Miror etiam, quod homo apostata in habitu seculari

mortuus & sepultus, in cuculla aparuit. CAESARIVS: Cõtritio de apostate monachum fecit, & vestem secularem in cucullam conuertit. APOLLONIVS: Vellem mihi hoc euidentiori exemplo probari. CAESARIVS: Exemplum ad manum est.

CAPVT III.

Contritio ex apostata facit monachũ.

BEatus Bernardus, sicut quidam sacerdos retulit religiosus, manachum quendam habuit, in quo hoc quod quæris, per virtutem contritionis Deus manifestius ostendit: multa adhuc à veteranis, qui eundem viderunt, quorum adhuc quidã in domo nostra supersunt, narrari solent, quæ non sunt scripto mandata. Monachus idem, de quo cœpit sermo, suadente inimico, habitum deposuit, & paræciã quandã, eodẽ cooperante, regendã suscepit: erat quippe sacerdos. Et quia sæpe peccatũ peccato punitur, desertor ordinis, in vitiũ labitur libidinis; concubinã, sicut multis consuetudinis est, ad sibi cohabitandum accepit, de qua & liberos genuit. Accidit vt post annos plurimos, miserante Deo, qui neminem vult perire, sanctus Abbas per villam, in qua monachus habitauit, transiret, & ad domum illius hospitandi gratia diuerteret: quem ille benè cognoscens, & quasi proprium patrem cum multa reuerentia excipiens, deuotè ministrauit, & tam ipsi, quàm socijs, ac iumentis, necessaria copiosè procurauit, non tamen recognitus est ab Abbate. Manè cùm vir sanctus, dictis matutinis, paratus esset ad eundum, nec posset loqui sacerdoti, eò quod maturius surgens isset ad ecclesiam, ait filio ipsius sacerdotis, Vade defer nuncium istud domino tuo: erat autem puer mutus à natiuitate. Qui præcepto obediẽs, & etiam præcipientis virtutem in se sentiens, ad patrem cucurrit, & sancti patris verba, verbis valdè absolutè expressis, dicens; Hæc,

Hæc, & hæc mandat tibi Abbas. Pater primam vocem filij audiens, & præ gaudio lacrymans, vt secundò, & tertiò eadem verba repeteret admonuit, & quid sibi Abbas fecerit, diligenter inquisiuit. Cui ille; Nihil aliud mihi fecit, sed solummodo verbis dixit mihi, Vade dic domino tuo verba hęc. Ad tam euidens miraculum sacerdos compunctus, festinanter ad sanctum virum venit, seque cum lacrymis ad pedes illius prostrauit; Domine pater, inquit monachus vester talis, ac talis fui, & tali tẽpore à monasterio recessi, rogo igitur paternitatẽ vestram, vt liceat mihi redire vobiscum ad monasterium, quia Deus in aduentu vestro visitauit cor meum. Cui sanctus; Expecta me hic, & ego peracto negotio citius reuertens, ducam te mecum. Timẽs ille mortem, quam prius non timebat, respondit; Domine timeo interim mori. ad hæc ille; Hoc pro certo scias, quia si in tali contritione ac proposito mortuus fueris, coram Deo monachus inueneris. Recessit, redijt, illumque recenter mortuum, ac sepultum audiens, sepulchrum aperiri præcepit. Dicentibus qui aderant, quid facere vellet? respondit; Volo videre vtrum in sepulchro iaceat monachus, an clericus; Clericum, inquiunt, in habitu clericali sepeliuimus. Reiecta terra, non in veste qua sepultus fuit, sed in tonsura, & habitu monachi cunctis apparuit. Et magnificatus est ab omnibus Deus, qui voluntatem pro facto reputat. Ecce in isto manifestè habes, quod vera contritio coram Deo restituat, quicquid tollit vitium apostasiæ. Hoc tamen scias quod tẽpus apostasiæ totum infructuosum sit. APOLLON. Benè ex his, quæ iã dicta sunt, recognosco virtutem contritionis, sed amplius admiror ineffabilem misericordiã nostri Saluatoris, Homo iste apostata fuit, fornicator fuit, &

quod

quod amplius pōdero, quotidie sacrosancta Christi mysteria tractare pollutis manibus non pertimuit. CAESARIVS: Iuste moueris, vbi cōtemptus est maior, ibi & culpa grauior. Ait enim Apostolus: Quicunque manducat panem & bibit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Super quem locum dicit glossa: mortis Christi pœnas dabit, ac si Christum occiderit, punietur. Si Christi crucifixoribus in pœna similis erit, qui indignè, hoc est, in mortali quolibet existens, accesserit, quid de illo sentiendum est, qui in multis, & assiduis mortalibus manens, non solùm manducat, sed etiam scelestis manibus conficit & tractat? Audi quid mihi dixerit nonnus Cæsarius monachus noster, quondam Abbas Prumiæ.

1.Cor.11.

Gloss. interli. Sedulius ibidem.

CAPVT IIII.

De malis sacerdotibus.

Loquente me, ait, tempore quodam cum quodā sacerdote de peccatis, ille non confitendo, sed peccata parui pendendo, respondit: Si peccata, sicut homines dicunt, sunt peccata, & tam grauia, nunquam saluari poterit anima mea, inquit; quia in hac nocte dormiui cum legitima cuiusdam, & hodie celebraui tres Missas. Erat autem in eadem nocte duplex festiuitas, scilicet dominicæ diei, & S. Laurentij martyris. APOLLONIVS: Stupenda sunt quæ audio, sed miror valde, quod Deus tātum in se contemptum potest sustinere. CAESARIVS: Si Deus in peccatis statim occideret peccatores, nō hodie tam innumeros haberet professores. Vis ergo audire rem horrendam de sacerdote huiusmodi, in quo & mirari poteris ineffabilem patientiam Dei? APPOLLONIVS: Volo, & audire desidero, quia diuina patientia permaximè nobis est necessaria.

CAPVT

CAPVT V.

DOminus Conradus, quõdam Episcopus Halberstadensis, anno prçterito retulit nobis historiam satis mirabilem, quam contigisse dicebat ante paucos annos in regno Franciæ. Erat ibi sacerdos quidam, qui in ipsa nocte natalis Domini transire debebat per breuem campum de vna villa ad aliam, vt ibidem secundum consuetudinem matutinas diceret, Missasque celebraret: opere diaboli, vt creditur, iuxta villam soli sola mulier occurrit, & quia sine teste fuit, solus cum sola peccauit. Perpetrata culpa tam nepharia, non eum retraxit à maiori contemptu accusatrix conscientia, sed magis timens humanam verecundiam, quàm diuinam vindictam, ecclesiam intrauit, dictisque matutinis, Missam de nocte in primo galli cantu, secundum morem, solenniter inchoauit. Transubstantiatione facta, panis videlicet in corpus, & vini in sanguinem Christi, columba niuea, ipso sacerdote aspiciente, super altare descendit, totumque ebibens quod erat in calice, rostro suo hostiam tulit, & auolauit. Videns ista sacerdos, satis, & si non salubriter, est territus, & quid faceret, non parum perplexus, canonem propter populum circumstantem, quantum ad verba & signa compleuit, sed fructu caruit. Post Missam, decantatis laudibus, cùm Missam de mane diceret, eò quod non haberet, qui vicem suam suppleret, eadem columba, hora qua prius, iterum venit, sacramentum abstulit, & recessit. APOLLONIVS: Quare exemplo Abrahæ non abegit eam? *Genes. 15.* CAESARIVS: Talis columba non fuit, quæ repelli, aut teneri posset, puto eam similẽ fuisse illi columbæ, quæ in Iordane vidente Ioanne, super verticem Domini resedit. APOLLONIVS: Quid sentiendum est de illa columba, eratne Spiritus san- *Matth. 3.*

tus sanctus? CAESARIVS: Nequaquam, sed indicium præsentiæ Spiritus sancti. Peracto enim ministerio, ad quod à Spiritu sancto fuerat creata, in præiacentem materiam est redacta. Natura diuinitatis, non potest oculis corporalibus videri, non auribus audiri, non manibus tangi. In subiecta creatura, vt est ignis, & columba, sæpe visus est. APOLLONIVS: Quid postea egit sacerdos? CAESARIVS: Non cessauit à præsumptione sua, sed tertiò accedens ad altare celebraturus Missam de die, per eandem columbam, eo modo quo primo & secundo, ei puer natus sacramentum corporis & sanguinis sui subtraxit. Tandem in se miser reuersus, & de culpa, licèt indignus, Dei tamen gratia compunctus, venit ad quendam Abbatem ordinis nostri confessionem ei faciens tanti peccati: exposuit ei omnem ordinem rei, cum multis lacrymis videlicet quàm indignè tertiò repulsus sit à diuinis sacramentis. Abbas verò, sicut vir prudens & discretus, contritum eum ex toto corde considerans, virtutem contritionis probare volens, dandam pœnitentiam suspendit, & vt ocyus iret celebrare Missam præcepit. Ille verò quasi Deo obediens confessori suo, cum multo timore, & lacrymis ad altare Missam celebraturus accessit, quē pius
Sap. 11. Dominus, qui nihil horum odit, quæ fecit, sed dissimulat peccata hominum propter pœnitentiam, mirabiliter lætificauit. Ante horam sumptionis colūba rediens, tres hostias, quas singulatim tulerat, simul rostro deferēs, corporali imposuit, & triū Missarum liquorē, de gutture suo calici immisit, ac re-
Psal. 135. cessit. Vidēs hęc presbyter, gaudio repletus est maximo, gratias agens Deo, qui facit mirabilia magna solus. Reuersusque ad Abbatem, diuinam ei consolationem recitauit, & vt ab eo in monachū recipe-

tur hu-

tur humiliter supplicauit. Cui respôdit Abbas, nô te hoc tempore suscipiã, sed volo vt mare transeas, & pro peccato tuo tribus annis in hospitali infirmantibus seruias; si tunc reuersus fueris, nullam à me repulsam patieris: volebat enim, vt per laborẽ tãti itineris, & pericula maris, pœnam peccati deleret, & pauperes infirmosq́;, propter opera misericordiæ sibi intercessores faceret. Fecit ille, quod Abbas præcepit, & post tres annos reuertens, habitũ religionis in eius domo suscepit. APOLLON. Felix peccatum, cuius occasione tãtus peccator ad tantum peruenit bonum. CAESARIVS: Licèt mortalis noxa in se valde sit mala, aliquando tamen per occasionem quibusdam efficitur bona, id est, vtilis. Timore vnius peccati, quandoque homo à multis, imò ab omnibus peccatis liberatur: dum enim pœnam imminentem timet, confitetur & dolet, & per pœnitentiam totum delet. APOLLONIVS: Bene hoc, quòd dicis, concedo, quia si vnam deformem maculã in veste mea videro, occasione illius totam vestem lauo. CAESARIVS: Hoc tamen scire debes, quod quãdoq; Deus peccata dimittit mortalia, & non quædam venialia: sed non dimittit aliquod veniale, nisi simul dimittat quodlibet mortale. APOL. Quomodo hoc fit non intelligo. CAES. Quędã sunt venalia, vt est nimius affectus parentũ circa liberos, de quibus non possunt dolere, nec ea possunt dimittere, & idcirco eis in præsenti non remittuntur. Sed quicquid de venialibus fiat, homo prudens de mortalibus caueat; quia cum per se possit cadere, non tamẽ per se valet resurgere. quis scit si Deus lapso dignetur porrigere manum subleuantem, hoc est, gratiam illuminantem? Quidã cadunt, vt Iudas, & non resurgũt: alij, vt Petrus, cadũt, & fortius resurgũt. Dicã tibi de his testimonia

verissima,& tanto tibi esse debent gratiora,quantò recentiora.

CAPVT VI.

Lapsi non resurgentes.

Recitauit mihi frater Bernardus monachus noster, de quodam homine diuitis cuiusdam villico,qui satis grauiter cecidit, & post lapsum surgere non voluit; & ideo fortè non voluit, quia non potuit;reuera non potuit, quia donũ contritionis in corde non fuit. Nomen homini Hildebrandus, habitans in villa quadam dioecesis Traiectensis, quæ dicitur Holchoyn. Die quadam syluã cum alio quadam conciue suo intrauit, quem, suadente diabolo,cùm soli essent,occidit. Fuerant aliquando inter eos inimicitiæ,sed tunc tẽporis penitus erãt sopitæ.Reuerso Hildebrando in villam,interrogabãt eũ amici occisi vbi esset,qui respõdit,ne scio, expectãtibus illis die illo & altero,cũ non rediret,qui iã redire nõ potuit,suspectũ habẽtes Hildebrandũ propter antiquas inimicitias, corã iudice in causam traxerũt,crimen homicidij imposuerũt: quo timidè negante,cępit ipsa facies eũ prodere, & cum instantibus illis iam negare non posset, confessus est quia hominem occidisset. Statim data super eum sententia, pœnæ rotali adiudicatus est. Cumq́ue duceretur ad mortem, sacerdos eiusdem villæ, nomine Bertolphus cum alio sacerdote, qui vocabatur Ioannes,germano fratris supradicti Bernardi,& aduocato villæ, vtpote virum honestum, traxerunt in partem, satis diligenter eum monentes de confessione atq; contritione cordis. Et quia miser homo per se surgere non potuit, nec manum in se subleuantem sensit, miserabiter respondit; Quid mihi possunt illa prodesse? homo enim damnatus sum. Reuera respondit sicut homo induratus & desperatus,similis illi qui dicebat;Maior est iniquitas

quitas mea quàm vt veniam merear. Et ait illi sacerdos; Adiuro te per Patrem & Filium, & Spiritũ sanctum, vt infra hos dies triginta mihi appareas, & sine omni periculo vitæ meæ, de statu tuo me certifices. Respondit; Si mihi licuerit, libenter hoc faciam. Sicq; rotali pœna plexus, de tormento corporis, transiuit ad tormentum æternæ damnationis. Nocte quadam infra statutum tempus, Bertolpho dormiente in statu suo, tantus esse cœpit circa domum fragor arborum, tam vehemens flatus ventorum, vt ipsa animalia stuperent, & vix suis loris infra claustra stabuli retineri possent. Expergefactus Bertolphus, respexit ad ostium domus, & ecce ianuæ quasi vi ventorum impulsæ aperiebantur, viditque Hildebrandum in camino ardente residentem, sibique celerius propinquantem. Territus autem supra modum, se signauit, & vt staret sub inuocatione diuini nominis præcepit; Ecce hic sum sicut promisi, inquit. Sciscitante illo de statu suo, respondit; AEternaliter damnatus sum, æternisque incendijs propter desperationem maximè deputatus: si secundùm tuum consilium egissem pœnitentiam, per pœnam temporalem, euasissem æternam. Non enim punit Deus bis in idipsum: hoc autem scito quia si non fuissem viuus à te adiuratus, ne tibi mortuus nocerem, malo tuo huc aduenissem; cõsulo tibi, vt vitam tuam emendes, ne post hanc vitam similem pœnam recipias: erat autem idem Bertolphus sacerdos nomine, sed non re: nam vsque ad illud tempus, sine ordine presbyterij celebrauerat: quem cùm adhuc miserũ amplius interrogare vellet, respondit; Non licet mihi hic diuitius morari; quia multi dæmones foris ante ostium præstolantur reditum meum. Hoc dicto, statim impulsus & expulsus cum stridore & vlulatu maximo, abeo discessit, transiensque circa stabulum, animalia,

Gen. /. 4.

Nahum 1.

ſicut prius, in ſtuporem & commotionem conuertit. Bertolphus verò timore tam horrendæ viſionis ſeculum deſeruit, & in domo quadam ordinis noſtri, quæ vocatur Herſethuſin, religionis habitum ſuſcepit. Abbas loci illius, eò quod intellexiſſet virum eſſe literatum & eloquentem, vt ei ad ordines liceret accedere, ſatis apud dominum Papam Innocentium laborauit, ſed obtinere non potuit. Ante hoc biennium, ſicut mihi retulit Prior de Campo, in manu, quam extenderat temerè ad archam Dei, morbo, qui anthrax dicitur, punitus eſt: quæ cùm ei, quaſi pro remedio, eò quod morbus ſerpens ſit, abſcinderetur, nihil illi profuit, imò dolori dolor additus, mortē ei potius accelerauit. Voluit eum Dominus, vt ſpero, punire in præſenti, ne puniret in futuro. Ecce iſte villicus cecidit, & non ſurrexit. Si non cecidiſſet, nequaquam damnatus fuiſſet. APOLLONIVS: Ex huius pœna perpendo, quam periculoſum ſit in mortali manere peccato. CAESARIVS: Scias non ſolum eſſe periculoſum, ſed & damnoſum: periculoſum eſt, quia ſicut febris acuta ſe habet ad mortem, ita mortale peccatum ad gehennam: Damnoſum autem, quia quicquid interim peccator boni facit, totum perdit. Nihil inde æternæ mercedis conſequitur. APOLLONIVS: Quæro etiam, vtrum caſus ſit ex culpa hominis peccantis, vel ex occaſione gratiæ recedētis? CAESARIVS: Nequaquam homini ſubtrahitur gratia, niſi prius præcedat culpa, alioquin meritò refunderetur peccatum in auctorem gratiæ Deum. APOLLON. Placet quod dicis. CAESARIVS: Delectat te audire adhuc de alio quodam miſero, qui propter ſuam culpam pœnam in gehenna ſibi præparatam vidit, atq; ab inferis rediens, pœnitere contempſit? APPOLLONIVS: Etiam.

CAPVT

CAPVT VII.

CAESARIVS:

EO tempore, quo magister Ioannes Xantensis Scholasticus, & magister Oliuerus Coloniensis Scholasticus, crucem contra Saracenos prædicarent in diœcesi Traiectensi, sicut retulit supradictus Bernardus, qui tunc temporis collega fuit eiusdem Oliueri, & cooperator in prædicatione: erat ibi quidam rusticus, si bene memini, nomine Godescalcus, opere vsurarius. Iste cum cæteris, nõ ex deuotione, vt postea patuit, sed ex circumstantium importuna admonitione, crucem suscepit. Cùm dispensatores ex mandato Innocentij Papæ, pecuniam redemptionis colligerent à senibus, pauperibus, & infirmis, idem vsurarius se pauperem mentiens, cuidam dispensatori circa summã quinque talentorum dedit, talique dolo sacerdotem circumuenit. Testati sunt postea vicini eius, quod dedisse potuisset quadraginta marcas, nec tamen exhæredasset liberos suos, quod ipse prætendebat. Deus autem, qui falli non potuit, eius fallaciam postea terribiliter conclusit. Sedebat miser in tabernis Deum prouocans, eiusq; peregrinis exprobrãs in hunc modum; Vos stolidi mare transibitis, substantiam vestram expendetis, vitam vestram multis periculis exponetis. Ego verò cum vxore & liberis meis domi residens, propter quinq, marcas, quibus redemi crucem meam, similem vobis habebo mercedem. Sed iustus Dominus, vt palam ostenderet quantum placeret labor & expensæ peregrinantium, & quantum eius oculis displiceret dolus ac blasphemia detrahentis, hominem miserrimum tradidit Sathanæ, vt disceret non blasphemare. Nocte quadam dormiente eo cum vxore sua in proprio molendino domui suæ contiguo, motum quasi rotę molentis audiuit, vocansq; puerum dixit ei:

Quis admisit molendinum? vade vide quis sit ibi. Iuit puer & rediјt; nimio enim horrore perculsus, procedere non potuit. Cui dominus: Dic, quis est ibi? respondit, Tantus horror ad ostium molendini me inuasit, vt compellerer redire. Et ille, Etiamsi diabolus ibi sit, ego vadam & videbo. Iniectaque toga scapulis, eò quod nudus esset, ad molendinum venit, ostium aperuit, introspexit, in quo horrendam visionem vidit. Stabant ibi duo equi nigerrimi, & vir quidam deformis eiusdem coloris iuxta equos, qui dicebat ad rusticũ; Festina, ascende equũ istum, quia propter te adductus est. Expalluit ille, & contremuit, quia iubentis vocem minus libenter audiuit. Cumq; ad talem obedientiam imparatus esset iteratò clamat diabolus: Quid tardas? proijce vestem & veni. erat autem crux, quam susceperat, eidem vesti assuta. Quid plura? virtutem diabolicæ vocis per desperationem in corde suo sentiẽs, & iam resistere non valens, vestem reiecit, in molendinum intrauit, equum, imò diabolum, ascendit: ascendit & diabolus equum alterum, & sub multa celeritate simul deducti sunt ad diuersa loca pœnarum, in quibus homo miser patrem & matrem miserabiliter vidit, aliosq; plurimos, quos defunctos ignorauit. Vidit ibi etiam quendam honestum militem nuper mortuum, Helyam nomine de Rinirgen, burgrauium in castro Hurst, vaccæ furenti insidentem aduerso corpore, ita vt dorsum haberet ad cornua vaccæ, quæ huc illucq; discurrebat, & celebris ictibus dorsum militis cruentabat: cui cũ visurarius diceret, domine quare sustinetis tantam pœnam? Respondit: Vaccam istam rapui sine misericordia cuidam viduæ, & ideo sine misericordia oportet me ab illa pœnam hanc sustinere. Ostensa est ei in eisdem locis ignea sedes, in qua nulla potuit esse quies, sed sessio pœnalis, & pœna intermi-

nabi-

nabilis, dictumque est ei; Modò reuerteris in domũ tuam, post tres autem dies, exuto corpore reuerteris in locum tuum, & mercedem tuam accipies in sede ista. Mox à dæmone reductus, & in molendino depositus, penè exanimis relictus est. Inuentus ibi ab vxore & familia, atque in lectum deportatus, cùm requireretur, vbi esset, vel vnde venisset, respondit; Ad loca infernalia ductus fui, & hæc, atque hæc ibidem vidi: ostẽdit mihi in eisdẽ locis ductor meus sedem vnam, & dixit, quia mihi foret præparata, & quia post tres dies recepturus essem mercedem meam in ea. Vocatus est sub celeritate sacerdos, rogatus ab vxore, vt pusillanimem cõfortaret, desperatum erigeret, & ad ea, quæ sunt salutis, hortaretur: quem cùm sacerdos moneret, vt contritionem haberet de peccatis suis, & vt puram faceret confessionem, dicens, neminem debere de Dei misericordia desperare, respondit, Quid prosunt verba ista? non possum conteri, superfluum iudico confiteri, quod de me dispositum est necesse est impleri sedes mea parata est, post tertium diem illuc veniam, & secundum quod gessi, in ea recipiam. Sicq; sine contritione, sine confessione, sine viatico, & sacra vnctione, tertio die defunctus, in inferno sepultus est. Sacerdos verò cùm ecclesiasticam ei negaret sepulturam, ab vxore eius corruptus, in cœmiterio sepultus est, propter quod posteà in synodo Traiectesi accusatus, pœna, nescio qua, mulctatus est. Vix sunt tres anni elapsi, ex quo ista contigerunt. Ecce iste superior cecidit, & minimè surrexit. APOLLONIVS: Videtur mihi aliquid habere significationis, quod in vacca inquieta pœnã suam miles recepit; vsurarius verò in sede, quæ signum est quietis & stabilitatis. CAESARIVS: Deus secundum qualitatem & modum peccati, ipsum punit peccatum. Miles iste, quia vaccam rapuit, in

vacca peccatum luit. Hæc de qualitate. Vacca propter pascua per diuersa prata discurrit, & assidua præcisione recescentia gramina depascit; Vacca, ipsa sua inquietudine & depastione, nobiles & aduocatos temporis nostri designat, qui domos & agros subditorum hospitando depascunt, & per assiduas exactiones, quas in illos faciunt, in substantia recrescere non sinunt. Isti prædonibus in pœnis simi labuntur, & sicut modò alios agitant, ita ipsi cum prædicto milite exagitabuntur. hæc de modo dicta sint. Vsurarius verò, quia domi quietè residens, pecuniam suam ad vsuram dedit, in inferno sedem igneam recepit. Bene autem eadem sedes ignea fuit, quia sicut ignis stipulam, ita vsura pauperum deuorat substantiam.

CAPVT VIII.

APOLLONIVS.

Videtur mihi vsura peccatum esse multũ graue, & ad emendandũ difficile. CAESARIVS: Iustè moueris. Non est aliquod peccatum, quod non quandoq; quiescat, vsura verò nũnquam à peccato cessat; dormiente domino suo, ipsa non dormit, sed semper crescit & ascendit. Difficilis est ad emendandum, quia Deus non dimittit reatum, nisi restituatur ablatum; fornicator, adulter, homicida, periurus, blasphemus, mox vt de peccatis suis conteruntur, indulgentiam à Deo consequuntur; vsurarius verò, licèt de peccatis suis doleat, tamen quàm diu vsuram tenet, cùm possit restituere, nil consequitur indulgentiæ. APOLLONIVS: Quid si iam vsuram consumpsit, vel liberis distribuit, nil habens præter possessiones iustas? CAESARIVS: Illas debet vendere & rapinam reddere. APOLLONIVS: Quia Episcopi, qui sunt ecclesiarum prælati, & speculatores, vsurarijs communicant,

municant,& ad ſepulturam Chriſtianam recipiũt, idcirco multi ſunt hodie. CAESARIVS: Si ſolummodò vitia ſibi commiſſorum diſſimularent, & nõ eis ſimilia facerent, tolerabile eſſet. Quidam Epiſcoporum tam graues in plebem ſibi ſubiectam hodie faciunt exactiones, ſicut perſonæ ſeculares. Iſti ſunt ficus malæ, malæ valde: valde timendum eſt talibus, ne ſibi cathedras præparent, iuxta ſedem vſurarij in inferno, quia vſura exactiones violentæ, nihil aliud ſunt, quàm rapinæ. APOLLONIVS: Quomodo valere poſſent membra, vbi tam infirma ſunt capita? CAESARIVS: Occaſione huius ſedis, recordor cuiuſdam parabolæ à quodam Epiſcopo dictæ. *Ierem.24.*

CAPVT IX.

IN VVormatia ante paucos annos quidam Epiſcopus fuit, nomine Lupoldus, ſolo quidem nomine Epiſcopus, opere autem tyrannus. Hic cũ eſſet vaniſſimus, nihil in ſe habens pietatis, nil religioſitatis, dicebat ei quodam tempore germanus ſuus vir nobilis: Domine Epiſcope, multum ſcandaliſatis nos laicos veſtro exemplo: antequam eſſetis Epiſcopus, aliquid Deum timebatis, modò nil prorſus de illo curatis. Cui ille reſpondit: Frater, duo vicini erant, ex quibus vnus exemplo alterius peccauit, mortui ſunt ambo, & deducti in infernum: cùm eſſent in tormentis, vnus alteri dicebat, Væ tibi, quia tuo exemplo prouocatus ad peccatũ, merui hunc locum: cui alter; Bone vicine, ſi placet tibi amplius ſedes mea, trade mihi illam, & ego tibi meam. Sic dico vobis frater, quando venerimus ad inferos, ſi videbitur vobis ſedes mea honorabilior, aſcendite eam, & recipiam veſtram. Reſpondit ille: Mala conſolatio hæc. Iſte Lupoldus ita diabolicus erat, vt tempore ſciſmatis, quod erat inter duos Reges Ottonem ſcilicet & Philippum,

cùm ſibi vſurpaſſet Epiſcopatum Maguntinenſem eiuſdem Philippi au&ctoritate, & multis intereſſet bellis, non parceret eccleſijs, non cœmiterijs. Et cũ milites ſui ei dicerent: Domine, nõ licet nobis ſpoliare cœmiteria, reſpondit; Si oſſa mortuorum tollitis, tunc primùm cœmiteria ſpoliatis. Qui cùm eſſet priuatus ab officio & beneficio ab Innocentio Papa, propter inuaſionem iam dicti Epiſcopatus, auxilio Philippi fretus, collecto exercitu, profectus eſt in Italiã, ipſum Papam debellare; quem etiam in diuerſis locis, quod dictu horribile eſt, ardentibus candelis excommunicauit. Poſtea verò in odium Imperatoris Ottonis, officio & beneficio reſtitutus eſt. Vir iſte ſæpe & valdè, vt iam dictum eſt, cecidit, neſcio vtrum ſurrexit in fine per contritionem: hoc ſcio, quod legatio in qua hominem depoſuit, multæ diſſentionis ſeminarium fuit. APOLLONIVS: Sæpè quoſdam vidi cadere, & per pœnitentiam reſurgere, ſed quod quidam fortius reſurgant, probari mihi vellem exemplis.

CAPVT X.

CAESARIVS.

Poſt lapſum quoſdam fortius reſurgere.

ANnus modò viceſimus eſt ſecundus, plus minus, eo tempore quo ad ordinem veni, qui fuit ab incarnatione Domini milleſimus ducenteſimus vno minus, in quo tale quid à viris religioſis, & literatis, vt ſunt Abbates & Scholaſtici, contigiſſe Pariſijs veraciter intellexi. Erat ibi iuuenis quidam in ſtudio, qui ſuggerente humani generis inimico, talia quædam peccata commiſerat, quæ obſtante erubeſcentia, nulli hominum confiteri potuit: cogitans tamen quæ malis præparata ſunt tormenta gehennæ, & quæ bonis aſcondita ſunt gaudia perennis vitæ, timens etiam quotidiè iudicium Dei ſuper ſe, intus torquebatur morſu cra-

conſcientiæ, & foris tabeſcebat in corpore: quid plura? tādem miſerante Deo timor ille ſeruilis verecundiam vicit, qui ſicut ſeta filum, charitatem inducere conſueuit. Veniens ad S. Victorem, Priorem vocauit, & quia confitendi gratia veniſſet indicauit. Ille paratus ad tale officium, ſicut omnes ſunt fratres eiuſdem monaſterij, ſtatim venit, in loco ad hoc deputato ſedit, præmiſſaque exhortatione, iuuenem confiteri volentem expectauit. Mira res; tantam hora eadem pius Dominus, cuius natura bonitas eſt, cuius voluntas poteſtas eſt, cuius opus miſericordia eſt, cordi eius contulit contritionem, vt quotiens confeſſionem inciperet, totiens ſingultibus intercepta vox deficeret; in oculis lacrymæ, ſuſpiria in pectore, ſingultus erant in gutture. Hæc vt vidit Prior, dicebat ſcholari; vade ſcribe peccata tua in ſcedula, & defer ad me. Placuit conſilium iuueni, abijt, ſcripſit, die altera redijt, & ſi confiteri poſſet iterum tentans, vt prius defecit: & cùm nil proficeret ſcedulam Priori porrexit. Legit Prior, & obſtupuit, dixitque iuueni; Non ſufficio tibi ſolus dare conſilium, vis vt oſtendam Abbati? Et licentiauit ei. Venit Prior ad Abbatem, & porrexit ſcedulam legendam, rem ei per ordinem exponens. Quid deinde geſtum ſit, audiant peccatores & conſolentur, deſperati & recreentur. Mox enim vt Abbas cartulam ad legendum aperuit, totam eius continentiam deletam inuenit. Impletūque eſt in eo, quod Dominus per Iſaiam dicit; Deleui vt nubem iniquitates tuas, & quaſi nebulam peccata tua. Et ait Abbas Priori: Quid legam in ſcedula iſta? nihil in ea ſcriptum eſt. Hæc vt Prior audit, ſcedulam ſimul cum Abbate reſpexit, dixitque ad illum; Sciat pro certo paternitas veſtra, ſupradictum iuuenem in hac ſcedula ſcripſiſſe peccata ſua, & cùm à me fuiſſent lecta, vobis etiam donaui

Aug. tract. 9. in Epi. Io.

Iſaia 44.

legendam;sed,vt video, misericors Deus, qui maximam iuuenis contrionem attendit, culpam iam sufficienter punitam, iustè deleuit. Deletio siquidem totius scripti, abolitionem significat totius delicti;& aduocantes scholarem, ostenderunt scedulam, dicentes eius peccata diuinitus esse deleta; quam cùm perspexisset,& ex signis bene cognouisset,in tãtum cor eius ex magnitudine gaudij est dilatatum, in quantum prius ex magnitudine tristitiæ fuerat augustiatum: & nullam ei iniũgentes satisfactionem,monuerunt, quatenus Deo de perceptis beneficijs gratias ageret, atque de cætero cautius viueret.Ecce iuuenis iste, vt satis videtur, ante ruinam imperfectus fuit, cecidit, & perfectus surrexit. APOL. In quo fuit perfectus? CAES. In charitate. APOL. Quæ est perfectio charitatis? CAESARIVS: Quando mens non est sibi conscia alicuius peccati mortalis, siue venialis, libera non solùm à culpa,sed etiam à pœna. Et puto, si sæpè dictus clericus decessisset in tali statu, minimè sensisset pœnam purgatoriam, quia perfecta charitas, cõsumit plumbum & stipulam, culpã & pœnam. Hæc est opinio multorum:alij dicunt etiam viros perfectissimos secum trahere fœnum & stipulã. APOL. Miror quare nõ fuerint peccata eius deleta, antequam priori essent ostensa CAES. Ne superflua videretur confessio, sine cuius desiderio nulla fit remissio: ipsa etiam confessio, propter erubescentiam, maxima pars est satisfactionis: nam in primo contritionis puncto, dimissa fuerat ei culpa, deinde contritione inardescente & confessione accedente, deleta est pœna. APOLLON. Non miror minus contritionem huius hominis, quàm Mariæ, cui tantùm lacrymanti, & nil dicenti voce Saluatoris dictum

Luc. 7. est; Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. CAESARIVS: Ex quo mentionem fecisti

Mariæ

Mariæ Magdalenæ, dicam tibi de mira contritione cuiusdam mulieris luxuriosæ, in qua nostris temporibus Christus non minora ostendit gratiæ suæ miracula, quam olim in Maria.

CAPVT XI.

IN diuersis locis, à diuersis personis, hoc quod dicturus sum audiui. Ante hoc quadriennium, eodem, si bene memini anno, quo defunctus est Innocentius Papa, mulier quædam igne libidinis succensa, proprium adamauit filium, de quo concepit & peperit filium alterum. Terrore tã nephariæ commixtionis percussa, quolibet momento timens se tradi sathanæ, vel morte subitania interire, Deo miserante de satisfactione anxiari cœpit. Præhibito prius cõsilio sacerdotis sui, infantulum secum tollens, ita enim mihi dictum fuisse puto, Romam venit, & cum multa importunitate domini Innocentij Papæ oculis se ingessit, cum tantis lacrymis & clamoribus cunctis audientibus faciẽs confessionem, vt omnes verteret in stuporem: gestauit in brachijs infantem, commissi facinoris testem. Videns dominus Papa in muliere tantam contritionem, & quia verè esset pœnitens, misericordia motus super eam, sicut prudens medicus, volens infirmam plenè, & citò sanare, medicinam etiam contritionis probare, præcepit vt in tali veste ibi appareret, in quali venerat ad filium, cùm peccaret. Illa confusionem æternam, temporali antèponens, mox exiuit, vestes posuit, in camisia redijt, & quàm paratissima foret ad omnem satisfactionem, in tali obedientia satis ostendens. Considerans vir literatissimus tali obedientiæ, tali verecũdiæ, tali pœnitentiæ, nullius peccati pœnam posse resistere, coram omnibus dixit ad mulierẽ, Dimissum est peccatũ tuũ, vade in pace: & nil amplius iniunxit ei. Audiuit hęc quidã ex Cardinalibus, & cũ

Phari-

Pharisęo contra Papam murmurans, iudicium eius reprehendit dicens, ad tantam culpā tā breuem pęnitentiam minus sufficientem: cui ille respondit: Si ego iniustè egi cum muliere ista, & insufficiens est eius coram Deo pœnitentia, potestatem habeat diabolus ingrediendi corpus meum, & coram omnibus me vexet: si verò tu iniustè me reprehendis, simile tibi fiat. Statim diabolus Cardinalem eundem vexare cœpit, per cuius vexationem perfectā mulieris pœnitentiam Deus palam ostendit. Tandem omnium oratione purgatus Cardinalis, didicit in sua vexatione, diuinæ misericordiæ de cætero non oblatrare. Ecce mulier ista, sicut supra dictus clericus, infirma cecidit, & sanissima surrexit. APOLLONIVS: Magna Dei clementia, quod tam magnum peccatum, cui pœnitentia debetur quindecim annorum, tam breuis delet contritio. CAESARIVS: delet peccata multo maiora. APOLLONIVS: quæ sunt illa? CAESARIVS: Idololatria, hęresis, abnegatio creatoris: ista sunt ex insania diabolica, peccata verò carnalia, ex infirmitate humana; vnde ad mitigandam iram diuinam in commendatione defunctorum dicitur, licèt tibi peccauerit, non tamen te negauit. APOLLONIVS: Rogo, si nosti aliquem qui Deum abnegando cecidit, & per contritionem surrexit, exempli causa manifestes.

CAPVT XII.

CAESARIVS.

INfra hoc quinquennium, iuxta Floreffiam, cœnobium ordinis Præmonstratensis, in diœcesi Leodiensi, adolescens quidam nobilis habitauit, cui pater moriens, vtpote vir magnus & potēs, multas diuitias reliquit. Factus miles idem iuuenis, vt gloriam sibi conquireret temporalem, in breui

breui ad magnam deductus est paupertatem: caussa enim laudis humanæ torneamentis totus deditus erat, histrionibus larga manu sua tribuebat, & quia ad tales effusiones redditus annui minus sufficiebant, hæreditatem paternam vendere compellebatur. Erat autem in proximo manens miles quidam diues & honestus, ministerialis tamen, huic iuuenis iam dictus allodia, siue feuda sua partim vendebat, partim in vadimonio exponebat. Et cùm iam non haberet quod venderet, vel exponeret, cogitabat exulare; tolerabilius iudicans inter extraneos mendicare, quàm inter notos & affines egestatis confusionem sustinere. Habebat autem villicum, hominem quidem malignum, nomine, nō re Christianum, & dæmonum ministerio totum mancipatum. Videns hic dominum suum tristem, & tristitiæ non ignorans causam, dicebat ei; Domine vultis diues fieri? Respondit, libenter diues fierem, dummodo ipsæ diuitiæ esse possent cum Deo. Et villicus; Nolite timere, sequimini tantùm me, & bene erit vobis. Statim secutus est miserum, tanquā serpentis vocem Eua, quasi sibilum aucupis auicula, in laqueum diaboli celerius deponendus. Et duxit eum in ipsa nocte per quoddam nemus, in locum palustrem, & cœpit quasi cum aliquo habere sermonem: cui iuuenis; Cum quo loqueris? Respōdit domino suo villicus ille iniquitatis; Tacete tantùm vos, nec sit vobis cura cum quo loquar. Cumque secundò loqueretur, & iuuenis iterato sciscitaretur, respondit; Cum diabolo. Et cœpit iuuenis nimis horrore. Quem non concuteret horror tali loco, in tali hora, & de tali sermone? Dicebatque villicus diabolo; Domine, ecce virum hunc nobilem dominum meum adduxi gratiæ vestræ, maiestati vestræ supplicans, vt vestro auxilio pristinis honoribus, atq; diuitijs restitui mereatur. Ad quē

diabo-

diabolus; Si mihi voluerit esse deuotus ac fidelis, dabo ei diuitias magnas, insuper addam gloriam & honores, quales non habuerunt patres eius. Respõdit villicus; Libenter vobis obsequiosus erit & fidelis, si talia fuerit consecutus. Et ille, Si voluerit ista à me consequi, abrenuntiare debet in instanti altissimo. Quod cùm iuuenis audiret, & facere renueret, dicebat homo ille perditionis; Quid timetis proferre verbulum vnum? dicite abrenuncio. Tandem miser iuuenis à villico persuasus, creatorem suum ore suo negauit, manu exfestucauit, diabolo homagium faciens. Hoc scelere perpetrato, diabolus adiecit; Adhuc opus imperfectum est, etiã abrenuntiare debet matri altissimi: illa est enim quæ maximum nobis infert damnum; quos filius per iustitiam abijcit, mater, quia nimis misericors est, ad indulgentiam reducit. Sibilauit iterum serpens in aure adolescentis, vt domino suo in hoc obediret, vt sicut filium ita etiam & matrem abnegaret. Ad quod verbum iuuenis nimis expauit, turbatusq; supra modum, respondit; Hoc nunquã faciã. Quare, inquit villicus, fecistis quod maius est, facite nunc quod minus est: maior est creator, quàm creatura. Et ille, Nunquam eam negabo, etiamsi me oportuerit ostiatim mendicare per omnes dies vitæ meæ; & non acquieuit. Sicque infecto negotio, ambo reuersi sunt, nihil quidem honoris consecuti, sed maximo peccati pondere grauati, villicus suadendo, iuuenis consentiendo. Pergentes verò simul, venerunt ad quandam ecclesiam, cuius ianuam campanarius exiens reliquerat semiclausam: mox iuuenis desiliens de equo commisit eum villico dicens: Expecta me hic, donec reuertar ad te; & intrans ecclesiam ante ortum auroræ, prostrauit se ante altare, & ex intimo corde ipsam matrẽ misericordiæ cœpit inuocare: erat autem super

altare

altare imago ipsius virginis & matris Mariæ puerum Iesum in sinu tenens; & ecce, meritis ipsius præclarissimæ stellæ maris, verus lucifer oriri cœpit in corde sæpè dicti adolescentis: tantam ei Dominus propter honorem matris, quam non negauerat, contritionem donare dignatus est, vt pro fletu rugiret, & planctu nimijs clamoribus ecclesiam repleret. Eadem hora supradictus miles, qui omnia eius bona habebat, diuino vt creditur nutu, ad ecclesiam diuertit, & cùm videret apertam, putans ibi diuina celebrari, maximè propter clamores intrinsecus, solus intrauit; inueniensque coram altari iuuenem sibi bene notum lachrymantem, & putans quia suam solummodo defleret calamitatem, retrò quandam columnam secessit, rei exitum exspectans. Cumque terribilem illã maiestatem, quam negauerat, nominare, vel inuocare nõ auderet, sed tantum pijssimã eius genitricem lacrymosis vocib. pulsaret, vtroq; audiente, per os imaginis suæ, beata & singularis Christianorũ aduocata filio loquebatur in hęc verba, Dulcissime fili, miserere huic homini. Puer verò matri nil respondit, faciem ab ea auertens: cumque iterum rogaret, hominem seductum asserens, matri dorsum vertit, dicens; Homo iste negauit me, quid ei faciam? Post hæc verba imago surrexit, puerum suum super altare posuit, eiusq. pedibus se pronã prostrauit, & ait; Rogo fili, vt propter me dimittas ei peccatum hoc. Mox infans matrẽ eleuãs, respondit illi; Mater, nunquam tibi aliquid negare potui, ecce propter te totum dimitto. Prius dimiserat culpam, propter contritionem, deindè pœnam peccati, propter matris intercessionem. APOLLONIVS: Quare tam durus dilectæ matri fuit? CAESARIVS: Vt iuueni ostenderet, quantum in se peccasset, & vt per dolorem cordis, amplius in se peccatum ipsum puniret. Surgens autem

iuuenis

iuuenis, exiuit de ecclesia, tristis quidem de culpa, sed hilaris de indulgentia. Exiuit post eum sæpedictus miles latenter, & quasi rem ignoraret, quæsiuit, quare tam humidos, & tam tumidos oculos haberet? respondit, De vento est. Et ille; Domine, non me latet causa tristitiæ vestræ; habeo vnicam filiam, si vultis illam ducere in vxorem, omnia vestra vobis cum illa restituam, insuper & diuitiarum mearum hæredem vos instituam. Ad hoc iuuenis lætus effectus, respondit: Si hoc facere dignaremini, plurimum mihi placeret. Reuersus miles ad vxorem suam, rem ei per ordinem retulit, consensit illa, nuptiæ celebrantur, iuueni sub nomine dotis omnia sua restituuntur. Adhuc, vt puto, viuit, viuunt & soceri, post quorum mortem, eorum hæreditas ad ipsum reuertetur. APOLLONIVS: Multum iuuenis iste regratiari tenetur Beatæ Virgini, quia per ipsam meruit remissionem peccatorum. insuper & consolationem temporalium bonorum. CAESARIVS: Verum dicis, quia ipse intercedente Dominus cordi eius infudit contritionem, per quam peccati meruit remissionem. pœna etiam peccati, ipsa intercedente iuuene, audiente dimissa est. Ecce homo iste grauissimè cecidit, sed cæteris, de quibus supradictum est, celerius surrexit: cecidit intempesta nocte, surrexit in mane. APOLLONIVS: Quid tibi videtur de his, qui in fide conteruntur? CAESARIVS: Audi de hoc non meam, sed Beati Augustini sententiam. ait enim sic.

Augustin. ho. 41 ex 50.

CAPVT XIII.

De pœnitentia, quæ fit in fine vitæ.

SI quis positus in vltima necessitate, voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit, fateor vobis, non illi negamus quod petit, sed non præsumimus quia bene hinc exit. Si securus hinc exit, ego non sum securus. Pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum.

possum. Nunquid dico, damnabitur? non dico. Sed dico etiam, liberabitur? Non. Vis te de dubio liberare? vis quod incertum est, euadere? Age pœnitentiam dum sanus es. Si sic agis, securus es, quia pœnitentiam egisti eo tempore, quo & peccare potuisti. Si vis agere pœnitentiam tunc, quando peccare non potest, peccata dimiserunt te, nō tu illa. Item, Duæ res sunt; aut ignoscitur tibi, aut non ignoscitur. Quod horum tibi futurum sit, nescio. Ergo tene certum, dimitte incertum.

CAPVT XIIII.

Dicam tibi quid ante paucos annos contigit in domo nostra; Conuersus quidam Henricus nomine, homo senex, & secundum ingressum prior omnium Conuersorum, peccatum quoddam commiserat, quod nunquam Abbati, neque Priori, neque alicui confessus fuerat: sæpius tamen solitus erat confiteri, & videbatur nobis omnibus, quod vir sanctus esset, & multum religiosus. Cùm iam in extremis laboraret, idem peccatum domino Danieli, tunc Priori nostro confessus est, & sicut nobis postea retulit, vt nos cautos redderet, tam graue erat peccatum, quod omninò damnatus fuisset, si tacuisset. APOLLONIVS: quid sentis de saluatione huius hominis? CAESARIVS: Sicut Augustinum lego sensisse; si contritio eius fuerit in caritate, saluatus est; sin autem, damnatus: qui serò pœnitet, oportet non solùm timere iudicem, sed diligere. APOLLONIVS: Meruit ergo vigilando, ieiunando, laborando, obediendo, alijsq; operibus iustitiæ, quamdiu in illo mortali fuit? CAESARIVS: Nequaquam, quia opera extra charitatē facta, mortua sunt, & nunquam reuiuiscunt; væ ergo illis qui quotidie in Dei seruitio mortificantur; & nihil inde mercedis in vita æterna consequuntur. Multi ista ignorant, de finali pœnitentia plu-

rimum præsumentes, nescientes pœnitentiam, quæ in fine agitur, vt supra dictum est, tam incertam esse. Dicam tibi tamẽ exempla de duobus, ex quibus vnus in fine fictam, alter veram egit pœnitentiam.

CAPVT XV.

PArisijs in ecclesia sanctæ Dei genetricis Mariæ Canonicus nuper obijt, qui multa habens stipendia, delicatissimè vixerat: & quia ex delitijs, maximè his quæ ad gulam pertinent, libido nascitur, nata nutritur, & quotidianis eius incitamentis argumentatur: idem iuuenis valdè tunicam carnis suæ maculauit, & tam illo, quàm alijs suis peccatis, iram Dei in se prouocauit. Tãdem per infirmitatem tactus, timore mortis confessionem fecit, peccata defleuit, & emendationem promisit, viaticum accepit, inũctus est, hominem deposuit. Cuius corpus, vtpote viri nobilis, diuitisque, cum magna pompa secularis gloria tumulatum est. & erat in illa die tanta serenitas, vt ipse aër eius obsequijs famulari videretur; dixeruntque homines ad inuicem; Multa bona præstitit Deus homini isti, nihil ei defuit horum quæ homo Christianus habere debuit, dominicis sacramentis munitus est, aër in eius morte serenatus est, cum magna gloria sepultus est. Sed homo videt in facie, Deus autem intuetur cor. Post paucos dies cuidam sibi valdè familiari apparens, dicebat se esse damnatum: cumq; miraretur ille, & expauesceret, pœnitentiam eius & cõfessionem, sacram etiam communionem, & inunctionem commemorans, respondit defunctus; Vnũ bonum mihi defuit, sine quo nullum horum, quæ enumerata sunt, mihi prodesse potuit. Quid est illud? inquit. Respondit mortuus; Vera contritio; licet enim Deo promiserim consilio confessoris mei continentiam, siue alia quæ salutis sunt, tamen dicebat mihi conscientia, quia si conualueris, obser-

1. Reg. 16.

uare non poteris; & quia cor magis declinabat ad transgressionem, quàm ad voti obseruationem, nullius peccati merui remissionem: Deus requirit fixũ propositum pœnitendi. Ecce hominis huius pœnitẽtia sera fuit & ficta, nec tamẽ fuisset sera, si fuisset vera. APOLLON. Nõ mirabor amodo, pœnitentiã seram vix esse veram. CAESARIVS: Plures sunt in seculo, quos ego bene noui, qui tempore infirmitatis, cùm timerent mori, se inter manus Abbatis reddiderunt, & cùm conualuissent, trangessores voti facti sunt.

CAPVT XVI.

ANno præterito apud Bonnam vicum diœcesis Coloniensis, vagus clericus quidam, Nicolaus nomine, quem vocant Archipoetam, in acutis grauiter laborauit, & cùm mori timeret, tam per seipsum, quàm per canonicos eiusdem ecclesiæ, vt in ordinem susciperetur apud Abbatem nostrum obtinuit. Quid plura? Cum multa, vt videbatur nobis, contritione tunicam induit, quam facta crisi celerius exuit, & cùm quadam irrisione proijciens, aufugit. APOLLONIVS: Multi sunt peccatores, qui contritionem habere non possunt, & de ipso dolent, quid ergò sentiendum est de tali dolore? CAESARIVS: Talis dolor meritorius non est, quia sine charitate; præparat tamen aliquãdo viam charitati: charitas, & peccandi voluntas, simul inesse non possunt. Quid de tali dolore sanctus Bernardus senserit, verbis & exemplo illius doceberis.

CAPVT XVII.

REtulit mihi frater Godefridus monachus noster, quondam Scholasticus sancti Andreæ in Colonia, cuius in superiori distinct. iij. ca. mentionem feci, tale quid contigisse in ciuitate Remẽsi. Eo, inquit, tẽpore quo Remis fui in studio

cum domino Philippo, postea Coloniensi Archiepiscopo, cuius magister & pædagogus erã, contigit ibidẽ militẽ quendam infirmari vsq; ad mortẽ: instinctu diaboli idem miles, si bene memini, habebat auunculi sui filiam concubinam, cui tanto conglutinatus fuerat amore, vt non admonitione, nec excommunicatione, neque aliqua verecundia humana posset, vel vellet, ab ea separari. Timore autem mortis vocauit sacerdotem, satis puram, & cũ lacrymis de omnibus suis peccatis illi faciens confessionem; quem cùm sacerdos moneret, vt tam illicitam abiuraret commixtionem, ipsamq; personam cognatam suam; respondit; Domine, non possum: Et ille; Si in tali voluntate mortuus fueris, gaudio cælestis vitæ priuaberis, & æterna tormenta te suscipient, milite in sua obstinatione perseuerante, recessit sacerdos cũ corpore Domini, quod secũ detulerat ad communicandum infirmum. Nutu diuino, extra domum sacerdoti occurrit sanctus Bernardus Abbas Clareuallis, quem cùm interrogasset, quare infirmum non cummunicasset, causamq;, quæ nota erat omnibus, intellexisset, ait sacerdoti; Reuertere mecum ad infirmum. Reuersi autem, cum sanctus vir militi iam morituro, quæ salutis erant suaderet, & ille præter istam solam rẽ iam dictam, in omnibus obedientiam sponderet, nouissimè subiunxit; Nunquid non doles quod nõ potes habere voluntatem recedendi ab illa? respondit, Domine valdè doleo me de hoc non posse dolere. Audito hoc verbo Abbas, mox dixit sacerdoti, vt corpus Domini daret infirmo: Mira res; statim vt Saluator intrauit, facta est salus illi domui; ab illa enim hora tam perfectè mutata est voluntas eius peruersa, vt amplius odiret, quàm illicitè amauerat, ita vt sancto viro cum multis lacrymis diceret; gratias ago Deo meo, qui me liberauit, quia

modò

modò libentius viderem bufonem, quàm illam, sicque in bona confessione, & perfecta contritione, migrauit ad dominum. APOLLONIVS: Miror vtrum contritionem illam meruerit prædicto dolore, siue Dominici corporis participatione. CAESARIVS: Christus in suo sacramento ad iudicium intrat, nisi gratia eius præcedat; puto enim propter orationes viri sancti, gratiam Christi abyssum cordis eius illuminasse, dolorem sterilem fęcundasse, ne & vir beatus iudicaretur de præsumptione, & morientis pœna cresceret in sua damnatione. Ecce hominis huius contritio siue pœnitentia, multum fuit sera, & penè morti contigua, vera tamen, teste Sancto Abbate, per cuius meritum illam creditur habuisse. APOLLONIVS: Reuera iustorum præsentia morientibus multum esse necessaria. CAESARIVS: Hoc sanctus Gregorius manifestat in quadam Homilia, loquens de quodam peruerso iuuene, qui se deuorandum draconi traditum clamabat, quem fratrum circumstantium oratio fugauit, & contritionis gratiam infirmo obtinuit. Audi etiam adhuc de quodam viro seculari, cuius contritio finalis tam vera, imò tam verissima fuit, vt per eam non solùm mereretur remissionem peccatorũ, imò etiam gloriam miraculorum. *Greg. Hom. 19. in Euang.*

CAPVT XVIII.

ANte hoc triennium defunctus est Philippus comes Namurcensis, vir potens & nobilis, filius Balduvvini comitis Flandriæ: antequam moreretur, tantam ei contulit Dominus in infirmitate contritionem, vt talis contritio non esset visa in aliquo homine nostris temporibus: quatuor Abbatibus ordinis nostri simul & sæpe cõfessionem suam facere consueuit, in tantum se accusans, tãtum plangens, vt omnes ad lacrymas prouocaret. Nec ei ista sufficiebant, quin laqueum col-

lo suo inijceceret, rogaretque confessores suos, vt se traherent in plateam, dicens: Sicut canis vixi, dignum est, vt moriar sicut canis: filias fratri sui Balduvvini Comitis, qui factus fuerat rex Grętiæ, tradiderat regi Fráciæ, cuius filiam duxerat vxorem: quidam dixerunt, quia vendiderit eas, de quo facto plurimum dolebat. Deportari se fecerat in pauperrimā domū ciuitatis suæ, in qua pauper spiritu migrauit ad Dominum. Volens autem pius dominus, tantam eius remunerare contritionem, miraculis eum glorificare dignatus est, tanquam dilectum confessorem: sepultus in ecclesia Sancti Albani martyris, in qua ipse instituerat conuentum canonicorum, de suis iustis redditibus eis stipendia adhuc sanus ordinans, tantis vsq; hodie signis coruscat, vt de remotis regionibus infirmi aduenientes, ad eius tumbam sanitatem recipiant, ipsamque terram circa sepulchrum effodientes, secum pro benedictione deportent. APOLLONIVS: Mirum vtrum gratiam tantam meruerit conuersatione, vel finali contritione. CAESARIVS: Satis puto, quod charitatem habuerit ante suam infirmitaté, quia satis erat mansuetus & humilis; sed vix aliquis est, qui nouerit eius vitam & extremam pœnitentiam, quin magis hanc gloriam miraculorum adscribat extremæ, quæ maxima fuit, contritioni, quàm pristinæ conuersationi. APOLLONIVS: Videtur mihi, quod multum apud Deum valeant lacrymæ contritionis. CAESARIVS: Quanti sint apud Deum valoris, quantiue ponderis, subiecto tibi exemplo demonstrabo.

CAPVT XIX.

De lacrymarũ virtute.

TEmpore schismatis, quod fuit inter Alexandrum & Calixtum sub Frederico Imperatore, qui eiusdem schismatis auctor erat & defensor, compellebantur omnes ecclesiæ per vniuersum

uerſum orbem Romanum literis imperialibus, iurare fidelitatem & obedientiam Calixto, quem ipſe Papam creauerat; reſiſtentes verò iuſſi ſunt exulare. Cùm huiuſmodi literæ exhibitæ fuiſſent conuentui de Hemmenrode, & fratres vnanimi conſilio dicerent, ſe nequaquam velle recedere ab vnitate, præceptum eſt eis vt celerius exirent de Romano imperio. Viri illi virtutis, diuinum timorem minis regijs anteponentes, cùm iam res ſuas, & veſtimenta ſarcinaſſent, ordinatique fuiſſent in diuerſas domos regni Francorum, dicebat vnus eorum venerabili ſacerdoti Dauid monacho ibidem: Pater, ignoras quia omnes migrabimus de loco iſto? Ita enim intentus erat cœleſtibus, vt quid in exterioribus ageretur prorſus ignoraret: cui cùm miranti & interroganti cauſam, ille negotium totum explicaret, maximam in Domino habens fiduciam, vir beatus reſpondit; Confortamini fratres, non enim deſerit Dominus ſperantes in ſe; Antiphonam, quæ in nocte dicetur ſuper Magnificat, fortiter & cum lacrymis cantate, & Dominus conſolabitur vos; erat autem Dominica ante Aduentum, in qua antiphona eſt ſuper Magnificat, Qui cælorum contines thronos, & abyſſos intueris, terrã pugno concludis, exaudi nos in gemitibus noſtris. Ipſe verò ſanctus intrans oratorium, effudit animam ſuam in oratione, cum multis lacrymis diuinam interpellans clementiam. Acquieſcentes eius conſilio fratres, eandem antiphonam tanto intentius cantabant, quãto fortius cãtantes anguſtia premebat, & ad cantandũ incitabat. Flexus pius Dominus lacrymis ſeruorũ ſuorũ, Imperatoris cor mutauit, & miſſæ sũt literæ ſub feſtinatione, vt manerẽt, orarẽtq; pro imperio. Ex his poteris colligere, quã efficaces ſint in auribus Dei lacrymæ contritionis. APOL. Poteſt quis alteri tales obtinere lacrymas

meritis siue precibus? CAESARIVS: Quod alij alijs huiusmodi gratiam obtinere possint à Deo meritis, habes superius cap. 3. vbi apostata monachus, meritis patris, & hospitis sui sancti Bernardi, per lacrymas contritionis iustificatus est. Aliud habes exemplum in cap. 17. vbi miles apud Remis, in eius præsentia communicans, meritis ipsius per donum contritionis, cùm in maximis peccatis esset, meruit illuminari: pro nullo horum dicitur orasse. Item, quod quidam alijs lacrymas contritionis, quibus peccata sua diluant, impetrare valeant, diuersis tibi ostendam exemplis.

CAPVT XX.

Quibusdam impetrari lacrymas per alios.

Retulit nobis hoc anno dominus VValterus Abbas Vilariensis te teste, quod monachus quidam, cùm mitteretur ab Abbate suo ad cœnobium quoddam sanctimonialium ordinis nostri, rogauerit vnam ex eis, quam amplioris meriti apud Deum sperabat, pro se orare: Respondit illa; Quid vultis vt orem pro vobis? Et monachus; Volo vt obtineas à Domino, ter mihi in hebdomada ad solennes vigilias, hoc est, feria secunda, feria quinta, & sabbato, quando longiores sunt vigiliæ, specialem gratiam lacrymarum & deuotionis. Cui illa constanter promisit, quia hoc ei obtineret. Reuersus monachus ad claustrum suum, gratiam promissam stans ad vigilias expectauit, & in eisdem noctibus, per orationes sanctæ illius mulieris, à Domino copiosè lacrymas percepit. Illa per spiritum intelligens se exauditam, eidem monacho per quendam clericum familiarem mandauit, & quia iam gratiam percepisset promissam intimauit. Cùm verò Abbas eiusdem domus, iam dictam gratiam pro ædificatione clerico recitaret, subrisit ille dicens, se eo multò melius scire, vtpote quia ab ipsa audierit, quæ talem gratiam impetrare potuit. Re-

citauit nobis & simile huic idem Abbas in sua sancta iocunditate dicens; Vos non estis sancti, ego aliquid referam vobis de sanctitate mea, sic incipiens.

CAPVT XXI.

DVm intellexissem supradictum monachum gratiam illam lacrymarum percepisse à fœmina tali religiosa, rogaui Abbatem meum, tunc recenter factus monachus, vt liceret mihi tales visitare fœminas, & concessit mihi statim. Veniens itaque ad domum cuiusdam honestæ matronæ Brabantiæ hospitandi gratia, cùm intellexisset desiderium meum, dixit in ioco; Quid quæritis videre istas beginas? vultis ego ostendam vobis mulierem bonam, quæ quicquid vult, obtinet à Deo? Respondi; Talem multum desidero videre. Et statim ad verbum eius mulier quædam de cubiculo suo egressa, veniens ad me, cœpit mecum loqui. In cuius aduentu, cùm mihi sentirem gratiam adesse, rogaui eã, vt oraret pro me; quæ cùm diceret; Quid vultis vt orem pro vobis? Respondi; Vt possim deflere peccata mea. Et illa; Nunquid non estis monachus? qui peccata sua non potest deflere, monachus non est. Et cùm instarem quatenus mihi gratiam hanc obtineret, respondit; Ite, abundanter habebitis. Proxima nocte orans ante lectum meum, cùm de peccatis meis cogitarem, nec tamen mulieris promissum attenderem, cœpi ita abundanter & supra morem solitum flere, penè vsque ad mediam noctem, vt tandem timens capiti meo, vix me cohibere possem à fletu. Quæ cùm mihi mandasset, quod tali nocte gratiam illam lacrymarum mihi impetrasset, iterum reuersus sum ad eam, & sciscitatus sum ab ea dicens; Dicite mihi in charitate, qualiter mihi obtinueritis gratiam illam. quæ respondit mihi sub his verbis; Primò quidem Domi-

num durum inueni, ſed dixi ei, Domine non euades manus meas, niſi monachus ille habeat gratiam lacrymarum: & ſtatim conceſſit tibi. Adiecit & tertium exemplum de ſimili materia.

CAPVT XXII.

ALio, inquit, tempore, rogaui vnum ex monachis noſtris bonæ opinionis virum, vt rogaret Deum pro me; qui cùm mihi daret optionem, quid mihi vellem à Deo impetrari, volẽs ſermonis eius fiduciam probare, reſpondi ei; Volo vt obtineas mihi poſt Miſſam gratiam lacrymarum, quibus peccata mea deplangam: & promiſit mihi multum confidenter. Sequenti die, cùm poſt Miſſã moram facerem ante quoddam altare, & eſſem ſolus in oratione, tanta mihi affuit abundantia lacrymarum, vt mirarer. Poſtea cùm vidiſſet me ſupradictus monachus, corpore quidem iuuenis, ſed moribus valde maturus, cœpit mihi ſignare, ſi bene eſſet mecum, gratiam notans mihi collatam: ego ſignum eius non intelligens, & ante Priorem illum ducens, quæſiui quid ſignaret: qui dixit mihi; Nunquid non copioſè hodie habuiſtis lacrymas? quem cùm interrogaſſem ſi vidiſſet me lacrymantem, reſpondit; Eſtis vos tam ſtultus, quod putatis me vidiſſe? Ego minui ſanguinem, nec licuit mihi dictis Miſſis morari in oratorio. Tunc interrogatus à me, quomodo mihi gratiam eandem obtinuiſſet, reſpõdit penè ſicut ſupra dicta mulier; Dominum, inquit, primò durum inueni, ſed illi; Ecce Domine non dimittam te, niſi facias quod rogo: his verbis placatus, exaudiuit me. APOLLONIVS: Miror bonitatem Dei, quod cogi poteſt, & vult à ſeruis ſuis & ancillis, quomodo pater dulciſſimus cogi ſolet à filijs & filiabus delicatiſſimè ab eo nutritis. CAESARIVS: Qui eum perfectè diligunt, nullam ab ipſo in orationibus ſuis patiuntur repulſam, ſi

tamen

tamen saluti contraria non fuerint quæ petuntur. APOLLONIVS: Si Dominus confert alicui lacrymas, vel alia bona signa contritionis, & vult illa ab alijs videri, est ne ei periculosum? CAESARIVS: Secundum intentionem orantis, pendet solutio huius quæstionis: si ei placet, vt alij lacrymas eius videant, quatenus per eas ædificentur, ipse tamen humilitatem in corde custodiat, meretur: sin autem, demeretur.

CAPVT XXIII.

MOnachus quidam magnæ opinionis retulit mihi, quãdo nouitius fui, de quodam, monacho, quod die quadam, cùm iaceret in oratione ante quoddam altare, & Dominns ei tantã contulisset gratiam lacrymarum, vt etiam irrigaret terram; ex immissione diaboli, vt postea patuit, cordi eius suborta est inanis gloria, ita vt diceret intra se; Vtinam aliquis videret modò gratiam istã. Mox is, qui immisit, adfuit, & lacrymas eius stans à latere diligentissimè respexit: transfigurauerat enim se in specie nigri monachi. Leuans oculos monachus, tam ex horrore mentis, quàm nigredine vestis, dæmonem, totius superbiæ auctorem, esse deprehendit; &, quem per vitium inanis gloriæ inuitauerat, per virtutem & signum crucis fugauit. Ob huiusmodi pericula iubentur à Domino oraturi intrare cubiculum, & claudere ostium super se, hoc est, vitare laudem humanam. APOLLONIVS: Si nosti adhuc aliqua de cõtritione exẽpla, mihi vt edisseras obsecro. CAESARIVS: Cogitanti mihi de contritione, alia atque alia occurrunt exẽpla, in quibus Christus, totius virtutis auctor, glorificetur, & pœnitens omnis consoletur.

CAPVT XXIIII.

De contritionis virtute.

IN ciuitate quadam Angliæ, puella quædam habitauit, Iudæi cuiusdam filia, & secundùm genus suum satis speciosus: hanc iuuenis quidam clericus, Episcopi eiusdem ciuitatis cognatus, & ecclesiæ maioris canonicus, vt vidit, concupiuit, & verbis amatorijs ad consensum suæ libidinis cũ multo labore inclinauit. Ad cuius amplexus dum aspiraret, & nimijs incendijs æstuans, eam quotidie ad commixtionem solicitaret, respondit illa; Patri meo multum sum dilecta, qui in tantum custodit me, vt neque ego ad te, neque tu possis venire ad me, nisi in nocte sextæ feriæ, quæ Pascha vestrum præcedit; tunc enim Iudæi laborare dicuntur quadam infirmitate, quæ fluxus sanguinis dicitur, circa quam occupati, alijs tunc minus intendere possunt. Iuuenis hæc audiens, & ob amoris nimietatem penè ratione carens, oblitus Christianæ religionis, immemor Dominicæ passionis, nocte eadem ad virginem venit, & vsque ad matutinum cum illa dormiuit. Iudæus verò pater puellæ ante lucem cum lumine cubiculum intrans, venit ad lectum filiæ, volens videre quomodo iaceret, vel si fortè operiri necesse haberet, vidensq́, ad latus eius iam dictum iuuenem cubantem, expauit, & infremuit, vtrumq; occidere cogitans: cognoscens tamẽ quod esset cognatus Episcopi, timore illius, manũ cohibuit, & cũ multa ira exclamauit; Quid facis hic ô male Christiane? vbi est fides tua, vbi est religio tua? Traditus es iusto Dei iudicio in manus meas, si non timerem Dominum meum Episcopum, modò occiderem te. Ille timens, & veniam postulans, cũ maxima confusione eiectus est. Die eadem, cùm Episcopus solenne officium ad nonam esset celebraturus, iuuenis idem, vtpote hebdomedarius, epistolam lecturus timuit cum tam immunda consci-

entia

entia ad sacrum ministerium accedere, & timuit propter notam alteri vicem die tali committere, timuit tam turpe peccatum, tam recenter per confessionem alicui aperire: & cùm victus erubescentia sacris vestibus indutus coram Episcopo staret in loco suo, supradictus Iudæus, multitudine Iudæorum stipatus, cum magno strepitu intrauit ecclesiam, Episcopo de cognato suo facere volés querimoniam. Quem vt iuuenis vidit, & bene intelligeret ad quid venisset, cœpit timere, pallere, tremere, & dicere, Domine Deus libera me in hac hora, & ego tibi promitto, quod de cætero te non offendam, imò de hoc peccato tibi satisfaciam. Creator pijssimus, qui odit culpam, & diligit naturam, mox vt hominem contritum vidit, confusionem, quam timuit, in caput infidelium conuertit. Mirante Episcopo quid quærerent Iudæi in ecclesia, maximè tali die, quando Christiani repræsentant Domini sui passionem, annuit vt starent; illis amplius se eius præsentiæ ingerentibus, statim vt ora ad clerici accusationem aperuerunt, priuati suis vocibus, omnes obmutuerunt. Videns Episcopus ora Iudæorum contra se hiantia, & nulla verba ex eis resonantia, putans quia ad hoc venissent, vt diuinis mysterijs illuderent, cum indignatione omnes de atrio ecclesiæ expelli præcepit. Clericus verò diuinam in se expertus clementiam, statim cōpleto officio, accessit ad pontificem, confessus est culpam, suscepit pœnitentiam: Episcopus, Dei misericordiam admirans & glorificans, tum pro magnitudine miraculi, tum pro pœnitentia cognati, eidem suasit ac persuasit, vt puellam à se defloratam, per baptismi gratiam renouatam, legitimè duceret, malens illum, sicut vir pius & iustus, ecclesiasticis carere beneficijs, quàm illam multis expositam periculis in paternis manere delictis. Clericus non

non ingratus diuinis beneficijs, satisfacere cupiens Deo pro peccato commisso, conuersus est postea in ordine nostro, similiter & eius instinctu puella. Hæc mihi sæpius recitauit quidam religiosus Abbas ordinis nostri. Ecce vides, quantum boni operata sit in hoc homine contritio, lapsum erexit, Iudæos elingues fecit, puellam infidelem ad fidem prouexit. APOLLONIVS: Bene video, admiror, & gaudeo, Deiq; bonitatem circa nos in multis considero. CAESARIVS: Quia sermo est de Iudæis, vis adhuc aliam audire historiam, huic ex parte similem, ad honorem fidei nostræ atq; Christianorum, confusionemq; Iudæorũ? APPOLLONIVS: Anima mea sitit talia audire.

CAPVT XXV.

CAESARIVS:

De Iudæis Historia alia.

IN ciuitate, vt opinor, VVormatia, Iudæus quidam manebat, filiam habens formosam: hanc iuuenis quidam clericus, in vicinio habitans, adamauit, deuirginauit, & impregnauit: erant enim domus illorum satis contiguæ, & poterat idem clericus, sine nota, frequentius intrare, & pro libitu loqui cum virgine. Illa intelligens se concepisse, dixit iuueni, concepi, quid faciam? si cognouerit pater meus, interficiet me. Respondit clericus; Noli timere, bene liberabo te: si dixerit tibi pater tuus, vel mater, quid est filia, venter tuus intumescit, videris nobis concepisse, respondebis: Si concepi, nescio, hoc scio quia virgo sum, & nondũ virum cognoui; ego bene agam cum illis vt credãt tibi. Ille diligentissimè cogitans qualiter liberaret puellam, huiusmodi trupham inuenit. Tollens arũdinem, in silentio noctis ad fenestram cameræ, iuxta quam illos dormire nouerat, accessit, & verba huiuscemodi per immissam fistulã sibilauit; O iusti &

Deo

Deo dilecti, proprijs nominibus eos exprimens, gaudete, ecce filia vestra virgo concepit filium, & ipse erit liberator populi vestri Israel: statimque paululum retraxit arundinem. Ad hanc vocem Iudæus expergefactus, excitauit vxorem suam dicens ei; Nunquid non audisti, quid nobis locuta sit vox cælica? Respondit mulier; Non. Et ille; Oremus, vt & tu audire merearis. Orantibus eis, clericus ad fenestram stans, & diligenter quid loquerentur auscultās, post morulam, eadem verba, quæ supra, repetiuit atq; adiecit: Magnum debetis filiæ vestræ honorem exhibere, magnam curam adhibere, & cum multa diligentia seruare puerum, de eius virgineo corpore nasciturum, ipse enim est Messias, quem expectatis. Illi exultantes, & post repetitionē facti certiores, vix diem expectare potuerunt: puellam verò considerantes intumescente aliquantulum vtero concepisse, dixerūt ad illam; Dic nobis filia, de quo cōceperis? quibus illa, sicut edocta fuerat, respōdit. Et vix prę gaudio sese capientes, nō potuerunt se cōtinere, quin familiaribus suis dicerēt, quid ab angelo audierint. Illi alijs recitantes, fama dilatante diuulgatum est per ciuitates & castra, quia talis virgo Messiam parturiret. Instante tempore pariendi, multi ad domum puellæ confluxerunt Iudæi, cupientes noua natiuitate, diu desiderata, lætificari: sed iustus Deus, vanam spem iniquorum conuertit in fabulam, gaudium in tristitiā, expectationem in confusionem. Et meritò; quorum patres olim cum Herode de natiuitate salutifera filij Dei turbati sunt, decuit vt istis temporibus tali illuderentur fantasmate. Quid plura? Adfuit hora vt pareret misera, & ecce secundum consuetudinem mulierum, dolor, gemitus, & clamor: tandem enixa est infantem, non tamen Messiam, sed filiam. Quo cognito, valde confusi & turbati sunt Iudæi: ex quibus vnus, cum

multa indignatione paruulum pede apprehendés, allisit ad parietem. APOLLONIVS: Quid post hæc actum est de puella? CAESARIVS: Pater eius confusionem suam grauiter ferens, afflixit eam, & cum tormẽtis extorsit ab illa confessionem totius doli. APOLLONIVS: Miserabile fuit, quod virgo infidelis ab homine fideli seducta ac corrupta, non est ad baptismi gratiam, vt supradicta puella, perducta. CAESARIVS: Fortè clericus hoc efficere non potuit, vel potius non curauit, magis gaudens de Iudæorum confusione, quàm de puellæ illuminatione. Si, vt dicis, miserabile est non baptisatam non illuminari per baptismum, multo miserabilius est, quod hodie ab Episcopo compellitur baptisata redire ad Iudaismum. APOLLONIVS: Casum istum audire desidero.

CAPVT XXVI.

CAESARIVS.

NVper cuiusdam Iudæi Louaniensis filia, tali ordine conuersa est ad fidem: Clericus quidam Reynerus nomine, capellanus Ducis Louanij, solitus erat intrare domum Iudæi eiusdẽ ciuitatis, & disputare cum eo de fide Christiana. Habebat autem filiam paruulam, quæ valdè diligenter intendebat disputationi, secundum capacitatem intellectus sui ponderans tam verba clerici opponentis, quàm verba Iudæi respondentis: sicq; sensim, per diuinam dispositionem, imbuebatur ad fidem catholicam. Suasa etiam à clerico, secretè tamen, contrita est in tantum, vt diceret se velle baptisari: adhibita est ei mulier, quæ sine nota puellam de domo patris educeret, quam clericus iam dictus baptisari fecit, eamque in monasterio ordinis Cisterciensis, quod Parcus dicitur, locauit. Cognita conuersione, pater infidelis doluit, multam pecuniam

niam offerens Duci, quatenus sibi restitueret filiã, quam furtim conquerebatur fuisse sublatam. Dux verò cùm vellet patri restituerę filiam, Iudæo scilicet Christianam, restitit ei Reynerus clericus dicens; Domine si hoc scelus cõmiseritis contra Deũ & sponsam eius, nunquam saluabitur anima vestra: restitit ei & dominus VValterus Abbas Vilariensis Videns Iudæus se frustratum spe, quam habuit erga Ducem; corrupisse dicitur dominum Hugonem Episcopum Leodiensem, qui Iudæo in tantum fauebat; vt conuentui sanctimonialium de Parco literis suis mandaret, quatenus illi filiam restituerent. Veniente verò Iudæo ad iam fatum cœnobium cum amicis & cognatis suis, virgo intro constituta, cùm de illorum aduẽtu prorsus nil sciret, sentire cœpit fœtorem magnum, ita vt palam diceret; Nescio vnde sit, fœtor Iudaicus me grauat. Interim Iudæis pulsantibus ad fenestram, cùm puellæ diceret Abbatissa, vt puto; Filia Catharina, sic enim vocata fuit in baptismo, parentes tui volunt te videre: respondit illa: & non acquieuit exire. Anno præterito accusatus fuit idem Episcopus Leodiensis, pro eadem causa, coram domino Engelberto Archiepiscopo Coloniæ in synodo eius, & præceptum fuit ei, ne de cætero molestaret supradictum cœnobium pro puella baptisata. Tunc quidem subticuit, sed non obediuit. Postea verò literis suis puellam citauit Leodium, sub pœna excommunicationis, patri suo responsuram super obiectis: venit Catharina, sub bona tamen custodia. Allegatum est pro Iudęo, quod infra annos rapta fuisset, & violenter baptisata: & dixerunt quidam ipsi puellæ; Catharina dictum est nobis, quod libenter redires ad patrem tuum, si permittereris. Respondit puella, Quis hoc dicit? Responderunt illi; Pater tuus. Tunc illa clara voce tale protulit verbum; Pa-

ter mens rectè mentitus est per mediam barbā suā. Cùm adhuc instaret aduocatus Iudæi, commotus dominus VValterus Abbas Vilariensis, ait illi; Magister, vos loquimini contra Deum, & contra honorem vestrum: sciatis pro certo, si adhuc vnum verbum locutus fueritis contra puellam, ego laborabo apud dominum Papam, vt perpetuum vobis in omnibus causis imponat silentium. Tunc ille timens, secretè respondit Abbati; Domine Abbas, quid nocet vobis, si potero pecuniam extorquere à Iudæo? ego nihil loquor, quod obesse poterit puellæ. Qui mox vt salarium suum accepit, dixit Iudæo; Non audeo de cætero loqui de hac causa. Anno præterito, quando dominus Guuido Abbas Claraeuallis, visitauit in Episcopatu Leodiēsi, eundem Episcopum conuenit, monuit & rogauit, quatenus intuitu Dei, & honoris sui cessaret à vexatione puellæ iam Christo dicatæ. cui Episcopus respondit; Bone domine Abbas, quid ad vos de causa ista? respondit Abbas, Bene ad me duplici de causa; Primò, quia homo Christianus sum: secundariò, quia domus illa, in qua degit, de linea Claraeuallis est. & adiecit. Puellam & causam eius sub protectione domini Papæ constituo, & super literas, contra illam à vobis datas, appello. Tempore capituli generalis, literas à domino Papa contra Episcopum impetratas per Abbatem nostrum misit Priori de Parco, vt si fortè Episcopus adhuc conuentum vexare propter puellam attētaret, eisdem litteris defenderet. APOLLONIVS: Sicut paulò ante in Episcopi Angliæ ædificatus sum misericordia, ita in huius Episcopi scandalisatus sum auaritia. CAESARIVS: Defensores eius, dicunt eum non esse pertinacem in hoc negocio amore pecuniæ, sed zelo iustitiæ; quibus minimè creditur, quia si agitaretur stimulis iustitiæ, nequaquam cogeret puellam baptisatam,
virginem

virginem Christo consignatam,& religione Christiana,etiam supra ætatem, feruentem, ad Iudaicã redire perfidiam. APOLLONIVS: Hoc & mihi videtur. CAESARIVS: Occurrit mihi huic exemplo aliud ex parte simile, de quodam milite seculari, ita vt ipso suo facto sæpedicto pontifici, exprobare videatur sententia illa prophetica, Erubesce Sidon, ait mare. *Isai.23.*

CAPVT XXVII.

IN villa nobis vicina, quæ Linze dicitur, infra hoc triennium, quædam puella Iudæi cuiusdam filia, baptismi desiderio diuinitus accensa, ad quandam fœminam eiusdem villæ venit, & quia baptisari vellet, satis simpliciter intimauit: cui sua sum est à muliere, vt Conradum militem adiret, voluntatemq; suam exponeret: quod cùm fecisset, ille gauisus valdè, pollicitus est, quia ei consilio, auxilio, vel temporali subsidio nullatenus deesset. Die quando baptisanda erat, dixit ad militem; Domine, procurate ne videat me pater meus infra hoc triduum, quia si ab eo visa fuero, tanta scit quod iterum oportebit me redire ad Iudaismum. Positi sunt, milite procurante, circa cœmiterium homines armati, qui Iudæum vetarent intrare, vt puella securè posset introire, siue exire, sine illius contemplatione. Procurante Deo, baptisata est virgo, & vocata Elisabeth. Paucis diebus elapsis post baptismum, occurrit ei mater infidelis, & ait, Bona filia, reuertere ad Iudaismum: Respondit illa; Non possum, quia Christiana sum effecta. Tunc mater; Ego bene tibi auferam baptismum. Volens puella probare quid mater dicere vellet, respondit; Quomodo hoc faceres? Ego, inquit Iudæa, tribus vicibus te sursum traham per foramen latrinæ, sicq; remanebit ibi virtus baptismi tui. Quod verbũ puella audiẽs, & execrans, contra matrem spuit, fugiens ab illa:

Prædictus miles, cùm sit ætate iuuenis, nec tamen multum diues, virginem loco filiæ nutrit, volens illam tradere viro, vel in aliquo locare monasterio. APOLLONIVS: Quid dicturus est Episcopus Leodiensis in die iudicij, cùm viderit hunc militē de virginis huius conuersione gloriari? CAESARIVS: Nō est nostrum Episcopos iudicare, cùm sæpe à multis multum, sine causa etiam quandoque, iudicentur.

CAPVT XXVIII.

Episcoporum onus & periculum.

Clericus quidam Parisijs ante paucos annos verbum terribile contra Episcopos locutus est dicens; Omnia credere possum, sed vix credere possum, quod vnquam aliquis Episcopus Alemaniæ possit saluari. APOLLONIVS: Quare magis iudicauit Episcopos Alemaniæ, quàm episcopos Galliæ, Angliæ, Longobardiæ, vel Tusciæ? CAESARIVS: Quia penè omnes Episcopi Alemaniæ, vtrumque habent gladium, spiritualem videlicet, & materialem; & quia de sanguine iudicant, & bella exercent, magis eos solicitos esse oportet de stipendijs militum, quàm de salute animarum sibi commissarum. Inuenimus tamen ex ipsis Episcopis Coloniensibus, qui pontifices simul fuerunt, & duces, aliquos fuisse sanctos, beatum videlicet Brunonem, sanctum Heribertum, & sanctum Annonem. Occasione verbi iam dicti clerici, recordor & alterius cuiusdam verbi, adhuc terribilius, à quodam defuncto, contra Episcopos prolati.

CAPVT XXIX.

In Claraualle nostris temporibus monachus quidam in Episcopum electus est, quem cùm electores requirerent, & ille onus suscipere renueret, imperium Abbatis eius, vel Episcopi accessit, sed imperantibus, non acquieuit: & cessatum est ab eo,

ab eo, atque non multo post defunctus; qui cuidam sibi familiari manifeste apparens post mortem, requisitus de statu suo, & si aliquid timeret de illa inobedientia, respondit: Non, & adiecit; Si obediens fuissem, & Episcopatum illum suscepissem, damnatus essem æternaliter: subiunxitque verbum valde terribile, Adhoc, inquit, iam deuenit status ecclesiæ, vt non sit digna regi, nisi à reprobis Episcopis. APOLLONIVS: Sanctum VVilhelmum Bituricensem Episcopum, qui ante paucos annos defunctus est, esse de numero electorum, crebra eius testantur miracula. CAESARIVS: Puto illum verbum tam horribile contra Episcopos proferendo, respexisse ad multitudinem malorum, & ad raritatem bonorum, & quod eandem raritatem exigat malitia subditorum, sicut testatur sacra scriptura, dicens: Qui regnare facit hominem hypocritam, propter peccata populi. APOLLONIVS: Relinquatur ergo horum oratio, quia ea quæ residua sunt de contritione, audire desidero. CAESARIVS: Quod dictum est de puellis baptisatis, & de Episcopis, ad contritionem pertinet, quia in adultis sine contritione nihil operatur baptismus, & Episcoporum est, mederi contritis corde, confessiones illorum recipiendo, & pœnitantiam iniungendo; vnde quia pauci nostri temporis Episcopi, in tali physica student, & practicam eius minus exercent, iustè aliquando à subiectis & infirmis iudicantur.

Iob. 34.

Latius sumit cōtritionem, vt etiam cōprehendat atritionem.

CAPVT XXX.

TEmpore Frederici Imperatoris, aui huius Frederici, qui regnat, sedente Christiano Episcopo Maguntiæ, iuxta quendam Episcopum Lōgobardię, requisitus est ab illo, si nosset omnes episcopij sui homines. Subridente Episcopo, ac respondente, Puto Episcopatum meum non minorem esse tota Longobardia; expauit bonus ac solicitus Episcopus

copus ille considerans periculum eius in reddenda ratione. APOLLONIVS: Et meritò, quomodo ergo vnus homo, tot animas regere posset sine periculo? CAESARIVS: Visio quædam satis terribilis memoriæ occurrit, quæ & supradictis respondet, & nostris temporibus videtur esse impleta, cuius tenor talis est.

CAPVT XXXI.

Reuelatio & prophetia Simonis monachi.

FRater Simon, cùm esset in oratione ante altare sanctæ Dei genitricis Mariæ, audiuit vocem dicentem sibi, Mone pastorem tuum superiorem, & dic ei; Oues tuæ fundent sanguinem. Et præcipe ei, ne semet, & eas, interficiat veneno; nã & posuit cor suum in ventres luporum latè hiantium. Membra mea incipient commoueri à crudeli bestia, quæ homo facta est. Exi, & clama vndique magnam Dei omnipotentis offensam, & dic; Nisi conuertamini, & emendemini, occidemini, & in ignem æternam mittemini: inimici mei vindicabũt iniurias meas. Post hæc apparuerunt oues quinque pinguissimæ, ac deinde boues tres macilentę: de quibus cùm quęreret quid significarent, responsum est; Quinque oues, anni sunt quinque magnæ abundantiæ, & boues tres, anni famis validę. Et iterum: Falsi Romani excitabunt crudeles rumores, & iniquo cõsilio suo diuident potestatem Romanam. Et iterum: Ierusalem capietur, & destruetur, & inimici mei vindicabunt iram meam, quia polluerũt vias meas, in quibus ego ipse ambulaui: fame maxima arctabuntur; cœli & terra trement, sed homo non vult tremere à crudeli bestia. Postea sol conuertetur in tenebras, deinde veniet dies habens longitudinem dierum duorum. Post obumbrationem autem solis, sciatur quod crudelis bestia ostentabitur decem tribubus, quæ clausæ sunt, vnusquisque felix scilicet meorũ membrorum, sanguinem fundet. Icirco vnusquisque se-

que felix præparet se, ita vt rectè viuat in hac breui vita. Post hæc frater Simon vidit dæmonem loricatum & galeatum, habentem squamas tanquam piscis, qui vocatur carpo: pupillæ oculorum eius tetræ & ardentes, tanquam facula, quæ à vento agitatur; de ore & naribus eius procedebat flamma sulphurea: dentes eius partim albi, partim sulphurei. Post hæc facta est vox: Post contenebrationem solis, suscitabit crudelis bestia arte mala quosdam Iudæos tanquam à mortuis, qui tamen non erunt Iudæi, sed falsi nuncij, dicentes se à mortuis resurrexisse, veris Iudæis spem vanam promittentes, & in infidelitate sua, & in errore Iudæos fouentes, & multos decipientes. Et adiecit: O Colonia Agrippina, deplora calamitates tuas, quæ venient tibi, quoniam non solum ex culpa solius Episcopi, sed etiam ex communi peccato, venient mala supradicta: veruntamen ipse Episcopus plurimum debet dolore quoniam ipse omnibus alijs est prælatus. Hanc visionem conuentus noster missus super mōtem Stromberg, ibidem reperit. Eodem anno capta est Ierusalem, & terra sancta, quod in eadem visione fuerat prædictum. APOL. Interpretationē huius visionis nosse desidero. CAES. Partim mihi tractare videtur de his, quæ nostris tēporibus contigerūt in episcopatu Coloniensi, partim de aduentu Antichristi. Quod autem facta sit hæc reuelatio in episcopatu Coloniensi, & ad eiusdem diœcesis Episcopum, ex fine eius colligo; sed quis fuerit idem Simon, penitus ignoro. Pastorem hunc superiorem, Adolphum Episcopum intelligo, qui post mortem Henrici imperatoris quasi venale Imperium habens, veneno auaritiæ seipsum infecit, plurimosque interfecit: posuit enim cor suum, id est, consilium suum in ventres luporum, ad thesauros Richardi regis Angliæ, latè hiantium, quorum

Anno Domini 1187.

Prophetiæ interpretatio.

consilio Ottonem Saxonem, filium sororis eius, in Regem Romanorũ elegit. Ex tunc crudelis illa bestia, scilicet auaritia, facta est homo, id est, hominibus ita sociabilis, & chara, vt eius zelo, Christianæ potestates à iustitia & fide motæ, negligerent iuramenta, periuria paruipendentes. Missus est eodem tempore Cardinalis Coloniã, qui Ottonis electionem confirmaret, principesque à iuramento quod Frederico, qui nunc regnat, fecerant, absolueret, quod magis, vt rei exitus probauit, Imperij fuit diuisio, quàm cõfirmatio. Ab illo tẽpore prouinciæ incendijs vastantur, & ecclesiæ deprędãtur, sanguis multus effunditur, Adolphus deponitur, Colonia obsidetur. Tunc impleta est extrema pars huius visionis. O Colonia deplora calamitates tuas &cæt. In principio episcopatus eiusdem Adolphi, cùm præcessissent anni magnæ abundantiæ, tres fuerunt anni tantę sterilitatis, vt in primo anno modius siliginis venderetur marca argenti. Reliqua huius visionis, nimis sunt obscura, nec patent meo intellectui. APOLLONIVS: Tempore diuisionis Romani Imperij, Dominus Innocentius Papa à multis iudicabatur, ita vt eum dicerent eiusdẽ schismatis auctorem, primò partem Ottonis nimis fouendo, postea eundem persequendo. CAESARIVS: Propter hoc, cùm idẽ beatæ memoriæ Innocentius die quadam sermonem ædificatorium faceret in populo, Ioannes Capotius, qui Ottoni fauebat, eius sermonem interrupit dicens: Os tuum os Dei est, sed opera tua, opera sunt diaboli. APOLLONIVS: Peto vt nunc reuertaris ad contritionem, à qua, occasione quorundam verborum, satis digressum est. CAESARIVS: Tanta est virtus contritionis, vt nullum ei obstare possit peccatum, non periuria, non homicidia, non furta, nec vsuræ quidem.

CAPVT

CAPVT XXXII.

Retulit mihi senex quidam sacerdos & monachus nigri ordinis, natione Saxo, rem memoria dignissimam de quodam vsurio, nec constat mihi, si scripta sit; Dixit quendam fuisse vsurarium diuitem nimis, qui diuersarum ecclesiarium thesauros loco pignoris tenebat, cuius cùm esset inexplebilis auaritia, percussus est peremptoria infirmitate. Tunc primùm in se reuersus, licet serò, considerare cœpit pondus vsuræ, tormenta gehennæ, difficulatē pœnitentiæ: & vocans ad se quendā nigri ordinis Abbatem sibi familiarem, dixit ei; Domine, grauiter infirmor, non possum aliquid de rebus meis ordinare, neque vsuras acceptas restituere; si volueritis de anima mea Deo reddere rationem, peccatorum meorum mihi promittere absolutionem, omnia bona mea, tam mobilia, quàm immobilia, potestati vestræ subijciam, ita vt de illis quod visum vobis fuerit faciatis. Cernens Abbas hominem contritum, & verè pœnitentem, respondit; Ego deliberabo, festinansq; ad Episcopum, verba vsurarij ei exposuit, & quid consuleret inquisiuit: respondit Episcopus; Bonum mihi videtur, vt pro anima eius spondeas, & substantiam suscipias, ita duntaxat, vt ecclesiæ meę thesaurum mihi restituas, Mox Abbas ad ægrum rediens, ait; Ego deliberaui vt bona tua suscipiam, & pro peccatis tuis Deo spondeam: respondit infirmus; Nunc consilium meum est, vt allatis curribus, omnia mea prius efferas, & me nouissime tollens, nullum patieris impedimentum in efferendo: habebat enim duas archas plenas auri & argenti, pignora etiam plurima in vasis, in libris, varijsq́, ornamentis, frumentum, vinum, suppellectilem multam, pecoraque infinita. Tunc Abbas prius omnibus præmissis, nouissimè in gestatorio ponens infirmum, prope- *Vsurarioꝝ conuersiones*

rauit ad monasterium: sed mox vt ille monasterium intrauit, spiritum exhalauit. Abbas verò, non immemor sponsionis, in quantum potuit, vsuras restituit, plurimas pro illius anima largiens eleemosynas, residuum in vsus fratrum conuertit. Positum est corpus in oratorio, choris psallentium circa illud ordinatis: in ipsa nocte, cùm fratres attentius psallerent, quatuor tetri spiritus apparentes, feretrum à parte sinistra circumstabant, quibus visis, territi fratres, omnes, excepto vno seniore, fugerunt. Et ecce totidem Angeli sancti contra quatuor dæmones à parte dextra se ordinabant, moxque is, qui primus inter dæmones videbatur, in illud Dauidicum erupit; Dixit insipiens, vt delinquat in semetipso, non est timor Dei ante oculos eius: hoc in
Psal 35.
isto homine impletum est. Alter dixit; Quoniam dolo egit in conspectu eius, vt inueniatur iniquitas eius ad odium. Cui tertius subiunxit; Verba oris eius iniquitas & dolus; noluit intelligere vt bene ageret. Quartus dixit; Iniquitatem meditatus est in cubili suo; astitit omni viæ malæ, malitiam autem non odiuit. Tunc simul omnes dixerunt; Si Deus iustus, & verba eius vera, homo iste noster est, quia omnium horum reus est. Responderunt sancti Angeli; Si contra eũ carmen Dauidicum profertis, procedite. Dixerunt dęmones Ista nobis sufficiunt ad eius damnationem. Ad quod Angeli responderunt; Ex quo vos tacetis, nos incœpti psalmi residua proferemus. Ait itaque primus; Domine in cœlo misericordia tua, & veritas tua vsque ad nubes. Cui secundus adiecit; Iustitia tua sicut montes Dei iudicia tua abyssus multa. Tertius verò, Homines & iumenta saluabis Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus. Cumque quartus subiunxisset; Filij autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt; simul in hanc vocem

cem eruperunt; Quia Deus iustus est, & scriptura solui non potest, filius hic hominis noster est, ad Dominum confugit, ad Dominum ibit, quia sub tegmine alarum illius sperauit. Inebriabitur ab vbertate domus eius, qui se lacrymis contritionis inebriauit & torrente voluptatis suę potabit eum: quoniam apud ipsum est fons vitæ, & in lumine eius videbit lumen. Ad hanc vocem dæmonibus cõfusis, & obmutescentibus, cœlestes nuntij animam contriti peccatoris tollentes, illis sociauerunt, de quibus Saluator in Euangelio dicit; Gaudium est in cœlo angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente. APOLLONIVS: Quid amplius profuit vsurario, eleemosynæ, an contritio? CAESARIVS: Hoc securè dico, quia si contritio defuisset, modicum illi eleemosyna profuisset. Vis audire quantum Deus acceptet eleemosynas vsurarij? APOLLONIVS: Volo, & desidero. *Luca 15.*

Capvt XXXIII.

Caesarivs.

MVltorum ore celebratur adhuc Coloniæ factum cuiusdam vsurarij, in ecclesia S. Gereonis martyris sepulti, qui cùm esset diues & auarus, tàdem diuina misericordia compunctus, sacerdotem adijt, confessionem fecit, & vt Deum pro peccatis suis placaret, pollicitus est quia omnia sua pro illius nomine pauperibus erogaret: cui sacerdos respondit Incide de panibus tuis eleemosynas, ita vt cistam ex eis impleas, claudesque illam; qui cùm die altera eandem arcam aperuisset, quot ibi posuerat eleemosynas, tot in ea reperit bufones; cui cùm sacerdos diceret. Vides nunc quantũ Deo placeant eleemosynę de vsura? territus ille respõdit; Dñe quid faciam? Si vis, inquit, saluus fieri,

hac nocte inter vermes istos nullus iaceas. Mira cōtritio. Ille, licet tale stratum nimis abhorreret, vermibus tamen morituris immortales præponens, tum timore gehennæ, tum amore cœlestis patriæ, nudus se super vermes iactauit: Sacerdos verò arcā ipsam adijt, clausit, & abijt; quam die postera cùm aperuisset, nihil præter ossa hominis ibidem inuenit, quæ in porticu prædicti martyris sepulta, dicuntur tantæ esse virtutis, vt vsque hodie, nullus bufo terminos eiusdem viuus possit intrare. APOLLONIVS: Si eleēmolynę vsurariorum vertuntur in bufones, reliqua eorum substantia quales ex se gignet vermes? CAESARIVS: Vermes infernales, vermes immortales, de quibus per Isaiam in
Isai. 66. persona talium dicitur; Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur; & erunt
Isai. 14. vsq; ad satietatem visionis omni carni. Subtus eos sternetur tinea, & corpora eorum comedent immortales vermes gehennæ, animas semper rodet vermis conscientiæ. APOLLONIVS: Potuit ne ergo Abbas ille, de quo superius dictum est, ex pecunijs vsurarij fructuosas pro anima eius facere eleemosynas? CAESARIVS: Prius, sicut me memini dixisse, vsuras pro possibilitate restituit, de reliquo eleēmosynas fecit, hoc in isto factum non est: quod autem hoc liceat, ex hoc quod sequitur exemplo docebitur.

CAPVT XXXIIII.

TEmporibus Philippi regis Francorum, qui hodie regnat, erat in ciuitate Parisiensi vsurarius quidam ditissimus, Theobaldus nomine: hic cum haberet possessiones plurimas, infinitasq; pecunias ex vsuris congregatas, diuinitus compunctus, ad magistrum Mauritium eiusdem ciuitatis Episcopum venit, eiusq; consilio se commisit. Ille verò cùm in ædificatione ecclesiæ beatæ

Dei genetricis Mariæ nimis ferueret, consuluit ei, quatenus pecunias suas ad structuram inchoati operis contraderet: qui huiusmodi consilio aliquantulum sibi suspecto, adijt magistrum Petrum Cantorem, verba Episcopi ei insinuans: cui ille respondit; Non dedit tibi bonum consilium hac vice, sed vade, & fac clamari per ciuitatem sub voce præconis, quia paratus sis restituere omnibus, à quibus aliquid supra sortem accepisti. Factumque est ita. Deinde rediens ad magistrum ait; Omnibus ad me venientibus, teste conscientia, omnia restitui ablata, & adhuc supersunt plurima. Tunc ille; Modò, inquit, poteris eleëmosynam dare securè. Retulit mihi dominus Daniel Abbas Sconauiæ, quod ad consilium eiusdem Cantoris, per plateas ciuitatis nudus in suis femoralibus incesserit, seruo cũ virga se impellente, ac dicente; Ecce iste est ille, quem pro suis pecunijs principatus honorabat, qui filios nobilium obsides tenebat. APOLLON. Ex his duobus vsurarijs, plenius agnosco virtutem contritionis, quia vt considero, de cuius corde fons eius scaturit, nullus labor, nullus horror, nullus pudor, venas illius obstruere valebit. CAESARIVS: Verum dicis, quia contritio, quæ timore paruæ pœnitentiæ exsiccatur, fontem non habet vnde fluat. APOLLONIVS: Videtur mihi vsura multum esse defectiuæ naturæ, quia rarò ad tertiam, siue quartum illã durare videmus generationem. CAESARIVS: Non solum defectiuæ, sed & consumptiuæ naturæ est, quia, vt dicis, in se celerius deficit, & nonnunquam sibi admixta, siue coniuncta, cõsumit. APOLLONIVS: Da exemplum. CAESARIVS: Hæc quæ dicturus sum, à quibusdam Abbatibus ordinis nostri audiui, sed nomen non retinui loci, in quo contigit.

CAPVT XXXV.

VSurarius quidam, cuidam ordinis nostri Cellerario, quandam pecuniæ suæ summam cõmisit reseruandam; quam ille signatam in loco tuto, iuxta pecuniam monasterij, reposuit. Postea cùm vsurarius depositum repeteret, Cellerarius arcam reserans, neque illam, neque suam inuenit: qui cùm vidisset arcæ seras intactas, & signacula salua sacculorum, ita vt nulla esset de furto suspitio, cognouit, quod pecunia vsurarij deuorasset pecuniam monasterij. Ex quo colligitur, quod per eleemosynam vsuræ, monasterij substantia non augeatur, sed deficiat. APOLLONIVS: Magna sunt, quæ dicta sunt de contritione, sed quæro, si is qui oculos non habet, contritionem habere possit, cùm sine oculis flere non possit. CAESARIVS: Contritio non est in lacrymis, sed in motu cordis, cuius signa lacrymæ sunt oculorum, cùm & cor lacrymas suas habeat.

CAPVT XXXVI.

Nobilis ex cæcati contritio.

DVx Henricus Saxo, pater Ottonis Imperatoris, tempore quodam virum quendam nobilem pro suo scelere exoculauit. Deus verò ex sua misericordia, excœcationis pœnam viro conuertens in medicinam, tantam cordi eius contulit contritionem, vt iugiter peccata commissa deflerct, & pro desiderio patriæ cœlestis, semper suspiraret. Non recedebat de ecclesia beatæ Dei genetricis Mariæ in Hildesshem, orationibus, & ieiunijs vacans. Casu contigit, vt stultus quidam verbum stultum, eo audiente, proferret dicens: Qui hic oculos non habet, nec in futuro oculos habebit, quibus Deum videat: de quo verbo turbatus nimis, dum quotidie gemeret, nec verborum consolationem reciperet, à multis culpatus, respon[illegible]

Nisi mihi ex scripturarum auctoritate probetur, consolari nõ potero. Quod ei facilè probari potuit à viris literatis, quorũ in eadem ciuitate copia fuit. APOLLONIVS: Quomodo aũt probatur? CAESARIVS: Saluator dicit electis; Capillus de capite vestro non peribit: super quem locum dicit Augustinus; Perit caput, vbi non perit capillus? vbi non perit palpebra, perit oculus? Quasi diceret, Non: nam omnes mortui integraliter resurgent: Mali, vt in omnibus suis membris puniantur; Boni, vt in omnibus remunerentur. Hoc securè dico & credo, quod omnis homo, siue iustus sit, siue peccator, si in contritione etiã minima decesserit, Deum visurus sit. Ad quam visionem nos perducere dignetur Dominus noster Iesus Christus, splendor gloriæ, qui cũ Patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus, per infinita sæcula sæculorum, Amen. Luce 21

Libri secundi Finis.

CAPITA LIBRI tertij.

De mi-

DE CONFESSIONE LIBRI TERTII.

CAPUT PRIMUM.

CAESARIUS:

Contritio debet habere coniunctum confitendi propositum.

SINE desiderio confessionis, quia infructuosa est omnis contritio, videre debemus, quid sit confessio, qualis esse debeat, quæ sit eius virtus, quis fructus. APOLLONIUS: Si sine proposito confessionis informis est contritio, necessarium est scire ista, nouitijs maximè, qui mox post conuersionem suam omnia peccata, quæ commiserunt, tenentur Abbati suo confiteri, sicut sum à te edoctus, & in memetipso expertus. CAESARIUS: Confessio tantum bonum est, vt solo desiderio eius, etiamsi necessitas ipsum actum excludat, peccata dimittantur. vnde

Psalm. 31.

Psalmista dicit; Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino; & tu remisisti impietatem peccati mei. dixi, id est, & deliberaui. APOLLONIUS:

Confessio triplex.

Quid est confessio? CAESARIUS: Scire debes,

Matth 11.

triplicem esse confessionem, laudis, fidei & criminis. De confessione laudis Saluator in Euangelio

Rom 10.

dicit; Confiteor tibi pater Domine cœli & terræ. De confessione fidei dicit Apostolus; Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

Iacob. 5.

De confessione verò criminis ait Apostolus Iacobus; Confitemini alterutrum peccata vestra, vt saluemini. Initium enim iustitiæ, confessio est peccatorum: vnde scriptum est in libro Machabæorum; Iudas præcedet vos in bellum, id est, confessio.

Confessio criminis est, per quam latens animæ morbus aperitur, spe veniæ consequendæ. Hæc multiplex esse debet, voluntaria, festina, debita, verecunda, generalis, specialis, indiuidualis, nuda, integra, discreta, accusatoria, amara, solicita, meticulosa, vera, æstimatiua, hilaris, propria, pluralis, frequens. Breuiter ista transcurro, nec ad plenum, studio breuitatis, elucido, quia ad exempla festino. *Confeßio peccati quid, & qualis.*
APOLLONIVS: Habetne auctoritatem confessio à vetari testamento? CAESARIVS: Confessio sacramentum esse dicitur veteris testamenti, figuris manifestis in illo declarata, verbis mandata, & exemplis confirmata. Leprosus, ad arbitrium sacerdotis mundus vel immundus iudicatur. *Leuit. 13. 14.* Vnde Saluator cuidam leproso à se sanato dixit, Vade ostende te sacerdoti. *Matth. 8.* In quatuor verbis huius clausulæ, quatuor dicuntur mihi esse consideranda, quæ maximè in confessione sunt obseruanda, videlicet, vt sit festina, vt sit nuda, vt sit integra, vt sit debita, id est, vt fiat proprio pastori. Ac si dicat Dominus: Vade, vt confessio tua sit cita vel festina; ostende, vt sit nuda; te, vt sit integra; sacerdoti, vt sit debita. Quem gratia Iesu mundat intus per contritionem, vt foris mundus iudicetur, ostendere se debet sacerdoti per confessionem. Vnde sponsus voce confessoris in Canticis Canticorum loquitur ad contritum peccatorem; Ostende mihi faciem tuam, per cordis contritionem, sonet vox tua in auribus meis, per oris confessionem. *Cant. 2.* Quid manifestius hac figura? Quod verbis mandata sit, testis est Propheta Dauid, qui dicit; Confitemini Domino, quoniam bonus. *Psal 104.* Item; Reuela Domino viam tuam, subaudi per confessionem. *Psal. 36.* Et in Isaia secundum Septuaginta; Dic tu iniquitates tuas vt iustificeris. *Isai. 43.* Quod autem exemplis sit cōfirmata, exemplum nobis est ipse Dauid, qui super peccato *2 Reg 12.*

Bersabęæ, venienti ad se Nathan respondit dicens, Peccaui Domino. APOLLONIVS: Miror vtrum maior sit virtus in contritione, siue in confessione. CAESARIVS: Non nisi per contritionem peccatori culpa dimittitur, & hoc sub quadam conditione, scilicet vt confessio subsequatur: quod si necessitas illam excluserit, defectum illum summus sacerdos supplebit. Est tamen confessio signũ contritionis, cuius virtutem & fructũ, magis tibi exemplis, quàm scripturarum testimonijs ostendere proposui.

CAPVT II.

Virtus confessionis.

Miles quidam in villa quadam habitauit, cuius vxorem eiusdem villæ sacerdos per adulteriũ maculauit: dictũ est militi, quia sacerdos rem haberet cum vxore sua. Ille, cùm vir prudens esset, nec verbis facilè crederet, nullã de hoc facere mentionem voluit vxori, siue sacerdoti, veritatem verius volens experiri, non tamen sine suspicione fuit. Contigit vt in quadam villa, nõ multum à militis villa remota, quidam obsessus esset, in quo dæmonium tam nequam erat, vt coram astantibus improperaret peccata, quæ per confessionem veram non fuissent tecta. Quod cùm miles ex multorum didicisset relatione, rogauit suspectum sibi sacerdotem, vt ad colloquium quoddam secum ire non recusaret. Et acquieuit sacerdos. Cùm venissent simul in villam, vbi erat obsessus, conscius ipse sibi sacerdos, suspectum cœpit habere militem, quia non latebat eum, quod obsessus à tam nequam dęmone in eadem villa habitaret, timensq; vitæ suæ, si à dęmone proderetur, necessitatem naturæ simulans, intrauit stabulum ad seruum militis, pedibusq; eius prostratus, ait; Rogo te propter Deum, vt audias cõfessionem meã. Quem seruus expauescens, leuauit, audiens, quæ ab illo dicebant-

bantur. Facta verò cõfessione, cùm sibi sacerdos iniungi peteret pœnitentiam, seruus satis prudenter respondit illi dicens; quantum alteri sacerdoti pro tali crimine iniungeretis, hoc sit satisfactio vestra, sicq; exiens iam securior, cùm milite ad ecclesiam venit, in qua dæmoniosum offendentes, requisitus est à milite in hæc verba: Nosti aliquid de me? Hoc enim ex industria factum est, vt iam dicto sacerdoti tolleret suspicionem. Cui cùm dæmon nescio quid respõderet, adiecit; Quid tibi videtur de isto domino? respõdit ille; Nihil de eo scio. Et cùm hoc dixisset lingua teuthonica, mox latinè subiunxit: In stabulo iustificatus est: Nullus tunc aderat clericorum. APOLLONIVS: Satis puto, quod nõ sponte sua illa hora latinista factus sit diabolus. CAESARIVS: Non est permissus loqui teuthonicè, ne miles verbum, & ex verbo factum intelligeret, nec tamen tacere licuit, vt virtutem confessionis sacerdoti ostẽderet. APOLLONIVS: Magna est virtus confessionis, quæ & crimen adulterij à memoria diaboli deleuit, & hominem ab imminenti periculo liberauit. CAESARIVS: Audi & fructũ huius cõfessionis. Sacerdos non immemor collati sibi beneficij, seculum deseruit, & in quodam cœnobio ordinis nostri monachũ se fecit: adhuc viuere putatur, sicut didici à quodam Abbate ordinis Cistercienfis. APOLLONIVS: Prophetia huius proterui dæmonis, causa ei extitit magnæ salutis. CAESARIVS: Narrauit mihi & aliud penè simile huic.

CAPVT III.

Cuiusdam militis vxor, proprium seruum admiserat, libidinis igne succensa: cum quo per tẽpus aliquod occultè peccasset, nec iam latere posset, ad aures mariti peruenit. Ille verò de verbo dolens, nec tamen verbis ad plenũ credens, tacuit, [Simile exemplum.]

 tacuit,

tacuit, sciens, se inuestigante, rem tam nephariam diu non posse occultari. Et quia vir erat diues & honestus, vxorisq; fama tam inops & inhonesta, maluit rem inexpertam per silentium ad tempus tegere, quàm se, & vxorem, genusq; tam suum, quàm illius, per suspitiones dehonestare. Interim vbiq; diuulgatum est, in tali villa obsessum quendam esse, nescio tamen si idem fuerit, de quo superius dictum est, qui nemini parceret, sed præsentibus peccata occulta obijceret, & improperaret. Quod cùm audisset miles, sperans illum rei veritatem discere, assumpto secum seruo, cœpit illo pergere, viæ causam seruo penitus ignorante. Venientibus eis ad nemus quoddam, cùm dominus declinaret in semitam quendam, quæ ad dæmoniaci tendebat villam, cœpit seruus valdè pauere, sciens pro certo, se vltra viuere non posse, si crimen adulterij proderetur à dęmone. Positus in tanto timore, dum in cogitationibus suis fluctuaret, hominem in eodem nemore ligna incidentem audiuit; immisitq; Dominus menti eius, quem eadem hora satis diligenter inuocauerat, quod cõtra imminens periculum, confessio summum foret remedium. Et diuertens à domino, quasi ad satisfaciendum naturæ, venit ad rusticum, confessus est peccatum, suscepit pœnitentiam. Statim reuersus ad militem, de tali opere nihil suspicantem, simul venerunt ad dæmonem: qui cùm seruum adulterum, imò de adulterio iam iustificatum, diligentius intuitus fuisset, ait miles: Dic si aliquid nosti de illo. Respondit dæmon; Multa de eo noui, quæ nunc ignoro. Sicque per virtutem confessionis liberatus est seruus à morte, & dominus à suspicione. Vides quantum valeat vera confessio? APPOLLONIVS: Quæ vera confessio? CAESARIVS: In qua firmum propositum est satisfaciendi. APOLLONIVS: Quid si ipsa
satis-

satisfactio ininncta negligitur? CAESARIVS: Si ipsa negligentia non fuerit ex infirmitate, siue ex necessitate, sed iniuncta pœnitentia, vt sæpe contingit, paruipenditur & contemnitur, peccatum iam dimissum reuertitur: etiamsi peccatum fuerit veniale, & pœnitentia per obliuionem negligatur, non dico quod pœna illius peccati per illam obliuionem deleatur.

CAPVT IIII.

Satisfactio iniuncta in Confeßione, non negligenda.

SAcerdos quidam in domo nostra, sicut ab eius ore audiui, die quadam confessionem fecit de illusione nocturna; iniunctus est ei psalmus vnus pro satisfactione; quem cùm per obliuionem negligeret, eadem die, circa loca genitalia tantum cœpit pruritum & ardorem sentire, ac si carni eius ardentes vrticæ essent appositæ: qui quidem territus, cùm tactu exploraret quid esset, & nihil ibidem inueniret, recordatus est psalmi iniuncti & neglecti, imputansq; immissam pœnam eidem trangressioni, psalmum dixit, & dolor conquieuit. Confitens fugere debet obliuionem. Audi aliquid exemplum.

CAPVT V.

CAnonicus quidam in Steyuuelt ordinis Præmonstratensis, sicut mihi retulit canonicus quidam Monasteriensis, valde laudabilis vitæ fuit, quem quasi ad fugandum dæmonem de obsesso, Prior ad ostium monasterij secū eduxit. Quo viso, mox diabolus per os hominis clamauit; Ego quædam de eo scio, propter quæ eum non timeo. Non tamē permissus est eadem publicare, eò quod minima essent, ne viro sancto verecundiam inferret. Ille verbum intelligens, remordente conscientia intrauit, culpam confessus redije, & si dæmō adhuc aliquid sciret inquisiuit; Respondit dæmon;

Adhuc aliqua culpæ vestigia apparent in te, eò quod non sit subsecutus stimulus, plagam virgarũ intelligens. Iterum intrauit iuuenis, iniunctam accepit disciplinam, reuersusque, si sciret aliquid interrogauit; Respondente diabolo, per iudicium meum nil modò noui de te, satis ædificati sunt fratres. APOLLONIVS: Non modicũ me turbat, quod inimicus in sancto viro post confessionem factam, aliquod deprehẽdere potuit signum peccati. CAESARIVS: Deus permisit ad eius bonum. Quanto quis perfectior, tanto pro sua culpa delenda esse debet solicitior. Disciplinam iniunctam, quã mox accipere potuit, maximè contra diabolum pugnaturus, differre non debuit. Nam in supradictis duobus, sacerdote scilicet & seruo militis, quorũ confessio neque debita fuit, neque aliqua adhuc exterior pœnitentia subsecuta, diabolus nulla peccati vestigia deprehẽdere potuit. APOLLONIVS: Placet quod dicis, quia necessitas fuit in causa. Sed nosse vellem differentiam inter veram falsamque confessionem. CAESARIVS: Quanti ponderis confessio sit vera, & quàm inefficax confessio sit ficta, per subiecta dinosces exempla.

CAPVT VI.

Dæmonis virginũ tentationis nequitia.

TEmpore illo, quo Scholasticus Coloniensis Oliuerus crucem prędicauit in partibus Brabantiæ, sicut mihi narrauit Bernardus monachus noster, tunc eius collega in prædicatione, fuit ibi puella quædam religiosa, & voto virginitatis gloriosa, orta de Niuella. Inuidens diabolus tantæ virtuti, in specie viri admodum pulchri, satisque decenter vestiri apparens virgini, cępit illam verbis amatorijs solicitare, clenodia offerre, laudare coniugij fœcunditatem, virginitatis vituperare sterilitatem. Cui virgo, nesciens quis esset, respondit; Virum ducere non propono, Christi amori

nuptias carnales postpono,& contemno. Cumque lasciuus spiritus nimis esset ei importunus, in diuersis locis ad illam veniens, sciens puella multas esse virgines se pulchriores, nobiliores, atque ditiores, cœpit amatorem fantasticum habere suspectum, ita vt ei diceret; Bone domine, quis, vel vnde estis, quod tanto mihi desiderio copulari affectatis? Cumque ille inuitus se proderet, & virgo tanto propensius instaret, tandem dæmon necessitate compulsus, confessus est dicens; Ego sum diabolus. Ad quod verbum illa expauescens, respondit; Vt quid ergo exigis carnale coniugiũ, quod naturæ tuæ dinoscitur esse cõtrarium? At ille, Tu tantum mihi consenti, nihil aliud à te nisi copulæ cõsensum requiro. Ad quod puella respõdit; Modò omninò tibi contradico, fugans illũ sanctæ crucis signaculo: veniensq; ad sacerdotẽ, reuelauit illi dęmonis insidias; à quo satis edocta ne maligno cõsentiret, reuersa est in domũ suam. Dæmon verò post confessionẽ eam omnem non deserens, de remoto tamen alloquens, in tantũ illam vexauit, vt quaslibet immunditias in eius scutellam mitteret cùm manducaret; vnde & mulierum custodiæ ei adhibitę sunt. In quacunque domo illa fuit, illic dæmon reponsa dedit: ab omnibus quidem audiebatur, sed à sola puella videbatur, eratq; tam nequam idem spiritus, vt præsentium peccata detegeret, crimina improperaret, nec aliquod peccatum eum lateret, nisi quod vera confessio tegeret. Ostendit & alia signa nequitiæ suæ. Stercora, ollasque confractas fimo plenas, super confluentes spargebat. Dixerunt ei quidam: Nosti ò diabole dominicam orationem? respondente illo, Optimè scio, rogatus illam dicere, ait, Pater noster qui es in cęlis, nomen tuum, fiat voluntas & in terra, panem nostrum quotidianum da nobis hodie, sed libera

Peccata per veram confessionẽ expiata, dæmon non cognoscit.

libera nos à malo. Et cum plures in eadem oratione fecisset saltus atq; barbarismos, cachinnando subiunxit: Ecce, sic vos laici dicere soletis orationem vestram. Requisitus etiam de symbolo, dixit se bene, & optimè scire, sic incipiens: Credo Deum patrem omnipotentem. Cui cùm quidam dicerent, Dicere debes, Credo in Deum; illeq; subiungeret, Crede Deo, viri literati, qui tunc erant præsentes, diaboli verbum notantes, & vim accusatiui intelligentes, institerunt vt diceret, Credo in Deum; & non poterãt eum ad hoc inducere. APOLLON. Vellem & ego scire, quid sit Credere in Deum. CAESARIVS: Credere in Deum, est per dilectionem
Ioan 11. ire in Deum. Vnde Saluator ait; Omnis qui viuit, &
Iacob. 2. credit in me, habet vitam æternam. Dæmon, sicut dicit Apostolus Iacobus, credit & cõtremiscit, sed non diligit. Credit Deum esse, credit verba eius vera esse, sed non credit in eum, quia nõ diligit eum. Salutationem verò angelicam idem dæmon incipere non potuit, cùm tamen se illã scire profiteretur. APOLLONIVS: Cùm dignior sit oratio Dominica salutatione Angelica, miror cur permissus sit dicere illam, & non istã. CAESARIVS: Voluit hoc fieri Dominus, tum propter honorem matris, tum propter eminentiã sacramenti suę incarnationis. Quãtę virtutis sit eadem salutatio, per quam initiata est humani generis redemptio, ex sequẽtibus plenius agnosces. Interrogatus idem dæmon, cur ita raucã haberet vocem. Respondit, Quia semper ardeo. Dicebat eadem puella: quotiẽs veniebat ad me, cauit ne eum videre possem à dorso. APOLLONIVS: Miror quare hoc fecerit? CAESARIVS: Dæmones, sicut intellexi ex alia quadam visione, posteriora non habent. Vndique quidam dæmon puellæ cuidam apparens frequẽtius, cum ab ea diuertens semper retrocederet, interrogatus cur hoc faceret, respondit:
Licet

Licet corpora humana nobis assumamus, dorsa tamen nõ habemus. APOLLON. Expecto exemplum, per quod ficte vereq; confessionis differentiam cognoscam. CAESARIVS: Hoc in promptu est. Fuit in vicino vir quidam, qui supra dictum dæmonem audire nimis desiderans, propter turpia quædam, quæ commiserat peccata, appropinquare non audebat, timens sibi illa coram omnibus improperari: & veniens ad sacerdotem, confessus est vniuersa, voluntate tamen peccandi retenta: factusque ex eadem confessione securior, ad domũ venit. Mira res, mox vt limen attigit, & introspexit, dæmon in aere clamauit, Amice veni huc, veni, certe te bene dealbasti. Et statim coram omnibus, omnia eius peccata turpia, licet confessa, prodidit, in tantum illũ confundens, vt eadem hora esse voluisset in ortu solis. Tristis effectus, & conscientia accusante in se reuersus, ad sacerdotem redijt, quæ gesta sunt retulit, confessionem iterauit, & quia de reliquo emendatius viuere vellet, de corde pollicitus est Deo & sacerdoti. Tunc sacerdos, modò, inquit, reuertere securus, non te confundet amplius. Et fecit sic: Intrante eo domum, quidam ex circumsidentibus dæmoni dixerũt; Ecce amicus tuus iterum venit: quibus ipse respondit, quis est? Ille inquiunt, cui paulò ante tam turpia peccata improperasti. Respondit dæmõ, Ego nihil ipsi improperaui, neq; aliquid de eo noui mali. Et æstimarunt dæmonem mentitũ fuisse, hi qui hominis ignorauerunt confessionem, sicque per virtutem confessionis, ipse euasit notam maximæ confusionis. In eadem domo matrona quædam cum cæteris sedebat, filiam iuuenculam, sicut mos est matribus, sub pallio tenens, quæ cũm dæmonẽ, nescio in quo prouocasset, clamauit ipse; Putas filiã tuam sub tuo mantello sedentem virginẽ esse? væ tibi, male eã custodisti. Dicẽte muliere, menti-

Confessionis ficta & veræ differentia.

mentiris: respondit ille. Nequaquam mentior, si non credis, interroga Petronillam, illa bene dicet tibi veritatem: erat enim eadem Petronilla mulier quædam stupri puellę conscia. His verbis auditis, mater filiam à se repulit cum indignatione dicens; Recede à me immunda, nũquam tibi aliquid boni cõtinget ex parte mea. Illa bene sibi conscia, simulatis lacrymis egressa est eiulans, dęmonem mentitum fuisse affirmans, inspirataq; à Deo ad vicinum cucurrit sacerdotem, commissum peccatum confessa est, & quia nunquam de cætero carnem suam illicitè coinquinaret, promisit. Tunc à sacerdote suasa, & quid dicere deberet diligenter edocta, reuersa est ad matrem, quę nondum recesserat à loco, dixitq; illi: Verè mater multum peccastis, sine causa me tam grauiter confundendo, & tam immisericorditer repellendo, propter verba dæmonis huius, qui totus mendax est, & pater eius. Cœpitq; lacrymari. Commota mater, tam verbis, quàm lacrymis filię, dixit ad dæmonẽ; Dic inique, vt quid tale crimen imposuisti filiæ meę? Respondit ille: Quid enim mali locutus sum de filia tua: bona est, & munda, nihil de ea mali noui, vel dixi. Sicque puella, sicut vir supradictus, per beneficium confessionis liberata à suspicione fornicationis, ad matris gratiam reducta est. APOLLONIVS: Quid est quod diabolus stuprum ante confessionem nouit, & Petronillam stupri consciam nominauit, virum verò stupri auctorem non expressit? CAESARIVS: Satis puto de peccato illum egisse pœnitentiam, per quam diabolo culpæ subtraxerat notitiam. APOLLONIVS: Placet quod dicis, sed recordor adhuc supradictæ virginis de Niuella, & non desino mirari, quod dæmon, cùm spiritus sit, copulam carnalẽ contra suam naturam cõcupiscat, & requirat. CAESARIVS: Non mirum quod

Ioan. 8.

quod dæmones fœminas procantur, sed quod illis cõmiscentur mirabile est valdè. APOLLONIVS: Meministi hoc vnquã contigisse? CAESARIVS: Et memini, & legi, & vt fœminę cautę reddantur, quę fortè hæc, quę dicturus sum legent, vel audient, diuersa, quæ nostris contigerunt temporibus, exempla replicabo; quæ vt maiorem firmitatem habeãt, prius vnum, quod in miraculis sancti Bernardi legitur, breuiter præmittam. Lib. 2. vita S. Bern. ca 6.

CAPVT VII.

MVlier quædam in regione Nanneti à quodam petulante dęmone sex annis, habito eius consensu, incredibili libidine vexata est: apparuerat ei in specie pulchri militis, & sæpè abutebatur ea inuisibiliter, marito eius in eodem lecto cubante, lasciuus ille spiritus. Quæ anno septimo timore correpta, veniente in prædictam ciuitatem sancto Bernardo Claræuallis Abbate, misera mulier ad pedes eius corruit, passionem horribilem, & ludificationem diabolicam multis cum lacrymis confessa, succurri sibi flagitauit. A quo consolata, & quid facere deberet edocta, post confessionem diabolus ad illam accedere non potuit, sed tamen eam verbis terruit, & quia post Abbatis decessum ad eius supplicia reuerteretur, acerrimè minabatur; ita vt qui fuerat amator, crudelissimus fieret persecutor. Hæc cùm sancto indicasset, proxima die dominica, cum duobus Episcopis, accensis candelis, cum omnium fidelium, qui erant in ecclesia subscriptione, anathematisauit fornicatorem spiritum autoritate Christi, tam ad illam, quàm ad omnes alias mulieres, ei deinceps interdicens accessum. Extinctis verò illis sacramentalibus luminaribus, tota virtus dęmonis extincta est, & mulier post generalem confessionem peccatorum suorum communicans, De incubis.

plenè

plenè liberata eſt. Hæc noſtris temporibus contigerunt. APOLLONIVS: Stupenda ſunt iſta. CAESARIVS: Audi adhuc alia exempla, his penè ſimillima, multo tamen recentiora.

CAPVT VIII.

BOnnæ in parœcia ſancti Remigij, ante paucos annos ſacerdos quidam fuit, Arnoldus nomine, filiam habens ſpecioſam, quam nimis diligens, quia pulchra erat, propter iuuenes, & maximè canonicos Bonnenſes, ei cuſtodiam tantam adhibuit, vt quotiens de domo exiret, in ſolario domus illam clauderet. Die quadam apparens ei diabolus in ſpecie viri, cœpit animũ eius in amorem ſuũ, intus ſuggeſtione latenti, foris locutione blandienti, inclinare. Quid plura? Perſuaſa miſera, & corrupta, ſæpius poſtea dæmoni ad ſuã perniciem conſenſit. Vna dierum ſacerdos ſolarium aſcendẽs, filiam gementem flentemq; inuenit; à qua cauſam doloris vix extorquere potuit. Confeſſa eſt patri, quod deluſa eſſet à dæmone & oppreſſa, ideoque ſe meritò dolere, quæ etiam ita dementata eſt, & alienata à ſenſu, tum ex dolore, tum ex diabolica operatione vt vermiculos, quos de ſinu colligebat, in os mitteret & maſticaret. Triſtis effectus pater, miſit illam trans flumen Rhenum, ſperans eam ex mutatione aëris aliquid poſſe meliorari, & ob fluminis interpoſitionem, ab incubo dæmone liberari. Tranſmiſſa puella, apparuit dæmon ſacerdoti, apertis ei vocibus dicens; Male ſacerdos, quare abſtuliſti mihi vxorem meam? malo tuo hoc feciſti. Et mox truſit eum in pectore tam validè, vt ſanguinem vomens, tertia die moreretur. Huius rei teſtis eſt Abbas noſter, teſtis etiam Gerardus monachus noſter, aliquando Bonnenſis ſcholaſticus, quibus res bene innotuit.

CAPVT

CAPVT IX.

IN villa Briseke, quæ vicina est castro Rinecke, sicut mihi narrauit Arnoldus monachus noster, qui tunc temporis rem gestam intellexit, ante hos annos duodecim mulier quædam fuit, quam dæmon quidam, eo quo prædictum est modo, corrupit. Sedente ea die quadã in taberna, cordis cępit defectum sentire; timensque adesse mortem, vocari sibi celerius petiuit sacerdotem. Cui cùm dæmonis ludificationem, & horrẽdam illam, qua septem annis laborauerat, dixisset cõmixtionem, lingua deficiente, in ipsa confessione spiritum efflauit: quę cùm incredibili libidine à libidinis autore vexaretur, nunquam alicui dicere voluit, vel potius ausa non fuit, vel, quod credibilius est, in illius amore delectabatur. APOLLONIVS: Si dæmones talia, cùm eis permissum fuerit, facere possunt, valdè cauendum est fœminis, ne eis occasionem præbeant, vel aliquo consensu posse tribuant. CAESARIVS: Non solum in his cauendum mulieribus, sed & viris, quia sicut dæmones per formas virorum, vt dictum est, fœminas ludificant & corrumpunt, ita per species fœminarum, viros seducunt & decipiunt. Lege Vitas patrum, & inuenies ibi quosdam viros perfectos, per fantasmata mulierum delusos, confractos, & deiectos. Dicam tibi & aliqua exempla, quibus cognosces viros à dæmonibus in specie mulierum ludificatos.

CAPVT X.

De Dæmonibus succubis.

PRumiæ Scholasticus quidam fuit, Ioannes nomine, vir quidem literatus, sed leuis & lubricus. Isti, sicut de eo dicebatur, & sicut ab Abbate eiusdem monasterij audiui, fœmina quædam promiserat, quod tali nocte ad eum veniret. Nocte condicta, illa quidem non venit, sed in eius specie,

consimilique voce diabolus clerici lectũ ascendit quem putans fœminam bene sibi notam esse, cognouit eum. Manè surgens, cùm dæmonem, quem fœminam esse putauit, egredi compelleret; respondit ille, Cum quo putas te hac nocte iacuisse? cumque ille diceret, Cum tali fœmina. Respondit dæmon, Nequaquam, sed cum diabolo. Ad quod verbum Ioannes, sicut mirabilis fuit, ita mirabile verbum, quod dicere verecundor, respondit, diabolum irridens, & de opere nil curans.

CAPVT XI.

IN ciuitate Susatia ciuis quidam erat Henricus nomine, cognomẽto Gemma; huius officij fuit vinum in tabernis vendere: habebat autem tabernam aliquantulum à domo sua remotam. Qui cùm nocte quadam, secundum cõsuetudinem, tardè de taberna rediens, & pecuniam de vino collectam secum portans, domum festinaret, vidit quandam speciem muliebrẽ, in alba veste & linea stantem in loco quodam, vbi ciues solent placitare. Nihil mali de ea suspicans, cùm ad locum venisset, illa per vestem hominem traxit, & ait; O amice, diu te hic expectaui, amare me debes. Ille vestem de manu eius excutiente & dicente, sine me ire, luxurię tuę non consentiam, sed vadam ad vxorem meam. Illa fortiter institit, ad commixtionem eum inuitans. Quæ cùm verbis non proficeret, inter brachia sua virum tollens, & multum comprimens, in aëra leuauit, atque vltra monasteriũ sancti Patrocli, quod satis altum est, illum trãsferens, in pasculo deposuit. Qui dimissus, extra mentem factus, cùm post horam resumptis viribus respirasset, surrexit, & ad domum suam claustro vicinam, manibus pedibusq; reptando, cum labore veniens, ad ostium pulsauit. Surgente familia, vt lumen accenderent, clamauit ille; Nolite lumen accendere, non

non enim mihi expedit illud videre. Et reclinauerunt eum in lectulo suo, quia debilis erat valdè, tam in sensu, quàm in corpore. Tribus noctibus cótinuè intempesta nocte, idem dæmonium pulsauit ad ostium, Henrico clamitante; Scio quia propter me venit; scio quia propter me pulsat. Postea superuixit annum, debilis & infatuatus. Hæc mihi retulit monachus noster Theodericus Sulatiensis, dicens celebre esse valdè in eadem ciuitate, cuius frater adhuc viuit in ecclesia sancti Patrocli canonicus. APOLLONIVS: Si dæmones hominibus in assumptis corporibus commiscentur, sicut diuersis iam exemplis ostensum est, miror si de fœminis possent generare, siue de viris concipere & parere. CAESARIVS: De hac quæstione soluenda, nihil noui scio, sed quod in antiquis historijs legi, hoc replicabo.

CAPVT XII.

DVm gens Gothorum ex Asia migraret in Europam, sicut in gestis legitur, haberetq; mulieres deformes in suo comitatu, eiecit illas, timens ne liberos nimis deformes gigneret, sicque nobilitaté Gothorum deformaret. Quæ de castris extrusæ, cùm errarent in nemore, accesserût ad illas incubi dæmones, genueruntq; ex eis filios & filias, ex quibus processit fortissima gens Hunorum. Legitur etiam Merlinus propheta Britannorum ex incubo dæmone, & sanctimoniali fœmina generatus. Nam & reges, qui vsque hodie regnant in eadé Britannia, quæ nunc Anglia dicitur, de matre fantastica descendisse referuntur. Merlinus verò homo rationalis & Christianus fuit, multa futura prædixit, quæ quotidie implentur. APOLLONIVS: Si homines ex vtriusque parentis semine concipiuntur tantú & nascuntur, quomodo dicendi sunt homines, qui partim ex homine, partim ex

dæmone, carnis suæ trahunt originem? Nunquid resurgit in iudicio, quod non est de veritate humanæ natura? CAESARIVS: Dicam tibi, quod audiui à quodam literato vero de hac quęstione; ait enim: Crementum humanum, quod cõtra naturam funditur, dæmones colligunt, & ex eo sibi corpora, in quibus tangi, viderique ab hominibus possint, assumunt, de masculino verò masculina, de fœminino fœminina: sicque dicunt magistri in his, qui de eis nascuntur, veritatem esse humanæ naturæ, eosque in iudicio, vt verè homines resurgere. Hæc de his sufficiant: nunc reuertamur ad cõfessionem, de qua occasione interrogationis tuæ, aliquantulum digressum est, exempli causa.

CAPVT XIII.

Confeßionis generalis virtus.

BOnnę ciuitate diœcesis Coloniensis, sacerdos quidam fuit nomine Petrus, eiusdem ecclesiæ vicarius: iste, nescio quo Dei iudicio, in cameræ suæ ostio se suspendit, cuius concubina, Alheydis nomine, tam horrenda eius morte territa, seculum deseruit, & in cœnobio quodam sanctimonialium, quod Lancvvade dicitur, religionis habitũ suscepit. Die quadam, cùm stans in dormitorio, de fenestra prospiceret, & cõtemplata esset iuuenem, imò de iuuene dæmonem, stantem iuxtà puteum muro dormitorij contiguum; qui ea vidente vnum pedem super lignum, quo ambiebatur puteus, posuit, & altero se quasi volitando, ad ipsam in fenestram deposuit: quam cùm extensa manu per caput rapere conaretur, territa retrorsum cecidit & clamauit, penè exanimis facta. Audito eius clamore, accurrêre sorores, in lectulum suum illam reclinantes. Recedentibus illis, cùm paululum respirasset, solaque iaceret, dęmon iterum adfuit, & verbis quibusdam amatorijs eam solicitare cœpit: quę cùm contradiceret, intelligens spiritum cum esse mali-

malignum; respondit ille; Bona Alheydis, noli sic dicere, consenti mihi, & ego te habere faciam virũ honestum, probum, nobilem, diuitemque: quare fame te crucias in hoc loco paupere, vigilijs, alijsque multis incommodis ante tempus te interficiendo? Reuertere ad seculum, & vtere delitijs, quas Deus homini creauit, nihil tibi, me duce, deesse poterit. Tunc illa; Doleo quod tam diu te secuta sum, recede, quia non acquiescam tibi. Post hæc verba dæmon nasum emungens, contra eam ipsam immunditiam ad parietem lecti tam fortiter proiecit, vt pars aliqua resiliens, vestimẽto eius adhęreret, sicque disparuit: eratque emunctio ipsa sicut pix nigerrima, & tanti fœtoris, vt tolerari nõ posset. Deinde cùm spiritus ille nequissimus die noctuque esset ei infestissimus, suaserunt quædam ex sororibus, vt aquam benedictam semper paratam haberet, qua venientem aspergeret: aliæ verò, vt eundem, si aquam non timeret, thurificaret. Omnia quidem hæc tentauit, sed modicum ei profuit. Nam quotiens contra se signum crucis factũ vidit, aspersionem etiam, siue thurificationem, ad modicum quidem cessit, sed statim rediјt. Tunc vna cæteris sororibus ætate maturior atque prudentior, suasit ei, quatenus dæmonẽ propius accedere sineret, & tunc alta voce salutationẽ angelicam in eius faciem iacularet. Quod cùm fecisset, diabolus, ac si sagitta esset percussus, vel turbine impulsus, aufugit, nec vnquam propius ei ex illa hora accedere præsumpsit. APOLLONIVS: Deinceps non mirabor, quod diabolus Angelicam salutationem dicere, vel incipere non potuit, sicut te dixisse recolo superius cap. vj. CAESARIVS: Huius loci ibidem recordatus sum. Sanctimonialis verò tali iaculo munita, dæmonem ab illa hora vidit sine terrore & audiuit sine timore. Die quadam de his loquens,

Virtus Angelicæ Salutationis.

cum viro quodã religioso, suasit ei ille dicens: Fac Priori tuo confessionem generalem purè, plenè ac deuotè, in quantũ occurrit memoriæ, & liberaberis omninò à dęmonis huius infestatione. Cui cùm consiliũ tale placuisset, mox accedens ad Priorem, rogauit sibi præfigi locum, & horam audiendę confessionis. Mane, dictis Matutinis, illa se præparans, festinauit ad locũ præfixum, capellam scilicet monasterio adhærentem, vbi Prior expectabat. Et ecce, dęmon occurrens in via festinanti, dixit: Alheydis, quò vadis, quò properas? Et illa; Vado confundere me & te. Tunc dæmon, O Alheydis noli, noli, reuertere, reuertere. Respondit illa: sæpius cõfudisti me, ego modò confundam te, non reuertar. quam cùm non posset blandirijs, siue minis retrahere, sequebatur eam vsq; ad locum confessionis, sicut miluus in aëre super ipsam volitans. Quæ mox vt genua coram Priore flectens ad confessionem os aperuit, ille clamãs & eiulans euanuit, nec vnquam ab illa hora ab ea visus, vel auditus est. Ecce hic habes manifestum exemplum, quantæ virtutis sit confessio pura. Hæc mihi relata sunt à domino Hermanno Abbate loci sanctæ Mariæ, qui cùm talia, fama diuulgante, cognouisset de præfata fœmina, sibi optimè nota, cùm esset Bonnæ canonicus, ad locum per se ipsum accessit, & eo ordine, quo dicta sunt, ab illius ore cuncta audiuit. APOLLONIVS: Si confessio tanti ponderis nõ esset, nequaquam dęmones tam grauiter turbaret. CAESARIVS: Occurrit aliud exemplum, in quo satis agnosces, quàm grauissimè exacerbentur, cùm peccata nostra confitemur. Hæc quæ dicturus sum, post conuersionem meam facta sunt, & à domino Carolo mihi relata aliquando Priore nostro, tunc Abbate Vilariense: nomen personę ac loci satis doleo me non retinuisse. Ait enim sic:

CAPVT

CAPVT XIV.

ERat quidam sacerdos, & adhuc est, admodum religiosus, & ob vitæ meritum multis dilectus, in partibus nostris parœciam regens. Inuidens gratiæ eius mille artifex diabolus, nolebat eum apertis tentationibus molestare, sperans illũ specie boni ad suum consilium efficacius inclinare. In angelum lucis se transfigurans minister ille tenebrarũ, ostendit se sacerdoti, & ait; Amice Dei, missus sum ad te, præpara te, quia hoc anno morieris: Sacerdos verò, nullam habens de angelo malo suspicionem, sed ita credens esse futurum, vt prædixerat, cœpit se diligenter quasi ad mortem præparare, conscientiam per confessionem mundare, corpus ieiunijs, vigilijs, assiduisque orationibus castigare, annonam suam cum supellectili egentibus erogare. Cumque multi ab eo quærerent, cur tam indiscretè sua distraheret, vni illorum sub typo confessionis causam aperuit, dicens; Angelus Domini reuelauit mihi, quod hoc anno moriturus sum. Ille verò, cùm hoc minimè posset celare, alteri cuidam sibi familiari dixit, sicq; per eum ad notitiã totius parœcię peruenit. Anno cõpleto, sacerdos non est mortuus, & inuentus est falsus propheta diabolus. Et quia electis omnia cooperantur in bonum; in eo, in quo vir sanctus videbatur à diabolo deceptus, est promotus: nimis enim de tam dolosa circumuentione erubescens, propter homines, ad quos verbum peruenenerat, nec habens vnde viueret, sæculũ cum parœcia deseruit, & in quadã domo ordinis nostri, cuius nomen excidit, se conuertit. Facto eo nouitio, iterum diabolus adfuit, & huiusmodi verbis prędictũ dolum palliauit; Ne turberis, inquit, homo quod mortuus nõ es, vt prędixi, quia Deus sua prouidentia vitam tuã distulit ad multorum ędificationem:

Diaboli miraſtam, cõfeßione tandem victa.

Roman. 8.

missus sum ab illo vt tibi assistam, instruam, & custodiam. Et credidit ei ille. Circa quem diabolus frequenter versabatur, & semper, sicut postea notauit ad ea quæ ad commodum sunt eum hortabatur. Cùm eum feruor quandoque impelleret amplius orare, vigilare, siue manibus laborare, arguit eum dicens. Discretio mater virtutum est, diu adhuc poteris viuere, & ideo tibi debes parcere, vt possis Deo diu seruire. Quando lapidem leuare volebat maiorem, iterum dicebat, Nimis est magnus, leua istum. Cùm factus esset monachus, ait: Roga Priorem, vt concedat tibi ire ad singulares labores, quatenus liberius vti possis colloquio meo, & ego tuo: & licentiauit ei Prior, vt causam cognouit. Nocte quadã, volens diabolus dolum diu protractum perducere ad effectum, intempesta nocte ad lectum monachi accessit, excitans eum & dicẽs; Surge. Dominus vult remunerare labores tuos magnos, vade ad cameram priuatam, & in tali trabezona tua suspendas te, vt sic martyrem recipiat te. Audito hoc verbo, monachus expauit, & contra diabolum crebrius spuẽs, clamauit; Recede inique à me, recede, modò noui quis sis: & signans se, fugauit illum. Vides quanta sit circa nos clementia diuina. Bene permisit vt seruum suum diabolus in bono, licet insidiosè, subtiliori propositione excitaret, noluit tamen, vt grossam assumptionem subinferret, ne simplex deceptus, conclusionem æternæ mortis incurreret. Statim surgens, ad lectum Prioris accessit, & dormientem excitauit, signum ei faciens cõfessionis. Illo innuente, vt expectaret vsque manè, cùm non acquiesceret, surrexit, atque cum eo capitulum intrauit: Mox se monachus prosternens ad pedes Prioris, confessus est, qualiter à diabolo sub angeli specie sit multo tempore deceptus, & per consilium suspendij à se deprehensus.

Con-

Confessus est & alia peccata sua. Cui cùm Prior aliquam pœnitentiā iniunxisset, & vt de cætero cautior foret monuisset, ad lectum suum rediјt. Monachus verò, ob necessitatem naturæ, priuatam ascendens, dum in vna sedium sederet, dæmoné per confessionem exacerbatum cum arcu extento, sagittaque imposita contra se vidit stantem, & clara voce dicenté; Malo tuo confudisti me, ecce nunc occidam te: Cui cùm ille responderet; Vade maledicte, iam non timeo te, ad signum crucis euanuit, sicque per virtutem cōfessionis liberatus, amplius dæmonem non vidit. APOLLONIVS: Quid est quod huic sacerdoti diabolus nocere non potuit; Arnoldum verò plebanum sancti Remigij, de quo supra dictum est, tam crudeliter occidit? CAESARIVS: Sicut dicit Psalmista; Custodit Dominus omnes diligentes se, & omnes peccatores disperdet. Vnde & eiusdem plebani filiam corrupit, virgini verò de Niuella nocere non potuit. Non sine causa diabolus tantam potestaté accepit in vtrunque, patrem scilicet & filiam. APPOLLONIVS: Si dæmones tantū turbantur cùm peccata nostra confitemur, puto eos plurimum exhilarari, cum eadē per silentium tegimus. CAESARIVS: Hoc certissimum est. hoc plenius agnosces in dis. vij. cap. ix. & x. Vbi gratia B. Dei genitricis quibusdam ad confitendum lingua reserata est; ipsi enim gloriosæ Virgini eadem distinctio assignabitur. APOLLONIVS: Ex his quæ dicta sunt satis intelligo, confessionem animæ esse medicinam; nunc nosse vellem, si aliquid salutis per eā corpus recipiat. CAESARIVS: Vtriusque hominis medicina est: nam sicut animam peccatoris liberat à pœna gehennali, sic nonnunquam corpus liberat à pœna temporali. APOLLONIVS: Videtur mihi vtile nimis de his exempla audire, quia multi sunt si scirent

Psal. 144.

fructum corporalem esse in confessione, paratiores essent in illius executione. CAESARIVS: Nunquid non memor es qualia, vel quanta dominus Vvalterus Abbas Vilariensis nobis dixerit de confessione veniens de solenni curia Fränckenfort, in qua filius Frederici Regis Romanorum electus est in regem? APOLLONIVS: Bene quidem recordor, sed quia mens hominis labilis est memoriæ, placet semel audita, maximè quæ saluti sunt necessaria, sæpius audire. CAESARIVS: Cùm essem, inquit, Franckenfort, & loquerer cum magistro Conrado, Decano Spirensi, inter cætera dixi illi; Quædam noui de confessione, quę vos prædicatores scire deberetis; prædicabat enim crucem, & rogauit me illa replicare, quorum tenor talis est.

CAPVT XV.

Confessionē etiam corpori prodesse.

APud ciuitatem Atrebatensem ante paucos annos, iuuenis quidam clericus extitit, de eadem ciuitate natus, delicatius ibidem ab infantia educatus, & inter honestos clericos conuersatus, qui cùm non haberet aliquod stipendium ecclesiasticum, & mater eius cępisset egere, puduit eum manere cum illa; inflatusq; spiritu diabolico, ad domũ cuiusdã diuitis argentarij venit cum dolo, cui & dixit; Mercator quidam diues venit in domum meam, volens comparare scyphos argenteos; calices etiã, & alia quædam vascula, siue ornamenta de auro, siue argento fabrefacta, si quid de tali opere vẽdere volueris, in sacculo pone, & tali hora solus, quia secretum vult esse, venias ad domum meam. Argentarius de clerico, bene sibi noto, nullam habens suspitionem, vt iusserat fecit, tamen quò iturus esset familiæ suæ notificauit: quem cùm clericus solum venientem aspiceret, post ostium se abscondit, intrantisque cerebrum securi diuisit, & occidit: deinde cum sorore virgine, hominem,

mem-

membratim diuidentes, in cloacam proiecerunt. Familia verò artificis, cùm redire tardaret, ad domum clerici venit, vbinam dominus suus esset, inquisiuit, Clerico cum sorore respondentibus, non venit huc. Quorum verba suspecta habentes, & oculis circumspicientes, vestigia fusi sanguinis repererunt, quibus crimen homicidij mox imponentes, accitis iudicibus, cùm iam negare non possent, tum profusi cruoris ostensione, tum thesauri repertione, sententia data est, vt ambo mitterentur in ignem. Similis casus Coloniæ contigit cuidam monetario temporibus meis. Quid plura? Cùm ducerentur ad pœnam, dicebat puella germano; Frater, propter te modò ducor ad mortem, neque ob aliam causam cooperata sum tibi in hoc homicidio, nisi vt crimen tuum celarem; attamen quia euadere non possumus mortem imminentem, cõsilium meum est, vt de commisso faciamus confessionem, vt saltem pœnam euadamus æternam. Ad hæc verba clericus indignatus, quia desperatus, respondit; Non faciam, quid enim mihi prodesset confessio tam tarda? Illo indurato, puella petiuit sacerdotem, cui cum multa contritione confessa est crimen. Deinde ambo ligati sunt in stipite vno, igne copioso circumposito. Mira virtus confessionis, mira clementia Saluatoris; Clericum desperatum flamma deuorauit, puellam verò ignis non tetigit, neque contristauit, nec aliquid molestiæ intulit, vincula tantùm eius, sicut legitur de tribus pueris, combussit, ita vt liberè deambulare posset, nec aliter sensit flammarum ardorem, quam ventum roris flantem. Viso tanto miraculo, iudices puellam innocentem æstimantes, iusserunt vt exiret, sicque per confessionem, incendij illius euasit ardorem. APOLLONIVS: Quid iudicas de Clerico? CAESARIVS: Hoc *Daniel. 3.*

quod

quod in superiori distinctione cap. vj. de se iudicauit Hildebrandus latro desperatus: Aeternaliter, inquit, damnatus sum, æternisque incendijs, propter disperationem maximè, deputatus: si egissem pœnitentiam confitendo culpam, per pęnam temporalem euasissem æternam. Retulit nobis idem Abbas aliud miraculum, in quo adhuc amplius manifestata est virtus confessionis in hunc modū.

Capvt XVI.

IN Camoraco ciuitate episcopali, infra hoc quinquennium, plures hæretici comprehensi sunt, qui omnes timore mortis suam perfidiam negauerunt. Missus est ab Episcopo clericus, qui negantes per candens ferrum examinaret, adustos, hæreticos esse sentētiaret. Examinati sunt omnes, & combusti sunt omnes: qui cùm traherentur ad pœnam, vnus ex eis vir nobilis sanguine, reseruatur à clerico ad vitam, si fortè illum quoquo modo reducere posset ad pœnitentiam, cui sic dixit: Homo nobilis es, misereor tui, & compatior animæ tuæ, rogo, & moneo, vt adhuc de tanta perfidia resipiscas, & de errore ad veritatē redeas, ne per mortem temporalem, mortem incurras æternam. Ad hæc ille respondit; Experimento didici me errasse, si sera pœnitentia mihi prodesse posset, nō renuerem confiteri. Cui cùm ille diceret, pœnitentiam veram nunquam esse seram, vocauit sacerdotem, confessus est homo suum errorem, ex toto corde Deo promittens, si vita concederetur, satisfactionem. Vt autem pius Dominus vim ostenderet confessionis, mox vt pœnitens cœpit peccata sua confiteri, cœpit & ipsa combustura in manu confitentis paulatim minui, quæ in tantum eo aspiciente decreuit, in quantum confessio profecit. Medietate confessionis peracta, media pars plagę est sana-

ta;vt autem confessionem totam compleuit & virtus ipsa confessionis,combusturam tam in dolore, quam in colore deleuit, & manus pristinam sanitatem recepit. Vocatus est vir à iudice ad ignem,ad quē clericus, Quare eum vocatis? Vt ardeat,inquit, eò quod in examinatione combustus sit. Tunc clericus ostendens manum eius sanissimam,liberauit eum à pœnis,cæteris igne consumptis. Hæc cùm audisset magister Conradus,respondit Abbati; Et ego dicam vobis simile, quod ante paucos annos apud Argentinam recordor contigisse.

CAPVT XVII.

DEcem hęretici in eadem ciuitate,scilicet Argentina, quæ & Straesburg,comprehensi sunt;qui cùm negarent,per iudiciū candentis ferri conuicti,sententia incendij sunt damnati. Die statuto,cùm ducerentur ad ignem, quidam ex comitantibus vni illorum dicebat; Miser,damnatus es,age vel nunc pœnitentiam,peccata tua confitendo,ne post incendia corporis,quæ momentanea sunt,animam tuam ignis gehennalis æternaliter comburat. Cui cùm ille diceret; Considero quidem me errasse,sed timeo pœnitentiam tantæ necessitatis minus acceptam esse Deo; Respondit; Ex corde tantum confitere,Deus est misericors,& pęnitentem suscipiet. Mira res,mox enim vt homo confessus est perfidiam, manus eius plenam recepit sanitatem. Tardante eo in confessione,cùm à iudice vocaretur ad pœnam, confessor eius iudici respondit;Non iustum est,vt homo innocens damnetur iniustè. In cuius manu dum nullum vestigiū combustionis reperiretur,dimissus est. Habebat idem homo vxorem nō longè à ciuitate manentē, horum quæ dicta sunt, prorsus ignaram, ad quam cùm venisset gaudēs,dixissetque; Benedictus Deus

qui

qui me liberauit hodie ab interitu corporis & animę, causam ei exponens: Respondit illa; Quid fecisti ô miserrime, quid egisti? vt quid propter momentaneum dolorem, recessisti à fide tua sana & sancta? magis debueras, si fieri posset, cēties corpus tuum incendijs subijcere, quàm à tam probata fide semel recedere. Sed, quem non seducat vox serpentina? Immemor ille beneficij sibi diuinitus collati, immemor tam euidentis miraculi, consilio vxoris acquieuit, & errorem pristinum resumpsit. Deus verò nō immemor vindictę pro tanta ingratitudine, manum plagauit vtriusque. Renouatum est incendiū in manu hæretici. & quia coniunx auctrix extitit resumpti erroris, consors facta est rediuiui doloris. Tam vehemens erat incendium, vt ossa manuum penetraret, & cùm vti non auderent clamoribus in villa, quos vis extorsit doloris, fugerunt in nemus vicinū, illic vt lupi vlulantes. Quid verbis immoror? Proditi sunt, in ciuitatem reducti sunt, simulq. in ignem, nondum plenè extinctū, missi, & in cinerem reducti. APOLLONIVS: Iustè actum est cum istis. CAESARIVS: Confessione pura pugnantes merentur victoriam, damnandiq; indulgentiam.

CAPVT XVIII.

TEmpore illo, quo Henricus Imperator, pater Frederici, qui nunc regnat, nouissimè intrauit Longobardiam, accusatus est apud eum ab eisdem Longobardis castellanus quidam de rapinis, alijsque insolentijs multis, à quibus etiā adductus est pugil quidam fortissimus, gigantęæ altitudinis, qui eum monomachia impeteret. Nolens eis Imperator negare iustitiā, militem adesse præcepit. Quem cùm gigas ille ad duellum secundum ius ciuile citaret, frater eiusdem militis ad pedes

Impe-

Imperatoris se prostrauit, & vt sibi pro germano tenerrimè dilecto pugnare liceret, multis lacrymis obtinuit: qui cùm se præparasset diligentissimè per contritionem, confessionem, & orationem, omnem suã spem in Christo posuit, cuius signaculum tam in veste, quàm in clypeo, atque manu pugnaturus pro munimento circumtulit: erat enim vir gracilis, nec multum fortis; cui cùm occurrisset pugil aspectu horribilis, alterum se exhibens Goliath, ictum tam validè in clypeo eius dedit, vt tonitruum putaret: miles verò ictum ictui continuans, antequam manum retraheret, cùm tanto nisu illam percussit, vt baculum lapsum leuare non posset; deinde crebris ictibus mactans pugilem, per confessionis virtutem vicit insuperabilem: qui, sicut mihi retulit Henricus monachus noster, qui præsens fuit, sicut bos mugiens in hæc verba prorupit; Væ mihi misero, quomodo tam turpiter confusus sum ab hoc homunculo? sicque per fratris humilem confessionem, homo morte dignus euasit mortem, adeptus est victoriam. Quod autem damnandis cõfessio tribuat veniam, præsto est exemplum.

CAPVT XIX.

Circa illa tempora quando positus fui ad literas, fur quidam in cippo tenebatur ante portam Martis Coloniæ; quem sacerdos quidam satis laudabilis vitæ, nomine Eustachius, eiusdem portæ capellam regens, inuisit, confessionem audiuit, & per eleëmosynas suas visitauit. Et, sicut mihi retulit idem sacerdos, sæpe ei ex industria mittebat scyphum suum, in quo ipse bibere consueuit. viderunt hoc homines, & mirabantur. Et cùm honor à sacerdote tali furi exhibitus, delatus fuisset ad iudices, hominem innocentem putantes, dimi-

dimiserunt illum. APOLLONIVS: Quare nõ consequuntur omnes rei huiusmodi beneficia per confessionem? CAESARIVS: Non expediret, quia multis fieret occasio peccandi; vult Deus aliquando huiusmodi miracula fieri per confessionem exempli causa, vt quantum animæ, cuius medicina est, valeat, per signa exteriora ostendat. Bene vult vt reus post confessionem puniatur in præsenti, ne eum in futuro puniat, quia non punit bis in idipsum. De hoc tibi dicam manifestum exemplum, à quodam ordinis nostri Abbate mihi relatum.

Nahum, 1.

CAPVT XX.

IN ecclesia Leodiensi Episcopus quidam fuit, vir religiosus ac timens Deum: die quadã, cùm sederet in capella sua solus tempore quadragesimali, & psalterium lectitando, venisset ad locum illum Psalmi 105. scilicet: Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ei? Ingressus quidam ex officio, orationem eius interrupit dicens, Domine quid iubetis vt fiat de illo criminoso? Episcopus misericordia motus, respondit illi; Parce pauperi propter sacrum tempus quadragesimæ. Recedente iudice, vt reum dimitteret, Episcopus reflexit oculos ad psalmum dimissum, statimque occurrit ei versiculus; Beati qui custodiũt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. Qua voce territus, ac si diuino responso correptus esset, & etiam instructus, sicut reuera fuit, iudicem reuocauit, dicens; Discute causam diligenter hominis, & iustè iudica illum: sicque ob vocem propheticam, reus vita priuatus est. Fortè ille contritus decessit, & si superuixisset, deterior factus, mortem æternam incurrisset, sicut supra legitur de hæretico Strasburgensi, per confessionem sanato & recidiuo. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CAESARIVS:

SARIVS: Confeſſio ſummum remedium eſt in periculis, etiam in mari longè.

CAPVT XXI.

PEregrini quidam, ſicut magiſter Ioannes Xantenſis populo recitauit, in ſuis ſtationib. crucem prædicans, cùm tempore quodam transfretarent in ſuccurſum terræ ſanctæ, orta eſt eis in mari tempeſtas tam valida, vt nauis ipſa operiretur fluctibus. Fremebant venti, excitabãtur fluctus turbulenti, nutabãt viri fortiſſimi, ſpes omnis nautarum defecit; videntes ante oculos mortem, cœperunt ſinguli, vnuſquiſque ſibi vicino de peccacatis ſuis facere confeſſionem, & meritò: nam propter vnius hominis peccata, Dominus eandem excitauerat tempeſtatem: erat enim in naui illa homo quidam miſerrimus, homo fętidiſſimus, cuius peccata fuêre tam grauia, tam turpia, tam horrenda, tam in quantitate, quàm in qualitate, vt nec ipſum mare pondus illorum poſſet portare. Cùm natura eius ſit, eijcere immunditias quaſlibet corporales, quomodo ęquanimiter ſuſtineret tantas immunditias ſpirituales, id eſt, peccata creatori ſuo contraria? Timens homo ille peccator vitæ ſuę, ſimul & animæ. & propter ſe omnes alios periclitari conſiderans, ſurrexit & ait: Audite fratres, audite, propter peccata tempeſtas hęc orta eſt, ego occaſio ſum tanti periculi, rogo vt audiatis confeſſionem meam. Tacentib. omnibus, cœpit voce valida tantum venenum peccatorum euomere, vt aures humanæ etiam horrerent audire. Mira clementia Dei, mox vt maſſam iniquitatis per confeſſionem eiecit, mare furens ſiluit; & facta eſt tranquillitas magna, ita vt omnes mirarentur. Miris miranda ſuccedunt, ſtatim vt nauis ad littus peruenit, audita peccata Deus de memorijs ſingulorum deleuit.

Bene permisit, vt quàm diu erant in naui conclusi, confunderetur in aspectu illorum; & ne exeuntes fortè eius peccata propalarēt, vel improperarent, induxit eis obliuionem. Benè retinuerūt se in mari fuisse periclitatos, hominem aliquid fuisse confessum, sed quid dixisset, prorsus ignorauerunt. Et hoc ipsum dedicit experimento. APOLLONIVS: Valdè lætificant ista, sed mirum videtur, quod ob vnius hominis peccata Dominus tantam turbauit multitudinem. CAESARIVS: Legitur propter inobedientiam Ionæ mare turbatum, & nautas periclitatos, illoque eiecto, mox mare stetisse à feruore suo. Nam sicut ob vnius hominis peccatum aliquando Dominus multitudinem temporaliter affligit; ita propter vnius iusti merita, frequenter multis parcit. De hoc plurima habentur exempla. APOLLONIVS: Scio nihil fieri sine iusto Dei iudicio, sed summæ iudico esse dementiæ, quod homo sciens se esse in peccatis mortalibus, periculis se audet committere. CAESARIVS: Quibus nota est medicina cōfessionis, nec vna die morari debent in peccatis, neque differre confessionem, nisi necessitas excludat confessionē. Audi de hoc Episcopi cuiusdam verbum bonū. verbum sanctum, verbum memoria dignissimum.

Ionæ 1.

CAPVT XXII.

Confeßionē non differendam.

SIcût didici à quodam Abbate, nuper in Anglia defunctus est Episcopus ordinis Præmonstratensis, vir bonus, & magnæ religionis: hic cùm ageret in extremis, nec confessorem requireret, dixerunt ei clerici sui; Domine, debilis estis valdè, quare non facitis confessionem vestram? Respondit Episcopus; Non faciam. Illis verbum exhortationis repetentibus, adiecit; Putatis stolidi, quod vsq; ad hanc horam distulerim confessionem meā? Dixe-

Dixerunt ei iterum: Consilijs regis interesse solebatis. Quibus rursum respôdit; Non aliter fui coram rege, quàm Christus coram Pilato. Hoc quidē dixit, & fecit Episcopus ille sanctus pro exemplo, sciens scriptum; Ante mortem confitere, à mortuo quasi nihil confessio perit. Confiteberis viuens, viuus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & glorificaberis in miserationibus illius. Quotidie solitus fuit mundare conscientiam, nec differre confessionem suam de die in diem, sicut multi faciunt: qui etiam post mortem miraculis claruit. Eccle. 17.
APOLLONIVS: Sicut colligo ex verbis Episcopi huius, non est perfectorum confessionem differre.
CAESARIVS: Dilatio ista confessionis, ad memoriam reuocat casum quendam, qui anno præterito apud nos contigit.

CAPVT XXIII.

QVIDAM ex senioribus nostris, quem nolo nominare, habebat hanc consuetudinem, sicut cæteri multi, sæpius reuocare confessionem, ita vt Abbas putaret quod generalis esset, eò quòd a pueritia vsque ad senectutem peccata sua commemoraret. Ante mortem suam per aliquod tempus debilis, subitò defecit & obmutuit. Accurrimus omnes, inungentes cum oleo sancto. Die, vt puto, sequenti, dominus Abbas venit, in cuius aduentu Dei misericordia desperati linguā referauit, & cœpit confiteri peccata quædam mortalia, ante conuersionem commissa, quæ nunquam ei fuerat confessus. Territus verò Abbas, requisiuit si vnquam eadem fuisset confessus peccata, Alijs, inquit, Abbatibus dixi ea, habuerat ante ipsum tres Abbates: & sicut retulit nobis Abbas noster, propter hoc Dominus, qui magnos eius labores respexit, os aperuit,

vt esset confessio eius integra. APOLLONIVS: Quid si alijs Abbatibus, de quibusdam peccatis mortalibus nouissimo confessis Abbati, simili modo aliqua ex verecundia subticuerat? CAESARIVS: Sicut dixi in primo capitulo huius distinctionis, sicut confessio esse debet nuda, & debita, ita esse debet integra & pura, id est, non per plures confessores debet esse diuisa. Quid prodest, vt ait Beda super Lucam, si tota custodiatur ciuitas, & vnum foramen, per quod hostes intrent, relinquatur? Audi quid dicat Osee propheta de semiplenè confitentibus; Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum eius; dolores parturientis venient ei. Spero autem eum alicui Abbatum integram fecisse confessionem, quia vir erat prudens, & multas vidimus in illo virtutes. APOLLONIVS: Si peccaret confitens cum confessore, posset ei fructuosè eadem confiteri peccata? CAESARIVS: Talis confessio, nulla * est, quia nulla ibi erubescentia, neque aliqua ibi denudantur peccata. Dicam tibi pro exemplo, & ad solutionem tuæ interrogationis quendam mirabilem casum, qui ante paucos annos contigit, quem dominus Abbas Cystercienfis omnibus Abbatibus in generali capitulo loco sermonis recitauit, monens vt singuli eum monachis suis in cautelam referrent.

Osee 13.

Confessio nō facienda ei, cum quo peccauit quis.

* *Videtur autor præsumere in istiusmodi confessione non esse verum dolorem de peccatis, dum tantopere refugit peccator erubescentiam. Vel quia deest in confessario potestas iurisdictionis.*

CAPVT XXIV.

IN quodam, inquit, monastio, sacerdos quidam nuper defunctus est: cui Abbas suus ob meritū vitæ iniunxerat, quatenus fratrum suorū confessiones audiret: nomen verò domus, & personæ subti-

ſubticuit. Erat in eadem domo adoleſcens quidam, qui ad eum cõfitendi cauſa frequenter venit, cum quo, diabolo inſtigante, & humana fragilitate conſentiente, idem confeſſor ſemel tantummodo peccauit. Statim opere perpetrato, cœpit dolere & flere amariſſimè, dicebatque iuueni; Malè fecimus, alijs hoc peccatum confiteri ob verecundiam non poſſumus, ſed conſulo vt tu mihi cõfitearis, & ego tibi, alterque ab altero ſuſcipiat pœnitentiam. Quid plura? Placuit iuueni conſilium, cõfeſſi ſunt peccatum inuicem, & tam duram vnus ab altero ſuſcepit pœnitentiam, qualem nec Abbas, ſiue aliquis confeſſorum illis iniunxiſſet. Paruo poſt tempore ſacerdos idem infirmatus eſt vſq; ad mortem & cùm iam in extremis ageret, & ad exitum feſtinaret, timore gehennæ peccatum vtriuſque dixit, perſonam verò, peccati conſortem, non expreſſit. Defuncto eo, Abbas vehementer doluit, quod ſcire non potuit cum quo peccaſſet. Ait tamen intra ſe; Ad confeſſionem tibi veniet, quiſquis eſt ille. Interim mortuus, clara die apparuit adoleſcenti cùm eſſet ſolus, facie lurida, & veſte trita. quē cùm ille vidit, mox agnouit, timuit, & exhorruit. Cui mortuus; Sta, ne timeas, quia propter te veni, vt indicem tibi de ſtatu meo. Confortatus iuuenis verbis eius, & animatus, cùm interrogaret, vnde veniret, vel quid quæreret, reſpondit ille: In maximis pœnis ſum propter illud tantum quod tecum commiſi peccatum: igneâ enim catena genitalia mea aſtringit, qua ſuſpenſus torqueor. Confeſſio illa, quam fecimus inuicem, nihil mihi profuit, quia nulla fuit: & niſi in extremis quoquomodo peccatum expreſſiſſem, æternaliter damnatus fuiſſem. Cui cùm iuuenis dixiſſet; Eſt aliquid, quod poſſit vobis prodeſſe? Reſpondit ille; Si tu purè & plenè confeſſus fueris peccatum noſtrum, mihi

multum proderit: sin autem, æterna pœna te suscipiet, sicque disparuit. Territus iuuenis recenti visione, cùm facere vellet confessionem Abbati, nec posset propter Abbatis absentiam, interim distulit. Intercedente verò temporis dilatione, timor conceptus cœpit tepescere, & verecundia crescere, in tantumque est erubescentia victus, vt cùm Abbas venisset, nihil ei confiteretur. Abbas verò non immemor culpæ sibi confessæ, cùm ad confessionem non veniret, quem quotidie expectauit, cogitauit diligentissimè, qualiter malè latentem salubriter deprehenderet; præcepitque toti conuentui, sacerdotibus, & ordinis inferioris, sanis, infirmis, vt omnes, nescio in qua solennitate, ad maius altare communicarent. Visum est ei, quod nequaquam accedere auderet, reus de culpa illa. Sedensque contra altare, respexit ad ora singulorum. Adolescens verò, hoc propter se factum putans, & si se subtraheret notari timens, cum cæteris accessit: qui cùm propinquasset altari, tantus eum horror inuasit, tantus timor perculit, vt & præsumptuosus vetaretur procedere, & ocyus compelleretur redire; veniensque ad Abbatem, fecit ei signum confessionis; qui gaudens & exultans, dicebat intra se, Eia, certè cæpimus bestiam, inuenimus prædam, iste enim est. Et surgens intrauit cum eo capitulum. Cuius pedibus iuuenis prostratus, fecit de peccato confessionem, retulit visionem, suscepit pœnitentiam; sicque per prudentiam medici, denudatum ac sanatum est vulnus stolidi ægroti. Hæc nobis retulit dominus Geuardus Abbas noster, rediens de capitulo generali. APOLLONIVS: Magnum donũ Dei est, quod sic mortui viuos hortantur ad confessionem. CAESARIVS: Tantum bonum est confessio, vt etiam eo vtantur spiritus mortuorum. Sæpius percepi mortuos

Confeßio mortuorum.

tuos viuis apparuisse in somnis, & ob quæ peccata detinerentur in pœnis, confessos fuisse, & quibus beneficijs liberari possent, veraciter iudicasse: quod postea veracibus signis probatum est: similibus enim similia congaudent, quia corpus dormientis modicum distat à mortuo, & dum homo exterior quiescit, interior sæpe efficacius vigilat. Non semper somnia sunt vana, sed nonnunquam reuelationes diuinæ, sicut habes de Ioseph patriarcha, de Daniele, de Ioseph sponso Mariæ, de tribus Magis. APOLLONIVS: Vellem mihi aliquo demonstrari exemplo, quod spiritus mortuorum, spiritibus confiteantur viuorum.

Gene. 37. Danie. 7. Matt. 1. 2.

CAPVT XXV.

IVuenis quidam in quadam domo ordinis nostri susceptus est in nouitium; modico elapso tempore, idem nouitius grauiter infirmatus ad extrema peruenit: nondum autem secundum consuetudinem ordinis, confessionem generalem fecerat Abbati, quia absens erat. Quem cùm expectaret cum desiderio magno, & ille non veniret, confessus est Priori quæcunque commiserat, sicque ante Abbatis aduentum, diem clausit extremum. Eadem nocte, cùm Abbas in quadam sua grangia dormiret, & de obitu nouitij nihil prorsus sciret, ante lectũ Abbatis defuncti se spiritus inclinauit, & vt suã audire dignaretur confessionẽ, humiliter supplicauit. Abbas iste esse dicitur S. Hugo Abbas Bonæ vallis, qui iam incipit clarescere miraculis. Respondente eo nouitio, Libenter te audiam: Ille omnia peccata sua cõfessus est ei, eo ordine & modo, quo confessus fuerat Priori. Cuius contritio tanta fuit, vt etiam lachrymæ ex oculis nouitij se inclinantis & confitentis, cadere viderentur super pectus Abbatis. Confessione completa, hęc verba

protulit; Modò, inquit, pater cum benedictione tua vado, quia saluari non potui, nisi fecissem tibi confessionem meam. Ad quod verbum Abbas euigilans, experiri volens vtrum visio esset vera, vel, sicut sæpè euenit, fantastica, cucullam supra pectus suum palpauit, quam totam inuenit madidam, lachrymarumq; stillicidijs perfusam, & respersam. Tunc satis admirans, cùm domum redisset, & Priori somnium recitasset, respondit ille; Vera fuit visio, & verissima confessio. APOLLONIVS: Quid est quod nouitius dixit, se non posse liberari, sine tali confessione, cùm confessionem debitam non excluserit ei tempus, sed necessitas? Si contritus decessit, iam de saluandis erat: sin autem, nil ei post mortem confessio profuit, quia à mortuo quasi nó sit, perit confessio. CAESARIVS: Puto quod Deus tantum verbis, vel actis eius voluerit ostendere, quantum ei placeat debita confessio, id est, illa, quę fit proprio prelato. Quod autem ait. Non potui saluari, sic dictum intelligo, id est, tam citò de purgatorio, sicut modò, liberari. De huiusmodi collationibus mortuorum cum viuis, satis audies in xij. dist. Nec te moueat, quod spiritus hominum electorum dixi confessos fuisse peccata sua post mortem, cùm etiam confessione criminum suorum vsi fuisse maligni spiritus memorentur. APOLLONIVS: Eorum confessionem audire delector. CAESARIVS: Quod dicturus sum, non legi, sed à viris religiosis audiui.

Eccl. 17.

CAPVT XXVI.

Dæmon confitetur.

SAcerdos quidam, cùm tempore quadragesimali in ecclesia sua sederet, & sibi commissorum confessiones audiret, alijs recedentibus, atque alijs accedentibus, inter expectãtes quidam stabat, quãtum ad apparẽtiam corporis, iuuenis & robustus,

ftus,confitendi tempus expectans.Omnibus expeditis,ipse nouissimus accessit,coram sacerdote genua flexit,& ad confessionem os aperuit: qui tanta & tam enormia confessus est crimina, tam multa homicidia,furta, blasphemias,periuria,discordiæ seminaria,& alia his similia,quorum se auctorem, incentorem,siue suggestorem esse dicebat.vt sacerdos tam horrore,quàm tædio grauatus, diceret ad illum;Si mille esses annorum, nimis esset,tam grauia,& tam multa te commisisse peccata. Ad quod verbum ille respondit; Amplius sum quàm mille annorum.Tunc Amplius territus sacerdos ait;Quis ergo es?Respondit ille; Dæmon ego sum,vnus ex his qui cum Lucifero ceciderunt: peccata mea ex minima tibi parte confessus sum, si velles audire residua, quæ sunt innumerabilia,paratus essem tibi cõfiteri. Sciens sacerdos peccatum diaboli fore insanabile,dixit;Quid tibi commune cum confessione ô diabole?Respondit dæmon; Stabam ex opposito tui,vidique peccatores ad te accedere,& iustos redire,auscultans valdè diligenter quid illi dixerint, quidúe eis responsum sit à te,& quod post grauia peccata promissa sit eis indulgentia, vitaque æterna.Ego verò,sperans idem consequi,veni peccata mea cõfiteri. Sacerdos verò exemplo Sancti Martini,diabolo fiducialiter respondit; Si volueris vti consilio meo, & agere pœnitentiam de peccatis tuis purè,sicut hi quos hinc exire vidisti, similem indulgentiam consequeris. Respondit dæmon;Si tolerabilem mihi iniunxeris satisfactionẽ, parebo tibi.Ego,inquit sacerdos, valdè modicam, & minorem his,qui ante te cõfessi sunt tibi iniungam pœnitentiam; Vade,& tribus vicibus in die iacta te in terram,sicque prostratus dicas, Domine Iesus creator meus peccaui tibi, ignosce mihi: hoc solummodo sit pœnitentia tua. Cumque diabolus

Seuerus in vita S Martini cap.24.

diceret; Nō possum hoc facere, nimis est mihi graue; respondit sacerdos. Quare in tam modico grauaris? Non possum, inquit, me in tantum humiliare ei; aliud quicquid iniunxeris, libens suscipiam. Tunc indignatus sacerdos, subiunxit; O diabole, si tanta est cordis tui superbia, vt nec velis, nec possis te in tam modico humiliare creatori tuo, recede à me, quia neque hic, neq; in futuro misericordiam ab illo cōsequeris. Ad quam vocem mox ille euanuit. APOLLONIVS: Mirum quod sic se superbus ille spiritus humiliare potuit homini, & non
Psalm 73. creatori. CAESARIVS: Hoc est quod Dauid de eo dicit; Superbia eorum, id est, dæmonū, qui te oderunt, ascendit semper. vnde statim in sequenti
Psalm. 74. Psalmo subditur, Confitebimur tibi Deus, confitebimur, quasi dicat: Non homines confitebimur tibi corde, confitebimur & ore: dæmones verò impœnitentes sunt. APOLLO. Cùm peccator habeat os & linguam ad loquendum, sufficit ei quod peccata sua scripto confiteatur.

Cōfiteri scripto an sufficiat.

CAPVT XXVII.

CAESARIVS.

Rom 10. NOn videtur sufficere, quia ore confessio fit ad salutem: qui si semel peccata sua ore fuerit confessus, postea scripto se amplius confundere poterit, sicut pœnitentes, & sicut Sanctus August. fecisse legitur, in libris confessionū. Scholaris ille Parisiensis, de quo supra dictum est dist. 2. ca. 10. quia propter nimiam compunctionem loqui nō poterat, defectum illum scripto suppleuit.
Leontius in vita eius. APOLLONIVS: Quid est ergo, quod in vita S. Ioannis eleemosynarij legitur mulier quædam peccata sua scripsisse, & sigillata eidem sancto tradidisse, & sine oris confessione, quam sola prohibuit

vére-

verecundia, indulgentiã consecutam fuisse? CAESARIVS: Simile aliquid legitur de Carolo Imperatore in vita Sancti Egidij: sed miracula nõ sunt in exemplum trahenda. Hoc etiam scias, quod huiusmodi scripturæ autenticæ non sunt. APOLLONIVS: Iterum quæro, si confitens confessori prodere debeat personã, cum qua peccauit? CAESARIVS: Nequaquam, quia pœnitentialis hoc prohibet. APOLLONIVS: Quare prohibet? CAESARIVS: Propter diuersa, quæ inde euenire possent mala: talis fortè esset confessor, qui personam prodítam, & per pœnitentiam iam iustificatam, despiceret, vel aliquas propter illius inconstantiã, tentationes incurreret.

Complices criminum an non inundi in confessione.

CAPVT XXVIII.

ADolescens quidam infirmus, cùm cuidã suo concanonico, nondum sacerdoti, cõpellente necessitate, confessus fuisset, quod à quadam illectus sanctimoniali, osculatus fuisset eam, interrogatus est, si rem haberet cum ea? Respõdente eo, non, sed illa libenter vidisset, satis me verbis inuitans ad commixtionem, ipsam etiam personã exprimens, confessor eandẽ personam ab illo tempore semper in corde suo despexit, nec potuit eam tantum diligere & venerari, vt ante. Talem posset confitens prodere personam, vt inter ipsum & confessorem odium perpetuũ nasceretur. APOLLONIVS: Verbi causa. CAESARIVS: Si diceret confitens; Domine ego peccaui cum sorore, filia, vel concubina vestra, puto vix posse fieri, quin ille turbaretur. APOLLONIVS: de hoc mihi dicas exemplum.

CAPVT XXIX.

CAESARIVS.

SAcerdos quidam in Susatia habuit cōcubinam, quam adolescens quidam concupiscens, cum eadem peccauit: in quadragesima verò, ad eundem sacerdotem veniens, confessus est peccatum, simul & personam. Quod cùm audisset sacerdos, turbatus est valdè, & ab illius eum amore abstrahere volens, durius arguit, peccatum aggrauauit, pœnitentiamque duram nimis iniunxit. Rancor iste, sine periculo nō fuit. Vnde inuectio tam aspera, pœnitentia tam dura, nisi ex propalata persona? Hæc mihi retulit Theodericus Susatiensis monachus noster, qui vtrunque nouit, sacerdotem videlicet, & adolescentem. Non ergo prodere debet confitens personam peccati cōsortem, cùm tamen ea, quę peccatum ipsum aggrauant, confiteri teneatur. APOLLONIVS: Vellem instrui, quomodo dicere deberet. CAESARIVS: Huiusmodi formam posset seruare; Domine, ego peccaui cum legitima, concubina, filia, vel sorore cuiusdam cognati, affinis, amici, vel inimici mei, solis peccatis meis exigentibus, siue ab illa inductus. Et in hunc modum de cæteris peccatis, siue carnalia sint, siue spiritualia. In hunc modum & fœmina dicat. Quædam tamen peccata sic committuntur, vt vix exprimi valeant, nisi confessor de persona intelligat, non inde multum curandum est. APOLLONIVS: Quid si duo contra suum prælatum conspirarent, & vnus illorum pęnitentia ductus, peccatum suum eidem prælato confiteretur, deberetne alterum prodere, an non? CAESARIVS: Video ex omni parte periculum: si non proderet personam, prælatus periclitari posset; si verò proderet, fortè perpetuum illi

odium

odium aduersus conspirationem suscitaret. Audi exemplum ad cautelam satis necessarium.

CAPVT XXX.

ABbas quidam, de Claustro mihi bene noto, de quodam vitio notatus fuit per cuiusdam monachi sui confessionem. Cùm intellexisset hoc alium quendam scire, diabolo instigante, cœpit eum occultè persequi, timens ab eo in visitatione accusari; & cùm illum mittere vellet ad quandam domum remotam, nescio quid prætendens accusationis, ille bene considerans causam persecutionis respondit Abbati; Domine pater, domum meam non demerui, si vultis me mittere ad matrem nostram, ibo; sin autem, Visitatorem hic expectabo. Benè sciebat, quia illuc eum nō mitteret, ne fortè detegeret, de quo timebat. Hæc mihi relata sunt à quodam seniore domus illius, in qua contigerunt. Si Abbas iste, tam durè persecutus est hominem innocentem, quomodo persequi haberet conspiratorem? Cernis qualiter vterque periclitatus sit, Abbas persequendo, monachus grauissimis tentationibus laborando. APOLLONIVS: Licet in aliquo casu cōfitenti prodere personam alterius? CAESARIVS: De hoc à me requisitus magister Hermannus Decanus Bonnensis, vir literaturæ magnę, respondit; si talis persona fuerit, de qua constet confitendi, quod peccatum cōmmune confiteri noluerit, bene eam prodere debet, ne tacendo pereat: de hoc mihi retulit exemplum vtile satis.

CAPVT XXXI.

DVM essem, inquit, plebanus apud sanctum paruum Martinum in Colonia, quidam ex parochianis meis vir honestus, cùm die quadam cuiusdam conciuis & amici sui domum solus intras-

intrasset, & vxorem illius solam in gradibus solarij reperisset, amplexibus atque osculis ipsius ad libidinem inflammatus; cum ea contra propositum peccauit: mox ad me, quasi hausto veneno, currens, de fonte confessionis bibit, venenum expuit, pœnitētiam suscepit, & adiecit: Domine, ego personam vobis exprimam, fœmina turpis est, & multos corrumpit, & certum mihi est, quia peccatum illud minimè confitebitur. Tempore verò quadragesimæ veniens illa, magis ex consuetudine, quàm ex aliqua contritione, peccata quædā minima ac quotidiana mihi confitens, adulteriumq; omninò subticens. Ego, non immemor peccati mihi confessi, cū nollem eam confundere, neq; confitentem prodere, dixi: Domina ite modò, & cras reuertimini, interimq; dicite tres orationes Dominicas, quatenus Deus illuminare dignetur cor vestrum, vt dignè ac plenè confiteri possitis peccata vestra. Illa vadens, & in crastino rediens, nil adiecit, sed tantum peccata prius confessa replicauit. Quam cùm secundò iussissem abire, easdemq; orationes quas prius repetere; illa non sine suspicione discessit, & sequenti die reuersa, audiente quodam clerico cognato, quem secum adduxerat, in hæc verba prorupit; Ecce dominus iste, me digito demonstrans, adulteria mihi imponit, ego domino Episcopo conquerar de illo. Cumque verbis illius satis essem iniuriatus, nec tamen motus, solus, soli cū multa modestia dixi: Bona domina, quare peccata vestra absconditis, & quare negatis quod modò dicitis? nunquid non commisistis adulterium in tali loco, & cum tali viro? Illa intelligens crimen me non latere, tandem ad se reuersa, satis humiliter respondit; Domine verum est, ego cum tali viro adulteriū commisi, parata sum pœnitentiam suscipere, & de cętero castè viuere: sicq; factū est, vt q̄ pecca-

peccatrix venerat, plebani industria iustificata rediret. Si nō fuisset à cōfitente prodita, fortè nō esset iustificata. APOLLO. Si nō licet confitenti personam peccati consortem, nisi in tali vel in simili casu prodere, quid sentis de confessore? Licet illi in aliquo casu peccata confitentiū, siue personas ipsas confitentes prodere? CAESARIVS. Peccata quidē confitentium in multis casibus prodere poterit, tacitis personis: ipsas verò personas, prodere non debet, nisi in vno casu, quem infra hoc quinquenniū dominus Innocentius Papa, tali modo determinauit.

CAPVT XXXII.

IN domo quadam Cisterciensis ordinis, monachus quidam sine ordine celebrauit: hoc cùm die quadam Abbati suo retulisset in confessione, nec tamen cessare vellet à tanta præsumptione, Abbas dolens ac lacrymans, vt à blasphemia tam magna desisteret, miserum rogauit, monuit, & præcepit, sed non profecit. Ille verò timens notari, si cessaret, celebrauit vt prius. In sequenti capitulo genrali, Abbas idem proposuit casum eundem, interrogans quid faciendum foret confessori, si fortè tale quid in aliqua domo emergeret. Cumque dominus Cisterciensis & cæteri Abbates super hoc nihil auderent diffinire, casum scripserunt Innocentio Papæ; qui conuocans Cardinales, virosque literatos, casum eis proposuit, & quid de hoc sentirent, à singulis requisiuit; Omnib. pene in hoc cōsentientibus, quod confessio nō esset prodenda, respondit; Ego dico in tali articulo esse prodendam; quia talis confessio, non est confessio, sed blasphemia; nec debet confessor blasphemiam tantam ac insaniam celare, per quam periculum incumbere poterit toti ecclesiæ. Et placuit sētētia omnibus: scripsitq; sequenti anno capitulo, quod à se fuerat deter-

Communis doctrina Theologorū (quæ magis cōformis est decreto Concilij Lateranensis sub hoc eodem Innocentio 3 celebrati cap. 21.) contrarium tenet Vide etiam Nauarr. in cap. Sacerdos, de pœnit. dist. 6.

determinatum, & à Cardinalibus approbatum. Nec debes dubitare, quin confessores multum torqueantur, cùm tale quid audierint, quod soli portare non possunt.

CAPVT XXXIII.

NOn est diu, quod monachus quidàm peccatum quoddam grauissimũ confessus est Priori suo, sed cuius fuerit generis idem peccatum, ignoro: quem cùm Prior, secundum consuetudinem, remittere vellet ad Abbatem, non acquieuit. Prior verò, cùm pondus auditi peccati solus portare nequiret, & monachus eius consilio minus acquiesceret, ex nimia animi mœstitia, corpore tabescere cœpit. Intelligens hoc per Spiritum sanctum frater Simon de Alna Conuersus, bene mihi notus, dixit Priori: Domine, quid habetis, vt quid sic marcescitis? respondente illo; Tristis sum: ait Simon, Nolite turbari, causam tristitiæ vestræ bene noui, in breui Dominus vos consolabitur. Accedensque ad monachum dixit, quare non confiteris peccatum tuum Abbati tuo? Deus mihi reuelauit illud, & si non fueris confessus debito modo, ego te prodam. Ille Conuersi sanctitatem non ignorans, magis ex timore, quàm ex deuotione, peccatum Abbati confessus est, & Prior ab angustia liberatus est. APOLLONIVS: Videtur mihi vir iste spiritum habere prophetiæ. CAESARIVS: Reuera habet spiritum prophetiæ, si tamen adhuc viuit, sicut ex sequentibus cognosces. Notarius quidam Romanæ curiæ, cùm eundẽ Simonem ex multorum relatione didicisset spiritũ habere prophetiæ, desiderio videndi eum, ab Vrbe venit in Alnæ monasterium, volens illo præsente peccata sua cõfiteri, sperans ab eo corrigi, si aliquid omitteret; animari, si minus plenè diceret. Quem cùm nõ inuenis-

De F. Simone de Alna spiritu prophetiæ.

ueniſſet in abbatia, ductus eſt in grangiam eiuſdē cœnobij, quæ Celenies vocatur, in qua ille magiſter erat. Quem mox vt frater Simon reſpexit, cauſam aduentus eius intellexit, & ait: Domine expectate me hîc; ego enim ibo pro negotio domus meę ad talem locum, & cùm rediero, paratus vobis ero ad omnem veſtram voluntatem. Iuit, & redijt, & cùm à clerici ore didiciſſet, quod tamen ignorauit, miſit ad monaſterium, petens ſibi tranſmitti confeſſorem diſcretum. Cui, cùm præſente conuerſo, idem clericus peccata ſua ſatis deuotè confiteretur, & in diuerſis locis aliqua per obliuionem tranſiliret; quædam etiam, propter erubeſcentiam, minus integraliter cum ſuis circunſtantijs exprimeret, interrumpens eius cōfeſſionem iam dictus Simon, ait, Quare hæc, & hæc peccata ſubticetis? Iſta in tali loco ex leuitate, nulla ex neceſſitate feciſtis; vbiq; eum corrigens, ita vt valdè miraretur, & cum Regina Auſtri mediam partem gratiæ eius 3. Reg. 10.
non audiſſe fateretur. Rediens verò ad vrbem cum gaudio magno, per totā curiam in tantum ſuū prophetam magnificauit, vt Dominus Innocētius Papa, ad conſilium ſuū generale illum vocaret, vocatumq; de plurib. interrogaret, à quo tam ipſe, quā cæteri Cardinales didicerunt experimento, quod ſpiritu polleret prophetico. Hæc mihi retulit beatæ memoriæ VValterus de Birbach', monachus in Hemmenrode, qui ei familiariſſimus fuit, & plura de illo recitare conſueuit. Alio tempore, videns quādam mulierculam peccatricem, hortabatur ad confeſſionem dicens: Confitere me audiente; quod cùm feciſſet, non ſinebat eam aliquid per obliuionem, ſiue per erubeſcētiam ſupprimere, vbiq; eius corrigens confeſſionem, ſicut ſupradictum eſt de clerico Romano, ac ſi illam peccaſſe vidiſſet. APOLLONIVS: Conſidero in iſto viro quieuiſſe

4 Reg. 5. ſpiritum Eliſæi, qui corpore abſens, & ſpiritu præſens, peccantem Gieſi corripuit. CAESAR. non alius ſpiritus operatur in iuſtis veteris teſtamenti, atq; alius in ſanctis gratiæ, ſed idem, diuidens ſin-
1. Cor. 12. gulis prout vult. APOLLON. Si noſti adhuc aliqua de hoc Côuerſo, precor vt ediſſeras mihi. quia magis videtur miraculoſum, occulta cordiû noſſe, & cogitationû ſecreta reuelare, quâ mortuos ſuſcitare. CAESAR. Verum quidê dicitis, quia ſcire interiora hominis, ſolius eſt Dei; vnde Apoſtolus: Quis
1. Cor. 2. ſcit hominû, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt? Solus hic excluditur ſpiritus diuinus, qui vbiq; eſt, & implet omnia, & cui ipſe voluerit reuelare. Tempore illo, quo dominus Côradus, nunc Epiſcopus Portuenſis Cardinalis, nouitius fuit in Vilario, contigit fratrê Simonem cum VValtero monacho, nunc Abbate Vilarienſi, & alijs quibuſdam monachis, & Conuerſis ordinis noſtri, in quadam eccleſia ſeculari Miſſam audire. Infra canonem verò eiuſdem miſſæ, vidit idem Simon ſpiritum iam dicti Conradi, corpore ſatis à ſe remoti, coram ſe ſtare, & coronam auream in capite geſtare. Vidit & cogitationes cordis eius, atque orationes, in quibus tunc verſabatur in Vilario. Finita miſſa, ſecretè locutus eſt VValtero dicens; Cùm videritis nonnum Conradum nouitiû Vilarienſem, dicite ei, vt caueat ſibi, quia huiuſmodi tentationes patietur hoc anno; tales enim cogitationes, talesq; orationes iam habuit in miſſa, & ſciatis quia magna perſona erit in ordine. Poſtea, cùm idem VValterus vidiſſet nouitium, cœpit per ambages illum interrogare, quid infra miſſas ſoleret orare, quidve cogitare: reſpondente illo, ſic & ſic orare conſueui: adiecit, Rogo etiam, vt dicatis mihi, quæ fuerit oratio, qualiſúe cogitatio veſtra die illa Dominica infra miſſam. Cui

cùm

cùm diceret nouitius, Cur tam diligenter inuestigatis de cogitationibus meis? respondit; Dicite mihi, quod quæro, & ego vobis postea causam exponam. Tunc recitans ei nouitius per ordinem, quid orauerit, vel cogitauerit infra missam illam in magnum eum vertit stuporem, quia nec in vno verbo discrepauit à verbis fratris Simon: mox ei insinuās quid de illo viderit, simul & modum tentationis, monuit, vt cautus esset, ne fortè sub specie boni à diabolo deciperetur. Mira res: cùm satis idem nouitius admonitus, satisque præmunitus esset, non tamen euadere potuit tentationem prædictam, quin satis ab illa eodem anno vexaretur. Quam sublimis persona factus sit postea, nō solum in ordine, sed & in ecclesia, nouimus oēs. Primò Prior factus est in Vilaria, & deinde ibidem electus est in Abbatem; postea in Abbatem Clareuallis; deinde promotus in Abbatem Cisterciensem. Nec in illo gradu stare potuit, sed à domino Honorio Papa vocatus est in Cardinalem & Episcopum Portuensem. Quid adhuc futurum sit de illo, ignoramus. Die quadam, cùm idem Simon in choro Vilariensi staret inter cæteros Conuersos, Conuersus quidam Euergildus nomine, frater carnalis, beatæ memoriæ, Vlrici eiusdem domus monachi, ex opposito eius stans cœpit in eo scandalizari, & dicere in corde suo, Non videtur mihi talis esse Conuersus iste, sicut ab omnibus prædicatur; neque ea quæ dicit, spiritu dicere prophetico, sed tantùm cōijciendo, & cœpit eum despicere. Mox finita hora, assumpto Vlrico monacho, cępit ei per ordinem replicare, quæ ille tractauerat in corde suo, dicens: Monete fratrē vestrum, ne de cętero tam insipienter gratiā Dei in alijs iudicet, ne fortè ex hoc vindictam sentiat. Quod cùm fecisset, expauit Euergildus, discens experimento, quod alijs narrantibus

credere non potuit de illo. Horum autem quę dicta sunt, testis est dominus Vualterus Abbas Vilariensis, cuius superius feci mentionem, à cuius ore ea audiui. APOL. Stupenda sunt quæ dicis. CAESAR. Vix elapsi sunt anni quatuor, quod dominus Simon, nunc Abbas Fomacensis, tunc Prior ibidem, locum nostrū visitans, eundem venerabilem Conuersum secum duxit, nec tamen, vt æstimo, ipso cōuerso petente; quamdiu apud nos fuit, quis esset, dicere noluit: cui quædam secreta, apud nos correctione digna, diuinitus sunt reuelata, quę recedens ipse quidam seniorum nostrorum indicauit, & ipse nobis, quæ postea vera esse comperimus. Eodem tempore veniens Coloniam, cùm in monasterio sanctæ Dei genitricis Mariæ ad orationem staret, sororesque psallere audiret, ingemiscens ait; Heu quod in omni collegio harum sanctimonialium, nec vna est de adultis, quæ charitatem habeat, id est, quæ sit sine peccato mortali. Hoc eum nosse per spiritum præscientiæ, nō solum ex præcedentibus, sed & ex subsequentibus cognosces. Descendens cum prędicto Simone Priore frater Simon, ad partes inferiores, simul venerunt ad dominam Mithildam de * Sunthusen, matronam valdè honestam ac deuotam, quæ diu illum desiderauerat videre, eò quod multa audisset de eo; sedensq; iuxta eam per interpretem cogitationes cordis eius ei reuelauit, ita vt plurimum miraretur tantam in homine gratiam. Hæc ab eiusdē matronæ ore audiui; Verè, inquit, domine, ipse mihi dixit quæcunque cogitaui. Anno præterito, cùm dominus Engelbertus Archiepiscopus Coloniensis Decanum Hermannum, & Godescalcum eius concanonicus, direxisset ad curiam Romanam, pro absolutione crucis, & inuenissent eundem Simonem in quadam grangia, sciscitati sunt ab eo de processu negotij: sicut eis euenit

* al. Smitzhausen.

uenit, ita de eis prophetauit; Nuncij, inquit, Episcopi parum in curia proficient, monachus bene negotium suum expediet: vtrumque rei exitus comprobauit: nam illi, imperfecto negotio reuersi sunt: monachus verò noster, quē cum eis misimus, ibi obtinuit quod voluit. Sunt adhuc alia multa & magna Conuersi huius opera, quæ ad meam notitiam non peruenerunt, ex quibus tamen quædam audiui, quæ scribere nolui, eò quod relata minus bene retinuerim. Satius duxi etiam vera subticere, quàm falsa scribere. APOLLONIVS: Miror si vir talis ac tantus aliquas pertulerit tentationes? CAESARIVS: Sicut audiui à quodam eius familiari, ita eum vexabat, & fortè adhuc vexare non cessat, spiritus fornicationis per incentiua carnis, vt dicere possit cum Apostolo; Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus sathanæ, qui me colaphiset: Dicitur tamen adhuc corpore esse virgo; à pueritia enim in Alna nutritus, pecora eiusdem monasterij pauit; deinde factus Conuersus, adeò profecit, vt cuiusdā grangiæ magister efficeretur; qui bene ac fideliter administrans exteriora, sicut bonus ac fidelis dispensator, dona meruit interiora. APOLLONIVS: Vtinam haberent omnes confessores Conuersi huius spiritum, quia tunc confitentes nullum eis, siue per erubescentiam, siue per ignorantiam, possent subtrahere peccatum. CAESARIVS: Licet multis confessoribus desit spiritus prophetiæ, inest tamen plurimis spiritus sapientiæ atque prudentiæ, per quem defectus ille suppleatur. APOLLONIVS: Dic quæso, prodest aliquem peccata confiteri, retenta voluntate peccandi?

2.Cor.12

CAESARIVS.

CAPVT XXXIIII.

Confitenti necessarium esse propositum emendationis

Michea 7.

Ezech. 18.

Modicum prodest, quia Deus non proijcit iniquitatem, nisi homo prius malam proijciat voluntatem: qua proiecta, sequitur quod dicit propheta Michęas; Deponet omnes iniquitates nostras, & proijciet in profundum maris omnia peccata nostra. Iubemur enim per Prophetam Ezechielem, longè proijcere iniquitates nostras, non iuxta nos ponere, sicut illi faciunt, qui ante pascha peccata sua per confessionem, vt eis videtur, deponunt, & mox post octauam resumũt: Longè, inquit, proijcite iniquitas vestras. APOL. Estne melius sic confiteri, quàm omnino tacere? CAESARIVS: Melius, id est, vtilius est cum voluntate iterum peccandi confiteri, quã tacere. APOLLONIVS: Quare? CAESARIVS: Quia peccator in confessione a confessore per pœnam, quæ peccato debetur terretur, admonetur, & instruitur; & fit nonnunquam, vt tam verbis, quàm exemplis, ab illo edoctus, ad se reuertatur, & de sua peruersa voluntate conteratur. Quod si confessor iustus est, & pro confitente orat, Deus aliquando illum pro meritis eius illuminat. Vides quantus sit fructus in cõfessione? APOLLONIVS: Video & gaudeo, atq; de his exempla requiro. CAESARIVS: Quod quis à confessore territus, peccandi voluntatem deserat, exemplum hoc te doceat.

CAPVT XXXV.

Per confessorum prudentem, pœnitentes ... rdum conuerti,

Quidam veniens ad confessionem, cuidam sacerdoti discreto cõfessus est illi peccata quædam criminalia: admonitus ab eo, vt peccata confessa desereret, deserta desleret, & de reliquo emendatius viueret, respondit: Confiteri possum, sed pec-

sed peccata dimittere non possum. Sacerdos hoc audito, pœnitentiam illi iniungere recusauit. Oblatus est ei ab illo nummus, quem quidem sacerdos recepit, sed in recedentis terga eundem cum clamore proiecit dicens; Pecunia tua tecum sit in perditionem. Ille verò tam de verbo, quàm de facto sui confessoris territus, in crastino redijt, & cōfessionem iterauit, pœnitentiam condignam suscepit & egit. Vides nunc quantum valeat prudentia confessoris? Si imprudens confitens tali modo non fuisset territus fortassis nec esset iustificatus. Audi & aliud exemplum, quantum confitentibus prosit consilium bonum. *Actor. 8.*

CAPVT XXXVI.

IN monasterio sancti Panthaleonis in Colonia Abbas quidam fuit, fratrem habens eiusdem ciuitatis conciuem, quem carnaliter diligens, sæpe pecuniam monasterij illi occultè largiebatur, quam propriæ substantiæ admiscens, & in ea negocians, quocunque perrexit, semper cum damno redijt, factaq; est ei, licet non aduerteret, monasterij pecunia, tanquam ignis, & substantia propria quasi stipula. Et cùm esset in mercationibus satis gnarus, atq; circumspectior cæteris suis sodalibus, illorum prosperitatem, suumq; dispendium mirari non sufficiebat. Cōpassus eius infœlicitati Abbas, cū semper ei daret, & ille non proficeret, imò semper minus haberet, tandē ad paupertatē deuenit. Cui Abbas, quid est frater quod agis? quare tā viriliter cōsumis substantiā tuā ad confusionē tuā atq; meam? Respondit ille; Valde parcè viuo mercatū meum diligentissimè custodio, & quid sit quod circa me agitur penitus ignoro. Tādem in se reuersus venit ad sacerdotem, ei omnia circa se gesta aperiens per confessionem. Cui dixit sacerdos; Vtere

consilijs meis, & citò diues eris; pecunia fratris tui furtum est, & ipsa substantiam tuam deuorauit; de cætero nihil recipias ab eo, & de modico, quod adhuc superest, negotiare, videbisque manum Domini super te bonam; quicquid autem lucratus fueris, medietatem fratri tuo reddes, de reliquo tu viues, & hoc tam diu facias, donec omnem pecuniam monasterij tibi datam illi restituas. Mira clementia Dei, obediens homo confessoris sui consilio, in breui adeò ditatus est, vt & ipse abundaret, & fratri recepta restitueret. Cui cùm Abbas diceret; Vnde tibi istæ diuitiæ frater? respondit, Quamdiu substantiam fratrum tuorum recepi, semper pauper & miser fui, & tu grauiter peccasti, non tua mihi largiendo, ego verò aliena recipiẽdo: ex quo enim de his pœnitui, & furtum abhorrui, benedicente Domino abundaui. Ecce quantum valeat consiliũ bonum in confessione. Simile aliquid legitur in vitas patrum. Dicam tibi adhuc exemplum quod mihi retulit Hermannus Decanus Bonnensis, asserens etiam se audisse à sacerdote cui contigit.

CAPVT XXXVII.

DVO ciues Colonienses, inter cætera sua peccata, confessi sunt duo peccatorum genera, quæ quidẽ in se valde sunt magna, licet propter vsum, mercatoribus maximè, parua videantur, & quasi nulla, mendacium scilicet atque periurium; Domine, inquiunt, penè nihil possumus emere, nihil vendere, nisi oporteat nos mentiri, iurare, & sæpe peierare. Quibus cùm diceret plebanus, peccata ista valde sunt grauia, & à Saluatore prohibita, ipso dicente; Sit sermo vester, est, est; nõ non. Respõderunt; Non possumus hoc præceptum in negotiationibus nostris custodire. Ait sacerdos; Vtimini consilio meo, & bene cedet vobis; nolite

Matth. 5.

mē-

mentiri, nolite iurare, ſicut mercatum veſtrũ dare vultis, ſic ipſum laudate. Et promiſerunt ei, quia tentare vellent vno anno; hoc enim petiuit. Impediente eos ſathana, qui ſemper ſaluti humanæ aduerſatur, penè nihil anno illo vendere potuerunt; reuerſique anno euoluto ad ſuum plebanum, dixerunt; Obedientia huius anni, multum nobis fuit damnoſa, homines à nobis defluunt, nec aliquid ſine iuramento vendere poſſumus. Tunc dixit ſacerdos; Nolite timere, quia tentatio eſt, fixum tenete in corde veſtro, quod nulla aduerſitas, nulla etiam paupertas, vos à tali bono propoſito auertat, & Dominus vobis benedicet. Promiſeruntque ei Domino inſpirante, quia cuſtodire vellent eius conſiliũ, & diuinum præceptum per omnes dies vitæ ſuæ, etiamſi oporteret eos mendicare. Mira res; ſtatim Dominus immiſſam compeſcuit tentationem, & cœperunt eos homines plus quàm cæteros mercatores frequentare; factiq; ſunt in breui diuites, ita vt mirarentur. Et reuerſi ad ſuum confeſſorem, gratias egerunt, eò quod per eius ſalubre conſilium, à tam grauibus peccatis forent exonerati, & foris in rebus ditati. APOLLONIVS: Huiuſmodi exempla prædicari deberent in eccleſijs mercatoribus, fortè expaueſcerent de pecunijs malè conquiſitis negotiari, & in ſuis venditionibus iurare, vel mentiri. CAESARIVS: Verum dicis. APOLLONIVS: Nunc audire delectat, quod quidam peccatores meritis ſui confeſſoris iuſtificentur.

CAPVT XXXIIX.

CAESARIVS.

IN vita ſancti Malachiæ Hibernenſis Epiſcopi, qui noſtris fuit temporibus, beatus Bernardus Abbas Claræuallis ſcribit, mulierem quandam

ita fuisse iracundam, vt animi eius furorem non vicini, non cognati, nec quidem ipsi filij eius possent sustinere; ad sanctum Malachiã illam ducentes, & querimoniam de ea facientes, vt eius misereatur deprecantur. Hortatur vir sanctus miseram ad confessionem; paret illa, iniungit pœnitentiam, orat Deum, vt impatienti tribuat patientiam. Et ecce, facta est super eam mutatio dexteræ excelsi. Tantam ab illa hora patientiam, & tranquillitatem propter confessoris sui merita Dominus illi tribuit, vt quæ prius omnes exasperare solita fuit, nullis damnis, siue contumelijs, deinceps turbari posset. Item quod quidam ex sola Dei misericordia in confessione conterantur, dictum est in secunda distinct. cap. ij. de monacho apostata, qui duo milia annorum elegit in purgatorio. APOLLONIVS: Quia tam multiplex est fructus confessionis, videtur mihi iustum, vt hi, qui alios debent mundare, ipsi sint mundi & sancti. CAESARIVS: Ausculta. Confessor vt sit perfectus, debet esse timoratus, prudens, & literatus, discretus & misericors, affabilis, paratus volentibus confiteri. Quantum inde bonum proueniat, si has virtutes habeat; mali verò, si eis careat, exempla varia te docebunt. APOLLONIVS: Existimo quòd multum detestetur in Sacerdotibus auaritiam Dominus.

CAPVT XXXIX.

CAESARIVS.

Auaritia sacerdotũ reprehenditur.
Ierem. 6.

DE hoc non meam, sed ipsius Domini sententiam audias per os Ieremię prophetæ; Extendam, inquit, manus meas super habitantes terram: à minore vsque ad maiorem, omnes auaritiæ student: & à propheta vsque ad sacerdotem, omnes faciunt dolum. Item per Ezechielem;

Pro-

Propter pugillum hordei,& fragmen panis viola- Ezech. 13.
bant me ad populum meum, vt interficerent animas,quæ non moriuntur,& viuificarent, quæ non viuunt. APOLLONIVS: Sicut audiui, quidam confessores pro vno gallinacio & vni sextario, multorum pœnam peccatorum vel relaxant, vel dissimulant. CAESARIVS: Idcirco eis per Osee Osea 4.
dicitur; Peccata populi mei comederunt. Et hoc scias, quod non solum vitium auaritiæ, sed etiam vitium luxuriæ in sacerdotibus reprehendat Dominus, dicens per prophetam; Vaccas Bethauen Osea 10.
coluerunt habitatores Samariæ. Samaria interpretatur custodia, habitatores Samariæ sacerdotes sunt, qui semper in sui & aliorum sibi commissorum custodia manere debent: hi vaccas Bethauen colunt, dum luxuriosè viuunt; horum domus inutilis est, quia hoc Bethauen interpretatur; vaccæ, quæ animalia sunt lasciua, luxuriam designant, siue ipsas sacerdotum concubinas, quas heu multi hodie sine timore colunt. Quanta mala mali sacerdotes Deum non timentes committant in confessionibus, plurimis exemplis tibi possem ostendere, sed parcendum est ordini, parcendum seruis par cendum religioni. Vnum tamen tibi dicam ex remoto, quod quidam mihi sacerdos recitauit.

CAPVT XL.

MAtrona quædam diues & honesta, peccata quędam commiserat tam inhonesta, vt nulli ea confiteri posset sacerdoti præ verecũdia. Die quadam infantem reperiens destitutum, leuauit, & loco filij illum nutriens, literis imbui fecit, atq; in sacerdotem ordinari. Tunc demum fiduciam sumens de exhibita caritate, cõfessa est ei peccata diu latẽtia: quib. auditis, stultus ille im memor impẽsi beneficij, ex hoc sumẽs audaciã, quia si

quod peteret negaret, minabatur se eius vitia velle propalare, cœpitque illam ad consensum suæ libidinis solicitare. Cuius verba cũ fœmina iam iustificata abhorreret, & ille contradicentem diffamaret, illa fiduciam habens de confessione, ne apud homines notæ perpetuæ subiaceret infamiæ, sufficienter se expurgans, beneficio confessionis liberata est, & criminator de prouincia eliminatus est. APOLLONIVS: Duo hæc exempla mihi sufficiũt de confessoribus malis; nunc aliquod mihi dicas de confessoribus timoratis.

CAPVT XLI.

CAESARIVS.

Confessarij probitas.

DVm quædam matrona nobilis, cum quodam Abbate ordinis nostri sub typo confessionis de secretis conscientiæ suę loqueretur, dixit se in eius amore grauiter succensam. Ille, sicut sacerdos iustus ac timens Deum, cor suum signauit, malè ad se conuersam, verbis quibus potuit auertit, dicens se monachum esse, senem, pannosum, ac neglectum: &, sicut ipse dixit cuidam monacho, qui mihi recitauit, fœmina eadem tam clara fuit, & tam potens, vt si essem, inquit, in seculo, sicut aliquando fui, nunquam illi de tali re nec in minimo verbo facere auderem mentionem. Cernis etiam, inquit, quomodo nobis iam mortuis seculo, diabolus insidietur? fuerat enim idem Abbas ante conuersionem miles in armis strenuus, pulcher, satisque nominatus. Et si vis scire, ipse erat dominus Abbas Carolus Vilariensis. APOLLONIVS: Vtinam haberent omnes confessores timorem Domini, vt vir iste. CAESARIVS: Non solum est eis necessarius timor Dei, quo se à peccato custodiant, sed etiam prudentia, per quam inter peccata discernant, vt cum claue potentiæ, in vsu habeant claeuem

nem scientiæ, vt sciant differentiam inter scabiem & lepram, id est, inter veniale & mortale. Item inter lepram & lepram, id est, mortale & criminale, quia peccata peccatis sunt grauiora, siue venialia sint, siue mortalia, & secundum hoc satisfactio debet extendi, & de scabie siue lepra iudicari. *Confessarij prudentia.*

CAPVT XLVII.

QVidam sacerdos & plebanus in prouincia nostra est, qui in quadragesima venientibus sibi ad confessionem dicere consueuit; Qualis pœnitentia iniuncta fuit vobis ab antecessore meo, talem vobis modo iniungo: Alijs dicebat; Quod vobis iniunxi anno præterito, hoc & isto anno seruetis, non attendens quid postea peccauerint, vel qualiter pro præteritis satisfecerint. Hæc nobis recitauit vnus de parochianis eius.

CAPVT XLIII.

ALius quidam plebanus, sicut audiui ab eius successore, hanc habebat consuetudinem, vt in quadragesima cõfluentibus ad ecclesiam confessionis gratia parochianis suis, ipse sex, vel octo simul duceret ante altare, & stola collis eorum imposita, teuthonicè generalem eis prædiceret cõfessionem, singula verba eius illis post eum iterantibus; quibus omnibus similem atque eandem iniungens pœnitentiam, simul abire præcepit. Sic faciebat omnibus, nõ considerans quid fecerint, quis plus, quisúe minus peccauerit. Defuncto eo, cum quidam ex parochianis vir grandæuus, & in secularibus prudens, pro successore eius mitteret, postulans sacram communionem, eò quod infirmaretur vsque ad mortem, veniens sacerdos dixit. Prius debetis facere confessionem. Respondit ille; Vos mihi eam facite. Notabat enim consuetudinem supradictam. Cumque sacerdos monendo illum, instaret,

ftaret, commotus ille dixit Certè domine nunquã mihi talia fecit prædeceffor vefter. Et cùm negaret ei facram communionem, tandem in hæc verba prorupit; Confiteor me peccaffe in adulterijs, furtis, rapinis, homicidijs, periurijs, alijsque criminibus multis. Tûc facerdos; Fecifti hęc omnia? refpondit ille; Verè domine, nihil horum commifi; ex antiqua tantùm confuetudine fic confitebatur, & non poterat eum inducere, vt peccata à fe cômiffa confiteretur. Vides quales confeffores, quales Doctores, quales animarum rectores. Vnde tanta negligentia, vnde tam ftulta iudicia, nifi ex diuinæ legis ignorantia? Vis noffe quantum profint confitentibus confeffores litterati? APOLLONIVS: Volo & defidero.

CAPVT XLIIII.

CAESARIVS.

HErmannus Decanus Bonnenfis, quando plebanus fuit ad Sanctum Martinum in Colonia, venit ad eum mulier quædam tempore quadragefimali peccata fua confiteri. Flectens coram eo genua, quicquid fe boni meminerat cômififfe, cœpit enumerare, & cum Pharifæo euangelico iuftificare fe dicens; Domine tot fextis ferijs foleo per annum in pane & aqua ieiunare, & eleemofynas dare, & ecclefias frequentare, & multa in hunc modum. Cui plebanus dixit; Ad quid domina veniftis? nunquid pro iftis operibus vultis fufcipere pœnitentiam? quare non dicitis peccata veftra? Refpondente illa: Nihil mihi confcia fum. ait plebanus Cuius eftis officij? Refpondit mulier. Ferrũ vendere foleo. ad quod ille; Soletis aliquando minores ferri particulas in ligaturis maioribus intermifcere, vt fic totum fimul vendatis? Dicente illa; Soleo, Refpondit; Ecce hoc mortale peccatum eft,

quia

quia dolus. Et adiecit; Soletis aliquando mentiri, iurare, peierare, æmulis vestris maledicere, alijs plus vendentibus inuidere? Respondit illa: In talibus sæpè excedo: Plebanus dixit; Et ista omnia peccata sunt mortalia, & nisi pœnitentiā egeretis condignam, ocyus ibitis in gehennam. Territa illa in verbis eius, peccasse se recognouit, & quid de cætero confiteri deberet, didicit. Bene iste, vtpote vir prudens & literatus, nouit fodere parietem, & ostendere idola in corde mulieris depicta. APOLLONIVS: Quid est fodere parietem? CAESARIVS: De peccatis, eiusque circumstantijs interrogare cōfitentem; Verba sunt Ezechielis, & à sancto Gregorio plenè & excellenter exposita. Cauere debet confessor, ne sic incautè parietem, id est, confitentis conscientiam per interrogationem fodiat, vt eum peccare doceat. *Ezech. 8.*

CAPVT XLV.

Virgo quædam religiosa in partibus Brabantiæ sacerdoti cuidam confessionem fecit; ille quidem, sicut imprudens, incautè cœpit cōscientiam eius fodere, id est, de quibusdam peccatis ignotis, quæ nunquam fecerat, vel audierat, interrogare: quæ mox de eisdē peccatis cœpit tentari, & in tantum turbari, vt diceret sacerdoti: Malè habeat caput vestrum, quod hodie fecistis mihi horum mentionem. Et, sicut alteri postea confessa est sacerdoti, non sine maximis laboribus ab eisdem peccatis se continuit. Ita fodiendus est paries, ne domus deijciatur, sic quærenda sunt idola sub stramentis, vt tabernaculum non euertatur. Debet tamen confessor valdè esse solicitus de peccatis sibi commissorum, eosque ad confessionem prouocare tam verbis, quam exemplo. *Gregor. lib. 26. Moral. ca. 4. & part. 2. curæ pastor. cap. 10.*

CAPVT XLVI.

ABbas quidam ordinis nostri, scire volens conscientiam alterius cuiusdam Abbatis filij sui, sicut ab eius ore audiui, generalem illi de peccatis suis fecit confessionem: deinde dixit; Domine Abbas, si vos aliquid vultis dicere, libenter audiam. verecundatus ille, confessus est ei versa vice peccata sua contra propositũ, prouocatus illius exemplo magis quàm verbo, non enim tenebatur ei confiteri. APOLLONIVS: Vt video, prudentia confessorib. satis necessaria. CAESARIVS: Hoc amplius in subiecto probabis exemplo: quod autem dicturus sum, didici à quodam venerabili sacerdote, Priore ordinis Præmonstratensis.

CAPVT XLVII.

ABbas quidam nigri ordinis, vir bonus & disciplinatus, monachos habebat satis mirabiles ac dissolutos. Die quadam, quidam ex eis præparauerant sibi diuersi generis carnes, & vina delicata: quibus cùm vti non auderent in aliqua officina, timore Abbatis, congregati sunt in vas vinarium maximum & vacuũ, quod vulgo dicitur tunna, illuc deferentes præparata. Dictum est Abbati, quod tales monachi, in vase tali, conuiuium celebrarent; qui statim cum magno mœrore animi accurrens, introspiciens, conuiuantium lætitiam sua præsentia conuertit in tristitiam; quos cùm territos aspiceret, iocunditatem simulans, intrauit ad illos, & ait; Eia fratres, voluistis sic sine me comedere & bibere? nõ hoc arbitror iustum: credite mihi, ego vobiscum prandebo, lauitque manus, cùm illis comedens & bibens, exẽplo tali, territos confortans. Die sequenti, Priore tamen præmonito, & quid facere deberet instructo, Abbas, monachis illis præsentibus, in capitulo coram illo surgens, & veniam

veniam petens cum multa humilitate, tremorem ac timorem simulans, in hæc verba prorupit; Confiteor vobis domine Prior, fratribus meis vniuersis, quod vitio gulæ victus, ego peccator heri in abscõso loco, & quasi furtiuè in vase vinario, contra præceptum & regulam patris mei sancti Benedicti, carnes manducaui. Statim residens, cùm se inciperet præparare ad disciplinam, Priore vt hoc fieret prohibente, respondit; Sinite vt vapulẽ, quia melius est vt luam hic, quàm in futuro: qui cùm accepta disciplina, nec non & pœnitentia, reuersus fuisset in locum suum, prædicti monachi timentes ab eo proclamari, si dissimularent, vltrò surgẽtes, eundem confessi sunt excessum. quibus Abbas, à monacho ad hoc prærordinato, dari iussit bonas ac fortes disciplinas, durius illos corripiens, & ne vnquam de cætero talia præsumerent, sub interminatione magnæ vindictæ præcipiens. Sicque prudens medicus, quos verbo minus emendare potuit, correxit exemplo. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CAESARIVS: Audi nunc exemplũ, quod prudentia discretione temperanda sit.

CAPVT XLVIII.

Peccator quidam magnus, cùm pro suis peccatis nullam condignam suscipere vellet pœnitentiam, quia confessor valdè prudens ac discretus fuit, ait illi; Potes pro peccatis istis magnis saltem vnam orationem dominicam per singulos dies dicere? Respondente illo; Possum: eandem ei iniunxit. Mira clementia Dei, ita eadem oratio cœpit homini dulcescere, vt rediens amplius peteret, hocque tam diu faceret, quousque ad condignã perueniret pęnitentiam. Ad discretionem confessoris pertinet, vt pro peccatis magnis, magnam; & pro paruis, paruam iniungat pœnitentiam. Et quia

Discretio confessarij.

omnis pœnitentia arbitraria est, secundum quali-
Iacob 2. tatem seu quantitatem pœnæ; Misericordiam semper super exaltet iudicio, siue secreta, siue manifesta sit confessio, vt idem ipse consequatur à Deo.

CAPVT XLIX.

DOminus Gisilbertus Abbas in Hemmenrode, tantæ fuit misericordiæ, vt si aliquando quis monachorum, siue Conuersorū coram eo proclamatus fuisset in capitulo, & ille, neglecta virtute patientiæ, extra se fieret, infirmitati illius compassus diceret; Bone frater, vade modò sedere, & cras eandem culpam recognosce. Qui datis inducijs, ad tranquillitatem animi reductus, & de cōmotione verecundatus in crastino redijt, seq; peccasse recognoscens, duram pœnitentiam, multa patientia suscepit. Quantum etiam boni conferat pœnitentibus confessoris affabilitas, sequens declarabit exemplum.

CAPVT L.

Affabilitas confessarij.

SVpradictus Decanus Bonnensis, cùm tempore quodam quadragesimali sedens in ecclesia sancti Martini, in qua erat plebanus, audiret confessionem cuiusdam vetulæ, vidit eminus contra se duos ex parochianis suis in fenestra sedere, & fabulis vacare. Ex quibus vnus erat vsurarius, alter verò homicida manifestus. Vetula recedente, cùm accessisset ad eum confessionis gratia idem vsurarius, ait illi plebanus; Amice, ego & tu hodie bene decipiemus diabolum: tu tantùm verbotenus confitere peccata tua, voluntate peccandi deposita, & acquiesce consilio meo, & ego tibi vitam æternam promitto: sic tibi temperabo pœnitentiam, vt non fiat tibi onerosa. Bene nouerat vitium, in quo laborabat. Respondit ille; Si hoc quod pro-

promittitis constaret, libens vterer consilio vestro. Et promisit ei. Qui cùm confessus fuisset, & abiurata vsura pœnitentiam suscepisset, scio suo iam dicto homicidæ occurrens, ait; Verè dulcissimum habemus sacerdotem; nam pietate verborum suorum ad pœnitentiam me adduxit. Cuius exemplo ille prouocatus, ad confessionem venit, & similia circa se pietatis sentiens indicia, pœnitentiam suscepit & expleuit. APOLLONIVS: Ex multis, quæ iam dicta sunt, considero, quod confessio multam requirat perfectionem, tam in confitente, quàm in confessore. CAESARIVS: De vno adhuc superest dicendum, per quod omnes confessoris virtutes consummantur, scilicet vt promptum & hilarem confiteri volentibus se exhibeat. De hoc habes exemplum in distinct. prima cap. sexto, vbi Angelus domini Priori de Alna in specie monachi improperauit, quod eundem monachum confiteri volentem, signo suspenderat. Si confessor ad hoc fuerit paratus, quantum placeat Deo, & quantum peccatoribus expediat, sequens sermo declarabit.

Promptitudo confessorij.

CAPVT LI.

ANTE hoc biennium, cùm dominus Vvilhelmus Abbas Claræuallis cum cæteris Abbatibus contra Gallonem Cardinalem profectus fuisset Romam, quidam ex monachis eius cuidam ex confessoribus peccatum quoddam criminale confessus: cui dixit; Bene te audio, bonum consilium do, sed absoluere te non potero; quia confessio hæc debita non est; consulo, & rogo, vt confitearis Priori, qui potestatem habet. Illo respondente; Hoc nunquam faciam, confessor dolens, ac fluctuans corde, tacita persona atque peccato, periculum confitentis domino Sigero

Priori reuelauit: qui multum dolens, & de salute periclitantis cogitans, magni cōsilij angelum cum lachrymis inuocauit. Eodem tempore, cùm Conuersus quidam ex eis peruersus multa furaretur, Prior Dei nutu, nacta occasione, in capitulo monachorum vitium furti exprobans, hoc adiecit; Si fortè aliquis est inter vos, cauteriatam habens conscientiam, ita vt non possit eam suo prælato aperire, pro tali tribus diebus vobis iniungo orationes. Omnibus orantibus, cuidam iuueni sacerdoti, nomine Vvilhelmo, in vigilia omnium Sāctorum cum lacrymis oranti, vox diuina respondit; Monacho pro quo oras, confessio sua, quia debita non fuit, nihil profuit, sed dic priori, vt cras dicta Prima, post Missam ante capitulum stet, ipse enim ad eum veniet; sicque factum est. Exhibente se Priore coram capitulo, ecce monachus venit, signumque confessionis Priori faciens, cum eo intrauit, & facta confessione cum multo gemitu & lacrymis, pœnitentiam condignam suscepit.

FINIS LIBRI Tertij.

CAPI-

CAPITA LIBRI quarti.

 De tri-

FINIS CAPITVM.

DE

DE TENTATIONE LIBRI QVARTI

CAPVT PRIMVM.

CAESARIVS:

Tentatio quid sit, & vnde.
Exod. 15. 16.

ASCENDENTES filij Israel de Aegypto, mox tentati sunt in deserto. AEgyptus designat mundum, siue peccatum, desertum monasterium: respectu enim multitudinis, à multis deseritur, & à paucis incolitur. AEgyptus interpretatur tenebræ, vel tribulatio, vel angustia, persequens: & vbi maiores tenebræ, tribulationes, angustiæ & persecutio, quam in mundo, & in peccato? Nusquam. Filij Israel sunt electi quique, qui statim vt egressi fuerint de seculo per conuersionem, & de peccato per contritionem atque confessionem, vix esse potest, quin in monasterio quasi in deserto, circa principium maximè, multimodam incurrant tentationem. Et congruè videtur in quarta distinctione esse tractãdum de tentatione, quia quaternarius stabilitatis numerus est: corpus enim quadratum, in quamcunque partem vergat, stationem naturalem seruat. Cùm peccator ad Dominum corpore, deserendo seculum, fuerit conuersus, corde pro peccatis suis contritus, & oris confessione iustificatus atq; confirmatus, tunc ad pugnam tentationis procedet securius, & cũ hoste dimicabit efficacius. Vnde Saluator post baptismum, non ante, permisit se tentari à diabolo. Confessio oris cum contritione cordis, secundus baptismus est. Hinc est quod Apostoli post

Matth. 4.

li post aduentum Spiritus Sancti, persecutionibus *Actor. 9.*
exponuntur, in cuius figuram mox post Pentecosten, libri Regum leguntur, in quibus bella fidelis populi cum gentibus, id est, virtutum cum vitijs, commemorantur. APOLLONIVS: Videtur is rectus esse ordo iustificationis, vt sicut contritionem confessio, ita confessionem sequi debeat satisfactio. CAESARIVS: Iustè quidem moueris, sed tentationis vim non intelligis. Quod apud religiosos, & maximè in ordine monastico, satisfactio pro peccatis siue pœnitentia sit tentatio, facilè tibi ex verbis bene experti, id est, sancti Iob proba- *Iob 7.*
bo: ait enim, Militia est vita hominis super terram. Alia translatio habet, Tentatio est vita hominis super terrã: & militia est, & tentatio; militia est propter exercitium; tentatio propter laborem & periculum. Et nota quod non dicitur, tentatio est vita animalis, sed hominis, id est, humanè & rationabiliter viuentis, qualis est vita religiosorum, qui secundum spiritum viuunt, & carnis desideria non *Galat. 5.*
perficiunt. Seculares verò atque carnales, qui secundum carnem ambulant, impropriè tentari dicuntur, quia mox vt tentamenta sentiunt, vel consentiunt, vel tepidè resistunt, similes equo & mu- *Psalm. 31.*
lo, quibus non est intellectus. Si ergo tentatio est religiosorum vita, qui vigilando, ieiunando, orando, in prosperis & aduersis obediendo propter Christum, nihil in hoc mũdo terreni possidendo, semper vitijs & concupiscentijs contradicunt, necesse est, vt ipsam tentationem concedas pro peccatis illorum satisfactionem. Venientibus ad ordinem nostrũ, etiam si innumera & grauissima commiserunt peccata, nil eis aliud iniungitur pro satisfactione, nisi vt ordinem seruent. Hinc est quod Sanctus Bernardus, cùm tempore quodam quendã regem Francorum in ordinem recepisset, illi solum-

lummodo post confessionem, dominicam orationem iniunxit; quo turbato, putans sibi à sancto illudi, respondit Abbas beatus: Tu tantùm orationem hanc dicito, & ordinē custodi, & ego pro peccatis tuis rationem reddā in die iudicij. Item cùm idem sanctus casu trāsiret, vbi homo reus erat suspendendus, & peteret eum sibi dari, iudexq; diceret, Domine fur est, & suspendio dignus. Respondit Abbas; Da mihi eū, & ego suspendam illū; ordinis districtionē suspendiū appellans. Hoc indultū est ordini à sede Apostolica, vt eius obseruatio, pro qualibet satisfactione peccatorib' sufficiat. APOLLONIVS: Si religio nostra pro peccatis nostris est satisfactio, & eadem satisfactio exterior est tentatio, nosse vellem in quibus, vel à quibus tentemur. CAESARIVS: In quibus tentamur, quatuor sūt; Deus, caro, mundus, & diabolus. Quod à Deo tentemur, testis est Moyses dicēs: Tentauit Deus Abraham. Item: Tentat vos Dominus Deus vester. Deus verò, secundum quod Apostolus Iacobus ait, intētator malorū est. Tres residui tētatores, hostes sunt, & ideo vt hostes cauendi. Cedendo eis, confundimur; resistendo, meremur; vincendo, coronamur. Quantus sit in tentatione labor, quantus timor, quantum dispendium, quantumúe meritum, sequentia declarabant exempla.

Genes. 22. Deut. 13. Iac. 1.

CAPVT II.

De 7. vitijs capitalibus.

SEPTEM sunt vitia principalia de vna virulenta radice, superbia scilicet, pullulantia, ex quibus vniuersa penè procedunt tentamenta. Primum vitium superbię succedens est inanis gloria, secūdum ira, tertium inuidia, quartum acedia, quintum auaritia, sextum gula vel gastrimargia, septimum luxuria. Ex his quædam spiritualia sunt, vt in-

vt inanis gloria, ira, inuidia: quædam corporalia, vt gula & luxuria: quddam mixta, vt acedia, auaritia. Acedia, quantum pertinet ad dolorem cordis, vitium spirituale est; quantum ad torporem corporis, corporale est. Septem istæ pestes, septẽ sunt riuuli, quibus irrigatur terra AEgypti, id est, tenebrosum cor peccatoris. Et sicut Nilus, ex cuius abundantia diuiduntur septẽ riuuli, fluit de paradiso, & deriuatur per AEgyptũ: Ita Lucifer eiectus de cælo propter superbiam, per hęc septem vitia se diffundit per cor humanum peccatis mortalibus tenebrosum. Septem ista vitia designant septem illas gentes immundas, quas Dominus à facie Israël de terra promissionis deleuit. Designantur etiam per dæmonia septem, quæ Saluator de corde Mariæ Magdalenæ eiecit. Ex quatuor rotis huius septenarij Ioël Propheta quadrigam construit Pharaoni, dicens; Residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuũ bruchi comedit rubigo. Per erucam beatus Gregorius notat libidinem, per locustam inanem gloriam, per bruchum ingluuiem ventris, per rubiginem iram. Multi domant libidinem, sed inde eriguntur in superbiam: de superbia ruunt in ingluuiem, de nimia comestione & ebrietate in iram vertuntur. Tres equi hunc currum trahentes, tria vitia sunt residua, inuidia scilicet, tristitia, & auaritia. Ecce tria & quatuor scelera, quibus diabolus vehitur secundum Amos prophetam in Damascum, in Gazam, in Tyrum, in Edom, in Ammon, in Moab, etiam in Iudam, & in Israël. APOLLONIVS: Cùm vitijs istis tentamur, sicut in nobis, vel extra nos? CAESARIVS: Post ingressum virtutum, non sunt in nobis per habitum & vsum, sed secundũ fomitem. Sicut in ingressu filiorum Israël, septẽ illæ gentes nõ sunt omninò deletæ, sed

Deut. 7.
Luca 8.
Ioel. 1.
Gregor. lib. 33. Moral. cap. 39.
Amos 1. 2.

tæ, sed tributis subactæ: sic ingressis virtutibus in terram cordis nostri, vitia non prorsus extinguuntur, sed restringuntur. Et sicut postea filij Israël sępius à reliquijs earundem gentium impugnabantur, ita per fomitem vitiorum, frequenter virtutes nostræ tentantur & exercitantur. APOLLONIVS: Rogo vt de viribus horum septem vitiorum me expedias, & quàm acriter nos tentent, subiunctis exemplis ostendas.

CAPVT III.

CAESARIVS.

De superbia.

SVperbia, quæ primum locum tenet inter vitia, est singularis excellentiæ super alios quidam appetitus: vnde dicta est superbia, quasi suprabriam, id est, mensuram se extollens. Sub hoc vitio in prædicto septenario à quibusdam inanis gloria comprehenditur. Duo enim genera sunt superbiæ, vnum est intus in cordis elatione, alterum foris in operis ostensione: primum propriè dicitur superbia, alterum iactantia, vel inanis gloria. Superbiæ propagines & vires sunt inobedientia, inconstantia, hypocrisis, contentiones, pertinacia, discordia, nouitatum præsumptiones. Quantum per vitium superbiæ caro, mundus, & diabolus, non solum seculares, sed & personas claustrales tentent, sequentia declarabunt.

CAPVT IV.

Apostatare, ex superbia volens, in spectra cadaueribus, resipiscit.

IN Hemmenrode Conuersus quidam fuit natione Coloniensis, nomine Liffardus, vir satis humilis ac mansuetus; huius erat officij, sues monasterij custodire. Circa finem vitæ eius, sicut mihi retulit dominus Hermannus, tunc Abbas illius, tali ordine tentatus est a spiritu superbiæ. Cùm

esset

esset senex, & diu porcos pauisset, talia cœpit in cogitationibus suis tractare; Quid est quod ago? Homo sum bene natus, sed propter hoc vile officium omnibus amicis meis despectus: nō ero diutius in hoc loco subulcus ad illorum confusionē, ex quo mihi non parcitur, recedam hinc. Qui cùm fixum teneret in animo, quod manê recederet de monasterio, tentationes diutius non valens sustinere, nocte eadem, cùm in lecto suo sederet & vigilaret, persona quædam reuerenda illi apparuit, & vt se sequeretur manu signauit. Mox ille surgens, calceamenta induit, & præcedentem secutus, ad ostium dormitorij venit: quo cælitus patefacto, simul ad ianuam accesserunt ecclesiæ, quam eadem potentia considerans apertam, simul ingressi sunt. Ita ei signis erat importunus, vt non posset non sequi præcedentem. Cumq; duceretur per medium chorum Conuersorum, & coram altari Sancti Ioannis Baptistæ transiens, profundè inclinaret & órdinatè, inclinauit & ille dicens; Bene fecisti, sic profundè inclinando: venientesque ad meridionale ostium ecclesiæ, per quod itur in claustrum, viderunt illud ostium similiter apertum, quod ducit ad cœmiterium. Vniuersa hæc ostia noctibus etiā clauibus firmantur. His visis, frater Liffardus miratus est valdè, nec tamen ausus fuit illum interrogare, tu quis es; vel quò me ducis? Ingressis eis cœmiterium; statim aperta sunt sepulchra omnia mortuórum, & cùm Conuersum duxisset ad hominem recenter sepultum, dicebat illi; Vides hunc hominem? Citò talis eris, quò vis ire? Quem cùm adhuc ducere vellet ad alia corpora putrida, multumque fœtentia, cœpit Conuersus reniti & clamare, parce mihi domine, parce, nō enim illa possum videre: Cui ductór respondit; Si non potes hoc quod citò eris videre; vt quid propter modi-

eam superbiam, vis de portu salutis recedere? Si ergo vis vt parcam tibi, promitte mihi, quod non recedas ab hoc loco. Et promisit ei. Quem cùm reduceret, mox clausa sunt sepulchra, clausa sunt post eos ostia singula; & cùm transiret ante altare Conuersorum, ibiq; inclinaret, denuo de hoc eum commendauit; satis ostendens, quod Deo placeret inclinatio profunda. Ingressis eis dormitoriũ, statim post eos clausum est ostium; mox verò vt Conuersus in suum lectum se reclinauit, persona ducẽtis disparuit, & ab illa hora tentatio immissa cessauit. APOLLONIVS: Puto angelum Domini fuisse personam illam, qui Conuersum superbientem tam horrenda visione erudiret, & ad statum humilitatis reduceret. CAESARIVS: Bene sentis: tanta enim est clementia Redemptoris, vt licet sinat suos aliquando seruos grauibus tentationibus pulsari, non tamen eosdem permittit, tentationibus cedendo, mercede suorum laborum fraudari. APOLLONIVS: Timeo quod sæpè inanis gloria religiosorum merita impediat. CAESARIVS: Vana gloria, virtutibus nimis est importuna, & de sanctitate nascitur.

CAPVT V.

Virginitatẽ sine humilitate dæmon non timet.

OBsessum quẽdam amici sui ad quoddam cœnobium ordinis nostri, spe liberationis, traxerunt. Ad quem egressus Prior, assumpto secum monacho magnæ opinionis adolescẽte, quem nouerat virginem corpore, ait dæmoni; Si præceperit tibi monachus iste vt exeas, quomodo audebis manere? Respondit dæmon; Non eum timeo: superbus est enim. APOLLONIVS: Ex hoc loco satis intelligo, quod ex virtute corporalis innocentiæ, in mente huius monachi natum sit vitium inanis gloriæ. CAESARIVS: Nec Deo placet, nec

diabo-

diabolus timet sine humilitate virginitatem, cùm tamen Deo placeat, & diabolus timeat siue virginitate humilitatem. Ecce exemplum:

CAPVT VI.

Apud nos quidam monachus fuit, nomine Theobaldus, ante conuersionem leccator opere, vino, & tesseris deditus totus, & propter suam scurrilitatem in tota ciuitate Coloniensi notissimus. Sæpe illum nudum per plateas eiusdem ciuitatis intercedere vidi. Tandem de scurrilitate sua compunctus, ad intercessionem Priorum Coloniensium, à domino Geuardo Abbate nostro susceptus, in domo nostra nouitius est effectus. Cũ esset in probatione, sperans Deo nihil esse acceptabilius operibus humilitatis, vt sibi lauare concederetur panniculos cauteriorum petiuit, & obtinuit. Quod cũ fecisset per dies aliquot, tẽtator adfuit, & sagitta superbiæ cor eius vulnerans, huiusmodi cogitationes immisit; Quid agis ô stulte? quid ad te pertinet horum immunditias, quorũ tu forte natione maior es, lauare? Dũ huiusmodi cogitationes aliquanto tempore in eius corde versarẽtur, à diabolo illas esse intelligẽs, qui rex est super oẽs filios superbię, die quadam panniculos, solito diligentius lauit, & vt diabolum amplius confunderet, immissamque superbiam retunderet, ipsam ablutionem bibit. Vidit hęc diabolus, & inuidit, & quem per spiritum superbiæ prosternere non potuit, terroribus aggressus est. Hæc quæ dicta sunt retulit mihi dominus Henricus Abbas noster, asserens se ab eius ore audiuisse sub typo confessionis: Ex ipsa.n. immunda & fœtida potatione, ita in vẽtre torsionibus fortissimis torquebatur, vt oĩa eius interiora disrũpi viderentur; Nocte quadã, cũ natura cogẽte iret ad priuatã, duos homines in trabẽ

Humilitatẽ odit diabolus.

Iob 41.

eiusdem camerę suspensos vidit: erant eorum corpora nigra, vestimenta laniata, facies velatæ, vt nihil aliud quàm fures putarentur. Quos cùm nouitius ex improuiso conspexit, valde territus, & penè extra mentem factus, ad dormitorium recurrit, & iuxta lectum Henrici monachi, postea maioris Cellerarij, anhelus resedit, &, sicut mihi idem Henricus recitauit, ita contremuit, ita crebris singultibus pectus pulsauit, vt valdè miraretur quid haberet, vel quid vidisset. Cui cùm signasset vt iret dormitum, eò quod frigus esset, & ille in sola tunica sederet, non acquieuit. Tunc scapulis eius parté operimenti sui iniecit, sicque vsque ad signa matutinalia sedere permisit. APOLLONIVS: Mirum quod paries nouus tam validè impulsus, subsistere potuit. CAESARIVS: Diu non stetit, quia crebris tentationum ictibus quassatus, tandem sub specie boni deceptus est, & deiectus. Factus verò monachus, vt sibi liceret visitare cognatos suos in Francia, quos ante conuersionem in viginti annis non viderat, nec videre curauerat, & illic esse per annum in quadam domo ordinis nostri ab Abbate cũ multa importunitate extorsit. Iuit, & redijt, ac deinde apostasiam incurrens, extra ordinem defunctus est. Retulit enim nobis quidam vagus clericus, qui etiam fini eius interfuit, quod cuidam seculari sacerdoti fuerit confessus, & ab eo inũctus, atque communicatus, sicque in bona contritione defunctus est. APOLLONIVS: Ex nimis importuna dæmonum tẽtatione hic disco, plus eos timuisse nouitij huius humilitatem, quam supradicti monachi virginitatem. CAESARIVS: Quàm contraria sit illorum superbię vera humilitas, ex sequenti capitulo pleniùs agnosces. Quod dicturus sum de S. Bernardo gestum audiui, & quia nusquam scriptum inueni, scripto mandare dignum duxi.

CAPVT

CAPVT VII.

DIE quadam, humilitatis causa, Sanctus Abbas Bernardus à ferrario sibi iussit vnguentum dari, & in calefactorio ignem fieri: qui super se ostium claudens, ne ex opere tam despecto laudem quærere videretur, calceos suos iniungere cœpit. Inuidens tantæ humilitati superbiæ spiritus, officinam humilitatis in forma honesti hospitis intrauit, & vbi esset Abbas clara voce requisiuit. Ad quem cùm vir sanctus oculos leuasset, dæmon clamauit, VVach qualis Abbas? certè magis deceret illius honestatem hospitibus occurrere, quàm ad confusionem fratrum suorum in calceis inungendis occupari. Statim vir sanctus per sanctum Spiritum illum intelligens spiritum esse immundum, rursum ad opus humilitatis oculos reflexit, & spiritus ille ventosus in aërem resolutus nusquam comparuit. APOLLON. Si viri iusti in operibus despectis timent elationem, vel, quod minus est, notari ab illa, multum nobis cauendum est, de vana gloria, quando opera exercemus sancta & honesta. CAESARIVS: Quid appellas opera sancta & honesta? APOLLONIVS: Orare, cantare, prædicare, hisque similia. CAESARIVS: Nobis, qui iusti nondum sumus, vt dicis, plurimum cauendum est, de inani gloria, quia orantes frequenter etiam nolentes extollit ipsa lachrymarum gratia, & deuotio cordis; cantantes siue psallentes dulcedo vel sonoritas vocis; prædicantes sæpè tentat & inflat scientia, eloquentia, & sublimitas sermonis. Alij, quod omnino stultitiæ deputandum est, cùm non habeant gratiam orandi, vel vocem cantandi, siue scientiam facundiamque prædicandi, quasi de habitis gloriantur. Quod etiam maioris dementiæ est, quidam ad hoc tantum orant, cantant, prædi-

Inanis gloria cauenda in bonis operibus.

cant, vt laudem humanam, atque temporale emolumentum ex eis consequantur. De talibus Saluator dicit in Euangelio: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam, id est, hoc quod quæsierunt, laudem scilicet hominum & lucrum. Ita iam dictis operibus sanctis, quod quosdam tantum superbia ad meritum tãgit; alios per delectationem angit; plurimos, vt hypocritas, per consensum & desiderium victos fortiter premit. Vis nunc aliqua de talibus audire exempla? APOLLONIVS: Hoc dudum desideraui. CAESARIVS: De excellentia orationis habes exemplum in secunda distinctione, capite vicesimo secundo, vbi diabolus ad monachi lacrymas respexit, cùm eum gratia eadẽ extulisset. Quantum sit periculum in vocis extollentia, exempla te instruent subsequentia.

Matt. 6.

CAPVT VIII.

Inanis gloria ex voce canora quæsita.

SICVT didici, non ex lectione, sed ex cuiusdam magni, tam vita, quàm doctrina viri relatione, monachus quidam erat in monte Cassino, vocem habens suauissimã, hic cùm in Vigilia Paschæ in veste leuitica cereum benediceret, & voce dulcissima dulcissimam eiusdem benedictionis melodiam resonaret, & vox eius in auribus omnium, tanquam musica in cõuiuio vini, benedicto cereo, aliorsum translatus nusquam comparuit: & nescitur vsq; in hodiernũ diem, à quo sit translatus, vel in quem locum depositus. APOLLONIVS: Quid si illum transtulit Angelus Domini? CAESARIVS: Hoc non est visum Fratribus, qui eius vitam nouerant. Magis timetur, quod raptus eius fuerat vitiũ subortę elationis, quam meritum deuotionis. Audi quid Augustinus dicat: Quotiens, inquit me plus delectat cantus, quam res quæ cantatur, totiens pęnaliter me peccare confiteor. Et organum illud

Eccli. 49.

Lib. 10 Confess. cap. 33

sancti

sanċti Spiritus, Beatus scilicet Papa Gregorius etiam dicit; Cùm blanda vox quæritur, vita sobria deseritur. Ecce exemplum.

CAPVT IX.

TEmpore quodam, clericis quibusdam in ecclesia quadam seculari fortiter, id est, clamorosè, cantantibus, nō deuotè, & voces tumultuosas in sublime tollentibus, vidit homo quidam religiosus, qui fortè tunc adfuit, quendam dæmonem in loco eminentiori stantem, saccum magnū & longum in sinistra manu tenere, qui cantantium voces dextra latius extensa capiebat, ac in eūdem saccum mittebat. Illis expleto cantu inter se gloriantibus, tanquam qui bene & fortiter Deum laudassent respondit ille, qui viderat visionem; Bene quidem cantastis, sed saccum plenum cantastis. *Psal.26* Mirantibus illis, & interrogantibus cur hoc diceret visionem eis exposuit. Hæc mihi retulit Abbas ordinis Cisterciensis, vir summæ grauitatis. His exemplis non confunditur deuotus clamor, quo Deus laudatur in cantu & psalmodia, sed tantùm inanis gloria. Memini Prophetam dixisse: Circuibo & immolabo in tabernaculo eius hostiam vociferationis, cantabo & psalmum dicam Domino. Quantum ei placeat deuota vocum exaltatio, satis audies in sequenti distinċt. cap. v. Ibidem inuenies, quantum dæmones lætentur ex hoc, si sine humilitate in psalmodia voces exaltentur. Audi nunc exemplū satis terribile de superba, & lucratiua prædicatione.

CAPVT X.

EO tempore, quo Oliuerus Scholasticus Coloniensis, cuius in distinċtione secunda mentionem feci, crucem prædicauit inter Brugas & *Concionatoris vanam gloriam.*

Gandauum ciuitates Flandriæ, venit ad fratrem Bernardum monachum nostrum, qui tûc comes erat verbi, & collega eiusdem Oliueri, Sacerdos quidam Segerus nomine, in habitu religioso, cappam habens in pectore signatam, quasi Templarij: erat autem facie pulcher, statura procerus, atque in suo idiomate satis facundus. Hic cùm obtulisset iam dicto Bernardo gemmam diuersi coloris, & dixisset se illam attulisse de * Septia, & tantæ esse virtutis, vt victoriosos efficeret, quia ea vterêtur. Respondit ille: Domine, vestra non recipiam, si potero vos apud magistrum rationabiliter promouere, bene experiemini. Ad hoc videbatur laborare, vt haberet auctoritatem ab illo prædicandi. Eadem die concessum est ei sermonem facere ad popolum. Sequenti die, cùm præfatus Bernardus in proxima statione verbû exhortationis proposuisset turbis, & Segerus adesset, finito sermone idem Segerus pronus in terram corruit, & quasi obsessus, sicut reuera fuit, omnes sui corporis gestus formauit. Mox accurrens magister Oliuerus cum clericis, hominem signauit, & in ecclesiá tractum coram altari deposuit, vbi multas blasphemias, & verba quædá horribilia miser ille in Deû, & in eundem Oliuerum euomuit. Tunc corio ligatus, curruiq; impositus, ad notos suos deportatus est; quem, vt aiunt, dęmon quinta die, prout ei promiserat, extinxit. Ex cuius vexatione seu morte satis datur intelligi, quod eius prædicatio non fuerit deuotionis, sed magis ambitionis. Dicitur & apostata fuisse, & à domino Papa literas, vt eû prouincia toleraret, obtinuisse. Alij dicebat, quod etiam fuerit in naue illa excommunicata, quę Sarracenis arma bellica vendiderat in Septia. APOLLONIVS: Miror quare Dominus in isto huiusmodi contemptus tam acriter vindicauerit, cùm tales sint

* Alia lectio habet Seucia

les sint hodie plures sacerdotes Christi sacrosancta mysteria indignissimè tractantes, & tantum per occasionem illum prædicantes. CAESARIVS: Ad terrorem arbitror esse factum aliorum sacerdotum, tum ne fermentarent illam purissimam prædicationem crucis, quę fuit ad honorem Christi, tum propter merita iam dicti Oliueri. Quàm durè Christus tunc temporis vindicauerit dolos & iniurias sibi in prædicatoribus illatas, habes exemplum distinctione secunda capite vij. de Godescalco vsurario, qui dispensatorem dolosè circumuenit: habebis & aliud in cap. sequenti de superba vetula, quæ magnum Arnoldum, prædicti Oliueri discipulum, prædicantem subsannauit.

CAPVT XI.

Irridens crucem prædicantem punitur.

CVm esset idem Arnoldus pastor in Burgende, quæ est villa Duentiæ, & in die Apostolorũ Petri & Pauli, eius parœciani ludum quendam annuum in choreis & musicis instrumentis recolerent, ipse iam habens prædicandi auctoritatẽ, cũ cruce ad choreã accessit, & vt à ludo diaboli recederent, oẽs monuit, rogauit, & præcepit. Qui cùm in eodem loco prædicare cœpisset, quidam obedientes ad prædicationem eius venerunt; alij cum indignatione recedentes, contra choream steterunt: nonnulli in sua pertinacia permanserunt inter quos erat vetula vna stulta & superba, quæ quoties ante sacerdotem Domini in chorea circũeundo venisset, contra illum respiciens cantando subsannauit: quæ infra triduum subitò est defuncta; quã vir sanctus sic defleuit, ac si eã extinxisset. Per vitium superbię multos diabolus tentat, vnde studẽdum omnibus, religiosis maximè & claustralibus, vt sic se in verbis, in gestibus, in vestimentis,

& in cæteris omnibus, quæ ad vsum exteriorem pertinent exhibeant, ne apud seculares in vitio superbiæ notabiles fiant.

CAPVT XII.

Religiosi sint humiles in habitu, & externis gestibus.

NObilis quidam monasterium quoddam in Francia spoliauit; erat autem de ordine nigrorum. Placuit Abbati & fratribus, vt vnus ex monachis ad Regem Philippum, qui tunc regnabat, mitteretur, per quem ei violētia militis exponeretur. Missus est iuuenis sanguine nobilis, tāquam qui apud Regem propter cognatos aliquid amplius posset impetrare quàm cæteri. Veniens ad Regem ait; Domine, vir ille nobilis multum indebitè monasterium nostrū damnis & iniurijs vexat, sæpe fratres ac familiam nostram minis ac contumelijs molestat; rogat maiestatem vestram humilis conuentus noster, quatenùs, intuitu diuinæ remunerationis, eundem nobilem ab iniurijs tantis compescatis, & ad satisfactionem cōdignam de ablatis cōpellatis. Considerans rex gestus, vel habitū monachi, ait: Domine, quis, vel vnde estis? Cui cùm iuuenis diceret: Domine filius sum illius, patrem suum nominans; respondit Rex; Bene nobilis estis. Cumque Rex post hæc, nescio quid diceret, monachus subiunxit; Verè domine, omnia quæ, habemus rapit, & iam penè nihil nobis dimisit. Ad quod respondit Rex; Verè domine, hoc bene apparet in calceis vestris; si aliquid dimisisset vobis corei, non essent tam stricti: quanto estis cæteris nobilior, tanto esse debetis humilior. Tunc volens post correptionem illum placare, adiecit; Non vos grauare debet correctio mea, quia ad bonum vestrum factum est. Reuertimini ad claustrum vestrum, & de cætero non molestabit vos nobilis.

CAP.

CAPVT XIII.

PHilippus rex Romanorum simile verbum, nescio si habuerit à iam dicto rege Fracorum, in quendam Abbatem ordinis nostri iaculauit. Ad quem cum Abbas in equo accessisset, de necessitate domus suæ cum illo locuturus, Rex eius calceamenta, quæ nimis erant stricta, considerauit: quē cùm interrogasset; Vnde esset? Respondit ille; Domine de paupere domo: & Rex; Bene apparet in calceis vestris, quod domus vestra pauper sit: nam coreum ibi carum est. De quo verbo valdè confusus est Abbas. APOLLONIVS: Meritò superbia confunditur.

CAPVT XIV.

CAESARIVS.

ANno præterito, Abbas quidā de ordine nostro, bene notus mihi, cùm occurreret Frederico regi Romanorum, qui auunculo suo Philippo successit in Imperio, habens cum illo loqui aliquid, ita cępit equus eius hinnire, lasciuire, & in saltus se dare, vt Regi in equo satis mansueto sedenti, nullo nisu posset propinquare. APOLLONIVS: Quid putas tantum principem tunc cogitasse? CAESARIVS: Puto illum nó modicè fuisse scandalisatum; nam simile ei in equo eodem contigit mecum, & ego scandalisatus fui in eo propter equum. Recedens verò à Rege cum multa erubescentia, equo illo effreni vti noluit de cætero. Abbas iste homo erat senex, simplex, satisque humilis, ac disciplinatus, licet in hac equitatura minus fuisset circūspectus. APOLLONIVS: Quod iustè in religiosis secularib. displicet, Deo placere non potest. CAESAR. Verum dicis, quia Deo debemus conscientiam, hominibus famā. Omnibus

Chri-

Christianis dicitur à Christo: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Vt enim taceā de scandalo secularium in superbia religiosorum, cùm Iudæi & pagani superbiam vel signa superbiæ vident in Christianis, religionem Christianam horrent, & blasphematur nomen Christi per eos. De hoc tibi verba cuiusdam Saraceni referam memoria valde dignissima.

Matth. 11.

CAPVT XV.

Vita Christianorum scandalisat infideles.

FRater VVilhelmus aliquando camerarius noster, ante cōuersionem canonicus fuerat apud Traiectum inferius: hic tempore adolescentiæ suæ signatus cruce, gratia Dominici sepulchri transfretauit. Antequam nauis, in qua erat, portum Achonis attigisset, ignem facularum ante ortum auroræ circa ciuitatem in diuersis locis, tam ipse, quàm cęteri viderunt: qui cùm interrogassent nautas causam ignis, responderunt: Tempus est ęstiuū, & ciues propter calorem tentoria sua ob refrigerium circa ciuitatem metati sunt. Hoc ita esse putantes, in portum Achonis deuenerunt, & tunc primùm quia Saraceni obtinuissent ciuitatem cognouerunt. Eodem tempore, peccatis nostris exigentibus, data fuerat terra sancta in manus Saladini regis Syriæ, regnante Frederico Romanorum Imperatore. Noradinus autem filius Saladini, vir naturaliter pius & beneficus, tunc erat in ciuitate; hic cùm nauim Christianorū in portu vidisset, & eum causa aduentus eius; eò quod esset sola, non lateret, misertus Christianorum, quendam nobilem paganum, in lingua Gallica satis expeditum, ad nauem cum galea misit, per quem ne timerent mandauit. Vsque ad illam horam fuerant in suspenso positi, ignorantes vtrum essent occidendi, vel capiendi. Interim nobilis quidā Christianus de Alemania

mania oriundus,in extremis laborans, omnia sua arma valdè decentia, cum tribus dextrarijs per eundem paganũ Noradino misit,pro vita fratrum illi supplicans:Ego,inquit, tribus annis voueram Christo in his armis seruire, sed vt video, non est eius voluntas. Destinati sunt & nuncij Christiani, ex quibus vnus erat frater VVilhelmus, propter scientiã linguæ Gallicæ,qui munera principi præsentarent: Noradinus verò,vt vidit xenia transmissa,cum multa deuotione suscepit, & singula,id est,loricam,clypeum,galeam,gladium,nec non & dextrarios deosculans, quia per semetipsum visitare vellet infirmum,remandauit. Interim milite mortuo,&cautè appenso lapide eiecto,ac etiam demerso,alioque milite ægroto, etiam æquè nobili viro,in loco infirmitatis eius reposito, Rex manè cum multis diuersi coloris galeis egressus aduenit,nauem intrauit,& de transmissis gratias referens ante infirmum sedit,atq; cum medico, quem secum adduxerat,de conualescentia illius disputauit: obtulit & quædam nobilissimi generis poma, quæ creuisse dicebat in horto patris sui apud Damascum;deinde ait infirmo: Propter te omnibus Christianis benefaciam. A quo cùm peterent conductum ad ciuitatem sanctam Ierusalem,quam adhuc tenebant Christiani, respondit: Non esset vobis tutum,neque mihi honestum, si latrunculi, qui modò per omnes vias illius vagantur, vos læderent, & conductum violarent. Egressus verò de naui, tam ægroto,quàm cæteris valedixit,dans eis licentiam repatriandi,contra impetus Saracenorum signo teli regalis illos muniens. Tunc supradictus nobilis paganus, reducens secum in ciuitatem fratrem VVilhelmum, interrogauit eum dicens;Dic ô iuuenis,quomodo seruant Christiani legem Christianam in terra tua? Ille,dicere nolens

lens quod verũ fuit, respondit: Satis bene. Ad quod Admiraldus: Ego dicam legem Christianorum tertæ huius. Pater meus erat vir nobilis & magnus, & misit me ad regem Ierosolymitanorum, vt Gallicum discerem apud illum, ipse verò versa vice misit patri meo suum filium, ad discendum idioma Saracenicum: vnde omnis vita Christianorum bene & optimè mihi nota est. Non fuit aliquis ciuis adeo diues in Ierosolyma, qui pro pecunia sororẽ, filiã, vel, quod execrabilius erat, luxuriæ peregrinorum vxorem propriã non exponeret, sicq; illos mercedibus laborum suorũ euacuaret. Ita omnes gulæ & carnis illecebris dediti erant, vt nihil omnino à pecoribus differrent. Superbia verò sic in eis regnauit, vt cogitare non sufficerent, quali modo vestimẽta sua inciderent, stringerent, atq; cultellarent. Idem dico de calceamentis. Et adiecit: Considera vestimenta mea, calceamẽta mea, quàm sint rotunda, quàm ampla, quàm simpliciter & humiliter formata. Sicut nobis retulit idem VVilhelmus, manicas habebat laxas & amplas, sicut monachus: nulla erat in vestibus plicarum multiplicicitas, nulla curiositas, licet ipsa vestium materia forct satis preciosa. Ecce, inquit, ista sunt vitia propter quæ eiecit Deus Christianos superbos & luxuriosos de terra ista: non enim diutius potuit tantas illorum iniquitates sustinere. Putas quia nostris viribus obtinuerimus illam? nequaquam. Nouissimè etiam hoc adiecit: Neminem ex Regib⁹ vestris timemus, neque ipsum Imperatorem vestrũm Fredericum, sed, sicut legimus in libris nostris, Christianus Imperator quidam surget Otto nomine, qui terram hanc cum ciuitate Ierusalem cultuĩ Christiano restituet. Nos ista audientes, sperabamus quia propheria illa implenda esset in Ottone Imperatore Saxone, qui ante aliquot annos defun-

ctus

ctus est. Eodem tempore Saladinus humanitatem exhibuit Christianis satis magnam. Cùm esset exercitus Christianorum, partim ab eius exercitu occisus, partim captus, atque dissipatus, reliquias ciuitatum, quę se vltrò reddiderunt, in ciuitatibus eiusdem esse permisit, sub bona tamen custodia. Diebus aliquot elapsis, cùm requisisset à suis, quomodo se haberent Christiani, responderunt illi; Domine non aliter viunt quàm pecora, ludis tantùm, gulæ, & illecebris seruientes. Tunc iratus iussit eos de ciuitatibus expelli. APOLLONIVS: Proch, quod abhorret Iudæus, & quod execratur paganus, hoc quasi pro lege habet Christianus. CAESARIVS: Hæc de tentatione superbiæ sint dicta; nunc ad iram accedamus.

CAPVT XVI.

IRa est irrationabilis perturbatio mentis: Vel, Ira est, secũdum aliam descriptionem, strictus concitati animi furor, vlciscendi libidine feruens. De ira nascuntur rixæ, tumor mentis, contumeliæ, clamor indignatio, blasphemiæ. Ira in corde latet, in verba prorumpit, iniurias exercet. Vnde Salomon in Prouerbijs: Vir iracũdus prouocat rixas; & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum procliuior. Item Ecclesiasticus; Ira furor vtraque execrabilia sunt. Et in epistola sua Iacobus Apostolus: Vbi zelus & contentio, ibi inconstantia & omne opus prauum.

De Ira.

Prou. 29.

Eccli. 27.

Iacob 3.

CAPVT XVII.

DVo serui ex familia nostra verbis inter se contenderunt; ex quibus vnus ita est ira inflammatus, vt quasi in furorem versus, alterum, minus talia suspicantem, extra monasteriũ ei occurrens, occidet. Valida erat huius tentatio. Ecce quã modica scintilla in magnũ ignem profecit: scin-

Ex ira homicidium.

scintilla ira, ignis sequens homicidium. Noui aliquos ita propter verbulum vnum tentatos, vt apostasiam incurrerent. Hos reuera tetigerat sexta plaga Aegypti, scilicet vesicæ bullientes, id est, ira cum insania. Apostatare, insanire est. Naturale est irasci, sed cùm motus idem immoderatus est, pro vitio reputatur. APOLLONIVS: Vellem aliqua nunc audire exempla de viris religiosis, quæ nobis iram temperarent, & ad patientiæ virtutem amplius accenderent. Nam apud seculares irasci & indignari, quasi pro nihilo habetur, & nisi prouocati se vlciscantur, à cæteris despiciuntur. CAESARIVS: Vis audire exempla, per quæ cognosces quàm sit periculosum, Deoque contrarium subiectis irasci, & indignari suis prælatis, etiam ab illis prouocati? APOLLONIVS: Volo. CAESARIVS: Dicam tibi sicut ab ore eius audiui, cui contigit.

Exod. 9.

CAPVT XVIII.

Irasci Prælatis quàm graue.

PRior quidam ordinis nostri, vir bonus & disciplinatus, ab Abbate suo plus quàm necesse esset, & quàm meruisset exacerbatus est, & hoc sæpius. De qua re satis tentatus, non tam æquanimiter illius verbum, sicut debuit, tolerare potuit. Volens illi Dominus exemplo suæ passionis temperare feruorem tentationis, ostendere etiam, quod prælati inæquales æqualiter propter ipsum forent supportandi, tali exemplo eum informauit. Visum est ei nocte quadam leui somno presso, quod ipse simul cum Abbate suo crucifixum portaret, ille in brachio dextro, ipse verò in sinistro. Dum sic illum tenerent æqualiter, brachium crucis quod Prior tenebat, de manu eius est elapsum, & alterum est erectum, factaque est inæqualitas. Mox euigilans visum intellexit dicens, quid agis miser? Non æquè portas corpus cum Abbate tuo;

tanco-

rancorem aduersus illum seruans in corde tuo. Interpretatus est, sicut reuera fuit, corpus Christi esse congregationem, crucem, cui fratres per obedientiam affixi sunt, ordinis rigorem: ad Abbatem enim & Priorem specialiter spectat côuentum, qui Christi corpus est, portare, tenere & sustentare: Portare per orationem, tenere per disciplinam, sustentare per consolationem. Abbas loco patris, Prior vice matris. Cùm Prior cum Abbate suo minus bene concordat, nô æqua lance cum illo Christi corpus portat. Idem Prior cùm hac visione, eiúsque, vt iam dictum est, interpretatione minus esset correctus, nec à concepto rancore deductus, alteram ei ostendit tanto efficatiorem, quanto terribiliorem. Nocte quadam, licet in somnis, nô in pictura, non in sculptura, sed in carneo corpore, manifesta visione vidit Saluatorem contra se in cruce pendentem, eratque vinculis spineis, in quinque corporis sui partibus eidem cruci alligatus: vnum vinculum ambiebat caput eius, frontem scilicet & tempora; aliud erat circa pectus; tertium circa manum dexteram; quartum circa sinistram; quintum erat in pedibus circa talos & lignum. Ac si diceret illi Dominus; Ego propter te passus sum cruciamina tam dira, & tu æquanimiter ab Abbate tuo propter me tolerare non potes, non dico verbera, sed verba. Te grauat, quæ cordi tuo non sapit obedientia, & ego factus sum propter te obediens patri vsque ad mortem crucisque opprobria, quæ sunt quasi vincula spinosa. Sicut ipse mihi retulit, Dominus mox dedit ei intelligere visionem hoc modo: In hoc, inquit, quod Christus, qui caput est ecclesiæ, ligatus fuit spinis, ostendit tibi quod capiti tuo, id est, Abbati obedire debeas etiam in aduersus: quod ligatus fuit in pectore, docet te quia tuum velle Abbatis tui voluntati debeat concor-

dare. Cor in pectore est,& in corde voluntas. In tantum enim tentatio eius processerat, vt locum mutare,si posset, firmiter proposuisset. Vincula, inquit, manuum eius insinuant, te nihil aliud debere facere, nisi quod ipse præcipit: quod autem spinis pedibus se ad crucem ligatum ostendit, signat quod tibi non liceat sine eius consensu locum mutare, sed secundum illius arbitrium stare vel ambulare. Ex his duabus visionibus territus simul & edoctus, de cætero studuit verba siue facta sui Abbatis æquo animo, propter Christum sustinere. APOLLONIVS. Vt video non est nobis tutum cum prælatis nostris contendere.

CAPVT XIX.

CAESARIVS.

ANno præterito Cellerarius quidam maior cum Priore suo de rebus exterioribus verbis contendit,& videbatur ei,quia valdè rationabiliter moueretur. In ipsa nocte Saluator ei in cruce apparuit iacens in terra,eratque velamen tenue ac perspicuum super corpus illi⁹ expassum: cuius cùm vellet vulnera retracto panno deosculari,imago manu auersa, indignabundè illum amouit:tanquam diceret; non es dignus attactu corporis mei,qui serò me in Priore tuo prouocasti. Ille mox euigilans, & causam repulsæ non ignorans, dictis matutinis, me præsente, ad pedes Prioris se prostrauit, veniam pro excessu suo postulans.

Matth. 5. APOLLONIVS:Si dignus est iudicio, qui irascitur fratri suo,iam nô ambigo, quin maioris pœnæ sententiæ subiaceat, qui iratus fuerit patri suo, id est,prælato. CAESARIVS: Ita est, vt dicis, quia maiorem reuerentiã debemus patribus,quàm fratribus,siue carnales sint,siue spirituales. APOLLONIVS:

LONIVS: Quid si ex commotione animi verbum iræ iaculetur in Sanctos, vel quod magis est, in ipsum Dominum? CAESARIVS: Tale verbum dicitur blasphemia, quæ ex ira nascitur, & sępe multum acriter à Deo vindicatur.

CAPVT XX.

Scholaris quidam Parisijs, eo tempore quo Abbas noster ibi studuit, verbum contumeliosum in sanctum Abraham euomuit: quo die tertio defuncto, cognouerunt omnes, qui verbum audierant, quod per pœnam mortis Dominus sanctum suum vindicasset. *Blasphemia punitur.*

CAPVT XXI.

ANte hoc quinquennium, quando valida illa erant tonitrua, & penè à quotidiana aeris intemperie messis impediebatur, miles quidam prouinciæ nostræ homo liber, de villa satis nobis vicina, videns à parte occidentali aerem obscurari, nubesque imbriferas oriri, iratus dixit; Ecce vbi iterum diabolus ascêdit. Vix sermonem finierat, & ecce orta tonitrua, filium eius in sinu nutricis percusserunt, ipsa incolumi permanente; Sed & in alijs, ædificijs scilicet & iumentis, blasphemus ille satis flagellatus est, vt disceret de cætero non blasphemare. Hæc eodem tempore gesta sunt, quando fulminata est turris villæ nostræ in Kassele; vnde stultum est valdè, vt homo mortalis, cinis & vermis, ponat in cœlum os suum. Ecce huiusmodi mala aliaque innumera parit ira. APOLLONIVS: Si Deus tam terribiliter peccatum iræ vindicat in præsenti, puto quod huic vitio subiectos acriter puniet in futuro. CAESARIVS: Ex capitulo sequenti hoc cognosces.

CAPVT XXII.

Ira post mortem punita.

NArrauit mihi anno præterito Sculterus proximæ Villæ, quæ VVintere dicitur, rem satis terribilem. Non est diu, inquit, quod homo quidam religiosus & peregrinus in ecclesia nostra ad Missam stetit. Stabant iuxta eum matronæ delicatæ, quorundam militum vxores, fabulis vacantes, quæ illum orare nõ finebant. Expleta Missa, quosdam ex militibus seorsum ducens dixit illis: Vos domini, orationis causa ad Ecclesiam hanc diuerti, & ecce, diabolo instigante, tantus erat circa me clamor & susurrum illarum matronarum, vt omnino orare non possem. Dicam vobis rem terribilem, quæ meis tẽporibus in villa mea cõtigit: Erat ibi puella quædam bene nata, & diuitum filia, sed ita iracunda, ita contentiosa atque clamosa, vt vbicunque esset, siue in domo, siue in ecclesia, ibi rixas suscitaret, & beatum se iudicaret, qui euadere posset flagellum linguæ illius Tandem defuncta est, & in atrio ecclesiæ sepulta. Manè venientes ad ecclesiam, vidimus tumbam eius ad instar fornacis fumum eructantem: vnde exterriti, & videre volentes quid hoc portenderet, terram eiecimus; & ecce, medietatem corporis superiorem ignis cõsumpserat, inferior verò pars ab vmbilico, & deinceps, illæsa apparuit. APOLLONIVS: Quid hoc significabat? CAESARIVS: Quod homines qui nouerant illius vitam dixerunt, hoc & ego dico: Voluit Deus in eius corpore ostendere, quantum ei placeret virtus castimoniæ, & quantum abhorreret vitium iracundiæ: quia virgo fuit, castitatis gratia crura eius cum femoribus illæsa seruauit; & quia nimis iracunda erat, fel, cor, linguam, manum, cum suis sedibus ignis deuorauit. Ira ignis est: vnde Ecclesiasticus: Ne struas ligna

gna in ignem iracundi, id est, ne des illi materiam *Eccli. 8.*
& occasionem irascendi. Item: Homo iracundus *Eccli. 28.*
incendit * ignem. Et Apostolus Iacobus: Lingua, ** Litem.*
ignis est, vniuersitas iniquitatis. Lingua constitui- *Iacob 3.*
tur in membris nostris, quæ maculat totum cor-
pus, & inflammat rotam natiuitatis nostræ, inflam-
mata à gehenna. APOLLONIVS: Ita me tua ter-
ret oratio, vt proponam omnino non irasci fratri-
bus meis. CAESARIVS: Tunc beatus eris. Qui au- *Iacob 1.*
tem, vt ait idem Apostolus, putat se religiosum es-
se, non refrenans linguam suam, sed seducens cor
suum; huius vana est religio, id est, inutilis, & im- *Iacob 3.*
munda. Lingua inquietum malum est, plena vene-
no mortifero. In ipsa benedicimus Deũ & patrem,
& in ipsa maledicimus homines, qui ad similitu-
dinem Dei facti sunt. Vnde alibi scriptum est de il-
la: Mors & vita in manibus linguæ. APOLLO. Qua *Prouer. 18.*
similitudine dicitur lingua habere manus? CAES.
Quia sæpe causa mortis efficitur corpori & animę,
si fuerit dura; vitæ verò vtrique, si fuerit mollis &
gratiosa. Vnde Salomon; Responsio mollis frangit *Prouer. 15.*
iram; sermo durus suscitat furorē. Hoc impletum
est in Dauid: Sermo durus Nabal, in necem propriā *1. Reg. 25.*
gladiũ eidem porrexit, quem sermo sensatus Abi-
gail retraxit. Et quia in manibus linguæ mors est,
creator prudentissimus duplicem ei murum, osseũ
scilicet & carneum, id est, dentes & similiter labia
antepoſuit: propter vitam verò, vtrumque perui-
um fecit. Loqui de bonis vitale est. APOLLO-
NIVS: Placet quod dicis. CAESARIVS: Hæc de
ira dicta sint.

CAPVT XXIII.

IRæ succedit inuidia, & de ipsa nascitur: Est e- *De Inuidia.*
nim inuidia ira inueterata, odium videlicet
felicitatis alienę. Huius filię sunt odium, susurra-

tio, detractio, exultatio in aduersis proximi, afflictio in prosperis eiusdem. Hoc vitium de angelo diabolum fecit: hoc vitium hominem de paradiso eiecit. Inuidia enim diaboli, mors introiuit in orbem terrarum. Quàm graue & periculosum sit hoc vitium, in epistola sua Ioannes breui sermone concludit dicens: Qui odit fratrem suum, homicida est. Hoc vitium quanto est occultius, tanto periculosius.

Sap. 2.

1. Ioan 3.

CAPVT XXIIII.

Inuidiæ exemplum.

NOn est diu, quod monachus quidam stimulis inuidiæ agitatus & superatus, quendam ex fratribus suis adolescentem accusauit apud Abbatem, imponens ei crimina pessima: cui cùm minus Abbas crederet, ille ad maiorem vindictam vsq; ad Visitatoris præsentiam suam accusationem reseruauit. Quid plura? Tanta apud illum inuidi machinatio profecit, vt ipse Visitator iuueni vitia relata in capitulo coram omnibus obijceret, neganti, & Deum innocentiæ suæ testem inuocanti, non crederet, sed habitu trũcato carceri mãciparet. Post cuius discessum, Deus iudex iustus, inuidũ infirmitate peremptoria flagellauit: timens verò mori, confessus est iuuenem ex inuidia se accusasse. Quod cùm ex cõsilio confessoris senioribꝰ propalasset, statim pro Visitatore missum est: qui territus ad monasterium ocyus redijt, ipse carcerem intrauit, ad pedes monachi se prostrauit, & vt sibi ignosceret, quod ignoranter in eũ deliquerat, supplicans, etiam reluctantem eum cum gloria eduxit. Hæc mihi relata sunt a quodam Abbate, qui visitationi eidem interfuit. APOLLONIVS: Puto monachũ istum in tam grãdi tentatione meruisse. CAESARIVS: Quod fornax auro, quod lima ferro, quod flagellum grano, quod vuæ torcular, hoc ei eadem fuit tentatio. Seruauit enim in tribulatione patien-

patientiam. Inuido autem sua erat inuidia, quod venenum stomacho, quod tinea vestimento, quod erugo flori, quod tabes corpori. APOLLONIVS: Si nosti adhuc aliqua de tentationibus inuidiæ exempla, precor vt mihi recites illa. CAESARIVS: Quia latens morbus est inuidia, nullum ad præsens occurrit exemplum, quod vel memoria sit dignum, siue ædificationi necessarium. Referam tibi tamen quandam sanctam inuidiam, quam te audire delectet.

CAPVT XXV.

ANno præterito in monasterio quodam ordinis nostri iuxta Frisiam, quod Ieſſe dicitur, duæ paruulæ puellæ ad literas positę fuerūt. *Inuidia sancta.* Quæ cum magno feruore discentes, satis inter se contenderunt, vt vna alteri in studio & scientia superior haberetur. Interim contigit vnam infirmari, quæ comparis sui profectui inuidens, satis cœpit tentari, timens quod interim multa discere posset, vocansq; Priorissam, cœpit illi supplicare dicens; Bona domina, quando venerit ad me mater mea, ego requiram ab ea sex denarios, quos vobis dabo, vt non patiamini discere sororem meam donec conualuero: timeo enim, ne præcellat me. Ad quod verbum subrisit Priorissa, puellæ feruorem satis admirans. APOLLONIVS: Dic obsecro quæ est medicina contra inuidiam. CAESARIVS: Obsequia charitatis.

CAPVT XXVI.

MAgister Rudolphus Scholasticus Coloniensis, quem ego bene noui, & frequenter audiui, discipulos suos instituens, exemplum *Remedia contra inuidiam.* contra inuidos docuit dicens: Frater aliquis quendam ex fratribus suis ita exosum habuit, vt sine cordis sui cruciatu illum respicere non posset.

Quod ille sentiens,& vulnus cordis eius sanare cupiens, fratrem tam periculosè tentatum, imò in ipsa tentatione omninò superatum,obsequijs charitatis ad suum amorem,quantum potuit, inclinauit. Capitale eius vertit & mollificauit,vestes excussit,calceamenta circa lectum cõposuit, & quicquid ad illius commodum esse nouerat,in quãtum licuit &potuit,exhibuit.Sic ille inuidus obsequijs eius deuictus,& ad cor reductus, conceptum inuidiæ venenum expuit,& quem prius oculo ęquo respicere non potuit, plus postea cæteris dilexit. Hæc de vitio inuidiæ pro exemplo dicta sint. Hoc
1.Ioan. 4. vitium quia cæteris Deo, qui charitas est, plus videtur esse contrariũ,idcirco ab omni homine magis cæteris vitijs est vitandum.

CAPVT XXVII.

De Acedia QVarto loco ponitur Acedia, quæ viris religiosis solet esse satis importuna APOLLONIVS. Quia nomen huius vitij aliquantulũ barbarè sonat, quid sit acedia, vel vnde dicatur,scire desidero. CAESARIVS: Acedia est ex confusione mentis nata tristitia, siue tædium & amaritudo animi immoderata,qua iocunditas spiritalis extinguitur,& quodã desperationis præcipitio mens in semetipsa subuertitur.Dicitur aũt acedia, quasi acida, eò quod opera spiritualia nobis acida reddat,& insipida;de qua per Salomonẽ dicitur:
Prouer. 12. Manus remissa tributis seruiet.
Prouer. 18. Item,Pigrum deijcit timor,à bono opere: animæ autem effœminatorũ esurient.
Seneca epist. 1. Dicit autem de ea Seneca: Turpissima est iactura,quæ per negligẽtiam fit.Acedię,siue tristitiæ propagines sunt, malitia, rancor, pusillanimitas,desperatio,torpor circa pcepta, euagatio mentis circa illicita. Acedia multos tentat, & multos pcipitat.APOL.De tẽtatione huius vitij exempla

sub-

ſubiungas. CAESARIVS: Audi quam ſit periculoſum acedia vexari.

CAPVT XXVIII.

MOonachum quendam diabolus, ſicut exitus probauit, ita reddiderat acedioſum, vt quotiens eſſet ad matutinas ſurgendum, ſtatim ex quadam puſillanimitate & timore vigiliarum, ſudore perfunderetur. Putãs eſſe ex infirmitate, iacuit, veſtibus ſe operuit, & ſicut oſtium, ſecundum Prouerbium Salomonis, vertitur in cardine ſuo, ita piger ille vertebat ſe in lecto ſuo. Nocte quadam ad ſigna nolarum ſurgentibus cæteris omnibus, feſtinantibusq; ad diuinum officium, cum ille ſurgere tentaret, audiuit de ſub lecto, quando iterum vetante acedia ſe reclinaret, vocem quandam incognitam, clare ſatis ſibi dicentem: Noli ſurgere, noli ſudorem tuum interrumpere, quia non expedit tibi. Tunc primùm ſentiens ſibi à diabolo per vitium acediæ eſſe illuſum, à fantaſtico illo ſudore ſe excuſſit, nec poſtea tanto torpori facile conſenſit. Hoc ſcias quia non permittitur diabolus nos tẽtare quãtum vult, & quã diu vult, ne decepti ab illo pereamus: ſępe inuitus, virtute diuina compulſus, his quos tentet fallaciam ſuam manifeſtat.

Acedia quã periculoſa

Prouer. 26.

CAPVT XXIX.

SAcerdos quidam ex monachis noſtris, ſolitus fuit dictis matutinis in illo interuallo, quo fratres ſolent vacare orationi, vel pſalmis, ſuper vnam ſedium ſe deponere, & inter orationis verba dormitare. Volens illi Dominus oſtendere, quia tali hora, & maximè in tali loco non eſſet dormitandum, ſed in oratione vigilandum, apparuit in cruce ei verſo dorſo ad illum, vt dicere videretur: Quia tepidus es, & accedioſus, nõ eſt dignus faciẽ meã intueri, & hoc ſibi ſæpe contigiſſe teſtatus eſt.

CAPVT XXX.

ALius quidam monachorum noſtrorũ, Chriſtianus nomine, ætate quidem iuuenis, ſed vitæ tam ſanctiſſimæ fuit, vt vnus crederetur de Sanctis,qui ſunt in terra Domini. Hic corpore tam debilis erat,vt eum viuere tœderet.Nocte quadam, dictis matutinis vſque ad laudes, capiti ſuo parcere volens, ſuper lignum quoddam ante altare ſe proſtrauit, ſub forma orationis ibi dormitans.Mox vt oculos clauſerat, affuit glorioſa domina noſtra virgo Maria, & veſte eum feriẽs, excitauit dicens;Chriſtiane,non eſt hic locus dormiendi,ſed orandi.Statim ille euigilans,apertis oculis poſteriora fœminæ recedentis vidit, & vocẽ fœmineam iam dictum ſermonem concludentem audiuit. APOLLONIVS: Quantũ ex iſto iuuene cõſidero, non omne tædium boni operis ex vitio eſt, ſed aliquando ex corporis infirmitate. CAESAR. Ex vitio primi hominis omnis tentatio eſt & infirmitas, ſeptẽ verò ex culpa illius contraximus pœnalitates,eſuriem videlicet,ſitim,frigus,calorem, laſſitudinem,infirmitatem,mortem: quãdo motus harum pœnalitatum ordinatus eſt, pœnam habet, ſed non culpã:quando verò inordinatus eſt, pœnã habet & culpam. APOLLONIVS: Quid appellas laſſitudinem? CAESARIVS: Somnolentiam,& alium quemlibet laborem, vnde fatigatur. Caueamus ergo ne hoc quod eſt naturæ, vertatur in vitium; quia non ſolum per vſum malum gignuntur vitia,ſed etiam ex virtutibus; verbi gratia,Iuſtitia dũ modum excedit, vertitur in crudelitatẽ;nimia pietas, in diſſolutionem; indiſcretum zeli ſtudiũ, iudicatur iracundia; nimia manſuetudo, ſegnitia dicitur & acedia. Sicque ſentias de cæteris. APOLLONIVS: Puto prædictum iuuenem non parui

fuiſſe

fuisse meriti, quem beata virgo Maria sic familiariter excitauit. CAESARI. Quanti fuerit meriti, quantũ dilectus cœlestis patriæ cinibus, sequentia declarabunt. Cùm propter nimiam capitis infirmitatem, generalem habuisset in capitulo licentiam manendi ex vigilijs solennibus, quotiés voluisset, vix, nisi compulsus, de choro exiuit: dictis verò matutinis infirmorum, in oratorium redijt, & moram longiorem, quam ordo concederet, illic ex consuetudine fecit. Cui cùm diceret die quadam dominus Henricus Abbas noster, tunc monachus simplex; Bone frater Christiane, vos frequẽter nobis exponitis debilitatem capitis vestri, & tamen non vultis vti gratia vobis indulta: respondit; Nõ possum manere; stans enim extra chorum, & alios psallere audiens, quia intrare non licet, corde crucior, eò quod recorder consolationum, quibus Deus inter illos lætificat animam meam. Audito hoc verbo domin' Abbas, de spiritali presumẽs amicitia, quę essent illę consolationes inquisiuit, & vt sibi diceret, cum multa precum instantia obtinuit. Confessus est ei, quia sæpius in choro tempore psalmodiæ beatos angelos videret circuere, & quod multo fuit excellentius, ipsum regem angelorũ hominem Christũ Iesum. APOLLONIVS: Magna dona cõcessa sunt huic iuueni. CAESARIVS: Et meritò; ex quo enim ad ordinem venit, nunquam sine tentatione fuit, tum propter nimiam debilitatem capitis, tum ob desiderium patriæ cælestis; flagellum Domini in tanta patientia sustinuit, vt omnes eius fratres mirarentur. Tempore quodam Dominus, qui intentator malorum est, gratiam lacrymarum, quam illi copiosè contulerat, subtraxit, vnde satis tentabatur. APOLLONIVS: Antequã procedas, nosse vellẽ cur Deus huiusmodi gratias viris iustis subtrahat. CAESARIVS: Quatuor de causis Iac. 1.

videtur

est. Nocte quadam in somnis Sancta Agatha martyr & virgo apparens illi, dixit; Inter ista consolatoria Christiane, non sit tibi onerosa infirmitas hæc, quia isti sexaginta dies, reputabuntur tibi pro sexaginta annis. Expergiscens, quia visionem intelligere non potuit, quibusdam eam reuelauit. Quã quidam ita interpretati sunt; quod tantum eum purgaret à peccatis infirmitatis illius acredo, quãtum sexaginta anni in purgatorio. Alijs videbatur, quod verius fuit, quia infirmitas illorum sexaginta dierum, propter patientiam, esset ei pro merito sexaginta annorum: nam in nocte Sanctæ Agathæ spiritum reddidit, qui dies fuit sexagesimus ab ea nocte, qua hæc audiuit. Consummatus in breui, expleuit tempora multa. Et vt scias verum esse sermonem propheticum, qui dicit; Filius non portabit iniquitatem patris, noueris monachum hunc filium fuisse clerici Bonnensis ecclesiæ Canonici. APOLLONIVS: Audiui de quibusdam, quod nimis timeant, eò quod de legitimo thoro nati non sint, illis expediret ista audire. CAESARIVS: Siue sint filij legitimi, siue fornicarij, adulteri, vel incestuosi, id est, de incestu nati, omnes ante baptismum eadem catena astricti tenentur. Omnes quidem nati sumus filij iræ, per baptismum verò effecti sumus filij gratiæ; sed soli illi beati, qui per vitam bonam, & gratiam finalem computabuntur inter filios gloriæ. Reuocat mihi ad memoriam oratio tua Conuersum quendam sanctum, sancti sacerdotis filium, qui de sua conditione ita erat tentatus, ita tristis & turbatus, vt penè lapsus esset in desperationem. APOLLONIVS: Scire vellem exitum tentationis eius. CAESARIVS: Dicam tibi quod audiui ab ore cuiusdam Abbatis, qui illum nouit & familiaris fuit: sed & ego illum noui.

Sapi nt. 4. Ezech. 8.

Saluti animæ non obest defectus natalium.

CAPVT

CAPVT XXXI.

NOmen Conuerso Henricus fuit, in Vilari● professus,& Domini Christiani de Claustro monachi filius. De hoc Christiano, mira tibi dicam in distinctione septima capite 16. Ministrabat autem idem Hẽricus in hospitali pauperibus, vir multæ humilitatis patientiæ, & compassionis; & quanto plus Deum timuit, tanto plus ab illo separari formidauit. Immiserat enim diabolus quandam desperationem cordi eius, ita vt diceret; quia non es filius legitimi thori, non eris hæres cælestis regni. Quæ cogitatio in corde eius adeò creuerat, vt à confessoribus, tam de scripturis, quàm de exẽplis prolatam, nullam prorsus reciperet consolationem. Misertus eius Dominus, nocte quadam, cũ tentatio esset validissima, in domum amplam & longam illum transtulit, in somnis tamen; in qua vidit de vtroque sexu multitudinem magnam, & facta est ad eum vox; Henrice, vides hanc multitudinem? Omnes quidem de legitimo thoro sunt nati, sed omnes reprobi præter te sunt. Euigilans, statim lætificatus est valdè, intelligens visionem propter se factam. Ab illa hora tentatio immissa cessauit, & ipse quàm diu vixit, Deo, qui non deserit sperantes in se, gratias egit. APOLLONIVS: Est ne accedia, in choro dormire? CAESARIVS: Consuetudo vitium acediæ ex se gignit, quod quidàm per infirmitatem palliant, cùm idem vitium magis ex diabolica operatione, quàm ex infirmitate fit.

CAPVT XXXII.

Somnolentia in choro & diuinu à diabolo est.

LOquente me die quadam cum viro valde religioso ex Conuersis nostris, de his qui frequenter in choro nostro dormiunt, ipse mihi respon-

respondit;Sciatis pro certo, quod somnolentia illa ex diabolo est: die enim quadam tempore æstiuo, cùm laudes decantarentur, vidi in dorso fratris Vvilhelmi, qui etiam libenter ibi dormit, clara die serpentem serpere, & statim intellexi quia diabolus esset, qui in eius somnolētia pascebatur. Huiusmodi visionem, teste fratre Richardo, dicebat se de eodē Conuerso sępius vidisse. Conuersus, qui hæc vidit, vocabatur Conradus, vir bonus & iustus, de quo multa excellētiora tibi in distinctione octaua recitabo. Multos per somnolentiam tentat diabolus vexat, & hoc in diuersis formis.

CAPVT XXXIII.

IN Hemmenrode Conuersus quidam valdè acediosus fuit, in choro penè semper dormitans; in cuius capite, alter quidam Conuersus frequenter cattum sedere vidit, qui vt pedes suos oculis Conuersi superposuit, statim ille oscitare cœpit. Quod cùm intellexisset ex relatione eius, qui hoc videre meruit, ne diutius illuderetur à diabolo, sedem stalli sui sic parauit, vt dum dormitaret in partem declinando, sedentem præcipitaret, sicq; somnolentiæ dæmon per artem excussus est, & frater acediosus feruentior in Dei seruitio factus est. Hæc mihi à quodam Conuerso eiusdem cœnobij relata sunt. Quantum dæmones illic dormitantes irrideant, ex subiecto cognosces exemplo.

CAPVT XXXIIII.

QVidam ex senioribus nostris, Fredericus nomine, licet aliàs fuerit vir bonus, de vitio tamen somnolentiæ satis fuerat notatus. Hic nocte quadam, antequam emissus esset conuentus noster, cùm staret ad psalmodiam matutinarum in Hemmenrode, & dormitaret, vidit ante se, in

somnis

ſomnis tamen, virum longum & deformem ſtantem, qui in manu nodum ſtramineum & lutoſum, vnde equi terguntur, tenebat: qui cùm monachum proteruè intuitus fuiſſet & dixiſſet, quid hic tota nocte ſtas & dormitas magnæ fili mulieris? ipſo fimoſo ſtramine in facie eum cecidit: mox ille territus euigilauit, & vt ictum ferientis euaderet, caput retrahendo ad parietē durè ſatis illiſit. Vide quanta ſubſannatio.

CAPVT XXXV.

NVper audiui, quod ſilere non debeo; In eodem monaſterio monachus quidam eſt, qui in choro ſępe dormitat, & rarò vigilat, multum tacens, & parum pſallens. Circa iſtum ſæpe porci videntur, & porcorum grunnitus audiuntur: puto quia colligant ſiliquas de ore eius cadentes. APOLLON. Quid ſunt ſiliquæ, vel quid ſignant? CAESARIVS: Siliquæ ſunt folliculi leguminum, ſignantque verba pſalmodiæ à virtute vacua, quæ ſomnolenti ſine intentione proferunt, & eadem ſemiplenè prolata porcis, id eſt, dæmonibus colligenda proijciunt. Hi verò qui vigilant, & libenter deuoteque cantant, & pſallunt intentè, medullam comedunt, quia gratiam, quæ in verbis latet propheticis, percipiunt: tales in futuro, cum laudatoribus cæleſtis Ieruſalem, adipe frumenti Dominus ſatiabit, id eſt, viſione ſuæ deitatis. APOLLONIVS: Satis ex his quæ dicta ſunt colligo, quod tædium exercitij ſpiritualis ſit à diabolo. CAESARIVS: Vt dicis ita eſt, quia quidam ſunt, qui ſtatim vt cœperint pſallere, orare, & legere, mox dormitare incipiunt, vigiles in lecto, ſomnolenti in choro. Idem dico de audiendo verbum Dei; cùm verba ſecularia audiunt, bene vigilant; cùm verbum Dei eis proponitur, mox dormitant.

Pſal. 147.

CAPVT XXXVI.

IN solemnitate quadam, cum Abbas Geuardus antecessor huius, qui nunc est, verbum exhortationis in capitulo ad nos faceret, & plures, maximè de Conuersis, dormitare, nonnullos etiã stertere conspiceret, exclamauit; Audite fratres, audite, rem vobis nouam & magnam proponam. Rex quidam fuit, qui artus vocabatur. Hoc dicto, non processit, sed ait; Videte fratres miseriam magnã; quando locutus sum de Deo; dormitastis; mox vt verba leuitatis inserui; euigilantes erectis auribus omnes auscultare cœpistis. Ego eidem sermoni interfui. Non solùm personas spirituales, sed & seculares diabolus per somnolentiam tentat & impedit.

CAPVT XXXVII.

MIles quidam Bonnensis, Henricus nomine; tempore quodam quadragesimali carenã fecit apud nos. Postquam reuersus est in domum suam, die quadam occurrens prędicto Geuardo Abbati, ait ad illum; Domine Abbas, vendite mihi lapidẽ illum, qui iuxta talẽ columnã oratorij vestri iacet, & ego dabo pro illo quicquid postulaueritis. Cui cùm diceret; Ad quid vobis est necessarius? respondit; Ego illum ponere volo ad lectum meum, quia talis est natura eius, vt qui dormire nõn potuerit, & caput super illum posuerit, statim dormiat. Illam confusionem fecerat ei diabolus tempore pœnitentiæ, vt quotiens veniens ad ecclesiam se super eundem lapidem causa orationis reclinaret, mox ei somnus obreperet. Simile verbum nobilis quidam; qui ob similem pœnitentiam fuerat in Hemmenrode, fertur dixisse: Molliores, inquit, sunt lapides oratorij Claustri, omnibus lecti sternijs castri mei. Nõ poterat se cõtinere, quin tempore orationis in illis dormiret.

APOLLONIVS: Si non esset grauis culpa accedia in seruitio diuino; non nos ita diabolus ad illam solicitaret. CAESARIVS: Quanta sit culpa huius vitij, pœna te doceat vnius acediosi.

CAPVT XXXVIII.

VIX sunt duo menses elapsi, quod dominus Abbas Campensis retulit nobis de monacho quodam, qui semper in choro solebat dormire, rem terribilem valdè: Nocte quadam, cum ex more dormiret alijs psallentibus, crucifixus de altari venit, dormitantem excitauit, & cum tanto nisu maxillam eius percussit, vt infra tertium diem moreretur. APOL. Stupenda sunt quę dicis. CAES. Monachus acediosus, nauseam Deo prouocat, & angelis sanctis. Vnde cuidam acedioso in persona omnium per Ioannem dicitur à Christo: Vtinam frigidus esses aut calidus, sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. APOLLONIVS: Recordor te superius dixisse idem esse vitium, tristitiam & accediam. CAESARIVS: Verum est, quia acedia est ex confusione mētis nata tristitia, ex hac nascitur malitia & desperatio, sicut subiecto tibi ostendam exemplo.

Apoc. 3.

CAPVT XXXIX.

Desperatio ex accedia orta.

ABBAS de Brumsbach anno præteritó retulit Abbati nostro tentationem quandam ex tristitiá natam terribilem satis, sic dicens: In prouincia nostra quædam extitit puella nobilis, ac formosa, diuitiumque filia, quàm cùm parentes tradere vellent marito, renuit illa dicens; Non nubam alteri viro, nisi sponsó celesti Domino meo IESV. Tandem virginis pertinacia parentes sedati, propriæ illam reliquêre voluntati. Quæ CHRISTO, quasi de victoria gratias agens, cellam sibi fieri fecit, in qua ab episcopo velata & reclusa, ipsi soli

ſoli ſola ſatis deuotè per dies aliquot ſeruiuit. Inuidens tantæ virtuti diabolus, varijs illam tentationibus conquaſſauit, & veneno triſtitiæ innocuum virginis pectus inficiens, ſanam infirmauit. Mox illa cœpit varijs tentationibus fluctuare, in fide nutare, de perſeuerantia deſperare. Inuaſit eam & defectus cordis, tabitudo corporis, torpor in oratione, dolor de recluſione. Interim dum ſic periculosè puella nutaret, ſupradictus Abbas ordinis Ciſtercienſis, cuius curæ ab epiſcopo commiſſa fuerat, viſitationis gratia aduenit, & quomodo viueret, vel quomodo haberet inquiſiuit. Reſpondit illa: Malè viuo, malè valeo, & quare, vel propter quem hic recluſa ſim prorſus ignoro. Cui cùm Abbas diceret; Propter Deum, & propter regnum cælorum. Illa reſpondit: Quis ſcit, ſi Deus ſit, ſi ſint cum illo angeli, animę, vel etiam regnum cælorum? Quis enim iſta vidit? quis inde rediens viſa nobis manifeſtauit? Huiuſcemodi ſermones vt dominus Abbas audiuit, totus contremuit, conuerſuſque ad virginem ait; Quid eſt quod loqueris ſoror? ſigna cor tuum. Reſpondit illa: Ego loquor ſicut mihi videtur: niſi videam iſta, non credam; rogo vt ſinatis me exire, quia recluſionem hanc diutius ſuſtinere non valeo. Tunc Abbas intelligens ex immiſſione diaboli tã repentinam eſſe triſtitiam, & ex triſtitia deſperationẽ, ait; Soror, inimicus gloriæ tuæ inuidens, periculosè te tentat, tu ſta in fide, viriliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine Dominũ. Amicis & cognatis contradicentibus, tu ſanctam hanc elegiſti vitã, tu iſtam deſideraſti recluſionem. Quæ cùm ſurda aure monentis & exhortantis verba perciperet, rogauit eam Abbas, vt ſaltem ſeptem diebus ibi ſuſtineret, donec ad clauſtrum iens & rediens, denuo eam viſitaret. Quod vt promitteret cùm vix obtinuiſſet, ad Pſal. 26.

Q 2 mona-

monasterium pergens periculum virginis fratribus exposuit, & vt orationes speciales per hebdomadam pro illa deuotè ad Deum funderent, omnibus præcepit. Ipse verò in propria persona, quantum valuit, Domino supplicauit pro illa. Hebdomada completa, reuersus ad eam ait; Quomodo habes filia? Respondit illa; Optimè pater, nûquam melius: infra hos dies septem plus sum lætificata, plus consolata, quàm ante tuum discessum fuerim contristata, vel desperata. Sciscitante eo causam cõsolationis, ait illa; Pater oculis meis vidi, de quibus dubitaui: post discessum tuum anima mea de corpore fuit educta, & vidi animas beatorum, vidi præmia iustorum; corpus autem meum vidi oculis animæ in pauimento cellulæ meæ ita exangue iacere, & pallidum, sicut herbam sine succo & arefactam. Interrogata ab Abbate, qualis esset effigies animæ; respondit: Anima est substantia spiritualis, & in sui natura sphærica, ad similitudinem globi lunaris, ex omni parte videt. Quando verò animæ existenti in corpore angelus, siue anima apparet, in lineamentis corporeis se ostendit: quando anima existens in carne à carne libera est, animæ consimili sicuti est apparet. APOLLONIVS: Huic visioni satis concordat, quod Abbas Morimundus animam suam à mortuis rediens, similem esse dixit vasi vitreo, & ex omni parte oculatam, sicut memini te dixisse in distinctione prima, cap. 32. CAESARIVS: Quædam etiam retulit eadem sanctimonialis de aduentu Antichristi, quæ hîc ponere nolo, eò quod multi de illo prophetando decepti sint. APOLLONIVS: Satis me terret, quod Dominus mentem tam sanctam, tam mundam & virginalẽ, tam immundis & tam nephandis tẽtationibus vexari permisit. CAESARIVS: Incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius sicut
Rom. 11.
audies

audies de tentatione alterius cuiusdam sanctimonialis, cuius tentatio tanto est periculosior, quanto incertum est quali sit fine terminanda.

CAPVT XL.

INfra paucos menses quædam sanctimonialis fœmina prouectæ ætatis & magnæ, vt putabatur sanctitatis, à vitio tristitiæ in tantum est turbata à spiritu blasphemiæ, dubietatis, & diffidentiæ adeò vexata, vt caderet in desperationem: de his quæ ab infantia credidit & credere debuit, omnino dubitare cœpit, nec ab aliquo induci potuit, vt diuinis communicaret sacramentis. Quam cùm interrogassent sorores, nec non & neptis eius *carnalis*, cur ita esset indurata? respondit; Ego sum de reprobis, de illis scilicet, qui damnandi sunt. Quadam die, commotus Prior, dixit ad illam: Soror, nisi resipiscas ab ista infidelitate, cùm mortua fueris in campo te faciam sepeliri. Quo verbo illa audito, tunc tacuit, sed verbum bene retinuit. Die quadam; cùm quædam ex sororibus, nescio quò essent ituræ, illa latenter post eas exiens ad littus Mosellæ, super quod situm est monasterium, venit, & cùm nauis, quæ sorores portabat, amota esset de littore, in fluuium se præcipitauit: hi verò qui in naui erant, sonum aquæ motæ audientes & respicientes, corpus eius canem putantes, nutu Dei vnus cognoscere volens certius quid esset, ad locum ocyus cucurrit, & vt hominem vidit, flumen intrauit & extraxit. Tunc considerantes quod supradicta foret sanctimonialis, iam penè suffocata, territi sunt omnes, & curam ei adhibentes, postquam aquam euomuit, & loqui potuit, interrogauerunt eam dicentes: Quare tam crudeliter egisti soror? respondit illa: dominus iste, digito Priorem ostendens, minatus est mihi, quia me mortuam

ſepelire deberet in campo, vnde magis elegi gurgitem hunc ſupernatando deſcendere, quàm beſtialiter in campo ſepeliri. Tunc ad monaſterium illam reducentes, diligentiorem ei cuſtodiam adhibuerunt. Ecce quanta malitia naſcatur de triſtitia. Fœmina iſta, ab infantia nutrita eſt in monaſterio, virgo caſta, deuota, rigida, religioſa, &c, ſicut mihi retulit vicini monaſterij magiſtra, omnes puellæ ab ea educatæ, cæteris virginibus magis ſunt diſciplinatæ, magis deuotæ. Spero tamen quod Deus, qui multum eſt miſericors, multiſque modis electos ſuos tentat, qui tam miſericorditer de flumine illam liberauit, priſtinos eius labores attendens, finaliter perire non ſinet. Multa tibi poſſem huiuſmodi triſtitiæ exempla recenter geſta referre, ſed timeo quod infirmis non expediat talia legere vel audire. APOLLONIVS: Ego iam ſatis didici, nihil fieri ſine ratione, fortè ideo Deus talia permittit, ne aliquis, quantumlibet ſit perfectus, de ſuis virtutibus, vel virtutum operibus præſumat, ſed Deo totum, à quo eſt bonum velle, poſſe, facere, & perficere, attribuat. CAESARIVS: Verum dicis. Idcirco vxor Loth inobediens, verſa in ſtatuam ſalis, vt ſit malis exemplum, bonis condimentum.

Geneſ.19.

CAPVT XLI.

VIX ſunt tres anni elapſi, quod Conuerſus quidam, ex nimia triſtitia, finalem incurrit deſperationem miſerabiliter. Loquendo vel ſcribendo de huiuſmodi tragœdijs nephandis, inuitus exprimo nomina locorum, vel perſonarum, ſiue ordinis qualitatem, ne per hoc aliquam religioſis videar inferre verecundiam. Idem frater, bene mihi fuit notus, vir à iuuentute vſq; ad ſenectu-

tem laudabiliter & ſine querela inter fratres conuerſatus, ita vt nullus illo videretur in ordinis obſeruatione diſtrictior,& in virtutibus ſuperior: rarò loquebatur, rarò indultis conſolationibus vtebatur: neſcio quo Dei iudicio ita triſtis & puſillanimis effectus eſt, vt tantum de peccatis ſuis timeret, & omninò de vita æterna deſperaret. Non quidem dubitauit in fide, ſed tantùm deſperauit de ſalute. Nullis ſcripturarum auctoritatibus poterat erigi, nullis exemplis ad ſpem veniæ reduci, modicum tamen creditur peccaſſe. Cui cùm fratres dicerent, quid habetis vnde timetis, quare deſperatis? Reſpondit: Non poſſum dicere, ſicut conſueui, orationes meas, & ideo timeo gehennam. Quia triſtitiæ vitio laborabat, idcirco acedioſus erat, & ex vtroque, nata eſt in corde eius deſperatio. Poſitus in infirmatorio, quodam mane ad mortem præparatus ad magiſtrum ſuum venit, dicens: Non poſſum diutius contra Deum pugnare. Illo verba eius minus conſiderante, ad piſcinam monaſterio proximam abijt, & in eam ſe præcipitans ſuffocatus eſt.

CAPVT XLII.

IN alio quodam monaſterio ſanctimonialium anno præterito ſimilis penè caſus contigit, licet cauſa impellens diſſimilis fuerit. Puella quædam, ſicut mihi retulit quędam ſanctimonialis eiuſdem ordinis, à quodam homine miſero, habitu quidem religioſo, non animo, ita magicis artibus eſt dementata, vt tentationes ab illa conceptas ſuſtinere non poſſet; nemini tamen ſuam paſſionem aperire voluit, ſed ſolummodo dixit; Exire volo, quia pœnitet me huc veniſſe. Quæ dum exire non permitteretur, triſtitia vrgente, in puteum ſe nullo vidente præcipitans extincta eſt;

quam dum vbique quærerent, nec inuenirent, recordatæ sunt quædã sorores eam dixisse: Ego suffocabo me in puteo. Quæsita est ibi, & inuenta, sed mortua. Eodem tempore quidam homo miserabilis, alterius cuiusdam monasterij sanctimonialem simili extraxit malitia & impregnauit, quæ in seculo mortua est.

CAPVT XLIII.

ANte hos annos tredecim, conuentus noster veniens de messione, cùm nauigio Rhenum ascenderet, & in villam Coloniæ vicinam, quæ Rodinkirge dicitur, veniret, iuuencula quędã in ipsa hora vitam finierat, adhuc iacens in terra; de qua dicebatur, quod à quodam viro genuisset prolem, & quia ab eo fuerat repudiata, ex tristitia vehementi, talem sibi inflixerat mortem.

CAPVT XLIIII.

ANTE illud tempus, adolescens quidam Coloniæ vestes suas deluserat, pro quo infortunio ita tristis effectus est, vt solarium domus suæ ascenderet, & laqueo vitam finiret. Vides nunc, quàm periculosa sit tristitia, quæ non est secundum Deum? APOLLONIVS: Quid sentiendum est de animabus istorum? CAESARIVS: Si sola tristitia & desperatio, non frenesis, aut mentis alienatio, in causa fuerit, haud dubium quin damnati sint. De furiosis & fatuis, in quibus ratio non viuit, quæstio non est quin saluentur, quocunque modo moriantur, si tamen prius habuerunt charitatem. De supradicto Conuerso, quidam vir sapiens, qui illum bene nouit, me audiẽte sic ait: Non credo quod vnquam perfectè fecerit confessionem suam: Deus enim iustos & timentes se, licet ex eis aliquando quosdã, iusto suo iudicio, per-

permittat in sensu periclitari, non tamen illos sinit tam miserabili morte finiri. Ecce exemplum.

CAPVT XLV.

IN Saxonia ciuitate Brunsvvich, miles quidam nobilis fuit, nomine Baldevvinus, eiusdem ciuitatis aduocatus: iste, inspirante Deo, seculum deserens, in domo quadam ordinis nostri, quæ Relaxhusen dicitur, habitum suscepit; qui toto anno probationis ita sibi rigidus extitit, vt tā ab Abbate, quàm à magistro suo sæpe argueretur. Factus verò monachus, tanti fuit feruoris, vt non sufficerent ei communia; imò etiam communibus superadderet multa specialia, & præponeret priuata. Cæteris quiescentibus, ipse laborauit; alijs dormientibus, ipse vigilauit. Tandem ex nimijs vigilijs & labore, exsiccato iam cerebro, tantam capitis incurrit debilitatem, vt nocte quadam, antequam conuentus ad matutinas surgeret, oratorium intraret, formam nouitiorum ascenderet, & funi cāpanæ collo suo circumligato, desiliret, ipsamque campanā, mole corporis trahendo, crebris ictibus pulsaret. Territus custos, festinauit in oratorium; sed multo amplius territus est, dum sic pendere videret monachum: accurrens tamen funem incidit, & adhuc palpitantem, & penè strangulatum, deposuit atq; refocillauit. Ab illo tempore nūquam sensum pristinum recuperare potuit. Adhuc dicitur viuere, nec est ei curæ, quid, vel quando comedat, siue quamdiu dormiat. Sic quandoque de indiscreto feruore, nascitur vitium acediæ. APOLLONIVS: Dictum est superius, de acedia siue tristitia etiam nasci pusillanimitatem, hæc non videtur mihi esse vitium. CAESARIVS: Arbor mala, non potest facere fructum bonum. Licet pusillanimitas cæteris filiabus acediæ siue tristitiæ minor videatur esse

Indiscreti feruoris exemplum.

Matth. 7.

malitia,

malitia, satis tamen tentatio illius est periculosa; ipsa conuerti volentes ad bonam vitam, sæpè auertit; conuersos, ne proficiant, impedit. APOLLONIVS: Da exemplum.

CAPVT XLVI.

CAESARIVS:

Pusillanimitatis exempla.

ABbas quidã nigri ordinis, modò monachus in ordine nostro, narrauit mihi, quod magister quidam Parisiẽsis ad ordinem nostrum venire desiderans, silentium primi anni, ex quadam pusillanimitate mentis ita timuit, vt ordinem nigrorum intraret, ibique probationis annum compleret: qui mox vt factus est monachus, dixit ad conuentum: Gratias ago vobis domini mei de beneficijs mihi à vobis exhibitis, quia ad quod veni, hoc apud vos expleui; modò cum licentia vestra migro ad ordinem Cisterciensem: non enim veni vt vobiscum manerem, sed vt inter vos tentationes, quas timui mihi, temperarem. Veniẽsque ad quandam domum ordinis nostri, non vt nouitius probationem intrauit, sed habitum tantùm mutauit.

CAPVT XLVII.

REcordor nunc cuiusdam viri valde literati, & cuiusdam nobilis ecclesiæ prælati; huic cùm nuper dicerem, quare non venitis, vt quid tandiu expectatis? Respondit mihi; Non audeo intrare in tentationem; districtionem ordinis, tentationem appellans; ex multo enim tempore voluntatem habuit veniendi ad ordinem, sed quadam pusillanimitate impeditus est vsq; huc. Huic congruit illud Salomonis: Qui obseruat ventum

Eccli. 11. non seminat. Ventus est tentatio, seminatio conuersio: qui nimis timet in ordine tentari, vix poterit ad

rit ad ordinem conuerti. Noui plures in seculo, tã clericorum, quàm laicorum, qui à multo tẽpore votum fecerunt, nec tamen audent conuerti timore tentationum; semper ante oculos habent tentationes, sed non considerant multimodas, quæ in ordine sunt, consolationes. Ecce exemplum.

CAPVT XLVIII.

Retulit mihi Daniel Abbas Sconauię, militem quendam honestum, & in militia nominatũ, in Campo factum fuisse monachũ. Hic cùm alium quendam militem, æquè in armis strenuum, in seculo amicum habuisset, & die quadam ad conuersionem eum hortatus fuisset; respondit ille magnæ pusillanimitatis verbum; Verè amice, ego fortè venirem ad ordinem, si non esset vna res quàm timeo. Interrogante monacho, quænam esset res illa. respondit miles; Vermiculi vestimentorum; pãnus enim laneus, multos vermiculos nutrit. Tunc ille subridens ait; O fortem militem, qui in bello diaboli non timuit gladios, in malitia Christi timere debet pediculos? Auferent tibi nunc pediculi regnum cælorum? Ille, licet ad hæc verba tunc tacuerit, tẽpore tamen modico emenso, effectu respondit: nã & ordinem, tam verbis, q̃ exemplo illius prouocatus, intrauit. Cõtigit vt postea hi duo conuenirent Coloniæ in ecclesia beati Petri, Monachus verò Campensis, cùm alterum regulariter salutasset, subridens adiecit; Quid est frater, times ne adhuc vermiculos? Ille, bene recordãs vnde talis interrogatio haberet originem, & ipse subridendo respondit verbum bonum & memoria dignũ; Crede mihi frater, & hoc pro certo scias, quia si essent omnes vermiculi omnium monachorum in meo corpore, non me de ordine morderent. Quo verbo audito, ille multum ædificatus est,

multis

multis ad ædificationem recitans. Vides quantæ fortitudinis sit factus is, qui ante conuersionem nimis fuerat pusillanimis? vnde hoc, nisi ex diuinis consolationibus, quæ sunt in ordine? Hæc de his dicta sint, quos vitium pusillanimitatis ne conuertantur auertit. Nunc audi aliqua exempla de his, quos post conuersionem, ne proficerent tentauit, & impediuit.

CAPVT XLIX.

Nouitiorum tentationes.

Scholasticus sancti Andreæ in Colonia Godefridus, cùm esset vir debilis, & decrepitæ ætatis, ad ordinem cum multa animi instantia venit. Ego verò cum ipso in probatione fui; de quo etiam plurima, quibus vexabatur tentationum genera vidi & audiui. Die quadam cùm ad chorum festinaret, & cappam suam induere conaretur, diabolus conatum eius impediuit, cappamque fortiter extraxit. Tandem post non modicam fatigationem ad se reuersus, à diabolo se impediri considerans, cappam induere cessauit, & signans se, fugauit inimicum, nec aliquid deinceps passus est impedimentum. Cum iam ad finem tenderet annus probationis, cœpit ei diabolus ad mentem reducere diuersa, quæ in seculo habuerat commoda, proponere etiam plurima, quæ in ordine esse videntur incommoda, pondus videlicet vestimentorum, longas vigilias, & silentium, calorem in æstate, & frigus in hyeme, regulare ieiunium, & tenuē dietam, & cætera huiusmodi similia: in quorum omnium consideratione ita pusillanimis effectus est, vt omninò de perseuerantia desperaret, & dixit mihi; Non putabam ordinem tantæ esse districtionis; vsque ad hoc tempus æstimaui, quod minuti carnes comederent, & quod monachi sine cucullis suis dormirent; pœnitet me huc venisse; propositi

positum meum est, vt per memetipsum cantem in ecclesia mea in Herlisheim, cuius pastor sum, quæ satis malè modò locata est, & spero per Dei gratiam, quod honestè & sine querela regere debeam in ea plebem mihi commissam. Cui respondi: Tentatio diaboli est, qui vos sub specie boni eijcere conatur. Tunc ait: Si istud non est bonum, reuertar ad præbendam meam, & in ambitu claustri cameram aliquam mihi eligam, vbi tam canonicè viuam, vt alij exemplo meo ædificentur; chorum frequentabo, & quicquid mihi subtrahere potero, pauperibus erogabo: Ad quod iterum respondi; Et hoc consilium diaboli est; si reuersus fueritis, omnibus eritis derisui, & qui hæc suasit, in peccata pristina vos præcipitabit. Sic eo fluctuante, cùm die quadam ego ad latus eius sederem, & verba cōsolationis impenderem, codicem psalmorum arripuit, & ait; Videamus quid de me dicturi sint fratres mei, si reuersus fuero: primus autem versiculus qui occurrit iste erat; Aduersum me loquebantur, qui sedebant in porta, & in me psallebant, qui bibebant vinum. Statimque exclamauit: Verum prognosticum: ego, inquit, tibi exponam prophetiam istam; Si rediero ad sanctum Andream, concanonici mei, quotiens in porticu ecclesiæ suæ sedebunt, ipsi aduersus me loquentur, me iudicantes, & de salute mea disputantes: noctibus verò, quando sedebunt ad ignem, & vacabunt potationibus, ero psalmus eorum. Sicque Dei misericordia ad mentem reductus, & à se confortatus, monachus effectus est, & non multo post in bona contritione defunctus, migrauit ad Dominum. *Psal. 68.*

CAPVT I.

Reinerus, iam dictæ ecclesiæ sancti Andreæ Scholasticus, & fratris Godefridi successor,

cùm

cùm post eius mortem fieret apud nos nouitius, in tantum cœpit varijs tentationibus vexari & turbari, vt pusillanimis effectus, die quadam Domino Geuardo Abbati diceret: Non possum hîc diutius manere, quia nec ordinem valeo diutius sustinere. Quem cùm interrogasset; quò vultis ire? Respondit ille; Ad præbendam meam oportet me redire. Tunc Abbas, quasi vir prudens, quandam seueritatem simulans cœpit (nescio ad quem) clamare; Afferte mihi securim: cui cùm diceret nouitius; Quid debet securis? respondit; vt præcidantur pedes vestri. Credite mihi, magis volo vos sine pedib' semper pascere, quàm vos sinam abire, & confundere domum nostram. Tunc ille subridens ait; Melius est vt maneam, sicq; per verba iocosa, cessauit tentatio satis dura. APOLLONIVS: Vt considero, nouitius facilè tentatur, & facilè sanatur. CAESARIVS: Hoc plenius scies in sequenti capitulo.

CAPVT LI.

NOuitius quidam cum in Hemmenrode satis tranquillè annum peregisset probationis, & volũtate stabilitatis expressa in capitulo, radendus esset in monachum, atq; is, qui eum radere debebat, rasorium in corrigia corrigeret, diabolus eadem hora sic iuuenem contristauit, sicque pusillanimem reddidit, vt mutato animo rasorem non admitteret. Quo viso, dominus Hermannus Abbas loci sanctę Marię, tunc ibidem Prior, simulata quadam iocunditate accurrit, collum iuuenis vtroque brachio strinxit, & quia eadem tristitia ex immissione esset diaboli docens, fluctuantem ocyus ad tranquillitatem perduxit. Tentatione verò sedata, mox adolescentis facies, non sine assistentium admiratióe, est serenata, & permisit se radi. Sicut mihi re-

hi retulit iam dictus Abbas, ita vultus nouitij subitò fuerat immutatus, vt nigredo maxillarum, & tremor labiorum satis ostenderent, quid corde concepisset. APOLLONIVS: Ecce istud est quod iam dixi, quia nouitijs tentatio facilè veniat, & facilè recedat. CAESARIVS: Quædam tentationes nouitiorum tam duræ sunt, & tam validæ, vt illas conpescere valeant non verba, non exempla, sed sola potentia atque consolatio diuina.

CAPVT LII.

NOuitius quidam tempore probationis suæ, ex quadam tentatione diabolica, quam nunquam ante conuersionem senserat, grauissimè turbabatur: Erat enim eadem tentatio de incarnatione Verbi, non quod de illa malè sentiret, sed diabolus per spiritum blasphemiæ feruorem mētis illius nitebatur extinguere, vt dum de ea dubitaret, tantos pro Christo subire labores recusaret. Die quadam, cùm staret ad Primam in choro nouitiorum contra altare, contemplatus est oculis corporeis imaginem crucifixi in aëre venire ad se, ac si diceret; Quare dubitas? respice in me, ego sum ille, qui natus & passus sum pro te. Per aliquā horā ante faciem eius pendens erat ipsa imago, quā tantùm videre potuit ab vmbilico & supra. Interrogatus à me, si sciret quid hoc signaret, respōdit; Dominus mihi contulit gratiā illam, vt nihil impudicū, & ꝙ lædere possit verecundiam meam, cogitare possim de illo, & ideo intellexi, quod tantum partes corporis sui superiores, non inferiores mihi ostendere dignatus est, Ab eadem hora, omnis illa cessauit tentatio, quam ante nulla confessio, nulla sanare potuit oratio. Et licet iam dicta tentatio cessauerit, non tamē tentator cessauit: quem enim deijcere non potuit per blasphemiam,

fugare

fugare conatus est per acediam. Nam per plurimos dies, quotiens ire debebat ad ecclesiam ad horas canonicas, venissetq; ad ostium cellæ, sensibiliter, & tam grauiter scapulis diabolus illum depressit, vt compelleretur residere & quiescere. Factus monachus, tam fortis, & tam feruens est in ordine effectus, vt tædere nesciret, quacumq; specie acediæ impugnatus.

CAPVT LIII.

Abbas Philippus de Otterburg, retulit Abbati nostro de quodam suo nouitio tentationē satis grauem, & sola Dei reuelatione sedatam. Cum enim idem nouitius tam grauiter esset tentatus, vt à nullo hominum posset consolari, & firmum cœpisset propositum recedendi, eadem nocte, qua de mane ad seculum redire voluit, tale somnium vidit. Visum est ei, quia staret ante ostium portæ, de qua duas hinc inde considerauit vias exire; vna ex illis vergebat ad dexteram, altera ad sinistram; vtraque tamen ducebat in syluam oppositam. Stante nouitio in biuio, cùm dubitaret quam illarum eligeret, senem quendam cominus stare conspexit, cui sic ait; Bone vir si nosti, ostende mihi quæ ex his duabus vijs sit rectior, & ad ambulandum commodior. Ad quod ille respondit: Ego plenè & bene te expediam. Via hæc, quæ est à dextris, in nemore per breue spacium spinosa est, inæqualis, lutosa, & aspera, postea sequitur cāpus amœnissimus, longus, planus, varijsque floribus decoratus. Via vero quæ est à sinistris, in sylua quidem commoda est. plana, sicca, lata, & bene trita, satisque deliciosa, sed non longa, cui campus mox continuatur longus scopulosus, lutosus & asperrimus, etiam ipsi visui horrendus. Ecce totum prædixi tibi, quodcunque volueris elige. Hoc dicto no-

tio nouitius expergefactus est, non dubitans visionem propter se factam, vtpote bene suæ tentationi congruentem. APOLLONIVS: Vellem scire interpretationem huius visionis. CAESARIVS: Via ad dexterã, vitam signat monasticam & spirituale; via ad sinistrã, vitam seculare, atq; carnale; sylua, psens vita est, in qua more arborũ homines crescunt per ætatẽ, & succiduntur per mortem. Vtraq; vita breuis est, siue monastica sit, siue secularis: illa in præsenti spinosa est, per rigorẽ ordinis, inæqualis per multimodam tentationem, lutosa per humilitatem subiectionis, angusta per raritatem voluntariæ paupertatis: Angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, quæ per dexteram designata est. Campus verò longus, & amœnus, paradisus est, quam per multas tribulationes oportet nos introire. Econtra, vita secularis atque carnalis, quam sinistra designat, eò quod ad sinistram Christi in se gradientes ducat cum hœdis iudicandos, in præsenti commoda est, ob carnis necessaria, plana propter prospera, sicca propter inobedientiam, lata & bene trita, eò, quod multi ambulent per eam, deliciosa propter concupiscentiam oculorum. In hunc modum visum interpretans, à tentatione apostasiæ liberatus est, atque à pusillanimitate spiritus & tempestate. APOLLONIVS: Satis est mirabile, quod Deus tam efficaciter spiritum instruit hominis dormientis. CAESARIVS: Recordor nunc cuiusdam nouitij, vigilando quidem satis tentati, & per visum nocturnum, non minori virtute, ab eadem tentatione liberati.

Matth. 7.

Act. 14.

Psalm. 54.

CAPVT LIIII.

ALNA domus est ordinis nostri in Flandria sita; cuius mentionem feci in distinctione

prima,cap.vj.in hac ante non multos annos miles quidã nobilis, Gerardus nomine de Castro Turno oriundus,conuersus est;cumque nouitius in choro nouitiorum staret , & clamores monachorum in choro superiori super caput suum cãtantium frequenter exciperet,tentari cœpit. Amplius tamen caput eius turbabatur, quotiens Alleluia cantabatur,in illo maximè voces exaltari solent; & factus ex hoc pusillanimis,accessit ad Priorem,& ait;Domine Prior,caput meum doleo, nec diutius tãtum clamorem super caput meum tolerare potero.Cui Prior verba quædam consolationis impendit, sed parum illi profuit. Nocte quadam, cùm maximè de hoc nouitius tentaretur, vidit se in somnis à quibusdam militibus,aliquando inimicis suis, vndique vallatum,nec aliquod refugij superesse subsidium : cumque putaret se celerius esse capiẽdum, vel interficiendum, clamauit ad Dominum dicẽs; Domine libera me in hac hora: & circumspiciens, mox vidit exercitum candidatorum de longè venientem, sibique in auxilium properantem : signifer autem,qui præcedebat,pro signo militari Alleluia finaliter clamauit,crebrò id repetens, qua vociferatione hostes territi & dispersi, fugam inierunt,nouitium solum relinquentes. Qui expergefactus,non solùm gauisus est se fuisse liberatum ab eis, qui eum circundederant in nocturna visione, sed, quod magis eum angebat, prædicta videlicet tentatione.Manè accedens ad Priorem, dixit ei satis hilariter;Rogo vos domine Prior, vt adhuc altius & fortius cantetis Alleluia super caput meum, non me amodò turbabit clamor diuinæ laudis : & recitauit ei visionem per ordinem. Ista nobis retulit sanctæ recordationis VValterus de Bibach, qui eundem Gerardum vidit & agnouit. APOLLONIVS : Puto etiam nonnullos monachos de aposta-

apostasia tentari. CAESARIVS: Multi de ea tentantur, & viriliter reluctantur: alij tentantur, & tam voluntate, quàm opere prorsus superantur: quidam verò tentantur, & concepta voluntate, diuinis reuelationibus, siue ordinatione, ante casum reuocantur: nonnulli verò, flagellis cohibentur. APOLLONIVS: De his mihi dicas exempla. CAESARIVS: De primis & secundis, quia tentatio eorum satis est vsitata, non est necesse tibi dicere exempla. De nouissimis verò tibi dicam quod audiui.

CAPVT LV.

Monachus quidam de Ottirburg, teste domino Philippo Abbate eius, qui hæc retulit, tentationes incurrit, vt redire proponeret ad seculum. Nocte quadam, cùm staret in choro, & mente tractaret, quando, vel quomodo de monasterio exiret, præ tædio cantare non potuit. In laudibus verò, dum canticum sancti Habacuc psallerent, eò quod esset feria sexta, iam dictus Abbas ad excitandum fratres circumiuit; qui cùm venisset ad monachum illum fluctuantem, & non cantaret, putans eum dormire, se ad illum inclinauit, & versiculum, qui eadem hora psallēdus erat, in aurem vigilantis fortiter clamauit, dicens: Egredietur diabolus ante pedes eius. Qua voce audita, satis territus est ille, putans Abbatem per aliquam reuelationem cogitationes suas peruersas scire, quibus tam manifestè sententia prophetica visus est respondere: nec aliter intelligens verba prophetæ, quam de se facta, timuit maledictionem eius si abiret incurrere, & diabolum itineris sui ducem habere: sicque virtute diuina reuocatus à malo proposito, stabilis factus est; & miratus est Abbas vt intellexit.

De apostasia tentati, resipiscentes.

Habac. 3.

CAPVT LVI.

SAnctimonialis quædam circa principium conuersionis suæ, sicut ipsa mihi retulit, tã grauiter tentata fuit, vt doleret se venisse ad religionem. Reduxit ei ante cordis oculos diabolus delitias seculi, quas dimiserat; penuriam monasterij, quam sustinebat, & cœpit ex hoc grauiter tentari & contristari. Quæ cùm tentationes diutius sustinere non posset, nocte quadam voti sui immemor, de lecto surgens, & de monasterio egredi volẽs, ad ostium quoddam, quod ad cœmiterium ducit, venit, vt transilito muro ad seculum iret. Nutu Dei factum est, vt in superiori limine tam fortiter capite impingeret, vt concusso cerebro retrorsum caderet, & diu quasi exanimis iaceret. Tandẽ ad se reuersa ait; Quò vis ire misera? quod diabolo debuisti, hoc exoluisti: reuertere nũc in claustrũ, quia nõ est voluntas Dei vt vsquam vadas. Vides quàm misericorditer Deus suos cõseruet, nunc per somnia, nunc per quædam præsagia, nũc per flagella. Ex his satis poteris colligere, quod quædam nouitiorum tentationes, nec non & monachorum, non verbis humanis, & exẽplis possint curari, sed sola diuina virtute. Hæc tibi dicta sufficiant de tentationibus acediæ vel tristitiæ. Vis nunc aliqua audire exempla de auaritia? APOLLO. Volo & desidero, quia hoc vitio non solum seculares, sed & claustrales satis tentantur. Vnde peto vt idem vitium mihi describens, filias eius enumeres, & sic exempla subiungas.

CAPVT LVII.

CAESARIVS.

De Auaritia. AVaritia est gloriæ, seu quarumlibet rerum insatiabilis & inhonesta cupido. Hoc vitiũ alio nomine vocatur philargyria. Videtur tamẽ inter hęc duo aliqua esse differẽtia, quia, Auaritia

ritia est immoderatus appetitus habendi omnium rerũ; Philargyria verò per quam singulari appetitu pecuniç colligendæ frena laxantur. Auaritia aũt filię sunt, fallacia, ꝓditio, periuria, inquietudo, violẽtia, contra misericordiam obdurationes cordis. Auaritia in duobus consistit, in acquirendo scilicet, & retinendo; de cuius malitia per Salomonem dicitur: Conturbat domum suam, qui sectatur auaritiam. Dominus volens Zachariæ ostendere vnde maximè procederent mala mundi, ostendit ei amphorã, per cuius amplũ os intelligeret cupiditatẽ. Ipsa in eodem propheta dicta est oculus in vniuersa terra. Secũdum Apostolum: Radix omnium malorum est auaritia. Per eã non solùm tentantur personæ seculares, sed etiam spirituales. Iacob regredientem ad terram natiuitatis suæ, secutus est Laban, volens eũ retinere; quẽ cum retinere nõ posset, ait: ad tuos ire volebas, cur furatꝰ es deos meos? Iacob, qui interpretatur luctator, vel supplãtator, significat virũ monasticum, qui esse debet supplantator vitiorũ; Laban verò, qui sonat candidus, designat mundum. Contingit frequenter, vt aliquis mundum per conuersionem deserat, nec tamen conuersus ab auaritia cor suum cohibeat: hunc iustè mundus insequitur & dicit; Desiderio erat tibi domus patris tui, id est, patria cœlestis, cur furatus es Deos meos? ac si dicat; Cur sectaris auaritiam? de auro & argento, quod religiosi satis appetunt, idola fiunt. Non ergo sine causa auaritiam, idolorum seruitutem vocat Apostolus. Rachel, quæ interpretatur videns Deum, anima est Religiosi, quæ dum mundi huius diuitias concupiscit, quasi idola sub stramentis abscondit. Omnia enim corporis necessaria, quæ monachis regula concedit, quia vilia sunt, stramenta dici possunt. APOL. Sæpè ordo noster a secularibus de auaritia iudicatur. CAESAR.

Prouer. 15. *Zachar. 5.* *Ibidem.* *1. Tim. 6.* *Genes. 31.* *Coloss. 3.*

Religiosis sæpè falsò tribui auaritiam.

quod illi auaritiam, hoc nos dicimus esse prouidẽtiam: omnes hospites superuenientes, ex mandato regulæ tenemur sicut Christum suscipere, quibus si negaretur hospitalitas, qui modò ordinem iudicant de auaritia, tunc fortè amplius eundem iudicarent de impietate & immisericordia. Penè nulla domus est ordinis, quæ nõ sit obligata debitis, tũ propter hospites & pauperes, tũ ,ppter eos, qui quotidiè conuertũtur, & sine scãdalo repelli nõ possũt. Vt enim dispensatores nostros excusem, non de toto, sed de tanto, sæpe hac necessitate oportet illos, velint nolint, auere. Quanta pœna vitium auaritiæ in præsenti, siue in futuro plectatur, vel quãta gloria & fructu diuitiarum contemptus in præsenti etiam remuneretur, quibusdam tibi ostendam exemplis. Magna erit eius gloria in futuro.

CAPVT LVIII.

Auaritia punita in hac vita.

MILES quidam Cæsarius nomine, de proxima villa Vvintere oriundus, fratrem habuit carnalem nomine Herminoldum Bõnensis ecclesiæ Decanum; iste eidem Cæsario accommodauerat de pecunia ecclesiæ 20. marcas Coloniensis monetæ. Mortuo Decano, Præpositus, & fratres militem, quia pecuniam sibi cómodatam reddere recusauit, imò, quod deterius erat, omninò negauit, & quia illum testibus conuincere non potuerunt, iurare compulerunt. Miles verò, stimulatus auaritia, iurauit & peierauit, equum ascendit & abijt, sed manum Domini effugere non potuit.

Periurium punitur. 1. Tim. 6.

Cùm autem complesset medium viæ, ire volens ad domum suam, procedere non potuit. Nam propter auaritiam, quæ radix est omnium malorum, Dominus gressum illius in terra fixit, & quia mentitus fuerat, linguæ eum officio priuauit. Sentiens se ille iusto Dei iudicio non posse loqui, neque procedere

cedere, vel saltem Bonnam redire, sanctum Abraham patriarcham, qui tunc ei in mentem venit, satis deuotè inuocauit, dicens; Sancte Abraham, si tuis meritis cum officio linguæ gressum recepero, mox Bonnam reuertar, & fratribus suam pecuniam restituam. Statim vt hæc vouit, loqui cœpit, gressumque recepit, pecuniam reddidit, & de periurio pœnitentiam egit. Hæc idem Cæsarius retulit Abbati nostro, vir quidem simplex, & satis bene morigeratus, obijtque nouitius in domo nostra. APOLLONIVS: Si Deus adeò durè punit auaritiam in personis secularibus, puto quod multo acrius illam puniat in claustralibus. CAESARIVS: Verum est, maximè vbi filiæ adsunt, fallacia scilicet, & fraus, violentia, & contra misericordiam induratio cordis.

CAPVT LIX.

CEllerarius quidam ordinis nostri tentatus auaritia, viduam quādam defraudauit, immemor parabolę Salomonis Conturbat domum suam, qui sectatur auaritiam. Dominus verò non immemor vindictæ, anno eodem, totum penè vinum, quod monasterio creuerat, ita deteriorauit, vt nullius esset saporis vel coloris. Sentiens Abbas tantam plagam non esse sine causa, virginem Christi Azelinam, quæ tēporibus meis Coloniæ fuit, vt sibi à Domino causā illi' flagelli peteret reuelari, humiliter exorauit. Quod cùm fecisset, responsum est ei, quia propter fraudē esset Cellarij sui, quā in talē viduā exercuerat; & adiecit Dominus; Adhuc eum tangam vna plaga maiori. Quod factū est ita: eodem enim anno, miles quidam omnem penè annonam monasterij incendit in horreis, sicque plaga cessauit. APOL. Cùm Deus valdè sit misericors, quid est quod propter vnius hominis fraudem,

Auaritia religiosorum punita.

Prouerb. 15.

Iosue. 7. omnem puniat congregationem? CAESARIVS. Sicut legitur in Iosue, propter auaritiam Achan, qui de anathemate Iericho tulit, in omnem populum ira Dei desæuit: nã sicut Deus misericors est, ita & iustus est. Si propter vnius meritũ sæpe multitudini parcit, quid miraris, si dictante eius æquitate, aliquando propter vnius delictũ, multos punit? APOL. Si hæc ita se habent, videtur mihi vtile subiectis, & necessarium prælatis, vt frequenter officiales suos moneant, ne alicui fraudem inferãt, ne fortè per hoc flagellum contra se iudici porrigant. CAESAR. Verum dicis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit. 1. Cor. 5. Non solum Deus punit, si instinctu auaritiæ damna alijs inferamus, imò etiam si nostra auarè retinendo, egentibus non impertiamur, vel exhibita immisericorditer ante tempus subtrahamus.

CAPVT LX.

IN Brabantia domus est ordinis nostri, quæ Vilarium dicitur, in qua hospitib⁹ & ægenis multa bona sæpè exhibita sunt, & adhuc quotidie exhibentur. Hoc anno, cùm essent in eadẽ prouincia tempora cara, fratres eiusdem cœnobij summã annonæ suæ taxantes, &, sicut mos est humanæ infirmitati, defectum timentes, ex diabolica, vt patuit, tentatione, subsidiũ quod pauperibus satis largiter impendere cõsueuerant, vsq; ad messem subtrahere consiliati sunt. Eadẽ nocte, sicut retulit nobis quidã monachus, de eadem domo veniens, piscina, quę erat vltrà claustrũ, erupit, & per diuersas se diffundens officinas, grauiter illos dãnificauit. Quod fratres, vtpote viri iusti & timorati, peccatis suis & maximè conceptæ auaritiæ in pauperes deputantes, mutato cõsilio, sicut ante beneficia illis solita impenderunt. APOLLON. Vellẽ nunc ali-

quã

qa audire exempla de pœna auaritiæ in vita futura. CAESARIVS: Hoc differendum est vsque ad distinctionem duodecimam, in qua tractandum est de pœna & gloria mortuorum. Interim tibi dicam quædam exempla contra auaritiam, vt cognoscas quantum boni, quantumue gloriæ consequantur hi, qui ab auaritia tentati, superati non fuerint.

CAPVT LXI.

Abbas quidam nigri ordinis, sicut retulit mihi quidam Abbas de ordine nostro, venit ad Abbatem quendam Clareuallis, dicens illi; Domine Abba, date mihi falcem, & ego dabo curuum vobis baculum. Ille, quid facere vellet statim intelligens, virum suscepit, habitum mutauit, & quia hominem prudentem eundem esse considerauit, non multo post domui cuidam ordinis nostri Abbatem eum præfecit. Eodem tempore domus illius fratres, pro quibusdam possessionibus cũ quibusdam personis secularibus contenderunt: ventilata est causa coram iudicibus, & data est sententia pro Abbate & fratribus. Postea Cellarius Abbati secretè dicebat; Domine bene hodie placitauimus; sciatis tamen, causam nostram non ex omni parte fuisse iustam. Audito hoc verbo, Abbas satis turbatus est, tacuit tamen. Sequenti die capitulum intrauit, Cellarium proclamauit & deposuit, eò quod auaritiæ suæ consulens, suppressisset veritatem, & misso pro aduersarijs nuntio, ait illis; Boni homines, bona vestra vestra sint, ego à die hodierna non repetam illa: qui cum gaudio recedentes, ita in Abbatis simplicitate & iustitia ædificati sunt, vt cõpuncti ocyus redirent, & bona pro quibus diu contenderant, grato animo monasterio liberè conferrent; quæ cùm non consentiret Abbas recipere, responderunt; Domine, quicquid nostri

Auaritiæ repugnantes remunerati.

iuris fuit in his bonis, remittimus, quod ad nos pertinebat, Deo in eleemosynam offerimus. Tunc primùm Abbas acquieuit sua recipere, magis claustrũ suum ędificans sua simplici iustitia, quã Cellerarius sua astuta auaritia. Simile penè audies de domino Petro Abbate Clareuallis, in distinctione sexta, cap. 11. Viri iusti multum detestantur auaritiam, sicut audies in sequenti capite.

CAPVT LXII.

Apud monasterium sancti Chrysanthi Scholasticus quidam fuit, vir magnæ prudentiæ atque scientiæ, natione Gallicus, nomine Vlricus, cui cùm redditus scholasteriæ non sufficerent, necesse erat vt debitis obligaretur. Quidam ex fratribus Steinueldensis monasterij, ordinis Præmonstratensis, eò quod virum magnæ literaturæ illum conspiceret, frequenter monuit, vt ad domum suam gratia cõuersionis se transferret. Tandem ille diuinitùs inspiratus, in hęc verba respondit; Pecuniam aliquantulam debeo, soluite illam, & veniam ad vos. Quod cum intellexisset, Præpositus prædicti monasterij pecuniã libentissimè soluit, & Scholasticus statim habitum suscepit; qui nõ multo post eiusdẽ cœnobij factus est Præpositus; nondũ.n.in ordine Præmonstratensi erãt Abbates. Sciẽs ille cũ officio animas se regendas suscepisse, non pecora, vel possessiones, operã dabat extirpandis vitijs, non pecunijs cõgregandis, sciẽs auaritiã
1.Tim 6. radicẽ esse omniũ malorũ & vitiorũ. Habebat aũt viuũ Conuersum, in administratione exteriorum, ita scioculum & circumspectũ, ita solicitũ & perfectũ, vt omnia per manus eius transirent & curtibus ecclesię, quæ necessaria erant, tã in aratris, quã in pecoribus, siue expensis, ipse quasi solus vniuersa prouideret. Omnia ipse erat, omnia disponens,
nihil

nihil negligens, agrum agro copulans, & vineam vineæ coniungens. Prępositus ista considerās, & in scripturis legens; Nihil auaro esse sceleſtius, die quadam Conuersum eundem ad se vocans ait; Nosti Barbate quare venerim ad ordinem? Quia non bene exprimere potuit theutonicum idioma, habere non potuit verba ornata, & ideo quicquid loquebatur Conuersis, videbatur esse peruersum atque distortum. Respondit Conuersus; Non noni domine. Tunc ille: Ego dicam tibi; Ad hoc veni, vt peccata mea in hoc loco defleam. Quare ergo tu venisti? Respondente eo; Domine simili de causa; ait Præpositus; Si venisti peccata deflere, formam debueras pœnitentis tenere, hoc est, vt frequenter sis in oratorio, vt vigiles, vt ieiunes, Deumq; pro peccatis tuis iugiter exores. Nō enim pœnitentis est, vt tu facis, vicinos suos exhæreditare, & densum lutum cōtra se congregare. Ad hæc Conuersus respondit; Domine, bona illa quę cōparo, agris vel vineis Ecclesiæ nostræ continuātur. Et Præpositus: Bene, cū illa fuerint empta, necesse est vt emas etiam illa, quæ emptis coniungūtur. Nosti quid dicat Isaias? Væ, inquit, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis. nunquid habitabitis vos soli in medio terræ? Tu verò auaritiæ tuæ nullum terminum ponis. Cùm omnia, quę in hac prouincia sunt, à te fuerint comparata, flumen Rheni pertransibis pede: deinde procedes vsque ad montana; nec sic quiesces, donec peruenias ad mare. Puto quia ibi gradum sistes, eò quod pelagus sit latum & spaciosū, gressus autē tuus strictus. Mane ergo in claustro tuo, frequenta oratorium tuum, vt die noctuq; possis peccata tua deplangere: expecta paulisper, & habebis satis terræ subtus te, & supra te, & intra te, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Hæc audientes quidam

Eccl. 10.
Habac. 2.
Isai. 5.
Genes. 3.

dicium, contra auaritiam religiosorum vtile satis exemplum. Die quadam, antequam amotus esset præfato modo supradictus Conuersus ab administratione sua, Præpositus ad vnam grangiarum suarum venit, in qua pullum equinum pulchrum satis vidit, de quo iam dictum fratrem, cuius esset, vel vnde veniret, interrogauit. Cui cùm Conuersus responderet, talis homo bonus & fidelis amicus noster moriēs, eum nobis legauit. Ait propositus; Vtrū ex deuotione, vel ex aliquo iure legauit eum? Respondit Conuersus; Ex decessu illius emersit; nam vxor eius, eò quod esset de familia nostra, iure curmediæ illum obtulit. Tunc ille mouens caput, respondit pium verbum; Quia bonus homo, & amicus noster fidelis erat, idcirco vxorem eius spoliasti? Redde ergo fœminæ destitutæ equum, quia rapina est, aliena rapere vel retinere, tuus enim antea non fuit. Quia idem Præpositus vir prudens erat, pro negocijs monasterij egrediens, secum iuuenes minus libenter ducebat; nouerat enim hoc eis non expedire, propter tentationes diabolicas. Die quadam, cùm vnum ex adolescentibus secum adduxisset, & simul equitantes, nescio quid, vel vnde conferrent, obuiam habuerunt iuuēculam formosam; quam cùm ex industria equum suum retrahendo Præpositus salutasset officiosissimè, stetit illa, & inclinato capite resalutauit eum. Cùm paululum processissent, volens Præpositus tentare iuuenem, ait; Puella ista videbatur mihi multum formosa fuisse. Cui cùm ille diceret; Credite mihi domine, & hoc ipsum visum est mihi; respondit Præpositus; Vnum tamen deformat eam, scilicet quod monocula est. Respondit iuuenis; Verè domine vtrumque oculum habet; ego enim satis diligenter consideraui eam. Tunc motus Præpositus ait; Et ego considerabo dorsum tuum; tantæ debueras esse simplicitatis,

tatis, vt vtrum esset mas vel fœmina scire non posses. Reuersus verò ad monasterium, dixit senioribus; Vos domini, quandoque arguitis me, quod mecum non educam iuniores, & exponens eis causam, prædictum iuuenem durius arguit, atque castigauit. Tantæ autem erat literaturæ, vt tempore quodam pro negotio ordinis sui Cistercium pergens, in capitulo generali faceret sermonem. Hæc mihi retulit quidam ex senioribus domus illius. APOLLONIVS: Contingit frequenter, vt potentes viri pecunias siue possessiones titulo minus iusto à suis subditis obtineant, & ex eis domus religiosas ædificent; licétne religiosis recipere huiusmodi eleemosynas scienter? CAESARIVS: Quicquid conscientiam remordet, conscientiam polluit. Scias tamen hoc quandoque fieri iusto Dei iudicio, sicut subiecto doceberis exemplo.

CAPVT LXIII.

Ex bonis alienis monasterium fundare.

VIr quidam potens & nobilis, in terra sua domum ordinis nostri construere desiderans, cùm locum religioni congruum inuenisset, habitatores eius partim pretio, partim minis eiecit. Abbas verò, qui ad eũdem locum missurus erat conuentũ, timens Deo non placere, tali modo pauperes à suis possessionibus alienare, orauit Deum, vt sibi super hoc suam dignaretur voluntatem reuelare. Et non est permissus vir ille iustus de hac re diu turbari. Nam de quadam, cùm esset in oratione, huiusmodi vocem audiuit: Dedisti hæreditatem timentibus nomé tuũ. Qui surgens, mox intellexit per vocé propheticã cælitus demissam, volútatis esse diuinæ, vt homines indeuoti de eisdẽ possessionibus eijcerẽtur, & viri timorati, Deũq; laudantes ibidẽ locarẽtur. Sic legitur Dominus terrã

Psal. 60.

Iosue 12.

Chana-

Chananæorum, & reliquarum immundarum gentium dedisse filijs Israël. Non tamen ista trahenda sunt in exemplum, quia omnis auaritia, omnisque iniustitia, à religiosis detestanda est. APOLLONIVS: Tantò amplius in talibus scandalum vitandum est, quia seculares non libenter claustrales habent vicinos.

CAPVT LXIIII.

Multitudo monasteriorum exoptanda.

DVm conuentus noster à Domino Philippo Archiepiscopo super mõtem Stromberg vocaretur, quidam homines prouinciales hæredibus suis timentes, illum arguerunt. Quibus ipse respondit verbum bonum, verbum sanctum; Vtinam, inquit, esset in qualibet villa diœcesis meæ conuentus iustorum, qui & Deũ iugiter laudarẽt, & tam pro me, quàm pro mihi commissis orarent; puto quia tunc melior multò esse status ecclesiæ meæ, quàm modò sit; nulli nocerent, cùm multis prodessent; aliena non rapiunt, cùm sua omnibus impertiantur.

CAPVT LXV.

Ex eis pauperes aliuntur.

EO tempore, quo fames illa validissima, quæ anno Dominicæ incarnationis 1197. fuit, & plurimos extinxit, domus nostra, licet tunc tẽporis pauper fuerit ac nouella, multis subuenit, sicut dixerunt hi, qui numerum inopum ante portã considerauerunt: aliquando vna die, mille quingentis eleemosynę datæ sunt. Dominus Geuardus, tunc Abbas, singulis diebus ante messem, in quibus carnibus vti licebat, bouem vnum in tribus caldarijs, cum oleribus circunquaque collectis, coqui iussit, & cum pane per singulos pauperes diuisit. Simile factũ est de omnibus alijs pulmẽtarijs, sicq; per gratiam Dei omnes pauperes superuenientes,

Eleemosynæ ditant largiẽtem, etiam in tẽporalibus. vsque ad messem sustentati sunt. Et, sicut audiui de ore iam dicti Geuardi Abbatis, cùm timeret ne fortè annona pauperum ante tempus deficeret, & pistorem pro eo, quod panes nimis magnos faceret, argueret; respondit ille; Credite mihi domine, in pasta valde parui sunt, & in fornace crescunt; parui immittuntur, & magni extrahuntur. Retulit mihi idem pistor, frater scilicet Conradus Rufus, qui adhuc viuit, quia non solùm panes in fornace, imò etiam farina creuerit in saccis & in vasis, ita vt pistores omnes mirarentur, nec non & pauperes, qui inde nutriebantur. Dicebant enim; Domine Deus, vnde venit omnis annona ista? Eodem anno diues dominus, charitatem seruorum suorum etiam in hac vita per centuplum remunerauit. Nam magister Andreas Spirensis per pecunias, quas in curia Frederici Imperatoris; nec non & in Græcia congregauerat, magnum allodiũ, in Blitirsdorp emit, & nobis in eleemosynam dedit. Vnde talis voluntas, nisi à Deo?

CAPVT LXVI.

EOdem tempore domus in Hemmenrode, mater nostra, non minorem charitatem, imò tanto maiorem, quanto ditior fuit, pauperibus exhibuit. Tanta enim fames pauperes premebat, *Luc. 6.* vt mulieres pregnantes ante portam in nemore pariendi tempora implerẽt. Christus verò nõ immemor promissi: Date, & dabitur vobis, quia largi erant in dando, largam illis misit eleemosynam. Gerardus enim Præpositus Sancti Simeonis in Treueri moriens, circa ducentas libras argenti illis legauit, ex quibus centum ad portam in vsus pauperum sequestrauit. Portarius centum libras suas rec[illegible], non ex eis vineas, vel agros, sed totidem maldra siliginis apud Confluentiam comparauit;

quibus satis sufficienter, vsque ad messem, pauperes sustentauit.

CAPVT LXVII.

Retulit mihi frater Godeschalcus de *Fulmensteine, monachus noster, post eadem cara tempora, Cellerarium quendam ordinis nostri de Vvestphalia occurrisse sibi; quem cùm interrogasset, quò festinaret; respondit ille: Ad concambium; ante messem, ob necessitatem pauperum, pecora nostra occidimus, calices & libros nostros oppignorauimus; modò Dominus misit nobis hominem, qui nobis tantùm auri dedit, vt ei quantitas in duplo erogatis respódeat; vnde vado illud cambire pro argento, vt ex eo pignora nostra possim redimere, & greges reparare. Tria hæc exempla dicta sint contra illos, qui viros claustrales iudicát de auaritia. APOLLONIVS: Nunc primùm intelligo quid sit, Date, & dabitur vobis. CAESARIVS: Non intelliges perfectè, nisi in futura vita quando pro terrena substantia, quam pro Christo dimisisti, siue pauperibus in illius nomine dedisti, recipies regnum, quod paratum est electis ante constitutionem mũdi. In illa die, filius hominis tibi cum cæteris electis tuum enumerabit datum, & tu eius recipies promissum. Quid enim dicet? Esuriui, & dedisti mihi manducare; & cætera, quæ ibi sequuntur. Viri tamen perfecti cum Domino iudicabunt. APOLLONIVS: Si tanta bona sequuntur eleemosynam, vę illis, qui in hoc breui tempore iactantur auaritiam. CAESARIVS: Duo illa verba Domini scilicet, Date, & Dabitur vobis, reuocant memoriæ meæ rem gestam, his qui hospitalitatem exercent pro exemplo satis necessariam.

* Alias Vvolmensteink.

Luc. 6.

Matth. 25.

CAPVT LXVIII.

De, Date, & Dabitur vobis.

ABbas quidam, vt puto de ordine nigro, sicut ex relatione cuiusdam Abbatis ordinis nostri didici, hospitalis erat valdè, & circa pauperes multum misericors. Et quia in operibus misericordiæ feruens fuit, tales despensatores domui suæ ordinare studuit, qui non eius feruorem impedirent, sed magis incenderent. Quanto plures hospites suscepit, quanto plus charitatis pauperibus exhibuit, tanto illi & Domui eius Dominus amplius benedixit. Post cuius mortem, successor eius stimulatus auaritia, pietatis officialibus amotis, & eis quos tenaciores nouerat institutis, ait: Prædecessor meus nimis erat dapsilis & indiscretus, eius officiales nimis prodigi, sic ordinare debemus expensas monasterij atque temperare, vt si fortè seges nostra grandinata fuerit, & tempora cara emerserint, habeamus vnde pauperibus subueniamus. Huiusmodi verbis auaritiam suam pallians, hospitalitatem prorsus exclusit, & consueta beneficia pauperibus subtraxit. Charitate subtracta, proficere non potuit monasterij substantia: imò in breui ad tantam deuenerunt paupertatem, vt vix haberent quod fratres manducarent. Die quadam vir quidam venerandæ caniciei venit ad portarium, quæ siuit hospitium; quem ille quidem clanculo, & cum timore collegit, atque hospitalitatis officia, pro posse & tempore, illi exhibens, adiecit; Non te scandalisare debet bone vir, quod tam negligenter te procuro, quia necessitas in causa est: aliquando vidi talem statum huius monasterij, vt si venisset episcopus, cum magna charitate & abūdantia fuisset susceptus. Respondit ille; Duo fratres expulsi sunt de monasterio isto, nisi illi duo fuerint reuersi, nunquam bonus erit status eius;

vnus

vnus eorum vocatur Date; & Dabitur vobis, alter vocatur, sicque ab oculis eius recessit. APOLLONIVS: Puto aliquam fuisse personam angelicam, per quam Dominus primam fratrum illorum reuocare voluit charitatem. CAESARIVS: Portarius, cùm esset laicus, nomina eadem retinuit, Abbati & fratribus audita recitauit. Resumpta est hospitalitatis, & cœpit eis mox Dominus benedicere vt prius. APOLLONIVS: Quid sentiendum est de illis, qui hospites colligunt & eleemosynas tantùm faciunt propter gloriam inanem? CAESARIVS: Tales dando sua peccant, & nihil aliud recipiunt, nisi quod quærunt, scilicet laudem humanam. Alij sua Christo dant tantùm propter vitam æternam, & hos Dominus non deserit in præsenti. Quidam verò propter vtrumque, videlicet vt in præsenti ditiores fiant, & in futuro habeant vitam æternam. Et istos Dominus sæpe duplici mercede remunerat, hic per bona temporalia, in futuro per bona æterna. Nonnulli verò sunt, qui etiam pauperes, sua Christo largiuntur, & dum cœperint ab ipso ditari, tunc ex diabolica tentatione amplius tentati, manum suam retrahunt, egestatem timentes. APOLLONIVS: De hoc dicas exemplum.

CAPVT LXIX.

CAESARIVS.

NON est diu quod fœmina quædam, adhuc fortè viuens, & in quadam ciuitate manens, in qua Abbates nostri, euntes ad generale capitulum, hospitari solent, plures ex eis lucri sui causa hospitio suscepit. Sentiens sibi illa ad ingressum illorum benedici, fœnum illis gratis dedit, deinde pabulum: quanto plus dabat, tanto plus habuit. Et cùm hospitium suorū meritis & oratione

iamdiues facta esset, bonisq; omnibus abundaret, cœpit defectum timere, & dicere intra se: Non potes diu sustinere tantas expensas, modò contrahe manum, ne fortè paupertatem incurras. Mira res, mox vt hospitibus stipendia consueta negauit, & Dominus illi manum subtraxit; non enim in domo illa frater Dabitur, habitare poterat, de qua germanus eius Date, expulsus erat. Eadem ad se reuersa, cum se egere conspiceret, de omissione pœnitentiam egit, & priora resumens opera, iterum ditari cœpit.

CAPVT LXX.

APOLLONIVS.

Matth. 13. NOsse vellem, quomodo intelligendum sit quod Christus ait, Omni habenti dabitur: ei autem qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo. CAESARIVS: Ei qui habet gratiam hospitalitatis, & charitatiuè, bonoque animo, & hilari vultu, hospites suscipit, atque libenter pauperes introducit, Domino procurante dabitur ei in præsenti tantum, & nonnunquam, vt supra dictũ est, centuplum, & abundabit, & in futuro vita æterna. Qui autem gratiam hospitalitatis, & eleemosynæ non habet, ita vt inuitus pauperes hospitesque videat, & recipiat, atque cum malo animo & murmure hoc ipsum, quod negare non potest, impendat, huic iusto Dei iudicio hoc ipsum quod habet in substantia temporali, vel in seipso deficit, vel ab alijs rapitur atque distrahitur, nec fidelium eleemosynis augetur. APOLLONIVS: Satis placet expositio ista, & hoc propter exempla præcedentia. CAESARIVS: Frequenter contigit, vt claustrales propter Christum largi locupletentur, & contra ipsius mandatum tenaces depauperentur. De vtroque subiungam exemplum.

CAPVT

CAPVT LXXI.

IN Meinuelt prouincia diœcesis Treuerensis situm est quoddam cœnobiũ nigri ordinis, quod Lacus dicitur, nomen habens à re, personis possessionibusq; pollens, & in religione cæteris terræ nostræ cœnobijs amplius florens. Ad hoc die quadam Saxo quidam hospitandi gratia diuertit, qui multum charitatiuè illic susceptus, ædificatus recessit. Non multo post, diues quidam in Saxonia amicus eius in extremis agens, cùm testamentũ suũ illo præsente faceret, ait: Vellem aliqua legare pro anima mea, si scirem in quo loco optimè esset locatum. Cui ille respondit: Iuxta Coloniam claustrũ quoddam est valdè religiosum, in quo veraciter sunt homines Dei in hospitalitate, me teste, præcipui. Nusquam poteritis eleemosynam vestram melius, & animæ vestræ locare vtilius, quàm in eodèm loco. Ad eius consilium Saxo, vt puto, quadraginta marcas argenti legauit, & decessit. Missa est per seruum pecunia Coloniam, & quia status diœcesis Coloniensis propter schisma, quod erat inter Ottonem & Philippum Reges, malus fuit, pecuniam ibi reliquit, & ad Lacum pedes veniẽs, Abbati rem per ordinem retulit; qui misso Cellerario, pecuniam ibidem recepit. Hæc mihi sunt relata à quodam religioso Conuerso ordinis nostri.

CAPVT LXXII.

EIusdem ordinis cella quædam in episcopatu Coloniensi sita est, quam nominare nolo propter tempus, quam Præpositus tam tenax regit, vt neminem sponte sua hospitio secundum regulam suscipiat, cũm tamen satis abundet. Episcopus verò, qui & aduocetus eiusdem cellę est, sciens hominem pecuniosum esse & inhospitalẽ, semel,

vel bis in anno, cum plurimo equitatu & multitudine militum hospitatur apud ipsum, in quorum receptione tantum expendit Præpositus, quantum sufficere posset ad susceptionem hospitum totius anni. Alijs verò monasterijs, multo ditioribus, idē episcopus parcit, & sua largitur, vt impleatur prędicta sententia Saluatoris:

Matth. 13. Omni habenti dabitur & abundabit, ei autem qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo. APOLLONIVS: Satis mihi dictum fateor, tam verbis, quàm exemplis contra auaritiam, nunc precor, vt idem facere non pigriteris contra gulam. CAESARIVS: Prius expedire te debeo de gula quid sit, quæ sint eius filiæ, & quā periculosa sit illius tentatio, si ei consensus adhibeatur, corpori & animæ, & quibusdam tibi hoc ostendere testimonijs.

CAPVT LXXIII.

De Gula. GVla est solius corporis causa immoderatus & illecebrosus comedendi bibendique appetitus. Huius filiæ sunt, immunditia, scurrilitas, inepta lætitia, multiloquium, hebetatio sensus circa intelligentiam. In gula sunt quinque gradus peccandi, primus est cibos pretiosos & delicatos exquirere; secundus curiosè præparare; tertius ante tempus sumere; quartus nimis auide; quintus in nimia quantitate. Gula primus homo victus in

Genes. 3. paradiso succubuit: hæc Esau primogenita surripuit:

25. 3 gula Sodomitas ad peccatum maximum incitauit, ipsa filios Israel in deserto prostrauit. Adhuc

Psal. 77. esca eorum erat in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos.

Ezech 16. Iniquitas Sodomæ fuit saturitas panis &

3. Reg. 13. abundantia. Homo Dei, Abdo scilicet, missus in Bethel, propter comestionem à leone occiditur.

Luc. 16. Diues, qui epulabatur quotidie splendide, in inferno sepelitur.

4. Reg. 25. Nabuzardan princeps coquorum id est gula,

est gula, Ierusalem destruit. Vides quanta sint pericula in illa? Accedant & testimonia; ait Salomon: *Eccl. 10.6.*
Væ terræ cuius principes manè comedunt. Item:
Omnis labor hominis in ore eius, sed anima eius
non replebitur. Et in Euangelio Dominus: Videte *Luc 21.*
ne corda vestra grauentur in crapula & ebrietate. *Rom 13.*
Item Apostolus: Honestè ambulemus, non in comessationibus &c. Prima Christi tentatio à diabolo per gulam facta est: vnde Hieronymus dicit: In *Matth. 4.*
pugna Christi, prius agitur contra gulam ieiunando, per quam victus est primus homo. Quam valida & importuna sit nobis vitij huius tentatio, quibusdam recentiori tempore gestis pandam exemplis. Ordinem etiam, in quantum potero, nec non & modum supradictarum tentationum Adæ scilicet, Esau, & reliquorum, qui illic enumerati sunt, seruare studebo.

CAPVT LXXIIII.

Gulæ tentatio quam importuna.

COloniæ in maiori ecclesia Decanus quidam erat natione Sueuus, vir diues, prudens, & honestus, in consilio Frederici Imperatoris satis acceptus. Hic cùm in pomario suo pomum nouellam plantatam haberet, & iam flores in poma profecissent, præcepit omni familiæ suæ, sub interminatione gratiæ suæ, nec non & pœnæ, ne aliquis aliquod ex eisdem pomis, quæ pauca erãt, ante maturitatem carperet, probare volens eius primitias. Cumque omnes præceptum illius custodirent, scholaris quidam nomine Conradus, cognatus eius, & per ipsum in ecclesia sancti Andreæ in canonicum promotus, poma eadem videns & desiderans, patrui præceptum neglexit, vnum tantùm, vt puto, de pomis tulit & comedit. Quod cùm Decanus intellexit, tanta ira & odio exarsit in illum, vt dilectum eijceret, nec ab aliquo posset induci, vt culpã ei cognosceret, & quẽ multũ cogitauerat

diuersis stipendijs ditare, ab illo die, in quantum potuit, depressit. Ego eundem Conradum bene noui, & erat Cantor præfatæ ecclesiæ. Satis, vt vides, tentationis pueri huius pœna, concordat cum pœna Adam: ille propter pomum eiectus est de paradisi delitijs; iste de domo auunculi sui atq; diuitijs. APOLLONIVS: Cùm Adam in potestate haberet omnes fructus paradisi, mirum quod ab vna se arbore continere non potuit. CAESARIVS: Multi temere Adam iudicant de inobedientia, pomi vilitatem attendentes, & vim tentationis non considerantes, sicut subiecto probabitur exemplo.

CAPVT LXXV.

Adamum ob transgressionem temere iudicantes arguuntur.

QVidam paterfamilias seruum habebat fidelem & vtilem, omnium rerum suarum dispensatorem: contigit vt die quadam sermo esset de inobedientia Adæ inter eos de esu pomi cótra præceptũ Domini; & seruus indignando illius inconstantiæ diceret; Vt taceam de Deo, si mihi tam districtè aliquid à vobis preciperetur, nunquam transgressor efficerer. Tacuit tunc dominus, & post dies aliquot, cùm ille minus sibi caueret, nec sermonem contra Adam prolatum in memoria haberet, pixidem ei clausam, sed non firmatam porrexit dicens; Pixidem istam custodiæ tuæ commẽdo, quod si aperueris illam, totius laboris mercede priuaberis, & gratia mea perpetuò carebis. Hoc cùm crebrius ei inculcasset, & ille in conclaui suo se recepisset, statim diuersis cogitationibus cœpit fluctuare, tentationibus æstuare, quid esset in pixide scire desiderans: & sæpius illam vertens, atque circumspiciens, ait intra se: Quid si aperuero illam? solus sum, nemo videt. Interrogatus, negabo: non est testis, qui me conuincere possit. Victus tandem tentatione, pixidem aperuit, & aus-

& auicula, quæ intus erat clausa, euolauit. Tunc tristis effectus valdè, mysterium intellexit, & ad domini pedes, pixidem requirentis, se prosternēs, veniam postulauit, sed non inuenit. Ad quem dominus: Serue nequam & contumax, tu primum parentem nostrum de inobedientia iudicans, tuamq; constantiam apud me commendans, teipsum condemnasti; recede ergo à me, faciem meam de cætero non videas. Hæc mihi retulit canonicus quidam sancti Seuerini in Colonia, vir senex ætate, verax in verbis, & vita religiosus. Simile ex parte contigit in Saxonia.

CAPVT LXXVII.

HEnricus de Vvida miles fuit diues vàldè, potens & nominatus, ministerialis Henrici Ducis Saxonum, adhuc plures viuunt, qui illum nouerunt, & rei, quam recitaturus sum, fortè recordantur. Habebat is vxorem nobilem ac dilectam. Die quadam, cùm sermo inter eos haberetur de culpa Euæ, cœpit illa, vt mos est mulierib', eidem maledicere, & de inconstantia iudicare animi, eò quod pro modico pomo, gulæ suæ satisfaciens, tantis pœnis ac miserijs, omne genus humanum subdidisset. Cui maritus respondit; Noli illam iudicare, tu fortè in tali tentatione fecisses simile: ego volo tibi aliquid præcipere, quod minus est, & propter amorem meum minimè poteris custodire illud. respondente illa: Quod est mandatū? Subiunxit miles; Vt die illa qua balneata fueris, paludem curiæ nostræ nudis pedibus nō ingrediaris; alijs diebus, si libet, intres. Erat enim aqua putens & fimosa, ex totius curiæ sordibus collecta. Illa subridente, & præcepti transgressionem abhorrescente, & subiunxit Henricus; Volo vt pœnam addamus; si tu fueris obediens, quadraginta marcas

CAPVT LXXVII.

Miles quidam, ſicut audiui à quodam viro religioſo, multa ſcelera commiſerat. Tãdem ductus pœnitẽtia, venit ad ſacerdotem, de commiſſis fecit confeſſionem, ſatisfactionem ſuſcepit, ſed ſuſceptam ſeruare non potuit. Cumque hoc ſæpius actitaſſet; die quadam dixit illi ſacerdos: Nihil ſic proficimus, die ergo mihi; Eſtne aliquid quod pro peccatis tuis poſſis cuſtodire? Reſpondit ille; Eſt pomus in poſſeſſione mea tali, cuius fructus tam amarus & peſſimus eſt, vt nunquã ex eo comedere poſſim, ſi videtur vobis bonum, pœnitentia mea ſit, vt quoaduſq; viuam de eiſdem pomis non guſtem. Sciens ſacerdos maximè poſt prohibitionem, excitante carne, vel diabolo, ſiue vtroque, conſurgere tentationem; reſpondit; Pro omnibus peccatis tuis tibi iniungo, vt nunquam de fructu eiuſdem arboris ſcienter comedas. Abijt miles, pœnitentiam iniunctam quaſi pro nihilo reputans. Sic ſita erat ipſa arbor, vt quotiens curiã ſuam exiret vel intraret, eandem arborem reſpicere poſſet. Reſpiciendo, ſemper prohibitionis recordabatur, & recordando mox grauiſsimè tentabatur. Die quadam ante arborem eandem tranſiẽs, & poma in ea conſiderans, ab eo, qui primum hominẽ per lignum prohibitũ tentauit & proſtrauit, tã validè tentatus eſt, vt ad arborẽ quidẽ veniret, & ad pomũ nunc manum extendendo, nũc extensã retrahendo, totũ penè diem contrarijs niſibus cõtinuaret. Tandem adiuuante gratia triumphans, in tantũ concupiſcentiæ reſtitit, vt corde coãguſtato, ſub arbore iacens ſpiritum exhalaret. APOLLON. Si tentatio Adæ tam dura fuit, non mirũ ſi cecidit. CAESARIVS: Grauiter cecidit tentationi conſentiendo, quia ſicut foris habuit cauſãm impellentem, ſic intus gratiam adiuuantem. Hæc dicta ſint

Nitimur in vetitum.

Gen. 25. sint occasione pomi, propter quod eiecti sunt de paradiso protoplasti. APOLLONIVS: Non minus miror quod Esau esuriens, propter lenticulæ decoctionem, primogenita sua perdidit coram Deo, quàm quod illi propter pomum inobedientes, eiecti sunt de paradiso. CAESARIVS: Non esuriendo, non lenticulam comedendo, primogenituram suam perdidit; sed per contemptum, quo rem tam pretiosam, tam indigno pretio, incitante gula, vendidit. Nec nobis hoc debet esse terrori, qui frequenter tali cibo vescimur, & ardenter sumimus, quia magnum Dei donum est, quando viris delicatis, postquam conuersi fuerint ad Christum, incondita pulmentaria leguminum, vertuntur in conuiuium. Audi de hoc verbum satis iocundum.

CAPVT LXXVIII.

Religiosis, quid cibos viles, sapidos efficiat.

EO tempore, quo milites illi honesti, & in seculo nominati, videlicet, Vlricus cognomento Flasse, & Gerardus cognomento VValchart, Carolus & Marcinannus Colonienses, aliíque tam ex clericis, quàm ex laicis viri diuites in Hemmérode conuersi fuissent, & in ordine confortati; quidam ex secularibus, & dictorum militum notus & amicus, ait beatæ memoriæ domino Gisilberto eorum Abbati: Non sufficio mirari, quod tales viri, in seculo tam delicati, oleribus incóditis, pisa & lente possunt vti. Cui ille respondit: Ego tria grana piperis appono, quibus eadem grossa pulmenta condiuntur, vt penè nihil in suis scutellis comedentes relinquant. Mirante illo, & non intelligente quod audierat, Abbas subiunxit dicens: Ego tibi exponam; primum granum piperis, sunt longæ vigiliæ matutinarum, secundum, labor ma-

auum; tertium granum est desperatio ferculi lautioris. Ecce ista sunt tria grana, quibus appositis, optimi saporis fiunt pulmenta nostra. Et puto vehementer, quod monachun magis peccet pisam suam, siue lēticulam propter torsiones, vel humores melancolicos vitando, quàm nimis ex illis sumendo. Si apposita sumere noluerit, necesse est vt lautiora vel appetat, vel requirat. Si ea data fuerint, ex consuetudine pusillanimes scandalisat: si negata, ante tempus deficiet. Monachos vacuo vētre, non potest bene ieiunare, vigilare, laborare. Hinc est quod S. Bernardus tales, in quodam sermone satis acriter reprehendit. Cibaria nostra non sunt multum confortatiua, & ideo oportet nos ex eis sumere vsque ad satietatem. APOLLONIVS: Quid sentiendum est de illis, qui per occasionem frequenter in sæculo sunt, & penè quotidie cibis delicatis vescuntur? Et sunt ne æquales fratribus suis in merito, qui cibis regularibus tormentantur. CAES. Non est meum illos iudicare, vnusquisque secundùm suum laborem recipiet: dicam tibi tamen de hoc cuiusdam laici sententiam satis delectabilem, contra quendam Cardinalem iocullariter prolatam.

Bernard. ser. 30. in Cantica.

CAPVT LXXIX.

SAnctæ recordationis dominus Henricus Albanensis Episcopus & Cardinalis, anno 1189. missus à Clemēte Papa temporibus Frederici Imperatoris, prædicare crucem in Alemania contra Saracenos, quosdam sibi terræ nostræ monachos ordinis Cisterciensis assumpsit. Die quadam, cùm simul equitarent, & ipse diceret in generali; Quis vestrum dicit nobis aliquid boni? Respondit vnus; Ille, demonstrato quodam Conuerso monacho

nacho laico, cuius nomen excidit; & præceptum est ei statim à Cardinale, vt verbum proponeret exhortationis. Ille primùm se excusans, dicens laicum non debere literatis aliquid loqui, tandem sic exorsus est: Quando mortui fuerimus, & deducti ad paradisum, occurret nobis sanctus pater noster Benedictus; visis nobis monachis cucullatis, cum gaudio introducet: viso verò Hérico Episcopo & Cardinali, mirabitur infulatū eum & dicet; Quis enim es tu? Et ille: Pater ego sum monachus Cisterciensis; respondebit sanctus; Nequaquam, monachus non est corniculatus. Tunc Henrico satis pro se allegante, tandem huiusmodi data senté-tia, dicet ostiarijs sanctus Benedictus: Ponite eum supinum, & stomachum eius scindentes aperite: si inueneritis olera incondita, fabam, pisa, lentem, pultes, ciboś; regulares, cū monachis intromittatur: Sin autem, scilicet pisces grossos, & cibos seculares atq; delicatos, foris maneat. Deinde conuersus ad Cardinalem subiecit. Quid illa hora dicturus es pauper Henrice? Ad quod verbum Cardinalis subridens, sermonem commendauit. Ego eundē venerabilem Episcopum & monachum, in ecclesiæ sancti Petri Coloniæ adhuc puer audiui crucem prædicantem, & plurimos ibidem vidi signantem,
Isaiæ 33. eratq; iustus & sanctus, manus suas ab omni munere excutiens, & tam verbo, quàm exemplo multos
Ezech. 16. ædificans. APOLLON. Recordor superius te dixisse, iniquitatem Sodomæ fuisse saturitatem panis &
Gene. 13. abūdantiam. CAESAR. Verba sunt Ezechielis Prophetæ. ait Moyses: Antequam subuerteret Domin⁹ Sodomā, omnis eius regio irrigabatur sicut paradisus Domini, & sicut AEgyptus, eratq; nimiæ fertilitatis. Vnde quia Sodomitæ comessationibus vacabant, per libidinem effluebant. Gula luxuriam plurimum accendit. APOLLONIVS: quid ergo? Estné

est ne periculosum, si monachus pane saturaretur? CAESARIVS: Quod superius dixi de lenticula, hoc modò dico de pane. In pane Sodomorum, eò quod panis cibus sit principalis, intelligitur copia omnium cibariorum, quibus illi abundabant: panis verò noster, quia grossus est & niger, magis est necessitatis, quã superfluitatis, & puto magis monachum peccare, si illum abhorreat, vel delicatum requirat, quàm si eo satietur. Maxima quandoque in pane solet esse tentatio.

CAPVT LXXX.

Diu est quod ad Claramuallem conuersionis gratia clericus venit delicatus valdè; cumq; panem conuentus, qui tunc temporis valdè grossus erat, & pisa abhorreret, atq; ex ipso timore, non solùm famis, sed & futuræ refectionis tabesceret, nocte quadam Saluator ei in visu apparuit, quo fratres vescebantur, frustum panis in manu tenens, quem ei porrexit & ait: Comede panem hūc. Cui cùm nouitius responderet; Domine nequaquã vesci potui pane hordeaceo, Christus vulneri lateris sui Panem eundem intinxit, & porrectum comedere iussit. De quo cùm gustasset, fact⁹ est sicut mel dulcis in ore eius. Ab illo enim tempore panem, siue cibos regulares, quos prius vix tangere potuit, cùm multa delectatiõe comedit. Hoc scias, quòd diabolus eos, quos decipere nequit per gulam, deijcere per indiscretam & indebitam conatur abstinentiam.

CAPVT LXXXI.

Sicut referre solent nostri seniores, in Hemmérode, sub specie Angeli, dæmõ cuidã monacho minus circũspecto, per aliquot dies in mẽsa formam *Abstinentia indiscreta diabolus decipit aliquando.*

mam dimidij panis ostendit, & ne plus simul sumeret persuasit. Obediuit ille dæmoni, & post breue tempus, tantam debilitatem corporis incurrit, vt in sensu deficeret & periret. APOLLONIVS: Dixisti superius, gulam prostrauisse filios Israel in deserto. Quod ergo incitamentum gulæ videtur tibi maximè fuisse causa illius plagæ? CAESARIVS: Desiderium carneum. Cùm enim Dominus dedisset eis manna, panem angelorum, omne habens in se delectamentum, ingrati tanto beneficio, murmurabant contra Moysem dicentes: Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto gratis: in mentem nobis veniunt cucumeres & pepones porrique, & cepe, & allia. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man. Et in alio loco; Anima nostra nauseat super cibo isto leuissimo. Vides quanta ingratitudo, & cum quanto iurgio? Culpam mox pœna subsequens denudat. Adhuc, inquit, erant carnes in dentibus eorum, nec defecerat huiuscemodi cibus; & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit enim plaga magna nimis. Sæpe diabolus religiosos per carnes tentat; nunc dormitantes, nunc vigilantes, nunc visibiliter, nunc inuisibiliter; quosdam vincit, à quibusdam vincitur. APOLLONIVS: De his audire delectat exempla. CAESARIVS: Exempla satis vera & manifesta tibi dicam.

Psal. 77. *Sap. 16.* *Num. 11.* *Num. 21.* *Num. 11.*

CAPVT LXXXII.

Carnium desiderio tentati à Diabolo in somnis.

NON est diu quod monachus quidam apud nos defunctus est Arnoldus nomine, Coloniæ in ecclesia sanctorum Apostolorum canonicus: fuerat autem ante conuersionem vir diues & delicatus valde. Iste mihi referre solebat, quod per gulam multum tentaretur à diabolo, etiam cùm

iam cùm leuiter dormitaret in choro; quandoque, cum propter laſſitudinem in choro ſtans, oculos clauderet, ſcutellam carnibus plenam ante os ſuũ ſenſit, de qua etiam more canino, vt ſibi videbatur, comedit; cumque ſic beſtialiter comedere erubeſceret, caput quandoque retraxit, & ſatis durè parieti illiſit.

CAPVT LXXXIII.

Conuerſus quidam, ſicut ab eius ore audiui, cùm die quadam auditor eſſet cuiuſdam priuatæ miſſæ, in canone modicum quid dormitans, ex illuſione diaboli, ipſum ſuper quod proſtratus iacebat lignum, dentibus rodere cœpit, ac ſi aliquid maſticaret, & erat ſtridor dentium eius, vt ſonus, muris teſtam nucis dentibus ſuis perforantis. Frater Richvvinus Cellerarius noſter, qui ad miſſam eandem miniſtrabat, hæc audiens, in orationibus ſuis impediebatur: & cùm poſſet Conuerſo loqui, interrogabat eum, quid in miſſa inter dentes haberet, dicens, non potui propter vos orare: reſpondit ille; Credete mihi, ego comedi bonas carnes. Vnde habuiſtis illas, inquit? reſpondit Conuerſus: Diabolus infra illum canonem, præparauerat ori meo ſcutellam carnium bene refertam: ſi non creditis, notate lignum, in quo iacui, veſtigia dentium meorum bene ibi reperietis; & narrauit ei, qualiter à diabolo dormitans fuiſſet illuſus; lignum verò ex dentibus eius fuerat corroſum. Sic inimicus viros religioſos, quo decipere per gulam non poteſt vigilando, ad minus illis illudere conatur dormitando. Audi nunc de quadam virgine, quam per carnes non dormitantem, ſed vigilantem viſibiliter tentauit; nec tamen præualuit.

CAPVT LXXXIIII.

Etiam in vigilia.

Virgo quędam de Niuella nata, domum patris & parentes amore Christi deserens, quibusdam fœminis religiosis illius prouinciæ se sociauit, cum quibus de opere manuum suarum victitans, orationibus, ieiunijsq; vacauit. Cuius virtutibus diabolus inuidens, anserē de domo patris eius tulit, & in triclinio, in quo cum cęteris fœminis sedebat, deposuit, dicens; Quid te misera fame crucias? accipe, & manduca. Cui cùm illa diceret: Non licet mihi ex eo comedere, quia de furto est; respondit diabolus: Nequaquam, de domo enim patris tui tuli illum. Tunc virgo; Non poteris negare quin rapina sit; tolle anserem velocius, & restitue vbi rapuisti. Videns ille nihil se proficere, fœminis videntibus, auem leuauit, & tuguriolo, vnde eam rapuerat, restituit. Testata est familia domus patris eius, magnum se, inter reliquos anseres, audiuisse clamorem & strepitum, & cum præfatum anserem tolleret, & cùm eundem loco suo restitueret. Dicam tibi adhuc duo exempla, per quæ scies qualiter diabolus eos, quos per desiderium carnium superet, terreat, & confundat.

CAPVT LXXXV.

Victi hac tentatione & confusi.

Conuersus quidam, sicut audiui à quodā viro religioso, carnium desiderio tentatus atq; superatus, cùm illas requirere erubesceret, sicut nec licuit, die quadam assaturam sibi pręparatā, cellario intulit, & comedit: erat enim officio Cellerarius, & de ordine Præmonstratensi. Permissione Dei diabolus, quia aliud facere non potuit, gulosum illum rapuit, & in tecto campanilis in modum vestimenti sparsit. Vbi cùm hæreret, vel potius à diabolo sustentaretur, cui datus fuit ad terrendum

rendum potius, quàm ad occidendum, clamauit validè, fratrum auxilium implorans; quem ibi hærere cernentes, causamque ignorantes, satis mirati sunt, & turrim cum festinatione ascendentes, per foramen illum retraxerunt.

CAPVT LXXXVI.

NON est diu, quod quidam ex monachis Prumiensibus, feria tertia ante Cineres, in domo cuiusdam secularis sacerdotis conuiuātes, diuersas carnes cum vino exquisito vsque ad mediam penè noctem comederunt. Et cum saturati essent nimis, in ipso galli cantu, sacerdos vocans scholarem adultum, nomine Ioannem, quem ego bene noui, dixit; Certè adhuc comedemus, vade affer nobis gallinam, quam inueneris in pertica iuxta gallum sedentem, quia cæteris pinguior esse cōsueuit, & præpara nobis. Quam cùm strangulasset, & ventre aperto, manuque imposita, cùm se omnia intestina eius simul eijcere putaret, maximum bufonem extraxit; cuius motum cùm in manu sensisset & proiecisset, vidissetque quid esset, repentino suo clamore omnes aduocauit. Videntes gallinæ intestina in bufonem versa, confusi a loco conuiuij recesserunt, intelligentes opus esse diaboli. Hæc mihi vnus fratrum illorum, qui interfuit & vidit, recitauit. APOLLONIVS: Magis me tentant pisces, quàm carnes, quia istis mihi vesci licet, illis non. CAESARIVS: Puto te recordari cum filijs Israël piscium, quos comedebas in Aegypto, id est, in seculo. APOLLONIVS: Non possum quandoque non recordari. CAESARIVS: Ad memoriam mihi reuocant pisces isti magnam quandam nequitiam cuidam incluso à diabolo factam.

CAPVT LXXXVII.

Inclusus per pisces à diabolo tẽtatus.

Retulit mihi frater Godeschalcus de Volmesteine, quod die quadam diabolus fratri Hermanno incluso de Arnisberg, in specie hominis sibi noti, scutellā attulit cum piscibus: ille, eò quod adhuc manè esset, dixit vt poneret & recederet. Tempore quo erant præparandi, in disco, in quo prius nihil esse videbatur nisi pisces, stercora reperta sunt equina. APOLLONIVS: Puto eundem virum religiosum pisces desiderâsse, & pœnam eiusdem peccati, illusionem fuisse diaboli. CAESARIVS: Hoc satis probabile est. Per hoc etiam, quod filij Israël cum carnibus & piscibus, desiderauerunt cepas & allia, recordor cuiusdam periculosæ tentationis, in qua quidam pœnitens per allia cecidit.

Num 11.

CAPVT LXXXVIII.

Alijs quidā tentatus.

Dvæ cognationes militum sunt in episcopatu Coloniensi, tam multitudine, quàm diuitijs, & probitate fortes satis atque magnanimes. Ex quibus vna illarum de villa Bacheim originem ducit; altera de villa, quæ Gurzenich vocatur. Erāt autem inter eas quandoque tam validæ, & tam mortales inimicitiæ, vt tunc temporis à nullo hominum, siue episcopo ipsorum domino possent sopiri, sed quotidie rapinis, incendijs, & homicidijs renouarentur. At illi de Gurzenich in terminis suis fecerunt sibi domum munitam in nemore, nō quidem timore inimicorum, sed vt ibi possent confluere, quiescere, & simul procedendo, illos acrius impugnare. Habentes autem seruum quendam originarium Steinhardum nomine, fidei eius claues munitionis commiserunt. Ille verò, instinctu diaboli, clanculo nuntium aduersarijs direxit, promittens quod tam dominos suos, quàm munitionem

tionem poteſtati eorum traderet, neſcio quid cauſæ contra illos prætendens. At milites de Bacheim, traditionem timentes, verbis eius minus attenderunt. Quibus cùm ſecundò, ac tertiò, eundem nuntium deſtinaſſet, illi die præfixo ſe armantes, & cũ multitudine, timore inſidiarum, venientes, in loco domui ſatis vicino ſeruũ præſtolati ſunt. Ad quos proditor exiens, cùm adhuc hæſitarent, allatis omnium dominorum ſuorũ, in caſtellulo meridiano tempore dormientium, gladijs, certos illos effecit. Ad quos armati intrantes, omnes occiderunt, ſeruum ſecundum quod illi iurauerunt, in ſua recipientes. Poſtea miſer ille, de tam execrabili facinore territus & compunctus, ſedem Apoſtolicam adijt, vbi culpam confitens, pœnitentiam ſatis durã ſuſcepit: ſed tẽtationi ſuccumbens, ſuſceptam minimè cuſtodiuit. Qui mox recurrens ad papam, renouauit pœnitentiam, ſed non perſeuerauit in obedientia. Cumq́ue hoc crebrius actitaſſet, dominus pœnitentiarius tædio affectus, ſe ab illo liberare volens, cõſiderans nihil eum proficere, dixit: Noſti aliquid, quod poſſis pro pœnitentia ſuſcipere & cuſtodire? reſpondit ille: Nequaquã allia comedere potui, certum eſt mihi, quia illorum carẽtiam, ſi pro peccatis meis ſuſcepero, nunquã transgrediar. Ad quod confeſſor reſpondit; Vade, & de cætero pro peccatis tuis allia non comedas. Egreſſus homo vrbem, in horto quodã allia conſpexit, quæ ex immiſſione diaboli mox concupiſcere cœpit: ſtans verò, & allia attẽdens, tentabatur: concupiſcentia inualeſcens, non ſinebat miſerum abire, nec tamẽ allia prohibita auſus erat attingere. Quid verbis immorer? tandem gula vicit obedientiam, hortum intrauit, & comedit. Mira res; Allia, de quibus nunquam guſtare potuit cùm eſſent cocta & accuratè præparata, & ad comedendum ſibi

licita, contra vetitum cruda mãducauit, & immatura. Sic viliter in tentatione victus, cum multa confusione ad curiam redijt, & quid egerit recitauit. Quem pœnitentiarius cum indignatione repellens, ne sibi de cætero molestus esset, præcepit. Quid post hoc miser ille fecerit, nõ audiui. APOLLONIVS: Misera est conditio hominis, quæ sic prona est ad transgressionem. Sed dic quæso, in
3 Reg 13. quo genere gulæ peccauit homo Dei, qui comedẽdo in Bethel à leone occisus est? CAESARIVS: Non comedendo, sed contra diuinum præceptum, etiam in tali loco comedendo deceptus, talem pœnam incurrit. Quanta sit culpa, illicita, siue etiam licita, contra præceptum comedere aut bibere, nonnullis tibi ostendam exemplis.

CAPVT LXXXIX.

Contra præceptũ comedere quanta sit culpa.

MAgister Absolon vir honestus & literatus, in ecclesia sancti Victoris Parisijs canonicus, ante hos annos in Sprenkirsbach Abbas est electus. Est autem idem monasterium in episcopatu Treuerensi. Antequam idem Absalon in locum electionis suæ veniret, vnus ex fratribus in visu noctis vidit, quod candela ardens præfatum monasterium intiaret, quæ suo lumine omnium fratrum candelas extinctas, quas in manu tenebãt, reaccenderet. Interpretatio visus talis erat, quia is adueniret, qui disciplinam dissolutam repararet. Factus verò Abbas, honestas consuetudines, quas in suo monasterio didicerat, induxit, inter cætera præcipiens, vt tam suæ congregationis fratres, quàm subiectæ sorores, nec non & præpositi earum, ab escis carnium omnes abstinerent. Contigit post hoc, quandam secularem matronam religionis habitum in insula Sancti Nicolai suscipere; pertinent autem idem monasterium ad Sprenkirsbach.

bach. In die reclusionis supradictæ fœminæ, amicis eius cum Præposito sanctimonialium, nomine Florino, viro pinguissimo, & bene mihi noto, conuiuantibus, cùm ipsi carnibus vescerentur, & ipse piscibus propter mandatum Abbatis sui Absalonis, videns in scutella clerici iuxta sedentis carniū assaturam, concupiuit, immissaque manu, morsellum rapuit, & cum quadam iocunditate in os suū misit. Mox, iusto Dei iudicio, idem morsellus in guttur inobedientis integer descendit, ita vt meatum eius obstruens, nullo conatu posset in os reuocari. Quem de mensa trahentes, cùm iam euersis oculis putaretur suffocandus, Henricus monachus & Camerarius noster, tunc Decanus Monasteriensis, sicut ex eius ore audiui, pugno tam validè collum illius percussit, vt morsellus infixus exiliret. Et cognouerunt, quod dolor ille atque confusio, pœna peccati foret inobedienti Præposito. Et hoc pro certo scias, quod sicut diabolus plures, vt dictum est, tentat desiderio carnium, ita & vini.

CAPVT XC.

MOnachus quidam ordinis nostri, officio Cellerarius, die quadam post completoriū, opere, vt patuit postea, diaboli intolerabiliter sitire cœpit: tentatus igitur tam valdè, cùm fluctuaret & cogitaret, verum sibi contra regulam esset bibendum, vel cum periculo vitę abstinendū, tandem victus, proposuit intrare cellariū & bibere. Interim intrans oratoriū, cùm ante altare quoddam transiret, & multum tepidè, de potu cogitans, inclinaret, in se, cùm paululum processisset erubescens, ad idem altare rediit, stetit, & cum multa reuerentia inclinauit; leuans autem caput, dæmonem in specie monachi nigerrimi iuxta se stare conspicatur, huiusmodi verba proferentem: Pro *Reuerentia ante altare facta virtus.* certo

certo tibi dico, si non fuisses reuersus ad inclinationem, ego tibi talem potũ in cellario propinassem, quem digerere vix posses, quàm diu viueres. Hora eadem diabolus disparuit, & omnis tentatio immissæ sitis cessauit. Hæc mihi retulit dominus Eustachius Abbas de Hemmenrode, asserens ante annos septem contigisse. APOLLONI. De cætero studiosior ero ad inclinandum profundè. CAESARIVS: Diabolus omnem odit humiliationem, illã maximè, per quam homo Deum agnoscit suum creatorem, se creaturam; quando videt hominem deuotè illud exhibere Deo, quod ipse facere contempsit, volens Deo similis esse, sustinere non potest, fugitque confusus. Vnde Abbas Philippus de Otterburg, cuius suprà memini, vir prudens & litteratus, sorores de insula Sancti Nicolai, sicut mihi retulerunt docuit dicens: Quãdo tentat vos diabolus, profundè inclinate in locis debitis, & statim fugiet à vobis. Loca inclinationi debita, sunt altaria, & vbicunque exposita est imago crucifixi, & reliquiæ sanctorum. Ad gloria patri etiam inclinamus, nec non & Abbati, alijsque in multis locis, in quibus ordo hoc præcipit. Vis nunc audire de quodam, quem gula, & maximè appetitus vini de ordine traxit? APOLLONIVS: Volo, quia multi vini desiderio afficiuntur. Vinum apostatare facit etiam sapientes. CAESARIVS: Dicam tibi visionem terribilem, quam ab eius ore audiui, cui datum est illam videre.

Eccli. 19.

CAPVT XCI.

Vini nimia appetentia, fecit Apostatam.

QVidam ex senioribus nostris Hermannus nomine, Cãtor officio, vir bonus & disciplinatus, ante paucos annos defunctus est. Ipse plures habuit visiones, ex quib⁹ vnã præsenti loco, exempli causa, inserã. Cùm nup monachus fact⁹ fuisset in Hemmenrode, alium quendam monachum,

tam in choro, quàm in refectorio proximum habebat. Ante huius ora, quandoq; in choro infra psalmodiam, amphoras cum vino vidit, Amphoras, vt dixi, oculis vigilantibus vidit, vini odorem sensit, sed manus tenentes videre non potuit. In quibus ille cogitando delectabatur, hæc ante eius oculos opere diaboli formabantur. Vidit etiam vrsum, cùm dormitaret, nocte quadam ante illum erectũ stantem, brachia super pectus eius ponentem, cuius os dormitantis auri coniungebatur. Non multo post, secundum quod ei suasum fuerat à diabolo, apostatauit. Neq; sine causa diabolus illum per vrsum extraxit; vrsus dicitur quasi orsus, eò quod ore fœtum suum formet; & diabolus ita informauit illum scurrulitate verborum, vt ob loquacitatem oris sui, tam regibus, quàm principibus sit multum acceptus: vocatur enim Henricus cognomento Fig. Susceptus à domino Gisilberto Abbate in nouitium, mox vt eum per confessionem cognouerat nigrum monachum fuisse, cappam illi mutauit in cucullam. Fertur etiam fuisse in ordine Præmóstratensi. Prius tamen, vt audiui, fœminam se simulans, pro fœmina in claustro quodam sanctimonialium susceptus, quasdam corrupit, & nonnullas impregnauit; nam vsque hodie histrionis officio fungitur, & fortè his peiora operatur. Hæc de gula sufficiant, quia ad vitium luxuriæ festino.

CAPVT XCII.

De luxuria.

LVxuria est, ex immundis desiderijs, lubrica & effrenata mentis & carnis prostitutio. Huius filiæ sunt amor sui, odium Dei, affectus præsentis sæculi, horror vel desperatio futuri, præcipitatio, inconstantia, inconsideratio, cæcitas mentis. Gradus luxuriæ sunt fornicatio, stuprum, adul-

vitæ, scilicet superfluitatem vestium, per quam libido prouocatur; & otium ipsius & filiorum & filiarum eius. Multa mala, vt dicit Salomon, docuit ociositas. Dauid propter otium peccauit cum Bersabæ. Vnde quidam ait: Otia si tollas, periêre Cupidinis arcus. Mala bestia est luxuria, castitatis impatiens, nulli sexui parcit, vix aliquem quiescere finit: excitat dormientes, concitat vigilantes, nunc per motus naturales, nunc per cogitationes, nunc per formas oculis subiectas. Tentat incipientes, tentat proficientes, tentat perfectos. APOLLONIVS: Satis audiui luxuriæ pericula, audiui & contra illam medicamenta, nunc precor vt subiungas exempla. CAESARIVS: Non de illis dicere volo, qui luxuriæ consentientes ceciderunt, sed qui ab ea tentati & conquassati, Dei gratia conseruati sunt.

Eccl 33.
2. Reg. 11.
Ouid. li. 1. de rem. amor.

CAPVT XCIII.

Luxuriæ tentationem vincentes.

MILES quidam diues & honestus, more ecclesiastico ab vxore sua separatus, ad quandam domum ordinis nostri, gratia conuersionis, venit, cui omnia sua contulit tali pacto, vt domus eadē vxori, quoad viueret, certam assignaret pensionē, quæ in loco religioso vitam promiserat ducere religiosam. Nolo nominare domum, siue militem, ne fortè aliquam ex his, quæ dicturus sum, quia adhuc viuit, sustineat verecundiam. Facto eo nouitio, in tantum diabolus illam stimulauit, vt à proposito resiliret, maritumque iam in fratrem conuersum repeteret. Dum sic nihil proficeret, cum amicis ad monasterium insidiosè veniens, vt sibi cum illo extra septa monasterij loqui liceret petiuit, & obtinuit. Quem milites rapientes, & vi super equum trahentes, abducere conabatur. Ille verò in quātum ex vna parte leuabatur, in

tantùm ex altera parte deorſum labebatur. Tādem nihil videntes ſe proficere, cum matrona reuerſi ſunt. Tunc illa ſiluit toto anno illo. Finito anno probationis, exigente neceſſitate, aſſumpto ſecum monacho, venit in domum ſuam, in qua ſupradictam reperit matronam. Illa ſimulans ſe velle ei loqui ſecretius, in cameram duxit, clauſoque poſt illum oſtio, clanculo amplecti ac deoſculari cœpit. Sperabat enim, quia ſi illum ad peccandum inducere poſſet, quod deſerto ordine, ad ipſam rediret. Sed filius integritatis Chriſtus, qui innocentē puerum Ioſeph liberauit de manibus adulteræ, eripuit & hunc militem ſuum ab amplexibus illicitis ſuæ legitimæ: nam de brachijs eius ſe excutiens, illæſus exiuit, & in igne non arſit. Rediens hic in domum ſuam, dicere potuit cum Salomone: Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum eſt, & ſagena cor eius, vincula ſunt manus illius. Cui meritò congruit quod ſubiungitur: Qui placet Deo effugiet illam. APOLLONIVS: Grandis tentatio hęc. CAESARIVS: Grandior iſta fuit, quæ ſequitur.

Gen. 39.

Eccl. 7.

CAPVT XCIIII.

IVuenis quidam Colonienſis, Richvvinus nomine, nouitius factus eſt in domo noſtra. Hic cùm ſatis deuotè ac quietè per aliquod tempus in probatione ageret, ordinemque ſuum diſceret, diabolus paci ac ſaluti eius inuidens, per quandam ſanctimonialem beatæ Ceciliæ, iam dictæ ciuitatis, tantam guerram in eius corde mouit, tantis libidinum ſtimulis carnem eius vulnerauit, vt quieſcere non poſſet. Literas reuocationis ipſa dictauit & ſcripſit, in quibus eum arguit de conuerſione, hortabatur ad reditum, dicens ſeipſam, domū, præbendam, vel ſi quæ haberet, in eius debere eſſe

pote-

potestate quo ad viueret, si redire vellet. Has litteras cùm misisset per puerum, & ille quæreret nouitium; Henricus, nouitij eiusdem germanus, qui hodie Cellerarius noster est, seruo occurrens, & hoc ipsum etiam, quod postea euenit, formidans, non permisit vt ei loqueretur, præcipiens vt ocyus exiret de curia; qui tamen nouitium in oratorio præstolans, literas porrexit, & abijt; quas vt legit, mox totus incanduit, ac si telum ignitum cordi eius infixum fuisset. Ab illa hora cùm tentaretur nimis, ita vt singulis horis ad seculum redire proponeret, semper tamen pia fratrum oratione atq; exhortatione detentus est. Die quadam cum esset solus in probatione, & valdè fluctuaret, super terram se pronus prostrauit, pedes super limen cellæ extendit, voce satis alta clamans & dicens; Diabole, nisi vi pedibus hinc me extrahas, non te sequar. Tandem per Dei gratiã triumphans, factus est monachus. Requisitus à me, si adhuc aliquas de supradictis cogitationibus sentiret reliquias, respodit; Verè frater Cæsari, tentationes quæ tunc temporis sciderunt cor meum, modò vix vestimenta mea attingũt. Postea maior Cellerarius apud nos factus, in eodem officio defunctus est. Ecce sic diabolus quandoque per carnis incentiua tentat incipientes, tentat & proficientes.

CAPVT XCV.

Retulit mihi Abbas Hermannus, eo tempore quo Prior fuerat in Hemmenrode, iuuenem quendam monachum ibidem per carnis incentiua grauiter fuisse tentatum; cui cùm idem iuuenis eandem tẽtationem, qua nimis afficiebatur, cum lacrymis confessus fuisset, consolatus est cum Prior, & ait; Quando stimulus carnis te impugnat, sic diabolo voce satis alta dicere debes; Diabole, confes-

confessor meus præcepit tibi, vt cesses me tentare. Postea cùm idem tētaretur, & tentatio eadem maximè inardesceret, simpliciter, & valdè confidenter, voce satis clara, sicut fuerat edoctus, contra dęmonē clamauit dicens; Diabole, confessor meus pręcipit tibi, vt cesses me tentare. Mira virtus confessionis, ad hanc vocem diabolus, spiritus videlicet fornicationis, confusus fuit, & tentatio à iuuene cessauit. APOLLONIVS: Vnde habes, quod tentatio talis sit à diabolo? CAESARIVS: Apostolus stimulum carnis, appellat angelum sathanæ, eò quod ipsum excitet & inflammet. APOLLONIVS: Vt audio, confessio contra carnis tentamenta multum est necessaria. CAESARIVS: De hoc satis in præcedentibus dictum est, in distinctione ipsius cōfessionis: In confessione enim peccati fomes debilitatur, tentatio cessat, vel temperatur, gratia augmentatur, confitens consilijs animatur, diabolus confunditur, & eneruatur. Cùm alio quodam tempore supradictus monachus durè satis eadem tentatione vexaretur, supradictis verbis, ex consilio sui sacerdotis, etiam hoc adiecit; Quid me vexas ô diabole? Non poteris me plus tētare, quàm te permiserit Dominus meus, ipse est & Dominus tuus. Qui statim leuius sensit, quia spiritus ille superbus, pondus verbi, suam elationem deprimentis, portare non potuit.

2.Cor.12.

Lib 3.

CAPVT XCVI.

ALter quidam monachus, isto, de quo iam dictum est, ætate maturior, & in obseruantia religionis feruentior, à spiritu luxuriæ multifariè multisque modis & duris impugnabatur. Tempore quodam, cùm esset in oratorio, & dictis matutinis in angulo claustri stans veniam peteret cum angelica salutatione, diabolus post tergum eius

eius veniens, sagittam ignitam post eum direxit, ita vt illā monachus videret iuxta oculos suos volitare, fulgurare, & ex repercussione parietis scintillare: quem cum sic terrere non posset, neq; fugare à loco orationis, tantum circa illum strepitum excitauit, vt superficies totius pauimenti, in quo stabat, coturnis monachorum discurrentium atteri videretur: qui cùm de tali fantasmate nihil curaret, & completis orationibus abiret, quasi multitudinem Maurorum post se venientium vidit. Alio tempore spiritus fornicationis, cuius halitus prunas ardere facit, corpus eius igne libidinis intolerabiliter succendit: cuius importunitatem venerabilis vir ille considerās, in hęc verba alta voce prorupit: *Quid me tam crudeliter crucias ô diabole? non enim amplius facere poteris, quàm à Deo permissus fueris. Dominus meus, ipse est & dominus tuus.* Doctrina est prædicti cōfessoris. Ad quam vocem tali ordine ab eo tentator discessit; verbis quidem prolatis, mox cœpit in vertice eius quasi aliquid motabile serpere, & paulatim per vtrasq; aures, vsq; ad collum descendere cum sudore: deinde per scapulas & latera, per coxas & crura sensim se trahens, per talos exiuit. Et, sicut mihi confessus est idē monachus, ita spiritus ille, vt iam dictū est, gradatim descendit, vt sentiretur in vno loco, & nō in alio. qui mox vt per pedes exiens fugit, ignis ab eo excitatus refriguit, & tentatio omnis cessauit. APOLLONIVS: Miror si aliquam occasionem præbuerit spiritui fornicationis sic terribiliter ipsum cruciantis. CAESARIVS: Sicut ab eius ore audiui, die quadam cùm visitaret cum Abbate in quodam claustro sanctimonialium, matrona quædam eiusdem congregationis, quam ante conuersionem bene nouerat, brachium suum super collum eius posuit, oculos in eum defigens: quod cū consideraret

plusquam

plusquam oportet, tunc quidem nihil ex hoc tentationis sensit, sed postea, quando diabolus illam oculorum defixionem menti eius reduxit, ita tentatus est ab illa hora, & postea per annos aliquot, vt eum viuere tæderet. quanto enim quis perfectior est, tanto plus sensus suos restringere debet, tactum maximè, & visum. Tactum quia sicut in vitis Patrum legitur, corpus mulieri ũ ignis est: Visum, quia mors ingreditur per fenestras oculorũ. Quantum autem monachus iste in tentationibus meruerit, sequens sermo declarabit. Cùm esset Prior in Claustro supra dictus Hermanus, nunc Abbas loci S. Mariæ, iam dictus monachus nocte quadam tentabatur grauissimè, & fuit eadem tentatio non tantùm valida, sed & periculosa, &, sicut ex eius relatione cognoui, talis erat status eiusdem tentationis, vt tam breui morula, qua quis manum posset vertere, ei satisfecisset, si voluntas peccati affuisset; puto tamen quod fuerit de incentiuo carnis. Impugnabatur fortiter, restitit viriliter, vicit feliciter. In eadem hebdomada venit ad eum Conuersus quidam simplex de grangia, dicens se velle ei loqui secretius, & cùm dedisset ei copiam, ait: Domine in hac septimana visum est mihi in somnis, quomodo coram me staret columnia fortis, & ferrum infixum erat eidem columnæ, pendebatq; in clauo illo ferreo corona pulcherrima, quasi corona Imperatoris, & affuit quidam pulcherrimus dominus, qui ambabus manibus tollens de clauo coronam, ponensq; illam in manibus meis, sic dixit: Accipe coronam istam, & defer eam illi monacho, designans eum ex nomine, quia hac nocte meruit eam. Mox Prior, qui tentationem monachi nouerat, visum intellexit, & interpretatus est columnam fortem, monachum fuisse in tentatione sua insuperabilem; clauum, qui etiam de calibe videbatur

batur fuisse, duram, quam patiebatur, tētationem; coronam, de labore mercedem: Qui vicerit, inquit Dominus, faciam illum columnam in templo Dei mei. Quod corona appēsa sit columnæ, id est, quod merces debeatur victoriæ, testis est Apostolus, qui ait; Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui; in reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ. APOLLONIVS: De quo certamine loquitur hic Apostolus? CAESARIVS: De eo quod fit contra hostem triplicem, carnem scilicet, mundum, & diabolum. Tantum Deo placet, fidelem, propter conseruationem innocentiæ, pacis tempore semper dimicare cum vitijs & concupiscentijs, quantum illi placet, si tempore persecutionis semel exponat corpus gladijs atque tormentis. Vnde ecclesia psallit: Plus currit in certamine cōfessor iste sustinens, quam martyr ictum sufferens, mucrone fundens sanguinem. APOLLONIVS: Mirari non desino, quod Deus, qui est summa mundicia, viros religiosos, sanctos atque perfectos, tam immundis tentationibus, & quandoque diu, vexari permittit. CAESARIVS: Hoc fieri creditur ex dispensatione diuinæ pietatis duabus de causis, videlicet ad custodiam humilitatis, & vt habeant materiam exercendæ virtutis. Quis in mundo maior Apostolo? Ipse est qui dicit; Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus sathanæ, qui me colaphiset, propter quod, & cætera: Sicut dicit scriptura: Relictæ sunt reliquiæ immundarum gentium in terra promissionis, vt experiretur in eis Israel. Nam cùm Domino placuerit, vna hora tentationes in nobis fortissimas compescit.

Apoc. 3.

2. Tim. 4.

2. Cor. 12.

Iosu. 2.

CAPVT XCVII.

IN Claraualle sacerdos quidam religiosus est, si tamen adhuc viuit, genere nobilis, sed virtutibus nobilior, nomine Bernardus. Iste tempore quodam à sathana per stimulum carnis ita est vexatus, ita turbatus, vt iam proponeret tentationi omnino cedere, atque post plurimos sudores ad seculum redire. Confessus fuerat passionem eãdem semel secundo, & multoties, sed non cessauit. Tandem, quasi victus, accessit ad Priorem, petens sibi cappam dari, dicens se velle redire ad seculum, eò quod non posset carere muliere. Multis precibus vix Prior obtinuit, vt expectaret illa nocte. Expectauit; & Dominus, qui saluat sperantes in se, consolatus est eum nocte illa in somnis, sicut & beatos illos magos, quibus præcepit, ne redirent ad Herodem. Vix tenuiter obdormierat, & ecce conspexit eminus virum horribilem, in effigie carnificis ad se properantem, & cultellum longum in manu tenentem, sequebaturque eum canis magnus & niger: quo viso contremuit; nec mirum. Ille verò multum impetuosè, arreptis eius genitalibus abscidit, canique proiecit, quæ mox ille deuorauit. Euigilans autem ex horrore visionis, putabat se fuisse eunuchizatum: quod reuera ita erat, etsi non vt visio ostendit cultro materiali, gratia tamen spirituali. Mane veniens ad Priorem, dicebat se liberatum à tentatione, visionem illi per ordinem exponens. Et glorificauit Prior Dominum, qui tam mirabiliter, & tam celeriter liberauit seruum suum Bernardum. Adhuc virgo dicitur esse carne: & est hæc historia satis celebris in ordine nostro. APOLLONIVS: Si sancti viri sic turpiter tentatur, non amodo verecundabor tantum, vt hactenus, confiteri meas immun-

Daniel.13.

immundas tentationes; timui ne confessores me despicerent, turpia confitentem. CAESARIVS: Si sunt confessores discreti, non debent accusantes se spernere, sed consolari, ne similem tentationem incurrant. Hoc cuidam sacerdoti sancto, & decrepito, contigisse cognoui.

CAPVT XCVIII.

Coloniæ parochiam sancti Iacobi Apostoli sacerdos quidam sanctus & religiosus regebat, quem splendor multarum virtutum illustrem fecerat; erat autem literatus, humilis, castus, affabilis; pauperum pater, religiosorũ susceptor, totius Christianæ religionis amator, Deo charus, toti ciuitati acceptus. Ipse est dominus Euerhardus, prædictæ ecclesię plebanus, qui conuersionem Abbatis nostri Geuardi præuidit, sicut dictum est in prima distinctione capitulo septimo. Ea quæ de se beatus Iob enumerat bona, huic iusto copiosè sancta gratia contulerat diuina. Tempore quadragesimali, cùm ciuium filij iuuenes ac delicati confiterentur peccata sua, maximè carnis incentiua, quæ fomentare multum solent cibaria delicata; quia tales minus in se experiebatur passiones, durius quandoq; illos, quàm expediret, arguit dicens: Turpe est, quod homines Christiani motibus tã turpibus agitantur: & scãdalisauit pusillos, aliquam eis ingerens desperationem. Sed iustus & misericors Deus, qui Petrum ob gregis salutem cadere permisit, seruum sibi dilectum flagello tentationis erudiuit, &, vt subditis sciret compati, passione corripuit consimili, ita vt dicere posset cum Apostolo: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus sathanæ, qui me colaphizet: Ex hoc in seipso didicit, quomodo alijs deberet mederi. Tempore quodã cùm

Confessarij ne spernant tentatos, ne ipsi tententur.

D. Euerhardi pastoris S. Iacobi Coloniæ, res gesta.

Iob 29.

Luc. 22.

2. Cor. 12.

Abbas Hermannus, de quo supra dixi, nouitius monachus factus, stimulo carnis plus, quàm ei placeret tentaretur, & audita fama sanctitatis eius, ipsum adisset, sperans se meritis precibusque illius aliquid posse releuari, ad missas se præparantem ipsum inuenit; cui cùm propter tempus confusionem facere, sicut proposuerat, non posset, in aure ei secretius dixit; Pater, grauiter patior stimulum carnis, orate Deum vt liberet me; quem cùm ille respexisset, quasi ex abrupto clamosa voce respondit: Certè ego simile patior, quid ergo pro vobis orare potero? &, sicut mihi retulit idem Hermannus, ex hoc ipso ædificatus recessit, quod hominem sanctum & senem sibi similia pati cognouerat. De quo narrauit mihi sacerdos quidam religiosus, qui satis de vita eius nouerat, quod quotiens osculum pacis alicui clericorum in missa porrigebat, magis illum, timore tentationis, ore in aliqua parte faciei tunderet, quàm oscularetur. Quia virtus in infirmitate perficitur, tempore quodam Dominus dilectum suum tam valido dolore capitis, (quem etiam glosa vna in Apostolo vocat stimulum carnis) tẽtauit & afflixit, vt illum viuere tæderet: qui cùm minus orare posset aut legere, adijt quendam Medicum peritum, rogans sibi propter Christum cõtra dolorum tam continuum aliquod dari consilium. Ille magis appetens pecuniam, quàm mercedem diuinam, respondit: Si dederitis mihi tres marcas, bene curabo vos. Cui cùm diceret vir sanctus, tres marcas non habeo, dimidiam autem libens impendam; respondit physicus; Pro tantillo nolo laborare. Tunc ille; Si haberem tres marcas, prius darem eas pauperibus, quàm vobis, infirmitatem meam Deo committo. Iustum Dei iudicium; Hoc cùm dixisset vir beatus, & recederet, in ipsa hora dolor capitis totaliter eum

2. Cor. 12.

Haymo in eum locum.

eum deseruit, & impium Medicum inuasit. Nihil de infirmitatis quantitate minuebatur, nihil de modo & qualitate mutabatur. Ex tunc poterat ei verbo euãgelico exprobare; Medice cura teipsum. *Luca 4.* Hoc miraculum cuidam canonico sancti Seuerini, nomine Rudolpho, arte medico, à quo in eiusdem confessoris festo fuerat inuitatus, me audiente recitauit. APOLLONIVS: Quia huius venerabilis sacerdotis fama valdè celebris est in vrbe Colonia, peto, vt si aliqua de illo nosti ædificatoria, dicere mihi non pigriteris. CAESARIVS: Ex operibus eius pauca percepi, quæ tecum communicabo. Cùm die quadam corpus Domini deferret in pixide ad infirmum communicandum, & deuenisset in stratam altam & angustam, quam ego sæpius ambulaui, essetque nimis lutosa atque profunda, obuios habuit asinos frumento oneratos; sacci autem parietem ex parte vna contingebant, ex altera de strata dependebant: Scholaris verò, qui præcedebat cum laterna, magno cum labore, nunc impellens asinos, nunc ab ipsis impulsus pertransiuit; Sacerdos hæc videns, & quod vir senex esset ac debilis considerans, pallere cœpit ac tremere, timens ab asinis impelli, & in luti illius profunditatem cum sacramẽto præcipitari. Necesse erat vt tẽtatio talis iustum probaret, quatenus fides eius amplius clarescerct. Cernens humanum deesse auxilium, ab eo quem portabat inspiratus, in hæc verba prorupit; Quid est quod agitis ô asini? nunquid non consideratis quem gestem in manibus meis? State, descendite, date honorem creatori vestro; in eius siquidem nomine vobis præcipio. Mira obedientia animalium brutorum, ad vocem sacerdotis, simul omnes steterunt, simul descenderunt. Accessit miraculorum miraculo: cùm esset descensus laboriosus, non sunt lapsi sacci de dorsis

asinorum, quorum obedientiam vir sanctus admirans, Deumque glorificans, sine periculo ad infirmum peruenit. Hoc factum satis celebre est vsque hodie in ciuitate Colonia. Quantæ fuerit humilitatis, sequens lectio declarabit. Solebat ex consuetudine pauperes ad prandium suum vocare, inducti sunt die quadam duo, ex quibus vnus ita erat infirmus, ipsoque aspectu tam horridus, vt alter cũ illo manducare recusaret: fuerat eis mẽsula ex opposito sacerdotis præparata. Quod cùm vir Dei considerasset, pauperem despectum vocans, & in paupere Christum honorans, sellam illi contra se ponere iussit, & ex vna scutella, vnoque scypho, cum eo comedere & bibere non contempsit. Dicitur etiam fuisse consuetudo ei, delicata cibaria, tum propter socios & hospites, tum propter infirmos pauperes, quos in domibus decubare nouerat, sæpius præparasse; cumq; illi apposita fuissent, diligentius illa conspexit, odorem hausit, manu vertit, vt sic appetitu prouocato, amplius tentaretur, & eis propter Christum non vtendo, plus mereretur. Deinde dixit puero; Vade defer scutellam istam viduæ illi, vel tali pauperi siue infirmo, quia magis indigent quàm ego. Dum huiusmodi operibus lucerna illa ardens luceret in domo Dei, placuit Deo, vt per talem occasionem amplius adhuc claresceret. Dominus Philippus Coloniensis Archiepiscopus, dum propter castra, quæ emerat beato Petro, multis debitis esset obligatus, dictum est ei à quibusdam, quod plebanus supradictus multam haberet pecuniam repositam. Missi sunt qui pecuniam accommodarent. Negante sacerdote, quod pecuniam non haberet, datis arcæ suæ clauibus, nihil in eis inuentum est, nisi calceamenta bouina & vncta, quæ ad vsus pauperum comparauerat. Reuersi cum erubescentia, qui missi fuerant, nuntia-

Accommodarent, pro mutuò peterent.

nuntiauerunt hæc Episcopo, qui sibi timens, sicut audiui à quodam sacerdote, pro eodem sacerdote venerabili misit, ad pedes illius se prostrauit, de illata iniuria veniam postulans. Ordinem nostrum specialiter dilexit, & cùm vellet in eo conuerti, à quibusdam Abbatibus eiusdem ordinis est auersus, vt intellexi, scientes vitam eius esse sanctissimam, & personis secularibus valdè necessariam. Cú esset decrepitæ ætatis, virtutibus consummatus, migrauit ad Dominum, sepultusq; est in ecclesia beati Gregorij martyris. APOLLONIVS: Si virum tā sanctum, & tam senem, luxuria tentauit, non mirabor si iuuenes inuadit. CAESARIVS: Sicut dixi, luxuria vix alicui parcit ætati: Luxuria coluber est in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò. Ecce exempla. *Genes. 49.*

CAPVT XCIX.

Iuuenis castitas tentata sed non expugnata.

NOn est diu, quod in Susatia clericus quidam fuit peregrinus, Hermannus nomine, ætate iuuenis, corpore procerus, pulcher aspectu. In hunc fœmina quædam eiusdem ciuitatis ciuis oculos iniecit, adeò ab illo inflammata, vt diceret; Si volueris meis amplexibus vti, omnia mea tua erunt. Cuius verba vel promissa cùm iuuenis, memor sancti Ioseph, despiceret, & illa nihil se proficere cerneret, de oppressione illum coram iudicibus accusauit: qui cùm negaret, nec ei crederetur, missus est in claustrum murorum, locum scilicet damnatorum. Illa, luxuria stimulante, à clerico se dementatam simulans, murum cum scala ascendit, deorsum se præcipitauit, iuuenem amplexatur, ad commixtionem illum solicitans. Nec sic profecit. Hoc cognito, iudices extrahentes innocētem, tanquā maleficum & magū, miserunt in ignēā

qui cùm arderet, ita vt patentibus costis pulmo eius videretur, salutationem angelicam, id est, Aue Maria &cæt. cunctis audientibus decantauit. Mox vnus de circumstantibus mulieris cognatus, titionem ardentem arripiens, orique eius immittens, ait; Ego auferam tibi orationes istas, & suffocauit eum. Quid plura? mortuus est, & in campo ossa eius sepulta, ad cuius tumbam sæpius visa sunt luminaria, & diuersa contingunt miracula. Territi verò parentes prædictæ adulteræ, coram canonicis sancti Patrocli se prostrauerunt, veniam postulantes, & pro nece iusti pœnitentiam suscipientes, super cuius tumulum ecclesia fabricata est. Iuuenem hûc luxuria per fœminam, vt coluber in via, id est, manifestè, peruasit, corpus eius incinerauit, sed non superauit. Alteri cuidam facta est cerastes in semita, hoc modo.

CAPVT C.

Conuersus quidam, vir bonus ac deuotus, quē ego bene noui, cùm ante annos paucos nauem portantem vinum monasterij sui deduxisset in Flandriam, nocte quadam hospitis sui, dum secundum consuetudinem lectum illi in solario domus præparasset, sibi alium ad pedes Conuersi strauit. Conuersus, cùm dicto completorio isset cubitum, essetq; lucerna extincta, illa silenter vestes exuit, in lectum præparatum se reclinauit, nudis pedibus Conuersi plantas pulsans, & quia ipsa foret, tussiendo se prodens. Non has cerastis insidias Conuersus obseruauerat, æstimans alicui virorū eundē lectū fuisse præparatū: mordebat illa vngulas equi, id est, Conuersi, sed ascēsor eius scilicet spiritus, per consensum non cecidit retro, quia mox vt vocē muliebrē audiuit, ilicò surrexit, vestes induit, & ad fenestras solarij vadens orationes

suas

ſuas dicēdo, manè illic expectauit. Illa diutina expectatione ſuſpēſa, tandē cōfuſa deſcendit. APOLLONIVS: Quid eſt ceraſtes? CAESARIVS: Serpens habens cornua, omni ferro duriora, ad inſtar gladij ex vtraque parte inciſiua. Vnde Græci κέρατα vocant cornua. Luxuria ceraſtes eſt, quia non ſolùm animam interficit, ſed & corpus irreparabiliter corrumpit. Omne enim peccatum extra corpus eſt teſte Apoſtolo; qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat.

CAPVT CI.

RECordor cuiuſdam ſacerdotis in ordine Regularium Præpoſiti, quem nimis inſidioſè, nimiſque periculoſè luxuria per fœminam cornibus ſuis ventilauit: cùm enim grauiter infirmaretur, dictum eſt ei à Medico, imò per Medicū à diabolo, quia conualeſcere non poſſet, niſi vteretur muliere. Ille ſpe vitæ præſentis, immemor futuræ, fœminam cognouit, nec tamen ei profuit, imò magis obfuit, quia poſt paucos dies defunctus eſt: ſicque, ſuaſu antiqui ſerpētis, tempus pœnitentiæ, factum eſt illi tempus luxuriæ. Iudicium animæ Deo committo. Hæc in eadem domo, in qua Præpoſitus fuit, à quodam ſacerdote eiuſdem ordinis mihi relata ſunt, quem & ego facie, & nomine noui. APOLLONIVS: Eſt ne prædicta ſententia ſancti Iob: Tentatio eſt vita hominis ſuper terram, de vtroque ſexu intelligenda? CAESARIVS: Eſt, quia hoc nomen homo, vtrumque ſexum comprehendit, & eiſdem motibus vterque ſexus ſubiacet. Sicut enim diabolus per fœminam viros deijcit & eneruat, ita per viros mulierum multitudinem lucratur. Vnde de illo ad Iob à Domino dicitur: Fortitudo eius, in lūbis eius, & vir-

Iob. 7.

Iob. 40.

Greg lib 32. moral. ca. 11. & hom. 13 in Euangel.

tus illius, in vmbilico ventris eius. Super quem locum dicit sanct. Gregorius, viris esse luxuriam in lumbis, fœminis in vmbilico, quæ quantum quandoque tententur, exemplis tibi pandam.

CAPVT CII.

Mulieres tẽtatæ à carne, sed victrices.

MAtrona quædam nobilis, sicut mihi retulit sacerdos quidam religiosus, die quadam cùm in castro, in quo manebat, sola esset, & nescio quid ageret vel cogitaret, spiritus fornicationis solam illam esse non permisit: nam subitò tam validè est inflammata, vt huc illucque discurrens, stare vel sedere non posset, ac si ferrum candens in suo femore excepisset. Cumque ignem amoris tolerare non posset, ad portarium castri, castitatis oblita, descendit, & vt sibi commisceri vellet cum multa instantia supplicauit. Cui ille, sicut vir bonus, respondit: Quid est quod loqueris domina? vbi est sensus tuus? respice Deum, attende honorem tuum. Illa nihil horum curās, cùm à portario repulsam pateretur, nutu Dei, de castro exiēs, ad flumen præterfluens cucurrit, aquis gelidis se immersit, in quibus tam diu sedit, donec fomitem ardentis libidinis restringeret. Tunc ad portarium rediens, & de repulsa gratias agens, ait; Si dares mihi mille marcas auri, modò non paterer, quod paulò ante te facere rogaui. Et reuersa est in locum suum. Facitque pius dominus vt mater pia, quæ infantem dilectum circa ignem reptantem, bene ignis calorem sentire permittit, sed intrare volentem, cùm multa festinatione retrahit. Hoc pleniùs auditurus es in capitulo sequenti.

CAPVT CIII.

IN Anglia vir quidam religiosus monasterio præfuit sanctimonialium: erat autē staturę proceræ, decorus aspectu, genas habens rubicundas,

das,oculos lætos, ita vt vix aliquis aliquid in eo religiositatis esse crederet,qui virtutes animi illi᾽ ignoraret. In cuius contéplatione iuuencula quædam illius congregationis adeo cœpit tentari, & tam grauiter stimulis carnis agitari, vt verecundia postposita,passionem suam illi aperiret. Expauit vir sanctus, & quia timor Dei ante oculos eius fuit,cœpit virginem,in quantum potuit,auertere, dicens; Christi sponsa es, & si Domini mei sponsam corrupero,non patietur impunè transire,neq; homines diu poterit latere. Dicente illa; Si non consenseris mihi,moriar: respondit ille:Ex quo aliter esse non potest, fiat vt vis. In quo ergo loco conueniemus?respondit illa:Vbicunq;tibi placuerit,ego in hac nocte veniam ad te. Ad quod ille:Oportet vt in die fiat,ostenditque virgini domum in pomario,monens & præcipiens, vt nemine sciente,nemine vidéte,tali hora illuc veniret: quæ cùm venisset,dixit ad eam; Dignum est, & vobis expedit,vt corpus meum,quod tam ardenter concupiscitis,prius inspiciatis, & si tunc placuerit, desiderio vestro per illud satisfaciatis. Hoc dicto illa tacente,vestimenta sua exuit,cilicium asperrimum, quo indutus erat ad carnem, deposuit, corpusque nudum vermibus corrosum, cilicio attritum, scabiosum, atque nigerrimum illi ostendens, ait: En quod amas,exple nunc, si placet, voluptatem tuam.Videns hæc illa, expauit, & nunc in pallorem, nunc in ruborem versa, ad pedes eius ruens, veniam postulauit. Cui ille, reuertere secretè in monasterium tuum, & vide ne me viuente prodas secretum meum.Ab illa hora tentatio, quam visus incautus in virgine excitauerat,conquieuit. Hæc exempli causa de tentatione luxuriæ sint dicta. APOLLONIVS: Quibus armis resistendum est his septem vitijs, de quibus iam

sermo

ſermo in longum protractus eſt? CAESARIVS: Virtutibus eis oppoſitis. APOLLONIVS: Quid ſunt virtutes, vel vnde dicuntur? CAESARIVS: Virtutes ſunt qualitates mentis, quibus rectè viuitur. Dicuntur autem virtutes, quaſi contra vitia ſtantes. Stare debet contra ſuperbiam humilitas, contra iram lenitas, contra inuidiam charitas, contra triſtitiam ſpiritalis iocunditas, contra auaritiam largitas, contra gulam potus cibique parcitas, contra luxuriam caſtitas. Quod ſit in pugna tentationum virtutes vitijs effectæ fuerint ſuperiores, victoriam meritum, & meritum præmium ſequitur æternum, quod perſeueranti ſe daturum pollicitus eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui eſt via in exemplo, veritas in promiſſo, vita in pręmio. Ipſi cum Patre & Spiritu Sancto, honor & imperium, in ſecula ſeculorum. Amen.

FINIS LIBRI Quarti.

CAPITA LIBRI quinti.

De Her-

De hæ-

De dia-

DE

DE DAEMONIBVS LIBRI QVINTI.

CAPVT I.

Dæmones esse. RECTE post tentationem, tractandum videtur esse de tentatoribus. Dæmones antonomasticè dicuntur tentatores, quia maximè tentatio mentem impellens ad peccandum, vel ipsis sit auctoribus, vel incentoribus. Si diabolus primum hominem tentauit in paradiso, si CHRISTVM tentare præsumpsit in deserto, quem hominem tentare non audebit in hoc mundo? Duo siquidem angeli cuilibet homini sunt deputati, bonus ad custodiam, malus ad exercitium. APOLLONIVS: De Angelis sanctis mihi nulla inest dubietas, quin sint, quia prophetarum scripta de illis sæpe loquuntur: quod verò dæmones sint, quod multi sint, quod mali sint, & quod incendijs æternis deputati sint, ex scripturis vtriusque testamenti vellem mihi demonstrari. CAESARIVS: Plurima ad hæc probanda extant testimonia. De Lucifero, id est, diabolo, propter decorẽ suæ creationis sic dicto, eiusque casu, ait Isaias: Quomodò cecidisti de cælo Lucifer, qui manè oriebaris? etc. Quod factus sit diabolus, & quod de cęlo ceciderit, testis est Saluator, qui ait: Vidi sathanam tanquam fulgur de cælo cadentem. De quo Iob: Quadam die cùm venissent filij Dei vt assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam & Sathan. Et in psalmo Dauid loquens de Iuda proditore; Diabolus, inquit, stet a dextris eius. Item Habacuc de Christo; Egredietur diabolus ante pedes eius. Et in alijs multis

Genes. 3. *Matth. 4.* *Isaiæ 14.* *Lucæ 10.* *Iob. 1.*

multis locis, diabolum scriptura commemorat. Quod autem non solus fuerit, nec solus ceciderit, testatur Ioannes in Apocalypsi dicens: Factum est prælium magnum in cælo; Michael & angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat & angeli eius; & nō valuerunt, neque locus inuentus est eorum amplius in cælo. Factus est per malitiam suam draco Lucifer gloriosus, de cuius decore ac pulchritudine per Ezechielem dicitur; Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore. In delicijs paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus operimentum tuum, & cætera. Decima pars angelorum creditur cecidisse, vndè ob multitudinem Apostolus vocat eos aëreas potestates: cadēdo enim, aërem impleuerunt, de quorum malitia propheta Christo dicit in Psalmo: Superbia eorum, qui te oderunt; ascendit semper. Et Dominus in Euangelio Iudæis: Vos facitis opera patris vestri diaboli. Ille homicida erat ab initio: mendax est, & pater eius. Quod hominibus sit infestus, testis est Iob, qui ait: absorbebit fluuium, & non mirabitur, id est, infideles, paganos, Iudæos & hæreticos; & habet fiduciam, quod influat Iordanis in os eius, scilicet fideles baptisati. Vnde Apostolus Petrus nos admonet dicens: Fratres sobrij estote, & vigilate: quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret; cui resistite fortes in fide. Quod de vno dicitur, de cæteris intelligendum est; quia sæpe numerus singularis pro plurali ponitur. Quod æternaliter damnandi sint, habetur ex verbis Domini, qui in iudicio reprobis dicturus est: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Bene autem in quinta distinctione loquendum arbitror de dæmonibus; quia quinarius à Philosopho apostaticus vocatur, eò quod cæte-

Multos esse demones, & malos. *Apocal. 12.* *Ezech. 28.* *Ephes. 2.* *Psalm. 73.* *Ioan. 8.* *Iob. 40.* *Hominibus infestos, ac demum damnandos esse.* *1. Pet. 5.* *Matth. 25.*

quod cæteris numeris imparibus coniunctus, & per seipsum multiplicatus, semper seipsum vel in capite, vel in fine ostendit. Sic diabolus, à quaternario perpetuæ firmitatis recedens, primus cum hominibus malis, quasi numeris inæqualibus sociatur, semper in principio, vel fine operis, vel sermonis, illius nequitia demonstratur. APOLLONIVS: Satis mihi fateor probatum esse, vnde hæsitaui, diuinæ scripturæ testimonijs; neq; mihi satisfactum fateor, nisi eadem viuacibus declares exemplis. CAESARIVS: Dæmones esse, multos esse, malos esse, plurimis tibi exemplis potero probare.

CAPVT II.

Dæmones per Necromanticos ostensi.

Miles quidam Henricus nomine, de castro Falkinstein oriundus, pincerna fuit Cæsarij monachi nostri, tūc Abbatis Prumiæ, &c. sicut eodem Cæsario recitante didici, cum iam dictus miles dæmones esse dubitaret, & quicquid de illis audiret vel audisset, quasi friuolum reputaret, quendam clericum Philippum nomine, in necromantia famosisssimum accersiuit, & vt dæmones sibi ostenderet cum multa instantia petiuit. Cui cùm ille responderet, visio dæmonum horribilis est, periculosa est, neq; hos omnibus expedit videre: cùm miles nimis importunè instaret, adiecit; Si securum me feceris, quod neq; à cognatis, siue ab amicis tuis quicquam mihi ex hoc mali eueniet, si fortè à dæmonibus deceptus vel territus, læsus fueris, acquiescam tibi. Et fecit eum securum. Die quadam tempore meridiano, eò quod tūc maiores habeat vires dæmoniū meridianum, Philippus militem in quoddam biuium duxit, gladio illum circumcircinauit, circuli legem, infra circulum posito prædixit, & ait: Si aliquod membrorum tuorum extra hunc circulum ante meum reditum

ditum extenderis, morieris, quia mox à dæmonibus extractus, peribis. Monuit etiam, vt nihil petentibus daret, nihil promitteret, nec se signaret. Et adiecit; Multis modis te dæmones tentatabunt, & terrebunt, nec tamen tibi nocere poterunt, si mandata mea custodieris, discessitque ab eo. Solo sedente illo in circulo, ecce vidit contra se venientes inundationes aquarum, deinde audit grunnitus porcorum, flatus ventorum, & alia fantasmata his similia multa, quibus illum dæmones terrere moliebantur. At quia iacula præuisa minus feriunt, contra hęc à semetipso confortatur, nouissimè verò, contemplabatur in nemore vicino quasi vmbram humanam, tetram, summitatem arborum ascendentem, quæ ad ipsum propinquabat. Et intellexit statim, quia diabolus esset, vt fuit; qui vt circulum attigit, stetit, & quid sibi vellet militem interrogauit. Erat autem quasi magnus vir, imò maximus, & nigerrimus, veste subnigra indutus, & tantę deformitatis, vt in eum miles respicere non posset. Cui sic ait: bene fecisti veniendo, ego enim videre te desideraui. Ad quid? inquit: & ille; Multa de te audiui: Respondente diabolo; Quid de me audiuisti? Subiecit miles, Pauca bona, & multa mala. Ad quod diabolus; Sępè me iudicant & cōdemnant homines sinę causa: ego nemini nocui, neminem lædo nisi prouocatus; Philippus magister tuus, bonus amicus meus est, & ego illius, quære si vnquā illum offenderim. Ego facio, quod illi placet, & ipse mihi in omnibus obtemperat: vocatus ab illo, modo huc veni ad te. Tunc miles: Vbi fuisti quādo te vocauit? respondit dæmon; Tātum ex illa parte maris fui, quātum ab hoc loco distat, vsq; ad mare, & ideo iustū est, vt in aliquo munere laborib. meis respōdeas. Cui miles: Quid vis? respōdit ille: Volo & rogo, vt des mihi palliū tuū:

dicente milite; Non tibi dabo; popoſcit cingulum, deinde ouem vnam de grege; quæ cùm omnia negaret, nouiſſimè gallum domus eius petiuit. Cui cùm diceret, Quid opus habes gallo meo? reſpondit dæmon? vt cantet mihi. Et ille: Quomodo caperet eum? reſpondit iterum dæmon; Non ſoliciteris de hoc, tu tantùm da mihi illum. Tunc miles, ego nihil dabo tibi, & adiecit: Dic mihi vnde eſt tibi tanta ſcientia? dixit dæmon, Nihil fit mali in mundo quod me lateat; & vt hoc ſcias verum eſſe, ecce in tali villa, & in tali domo, virginitatem tuam perdidiſti, ibi, & ibi peccata illa, & illa commiſiſti. Et non potuit contradicere miles quin verum diceret. APOLLONIVS: Non puto quin miles aliquando eadem confeſſus fuerit peccata, quomodo ergo ſcire potuit diabolus confeſſa? CAESARIVS: Quia cùm voluntate iterum peccandi miles confeſſus fuit, diaboli ſcientiam in nullo minuit. APOLLONIVS: Placet quod dicis, quia idem dixiſſe te recolo diſtinctione tertia, capitulo ſexto. CAESARIVS: Cumque rurſum diabolus neſcio quid poſtularet, & ille dare renueret, quaſi eum rapere vellet, & extrahere, manum contra eum extendit, atque in tantum terruit, vt retrorſum cadēs clamaret. Audita eius voce, Philippus accurrit, in cuius aduentu fantaſma mox diſparuit. Ab illa hora miles idem ſemper pallidus fuit, natiuum colorem nunquam recuperauit, emendatius viuens, & dæmones eſſe credens. Non eſt diu quod defunctus eſt.

CAPVT III.

Remunerauit, promuneribus induxit.

EOdem tempore ſacerdos quidam ſtolidus, eūdem Philippum rogauit, atque remunerauit, vt ſibi dæmones oſtenderet. A quo cū fuiſſet, modo ſupradicto, in circulo poſitus & inſtructus, à diabolo territus, & extractus eſt, atq; ita, antequam adue-

aduenirет Philippus, confractus, vt tertia die moreretur, cuius domū Vvalramus de Lutzelinburg confiscauit. Ego eundem Philippum vidi, qui ante paucos annos, procurante, vt creditur, magistro & amico suo diabolo, occisus est.

CAPVT IIII.

Retulit mihi bonæ memoriæ monachus noster Godescalcus de Volmunsteine, quod silere non debeo. Cùm die quadam rogaret prædictum Philippum, vt aliqua sibi recitaret de arte sua mirabilia. Respondit ille: Dicam vobis rē satis mirabilem, temporibus meis apud Toletum veraciter gestam. Cùm plures ex diuersis regionibus scholares in eadem ciuitate studerent in arte necromantica, iuuenes aliqui de Svveuia & Baioaria stupenda quædam, & incredibilia, à magistro suo audiētes, & vtrum ea in vera essent probare volentes, dixerunt illi; Magister, volumus vt ea quæ doces, oculo tenus ostēdas, quatenus aliquē ex studio nostro fructū capiam^9. Quos cùm auerteret, & nō acquiescerent, eò ꝙ natio illa gēs sit mirabilis, hora idonea in campum illos duxit, gladio circa illos circulū fecit, monens sub interminatione mortis, vt infra circulum se cohiberent, & ne aliquid rogantib. darent, vel ab offerentibus reciperent ꝑcepit. Secedens ab eis paululū, dæmones carminib^9 suis aduocauit. Mox adsunt illi in formis militum decēter armatorū, militiæ ludos circa iuuenes exercētes, nunc lapsum simulabāt, nunc lāceas & enses contra eos extendebant, omnibus modis satagentes, vt illos extra circulū extraherent: qui cùm sic nihil proficerent, in puellas speciosissimas se trāsformantes, choreas circa illos ducebāt, varijs anfractibus iuuenes inuitantes: ex quibus vna, forma cęteris prestātior, vnum ex scholaribus elegit, ad quē quotiens venisset chorizādo, totiēs annulū

aureum porrigebat, intus suggerendo, & foris motu corporis ad amorem suum illum inflammando. Quæ cùm per multas vices hoc actitasset, victus iuuenis, digitum contra annulum extra circulũ porrexit, quem illa mox per eundem extrahens, nusq̃ comparuit. Capta præda, cõuentus malignantium in turbinẽ resoluitur; fit clamor & strepitus discipulorum, accurrit magister, de raptu consocij omnes conqueruntur. Quibus ille respondit: Ego sine causa sum, vos me coegistis, ego vobis prædixerã, non eum amodò videbitis. Ad quod illi; Nisi nobis restituas, interficiemus te. Timens tamen vitæ suæ, sciens Baioarios esse furiosos, respõdit: Ego tentabo, si spes aliqua sit de illo. Vocansq; principem dæmoniorum, fidele suũ ministerium illi ad memoriam reuocans, dixit; disciplinæ eius multum esse derogandum, seq; à discipulis occidẽdum, nisi iuuenis restitueretur. Cui diabolus compassus respõdit: Crastino concilium propter te in tali loco celebrabo, tu esto præsens, & si aliquo modo illũ per sententiam obtinere poteris, gratũ habebo. Quid plura? Ad imperium principis, concilium malignantium cogitur, de violentia in discipulum facta à magistro conqueritur; ab aduersario respõdetur: Domine, inquit, non illi feci iniuriam, non violẽtiam, magistro suo inobediens fuit, legem circuli non custodiuit. In hunc modum illis contendentibus, diabolus dæmonem quendam sibi collateralẽ de sententia interrogauit, dicens: Oliuere, semper curialis fuisti, contra iustitiam personam non accipis, solue quæstionem huius litis: respondit ille, Ego iuuenem restituendũ esse iudico magistro suo; moxq; ad aduersarium conuersus ait; Redde illum, quia nimis ei importunus fuisti. Cæteris sententiæ eius assensum præbentibus, ad mandatum iudicis, eadẽ hora scholaris ab inferis reducitur, magistro

suo

suo restituitur, concilium soluitur, ad discipulos, reducta præda, magister læt⁹ reuertitur. Cuius vultus ita erat macer & pallidus, color tam immutatus, vt hora eadem à sepulchro videretur resuscitatus: qui socijs apud inferos visa recitans, quàm Deo contraria & execrabilis foret illa disciplina, magis exemplo, quàm verbo ostendit; & à loco recedens, in quodam ordinis nostri monasterio monachum se fecit. APOLLONIVS: Recordor nunc illorum duorum iuuenum, videlicet qui apud Toletum defuncti socij admonitione conuersus est, & alterius clerici, cui visa pœna Lantgrauij conuersionis causa fuit, sicut dictum est in distinct. prima. cap. 33. & cap. 34. CAESARIVS: Conradus senex monachus noster retulit mihi, se ante cõuersionẽ, nocte quadam in plenilunio, demõstrante sibi quodam clerico necromantico, in diuersis formis dæmones vidisse: vnde dubium non est, quin sint, qui sic ab hominibus videri, audiri, & sentiri possunt. APOLLONIVS: Licet satis mihi probatum sit, dæmones esse, magis tamen delectarer de his testimonia religiosorum, quàm secularium audire. CAESARIVS: Quod dæmones sint, & multi sint, nõ dubijs, sed verissimis, non secularium, sed claustralium personarum tibi ostendam exemplis. De quibus nihil omninò dubitabis.

CAPVT V.

Dæmones à religiosis visi.

DOminus Hermannus nunc Abbas loci S. Mariæ, quantæ sit vir religiositatis, quantæue grauitatis, bene nosti. Iste ante conuersionẽ, ecclesiæ Bonnensis erat canonicus, vir nobilis, & de alto sanguine natus. Factus verò monachus in Hemenrode, non multo post, cùm emitteretur conuẽtus noster de eodẽ claustro, primus eius Abbas efficitur, & post paucos annos per electionem ablatus,

eidem in Abbatem promotus restituitur. Erat tunc temporis illic Conuersus quidam, nomine Henricus, magister cuiusdam grangiæ, quæ Hart vocatur, vir bonus & iustus, maturus ætate, & corpore virgo. Iste inter reliqua dona, quæ acceperat ac Domino, sæpè nocturnis horis, in choro maximè, in diuersis formis dæmones currere vidit. Hæc cùm in confessione, iam dicto retulisset Hermãno, illius exemplo, videndi dæmones desiderio accẽsus, intentissimè Deum orauit, vt sibi hanc gratiã donare dignaretur, statimq; exauditus est. In proxima verò solemnitate Sancti Martini, cùm staret in matutinis, contemplatus est dæmonem vnum, in forma rustici quadrati, inferius iuxta presbyteriũ intrare. Habebat pectus latum, scapulas acutas, collum breue, capillum in fronte satis supbè tonsuratum, reliquos crines sicut aristas dependentes. Ascendens venit ad quendam nouitium stans coram illo, quem cùm dominus Hermannus, qui tunc temporis non erat Abbas, intuitus fuisset, oculosq; parumper auertisset, ac denuo illũ videre voluisset, disparuerat. Alio tẽpore, transformans se dæmon in caudã vituli, & super formam cadens, cui idem nouitius appodiabat, motu leuissimo trahebat se ad nouitium, cuius scapulas, cùm eadem cauda tangeret, mox in psalmodia fallebatur nouitius; qui cum super articulos se demitteret, regulariter satisfaciẽs, dæmõ, quasi turbine impulsus, ad lõgitudinem cubiti vni' recessit ab eo, sicq; disparuit. Non.n. spiritus ille superbiæ, q blandimẽto caudæ
Apoc. 12. suæ tertiã partem stellarum post se trahit ad vnius humilitatis signũ stare potuit. Nouitius iste nonn' Alexãder fuit, nunc prior in Claustro. Verisimile est tunc eum aliquid leuitatis cogitasse, quãdo per motum leuem tentatus est & impeditus. APOLLONIVS: Placet q dicis. CAESARIVS: in nocte verò

Sancti

Sancti Cuniberti, cùm staret in choro Abbatis, tunc simplex monachus, vidit iuxta presbyterium duos dæmones intrare, & paulatim ascendere ad stallum Abbatis, inter chorum monachorum atq; nouitiorum; qui cùm venissent contra angulum, vbi parietes conueniunt, exilijt dæmon tertius, duobus se socians, & cum illis exiens. Tam prope enim transeuntes venerunt ei, vt manu illos tangere posset; quos diligentius intuens, considerauit quod pedibus terram non tangerent, vtpote aereæ potestates. Habebat autem vnus ex duobus prioribus, fœmineum vultum, in capite verò velamen nigrum, nigro circumdatus pallio, &, sicut mihi retulit, monachus ille, qui tertium dæmonem iuxta se fouerat, satis erat iniuriosus, & non parum acediosus, in choro libenter dormiens, & inuitus psallens, hilarior ad potandum, quàm ad cantandum; breuiores vigiliæ, videbantur ei semper longissimæ. Alio itidem tempore, in vigilia, vt puto, Sancti Columbani, tunc eo existente Priore, cùm chorus Abbatis inciperet primum matutinarum psalmum, scilicet: Domine quid multiplicati sunt, qui tribulant me, Dæmones adeò in choro multiplicati sunt, vt ex illorũ concursu, & discursu, mox in eodem psalmo fratres fallerent: quos cùm chorus oppositus conaretur corrigere, dæmones trãsuolauerunt, & se illis miscentes ita turbauerunt, vt prorsus nescirent quid psallerẽt. Clamauit chorus contra chorum, Dominus Abbas Eustachius, & Prior Hermannus, qui hęc vidit, à stallis suis semoti, cùm satis ad hoc conarentur, non poterant illos ad viam psalmodiæ reducere, neque vocum dissonantias vnire. Tandem psalmo illo modico, & valdè vsitato, cum labore pariter atque confusione, qualicunque modo expleto, diabolus, totius confusionis caput, cum suis satellitibus abscessit, &

Dæmones in choro psallentes turbant. *Psal. 3.*

pax turbata psallentibus accessit. quem eadem hora, prædictus Prior, in forma draconis, hastæ habentem longitudinem, euolare vidit, & hæc iuxta lampadem in choro ardentem, ne eius abscessus latere posset contemplantem. Reliqui dæmones, vmbrosa habebant corpora, infantibus maiora, quorum facies ferro ex igne extracto erant simillimæ. APOLLONIVS: Ex quo tot dæmones congregati fuerant in loco vno, ad impedimentum vnius congregationis, non dubito, quin innumerabiles sint in orbe terrarum. CAESARIVS: Teste Euangelio, legio intrauerat hominem vnum, vnde quia multi sunt & mali, & ad impedimentum salutis nostræ, vt prædictum est, heu nimis parati, consulo, vt dum stamus ad psallendum, circumspecti simus & intenti, feruentes & humiles, ne meritum sancti feruoris, extinguat vitium superbæ vociferationis; quantum enim maligni spiritus turbantur in cordis nostri deuotione, tantum lætificantur in superba vocũ exaltatione. Cùm nocte quadam hebdomodarius Inuitatorij antiphonam inciperet, & monachus ei proximus voce mediocri psalmum intonaret, Herevvicus, tunc Prior, cum cæteris senioribus eadem voce, qua ille incœperat, psallere cœpit. Stabat iuuenis quidam minus sapiens in inferiori penè parte chori, qui indignè ferens psalmum tam submissè inceptum, fere quinque tonis illum exaltauit; Suppriore ei resistente, ille cedere contempsit, & cum multa pertinacia victoriam obtinuit, cuius partes in proximo versiculo quidam ex opposito choro adiuuerunt; propter scandalum, & dissonantiæ vitium, cæteri cesserunt. Mox is, qui supra, vidit dæmonem de monacho sic triumphante quasi candens ferrum prosilientem, & in oppositum chorum in eum, qui eius partem roborauerat, sese transferentem.

Marc. 5.

Ex quo

Ex quo colligitur, quod magis placet Deo humilis cantus cum cordis deuotione, quàm voces in cœlum arrogantet exaltare. Alia quadam nocte, cùm præueniſſet fratres ad vigilias, & ſtans in loco ſuo, propter aëris claritatem conſiderandam, oculos direxiſſet ad feneſtram, quæ eſt in fronte eccleſiæ, obiecit ſe viſui eius dæmon quidam in æthiopis effigie, magnus & nigerrimus, ac ſi hora eadem ab igne infernali fuiſſet extractus; qui ad eum per chorum ſuperiorem veniens, ipſumque pertranſiens, egreſſus eſt. Alio itidem tempore, cùm modicum ſe mouiſſet à ſtallo ſuo ad commonendum fratres, conſpexit dæmonem inter ſtallum Abbatis atque Prioris intrare cum impetu, ipſo aſpectu horribilem nimis; qui cùm in chorum Prioris nequiter reſpexiſſet, & vidiſſet ſibi ingreſſum non patere propter ipſum, eò quod viam occupaſſet, raptim ſe in chorum nouitiorum depoſuit, & cuidam monacho ſeniori illic ſedenti ſe coniunxit. Iſte ſupradicto monacho, qui dæmonem iuxta ſe fouerat, diſſimilis in moribus non erat, bibulus ſcilicet, acedioſus, & libenter murmurans. Ecce iſta debent eſſe terrori monachis acedioſus. APOLLONIVS: Tam iſta, quàm illa, quæ te in diſtinctione ſuperiori de vitio acediæ dixiſſe recolo, omnes qui in choro libẽter dormiunt, & inuiti pſallunt, meritò terrere debent. CAES. Sæpius dęmones in formis minutiſſimis per chorum diſcurrere, ſæpius in diuerſis locis eoſdem contemplatus eſt terribiliter ſcintillare, ſentiens aſpectum illorum oculis eſſe nociuum, nec ignorans nequitiam illorum. Die quadam miſſa dicta de Spiritu ſancto, orabat Dominum, vt ſe ab huiuſmodi viſionibus liberaret, ſtatim affuit inimicus in forma lucidiſſimi oculi, habentis quantitatẽ pugni, in quo quicquid erat, viuere putabatur,

ac ſi

stianus: huic dæmones multum importuni fuerũt, & sæpe illos vidit, tam ante conuersionem, quàm post. Huius tempore alter quidam scholaris sacerdos, nomine Carolus in eodem cœnobio factus est nouitius, & erat eius in probatione socius Prior noster Isenbardus: Hic instinctu diaboli, cuius consilio vtebatur, gulæ & carnis suæ commodis nimis consentiens, infirmitates sæpius simulauit; qui cũ positus in infirmatorio tantum carnem nutriret, & spiritum negligeret, vadens vel rediens de priuata, cùm claudicaret, & in coquinam respiciendo, quæ ibi præparentur infirmis cõsideraret, prædictum diabolum eum sequi vidit, qui eo modo quo ille claudicauerat, & ipse claudicauit, & sicut introspexerat introspexit, in nullo ab eis gestibus discrepans. Tandem infra annum probationis deficiens, reuersus est ad ollas Aegypti, & secuta est caro carnem. Fratribus ad laborem post capitulum præparatis, cùm starent circa auditorium, & expectarent tabulæ percussionem, essentq; aliqui ex eis remissi, per otiosam signorum consignificationem, vidit vir ille beatus, cattos fœda quadam adustione maculatos, imò sub eorum specie dæmones, caudarum suarum motibus eisdem blandiri, & cõtinuatis vicibus corporum suorum compressionibus, in signum familiaritatis, illos demulcere: eos verò qui grauitatem suam seruabant, ne aspicere quidem audebãt. Die quadam cùm orationis gratia ante quoddam se altare prostrauisset, diabolus in bufonem maximum, ad instar gallinæ, se transformans, ante eius ora resedit, quo viso territus, ilicò surrexit & fugit, hora eadem dolos diaboli minus obseruans. Videntur mihi tres istæ visiones, contra tria vitia satis esse necessariæ; prima contra vitium gulositatis, secunda contra vitiũ vanitatis, tertia contra tædium orandi. Licet non

videamus,

videamus, diabolus sæpè per huiusmodi fantasmatum horrores, dulcedinem in nobis extinguit orationis. Hæc mihi dicta sunt à supra memorato Hermanno Abbate, necnon & VValtero monacho de Birbec, qui illi familiares fuerunt. Reliqua eius acta & visiones audies in distinctione septima.

CAPVT VII.

Mulierum ornatu dæmones gaudent.

REtulit mihi quidam ciuis honestus, asserens suis temporibus Moguntiæ, si bene memini, hoc quod dicturus sum contigisse veraciter. Die quadam dominica, cùm sacerdos in ecclesia, cuius erat plebanus, circuiret, & aqua benedicta populum aspergeret, ad ostium ecclesiæ veniens, matronam quandam prompaticè venientem, &, ad similitudinem pauonis, varijs ornamentis pictam obuiam habuit, in cuius cauda vestimentorum, quam habebat post se longissimam, multitudinem dæmonum residere conspexit: erant enim parui vt glires, nigri vt æthiopes, ore cachinnantes, manibus plaudentes, & sicut pisces intrà sagenam conclusi saltantes. Reuera ornatus muliebris, sagena diaboli est. Quos vt vidit, dæmonum quadrigam foris expectare fecit; plebem aduocauit, dæmones ne fugerent, adiurauit. Tertia illa stetit, & vt visiones populus videre mereretur, quia vir bonus ac iustus fuit, orationibus obtinuit. Intelligens mulier ob vestimentorum superbiam sic se a dæmonibus esse derisam, domum redijt, vestimenta mutauit, & tam ipsi, quàm cæteris fœminis, eadem visio occasio facta est humilitatis. APOLLONIVS: Si tot sunt dæmones, qui nos miseros homines instigant ad culpam, puto quia multi erunt, qui consentientes trahent ad pœnam.

CAESARIVS: De hoc te magis instruam exemplis quàm verbis.

CAPVT VIII.

IN Deytkircher sanctimonialium monasterio, quod in oppido Bonnensi situm est, sacerdos quidam defunctus est, Adolphus nomine, vir valdè secularis, & lubricus, iam dicti monasterij plebanus; hic, sicut mihi retulit quidam sacerdos, qui fuerat Bonnensis Canonicus, cum die quadam cum suo cognato quodam luderet in aleis, quidam ex parrochianis eius flens superuenit, & vt matris suæ confessionem audire, eamque communicare dignaretur, humiliter, & cũ lacrymis supplicauit. Respondente sacerdote; Non veniam nisi expleto ludo, & ille instaret, asserens infirmam expectare non posse commotus sacerdos secum ludenti dixit; Cognate, ego conqueror vobis de homine isto, qui me quiescere non sinit. Videns se ille nihil proficere, tristis ac gemens discessit, & infirma sine confessione, atque viatico, ab hac luce migrauit. Die autem tertio is, qui cum sacerdote luserat, defunctæ filio occurrit, & sacerdotis querimoniæ recordatus, illum sine causa occidit. Post hæc, & alia peccata plurima, sacerdos idem peremptoriam incidit infirmitatem, qui cùm esset in desperatione, quædam cognata eius sedens coram illo, cùm signum contritionis vidit in eo nullũ, tristis sic ait: Domine, debilis estis valdè, præparate vos propter Deum, inuocate illum, vt peccata vestra vobis dimittat, & spacium adhuc fructuosæ pœnitentiæ concedat. Ad quod ille desperatus respondit: Vides horreũ illud magnũ ex opposito nostri? nõ sunt in eius tecto tot calami, quod sũt circa me dæmones congregati. Et hoc dicto, mox agonizãs, expirauit, eos vidẽs adesse moritur⁹ quorũ cõsilio vixerat

Circa malũ sacerdotem moribundũ multi dæmones.

vixerat sanus. Multa tibi de multitudine dæmonum dicere possem, sed vsque ad duodecimam distinctionem illud reseruo. APOLLONIVS: Cùm mali malè viuendo multos habeant dæmones incentores, multos in morte accusatores, miror si tot in pœnis habituri sint singuli tortores. CAESARIVS: Supra distinctione prima capitulo xxxij. dictum est de Abbate Morimundense, quod dæmones animam ad locum pœnarum portantes cruciauerunt. Similiter distinctione secunda cap. vj. Hildebrandus latro Bertolpho post mortem apparẽs, multa milia dæmonum dicebat animam suam foris præstolari. APOLLONIVS: Si hęc ita se habent, certum est plures esse dæmones quàm homines malos. CAESARIVS: Quantum ad præsens tempus, quæstionis huius solutionem scire non possumus; sed certum habemus, quod in fine mundi, quando completus fuerit reproborum numerus, multò plures erũt mali homines, quàm dæmones. APOLLONIVS: Vnde hoc probatur? CAESARIVS: Decima pars angelorum cecidit, ex quibus dæmones facti sunt. Teste beato Gregorio; Tot ascensuri sunt ex electis hominum, quot ibi angeli remanserunt: secundum hoc, nouem patribus numerus hominum electorum, transcendet numerum dæmoniorum. Quis ergo dubitat, quin incomparabiliter plures sint homines mali, quàm boni? Nec in hoc mali homines aliquam recipient consolationem, quod numero lõgè plures erunt dæmonibus; quia tanta est illorum naturalis potentia, tanta cõtracta malitia, tanta torquendi industria, vt vnus multis milibus hominũ in pœnis adhibendis sufficere possit. Hæc de multitudine malignorum spirituum dicta sint. Quod autem incomparabiliter mali sint & immisericordes, varijs tibi pandam exemplis.

In fine mundi, plures fore malos homines, quàm dæmones. Gregor hom. 34. in Euangelia.

CAPVT

CAPVT IX.

DAEmon quidam, cùm hominẽ à ſe obſeſſum horribiliter torqueret, & diuerſis, per os eius garriendo, diuerſa reſponderet, dictum eſt ei à quodam ex circumſtantibus; Dic diabole, ſi poſſes ad gratiam in qua fuiſti redire, quid velles propter hoc laboris ſuſtinere? reſpondit ille; Si hoc eſſet in meo arbitrio, mallem, cum vna anima decepta deſcendere in infernum, quàm redire in cœlum. Mirantibus omnibus cur ita diceret, iterum hoc verbum reſpondit; Quid de hoc miramini? Tanta eſt malitia mea, vt non poſſim aliquid velle boni. Huic verbo alterius cuiuſdam dęmonis ſermo diſcordat. *De malitia dæmonum.*

CAPVT X.

IN eccleſia beati Petri in Colonia, cùm fœmina quædam à Dæmone obſeſſa miſerabiliter tormentaretur, contigit vt alia obſeſſa ſuperueniret: mox vna contra alteram cœpit inſurgere, clamoribus & contumelijs ſic ſe inuicem afficere, vt omnes miraremur. Dæmon dæmoni dicebat; Miſer, vt quid conſentiendo Lucifero, ſic de gloria æterna ruimus? Ad quod alter reſpondit; Quare feciſti? Cumque adhuc quaſi pœnitudinis verba proferret, alter ſubiunxit; Tace, pœnitentia iſta nimis eſt ſera, redire non poteris. Vides quanta ſit in illis obſtinatio? Idem ſpiritus malignus, de reditu ad gloriam, ſicut ſuperior interrogatus, verbum ſermoni eius valdè contrarium audiente me reſpondit; Si eſſet, inquit, columna ferrea & ignita, raſorijs, & calamis acutiſſimis armata, à terra vſque ad cœlum erecta, vſque ad diem iudicij, etiam ſi carnem haberem, in qua pati poſſem, me per illam trahere vellem, nunc aſcendendo, nunc deſcendẽ-

do, dummodo redire possem ad gloriam, in quâ fui. APOLLONIVS: Quid est, quod tam contraria senserunt? CAESARIVS: Dæmon superior, sciens propositionem sibi factam prorsus impossibilem, malitiam suam ostendit; iste, quantum boni perdiderit, verbis quibus valuit declarauit. APOLLONIVS: Timent ne dæmones pœnam sibi præparatã? CAESARIVS: Sentiunt, & timent; hinc est quod omnes exorcismi, qui ad illorum nequitiam eneruandam fiunt, per ignem & extremum iudicium concluduntur. Quàm parati sint ad nocendum hominibus, alijs tibi ostendam exemplis.

CAPVT XI.

Dæmones quàm sint parati nocere hominibus. Marc. 16.

DVM Abbas noster anno præterito in monte sancti Saluatoris iuxta Aquasgrani Missam celebraret, finita Missa oblata est mulier obsessa, super cuius caput cùm legisset lectionem Euangelicam de ascensione, & ad illa verba, Super ægros manus imponent, & bene habebunt, manum capiti eius imposuisset; dæmon vocem emisit tam horribilem, vt omnes terreremur. Adiuratus vt exiret, respondit, Nondum vult altissimus. Interrogatus, quomodo intrasset, nec ipse respondit, nec mulierem respõdere permisit; postea confessa est; ad vocem mariti sui in commotione animi sui dicentis, Vade diabolo, quod intrare illum senserit per auriculã. Erat autem eadem fœmina de Aquẽsi prouincia, & satis nota.

Imprecatio non sine effectu.

CAPVT XII.

HOmo quidam iratus, sicut audiui à quodam Abbâte, dixit filio suo: Vade diabolo. quem mox diabolus rapuit, & nusquam comparuit. APOLLONIVS: Quid est quod filius punitus est ob peccatum patris, cùm scriptura dicat: Filius non

non portabit iniquitatem patris? CAESARIVS: Eadem, quæ de supradicta muliere dixi, & hic dico; vtrumque fieri permisit Deus propter exemplum, vt dum iracũdi in vexatione vxoris, mariti audierint cruciatus cordis, & in raptu filij, patris dolores, animi sui furorem cohibeant, & à stultiloquio linguas suas conpescant. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CAESARIVS: Qui dæmones esse dubitat, energumenos attendat, quia dum per illorum ora diabolus loquitur, & in corporibus tam crudeliter debacchatur, manifestum presentiæ suę indicium illis demonstrat. APOLLONIVS: Verum diceres, si non esset ibi simulatio. CAESAR. Obsessos fuisse, sæpè prodit Euangeliũ, produnt & Actus Apostolorum, & in multis locis vitæ vel passiones Sanctorum. Quod aũt quidam propter quæstum se obsessos simulent, non nego; quod verò in quibusdam nulla sit fictio, subiecto probabitur exemplo. Ezech. 18. Matth. 8. 9. 12. 17. Acto. 5. 8. 16. 19.

CAPVT XIII.

Retulit mihi Gerardus Præpositus Pleisensis, mulierem obsessam, multis bene notam, Sygeberg venisse gratia curationis: quæ cùm in oratorio sancti Michaëlis Archangeli de diuersis interrogaretur, & incideret mentio de Lucifero apud inferos ligato, respõdit per os eius diabolus; Stulti, quibus catenis putatis magistrum meum ligatum in inferno? ferreis? nequaquam. Tria verba posita sunt in silentio Missæ, quibus ligatus est. Requirentibus quibusdam ex fratribus, quæ sunt illa verba? dicere noluit, vel potius ausa non fuit, sed ait: Afferte mihi librum, & ego vobis ostẽdam illa. Allatus est ei liber missalis, & clausus porrectus; quem illa apperiens, primo ictu canonem inuenit; & digitum ponens super illum locum, Per ipsum, & cũ ipso, & in ipso, in quibus memoria fit summę Trinitatis, ait; Ecce ista sunt tria illa verba, quibus Verè quosdã à diabolo obsideri.

ligatus eſt magiſter meus. Hoc audientes ex monachis plures qui aderant, ſcientes mulierem illiteratam eſſe, ædificati ſunt valdè, vim verborum intelligentes. Per Patrem enim, & cum Filio, & in Spiritu ſancto, quorum opera indiuiſa ſunt, fortis ille ligatus eſt, & vaſa eius direpta.

CAPVT XIIII.

IN feſto omnium Sanctorum hoc anno, cùm eſſem cum Priore meo in inſula S. Nicolai, quæ vulgò Stuba vocatur, & eſt monaſterium ſancti monialium, vidimus ibi puellam ante aduentum noſtrum obſeſſam, ſed tunc tam beneficio reliquarum, quàm ſororum orationibus liberatam. De qua retulit nobis eiuſdem cœnobij magiſtra, fœmina religioſa, quod die quadam, cùm crudeliter ab immundo ſpiritu diſcerperetur, volens quidam clericus honeſtus illum probare, ſaccellum ſpinarum Dominicæ coronæ de tabula aurea, ea neſciente, tollens, & manu clauſa ſuper caput obſeſſæ tenens, maximos ei clamores excitauit. Cui cùm dicerent circumſtantes cauſam furoris eius ignorantes, quid clamas diabole, quid habes? reſpondit: Hoc quod fuit in capite altiſſimi, caput meum deprimit & pungit, & dicitis mihi quid clamas? Et ædificati ſunt valdè circumſtantes, maximè ſorores, duplicis rei habentes verum experimentum, videlicet quod ſpinæ eſſent veræ, & quod fœmina veraciter obſeſſa eſſet à Dæmone. Quod ſi minus hæc duo tibi ſufficiunt exempla, recordare illorũ trium dæmoniorum in capitulo primo, ſecundo, atque tertio diſtinctionis tertiæ.

CAPVT

CAPVT XV.

APOLLONIVS.

ETsi de his mihi satisfactum sit, est tamē adhuc quod me mouet. Quidam asserunt, dæmones non esse in hominibus, sed extra, eò quod castrum, non intus, sed extra dicatur obsideri: alij cōtrarium sentiunt, innitentes verbis Saluatoris dicentis; Exi ab eo spiritus immunde. CAESARIVS: Impropriè dicitur exire, nisi quod intus est; vtriq; tamen verum dicunt secundum aliquid, scilicet quod in homine possit esse, & non esse. Non potest esse diabolus in anima humana, secundū quod Gennadius in distinctione ecclesiasticorum dogmatū definit, dicens: Dæmones per energicam operationem nō credimus substantialiter illabi animæ, sed applicatione & oppressione vniri. Illabi autem menti, illi soli possibile est qui creauit, qui natura subsistens incorporeus, capabilis est suæ facturæ. Mentem hominis iuxta substantiam, nihil implere potest nisi creatrix Trinitas. APOLLONIVS: Quid ergo est quod diabolus cor hominis dicitur intrare, tentare, vel immittere? CAESARIVS: Non aliter intrat, vel implet, vel immittit, nisi quod animam decipiendo in affectum malitiæ trahit. Et hęc est differentia inter aduentum Spiritus sancti & spiritus maligni, quod ille propriè dicitur illabi, iste immitti. Spiritus sanctus existens intus in anima peccatrice per essentiam, & potentiam, & sapientiam, quasi de prope illabitur per gratiam. Spiritus verò malignus, cùm extra sit, vt dictum est, per substantiam, mala suggerendo, & vitijs mentē afficiendo, quasi sagittam, suam immittit malitiā. Vnde habes: Immissiones per angelos malos. Hinc est quod homo post aduentum Spiritus sancti plus & fortius potest diligere bonū, quàm ante dilexit

Dæmones an sint in ipsis obsessis, an extra

Mar. 5. 9.

Lib. de eccle. dogma. c. 83.

Psal. 77.

malum, quasi de remoto immissum. Cùm diabolus dicitur esse in homine, non intelligendum est de anima, sed de corpore, quia in cócauitatibus eius, & in visceribus vbi stercora continentur, & ipse esse potest. APOLLON. Satis expeditus sum de quæstione hac, sed quæro, si adhuc aliquæ viæ sint aliæ, quibus dęmones hominibus soleant nocere? CAESARIVS: Habent dæmones mille nocendi artes, ex quibus quatuor tibi pandam: quibusdam nocent falsa promittendo, alijs nocent per suos ministros in fide subruendo, nonnullis nocent in corpore eos lædendo, alijs, quod periculosius est, in peccatis occidendo. Ista omnia iusto Dei fiunt iudicio, & de singulis tibi subiungam exempla.

Quibus modis dæmones hominibus noceant.

CAPVT XVI.

Promissione falsa nocet.

IN Campo domo ordinis Cisterciensis, quæsita est in episcopatu Coloniensi, sicut audiui à quodam sacerdote ordinis nostri homine veridico, quem res non latuit, Conuersus quidam fuit, qui à monachis, cùm quibus loquebatur, in tantum litteras didicerat, vt textum legere sciret. Huiusmodi occasione illectus & deceptus, libellos sibi ad hoc idoneos occultè fecit conscribi, cœpitque in vitio proprietatis delectari. Cumq; huiusmodi studium eidem Conuerso, ad hoc nimis conuerso, prohiberetur, amore discendi apostasiam incurrit, modicum tamen propter ætatem profecit. Deinde ad monasterium pœnitentia ductus rediens, & hoc vsque tertiò actitans, nunc ad scholas seculares exeundo, nunc reuertendo, diabolo copiosam in se præbuit materiam decipiendi. Visibiliter enim illi apparens in specie angeli, ait: Disce fortiter, quia futurum est, & a Deo diffinitum, vt Halberstadensis fias episcopus. Stultus ille diaboli dolos non obseruans, sperabat in se antiqua renouanda

fore

fore miracula. Quid plura? Die quadam seductor Conuerso se ingerens, clara voce, & hilari facie, dicebat: Hodie episcopus Halberstadensis defunctus est; Festina venire ad ciuitatem, cui à Deo antistes destinatus es: ipsius .n. consiliũ mutari non potest. Statim miser de monasterio silenter exiens, nocte eadem in domo cuiusdam honesti sacerdotis iuxta opidum Xãtense hospitatus est. Vt autem gloriosè ad sedem suam veniret, nocte ante lucem surgens, equum hospitis valde bonum strauit, cappam eiusdem induit, ascendit, & abijt. Mane familia domus, damno cognito, apostatam insequens apprehendit, à qua ad iudicium seculare cum furto tractus, & per sententiam damnatus, non cathedram vt episcopus sed sicut fur patibulum ascendit. Vides ad quem finem promissio diaboli tēdat? Alium Conuersum, & si non tam manifestè, non minus tamen periculosè decepit.

CAPVT XVII.

Narrauit nobis anno præterito beatæ memoriæ Theobaldus Abbas Eberbacensis, quod quidam Conuersus, cũ nescio quò tenderet, & auem, quæ cuculus dicitur, à voce nomen habēs, crebrius cantantem audiret, vices interruptionis enumerauit, & viginti duas inueniens, easque quasi pro omine accipiens, pro annis totidem vices easdem sibi computauit. Eia, inquit, certè viginti duobus annis adhuc viuam, vt quid tanto tempore mortificem me in ordine? Redibo ad seculum, & & seculo deditus, viginti annis fruar delitijs eius, duobus annis, qui supersũt, pænitebo. Haud dubiũ, quin diabolus, qui supradictũ Conuersum, vt episcopus fieret, ad credendũ induxerat aperto sermone, & huic suaserit, vt tali augurio fidē adhiberet, & occulta suggestione. Sed Dñs, qui auguriũ odit, *Augurio deceptus.*

aliter, quàm ille ordinauerat, disposuit: nam duos quos pœnitentiæ deputauerat annos, eum in sæculo viuere permisit, & annos 20. delitijs ordinatos, iusto suo iudicio subtraxit. Ecce tales sunt promissiones diabolicę. Quod autem nonnullos, imò plurimos, per ministros suos in fide subuertat, sequentia declarabunt.

CAPVT XVIII.

Heretici à diabolo missi, per falsa miracula decipiunt populum.

DVO homines, non mente, sed habitu simplices, non oues, sed lupi rapaces, Bizuntium venerunt, summam simulantes religiositatē: erant autem pallidi & macilenti, nudis pedibus incedentes, & quotidiè ieiunantes, matutinis solennibus Ecclesiæ maioris, nulla nocte desuerunt, nec aliquid ab aliquo præter victum tenuem receperunt. Cumque tali hypocrisi totius populi in se prouocassent affectum, tunc primùm cœperunt latens virus euomere, & nouas atque inauditas hæreses rudibus prædicare. Vt autem eorum doctrinæ populus crederet, farinam in pauimento cribrari iusserunt, & sine vestigij impressione, super illam ambulauerunt. Similiter super aquas gradiētes, non poterant mergi; tuguria etiam super se facientes incēdi, postquam in cinerem sunt redacta, egressi sunt illæsi. Post hęc dixerunt turbis: Si non creditis verbis nostris, credite miraculis. Audiens talia Episcopus & clerus, turbati sunt valdè, & cùm eis resistere vellent, hæreticos & deceptores diabolique ministros illos affirmantes, vix euaserunt, vt non à populo lapidarentur. Erat idem episcopus vir bonus & literatus, atque de nostra prouincia natus; bene illum nouit senex monachus noster, qui mihi ista retulit, & qui eodem tempore in eadem ciuitate fuit. Videns episcopus nihil se verbis proficere, & per ministros diaboli sibi com-

commissum populum in fide subuerti, clericum quendam bene sibi notum, & in necromantia peritissimum ad se vocans ait: Sic & sic per tales actum est in ciuitate mea; rogo te vt inuestiges à diabolo per artem tuam, qui sint, vnde veniant, vel qua virtute tanta ac tam stupenda operentur miracula: impossibile est enim, vt signa faciant virtute diuina, quorum doctrina Deo nimis est contraria. Dicente clerico: Domine diu est quod arti huic renunciaui: respondit episcopus: Bene cernis quantum coarcter, vel oportebit me doctrinæ illorum consentire, vel à populo lapidari: iniungo ergo tibi in remissionem omnium peccatorum tuorum, vt mihi in hac parte acquiescas. Obediens clericus episcopo, diabolum vocauit, causam suæ vocationis sciscitanti respondit: Pœnitet me recessisse à te: & quia de cætero magis obsequiosus tibi esse desidero, quàm fuerim, rogo vt dicas mihi, qui sint homines isti, quæ doctrinæ eorum, vel qua virtute tanta operentur mirabilia. Respondit diabolus; Mei sunt, & à me missi, & quæ in ore illorum posui, illa prædicant. Respondit clericus: Quid est quod lædi non possunt, nec in aquis mergi, neque in igne comburi? Respondit iterum dæmon: Chirographa mea, in quibus homagia, mihi ab eis facta sunt conscripta, sub ascellis suis inter pellem & carnem consuta conseruant, quorum beneficio talia operantur, nec ab aliquo lædi poterunt. Tunc clericus: Quid si ab eis tollerentur? Respondit dæmon; Tunc infirmi essent sicut cæteri homines. Audiens ista clericus, regraciabatur dæmoni dicens; Modò recede, & cùm vocatus fueris à me iterum, venias. Reuersus ad episcopum, hæc ei per ordinē recitauit. Qui magno repletus gaudio, totius ciuitatis populum in locum ad hoc idoneum conuocauit, dicens: Ego pastor vester sum, vos oues; si homi-

nes isti, vt dicitis, doctrinam suam signis confirmant, volo illos vobiscum imitari: Sin autem, dignum est vt illis punitis, vos ad fidem patrum vestrorum mecum pœnitentes reuertamini. Respondit populus: Nos plurima ab eis vidim' signa. Quibus episcopus; Sed ego illa non vidi. Quid multa? placuit populo consilium, vocati sunt hæretici, affuit episcopus, accensus est focus in medio ciuitatis: prius tamē quàm intrarent, ad episcopū secretò vocati sunt. Quibus ipse ait; Volo videre, si aliqua circa vos habeatis maleficia. Quo audito, mox expoliantes se, cum magna securitate dixerunt, quærite diligenter, tā in corporibus, quàm in vestimētis nostris. Milites verò, sicut ab episcopo fuerant præmoniti, brachia quoque illorum leuantes, & sub ascellis cicatrices obductas notantes, cultellis illas ruperunt, chartulas insutas inde extrahentes. Quibus acceptis, episcopus cum hæreticis ad populum exiens, facto silentio clamauit validè. Modò prophetæ vestri ingrediantur ignem, & si læsi non fuerint, credam eis. Miseris trepidantibus, & dicentibus, non possumus modò intrare, episcopo recitante, malitia eorum detecta est populo, & ostensa chyrographa. Tunc vniuersi furētes, diaboli ministros, cum diabolo in ignibus æternis cruciandos, in ignem præparatum proiecerunt. Sicq; per Dei gratiam, & episcopi industriam, hæresis inualescens ex extincta, & plebs seducta atque corrupta, per pœnitentiam mundata.

Capvt XIX.

Hæretici Coloniæ exusti.

Circa illa tempora, sub archiepiscopo Reynaldo, Coloniæ plures sunt hæretici comprehensi, qui à literatis viris examinati & victi, per iudicium seculare damnati sunt. Data sententia cùm ducendi essent ad ignem, vnus illorum

Arnol-

Arnoldus nomine, quem cæteri magiſtrum ſuum fatebantur, ſicut narrauerunt qui interfueruut, panem & peluium cum aqua ſibi dari petiuit. Quibuſdam volentibus vt hoc fieret, viri prudentes diſſuaſerunt, dicentes: Aliquid hîc fieri poſſet opere diabolico, quod infirmis eſſet in ſcandalum & in ruinam. APOLLONIVS: Miror quid de pane, & de aqua facere voluerit. CAESARIVS: Sicut conijcio ex verbis cuiuſdam alterius hæretici, qui ante hoc triennium à rege Hiſpaniæ comprehenſus eſt & combuſtus, ſacrilegam ex eis facere volebat communionem, vt ſuis fieret viaticum ad æternam damnationem. Nam quidam Abbas Hiſpanus ordinis noſtri per nos tranſiens, qui cum epiſcopo, & eccleſiarum prælatis, eiuſdem hæretici errores damnauit, eum dixiſſe referebat, quod quilibet in menſa ſua, & de pane ſuo quo veſceretur, conficere poſſet corpus CHRISTI. Erat autem idem maledictus facer ferrarius. APOLLONIVS: Quid ergo actum eſt de hæreticis Colonienſibus? CAESARIVS: Ducti ſunt extra ciuitatem: & iuxta cœmiterium Iudæorum ſimul in ignem miſſi. Qui cùm fortiter arderent, multis videntibus & audientibu, Arnoldus ſemiuſtis diſcipulorum capitibus manum imponens, ait: Conſtantes eſtote in fide veſtra, quia hodie eritis cum Laurentio; cùm tamen nimis diſcordarent à fide Laurẽtij. Cùm eſſet inter eos virgo quędã ſpecioſa, ſed hęretica, & quorundã compaſſione ab igne ſubtracta, promittentiũ, vel quia eã viro traderẽt, vel, ſi hoc magis placeret, in monaſterio virginũ locarent, cũ verbo tenus conſenſiſſet, iã extinctis hæreticis, tenentibus ſe dixit: Dicite mihi, vbi iacet ſeductor ille? Cumq́; ei demõſtraſſent magiſtrum Arnoldũ, ex mauib. illorũ elapſa, facie veſte tecta, ſuper extincti corpus ruit, & cum illo in infernum perpetuò arſura deſcendit.

CAP.

CAPVT XX.

Vvaldensium haeresis Metis spargitur.

PAucis annis elapsis, sub episcopo Bertramo, viro valdè literato, orta est hæresis Vvaldosiana in ciuitate Metensi hoc modo: Cùm idē antistes in festiuitate quadam populo in ecclesia prędicasset, duos homines ministros diaboli in turba stare conspiciens, ait: Video inter vos duos nuntios diaboli; eccę illi sunt, digito eos ostēdens, qui me præsente in Monte Pessulano propter hæreses damnati sunt & eiecti. Qui episcopo durius responderunt, habentes in comitatu suo scholarem, qui more canino contra eum latrabat, iniurijs eum lacessens. Egressi verò de ecclesia, multitudinem populi circa se congregātes, errores suos illis prædicauerunt. Quibus cùm quidam ex clericis diceret; Vos domini, nonne Apostolus dicit: Quomodo prædicabunt nisi mittātur? Volumus scire, quis vos miserit huc prædicare? responderunt illi; Spiritus: non enim poterat illis episcopus vim inferre propter quosdam potentes ciuitatis, qui eos in odium episcopi fouebant, eò quod quendam vsurarium defunctum ipsorū cognatum, de atrio ecclesiæ eiecisset. Reuera missi fuerant à spiritu erroris, per quorum ora hæreses Vvaldosianæ, ab vno eorum sic dictæ, in eadem ciuitate sunt seminatæ, & necdum prorsus extinctæ. APOLLONIVS: Heu quod tot hodie hæreses sunt in ecclesia. CAESARIVS: Hoc furor & malitia diaboli effecit.

Rom. 10.

CAPVT XXI.

De Albigēsibus hæreticis tempore Innocentij III.

TEmporibus Innocentij Papæ prædecessoris huius, qui nunc papatum tenet Honorij, durante adhuc schismate, quod erat inter Philippum & Ottonem reges Romanorum, diaboli inuidia hæreses Albiensiū cœperūt pullulare, vel

vt

vt verius dicam, maturescere. Cuius vires erant tam validæ, vt omne triticum fidei gentis illius, versum videretur in lolium erroris. Missi sunt Abbates nostri ordinis cum quibusdam Episcopis, qui zizania rastro catholicæ prædicationis eradicarent: sed obsistente homine inimico, qui illa seminauerat, modicum ibi profecerunt. APOLLONIVS: Quis fuit error illorum? CAESARIVS: Quædam hæresiarchæ eorum collegerant puncta ex dogmate Manichæi, quædam ex erroribus, quę in Periarchon scripsisse fertur Origenes, plurima etiam; quæ de suo corde finxerant adijcientes. Duo credunt cum Manichæo principia, Deum bonum & Deum malum, id est, diabolum, quem dicunt omnia creare corpora, sicut Deum bonum omnes animas. APOLLONIVS: Moyses & corpora & animas confirmat Deum creasse dicens: Formauit Deus hominem, id est, corpus, de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, id est, animam. CAESARIVS: Si Moysem & prophetas reciperent, hæretici non essent. Corporũ resurrectionem negãt; quicquid beneficij mortuis à viuis impenditur irrident; ire ad ecclesias, vel in eis orare, nihil dicunt prodesse. In his deteriores sunt Iudęis & paganis, quia illa credunt. Baptismum abiecerunt: sacramentum corporis & sanguinis Christi blasphemant. APOLLONIVS: Vt quid tantas à fidelibus persecutiones sustinent, si nihil ex hoc in futuro retributionis expectant? CAESARIVS: Gloriam spiritus dicunt se expectare. Quidam supradictorum Abbatum monachus, cernens quendam militem in equo sedentem, loqui cum aratore suo, hæreticum illum æstimans, sicut fuit, propius accedens ait; Dicite mihi probe vir, cuius est ager iste? Respondente illo, meus est, subiecit: Et quid de fructu illius facitis? Ego, inquit, & familia

Genes. 2.

milia mea de eo viuimus, aliquid etiam erogo pauperibus. Dicente monacho, quid boni speratis de eleëmosyna illa? respondit miles hoc verbum; Vt spiritus meus gloriosè pergat post mortem. Tunc monachus: Quò perget? Ait miles, Secundum meritum suum: si bene vixit, & hoc apud Deum meruit, exiens de corpore meo, intrabit corp⁹ alicuius futuri principis, siue regis, siue alterius cuiuslibet illustris personæ, in quo delicietur; Si autem malè, corpus intrabit miseri pauperisque, in quo tribuletur. Credidit stultus, sicut & cæteri Albienses, quod anima secundum meritum per diuersa transeat corpora, etiam animalium, atque serpentium. APOLLONIVS: Fœda hæresis. CAESARIVS: In tantum Albiensium error inualuit, vt breui interuallo temporis, infecerit vsque ad mille ciuitates, &, si non fuisset gladijs fidelium repressus, puto q̃ totam Europam corrupisset. Anno Domini millesimo ducentesimo decimo prædicata est contra Albienses in tota Alemania & Francia crux, & ascenderunt contra eos anno sequenti de Alemania Lupoldus Dux Austriæ, Adolphus comes de Monte, Vvilhelmus comes Iuliacensis, & alij multi diuersæ conditionis atque dignitatis. Simile actum est in Francia, Normania, atq; Pictauia. Horum omnium prædicator & caput erat Arnoldus Abbas Cisterciensis, postea archiepiscopus Narbonensis. Veniens ad ciuitatem magnam, quæ Biders vocatur, in qua plus quam centum milia hominum fuisse dicebantur, obsederunt illam. In quorum aspectu hæretici super volumen sacri euangelij mingẽtes, de muro illud contra Christianos proiecerunt, & sagittis post illud missis clamauerũt: Ecce lex vestra miseri. Christus verò euangelij sator, iniuriam sibi illatam non reliquit inultam. Nam quidam satellites zelo fidei accensi, leonibus similes, exemplo illorum,

rum,de quibus legitur in libro Machabæorum,scalis appositis,muros intrepidè ascenderunt;hæreticisque diuinitus territis & declinantibus, sequentibus portas aperientes, ciuitatem obtinuerunt. Cognoscentes ex confessionibus illorum catholicos cum hæreticis esse permixtos, dixerunt Abbati:Quid faciemus domine? Non possumus discernere inter bonos viros & malos. Timens tam Abbas,quàm reliqui, ne tantum timore mortis se catholicos simularent,& post illorum abscessum iterum ad perfidiam redirent, fertur dixisse: Cedite eos;nouit enim Dominus,qui sunt eius. Sicque innumerabiles occisi sunt in ciuitate illa. Aliam itidem ciuitatem magnam,à re pulchram vallem vocatam, quæ sita est iuxta Tolosam, virtute diuina obtinuerunt: in qua populo examinato, cùm omnes promitterent se velle redire ad fidem, quadringenti quinquaginta in sua pertinacia indurati à diabolo permanserunt; ex quibus quadringenti combusti sunt in igne, cæteri patibulis appensi. Idem actum est in cæteris ciuitatibus,atque castellis,miseris se vltro morti ingerentibus. Tolosani verò arctati,omnem promiserunt satisfactionem, sed vt postea patuit, in dolo. Nam perfidus Comes Sancti Egidij, princeps & caput omnium hæreticorum, omnibus sibi in consilio Lateranensi abiudicatis, feudis videlicet, & allodijs, ciuitatibus, & castris, & ex maxima parte eisdem à Comite Simone de Forti monte, viro catholico, iure belli occupatis, in Tolosam se transtulit, de qua vsque hodie fideles vexare & impugnare non cessat. Et sicut hoc anno Dominus Conradus episcop' Portuēsis & Cardinalis,cōtra Albiēses missus legatus,scripsit capitulo Cisterciensi, quidam ex potētibus. Tolosanæ ciuitatis,quiddam tam horrendū, in o-

1. Mach. 2. &c.

2. Tim. 2.

SARIVS: Literati cùm errare incipiunt, etiam illiteratis, instinctu diabolico, plus & grauius desipiunt.

CAPVT XXII.

Eodem tempore, quo manifestatæ sunt hæreses Albiensium in Parisiensi ciuitate, in qua fons est totius scientiæ, & puteus diuinarum scripturarum; quibusdam viris literatis persuasio diabolica peruersum instillauit intellectum, quorum nomina sunt hæc; magister Vuilhelmus Pictauiensis Subdiaconus; qui legerat Parisijs de artibus, & tribus annis studuerat in Theologia; Bernardus Subdiaconus; Vuilhelmus Aurifex propheta eorum, Stephanus Sacerdos de veteri Curbuelo, Stephanus de Cella, Ioannes sacerdos de Vncinis; isti omnes in Theologia studuerant, excepto Bernardo; Dudo specialis clericus magistri Emelrici sacerdotis, qui fere decem annis in Theologia studuerat; Elmangus acolytus, & Odo Diaconus, magister Garinus qui conuentauerat Parisijs de artibus, & hic sacerdos audierat Theologiam à magistro Stephano Archiepiscopo Cantuariense, Vlricus sacerdos de * Lucri, qui sexagenarius studuerat in theologia tempore multo; Petrus de sancto Clodoualdo sacerdos & sexagenarius, qui etiam audierat Theologiam; Stephanus Diaconus de veteri Curbuelo. Isti instinctu diaboli hæreses multas & maximas excogitauarant, & iam in plurimis locis disseminauerat. APOLLONIVS: Quæ fuerunt capitula, in quibus viri scientia & tam magni, errare potuerunt? CAESARIVS: Dicebant nō aliter esse corpus Christi in pane altaris, quàm in alio pane, & in qualibet re; sicque Deum locutum fuisse in Ouidio, sicut in Augustino: negabant resurrectionem corporum; dicentes nihil esse pa-

*al. Lucrî

Videlicet lacunas, ex quibus nostri temporis hæretici suas hauserunt hæreses.

radiſum, neque infernum, ſed qui haberet cognitionem Dei in ſe, quàm ipſi habebant, haberet in ſe paradiſum: qui verò mortale peccatum, haberet infernum in ſe ſicut dentem putridum in ore. Altaria Sanctis ſtatui, & ſacras imagines thurificari, idolatriam eſſe dicebant; eos qui oſſa martyrum deoſculabantur ſubſannabant. Maximam etiam blaſphemiam auſi ſunt dicere in Spiritum ſanctũ, à quo omnis munditia eſt & ſanctitas: Si aliquis eſt in Spiritu ſancto, aiebant, & faciat fornicationem, aut aliqua alia pollutione polluatur, nõ eſt ei peccatum, quia ille Spiritus, qui eſt Deus, omninò ſeparatus à carne, nõ poteſt peccare, & homo qui nihil eſt, non poteſt peccare, quã diu ille ſpiritus, qui eſt Deus, eſt in eo. Ille operatur omnia in omnibus. (1 Cor 12.) Vnde cõcedebant, quod vnuſquiſq; eorũ eſſet Chriſtus & Spiritus ſanctus. Impletũq; eſt in eis ꝙ dicitur in euangelio: Surgent pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & cætera. (Matth 24.) Habebant etiam miſerrimi illi argumenta ſua nullius prorſus valoris, quibus ſuos errores confirmare nitebantur. Quorum perfidia hoc ordine detecta eſt. Prædictus Vuilhelmus Aurifaber venit ad magiſtrum Rodulphum de Namuntico, (al. Nammatico.) dicens ſe eſſe miſſum à Domino, & hos infidelitatis articulos ei propoſuit: Pater ſub quibuſdam formis operatus eſt in veteri teſtamento, ſcilicet legalibus; & Filius ſimiliter ſub quibuſdam formis, vt in ſacramento altaris, & baptiſmi, & alijs. Sicut ceciderunt formæ legales in primo Chriſti aduentu, ita nunc cadent omnes formæ, quibus Filius operatus eſt, & ceſſabunt ſacramenta, quia perſona Spiritus ſancti clarè manifeſtabit ſe in quibus incarnabitur, & principaliter per ſeptem viros loquetur, quorum vnus ipſe Vuilhelmus erat. Ipſe prophetabat, quod infra quinque annos iſtæ quatuor plagæ euenire deberent: prima ſuper popu-

populum, qui fame consumetur; secunda erit gladius, quo se principes interficient; tertia in qua terra aperietur, & deglutiet Burgenses; in quarta descendet ignis super prælatos ecclesiæ, qui sunt mébra Antichristi. Dicebat enim quia Papa esset Antichristus, & Roma Babylon. Et ipse sedet in monte Oliueti, id est, in pinguedine potestatis. Iam tredecim elapsi sunt anni, & nihil horum cótigit, quæ pseudo ille propheta futura infra quinquennium prædixerat. Et vt fauorem sibi captaret Philippi regis Franciæ, etiam hoc adiecit; Regi Francorum subijcerentur omnia regna, & filio eius, qui erit in tempore Spiritus sancti, & non morietur, & dabũtur duodecim panes regi Francorum, id est, sciẽtia scripturarum & potestas. His auditis, magister Rudolphus interrogauit, si aliquos haberet socios, quibus ista fuissent reuelata. qui cũ respódisset; Habeo multos, supradictos viros nominãs; perpẽdẽs vir prudens imminens periculũ ecclesiæ se solum ad inuestigandũ eorũ nequitiã, eosq; conuincẽdos nõ posse sufficere, ex quadam simulatione dicebat, sibi esse reuelatũ à Spiritu sancto de quodã sacerdote, qui cũ eo prędicare deberet sectam eorum. Et vt famam suam seruaret illæsam, nunciauit hæc omnia Abbati sancti Victoris, & magistro Ruperto, & fratri Thomæ, cum quibus adijt episcopum Parisiensem, & tres magistros legẽtes de Theologia, videlicet Decanum Saleburgiẽsem, & magistrum Rupertum de Koren, & magistrum Stephanũ, omnia hæc eis insinuantes. Qui territi valde, iniunxerunt prædicto Rudolpho in remissionem peccatorum suorum, & alteri sacerdoti, vt se fingerent esse de illorum consortio, donec scientias omnium audiuissent, & plenius omnes articulos incredulitatis eorũ explorassent. Magister verò Rudolphus & sacerdos socius eius, in executione huius la-

boris cum ipsis hæreticis circuierunt episcopatum Parisiensem, Lingonensem, Trecensem, & Archiepiscopatum Senonensem in tribus mensibus, & quam plurimos de eorum secta inuenerunt. Vt itaque ipsi hęretici plenè de ipso magistro Rudolpho confiderent, quandoque vultu eleuato se spiritu in cælum raptum simulabat, & postea aliqua se vidisse dicebat, quæ in conuenticulis eorum narrabat, & publicè eodem fidem de die in diem se prædicaturum spopondit. Tandem reuersi ad episcopum, visa & audita enarrauerunt, quo audito, episcopus prædictus per prouinciam pro eis misit, eò quod non essent in ciuitate, excepto vno Bernardo. Qui cùm essent in custodia episcopi, congregati sunt ad eorum examinationem vicini episcopi & magistri Theologi, proposita sunt eis supradicta capitula, quæ quidam ex eis in pręsentia omnium attestabantur, quidam verò, cùm resilire vellent, & se cōuinci viderent, cum cæteris stabant in eadem pertinacia, nec negabant. Tanta audita peruersitate, consilio episcoporum & Theologorum ducti sunt in campum, & coram vniuerso clero & populo degradati, & in aduentu regis, qui tunc præsens non erat, exusti. Qui mēte obstinata, nullum ad interrogata dabant responsum, in quibus in ipso mortis articulo nullum perpendi poterat pœnitentiæ indicium. Cum ducerentur ad tormenta, tanta exorta est aeris inclemētia, vt nemo dubitaret, quin ab eis aer fuisset concitatus, à quibus tantus error morientibus fuerat persuasus. In ipsa nocte is, qui inter eos potior habebatur, ad ostium cuiusdam inclusæ pulsans, serò suum errorem confessus est, asserens se magnum hospitem esse in inferno, & ęternis incendijs deputatum. Quatuor ex eis fuerant examinati, sed non sunt combusti, videlicet magister Garinus, Vlricus sacerdos, Stephanus diaconus,

nus,qui perpetuò reclusi sunt carcere.Petrus verò antequā caperetur, præ timore monachus effectus est. magister Almenicus, qui prædictæ prauitatis magister erat,eiectus est de cœmiterio, & in campo sepultus. Eodem tempore præceptum est Parisijs, ne quis infra triennium legeret libros naturales. Libri magistri Dauid, & libri gallici de theologia,perpetuò damnati sunt & exusti. Sicque per Dei gratiam hæresis exorta excisa est.

CAPVT XXIII.

VIX sunt duo anni elapsi, quod quidam diabolo plenus apud Precas se esse Spiritum sanctum publicè prædicabat,cuius insaniam populi non sufferentes, in crate posuerunt, & copioso igne circumposito in carbonem redegerunt. APOLLONIVS: Puto vitam illorum multum execrabilem esse, quorum tam fœda est doctrina. CAESARIVS: Vt amplius detesteris hæreticorum sectas, vnum tibi de illorum vita subiungam exemplum.

CAPVT XXIIII.

TEmpore Frederici Imperatoris, cùm Lucius papa fecisset Veronæ ciuitate Lombardiæ moram, multis tam ecclesiarum prælatis, quàm regni principibus ibidem congregatis, & esset ibi Godescalcus monachus noster tunc maioris ecclesiæ in Colonia canonicus, cum fratre suo Euerhardo canonico Sancti Gereonis,hospes illorum, penè singulis noctibus cum vxore & filia de domo propria egressus est. Quod cùm considerasset Euerhardus, interrogauit nescio quem illorū, quò irent, vel quid agerent? Cui cùm responsum esset,veni & vide, secutus est illos in domum quandam subterraneam amplā satis, in quam multis ex *Hæreticorū vita fœda est*

vtroque sexu congregatis, quidam hæresiarcha sermonem blasphemijs plenum cunctis tacentibus fecit, per quem vitam & mores illorum instituit. Deinde extincta candela, vnusquisque sibi proximam inuasit, nullam habentes differentiam inter legitimam & solutam, inter viduam & virginem, inter dominam & ancillam, &, quod horribilius est, inter sororem & filiam. Euerhardus verò hæc videns, vtpote iuuenis luxuriosus atque vanus, simulans se discipulum, hospitis sui filiæ, vel alteri cuilibet puellæ in sermone se coniunxit, cum qua extincta candela peccauit. Cumque hæc actitasset penè annum dimidium, magister cunctis audientibus ait; Iuuenis iste tam studiosè frequentat auditorium nostrum, citò habilis erit ad docendum alios. Hoc verbo audito, non amplius intrauit. Et, sicut mihi prędictus Godescalcus, cùm illum de hoc argueret, respondit, Sciatis frater me non frequentare conuenticula hæreticorum propter hæreses, sed propter puellas. Ecce talis est vita & lex hæreticorum. Nec mirum, quia non credunt resurrectionem vel gehennam, siue pœnam malorum: impunè enim transire putant, quæcunque agunt. APOLLONIVS: Audiui quod multi hæretici sint in Longobardia. CAESARIVS: Hoc mirum non est, habent enim suos magistros in diuersis ciuitatibus apertè legentes, & sacram paginam peruersè exponentes.

CAPVT XXV.

EO tempore quo Otto rex profectus est Romā coronari in Imperatorē, & issent cum eo Ioannes episcopus Cameracensis, Henicus Scholasticus Sancti Gereonis, magister Hermannus canonicus Bonnensis, simul ingressi sunt cuiusdam hæresiarchæ scholas. Locum quem tunc legebat is erat,

Iam

Iam iudicium mundi venit: iam princeps mundi huius eijcietur foras. Quem locum ita glossauit: Ecce Christus diabolum principem huius mundi vocauit, quia hunc mundum creauit. Cũ quo prædictus Hermannus satis durè disputauit, &, sicut mihi retulit, quod Deus creasset omnia visibilia & inuisibilia, corporalia & spiritualia, non solùm ex scripturis, sed ex oratione monstrauit. Hæc dicta sint de hæreticis, qui membra sunt diaboli; hoc enim noueris, quod multò intentius suam diabolus malitiam exerceat in hæreticis, quàm in energumenis. APOLLONIVS: Possunt energumeni, id est, obsessi à diabolo, habere charitatem? CAESARIVS: Etiam, sicut superius dictum est, non in animabus, sed in corporibus est.

CAPVT XXVI.

MVlier quædam in Brileke satis crudeliter hoc anno vexabatur. Hanc diabolus cùm esset quinquennis hoc ordine intrauit. Die quadam cùm lac manducaret, pater eius iratus dixit; Diabolum comedas in ventrem tuum. Mox puellula sensit eius ingressum, & vsq; ad maturã ætatem ab illo vexata est. Hoc anno primùm meritis Apostolorum Petri & Pauli, quorum limina visitauit, liberata est; quis dicere audeat, quinque annorum infantulam baptizatam non habere charitatem? De qua idem dæmon dicebat: Me egresso, nunquam aliud post hanc vitam sentiet purgatorium. Obsessi peccata sua confitentur, orant, & cõmunicant. Quod diabolus quosdam Dei permissione in corporibus suis lædat, quibusdam tibi ostẽdam exemplis.

Per imprecationem iratã parentis, filia obsidetur à diabolo.

CAPVT XXVII.

THeodoricus Susatiensis Conuersus noster, sicut ab eius ore audiui, cũ esset iuuenis, puel-

Diabolum inuocans, ab eo rem rapitur.

lam quandam in ciuitate Lubec alter quidam iuuenis ei procabatur, ſecundum quod illi promiſerat, fœmina conſentiente, cùm Theodoricus ſe eius concubitu vti ſperaſſet, ſocius ei illudens, acceſſit illam. Quo cognito, iratus dixit; Diabolus qui me huc adduxit, poterit me etiam hinc reducere. Mox inuitatus affuit, hominem rapuit, & in aera lauauit, & vltra ciuitatem transferens, iuxta ripam cuiuſdam lacus incommodè ſatis depoſuit. Ad quem ſic ait; Si non quocunque modo te ſignaſſes, modò occidiſſem te: tenuiter enim, & imperfectè in ipſo raptu ſignum ſibi crucis impreſſerat. Dimiſſus à dæmone, tam grauiter cecidit, vt in terra ſine ſenſu iacens ſanguinem vomeret. Tandem aliquãtulum virium reſumens, manibus pedibusq; reptando, ad aquam venit, faciem lauit, atque ex ea bibens, cum multo labore ad hoſpitium ſuũ peruenit. Ingreſſus domum, mox vt lumen aſpexit, ſecundò in terram ruit, vocatus eſt ſacerdos, qui initium euangelij ſancti Ioannis ſuper eum legit, alijſq; orationibus contra impetus diaboli illum muniuit. Poſtea per annum integrum, ita corpus eius totum erat tremulum, vt ſcyphum manu tenere non poſſet ad bibendum. Eccleſiam ſancti Nicolai, omniaq; ciuitatis ædificia, luna ſplendente, cùm à diabolo portaretur, & portando comprimeretur, ſe vidiſſe teſtatur. Simile penè habes ſupra diſtinct. iij. cap. xj. de Henrico ciue Suſatienſe, quem diabolus noctu in foro rapuit, & vltra monaſterium ſancti Patrocli tranſlatum in paſculo depoſuit. Tam mala, & tam venenata eſt dæmonum natura, vt ſolo illorũ intuitu ſæpe homines corrumpantur.

CAPVT XXVIII.

Dæmonis ſolo aſpectu lædi homines.

ALbero Cõuerſus noſter cum nouitius eſſet, & nocte quadã cũ alio Cõuerſo propter timores

noctur-

nocturnos in curia vigilaret, ante signa matutinalia ambitum claustri circumiens, quasi vmbram humanam eminus iuxta lauatorium conspexit: æstimans quia frater Fredericus esset monachus noster, accessit propius, volēs ei innuere, vt iret dormitum, &, quia nouerat eum non esse sanæ mentis, pedem retraxit, ab illo lædi timens, Dum sic staret, vmbra in oculos eius vsque ad tabulatum domus creuit. Mox signis sonantibus in dormitorio, pistrinum intrauit, & quia clibanus coquendis panibus præparatns erat, mox vt ignem, quem quasi per parietem vitreum intueri visus est, aspexit, infirmari cœpit. Statim exiens, & sub arbore se reclinans, penè octo diebus ab illa hora in tanta defectione fuit cordis & corporis, vt non posset manducare, neque bibere, neque dormire. APOLLONIVS: Vellem ratione scire, quare homo viso dæmone, mox igne conspecto extasim incurrat. CAESARIVS: Ignis lucis minister est, diabolus verò princeps & auctor tenebrarum; Lux & tenebræ sibi inuicem contraria sunt, sicut frigus & calor. Si egressus fueris de tenebris in radium solis, vel econuerso, ex repentina mutatione visus tuus turbatur & deficit. Item, si manum nimis frigidam igni adhibueris, siue de igne extractam aquæ gelidæ immerseris, contrarium elementum amplius te cruciabit. Quid ergo mirum, si ex visione diaboli, qui, vt dixi, auctor est tenebrarum & ignis æterni, hominis natura turbatur & terretur, contrahitur & deficit, cùm ignem huius mūdi viderit, qui omnino contrarius est igni gehennæ? Ille tenebrosus, iste luminosus, multum ab eo discordat tā in sensu, quàm in effectu. Viri tamen perfecti, vt supra dictum est, sæpè dæmones sine terrore, & sine sensus defectione vident. APOLLONIVS: Si visio diaboli tam periculosa, & tam nociua est in forma

subiecta, quis illum videre posset in sua natura? CAESARIVS: Oculus corporalis diabolum vt est, videre non potest. APOLLONIVS: Quare? CAESARIVS: Quia diabolus spiritus est, & spiritum, vt est, opinio penè omnium magistrorum, non nisi spiritus videre valet. Vident eum animæ reproborum in inferno; & sicut summa beatitudo electorum est videre Deum, ita maxima dicitur esse poena malis cernere diabolum. Vis audire quorūdam periculum, illum in sua substantia videre volentium? APOLLONIVS: Volo & desidero, quia quanto plus horroris & malitiæ de illo audiero, tanto amplius peccare pertimesco. CAESARIVS: Audi ergo.

CAPVT XXIX.

Periculum illorum, qui desiderant diabolum videre.

ANte hos annos duodecim, VVilhelmus Abbas de sancta Agata, dioecesis Leodiensis, quę est domus ordinis Cisterciensis, dum tempore quodam iturus esset Eberbachum, ad quā pertinet domus illa, venissetq́ue Coloniam, dixit monacho suo atque Conuerso, Adolpho nomine; Opus est misericordiæ, vt videam obsessam illam, germanam scilicet talis Cōuersi nostri de Eberbacho vt per nos eius ille statum cognoscat. Quod cùm illis placuisset, & domum, in qua illa cum multis, & inter multos sedens, erat, intrassent, cùm Abbas, nescio vnde eam interrogaret, & illa nihil omninò responderet, subiunxit; Vis aliquid mandare fratri tuo? Illa obmutescente, adiecit Abbas; Adiuro te per eum quem hodie in Missa tractaui, vt respondeas mihi. Mox diabolo obediente, & per os foeminæ ad interrogata respondente, rogatus est Abbas, tam à Conuerso, quàm à monacho, vt illam super solarium duceret, quatenus priuato eius vti possent colloquio. Quod cum factum esset, & de diuer-

diuersis ab Abbate diabolus interrogaretur, & respondendo nimis mentiretur, ait; Adiuro te per altissimum, vt non nisi vera mihi respondeas. Quod cùm promisisset, iussit monachum atque Conuersum paululum secedere. Quem cùm interrogasset de statu quarundam animarum, fratrum videlicet, tam apud Eberbachum, quàm apud sanctam Agatam nuper defunctorum, ita probabiliter de singulis, quas tamen fœmina nunquam viderat, disseruit, vt Abbas de veritate nihil ambigeret. Dicebat, tales & tales esse in gloria, alios adhuc in pœnis retineri, pro quibus Abbas orationes instituit speciales. Instruxit eum & de alijs multis, ita vt vehementer miraretur. Postea rogatus à Conuerso, vt sibi soli cum solo loqui liceret, in hoc Abbate annuente, & cum monacho paululum secedente, ait Conuersus; Sicut præcepit tibi Abbas meus, videlicet vt ei non nisi vera ad interrogata respon deres, ita te moneo, vt si aliquid nosti de me, vel in me, quod nociuum sit animæ meæ, dicas mihi in instanti hora. Respondit diabolus; Noui: Heri Abbate tuo ignorante, duodecim denarios apud Traiectum accommodasti à tali fœmina, & in tali loco, misistíque illos panniculo inligatos in sinum tuum satis profundè. Quod quidem verum fuerat. Nam idem Conuersus, sicut retulit, ista cogitauit; Si Abbas tuus aliquò te fortè miserit, solidum istum ad expensas habebis. Qui ait; Nosti aliquid amplius? Dicente diabolo; Noui te furem esse. Conuersus respondit; Ex quo ad ordinem veni, nullius mihi furti conscius sum. Tunc ille; Ego tibi furtum tuum ostendam. Quando cara illa fuerunt tempora, annonam, & quædam alia, quæ monasterij tui fuerunt, & non tua, pauperibus erogabas. Respondente Conuerso, non putaui huiusmodi misericordiæ opera peccatum

Pro mutuo accepisti.

esse

tudinem fornacis fumigarent. Quibus visis, territus ruit in extasim monachus, factus est extra sensum Conuersus, & nisi Abbas, qui eis constantior erat, diabolo vt pristinam formam resumeret, ocius præcepisset, similem mentis defectum incurrisset. Si his verbis meis minus credis, interroga illos, adhuc, vt opinor, viuunt, viri religiosi sunt, non tibi dicent nisi meram veritatem. Diabolus verò præcipienti obediens, & ad priorem speciẽ vultum fœminæ reducens, ait Abbati; Nunquã tam stultum præceptum iussisti, pro certo scias, quia si hodie diuinis non communicasses mysterijs, nullus vestrum vlli hominum quæ hodie vobiscum gessissem, diceret. Putas quod possit me homo videre & viuere? Nequaquam Homines qui erant inferius expectantes, strepitum superius audientes, ascenderunt, & Conuersum cum monacho semimortuos reperientes, aqua refocillauerunt, & inter manus illos deportauerunt. Tũc diabolus dixit Abbati: Quò iturus es modò? Respondente Abbate, Eberbachum. Subiunxit ille; Ego etiam in Sueuerbacho fui, & satis ibi trufaui, ironicè nomini alludens. Erat enim post illa tempora, quo Conuersi, se ordini opposuerant. Tam horrendus, & tam venenatus est dæmonum aspectus, vt non solũm sanos infirmet, sed nonnunquam etiam interficiat.

CAPVT XXX.

Diabolum interdum etiam interficere homines.

DVO iuuenes seculares nondum milites, ex quibus vnus erat dapifer Abbatis Prumiæ, qui mihi hæc, quæ dicturus sum, retulit: in quadam vigilia sancti Ioannis Baptistæ, post solis occasum circa riuulum, qui monasterium præterfluit, in dextrarijs suis spaciabantur. Videntes ex altera parte riuuli quasi speciem mulieris in veste linea,

linea, putātes quia maleficia exerceret, vt quibusdam mos est in nocte illa, vt caperent eam, aquam transierunt. Quæ cum veste leuata fugere videretur, illi in equis velocissimis insequentes, cùm fugientem quam quasi vmbram ante se videbant cōprehendere non valerent, deficientibus equis vnus dixit: Quid agimus? Diabolus est enim, & signantes se, monstrum vltra non videbatur. Ab illa hora, tā homines, quam iumenta multo tempore languerunt, vix mortem euadens. APOLLONIVS: Non ista miror de diabolo, cùm legam basiliscum solo visu homines, & aues & iumenta interficere. CAESARIVS: Hoc ipsum agit diabolus in Psalmo per basiliscum designatus, sicut tibi subiectis ostendam exemplis.

Psalm. 90.

CAPVT XXXI.

IN Kunincskirchin, sicut sacerdos eiusdē villæ retulit Lamberto monacho nostro, matrona quædam honesta, dum nocte quadam cum alia quadam fœmina, nescio vnde, veniens, per villam eandem transiret, diabolus cuiusdam serui admodum iocosi formam assumens, manum eius tenuit, & modicum strinxit. Cui cùm diceret, dimitte me, mox illum non vidit: quæ statim malè habere cœpit, fœminæ sequenti die dicens; Seruus ille compressit me, & ecce ex hoc defectio cordis inuasit me. Dicente illa; Nequaquam hic fuit. Respondit matrona; Imò certissimè, satis enim proteruè respexit me, vadensque in domum suam lecto decubuit, & post paucos dies defuncta est.

CAPVT XXXII.

MVlier cuidam iuxta castrum Are commanenti hoc anno simile contigit. Hæc cùm maritū haberet ebriolum, nulla p̄sumebat nocte

nocte ire dormitum, donec ille à taberna rediret. Quæ dum vna noctium, pasta ad coquendos panes præparata, ante fores domus suæ sederet, viri præstolans aduentum, duos in albis vestibus ad se venire vidit, In cuius amplexus, dū vnus illorū rueret, eamque brachijs stringeret, illa clamante, ambo disparuerunt, quæ in domum fugiens, mox vt lumen vidit, amens facta ruit, filiamque propriam in clamorem conuertit. Post paucos dies defuncta est. Ecce, quo Dei iudicio talia fiant prorsus ignoro. APOLLONIVS: Horrenda sunt hæc. CAESARIVS: Audi aliud, quod satis terrere nos poterit, qui dicimur viri religiosi.

CAPVT XXXIII.

Tempore quodam æstiuo, Conuersis ordinis nostri in dormitorio suo meridie quiescentibus, diabolus in specie monialis nigri ordinis, singulorum lectos circuiuit, ante quosdam stetit, ante quosdam cum festinatione præteriuit. Veniens ad quendam Conuersum, ante illum se inclinauit, & brachijs collum eius stringens, tactuque meretricio demulcens, oscula in eius ora defixit. Quod cùm quidam frater religiosus vidisset, & illa disparuisset, satis tam de persona, quàm opere, & in tali loco stupens surrexit, & Conuersi lectum adijt; quem quidem dormientem, sed incōpositè, & impudicè nudatumque iacētem inuenit. Cæteris ad signum nonæ surgentibus, ille grauem se sentiens, surgere non potuit, & ad vesperam in infirmitorio ductus, infra triduum vitam finiuit. Hæc apud nos eiusdem, vt puto, loci grangiarius recitauit, asserens sibi dictum ab eodem Conuerso, qui vidit visionem, sub typo confessionis. APOLLONIVS: Cùm Deus summè sit misericors, & dormiens modicùm differat à mortuo, quid est quod idem

idem Conuersus pro tantillo punitus est? CAESAR. Fortè nimis erat negligens circa vsum verecundiæ. Verecundia siue pudicitia, quæ omnium ornamentum est virtutum non solum esse debet in habitu, sed etiam in actu. Frequenter contingit, vt sicut homo interior libenter ea, quę de die cogitat, nocte per imaginationem retractat; ita exterior illa, quæ vigilans factitat; dormiens frequenter repræsentat. APOLLONIVS: In hoc consentio, quia noui quosdam raptores, qui sępè noctibus dormiẽdo surgunt, arma induunt, exerunt gladios; feriunt parietes, & postquam lassati fuerint, singula in loca sua reponunt, sicque cubitum redeunt, nec aliquid horum recordantur. CAESARIVS: Fortè idem Conuersus nimis indulserat vino: inebria-

Genes. 9. tionem libenter sequitur denudatio. Si Noë non fuisset inebriatus; nec fuisset denudatus; & quia denudatus, idcirco à filio subsannatus. Non solùm angeli sancti, sed & mali noctibus nos lustrant, & si per negligentiam, siue dissolutionem, contigerit nos in lectis nostris iacere irreuerenter, bonos à nobis fugamus, & malos ad nostram irrisionem inuitamus. Quanta gratia sic dormientes quandoq; se priuẽt, audies in dist. vij. ca. xiij. & ca. xiiij. in quib[9] beata Dei genitrix per se dormientes visitauit. APOLLONIVS: Habuit ne Conuersus prædictus charitatem? CAESARIVS: Non mihi hoc constat, sicut & de prædictis fœminis, quas diabolicus extinxit aspectus. Quid verò diabolus quosdam peccatores in peccatis interficiat, subsequentia declarabunt exempla.

CAPVT XXXIIII.

Ludo tesserarum ceditus punitur.

IN Susatia, quæ ciuitas est dioecesis Coloniensis, miles quidam Thyemo nomine habitabat, qui sic totus deditus erat ludo tesserarum, vt non

die,

die, non nocte quiesceret, semper sacculum cum numinis secum portabat, vt secum ludere volentibus obuiaret. Ita in ludis expeditus & fortunatus erat, vt vix aliquis ab illo sine damno recederet. Vt autem posteris ostenderetur, quantum Deo tales ludi, in quibus irę, inuidia, rixę, & damna suscitantur, peccatiq; verba rotantur, contrarij forēt, permissum est diabolo, vt cum eo luderet, qui multis illuserat atq; eui... cerauerat, qui multorum marsupia euacuarat. Nocte quadam domum eius in specie cuiusdam ludere volentis intrans, saccellumque numinis refertum sub ascella portans, ad tabulam sedit, denarios liberaliter apposuit, tesseras iactauit, & multa acquisiuit. Cui cùm prosperè succederet, & militi iam pecunia quam apponeret defuisset, iratus ait; Nunquid non diabolus es tu? Et ille; Nunc satis est, appropinquat enim tēpus matutinale, oportet nos ire. Tollensq; illum, per tectum traxit, cuius viscera tegulis retrahentibus miserabiliter excussit, & quid de eius corpore factum sit, vel in quem locum illud proiecerit, vsque hodie tam à filio eius, quàm à cæteris qui illum nouerant, ignoratur. Manè verò viscerum eius reliquiæ tegulis inhærentes repertæ sunt, & in cæmiterio sepultæ. Bene diabolus suos ministros in hoc mundo sinit prosperari, quos semper in fine decipit.

CAPVT XXXV.

IN eandem ciuitatem, sicut mihi retulit magister Gozmarus, vir religiosus & sancti Patrocli canonicus, homo quidam ignotus venit, dicens se velle saltare de turri sancti Iuliani, quæ multum est sublimis, si tamen aliquid ex hoc consequi posset honoris. Respondentibns ciuibus, sicut viris prudentibus; Nihil tibi propter hoc dabimus vt

te ipsum interficias: ait, Propter honorem ciuitatis saltabo. Congregata multitudine populi circa forum; cui turris eadem contigua erat, & de fenestris domorum alijs prospectantibus, turrim ascendit. Quem alius quidam à tergo clamans, ait; Dic mihi ô homo, cum quo dæmone agis talia? Cui cùm ille nescio quem dæmonem nominasset, respondit; Scias pro certo, quia decipiet te, nequam est enim: si fidei Oliueri te committeres, non te deciperet, quia curialis est & fidus. Respōdit ille; Nequaquā me decipiet, quia in multis sum eius fidem expertus. Puto hunc Oliuerum fuisse eundem, de quo supra dictum est ca.iv. Quid plura? Ascendit turrim, & saltauit, sed post saltū surgere non valuit. Mirantibus turbis, quare non surgeret, & ignorantibus causam mortis eius, propter amplam quam induerat cappam ad capiendum ventum, propius accedentes, hominemq; de terra leuantes, inuenerunt omnia viscera eius effusa. Ecce sic diabolus ministros suos remunerat, corpora quidem occidendo, & animas in pœnas æternas detrudendo. De quarū cruciatibus in dist.xij. audies sufficienter. APOLLONIVS: Quantum considero ex iam dicto Oliuero, non oēs dæmones æqualiter sunt mali. CAESARIVS: In quibus in cælo amplius extēsa fuerat cōtra creatorem superbia atq; inuidia, in his vsq; hodie magis viget ad nocendum malitia. Quidam, vt dicitur, alijs cum Lucifero contra Deum se extollentibus, simpliciter consenserūt, & hi quidem cū cæteris ruerunt, sed cæteris minus mali sunt, hóminesque minus lædunt, sicut exempla subiecta explanabunt.

CAPVT XXXVI.

DAEmon quidam Adolescentis venusti speciem induens, ad quendam militem venit, obse-

obſequium ſuum illi offerens: cui cùm multū placeret tam in decore, quàm in ſermone, gratanter ab eo ſuſceptus eſt. Qui mox militi ſeruire cœpit tam diligenter, & tam timidè, tam fideliter, & tam iocundè, vt ſatis ille miraretur. Nunquam equum ſuum aſcendit, nunquam deſcendit, quin ille præparatus eſſet, & genu flexo ſtrepam teneret; diſcretum, prouidum, & hilarem ſemper ſe exhibuit. Die quadam, dum ſimul equitarent, & veniſſent ad fluuium quendam magnum, miles reſpiciens, & plures ex inimicis ſuis mortalibus poſt eos venire cōſiderans, ait ſeruo; Mortui ſumus, ecce inimici mei poſt me feſtinant, fluuius ex oppoſito eſt, nullus ſupereſt locus refugij, aut occidēt me, aut capient. Tunc ille; Ne timeas domine, vadum fluminis huius bene noui, ſequere tantùm me, bene euademus. Reſpondente milite; Nunquam homo fluuium iſtum in hoc loco tranſuadauit: ſpe tamen euaſionis, ſeruum ducem ſecutus, ſine periculo venit ad littus. Et ecce eis trāſpoſitis, hoſtes ex oppoſito littore cōſiſtentes, mirati ſunt dicentes; Quis vnquā audiuit vadum in flumine iſto? Non alius niſi diabolus iſtum tranſuexit, timentesque reuerſi ſunt. Proceſſu verò temporis accidit, vt militis vxor infirmaretur vſq; ad mortem, in qua dū omnes medicorū artes defeciſſent, ait iterum dæmon domino ſuo; Si domina mea inungeretur lacte leonino, ſtatim ſanaretur. Dicente milite; Vnde haberetur lac tale? Reſpondit ille; Ego afferam. Qui vadens, & poſt ſpacium vnius horæ rediens, vas plenum ſecū attulit, quo cū fuiſſet peruncta, mox meliorata, priſtinū recuperauit vigorē. Cui cùm diceret miles vnde habuiſti tā citò lac iſtud? Reſpōdit; De montibus attuli Arabiæ, recedens à te in Arabiam iui, leænæ ſpeluncam intraui, catulos abegi, & ipſa

Non omnes dæmones æqualiter malos eſſe, neq; æquè hominib⁹ nocere.

mulsi, sicq; reuersus sum ad te. Stupente milite ad verba ista, & dicente; Quis ergo es tu? Respondit ille; Non soliciteris de hoc, seruus enim tuus sum ego. Instante milite, tandem confessus est dicens; Dæmon ego sum, vnus ex illis qui cum Lucifero ceciderunt. Tunc magis milite stupente, subiunxit; Si natura diabolus es, quid est quod tam fideliter seruis homini? Respondit dæmon; Magna est mihi consolatio, esse cum filijs hominum. Dicente milite; Non audeo de cætero vti seruitio tuo. Iterum ille respondit; Hoc pro certo scias, quia si me tenueris, nunquam à me, vel propter me aliquid mali tibi eueniet. Non audeo, inquit, sed quicquid pro mercede tua postulaueris, licet dimidium bonorum meorum, libens tradam tibi. Nunquam homo homini seruiuit tam fideliter & tam vtiliter: per tuam prouidentiam iuxta fluuium mortem euasi, per te vxor mea recepit sanitatem. Tunc dæmon; Ex quo tecum esse non potero, nil pro seruitio meo, nisi quinque solidos requiro. Quos cum recepisset, militi illos reddidit dicens; Peto vt ex eis nolam compares, & super tectum pauperis illius ecclesię ac desolatæ suspendas, vt per eam fallem dominicis diebus fideles ad diuinum conuocentur officium. Sicque ab oculis eius disparuit. APOLLONIVS: Quis vnquam tale aliquid de diabolo speraret? CAESARIVS: Dicam tibi aliud, vt sic dicam, diabolicæ bonitatis exemplū, quod non minus isto mireris.

CAPVT XXXVII.

EOdem anno, quo rex Philippus primùm ascendit contra Ottonem postea Imperatorem; miles quidam honestus Euerhardus nomine, de villa quæ Ambula vocatur natus, grauiter infirmabatur. Cui cum rapta fuisset materia in cerebrū ita cœpit furere, vt propriam cōiugem, ante infirmita-

mitatem multum dilectam, in tantum haberet exosam, vt illam neq; videre, neq; audire posset. Die quadam diabolus in forma hominis infirmo apparens, ait; Euerharde, vis ab vxore tua separari? Respondente illo; Hoc omnibus modis desidero. Subiunxit diabolus, Ego te in equo meo ducam Romā, bene obtinebimus à Papa, vt diuortium faciat inter te & illam. Quid plura? Visum est militi vt equum inuitantis ascenderet, vt Romam cum illo post tergum eius sedens pergeret, vt illo pro se allegante, Papa eum ab vxore coram Cardinalibus solenniter separaret, ipsumque diuortium litteris pontificalibus atque bullatis cōfirmaret. Mira res, ab eadem hora, qua sic mirabiliter infirmi spirit⁹ à diabolo raptus est, ita corpus iacebat exangue, vt tantùm modicum caloris in eius pectore sentiretur, propter quod à sepultura dilatus est. Milite, vt sibi videbatur, nimis gaudente diuortij causa, ait diabolus; Vis modò vt dicam te Hierosolymā, vbi Dominus tuus crucifixus est atque sepultus, necnō & ad reliqua sacra loca, quæ Christiani videre desiderant? Ex his verbis maximè postea intellexit illum dæmonem fuisse. Respondēte illo, Volo & desidero; Spiritus spiritum repente per mare transtulit, & in basilica dominici sepulcri deposuit; deinde ostendit ei loca reliqua, in quibus orationes suas fecit. Ad quem iterum ait; Vis etiā videre Sephadinum inimicum vestrum, eiusq; exercitū? Cui cùm diceret; Volo: ductus est in momento ad loca castrorum, viditque illo demonstrante regem & principes eius, milites, arma, vexilla, tentoria atque exercitum vniuersum. Post hæc ait dæmon; Vis modò redire ad patriā tuam? Et ille; Tēpus est vt reuertar. Quem statim spiritus leuauit, & in Lōgobardiam transtulit. Qui ait; Vides hoc nemus? iā homo quidam de villa tua; mercimonia sua ad has

prouincias in asino venalia portās, ipsū intrabit, & à latronibus interficietur. Vis eū præmunire? Respondente eo; libenter; statim homini occurrit, & quia latrones in nemore essent prædixit; quem, sicut suum parochianum valdè notissimum, hilariter resalutauit, & gratias agens alia via diuertit. Venientibusque eis Franckinfort rursum ait dæmon; Cognoscis Vvalramum filium ducis de Limburg? Bene, inquit, illum noui, & frequenter cum eo militaui. Dicente dæmone; Vis nunc eum videre? Et miles responderet, In partibus est transmarinis, ille subiecit; Nequaquam, sed iam in tali loco regi Philippo confœderatur, & per ipsum terra vestra rapinis & incendijs vastabitur. Hoc impletum vidimus, quando ipso duce Andernachum, Remage, Bonna, aliæque villæ plurimæ exustæ sunt. Respondente milite, de hoc satis doleo. Postquam regem cum principibus & Vvalramo viderat, ad lectum, & ad corpus sine omni læsione spiritus eius reductus est. Mox incipiens spirare, & conualescere, vxorem, ante raptum exosam, amore pristino dilexit, & non sine multorum admiratione, quę viderat & audierat sæpius recitauit. Quicquid enim viderat Romæ, & in Hierosolyma, in Longobardia, & in Alemania, tā in locis, quàm in personis, plenius vtique vidit, melius visa cognoscere & recitare potuit, quàm si oculis corporeis illa prospexisset. Structuram vrbis Romæ, necnon & effigiē Domini Innocentij tunc Papę, Cardinalium & ecclesiarum; & in partibus Hierosolymitanis, formam Sephadini & exercitus eius, similiter montes, flumina, castra, vniuersaque loca, per quæ transierat, tam propriè in suis formis atque nominibus expressit, vt hi qui oculis corporeis illa viderant, quod contradicerent, non inuenirent. Interim rusticus cum mercibus suis de Lōgobardia

bardia redijt,& quia illum ibidem vidiſſet, atque per eius cautelam latronum periculum euaſiſſet, coram multis teſtificatus eſt. APOLLONIVS: Audiui quod quidam dæmones talis naturæ ſint, vt bene à ſe obſeſſos torqueāt, ſed eoſdem criminaliter peccare non ſinant. CAESARIVS: De hoc ſatis euidens audiuiſſe me recordor exemplum.

CAPVT XXXVIII.

Ciuis quidam ſub typo eleemoſynæ pauperibus conuiuium fecit; inter quos cùm quidam obſeſſus eſſet, & cæteris manducantibus carnes, ipſe quidem ori applicaret, ſed eiſdem veſci non poſſet, ex circunſtantibus hoc videntes dixerunt; Inique, cur non ſinis hominem manducare? Quibus ille reſpondit; Nolo vt peccet, eò quod eleēmoſyna iſta de rapina ſit. Dicentibus eis; Mentiris, quia is qui fecit eam bonus homo eſt. Reſpondit; Nequaquam mentior, vitulus iſte, qui hic pauperibus diuiſus eſt, in quinta generatione fuit ab illa vacca, quæ per rapinam habebatur. Et ſatis mirati ſunt qui aderant. APOLLONIVS: Si dæmones quintam generationem iudicāt rapinam, puto quia multum acriter in pœnis vindicabunt primam. CAESARIVS: De hoc non dubites. Recordare vaccę illius, per quam, & qua punitus eſt Helyas miles: ſicut dictum eſt diſtinct. 2. cap. 7. Reuocat mihi etiam ad memoriam vacca hæc, verba obſeſſæ mulieris illius in Briſeke, cuius ſuperius mentionem feci cap. 26. Hæc cùm die quadam Ioannem burgrauium de Rineken vidiſſet, ſicut mihi retulit qui audiuit, multis pręſentibus cō tra eum clamauit dicens; Vitulum illum, quem tali viduæ abſtuliſti, flammis infernalibus à nobis liquatum, guttatim mittemus in oculos tuos, & per omne corpus ſtillabimus pinguedinem eius,

cuiusdam villæ, paræcianis suis placere volens, ludos seculares cum illis exercuit, tabernas frequentauit, & in quantum potuit, moribus illorum suos conformauit, impletumq; est in eo illud Prophetæ: Et erit sicut populus, sic & sacerdos. Habebat *Isai. 24.* autem in villa militem compatrem, vitijs suis per omnia concordantem, & erat eis, non in Christo, sed in mundo, cor vnum, & anima vna. Sæpe alter *Actor. 4.* ab altero ad ludos, & ad epulas inuitabatur, sæpe ad tabernas trahebatur. Vidēs hæc diabolus totius doli artifex, vt amorem illorum vitiosum, in odium verteret periculosum, nocte quadam, cùm idē miles isset cubitum, in forma sacerdotis ad lectum eius venit, & vt se sequeretur, tam verbo, quàm signo importunè satis institit. Miles cùm territus penè nudus surgeret, & nudipes sequeretur præcedentem, per campum spinis & vepribus plenum ductus est; à quibus dum plantæ eius vulnerarētur & sanguinem stillarent, iratus post eum clamauit; Male sacerdos, malo tuo huc me adduxisti, diabolo semper clamante, Sequere, sequere; miles turbatus, ligno quod casu repperit, vt sibi videbatur, caput sacerdotis diuisit. Sic illo prostrato, & vultu eius sanguine perfuso, miles cum multo labore ad domum suam reuertitur, qualiter ei sacerdos illuserit, vxori, familiæ, amicisque conqueritur. Illis minus credentibus, subiecit; Ego caput eius, & coronam non modicum vulneraui. Eadem nocte, sacerdos, horum prorsus inscius, cùm ex necessitate naturæ iturus esset ad cameram, cum tanto impetu caput limini superiori illisit, vt corona grauiter vulnerata, sanguis erumpens, totam eius faciem cruentaret. Quo ad lectum reuertente, cum manē populus pulsata Missa in ecclesia expectaret, & ille minimè ob vulneris dolorē veniret, cognoscens miles causam à referentibus, ait; Ecce hoc est quod

dixi vobis. Quid plura? Insanientibus cognatis & amicis eius, cùm sacerdos obiecta fortiter negaret, & illi non crederent, per biennium de ecclesia sua eliminatus, vix tandem illis reconciliatus est. Ex his duobus exemplis colligitur, quod inter amicos siue spirituales, siue carnales, discordias seminent. Quod inimicos in quantum valent concordare non sinant, certum est.

CAPVT XLI.

Dæmones impediunt reconciliationes dissidentium.

MIles quidam nuper domum quandam ordinis nostri indebitè satis vexabat. Garriente diabolo per os cuiusdam fœminæ, locutus est ad illum nescio quis de astantibus; Dic inique, quare non suades illi militi, vt cœnobium tale seruorum Dei cesset inquietare? Cui dæmon cachinnando respondit; Quid est quod loqueris ô imprudens? Meo consilio res agitur, & tu mihi dicis, vt suadeam ea quæ sunt pacis? Quod autem pro Christo peregrinari volentes retrahant & impediant, præsto est exemplum.

CAPVT XLII.

Peregrinationem suscipere ex pietate volentes, retrahūt.

MIles quidam Meingosus nomine, cùm adolescens in Francia linguam disceret Gallicam, grauiter infirmatus, spe conualescentiæ ad Sanctum Remigium Remis peregrinationis votum fecit, sed non soluit. Reuersus verò in prouinciam suam, voti transgressor, multis diebus elapsis, cùm alter quidam miles Gundolphus nomine vir nobilis de villa Seffelingen oriundus, suscepta carena, tempore capituli generalis Cistertium ire proponeret, & hoc prædictus Meingosus cognosceret, rogauit illum vt se suscipere vellet in comitem peregrinationis. Quod cùm ille gratum haberet, simulque ad villam quæ Tricastrum vocatur

iuxta

iuxta Diuionem sitam venissent, cùm ad prandendum in terra more pœnitentium consedissent, Sanctus Remigius Remensis episcopus, pontificalibus indutus, transgressori suo apparens ait; Meingose, quare non soluis votum tuum? Miles verò cùm tam de visione, quàm de voti improperatione terreretur, mox diabolus aduolans, verbis admonitorijs verba dissuasionis adiunxit dicens; Noli festinare, bene votum solues quando poteris. Nihilque aliud dicens, hominem pedibus arripiens, per ventrem in pauimento tam immisericorditer traxit, vt facies eius in quatuor partibus vulnerata, sanguine erumpente terram infunderet. Quem cùm Gundolphus sic trahi videret, & trahentem non aspiceret, sicut ab eius ore audiui, turbatus ilicò surrexit, militemque brachijs stringens, cũ fortis esset, retinere vix potuit. A quo cùm causam culpæ simul & pœnæ didicisset, ait: Consulo vt reddas votum tuum. Respondente illo. Non modò habeo expẽsas, dedit ei solidum sterlingorum, & ille soluit votum neglectum. APOLLONIVS: Vt video non multum à nobis dæmones sunt remoti, qui ad puniendum nos tam sunt parati. CAESAR. Quòd semper sint iuxta nos, & circa nos, in subiecto cognosces exemplo.

CAPVT XLIII.

ANno præterito tempore vindemię Cellerarius de Lacu, cuiusdam cortis, monasterij vineam duobus seruis custodiendam commisit. Nocte quadam vnus ex illis vigilias nocturnas sibi temperare volens, diabolum iocula riter vocauit dicẽs; Veni diabole, custodi hanc vineam, & ego tibi pretium dabo. Vix verba compleuerat, & ecce diabolus affuit dicens; Præsto sum, quid ergo dabis mihi, si eam custodiero? Et ille; Cophinũ plenum

Dæmones semper circa nos esse.

plenum vuis tali conditione, vt si quis intrauerit ab ea hora, qua dies & nox separantur, vsque ad ortum diei (neque propriam, neque alienam excipiens personam) collum ei frangas. Quod cùm diabolus promisisset, & seruus serò, quasi de vinea securus, domum intrasset, ait illi Cellerarius; Quare non es in vinea; Respondente illo, Socium meum ibi reliqui, diabolum notans. Cellerarius, putans quia de conuerso suo diceret, iratus ait; Vade citò, quia solus non sufficit ille. Iuit seruus, & speluncam, quæ erat extra vineam, cum socio ascendens, circa medium noctis motum quasi hominis inter vites transeuntis audientes, ait is quem prædicta pactio latebat; Aliquis est in vinea. Respondit alter; Sede, ego descendam & videbo. Descendit, & vineam foris circuiens, cum nulla hominis vestigia in sepe reperisset, custodem suum adesse cognouit. Manê socio omnia aperiens, cophinum vuis refertum diabolo pro pretio dare volens iuxta vitē vnam fudit, & discedens, atque cum socio post paululum rediens nec vnū ibi granum reperit. APOLLONIVS: Satis de his admiror; sed dic quæso, quomodo conuerti volentes impediāt. CAESARIVS: Referam tibi quod mihi sanctimonialis quædam retulit, coacta à sua Abbatissa.

CAPVT XLIIII.

Religionem ingredi volētes dæmon retrahit.

DVM esset eadem sanctimonialis puella paruula in domo patris sui, diabolus illi sæpius in diuersis formis visibiliter apparuit, & teneram eius ætatem diuersis modis terruit, ac contristauit. Quæ cùm incurrere timuisset amentiam, ad ordinem nostrum conuerti proposuit, verbis voluntatem exprimens. Nocte quadam in specie viri diabolus illi apparens, conuersionemq; dissuadens ait Eufemia, noli conuerti, sed accipe virum

iuuenem,

iuuenem pulchrumque, vt cum illo delitijs mundi fruaris, vestes enim pretiosæ, & cibaria delicata, non deerunt tibi. Si autem intraueris ordinem, semper eris misera & pannosa, famem, sitim, frigusque patieris, nec vnquam de cætero bene tibi erit in hoc seculo. Ad quod illa respondit; Quid de me tunc erit, si in illis delitijs, quas tu mihi promittis mortua fuero? Ad quod verbum diabolus nullum responsum dedit, sed puellam rapiens, & vsq; ad fenestram solarij in quo iacebat deportans, præcipitare eam conabatur. Quæ cùm angelicam salutationem diceret, inimicus eam dimisit, & ait; Si ieris ad claustrum, semper tibi aduersabor; quod si in hac hora mulierem illam non inuocasses, occidissem te. Et hoc dicto, valde virginem cõprimens, in canem maximum transmutatus, de fenestra exiliuit, & nusquam comparuit. Sicque ad inuocationem Dei genitricis & virginis Mariæ, virgo liberata est. Quàm infestus conuersis sit diabolus, & quàm multis, quamque diuersis modis, illos vexet, & impediat, sequentia declarabunt. Cùm prædicta puella monacha fuisset effecta, nocte quadam cùm in lecto iaceret, & iacendo vigilaret, vidit circa se plures dæmones in specie virorum, ex quibus vnus aspectu teterrimus stabat ad caput eius, duo ad pedes, quartus ex latere contra eam, qui clara voce ad alios clamabat; Quid statis? Tollite illam totaliter sicut iacet, & venite. Responderunt illi, Non possumus, inuocauit enim mulierem illam. APOLLONIVS: Quid est, quod dæmones matrem sui creatoris nominare præsumpserunt nomine tantum conditionis, & non honoris? Mulier nomen est corruptionis & naturæ, Virgo, vel Maria, siue Dei genitrix, nomina sunt gloriæ. CAESARIVS: Non sunt ausi, quia indigni, ore polluto nomen integritatis, vel gloriæ nominare. Idem tamen dæmon,

post

post verba angelicæ salutationis, puellam brachio dextro traxit, & trahendo in tantum compressit, vt compressionem tumor, & tumorem liuor sequeretur: quæ cùm haberet sinistram liberam, ex nimia simplicitate, non est ausa se signare per illam, putans signum manus sinistræ, nihil sibi prodesse: cogente tamen necessitate, per eandem manum crucem sibi impressit, & dæmones fugauit. Liberata ab illis, penè exanimis ad lectum cuiusdam sororis cucurrit, & fracto silentio, quid viderit, vel quid passa sit illi intimauit. Quam, sicut mihi retulit beatæ memoriæ domina Elizabet, eiusdem cœnobij Abbatissa, sorores in lecto suo ponentes, & principium euangelij Sancti Ioannis super eam legentes, mane regyratam inuenerunt. Anno verò sequenti, intempesta nocte, cùm eadem sanctimonialis in strato suo iacens vigilaret, vidit eminus duos dæmones in specie duarum sororum plurimum sibi dilectarum; cui cùm dicerent illæ; Soror Eufemia, surge, veni nobiscum in cellarium dimittere cereuisiam conuentui. Illa, habens eas suspectas, tum propter tempus intempestiuum, tum propter fractum silentium, horrere cœpit, operimento caput inuoluens, nihilque respondens. Statim vnus spirituum malignorum propius accedens, & manum pectori eius imponens, ita illud cōpressit, vt sanguis concitatus, per os & nares eius largiter efflueret: sicque dæmones illi formas caninas assumentes, de fenestra exilierunt. Sorores ad matutinas surgentes, cùm illam in defectu cernerent, vtpote pallidam & exanguem, causam per signa sciscitatę sunt; quam cùm ex eius relatione cognouissent, satis turbatæ sunt, tam de dæmonū crudelitate, quā de virginis vexatione. Ante hoc biennium, cùm conuentui nouum factum fuisset dormitorium, & lecti in eo depositi, vidit eadem sanctimonialis

imonialis dæmonem in specie homuncionis deformis satis,& inueterati, omne dormitorium circũire,& lectos singulos tangere, quasi diceret; Loca singula diligenter notabo, quia non erunt absque visitatione mea. APOLLONIVS: Quid est quòd pius Dominus puellas tam teneras, & tam mũdas, à duris & immundis spiritibus tam crudeliter vexari sinit? CAESARIVS: Amaro poculo vt nosti prælibato, dulce plus dulcescit; & colore nigrò subtracto, albus amplius clarescit. Lege visiones Vvitini, Godescalchi,& aliorum, quibus concessũ est videre pęnas malorum, & gloriam electorum, penè vbiq; visio pœnalis præcedit. Volens Dominus sponsæ suæ secreta delitiarum suarum ostendere, bene eam prius permisit aliquibus visionibus horrendis tentari, vt pòstmodum amplius mereretur lætificari, sciretque distantiam inter dulce & amarum, lucem & tenebras.

CAPVT XLV.

IN eodem monasterio, quod Houene vocatur, sanctimonialis quædam est Elisabeth nomine, quam sæpè diabolus infestat. Die quadam in dormitorio illum videns, & quia ipse esset non ignorans, alapam illi dedit; cui cùm diceret; Vt quid tam durè me cędis? respondit illa; quia sæpè me turbas. Ad quod diabolus; Multò amplius hesterna die turbaui sororem tuam Cantricem, non tamen me percussit. Satis quidem illa die turbata fuerat. Ex quo colligitur, quòd ira, rancor, impatientia, & alia huiusmòdi vitia, sæpè ex immissione sint diaboli. Alia vice cùm eadem Elisabeth matutinis nimis tardatis, opere, vt post apparuit, diaboli, ad campanam festinaret, candelamq; ardentẽ in manu portaret, iam intratura fores oratorij, dæmonẽ in specie viri, tunica indutũ cul-

cultellata contra se stare conspexit. Putans aliquẽ intrasse virorum, territa retrorsum per gradus dormitorij cecidit; ita vt per aliquot dies tam ex repentino terrore quam ex lapsu langueret. Nam & Abbatissa ex eodem casu stupefacta, infirmitatem concepit, quæ dum causam illius lapsus atque clamoris ab ea sciscitata fuisset, & illa visionem exposuisset, adiecit; Si sciuissem quod fuisset diabolus, & non homo, bonam illi alapam dedissem. Iam enim accinxerat fortitudine lumbos suos, & contra diabolum roborauerat bracchium suum.

CAPVT XLVI.

ALteri cuidam fœminæ propter Christũ inclusæ, ita infestus fuit diabolus, vt etiam lectum illius violenter & impudenter ascenderet; à quo cùm nullo posset remedio spirituali liberari, non oratione, non confessione, non signo crucis, diaboli importunitatem, propriamque vexationem cuidam viro religioso conquesta est. Cui ille tale cõsilium dedit: Cùm tibi, inquit, proprius accesserit, dicas, Benedicite. Quod cùm illa fecisset, malignus spiritus quasi turbine impulsus, se in saltus dedit, nec vlterius ad illam accedere ausus fuit. APOLLONIVS: Gaudeo quod tantam virtutem audio in verbo nostræ salutationis. CAESARIVS: Tanta est dæmonum malitia, vt quos terroribus seducere vel frangere non præualent, fantasticis visionibus seducant. Verbi gratia.

CAPVT XLVII.

Religiosos visionibus falsis dæmones seducũt.

IVxta castrum Volminsteine, quod situm est in Vvestphalia, quædam habitat inclusa, Getrudis nomine, fœmina sancta & religiosa, & propter reuelationes Dei, quibus illustratur, notissima. Hæc multo tempore, quia minus circũspecta fuit, sicut

sicut audiui, pro angelo lucis, angelum tenebrarũ suscepit. Solebat enim diabolus fantastica circumfusus claritate, per quandam cellulæ fenestram intrare ad illam, futura prædicere, & de interrogatis instruere. Ad quam si venisset quis, volens cognoscere statum alicuius amici sui defuncti, siue de alia re occulta certitudinem, illa inducias vsq; in crastinum petiuit, angelum suum consuluit, à quo sæpius decepta, falsa pro veris respondit. Quod cùm comperisset frater Hermannus inclusus de Arnisberg, cuius in superiori distinctione cap. 87. memini, dæmonum nequitias non ignorans, iam dictæ inclusæ mandauit in hunc modum; Cauta esto soror, quia sæpe angelus sathanæ, in angelum lucis se transfigurans, multos seducit, & viris sanctissimis nonnunquam illudit. Sic ergo facias; Crucem se cera benedicta fenestræ, per quam intrare consueuit, imprime, & si intrans illam non vitauerit, angelus Domini est; sin autem, angelus tenebrarum. Quod cùm illa fecisset, & diabolus nocturno tempore cum solito fulgere venisset ad fenestram, & lumine immisso non intraret, ait fœmina; Quare non intras? Respondente illo; Non possum intrare, nisi ceram de fenestra proijcias. Illa diu se deceptam intelligens, contra eum spuit, & in contumelias erupit, & ne de cætero talia præsumeret, sub inuocatione summæ Trinitatis illum adiurauit. Vides nunc qualiter Deus omnipotens contra diuersas dæmonum infestinationes, diuersas creauerit medicinas? Alios à nobis compescit antidoto cõfessionis, alios verbo dominicæ annunciationis, quosdam per verbũ, Benedicite, multos per signũ crucis. De his omnibus exempla habes in superioribus. APOLLONIVS: Peccauitne inclusa hæc angelum tenebrarum pro angelo lucis recipiendo? CAESARIVS: Legitur in scripturis maiorũ, quod

2. Cor. 11.

homo sic à diabolo deceptus ei credendo mereatur,& hoc quàm diu bona ei suadet. Non enim omnibus data est discretio spirituũ. Vnde Apostolus: Probate spiritus si ex Deo sint. Nec hoc silendum, quod ipse angelus sathanæ non solum in charitate quam assumit, transfigurat se in angelum lucis, sed & in vili effigie quibusdam solet apparere. Nã modò in specie porci, vel canis, modò in forma catti, vel cuiusdã alterius animalis se hominibus ad deceptionem solet exhibere.

1. Ioan. 4.

CAPVT XLVIII.

Daemon diuersa ãnimalium assumit formas.

VIsus est tempore quodam in Hemmenrode, quasi gregem porcorum in ecclesiam minare,& eadem via, qua intrauerit, denuò exire. Alio tempore Conuersus quidam, qui nomen suũ vult supprimi, dæmonem vidit in forma Prioris, & gestabat in collo quasi factum de stramine leguminis circulum: præcedebat eum vnus de complicibus eius, eumque eodem circulo quasi canem ducebat. Interea cùm in tali fantasia chorum transiret, accidit vt Prior eundem chorum ingrederetur, Conuersos, si quos dormientes inuenisset, excitaturus, quo intrante, visio illa fantastica ab oculis Conuersi mox subtracta est.

CAPVT XLIX.

TEmpore quodam, bonæ memoriæ Hermannus cantor noster stans in choro, cùm tempore æstiuo laudes die clara decantarentur, & oculos ex lassitudine clausos aperiret, posteriora quasi vrsi de choro exeuntis conspexit. De qua visione cùm satis miraretur, eundem vrsum vidit redire,& stare ante presbyterium, in loco vbi monachi in viam exeuntes & redeuntes, solent prosterni: qui dum caput retorqueret, & huc illucque conspiceret, in vocem humanam erupit dicens; Non

curetis

curretis licet modò sint firmi, ego egrediar, & iterum post modicum reuertar, sicque eo intuente egressus est. Huius visionis frater Richardus testis est, qui eam ab eius ore audiuit. Iste est Hermannus, qui vidit coram Henrico Fikone amphoras cũ vino, & vrsum sicut dictum est distinctione quarta cap. 91. APOLLONIVS: Cùm diabolus huiusmodi bestiarum formas ad nostram infestationem assumat, puto quod turpiter consentientibus illudat. CAESARIVS: Hoc est certum.

CAPVT L.

INclusa quædam admodum religiosa Aquisgrani manet, satis mihi nota, cuius nomen supprimo, ne ei causa fiam persecutionis. Hæc ante reclusionem, cùm adhuc esset in ætate puellari, & in habitu seculari, religiosa tamen, in humeris & in scapulis monachorum de Porceto deambulantiũ in oratorio, dæmones in firmis simearum atq; cattorum residere conspexit. Et, quia quosdam ex illis iam per consensus vitiorum captiuos tenebant, ad quemcunque locum siue personam fantasmata respiciebant, monachorum oculi sequebantur, & secundum leuitates illorum, gestus istorum formabantur. Vidit adhuc, quod horribilius erat, quosdã ex illis canes magni & tetri antecedebant, ita vt catenæ, quæ in eorum collis videbantur, etiam colla monachorum ambirent, quibus ad sua ludibria illos trahebant. APOLLONIVS: Heu quod homines ad imaginem & similitudinem Dei creati, & dignitate ordinis etiam hominibus maiores effecti, qui spiritibus immundis imperare debuerant, ab ipsis propter malam vitã, tam viliter illuduntur. CAES: Hoc est quod Psalmista conqueritur dicens: Homo cùm in honore esset, nõ intellexit, comparatus est iumẽtis insipientibus, & similis factus est illis. Psal. 48.

APOLLONIVS: Videtur mihi ex supradictis, quod quandoque homo diabolo det materiam tentandi. CAESARIVS: Hoc verum esse, vno tibi ostendam exemplo.

CAPVT LI.

Homines interdum praebere Diabolo materiam tentandi.

STabat aliquando conuentus de Hemmenrode in horto, plantarium caulium terrae infigens; stabat & monachus vnus cum caeteris Thomas nomine, cui talis coepit cogitatio suboriri: Si modò esses in domo patris tui, ancilla tua non dignaretur tam vilissimum opus facere. Exiuit ergo de medio fratrum cum indignatione, illuc eum ducēte spiritu superbiae, vbi fortius eum posset impugnare. Cùm ergo in sylua solus esset, tētator adfuit, & qui prius sola cogitatione pulsauerat, nunc aperta impugnatione, & visibiliter aggreditur. In specie namque mulieris apparens, coepit alloqui eum. At ille digitum superponens ori suo, significauit non licere loqui sibi. Sed mendaciorum omniū caput & pater, ilicò per mulierem illam fantasticam, quam effigiauerat ad deceptionem, respondit; Quid hoc sit, inquit, nescio, ego venio de conuentu, & Prior dedit mihi licentiam vt loquerer tecum. Credidit ille, & locutus est. Tunc illa asseruit parentes ipsius misisse pro eo, & oportere eum Treuerim ire secum ad emendum equum, & sic trāsire in terram suam. Praecedendo igitur misera, miserum ducebat, ipsa quidem frutetorum omnium condensa sine impedimento transiēns, ille verò cum magna difficultate sequebatur. Tandem asperitate itineris & laboris turbatus, in nomine, inquit, Patris quomodo sic imus? Quo dicto, maligna illa mulier citius euanuit. Et cùm caeli esset serenitas magna, eadem hora circa eum facta est tempestas & pluuia, ipsumque madefactum exterius, interius

terius confusum remisit ad conuentum. Confessus postea est, quod quamdiu cum muliere illa deambulabat, maximam carnis titillationem habuerat. APOLLONIVS: Puto quod fuerit spiritus fornicationis. CAESARIVS: Iustè moueris; sæpe enim peccatum peccato punitur, & per lapsum carnis, superbia mẽtis in multis humiliatur. Inde habes plurima exempla in vitas Patrum. APOLLONIVS: Potest diabolus lędere aliquem pro vt vult? CAESARIVS: Nequaquam sine Dei permissione, & hoc in corpore sicut Iob; nunquam verò in anima hominem lædere potest, id est, vt eum peccare cogat, nisi mente consentiat. *Iob 1.2.*

CAPVT LII.

Diabolus similis est vrso siue leoni ad stipitem ligato, * qui licet in catena sua rugiat circumiens, neminem tamen lædit, nisi quẽ infra suum circulum rapuerit. Diaboli potestas, catena diuinæ cohibitionis sic arctata est, vt neminem cogere possit ad peccandum, nisi ad eum ingrediatur per peccati consensum. Secundum Apostolum Petrum, Tanquam leo rugiens circuit, in sua catena, quærens quem deuoret. Sæpè sanctos viros terret & impedit, sed nocere non potest.

Diabolus nullum potest cogere ad peccatum

** Augustin. serm 197. de temp.*

1. Petr. 5.

CAPVT LIII.

IN Bonnensi ecclesia; sicut audiui ab eius canonicis, vir quidam extitit castus, multumque religiosus, cui diabolus ita infestus erat, vt sæpè noctibus, cùm lecturus esset lectionem ad matutinas, literam tegeret, vel folium verteret, & quandoque lumen exsufflaret. Hoc ideo egit, vt virum sanctum coram fratribus confunderet, & confundendo ad impatientiam prouocaret, cuius nequi-

Diabolus bonos impedit, dum nocere nequit.

tia tanta est, vt cùm religiosos irritare, vel impedire non valet, saltem eos impediat & subsannet.

CAPVT LIIII.

Retulit mihi quædam religiosa sanctimonialis ordinis nostri, Petrissa nomine, quod cũ staret in quadam solennitate ad matutinas à cæteris sororibus semota, & alijs validè psallentibus, in gratiarum actionem erumperet dicens; Benedictus sis Domine, quod iste dilectus conuentus tam deuotè te laudat, tu illis retribuas; mox audiuit strepitum horridum, quasi alicuius de retro ad conuentum properantis, claraque voce dicentis; Hoc fiet pro Deo, orationem eius subsannans. Et inhorruerunt cõtinuò omnes capilli capitis eius. APOLLONIVS: Sæpè subitus horror inuadit me, tam in choro, quàm in reliquis locis. Quæ tibi videtur huius horripilationis esse ratio? CAESARIVS: Ex præsentia dæmonum est. Natura canis, qui lupum insequi consueuit, talis est, vt eum ex quadam vi naturę iuxta se sentiat, cùm tamen oculis illum non videat: & quia inter eos odium naturale est, turbatur statim & latrat. Sic est inter hominem & diabolum. Inimicitias posuit inter eos Dominus: vnde væ homini, qui cum illo pacificatur; semper calcaneo eius diabolus insidiatur. Et licet eum homo exterior non videat, interior, id est, spiritus, illius maligni spiritus iuxta se pręsentiã bene sentit. Quid ergo mirum, si tunc turbatur, si horrorem patitur? Hoc verum esse, exemplo tibi demonstrabo.

Diaboli etiam non conspecti, sola præsẽtia homini horrorẽ incutiũt.

Genes. 3.

CAPVT LV.

IVXTA Coloniam sacerdos quidam fuit Michaël nomine, satis religiosus in genere suo, duarũ villarum ecclesias rexit, ex quibus vna Burge, altera

altera Rode vocatur. Tempore quodam Parasceue, cùm in vna ecclesia serò matutinas dixisset, & ante diem, seruo suo absente, solus ad alteram properaret, timore viæ gladium secum portauit. Qui cùm ad quoddam nemus venisset, tantus timor & horror eum inuasit, vt omnes pili capitis eius, sicut dici solet, sursum erigerentur, & gelido sudore omnes eius artus perfunderentur. Quem tamen tāti horroris causa latere non potuit, quia mox vt oculos ad nemus vertit, hominem teterrimum iuxtà arborem satis altam stare conspexit: qui eo intuente in momento adeò crescendo ascendit, vt eidem arbori æquaretur; circa quem fragor arborum, & nimij fremitus ventorum excitabantur. Territus supra modum sacerdos, fugit, quem diabolus cum turbine à tergo insequens, vsque ad villam Rode non deseruit. Posteà cùm idem sacerdos visionem simul & timorem Conuerso nostro Richardo recitaret, ille sicut vir est religiosus, religiosum ei verbum respondit: Domine, inquit, ecclesiastice, si ad diuina eundo psalmum in os vestrum assumpsissetis, non vobis hæc in via euenissent, terror ille pœna peccati fuit: Diabolus reuera timet psalmū, non gladium; Corpus eius, vt ait Iob, imò Dominus ad Iob, quasi scuta fusilia, compactum squamis sese comprimentibus. Reputabit quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum, æs. Non est super terrā potestas, quæ cōparetur ei. APOLLONIVS: Sicut colligo ex his verbis sancti Iob, si diaboli virtus ligata & limitata non esset, nullus hominum subsistere posset. CAESARIVS: Quod autem hominem lædere non possit, nisi quantum à Deo fuerit permissus, in fine huius distinctionis satis manifesto tibi pandam exemplo. Iob 41.

CAPVT LVI.

Dæmonem non plus posse, quàm ei à Deo fuerit permissum.

IN villa quadam, ante paucos annos, diœcesis Coloniensis, quæ ambula vocatur, campanarius fuit, & fortè adhuc viuit, votũ habens cuiusdam peregrinationis. Hic cùm die quadam conduxisset cum fœmina quadam villæ suæ, quod mane pariter ituri essent, illa eum rogauit, vt maturius surgeret, & matutinas pulsaret, propter solis feruorem; & promisit. Eadem nocte diabolus ad lectum eius veniens, tetigit eum & ait; Pulsa matutinas, sicque discessit. Qui mox surgens, & lumen in ecclesia ardere conspiciens, cùm ante primum galli cantum esse deprehendisset, putás quia à prædicta fœmina fuisset excitatus, de ecclesia exiuit, volens illi dicere vt iret dormitum, eò quod nimis manè esset. Quam cùm quæreret, nec inueniret, bouem nigrum contra se stare vidit, qui lingua emissa hominem tetigit, eumque super dorsum suum per illam misit, & per aërem cum illo volitans, super pinnam turris castri, quod Isenburg dicitur, deposuit. Cui cùm diceret; Timesne aliquid modò? Respondit ille; Dei permissione huc ductus sum; nihil contra me poteris, nisi quantum ille permiserit. Ad quod diabolus; Fac mihi homagium, & ego te deponam, daboque tibi diuitias multas; quod si non feceris, vel fame in hoc loco morieris, vel præcipito interibis. Cui campanarius, spem habens in Christo, respondit; Adiuro te per nomẽ Iesu Christi, ne me lędas, & vt me sine periculo corporis mei deponas. Mox diabolus illum tollens, in campo iuxta villam Gerisheim satis incommodè deposuit. Ante lucem diei in dedicatione ecclesiæ eiusdem villæ, diluculo homines ad matutinarum solennia cum faculis properantes, cùm hominem in agro, in magno defectu, reperissent, atque reso-

refocillassent, auditis his, quæ ei contigerant, satis mirati sunt. Quarto verò die regressus in domum suam, situm tam locorum, quàm ædificiorum, quæ nunquam ante viderat, tam plenè omnibus expo-suit, vt de raptu eius nihil dubitarent. APOLLONIVS: Iam mihi satis fateor probatum, tam sententijs, quàm exemplis, dæmones esse, multos esse, malos esse, & infestos esse hominibus. CAESARIVS: Vnde consilium est meum, vt cognitis his: non illis consentiamus, ne nos audire contingat: Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis eius: sed resistendo illis, omnibusque vitijs, audire mereamur cum electis: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. *Matth. 25*

FINIS LIBRI *quinti.*

CAPITA LIBRI sexti.

De

DE

DE SIMPLICITATE LIBRI SEXTI

CAPVT PRIMVM.

Simplicitatis commendatio.

INTER omnia virtutum antidota contra tentationum incommoda, ipsosque tentatores dęmones, maioris efficaciæ esse videtur virtus simplicitatis. Hæc virtus felle caret totius amaritudinis, iræ, inuidiæ, rancoris, caret & oculo venenato suspicionis, denteq; canino detractionis. Simplicitas est maximè necessaria nouiter conuersis; quia si voluerit nouitius ordinem simplicitatis reprehendere, facta & instituta maiorum iudicare, quare sic, vel sic, illa & illa fiant, cum magistro suo disputare nunquam quiescit. Vnde Abbas Carolus, cùm essem in probatione, mihi dicere consueuit; Frater, si vis quiescere in ordine, ordinis simplicitas sufficiat tibi: Virtutem simplicitatis Isaias in electis admirans ait; Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbarum, sunt oculi simplicium monachorum. Horum volatus, sublimitas est contentionis. Vterque oculus religiosorum, simplex esse debet, exterior videlicet, & interior. Oculus corporis, vt procul sit suspicio; oculus cordis, vt recta sit intentio. Hæc opus per se malum, facit bonum, & econuerso, sicut in sequenti capite satis aperto tibi ostendā exemplo. APOLLONIVS: Bene hoc concedo, quia Saluatorem recolo dixisse; Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. CAESARIVS: Reuera

Isaia 60.

Non loquitur de opere natura sua malo, sed vetito, vt patet.

vbi simplex fuerit intentio. ibi necesse est vt lucida sequatur actio; sicut econtrario, oculus nequam id est, intentio mala atque peruersa, totum corpus, id est, opus efficit tenebrosum. Vnde bene in sexta distinctione tractandum videtur de simplicitate, quia sicut senarius numerus naturaliter est perfectus, ita hæc virtus, secundum iam dictam sententiam Saluatoris, totum hominem luminosum facit atque perfectum. Iacob simplex à patre benedicitur: filius ei' Ioseph toti AEgypto à Pharaone præficitur: Iob simplex à Domino commendatur. Virtus simplicitatis à Christo discipulis prædicatur: Estote, inquit, prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Simplicitati cõiungit prudentiã, propter vecordiã. Item dicit; Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, id est humiles & simplices, non intrabitis in regnum cęlorum. Simplicitas grata est ad Deum, grata angelis, hominibus delectabilis. Vnde cæteris virtutibus omissis, quantæ sit efficatiæ sancta simplicitas, paucis expli cabo exemplis.

Genes. 27. *Genes. 41.* *Iob 1.* *Matth. 10.* *Matth. 18.*

CAPVT II.

Efficacia sanctæ simplicitatis.

DOminus VVido Abbas Cisterciensis, postea Cardinalis, cùm missus fuisset Coloniam ad electionem confirmandam, quæ facta fuerat contra Philippum in Ottonem, retulit ibidẽ quandam sanctæ simplicitatis historiam satis iocundã, satisque mirabilem. Dicebat domum quandam ordinis nostri in terra cuiusdam nobilis viri atq; potentis fuisse sitam, quam idem tyrannus, eò quod Deum non timeret, neque hominem reuereretur, multis modis sæpè molestauit; de annona, vino, & pecoribus, quotiens, & quantũ voluit, tulit, quantum voluit fratribus dimisit. Cumque hoc ex consuetudine, & quasi pro lege habens actitaret, & conuentus querimonijs multis inutiliter tædiati, gemen-

mentes tacerent, die quadam maximam partem rapuit armenti, præcipiens illam ad castrum suum minari. Quo cognito, Abbas & fratres satis turbabantur, in quorum consilio quid facto opus esset satis tractabatur. Visum est eis aliquem ire debere ad castrum, per quem saltem res ei innotesceret, maximè Abbatem: qui respōdit; Ego non ibo, quia monendo illum, nihil proficimus, sed aërem tantummodo verberamus. Simili modo excusante se Priore, & Cellerario, subiūxit Abbas; Est ne hic aliquis, qui adhuc semel ire velit? Tacētibus cunctis, vnus diuinitùs inspiratus, ironicè respondit; Monachus ille vadat, hominem senem, ac simplicissimum nominans. Vocatus est monachus, si ire vellet ad castrum inquiritur, obedit, mittitur: qui cùm ab Abbate recederet, ex multa cordis sui simplicitate verbum hoc protulit; Pater, inquit, si aliqua portio mihi fuerit restituta, recipiam an non? Respondit; Quicquid re habere poteris, accipias in nomine Domini, meli⁹ est aliquid, quàm nihil. Abijt ille, venit ad castrum, nuntium Abbatis & fratrum cum oratione deferens tyranno. Et quia simplicitas iusti, secundum Iob, lampas est contēpta in oculis malorum, tyrānus sermones eius paruipendens & irridens ait; Domine expectate donec pransus fueritis, tunc enim respondebitur vobis. Hora prandij ad mensam communem positus est, & cibaria communia, carnes scilicet in bona quantitate ei, sicut cæteris sunt appositæ. Vir sanctus, verbi Abbātis sui reminiscens, & carnes, quæ lautè ministrabantur, de pecoribus monasterij sui esse non dubitans, quātum ex carnibus sumere potuit, cum cæteris, ne inobediens esset, manducauit. Dominus castri ex opposito cum vxore residens, & quia monachus māducaret carnes, satis considerās, finito prandio hominem vocauit seorsum, & ait; Dicite

Iob. 12.

Dicite mihi bone domine, solet conuentus vester mãducare carnes? Respondente illo; Nequaquam. Adiecit; Quid cùm exeunt? Nec intus, inquit, nec extra carnes comedunt. Tunc tyrannus; Et quare vos comedistis hodie illas? Respondit monachus; Cùm Abbas meus huc me mitteret præcepit mihi, vt quicquid ex pecoribus rehabere possem, accipere non recusarem; & quia mihi constabat carnes appositas fuisse monasterij mei, item quia timui nil amplius mihi fore restituendum, nisi quantum dentibus capere possem, comedi propter obedientiam, ne omnino vacuus redire. Et quia Deus simplicem non proijcit, nec porrigit manum impijs, scilicet contra illum, audito eius verbo, & in simplicitate eius motus, imò à spiritu Sancto, qui per os senis loquebatur, admonitus, respondit vir nobilis; Expectate me hic, ego consilium habebo cum venisset, & senis ei verba per ordinem recitasset, adiecit; Timeo celerem Dei super me vindictam, si vir iste tam simplex, & tam rectus, aliquam nunc à me passus fuerit repulsam: Similiter & illa respondit, quia eodem spiritu accensa fuit. Reuersus ad senem ait; Bone pater, propter sanctam simplicitatem vestram, quæ me ad misericordiam reflexit, monasterio vestro quicquid adhuc de pecoribus est restituam, de illatis à me iniurijs in quantum potero satisfaciam, & nunquam ab hac die illud turbabo. Ad quod verbum senex gratias illi referens, cum rapina ad monasterium lætus redijt, & Abbate & fratribus stupentibus, verba potentis retulit. Pacem ab illo tempore habentes, quanta esset virtus simplicitatis exemplo didicerunt. Ecce hic exemplum, quod opus aliquãdo per se* malum, propter oculum simplicem efficiatur lucidum & bonum. Reuera monachus idem comedendo

* Per se malum, vocat prohibitum.

dēdo carnes,& hoc in castro, peccasset, si simplicitas illum non excusasset. Quod autem non solùm non peccauerit, imò etiam meruerit, rei exitus ostendit. APOLLONIVS: Peccant ne illi, qui monachis exeuntibus carnes, saginam, vel ius carnium apponunt, & illos artificio vt comedant, decipiūt. CAESARIVS: Non videntur peccare, si eos impellit necessitas hospitalitatis, vel, quod dignius est, feruor charitatis. Edentem excusat à peccato ignorantia, vel simplicitas; ministrantem, vt dixi, charitas. Ecce exemplum.

CAPVT III.

Religiosis cibos, ipsis vetitos, apponentes sine peccato.

BOnę memorię Christianus Decanus Bonnensis, vir bonæ vitæ, & valdè literatus, qui àpud nos nouitius defunctus est, cùm in virtute hospitalitatis plurimum ferueret, die quadam Hermannum Abbatem de Hemmenrode, quōdam Decanum sanctorum Apostolorū in Colonia, virum æquè literatum ac discretum, ad mensam suam inuitauit. Et cùm non esset ibi pulmentum sine carnibus, secretè præcepit ministro, vt lardū extraheret, sicque pisa Abbati apponeret. Comedente illo simpliciter apposita, monachus eius, qui tam simplex non fuit, particulam lardi in scutella sua reperiens, Abbati mox ostendit, qua visa, statim scutellam Abbas amouit propter conscientiam. Venientibus eis in viam Abbas de curiositate monachum arguit, dicēs; Malè habeas, quod hodie abstulisti mihi pulmentum meum, si tacuisses, ego ignoranter comedens non peccassem. Facto huic contrarium recordor fecisse Danielem Sconauiæ.

CAPVT IIII.

TEmpore quodam, cū idem Daniel tunc Prior noster, pranderet in Sygeberg, & esset cum eo frater Godeschalcus de Volmūsteine, mo-

nachus

nachus simplex & iustus, appositæ sunt eis à fratribus eiusdem cœnobij artocreæ, in sagimine decoctæ. Quod Prior mox odoratu deprehendens, comedere noluit, non tamen monachum comedere prohibuit. Finito prandio, cùm loqui possent, dixit Gedescalcus Priori; Domine Prior, quare non comedistis de artocreis? Valde enim erant bonæ. Respondit ille; Non mirum si valde erant bonæ, quia valdè bene erant sagiminatæ. Et quare, inquit, hoc non signastis mihi? Respondit Prior; Ego nolui vobis auferre cibum vestrum; nolite contristari, quia ignorantia excusat vos. Erat enim idem Daniel vir litteratus, & ante conuersionem Scholasticus. APOLLONIVS: Non miror quod monachi quandoque decipiuntur in sagimine, & carnium pinguedine, sed quod tā simplices sūt aliqui, quod in grossa substantia, id est, in ipsis carnibus seduci possunt, satis admiror. CAESARIVS: Puto hoc quandoque fieri propter charitatem ministrantiū. Cùm sanctus Theophilus Alexandrinus episcopus, tempore quodā plures ex sanctis patribus ad prandium inuitasset, eisque carnes ex auibus apposuisset, putabant se omnes olera comedere, donec ab ipso proditum est, quod appositum fuerat; non enim erat illis visus cum gustu ablatus, sed propter charitatem ministrantis, diuinitùs immutatus. Simile penè egit Dominus Enfridus Decanus sancti Andreæ tēporibus meis. Hoc etiam noueris, quod ex dissuetudine, scientia discernendi inter cibos, gustui minuatur. Non enim mirum si dominus Theobaldus Abbas Eberbacensis, qui in quinquaginta sex annis, quibus in ordine fuit, nūquam carnes comedit, sub typo piscium illas comedendo, falli potuerit: prædictus enim Enfridus pro Rhōbo, monachis carnes apposuit, & illi comederunt. APOLLONIVS: Casum hunc plenius nosse vellem.

lem. CAESARIVS: Viri huius venerabilis vita misericordiæ operibus extitit ornata, vt digna sit poni super candelabrum. Casum de quo quæris, & reliqua eius opera, quæ ex parte vidi, & ex parte alijs referentibus didici, fida tibi pandam relatione. In eadem enim ecclesia, in qua Decanus fuit, literas didici, & pœnitet me nunc de eius virtutibus tam pauca inuestigasse.

CAPVT V.

Enffridi Decani ad S. Andream Coloniæ, vita.

IGitur Enffridus de episcopatu Coloniensi oriundus, fuit vir simplex, & rectus, & in misericordiæ operibus præcipuus. Qualis eius vita ante sacerdotium fuerit, vel quid in adolescentia egerit, nescio: quod autem cum illo creuerit, & coaluerit miseratio, ex actibus eius sequentibus colligo. Quod autem docilis fuerit ingenio, solicitus in discẽdo, effectus cõprobauit. Adeo enim in puerilibus fundatus erat, vt sicut ab eo audiui iuuenis, scholas regeret, pueros ipsos erudiret, & plurimos tam verbo, quàm exemplo, nõ solùm ad discendum, sed, quod pluris erat, ad bene viuendum informaret. Ordinatus sacerdos, ecclesiam in Sygeberg, parœciam scilicet bonam, id est, oblationibus pinguem, regendam suscepit, in qua scientiam in actum produxit; *Iob. 31.* Foris non mansit peregrinus, ostium eius patuit viatori. Pater erat viduarum, consolator orphanorum, lima peccatorum. Nam cùm in domo eius plures nutrirentur scholares, & esset columbinæ simplicitatis, tempore illo, quo matura erant cerasa, dicebat cellerario suo; Bone fili, licentia pueris, vt ascendant arbores, & de cerasis comedant, quantum volunt, & quantum possunt, nec est necesse te eis alia dare cibaria, quia in nullo cibo tantum delectantur. Non hoc dicebat ex aliqua tenacitate, sed ex multa cor-

dis sui

dis sui simplicitate. Quod cùm per dies aliquot factum fuisset, & licentia pueris esset concessa, sicut eis placuit, ait illi cellerarius; Certè domine, nisi pueri alijs vtantur etiam cibarijs, citò deficient. Et acquieuit statim. Post hæc factus est Coloniæ in ecclesia sancti Andreæ canonicus, & non multo post, ob vitæ meritum, in Decanum sublimatus. Qui licet vitæ esset irreprehensibilis, & polleret virtute castimoniæ, maximè tamen feruebat in operibus misericordiæ. In parœcia sancti Pauli, quę attinet ecclesiæ sancti Andreæ, pauper vidua non fuit, cuius lares ignoraret, quam suis eleëmosynis non visitaret. Tantum panis ex eius mensa ostiatim mendicantibus dabatur, tantum æris ex eius manibus in gazophylacium Christi, id est, in manus pauperum, mittebatur, vt multi, qui eius annuos redditus nouerant, mirarentur. Habebat enim cognatum Fredericum nomine eiusdem ecclesiæ Canonicum, officio Cellerarium: iste auunculum sæpius arguere consueuit de indiscreta liberalitate, & ipse versa vice increpabatur ab illo de nimia parcitate; habebant enim communes expēsas, & idcirco satis grauabatur Fredericus, quia quicquid rapere poterat Decanus, occultè dabat pauperibus. Tempore quodam idem Fredericus de officio suo multos & magnos habens porcos, occidit, & in pernas formauit, easque in coquina tempori congruo reseruandas suspendit: quas Decanus frequenter intuens, earumque suspendio satis inuidens, cùm nullam ex eis à cognato petere posset, vel præsumeret, dolum sanctum, dolum pium, dolum memoria dignissimum excogitauit. Quotiens neminem sensit esse in coquina, ipsam latenter intrans, & nonnunquam nacta occasione pueros emittens, scala suspensorium ascendit, & ex ea parte pernas, quæ muro coniungebantur, omnes

 penè

penè vſque ad medietatem incidit, anteriorem verò integram reliquit, vt aliarum inciſiones celarentur. Iſta faciebat per dies multos, carnes abſciſas viduis, ægenis, atque pupillis diſtribuens. Quid plura? Tandem furtum rei familiaris cognoſcitur, fur quæritur, ſed citius inuenitur; Furit clericus, ſilet Decanus, & cùm ille fratrum præbendam, & totius anni ſubſidia ſe perdidiſſe conquereretur, vir ſanctus, verbis quibus potuit, eum lenire ſtuduit, dicens; Bone cognate, melius eſt vt modicum defectum patiaris, quàm pauperes moriantur; bene tibi Dominus reſtituet. Quibus verbis placatus tacuit. Alio tempore eunte eo ad Sanctum Gereonem, puto quod in ſolennitate fuerit eiuſdem martyris, pauper eum importunis clamoribus ſequebatur, & cum non haberet quod illi dare poſſet, ſcholarem ſe ſequẽtem paululum antecedere iuſſit, ſecedensque in angulum iuxta eccleſiam Beatæ Dei genetricis Mariæ, (vbi Epiſcopis in die Palmarum conſuetudinis eſt populo facere indulgentiam) quia veſtem aliam exuere non potuit, aſpiciente paupere femoralia ſua ſoluit, & cadere dimiſit, quæ ille leuans, gaudens diſceſſit. Quam virtutem cùm vir ſanctus occultare vellet, nutu Dei tali occaſione poſita eſt ſuper candelabrum, vt poſtea eſſet in exemplum. reuerſus à Sancto Gereone, cùm ad prunas ſederet, nec pelliceum ſe calefacturus, ſecundum conſuetudinem leuaret, dixit ei præfatus Fredericus; Leuate pelliceum, & calefacite vos; erat enim frigus, & ipſe ſenex homo erat. Reſpondente eo; Non eſt neceſſe, ſubiunxit ille; Satis puto quod nõ habeatis braccas, hoc ipſum in rubore vultus eius conſiderans. Tandem ille cõfeſſus eſt, ſibi illas delapſas fuiſſe, tacita virtute. Ad quod verbum clericus riſit, per os cuius hæc publicata ſunt. APOLLONIVS: Tale aliquid non legitur

Nota conſuetudinem antiquam Eccleſiæ Colon.

legitur in actis Sancti Martini: plus fuit braccas dare, quam pallium diuidere. CAESARIVS: Propter hæc, aliaque eius facta, etiam quidam dixerũt, nunquam se legisse de aliquo homine, qui tantæ fuerit circa pauperes compassionis, tantæ misericordiæ, ac pietatis. Vestimenta sua pauperibus penè sine discretione largiebatur, & cùm algeret, aliaq; mitterentur, simile de illis faciebat. Semper habebat in corde illud Saluatoris; Date, & dabitur vobis. Compassus est ei venerabilis plebanus Sancti Iacobi dominus Euerhardus, cuius memini in distinctione quarta, capitulo nonagesimo octauo, quibus erat in Domino cor vnum & anima vna; cumque vellet ei vestem aliquam dare, vt illa diutius vteretur, dixit; Ego vobis hanc vestem accommodabo. APOLLONIVS: Puto quod multum liberalis fuerit circa hospites, qui sic profusus extitit circa pauperes. CAES. Quanta illos charitate susceperit, sequens narratio declarabit. Cùm die quadam viros religiosos, non mihi constat vtrum fuerint Cistercienses, vel Præmonstratenses, hospitio suscepisset, & cibi regulares deessent, piscesque non haberet, dicebat coco suo; Pisces non habemus, monachi simplices sunt & esuriunt, vade accipe * ositium, & ossibus eiectis, cum piperamẽtis præpara, sicque appones & dices; Comedite de bono rhombo. Quod cùm factum fuisset, illi, sicut viri boni & simplices, boni sui hospitis ac simplicis pium dolum non obseruantes, nihil etiam, tum propter regulare silentium, tum propter conscientiam, interrogantes, apposita pro pisce comederunt. Scutella penè euacuata, cùm vnus auriculam porcinam reperisset, & socio, vidente Decano, ostẽdisset, aliquid indignationis simulans intulit; Comedite pro Deo, monachi non debent esse tam curiosi; rhombus etiam aures habet. Humani generis

Luc. 6.

Act. 4.

* alias oficium.

inimicus diabolus, tantis virtutibus inuidens, illumque turbare volens, visibiliter tempore quodã se eius obtutibus obiecit, & versibus his eum alloquens disparuit:

Mors exemplificat, quod longius haud tibi restat
Vita, nec incolumis amplius Effrid eris.

Vides quanta sit versuti diaboli stultitia? In quo virum sanctum putabat se impedire, in hoc illum promouit. Nam postea circa annos triginta vixit, tanto in operibus iustitiæ feruentior, quanto prophetatus est morti fore vicinior. In quadam solennitate, cùm eum Dominus Adolphus, maioris ecclesiæ Decanus, postea Coloniensis Archiepiscopus, ad conuiuium suum inuitasset, renuit ille, dicens se magnos hospites habere: dicta Missa, cùm ad domum suam vir beatus festinaret, Godefridus eius concanonicus, maioris Decani notarius, qui mihi ista recitauit, de fenestra solarij portæ clericorum respiciens, vidit plures pauperes illum sequentes, ex quibus alij claudi, alij surdi, alij cæci fuêre; & cùm non possent transire lapides, qui plateas illic diuidunt, ipse, cùm esset ætatis decrepitæ, manum singulis porrigebat. Satim clericus dominum suum ad fenestram vocans, ait; Ecce domine, isti sunt magni hospites, quos Decanus meus dicebat se habere; & non modicum ædificatus est vterque. Aliud quoddam pietatis opus simile huic ego de illo vidi. In anniuersario domini Brunonis Coloniensis Archiepiscopi, ecclesijs conuentualibus ad ecclesiam Sancti Panthaleonis martyris (quam idem Bruno construxit) confluentibus, cùm dicta pro anima eius missa, Priores, secundum institutum, refectorium pransum intrassent, dominum Enfridum, nescio quot pauperes sequebantur ad ostium refectorij, quem

cùm

cùm refectorarius introducere vellet, pauperibus exclusis, commotus ille clamauit; Ego sine istis hodie non intrabo. Nouerat vir prudentissimus, pauperes esse amicos Dei, camerarios cæli, bene habẽs in memoria consilium illud filij Dei; Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Hinc est quod tempore quodam, cùm positus fuisset ante reliquias, monere intrantes vt darẽt eleemosynas ad ædificia ecclesiæ, cuius tunc custos erat, his verbis populum allocutus est; Boni homines, bene videtis quàm grandia disposita sint hic ędificia, bene quidem facietis dando eleemosynas vestras ad illa, melius tamen & tutius in pauperes eas locatis. Hanc prædicationem, bonæ memoriæ Fredericus monachus noster, intrans cum militibus ecclesiam Sancti Andreæ tunc audiuit, mihiq; postea sæpius illam recitauit. Personas Deum timẽtes, vt & ipse illarum meritis esset particeps, de suo stipendio pascere curauit. Vnde & venerabilem illam inclusam ordinis nostri, dominam Heylekam, secundũ nomen suum verè sanctam, cuius cella monasterio Sancti Andreæ adhærebat, de sua præbenda, quoad vixit, sustentauit: aliorum enim eleẽmosynas beata illa recipere recusauit. Solebat autẽ inopes appellare thesauros cælestes, quos tinea non demolitur, & quos fures non effodiunt, neq; furantur. Vnde sicut suprà dictum est, multo illi amplior cura fuit de consolatione pauperum, quàm de ædificijs, vel thesauris, & ornamẽtis perituris ecclesiarum. Pueros pauperes, manus vlcerosas, & valde neglectas habentes, quando secretius epulabatur, ad mẽsam suam posuit, & de scutella sua comedere præcepit. APOLLONIVS: Satis admiror Decani huius pietatem, humilitatem, simplicitatem. CAES. Audi vnde amplius miteris. Ciuis quidã Coloniensis

nomine Lambertus familiaris illi erat, & in vicino manebat; iste cùm die quadam cum supradicto Godefrido notario cœnaret, & confabularentur de eleëmosynis domini Enfridi, ait me audiente; Dicam vobis qualiter me tractauerit; Tẽpore quodam inuitauerat me & vxorem meam ad cœnam suam, sedentibus nobis in mensa cum illo, diu eramus ferculum aliquod expectantes, nil ante nos præter solum panem habentes; & quia bene noueram consuetudines eius, vocaui ad me vnũ de pueris, in aurem illi hæc dicens; Dic bone, dabitur nobis aliquid ad comedendum? Respondente illo; Nihil habemus, sufficienter enim vobis fuerat præparatum, sed dominus meus ante horam refectionis coquinam intrauit, & præparata, etiam nobis reclamantibus, pauperibus diuisit. Tunc ego subridens, eundem puerum ad domum meam misi, & tantum est de cibarijs allatum, vt omnibus conuiuis nostris sufficeret. Die quadam cùm coquinam eius intrassem, & anseres nescio quot versarentur ad ignem, dixi in corde meo; Certè procurat bene familiam suam Decanus iste. Assis verò anseribus, ipse intrauit, eisque concisis, & per scutellas ordinatis, viduis atque egentibus totaliter misit. Sæpè ei mittebantur anseres & pulli, tum ex officio decaniæ, tum ex dono, quia multi eum venerabantur, cognoscentes eius charitatem, & quia multæ fuerat pietatis: quicquid ex eis, siue fratribus, siue alijs suis vicinis mittere voluit, vt statim comederent, non viuum, sed occisum transmisit. Tantæ, vt sæpè dixi, circa pauperes compassionis erat, vt quandoque faceret, quod secundum humanum iudicium minus rectum videbatur. Ciuis quidam de Colonia, sicut mihi retulit quidam ex sacerdotibus sancti Andreæ, vxorem propriam minus diligens, sæpè illam affligebat, propter quod illa furata

est ei

est ei pecuniam in bona quantitate. Cui cùm maritus crimen imponeret, & ipsa fortiter negaret, timens ab illo deprehendi, pecuniam proiecit in cloacam. Postea dolens de facto, ad Decanum venit, furtique causam per confessionem aperuit, & satis puto virum sanctum illi suasisse, vt pecuniam marito proderet; sed illa, quia cum iuramento negauerat, facere non audebat, timens propter hoc amplius affligi. Cui Decanus respondit; Si potero pecuniam habere sine nota, vis vt detur pauperibus? Dicēte illa; hoc omnibus modis desidero; post aliquot dies Decanus locutus est ciui; Vis mihi licentiam dare, vt purgari faciam cloacam tuam, & si aliquid mihi dominus ibi dederit inde tollam? Sciens ille eum virum sanctum esse, cogitans quia Deus aliquid ei reuelasset, licentiauit. Purgata est cloaca, inuenta est pecunia, & infra dies paucos per manus hominis pauperibus erogata. APOLLONIVS In hoc loco posset detractor figere dentem. CAESARIVS: Tria videntur eum hic excusare, à peccato. Primum, quod pecunia eadem sicut mariti, ita & fœminæ fuit. Secundum, quod perdita fuit, quam propter confessionem prodere non licuit. Tertiò, quod pauperibus eā distribuit. Nouissimè charitas, quæ eum ad hoc instigauit. Solent enim sacerdotes sæpè licentiare fœminis, vt maritis suis auaris, & immisericordibus rapiant & largiantur. Fecit & aliud quiddam quod magis huic disputabile fuit. Dum nil haberet ad comedendū, pistrinum fratrum intrauit, & cùm essent panes ordinati & positi in tabula ad deportādum, cuius essent illi, vel illi, pistorem interrogauit. Expeditus à singulis à pistore, panes illorum, quos nouerat esse diuites, in domum suam deportari iussit, dicens Illi abundant, & ego nil habeo quod comedam. APOLLONIVS: Quomodo excusabitur hoc fa-

ctum? CAESARIVS: Multa licet sanctis, quæ
2. Cor. 3. his qui sancti non sunt, non licent. Vbi spiritus Dei, ibi libertas. Vnde auctoritas: Habe charitatem, & fac quicquid vis. Excusauit eum charitas, excusauit eum necessitas, excusauit eum auctoritas, excusauit eum fraternitas. Charitas, quia consolatio pauperum fecit illum egere. Necessitas verò, quæ legem non habet, de qua Rodolphus maioris ecclesiæ in Colonia scholasticus sic discipulis suis dicere consueuit: Antequam fame morerer, de panibus raperem crucifixi quod comederem. Excusauit eum quodammodo auctoritas, quia Decanus erat, & pater fratrum. Fraternitas, quia iudicabat omnia omnibus esse debere communia, sicut & sua omnia fuerant communia. Cùm iam ex defectu corporis ætatisque senilis, diem mortis suæ sibi imminere sentiret, ne pauperem spiritum aliqua terrena possessio repatriantem oneraret, domum suam vendidit, pretiumque illius, non cognatis, non amicis, sed Christi pauperibus proprijs manibus diuisit. Nouerat enim concanonicos manus fideles post mortem minus esse fideles. Cui cùm diceret is, qui domum emerat, quidam ecclesiæ illius sacerdos, atque concanonicus, nomine Conradus; Domine, ego volo habere domum meam. Respôdit ille valdè simpliciter; Bone Conrade, homo sum decrepitus & senex, citò moriar, expecta paululum, bene habebis eam; Vbi vis vt maneam interim? Ille vir bonus, de necessitate faciens virtutem, satis patienter obitum eius expectauit. Tantæ igitur pietatis extitit vir beatus, vt sæpè in porticu ecclesiæ sedens, cùm pauperes musso, quem de nemore collegerant, oneratos præterire cerneret emeret ipse, nô quod eo in aliquo indigeret, sed vt pauperes à labore liberaret. De quo etiã retulit mihi Rei-

nerus monachus noster, quandoq; eiusdem ecclesiæ scholasticus, quod die quadam, cùm quidã pauper plurima flebella portaret venalia in iam dicta porticu, nec vendere posset, sibi illum dixisse; Reinere eme flabella ista: cui cùm diceret; Domine nõ eis indigeo; Respondit; Eme & da amicis tuis; qui emit illa sciens copassionem Decani sui tãtùm esse in causa. Misericordiæ visceribus ita abundauit, vt sustinere non posset, in quantũ vetare potuit, vt aliquis cæderetur, vel iniuriaretur. Die quadã, cùm in scholis clamores cuiusdã canonici, qui grauiter excesserat, & à quatuor scholaribus ad verberandũ tenebatur, pręteriens audisset, scholas anhelus intrauit, & sicut leo accurrẽs, baculumq; contra scholasticũ & suum concanonicũ leuans, puerum de manibus eius liberauit; Quid agis, inquit, tyrãne? Positus es vt scholares doceas, nõ vt occidas. Ad qđ verbũ ille confusus obmutuit. Quãtæ fuerit patientię, lectio sequens declarabit. Die quadã sedente eo secundũ cõsuetudinẽ in ecclesia, sicut puto inter nonã & vesperã, Scot' quidã homo miserabilis & frequẽter ebrius, presbiterijq; honore prorsus indignus, ad solũ solus accessit, & caputio illum trahens, extracto cultello minatus est ei dicẽs; Si nõ dederis mihi aliqd, modo occidã te. Nutu Dei, canonicus quidã iuuenis & fortis superueniens, Scotum durè satis abstraxit, quẽ cum cædere vellet, morteq; dignũ iudicaret, cõpescuit eum vir mitissimus dicẽs; Ne turberis frater, vide ne lædas eũ, in ioco enim fecit hoc. Nemini reddidit malum pro malo, quia simplicitas colũbina regnabat in illo. Et cùm esset, vt sępe dictũ est mirę misericordiæ, feruebat tamẽ zelo iustitiæ. Tempore quodam obuiam habuit Abbatissam sanctarum virginum vndecim miliũ; præcedebant illam clerici mantellis grasei s

monialium circumamicti, sequebantur domicillæ & pedissequæ verborum inutilium strepitu aërem replentes; Decanum verò inopes sequebantur, eleemosynam ab illo postulantes. Accensus verò vir iustus zelo disciplinæ, cunctis audientibus exclamauit; O domina Abbatissa, magis deceret vestram professionem, plus vestram decoraret religionem, vt vos, sicut me, sequerentur pauperes, non histriones. Et erubuit illa valdè, nihil præsumens tanto viro respondere. Tantus ei inerat amor iustitiæ, vt die quadam, cùm nescio quis ipso audiente loqueretur de mala vita clericorum, quasi ex abrupto loquenti responderet: Vnum est qualiter viuant; ac si diceret; De radice mala, non potest surgere arbor bona. Nouerat enim paucos esse clericos, qui canonicè intrassent, ita vt non essent sanguinitæ, id est, à cognatis introducti; vel choritæ, id est, per potentiam magnorum intrusi; siue simoniaci, pecunia scilicet vel obsequijs intromissi. APOLLONIVS: Hoc vitium his temporibus valdè regnat in clero. CAESARIVS: Verum est, maximè in illis ecclesijs, in quibus prælati sine electione stipendia porrigunt: Rudolphus enim Episcopus Leodiensis, ita in simonia gloriabatur, vt tempore quodam, præbenda ecclesiæ suæ cuidam à se vendita, pecuniam ipsam in gremio teneret, & multis coram positis diceret; Ego valdè ecclesiam Leodiensem ditaui, ego redditus illius ampliaui, præbendam enim, quam antecessores mei pro decem marcis vendiderunt, ego ad quadraginta marcas perduxi. Et quia vir sanctus paucos considerauit canonicos suos simpliciter intrare, paucos iudicauit in eis simpliciter viuere, Habebat & cum zelo iustitiæ, amorem & studium regularis disciplinæ. Nam post eum vsque ad hæc tempora, non surrexit Decanus in illa ecclesia, sub quo tantum

vigeret

vigeret disciplina. Etiam cùm esset in ætate occidua, vsque ad diem mortis suæ, non patiebatur se aliquam hebdomadam diuini seruitij præterire. Sæpe missam in conuentu celebrans, alienis brachijs, ne caderet, sustentabatur: Alleluia festiuis diebus, sicut cæteri, ad gradum ipse cantauit; alijs exeuntibus de oratorijs, ipse rarò, nisi ad prandendum, exiuit: & ante altare sanctæ crucis residens, illic horam horæ continuauit. Publicè pœnitentibus, ita erat paratus, vt frequēter cum illis in porticu sedens, chartulas legeret, consolationem impenderet, orationum suffragia scribi faceret. Tantæ erat humilitatis, vt cùm omnium esset supremus, tam ætate, quàm dignitate, exceptis præcipuis solennitatibus, semper penè locum chori nouissimum teneret. Vestimenta eius satis despecta erant, & humillima, non grisea: non varia, sed ouina, eiusdem generis * pallio vtens. APOLLONIVS: Quid est quod de tanto viro nullum refers miraculum? CAESARIVS: Quis maior Ioanne Baptista? Nullum signum fecisse legitur, quod de Iuda proditore Euāgelium prodit. Vnde quibusdam nunc in CHRISTI nomine miracula facientibus, ipse in fine dicturus est; Nescio vos vnde sitis; Discedite à me omnes operarij iniquitatis. Miracula de substantia sanctitatis non sunt, sed signa sanctitatis. Volens Dominus militem suum emeritum remunerare post laborem, tali illum ordine vocauit ad gloriā. In vigilia dominicæ resurrectionis, cùm expectaretur ad solenne officium, eò quod hebdomadarius esset, repentè cœpit viribus destitui; vocatus est supradictus Reinerus, qui per tactum venæ, illius in ianuis mortem sentiens, de sacra inunctione eum monuit, modicum medicinæ confortatiuæ ori eius imponens; quam cùm ille expueret & diceret; ege missam in conuentu celebra-

* Alias pileo.

Ioan. 10.

Marci 6.

Matth. 7.

Lucæ 13.

bo,

bo, respondit; missam in hac vita nunquā celebrabitis. Quo audito, se inungi petijt, & cum fratribus psalmos & litaniā decantauit. Circa horā nonam Christo reddidit spiritum, sociandus spiritus iustorum. Sequenti die post sanctum pascha cùm tumularetur, Dominus Euerhardus Sācti Iacobi plebanus, cuius vitam virtutibus plenā in distinctione quarta capite xcviij. descripsi, in audiētia multorū, tale de illo testimonium dedit; Hodie, inquit, hîc terræ cōmendatur caro sanctissima, quæ super terram vixit. Et quia de miraculis quæstio fuit, post mortem signis non caruit. Sacerdos quidam & stipendiarius ecclesiæ, nomine Adam, sicut mihi retulit ore suo, cùm tempore quodam vehementissimo capitis dolore torqueretur, ad sepulchrum eius accessit, & in hunc modum orauit; Domine, inquit, propter merita sancti huius viri, mitiga dolorem capitis mei. Qui mox exauditus, sanus abcessit, qui infirmus accesserat. Multa adhuc alia fecit iust⁹ iste opera memoria digna, quę studio breuitatis sunt omissa. APOLLONIVS: Vtinam essent tales omnes Decani, tam simplices, & tam sancti. CAESARIVS: Recordor nunc alterius cuiusdam Decani, viri simplicis, ac Deo digni, de cuius virtutibus quædam mihi nuper retulit magister Ioannes Decanus Aquensis, de eadem ciuitate oriundus, in qua idem iustus fuerat Decanus, quæ tecum communicabo.

De virtutibus ac miraculis Hermanni Hildesheimensis Decani.

CAPVT VI.

FVIT temporibus nostris in Hildeshemensi ecclesia, vir bonus, Deoq; charus, nomine Hermannus, varijs virtutibus virtutumque operibus adornatus, vigilijs sanctis orationibus, ieiunijs, & operibus misericordiæ Deo omnipotenti studuit placere. Quibus operibus humani generis inimicus irritatus, cùm illum omnibus modis impedi-

impediret, dicere ei solitus erat; O multum male diabole, vt quid tantum me vexas? Tempore quodam cum arbusculam in pomario suo plantaret, & trunco illius duas virgas insereret, vna aruit, & altera conualuit. Mox signum petens à Domino ait; Rogo te omnipotens Deus, vt si voluntas tua sit, vt sacerdos fiam, fac vt surculus hic aridus reuirescat. Mira clementia Christi, statim virga arida succo cœpit animari, & tempore suo fructificare; sicque virtus diuina, quæ Aaron primum sacerdotem per virgam aridam contra naturam florentem in sacerdotio confirmauit, hunc virum sacerdotio dignum, eadem virtute præostendit. Post cuius mortem cùm quidam eius clericus Euerhardus nomine, cui ecclesiam viuus contulerat, visum perdidisset, & quotidie ad illius tumbam, in sanctitate ac pietate eius spem habens, oraret, postulans se propter merita domini sui illuminari, Sanctus Hermannus die quadam visibiliter illi apparens, ait; Quid vis vt faciam tibi? dicente cæco; Domine vt videam; voce euangelica sanctus ille respondit; Respice, nam fides tua te saluum fecit; eadem hora clericus lumen recepit, & quia Dominus mirificasset sanctum suum in seipso expertus, quàm diu vixit, gratias egit. Postea cùm quidam ægrotus ad memoriam martyrum fuisset deportatus, nec sanatus, consilio cuiusdam, iam dicto confessori votum fecit, & conualuit. Factum est, vt in vniuersaria die domini Hermanni ecclesiam intraret, & compulsantibus campanis, cùm ille causam inquireret; & quidam ei responderunt; Hodie dies est anniuersaria domini Hermanni ecclesiæ huius quandoque Decani, viri boni, & iusti, & dicenda est missa in conuentu pro eo; respondit homo; Rogo vt ostendas mihi sepulchrũ eius. Quod cũ ille fecisset, & iste ibidẽ diutissimè

Num. 17.

Luca 18.

simè ac deuotè oraret, Cantor ecclesiæ hoc considerans, hominem solus conuenit, causam orationis inquisiuit, & agnouit. Sicque per os peregrini ostensa sunt merita dominici, & quem fratres habuerunt Decanum hactenus, nunc inuocare cœperunt patronum. APOLLONIVS: Rara sunt ista tẽporibus nostris. CAESARIVS: Ego supradicti Decani opera pietatis, huius Decani præfero miraculis. Illa enim, vt dixi, sanctum faciũt, ista sanctum ostendunt. APOLLONIVS: satis placet quod dicis: si adhuc aliqua nosti de operibus simplicitatis, referre ne pigriteris. CAESARIVS: Dicam tibi historiam hominis simplicissimi per naturam, per quam satis cognosces, quantum Deo placeat sancta & prudens simplicitas, quæ habetur per gratiam.

CAPVT VII.

Simplicitatis naturalis exemplum.

IN ecclesia Sancti Gereonis martyris ciuitatis Coloniẽsis, nostris temporibus canonicus quidam extitit, VVerimboldus nomine, genere nobilis, diues satis in stipendijs ecclesiasticis. Hic tãtæ simplicitatis erat, vt nullius rei summam caperet, nisi quantum ex paritate numeri, vel imparitate colligere posset. Cùm tempore quodam multas haberet pernas in coquina sua pẽdentes, ne aliqua ei subtrahi posset, intrauit, & in hunc modum eas numerauit; Ecce perna & eius socia, ecce perna & eius socia, sicque de cæteris. Vna ex illis nequitia seruorum subtracta, cùm iterum intrasset, & prædicto modo suas pernas numerasset, impares inueniens exclamauit, Vnam ex pernis meis perdidi. Cui serui subridentes responderunt; Domine bene inuenietur: illoque educto, cũ vna iterum subtracta numerum parificasset, & sic inductus secundò, eas numerasset, paresque reperisset, satis iocunde dicebat illis; Eya vos domini, nimis diu pote-

ram tacuisse. Quando serui sibi conuiuia facere voluerunt, dixerunt ad illum; Domine quare non prouidetis vobis? valde enim infirmus estis. Quibus cum diceret, vnde hoc nostis boni pueri? Responderunt; Bene consideramus in capillis vestris, et quod inflati sint. quem in lecto reclinantes, cibarijs delicatis, quasi eius infirmitati præparatis, seipsos refecerunt. Audiens tantam simplicitatem rusticus quidam nequam & astutus, quia seruus eius esset originarius ab omnibus atauis suis confinxit; Non potui, inquit, domine vt res vestræ tali modo distrahantur sufferre, vel quod sic negligantur, seruus enim vester sum, iustum est vt nobilitati vestræ seruiam, & quæ vestra sunt fideliter custodiam. Quid plura? Commissa sunt ei omnia: qui noctibus, cùm dominus eius isset dormitum, ad prunas cum seruis sedit, & potationibus vacauit. Cùm vice quadam ioculatorem introduxisset, & ille dulcedine fialæ dormientem excitasset, surgenti seruus occurrit dicens; Quo vultis ire domine? Respondente illo; Melodiam audio dulcissimam, sed nescio vbi sit seruus subiunxit. Redite ad lectum vestrum, monachi Tuitienses in organis cantant. APOLLONIVS: Puto quod peccent, qui sic simplices irrident. CAESARIVS: Hoc fixum teneas, audi quid Sanctus Iob dicat; Deridetur enim iusti simplicitas: super quem locum dicit Gregorius; Iustorum simplicitas irridetur, quia ab huius mundi sapientibus puritatis virtus, fatuitas creditur. Omne enim quod innocenter agitur, ab eis procul dubio stultitia putatur, & quicquid in opere veritas approbat, carnali sapientiæ fatuum sonat. APOLLONIVS: Videtur mihi vir iste magis fuisse stolidus, quàm simplex, quia simplicitas, prudentia carere non debet. CAESARIVS: Prudentia in præcauendis malis

Iob. 12. *Greg. l. 10. Moral. cap. 27.*

consistit,cuius virtutis expers nõ fuit; igitur diuino nutu factum est, vt in Ecclesia sancti Gereonis, cuius redditus multi sunt & ampli, Cellerarius efficeretur. Et, sicut legitur de Sancto Ioseph, cùm nihil nosset nisi panem,quo vescebatur,nec hoc ad plenum,Dominus,cui accepta est simplicitas, defectum eius suppleuit,& omnia,ad quę suas manus misit,benedixit. Die quadam intrans granariũ ecclesiæ, cum plures cattos in annona discurrere vidisset, vix horã capituli expectare potuit,Prosternens se ante pedes Decani, officij sui petiuit absolutionem, clauibus resignatis. Dicente Decano & fratribus;Bone domine VVerimbolde, quid habetis cur ista facitis?Respondit.Quia non possum videre damnum ecclesiæ. Quale,inquiunt, damnum ecclesiæ.Quale, inquiunt,damnum:Et ille; Hodie plures cattos vidi in granario,qui totam annonam vestram deuorabunt. Rogantibus illis & dicentibus;Catti annonam non comedunt, sed mundant, vt claues reciperet, vix obtinuerunt. Experimẽto enim didicerãt, quod benedixit eis Dominus propter simplicitatẽ illius.Vice quadam,cùm diuersæ monetæ ex diuersis censibus pecuniam haberet, quidam ex seruis eius partem furtiuè tulit & fugit. Quo cognito,cùm grauiter lamentaretur, consolãtibus se respõdit;Ego non defleo damnum, sed periculum; Denarij datini non sunt, miser capietur, & si pro eis fuerit damnatus, ego reus mortis ero illius. APOLLONIVS: Tales viri temporibus istis non eligerentur in Cellerario.CAESARIVS:Sicut mutantur tempora,ita & homines: nam vsque hodie frequenter contingit, vt sub prælatis, & officialibus simplicibus,domus religiosę in exterioribus proficiant,& sub astutis & in schola mundi exercitatis.

CAP.

CAPVT VIII.

APud monasterium sancti Nicolai in villa Bruvvilre, monachus fuit simplicissimus, nomine Christianus; huic Abbas Cellerarij officium iniunxit: Deus verò, qui amator est rectæ simplicitatis, omnia opera eius dirigebat, ita vt tempore prouisionis eius plus abundaret domus in omnibus necessarijs, quàm antea, vel post. Sæpius ei serui mercenarij annonam, vinum, & alia quàm plura furati sunt, vxoribus & liberis suis ea deferentes; & cum sciret, & quandoq; videret, ex multa cordis pietate videre se dissimulauit, dicens intra se; Isti pauperes sunt & indigēt, fratribus necessaria non deerunt. Simplex quandoq; mimo vel ioculatori comparatur; sicut illius verba, vel opera in eorum ore vel manibus, qui ioculator nō est sæpè displicent, & pœna digni sunt apud homines, quæ tamen ab his dicta vel facta, placent: ita est de simplicibus, qui, vt sic dicā, ioculatores Dei sunt, sanctorumq; angelorum: quorum opera si hi, qui simplices non sunt, quandoque facerent, haud dubium quin Deum offenderent, qui in eis, dum per simplices fiunt, delectatur.

CAPVT IX.

IN Porceto monachus quidam fuit tantæ simplicitatis, vt singulis pene diebus in balneis, quæ ibi ante ostiū monasterij naturaliter calēt, inter pauperes sederēt, & pauperū dorsa fricaret, capita ablueret, vestiméta mundaret. Pro qua re cùm tam ab Abbate, quàm à fratribus crebrius, & acrius argueretur, non propter hoc dimisit, sed his verbis *Simpliciū acta Deo placent.*

tunica ſanea, nudisq; pedibus, tam æſtate, quã hyeme incedebat, & puero ſe regẽte, ſic limina ſanctorum ſatis remota ſæpius viſitauit; carnibus nunquã veſcebatur, non lectiſternijs, ſed modico tantum ſtraminis vel fœni noctibus vtebatur. Ego multa bona de eo vidi, & ipſe multos, tam verbo, quàm exẽplo ædificauit. Hic tempore adoleſcentiæ, cùm nocte quadam in domo materterę ſuæ, matronę diuitis, inter alios eius ſeruos ſe cubitum locaſſet, in ipſo conticinio, duo fures parietẽ ſuffodientes ingreſſi ſunt, qui igne diſcooperto, lumine incenſo, ciſtis apertis, intrepidè colloquebant: quos vt prædictus Engilbertus audiuit, & fures eos eſſe nõ dubitauit, cùm ſeruos, ex vtroq; latere dormiẽtes excitare non poſſet, ſubſellio cultello ſuo perforato collo iniecit, & claua manũ armauit. Et quia illos quaſi cœcus videre nõ potuit, duce auditu ad illos tendens, & clauam vtraq; manu vibrans, ex omni parte quicquid tãgere potuit, quaſi furioſus feriẽs, de domo illos eiecit. Quos vſq; ad foramẽ ſecutus, dũ aditum ſcala obſtrueret, & illi ſtantes extra domum, neminem præter ipſum ſolum vigilare ſenſiſſent, de tali expulſione confuſi, habito conſilio, denuo niſi ſunt intrare. Quod vt ille ex motu ſcalę ſenſit, vnam partem ſcalæ arcæ magnæ, in qua continebantur grana, & erat foramini cõtinua, ſuppoſuit, alteramq; vtraq; manu ſeruauit. Illos intrantes vſq; ad vmbilicum. Engilbertus dorſa eorum, quia proni iacebant, per ſcalã fortiter preſſit, & in tantum depreſſit, vt nõ ſolum eis progreſſum, imò etiam regreſſum prorſus adimeret. Qui quaſi ſub torculari poſiti, dum manẽ capi timerent, veniam poſtulauerunt; datis verò terribilibus iuramentis, quod nunquam perſonam eius læderent, vel domum illam intrarent, dimiſſi ſunt. Manè, cùm prodente Engilberto, à vicinis nulla arte dor-

mientes possent excitari, & quærerentur circa domum maleficia, quorum virtute hæc nouerant fieri, supra foramen de tecto pendentem quasi spinam humani cadaueris repererunt; qua amota, mox omnes excitati sunt. APOLLONIVS: Magna sunt ista ab homine cœco, & simplice gesta. CAESARIVS: Maius est quod sequitur, quia ad salutem pertinet animarum: nam multis annis elapsis, ijdem fures fama & virtutibus iam dicti Engilberti excitati, eiusque, vt opinor, precibus compuncti, eum adierunt, & quia ipsi essent, confessi, deinceps duxerunt vitam religiosam. Hoc factum mirabile, & alia quædam, de quibus in sequentibus dicetur, ab alijs mihi relata, & vtrumnam vera essent à me interrogatus, ita gesta fuisse simpliciter testatus est. Et quia cum simplicibus sermocinatio Domini est, dedit ei etiam spiritum prophetiæ, vt damnum luminis exterioris, claritate oculorum interiorum compensaretur. Tempore quodam inuitatus à Ducissa Saxoniæ, vxore Henrici ducis, matrona valdè religiosa, inter alia multa quia vnus ex filijs eius Imperator esset futurus prædixit. Quod postea impletum vidimus in Ottone, qui Henrico successit in Imperio. Hic cùm post electionem in maximis fuisset tribulationibus, & penè ab omnibus desperatus, ab eodem cœco confortatus est, eo asserente, quia omnibus modis forent implenda, quæ à Deo fuerant prærordinata. Ante illa tempora, cùm Heluvvindis de Giemenich vidua religiosa, ob discordiam duorum comitum terræ nostræ, timeret filijs suis Arnoldo & fratribus eius, ipsumque rogaret, vt pro ipsorum incolumitate Deo supplicaret. Respondit; Ne solicita sis pro ista discordia, quia bene sopietur: verùm alia multo maior in ianuis est, pro qua non solùm filij tui, sed

sed tota terra concutietur. Hoc impletum est sub iam dicto Ottone & Philippo eius in regno aduersario. Die quadam eunte eo in quadam strata Coloniæ, occurrerunt ei plures honestæ matronæ eiusdem ciuitatis euntes ad ecclesiam, quæ cùm fabularentur ait; State vos dominæ. Statibus adiecit; Loquatur illa quæ iam loquebatur; hæsitantibus matronis, de qua diceret, ad verbum illius quælibet singulariter, cæteris tacentibus, loquebatur: cùm ventum fuisset ad Astradam, quæ hodie sanctimonialis est in monte sanctæ Vvalburgis, voce eius audita Engelbertus prophetice respondit; Hæc cum omni domo sua cõuertetur ad Christum. Quod non multo post impletum est: nam cũ marito, filio, & filia, quæ hodie Abbatisat in iam dicto cœnobio, seruo & ancilla, in ordinem nostrum venit. Vides quàm celeriter in apertione oris præfatæ fœminæ, Deus reuelauerit auriculam eius. De statu animarum plura dicere consueuit, & nonnunquam, vt aiunt, spiritus erroris, siue humanus, eum fefellit. Nec mirum: non semper Prophetæ loquebantur spiritu prophetiæ sicut Nathan, qui Dauid ad hoc spiritu suo hortabatur, quod spiritus sanctus mox per eum fieri prohibuit. In quadam solemnitate dominæ nostræ sanctæ Mariæ, cùm matertera eius prædicta, vespere iret ad proximam villam propter matutinas, & diceret illi, Engelberte cras mane venias ad me; in ipsa nocte ante lucẽ audiuit vocem cuiusdam ad ostiũ pulsantis atq; dicentis; Engelberte veni, eamus ad matutinas. Quam vocem cùm non agnosceret, surrexit tamen, & secutus est illum, ductusque est in ecclesiam quandam, in qua audiuit matutinas, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam. Deindè dum solus reuerteretur, & vbinam fuisset interrogatus, respondit: Nunquam audiui tam pulchrũ can- 1. Par. 17.

tum,tam ſuauem melodiam, miſſam tã glorioſam, ſicut audiui hodie. Et hoc ſequenti anno ei iterumq contigit: nondum enim ſuſceperat habitum religioſum. Nocte quadam de lecto ſuo raptus tranſpoſitus eſt iuxta caſtrum Molbach, in ſolitudinem ſatis horrendam: in eodem loco egreſſa anima eius de corpore, vniuerſos angulos,& ſitus eiuſdem ſolitudinis luſtrauit & conſiderauit, ita vt poſtea,eo recitante,multi mirarentur. Regreſſa anima, diabolus erranti occurrit dicens;Corpus tuum meumq eſt.Illo ſe ſignante, & ſanctam Dei genitricem inuocante, adiecit; Media pars capitis tui mea eſt, eo quod pulſata veſpera ſabbati fuerit lota; & ſtatim miſit maſſam picis in illam,quæ poſtea cum maximo labore multorũ depoſita eſt. Cùm verò moriturus eſſet, mater eius flens ait; O fili dulciſſimè, modò recedens à me.dimittis me in maxima infirmitate. Reſpondit ille; Sancta Maria liberabit te mater.Eoque expirante, eadem hora ſanata eſt illa ab infirmitate duriſſima, quæ nouem annis laborauerat. Legi in libro viſionum beatæ Aſzeline, quod in cæleſti manſione ſedem viderit vacuã miræ pulchritudinis & gloriæ, & dictum eſt ei, quod eſſet cuiuſdam cæci de Alemannia, & ſtatim intellegi de fratre iſto Engelberto. APOLLONIVS: Vt audio, multum Deo chara eſt ſimplicitas. CAESARIVS: Non ſolùm Deo, imò & hominibus placet, & quandoque maioris in auribus eorum efficatiæ, quàm prudentia ſecularis.

CAPVT XI.

Simplicitas etiam apud homines efficax.

DOminus Petrus Abbas Clareuallis, monoculus ex infirmitate, vir ſanctus, nomine & re Petri Apoſtoli imitator, & filius colũbæ, eò quod magnæ & puræ fuerit ſimplicitatis. Cùm ipſo & fratribus eius miles quidam, pro quibuſdã

bonis

bonis contendebat; præfixus est dies, in quo vel miles cum Abbate componeret, vel coram iudice litem intraret. Venit ad diem miles cum amicis suis, venit & Abbas solo monacho quodam simplice secum assumpto; non tamen in equis, sed pedites venerunt. Et cùm esset Abbas venerabilis, pacis & paupertatis amator, rerumque transeuntium contemptor, coram omnibus dicebat militi; Homo Christianus es, si dixeris in verbo veritatis, quod bona ista, pro quibus contentio est, tua sint, & tua esse debeant, bene sufficiet mihi testimonium tuũ. Ille magis curans de bonis obtinendis, quàm de verbo veritatis, respondit; In veritate dico quod mea sint hæc bona. Ad quod Abbas; Sint erga tua tibi, ego de cetero non repetam illa. Sicque reuersus est ad Claramuallem. Miles etiam ad vxorem suã, quasi victor rediẽs, cùm ei per ordinem recitasset quid Abbas dixisset, vel quid ipse egisset, illa territa ad verba tam pura & tam simplicia, respondit; Dolosè egisti contra Abbatem sanctum, vltio diuina nos puniet; nisi monasterio bona sua restituas, consortio meo carebis. Territus ille, ad Claramuallem venit, bonis vltrò renunciauit, de indebita vexatione sancti Abbatis veniam postulauit. Vir iste beatus temporibus seniorum nostrorum visitauit in Claustro: erat autem secundum carnem nobilis, & consanguineus Philippi regis Franciæ, qui præcipuus amator erat sanctæ simplicitatis.

CAPVT XII.

Retulit mihi Constantinus monachus noster, quod eo tempore, quo Parisijs in studio fuit, Ioannes Abbas sancti Victoris, qui natione theutonicus est, cum quibusdam nobilibus & magnis viris pro magno allodio coram rege Philippo placitauerit. Qui cùm secum adduxisset quosdã

ex fratribus, viros literatos & iurisperitos, haberentq; aduersarij aduocatos in causis exercitatos, partibus hinc inde respondentibus, Abbas simpliciter sedens, nec vnum verbum ad allegata respondit; ita vt magis videretur vacare orationi, quàm allegationi. Hoc cùm Rex considerasset, ait Abbati; Domine Abba, quare vos nihil loquimini? Respondente Abbate multum leniter, & valdè simpliciter; Domine nescio quid loqui. AEdificatus Rex & compunctus subiecit; Reuertimini vos in claustrum vestrum, & ego loquar pro vobis. Post quorum discessum, Rex iram simulans, dixit militibus; Ego præcipio vobis sub interminatione gratiæ meæ, ne de cætero sanctum Abbatem istum inquietetis. Sicq; factum est, vt bona quæ fratres obtinere non poterant per multas querimonias, sola apud regem obtineret Abbatis simplicitas. Et est
Exod. 14. impletum in eo illud Moysi; Dominus pugnabit pro vobis, & tacebitis. Alijs tibi adhuc ostendam exemplis, qualem locum venerationis in corde eiusdem Regis virtus obtinuit simplicitatis.

CAPVT XIII.

TEmpore quodam clerici Laudunenses, episcopo suo defuncto, quendam ex suis fratribus canonicum simplicem in Episcopum eligentes, sub his verbis prædicto Regi illum præsentauerunt; Domine nos præsentamus vobis dominum Emelricum electum nostrum, hoc ei nomen erat. Rege tacente, & formam illius præsentationis considerante, tandem respondit; Quem præsentatis mihi? dominum, inquiunt, Emelricum. Et rex, Vultis aliquid plus dicere? illis timentibus, ne fortè aliquid regi displiceret in persona, vel in verbis præsentationis, responderunt; Nihil domine: Tunc ait rex; Rarò audiui talem præsentationem: quando

quando aliquis mihi præſentatur electus, nomen dignitatis eius exprimitur ab electoribus, in hunc modum; Domine nos præſentamus vobis dominum N. Archidiaconum, Præpoſitum, Decanum, vel Scholaſticum noſtrum: fateor vobis, ſatis mihi placet tam ſimplex ſimplicis canonici præſentatio, & idcirco ſpero quod à Deo facta ſit ipſa electio. Noſtis qualiter in iam dictis dignitatibus electiones celebrentur? ſi Scholaſticus eſt, cauſas canonicorum ſuorum fouendo, tum propter literaturam, tum propter comparatam amicitiam, ab ipſis in epiſcopum eligitur. Si Decanus eſt, hypocriſi ſua fratrum exceſſus diſſimulando, cognatos, & amicos introducit, à quibus ſublimatur. Si Archidiaconus, vel Præpoſitus eſt, vtpote vir nobilis, parentum potentia magis intruditur quàm eligitur. Ecce hæc eſt cauſa, quare capita eccleſiæ ſint infirma. Deinde conuerſus ad electum ait; Domine Emelrice, quia electio veſtra videtur mihi eſſe ſimplex, rationabilis, & canonica, non vobis deero, vbicunq; mei indigueritis. Lambertus monachus noſter, qui mihi hæc retulit, eodem tempore dicit ſe fuiſſe Pariſijs. Qualis verò ac quantus fuerit huius Regis circa ſimplices affectus, ſequentis operis declarabit effectus.

CAPVT XIIII.

ANte hoc triennium, defuncto Abbate ſancti Dionyſij, gentis Francorum Apoſtoli, cùm ditiſſima illa Abbatia vacaret, & ad eam plures aſpirarent, venit ad Regem ſæpè dictum is, qui in congregratione videbatur eſſe potior, Præpoſitus videlicet pro Abbatia ſupplicans, & dicēs; Domine ecce quingentas offero vobis libras, vt propitius mihi ſitis in hac Abbatia. Cui Rex nihil promittens, ſed ſimoniacum muneris receptione,

quasi in arce spei ponens, respondit; Date pecuniã Camerario meo secretè. Recedende igitur Præposito, & quasi de regio fauore certificato, Cellerarius, de his nihil sciens, eundem Regem adijt, & Præposito similia petens, similem pecuniæ quantitatem obtulit; à quo simile responsum accepit. Nouissimè venit thesaurorum infidus custos, & ipse pro Abbatia Regi quingentas libras offerens: cui sicut superioribus responsum est. Et licet rex, sicut homo prudens, dissimularet, plurimum tamen ei displicebat trium illorum monachorum ambitio, & proprietatis vitium, imò tam execrabile furtũ, sciẽs oblatam pecuniam monasterio fuisse subtractam. Præfixit tamen conuentui diem, in qua eis Abbatem constitueret, eò quod Abbatia in manus eius deuoluta fuisset. Sedente Rege in capitulo, verbis ad hoc idoneis præmissis, cùm diligenter circumspiceret, & personas consideraret, tres prædicti monachi, Præpositus videlicet, Cellerarius, & Sacrista in summa expectatione erant positi, singuli per momenta singula Abbatiam sibi sperantes esse porrigendam. Et licet spes sancta non confundat, omnes tamen in sua expectatione sunt confusi: nam Rex videns monachum quendam simplicem in angulo capituli residentem, & nihil minus quã de Abbatia sperantem, inspiratione diuina vt surgeret præcepit. Stante illo cum verecundia coram principe, dictum est ei ab eodem rege; Domine en committo vobis abbatiam sancti Dionysij. Quo audito, homo ille simplex cùm Regi nõ assentiretur, imò fortiter reclamaret, asserans se personam esse humilem, priuatam, & despectam, atq; ad tantam dignitatem nimis indignam, nimisque insufficientem; se vituperando, apud Regem commendauit, & coegit eum. Postea subiecit; Domine, Ecclesia ista plurimis debitis est obligata, nec est vnde soluatur,

Rom. 5.

batur. Cui Rex subridendo respondit; En in instanti mille quingentas libras vobis dabo, & cùm necesse fuerit, vobis accommodabo pecuniam, insuper auxilium, & consilium impendam. præcepitq; Camerario supradictam pecuniam ei afferri. Adhuc puto viuit, & fortè per eum domus illa melius regitur, quàm per illos esset regenda, qui ad eius regimen aspirauerant. Occurrit mihi & simile huic in hoc exemplo.

CAPVT XV.

ANte hæc tempora, cùm sub imperatore Frederico, huius Frederici auo, vna ex imperialibus Abbatijs vacaret, duoq; electi essent, nec concordare possent, vnus illorum magnam summam argenti, quam in monasterio congregauerat, eidem Frederico obtulit, quatenus sibi assisteret. Et promisit ei pecunia recepta. Postea intelligens aduersarium eius virum esse bonum, simplicem, & ordinatum, cœpit cum suis habere consilium, qualiter indignum amoueret, & ob virtutes suas electum, confirmaret. Et dixit ei quidam; Domine, sicut audiui, monachi omnes ex regula tenētur acus portare; sedente vobis in capitulo, dicite illi inordinato, vt ad punctionem digitorum vestrorum acum suam vobis accommodet, & cùm non habuerit, inuenietis contra eum occasionem quasi de irregularitate. Quod cùm factum fuisset, & ille non haberet, ait alteri; Domine pręstate vos mihi acum vestram; quam cùm ille mox extraheret, fortè præmonitus; Respondit imperator; Vos estis monachus in ordine iustus, & ideo tanto honore dignus: ego decreueram honorare aduersarium vestrum, sed ille irregularitate sua se reddidit indignum. Bene apparet in his minimis quàm negligens, & dissolutus sit in maximis. Talique sophismate

phiſmate monachum aſtutum Imperator amouit, & ſimplicem in Abbatem promouit. APOLLONIVS: Ignoraui hactenus tantam fuiſſe virtutem in acu. CAESARIVS: Virtus non eſt in acu, ſed acus ſignum virtutis, id eſt, humilitatis eſt in monacho, ad reſarciendum veſtimenta ſua diſſoluta portat illam.

CAPVT XVI.

OTTO anteceſſor in imperio iunioris Frederici, qui nunc imperat, cùm die quadam tres Abbates ordinis noſtri illi loquerentur, volens eos probare, vni illorum dicebat: Domine Abba; concedite mihi acum veſtram. Reſpondentē eo, Non habeo domine: rogauit ſecundum, qui etiam non habuit. Tertius verò requiſitus, cùm haberet acum, Reſpondit ei Imperator; Vos eſtis verus monachus. Ecce hoc eſt quod iam dixi, acum in monacho ſignum eſſe virtutis.

CAPVT XVII.

Religioſus, etiam quæ modica videtur, negligere nō debet.

RETVLIT mihi vir quidam religioſus, de quodam monacho ordinis noſtri, rem ſatis terribilem, quæ huic loco ſatis congruit pro exemplo. Cùm acum ſecundum monachorum cōſuetudinem ſanus portare non curaret, vel fortè contemneret, poſito eo in agonia, diabolus adfuit, & acum ignitam, ad humani corporis longitudinem, in manu ferens, iecit ſuper illum dicēs; Quia acum noluiſti portare ſanus, feras hanc acum moriturus. Qui viſum aſtantibus referens, terruit omnes. APOLLONIVS: Si hæc ita ſe habent, de cætero ſine acu non ero. CAESARIVS: Monachus, niſi neceſſitas excludat, ſine plenitudine ordinis eſſe non debet. APOLLONIVS: Recordor monachorum ſupradictorum, qui pro Abbatijs adipiſcendis.

pecc-

pecunias obtulerunt: possuntne monachi ordinis nostri, qui pecunias non habent, in talibus simoniā facere? CAESAR. Possunt vtiq; quia sicut simonia est corporalis, ita & mentalis: hæc facit vt monachus ad dignitates aspiret, & qualiter adimplere possit, diligenter excogitet, vel quod periculosius est, vt fiat, ingeniosè procurat. De hoc tibi referam exemplum, quod nobis retulit dominus Carolus Abbas Vilariensis, tunc recenter gestum.

CAPVT XVIII.

Abbas quidam ad quandam veniens inclusam, quam nouerat fœminam esse sanctam, & diuinis reuelationibus assuefactam, ait illi; Peto soror, vt Deū roges pro me, quatenus tibi ostendere dignetur, si ei placeat, & mihi expediat, manere in officio huius Abbatiæ. Mox illa surgens abijt & orauit, celeriusq; reuersa, quæ sibi fuerant reuelata Abbati manifestauit. Non est, inquit, voluntas Dei, neque expedit tibi, vt in hac Abbatia maneas, neque saluare poteris in ea animam tuam. Quare? quia simoniacè intrasti. Abbate stupente super hoc verbo, ac dicente; Quid est quod loqueris soror? non enim mihi alicuius simoniæ in electione mea conscius sum. Respondit illa; Ego tibi ostendam simoniacè intrasse te. Mortuo antecessore tuo, tu ad Abbatiam aspirans, non simpliciter ambulasti, sed fratres tuos simplices, tali modo nimis astutè circumuenisti. Non est necesse, aiebas, vt aliquam personam extra domum nostram, quæ valde honesta est, eligamus, ne nosipsos cōfundere videamur. Tibi enim constabat, quia si electio fieret in domo, non aliam, nisi tuā personam esse eligendam. Ecce sic factus es Abbas. Quod ille audiēs, confessus est, & non negauit, statimq; patrem Abbatem adiens, donec absolueretur petere non cessauit.

Religiosi procurantes dignitates, quomodo fiant simoniaci.

cessauit. APOLLONIVS: Si Abbas iste ad abbatiam aspirando tam grauiter peccauit, quid est quod Apostolus dicit: Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat? CAESARIVS: Apostolus non reprehendit episcopatum, sed desiderium, quia in illo attendit laborem, in isto ambitionem. Vnde mox subiunxit: Oportet episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, pudicum, prudentem, ornatum, humilem, hospitalem, doctorem, &c. Idem sanctus Benedictus definit de Abbate in regula: Licet nemo sibi assumere debeat honorem, sicut hodie heu multi faciunt, sed qui electus fuerit à Deo sicut Aaron; videtur tamen quod aliquis possit desiderare sine periculo huiusmodi dignitates ad hoc tantum, vt prosit, non vt præsit, teste Saluatore: Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuũ lucidum erit. APOLLONIVS: De hoc audire delectat exemplum.

1. Tim 3.

Ca 64. Regula sua Heb. 5

Quomodo quis licitè possit desiderare prælaturam.

Matth. 6.

CAPVT XIX.

CAESARIVS.

CVm nostris temporibus Parisijs vacaret episcopatus, & electores inter se concordare nõ possent, tribus sua vota commiserũt: qui tres cùm in vnam conuenire nequirent personam, magistro Mauritio, qui vnus trium erat, duo suam dederunt auctoritatem, vt quemcunque ipse nominaret, episcopus esset. Et quia idem Mauritius, vt rei exitus probauit, magis cupiebat prodesse, quã præesse, seipsum nominauit, dicens; Aliorum conscientias & propositum ignoro, episcopatum hũc, gratia Dei me adiuuante, irreprehensibiliter regere propono. Quod & fecit: sanctæ enim vitæ fuit, tam verbo, quam exemplo plurimis profuit, dies suos in eodem episcopatu clausit. Hoc etiam noueris, quod

ris, quod sæpè ambitiosi à suo desiderio nutu Dei fraudentur, &, si premoti fuerint eius permissione, vix euadunt, quin in ipsis dignitatibus periculosè tribulentur, vel cum confusione deponantur. Audi de his exempla fortè aliquibus necessaria.

CAPVT XX.

PRIor quidam ordinis nostri defuncto Abbate suo ad abbatiam aspirans, cùm tempore electionis à Visitatore, sicut cæteri seniores, de persona idonea interrogaretur, non corde, columbino, monachum quendam de domo eadem ob infamiam eiectum nominauit; sciebat enim Prioris auctoritatem non esse modicam, & si aliquem de conuentu nominaret, per hoc suam electioné posse infirmari, & se in suo desiderio impediri. Factum est, nutu vt creditur diuino, vt cæteri, eius exemplo, eandem personam eligerent, dicentes intra se; Prior oculus noster nec talem personam nominasset, si ei de illius innocentia non constaret. Fortè si idem Prior simpliciter ambulasset, factus esset Abbas. Et satis puto, quãtũ ex verbis cuiusdã Abbatis, qui mihi retulit, conijcio, quod tantum fuerit cruciatus in eiusdem monachi promotione, quantum ille tribulatus exstiterat in sua eiectione. Ecce, si astutos & dolosos punit etiam in præsenti Deus, De tribulatione, confusione, & deiectione Prælatorum Ecclesiæ, hodie magis quàm ante nostra tempora abundant exempla. Et hoc fortè ideo, quia Dei voluntas in illorum promotione non fuit. Ipsi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui. Verba sunt Dei per os Oseæ prophetæ. APOLLONIVS: Cùm Deus in virtute simplicitatis, sicut probatum est exemplis, plurimum delectetur, puto quod in vitio ei contrario,

[Margin: i. subintellige; i. spe sua; e. videre.]

[Margin: Osee 8.]

trario, id est, astutia multum exacerbatur. CAESARIVS: vitium simplicitati oppositum, duplicitas est, cui sodalis est astutia. APOLLONIVS: Vnde dicitur duplicicitas? CAESARIVS: A duplici plica. Simplex enim hoc quod dicit, hoc intendit, hoc agit: Duplex autem, aliud habet in corde, aliud in ore, & aliud agit, & aliud intendit. De quo per Apostolum Iacobum dicitur; Vir duplex animo, inconstans est in omnibus vijs suis. Bonum enim simulat, vt simplices efficacius decipiat. Vnde per Ecclesiasticum dicitur; Vę peccatori terram ingredienti duabus vijs. Tales sunt illi de quibus Dominus dicit: Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Tales sũt multi ex his barbatis, qui in habitu, & tonsura religionis, terras circũeunt, & plurimos decipiunt. Ex quibus nostris temporibus multi sunt propter sua maleficia interfecti. Et licet quidam ex huiusmodi viatoribus, viri sunt sancti, & sine felle, propter malos tamen despiciuntur. Hinc est quod anno præterito Dominus Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus in synodo sua præcepit, ne aliquis illorum in sua dioecesi hospitio reciperetur.

De duplicitatis vitio. *Iacob. 1.* *Eccl. 2.* *Matth. 7.*

CAPVT XXI.

Exemplum duplicitatis.

NON sunt multi anni elapsi, quod quidam sub typo religiositatis Bonam venit, & simplicitatem simulans, orando, vigilando, atque ieiunando plurimos decepit. quem cum Canonici eiusdem pagi talem esse putassent, qualem se simulauerat, hospitale illi pauperum commiserunt, cui etiam plures secularium, pecuniam dederunt reseruandam. Paruo emenso tempore, coepit ille simulator à simulato rigore discedere, bibere vinum, carnes comedere, orare rarius, dormire diutius. Quod cùm ei fuisset obiectum, respondit

pondit; Ego ad tempus à sacerdote huiusmodi obseruantias suscepi. Quid plura? Tandem clanculo discedens, pecuniam commendatam detulit, & quàm damnosum vitium esset duplicitas, operibus ostendit. Quo audito,* Christianus tale verbum respondit; Eia fratres, certè, animam meam pro nullius anima dabo. De huiusmodi trufatoribus plurima deceptionum genera temporibus nostris gesta, tibi dicere possem, sed non sunt ædificatoria. Vis nunc audire quali pœna Deus sæpè puniat in præsenti vitium duplicitatis & astutiæ? APOLLONIVS: Volo & desidero. CAESARIVS: Audi ergo.

*Decanus Bonnensis.

CAPVT XXII.

IVuenis quidam secularis de Mosella natus, si bene memini nomine Henricus, matrem simplicem, verbis quidem mellitis, sed intentione venenata, tali modo circũuenit. Mater; inquit, peto vt omnibus tuis bonis, feudis scilicet & allodijs, soleniter renuncies, & me illa suscipere sinas, vt sic eorum gratia vxorẽ ducere valeam honestiorem: omnia mea tua sunt, & ego tibi honestius prouidebo. Mater in filio serpentis astutias non obseruãs; petitionibus eius annuit, omnium suorum vsu fructu resignato, immemor dicti sapientis: Melius est vt filij tui te rogent, quàm te respicere in manus filiorum tuorum. Quid plura? Sponsa introducitur, & mater expellitur: quæ cùm egeret, & quotidie plangeret, ille obturauit aures, ne gemitus matris audiret. Die quadam cum vxore in mensa sedens, & ostium pulsantis; vocem matris intelligens, ait; Ecce, iterum diabolus clamat ibi: dixitque puero suo; Vade, & pone pullum istum in cistam, donec recedat. Quòd cùm factum fuisset, & illa intromissa, dum filio supplicasset

Duplex etiã in hac vita à Deo punitur.

Eccl. 33.

vt sui misereretur, cùm multo verborũ turbine expulsa est. Tunc ille ad puerum; Refer, inquit, nobis pullum. Puer verò, vt cistam aperuit, non in scutella pullum, sed serpentem complicatum conspexit, qui territus, rediens quid viderit, domino renũtiauit. Post quem missa ancilla, dixit se similia vidisse. Ille sibi putans illudi, ait cum indignatione; Etiamsi diabolus fuerit, ego tollam eum. Et surgẽs de mensa, mox vt se in cistam ad leuandam scutellam inclinauit, serpens collo eius insiliens, vt vitiũ duplicitatis congruè puniret, circa eius guttur se colligando duplicauit: cum comedente comedit, & quotiens ei subtrahebantur cibaria, vel adhibebantur aliqua, quibus deponi deberet, instrumenta, ita collum hominis strinxit, vt intumescente facie, oculi de sedibus suis mouerentur. APOLLONIVS: Meritò autem videtur mihi punitus per serpentem, quia sicut diabolus per serpentem, Euam decepit, ita per istum, mulierem simplicem circũuenit. CAESARIVS: Rectè sentis. Tredecim anni sunt elapsi, plus minus, ex quo ista contigerunt. Nam ductus est idem Henricus in carruca per prouinciam nostram, ad diuersa sanctorum limina, & viderunt eum multi, quem prædicta mater, pœnæ eius compatiens materno affectu sequebatur. Circa eadem tempora vitium duplicitatis & astutiæ à supra dicto Philippo rege Franciæ, tali ordine depræhensum, terribiliter est punitum.

CAPVT XXIII.

HAbebat idem Rex in ciuitate Parisiensi Præpositum, qui cuiusdam sui conciuis vineam concupiscens, vt sibi venderet illam, importunè nimis instabat. Respondente ciue, sicut Naboth respondisse legitur Achab Regi Israeli; Viuit

Domi-

Dominus, quia non vendam tibi patrum meorum 3.Reg.21.
hæreditatem, tò quod nulla ad hoc me compellat necessitas, Præpositus minas intulit, sed non profecit. Contigit vt interim homo moreretur. Quo cognito, Præpositus effectus hilarior, huiusmodi dolos, sicuti homo astutus, nimis ad suam pernitiem excogitauit. Duos siquidem ex Scabinis, vt sibi testimonium falsitatis ferrent, pecunia corrupit; cum quibus, sicut condictum fuerat, mox intempesta noctè, defuncti sepulchrum adijt, terraque eiecta, in fossam descendit, & sacculum pecuniæ, quam viro pro vinea obtulerat, in manu ponens mortui, ait; Testes estis vos domini, quod tantam pecuniam homini isti pro vinea sua tali dederim, quā ipse quidem, vt vos videtis, manu sua recipit, nec aliquid contradicit. Dicentibus illis, Testes sumus, mox recepit pecuniam; & reiecit terram. Manè, testibus eisdem adhibitis, vineam sibi vendicauit. Quod cùm relicta defuncti didicisset, stupés accurrit, & contradixit, asserens neque maritum, neque se, vineam illam Præposito vendidisse, neque vnquam pecunię aliquid pro ea recepisse. Cui ille respondit; Ego tanto vineam comparaui, pecuniam sub testimonio horum Scabinorum in manus viri tui posui, nec contradixit. Quæ se nil videns proficere, ad Regem cucurrit, de violentia Præpositi illi conquerens. Illo sub prædictorum testimonijs contradicente, Rex, quia audientiæ vacare non potuit, quibusdam causam commisit: qui testimonio Scabinorum decepti, in partem Prępositi declinantes, pro eo contra viduam dederè sententiam. Tunc illa amplius turbata, cùm Regi clamosis fletibus nimis esset importuna, Rex testes vocari iussit, & quia vir prudens fuit, prudenter illos examinauit, accito prius vno, & solus loquens cum solo, ait; Nosti Dominicam orationem? Respó-

dente illo: Noui Domine. subiunxit Rex: Dic ergo illam me audiente. Quod cùm fecisset, nihil aliud ei loquens, præcepit vt in vicinam cameram secederet: & aduocans alterum, seuerius eum allocutus est, dicens; Socius tuus de vinea illa tam meram mihi retulit veritatem, sicut est sanctum Pater noster, quo nihil est verius. Quod si ab eo discordaueris, punieris. Aestimans ille, quia Regi omnia dixisset, timés ac tremés ad pedes eius corruit, dicens: Miseremini nostri domine, quia sic, & sic fecimus, à Præposito nostro inducti. Iratus Rex valdè, vineam viduæ restituit, & Præpositum viuum sepeliri præcepit. APOLLONIVS: Iustè actū est, vt is sine misericordia infoderetur viuus, à quo inhumanè mortuus fuerat offossus. CAESA. Pœna peccati à Deo est sæpissimè, vt secundum modum culpæ, formetur modus vindictæ. De quo tibi etiam pauca subiungam exempla.

CAPVT XXIIII.

Quo modo quis peccat, eodem quoq; non rarò punitur.

Canonicus quidam sancti Andreæ in Colonia, sicut mihi retulit magister Reinerus eius concanonicus, ad colligendam cuiusdam ecclesiæ decimam singulis annis mittere consueuit seruum suum, qui ante quoddam patibulum transiens, & hominem recenter in eo appensum adhuc palpitare cernens, misericordia motus, laqueum gladio incidit, atque allata aqua refocillauit. Qui resumptis viribus, mala pro bonis retribuens, ad proximam villam liberatorem suum secutus, in equi eius frenum manum misit, & quia eūdem sibi vi abstulisset, vociferatus est. Mox homines circumquaq; accurrētes, & de rapina frementes, sine audiētia iuuenē ad idē patibulū de quo fur fuerat depositus, duxerunt. Nondum erant homines alterius villæ plenè reuersi, quia ad suspendium iam

um iam dicti furis confluxerat; & ecce concursum ad patibulum, quod commune erat vtriq; villæ, videntes nutu Dei reuersi sunt, causam interrogantes, Data est homini copia loquendi; Ego inquit, hominem iustum de patibulo liberaui, & ecce tam iniquum beneficium rependit mihi. Quem illi considerantes & cognoscentes, secundo eum plenè suspenderunt, & liberatus est sanguis innoxius.

CAPVT. XXV.

NON est diu, quod peregrinis quibusdam de Alemania ad limina Sancti Iacobi tendentibus, & falsus eis frater nocte quadam se sociauit: manè exeuntibus de hospitio vsq; ad portam ciuitatis illos secutus, vni illorum manus iniecit clamans sibi equum eundem ab eo ablatum: & compulsi sunt redire in hospitium à Iudice. Testificantibus peregrinis omnibus, quod is, quem ille impetebat, esset vir simplex & bonus, Iudex prudenter agēs, fure absente omnium equorum sellas & frena deponi, sicque eos in stabulū duci præcepit. Quo facto, dixit ad furem, intra, & educ equum tuū. Intrauit ille, & adduxit equum foras, sed non tamen illum, quem in porta sibi dixerat fuisse sublatum: non enim plenè tunc eum considerauerat. Tunc omnibus ridentibus, & cuius equus esset extractus Iudici exponentibus, dolosus ille patibulo appensus est. Vides nunc qualiter Deus in simplicitate ambulātes protegat, & malè astutos puniat?

APOLLONIVS: Recordor te superius dixisse, poenam peccati esse à Deo. CAESARI. Quod à Deo sit omnis pœna peccati, testis est Amos Propheta dicens: Si erit malū in ciuitate quod Dominus non fecerit? Item Dominus per Isaiam; Ego Dominus formans lucem, & creans tenebras; faciens pacem, & creans malum. Malum dicit pœnam & tribu- Amos 3. Isai 45.

lationem, quæ patientibus videtur mala, licet in se sint bona, vt pote Dei creatura. Quod autem à Deo sit peccati pœna, tibi exemplificabo.

CAPVT XXVI.

Pœnam iniustitiæ Deo.

BErtolphus Palatinus de VVitillimbach iudex erat seuerissimus, ita vt furibus, etiam pro dãno vnius oboli, vitam auferret. Et sicut à quodam Abbate audiui, quotiens exiuit, laqueos cingulo suo appendit, ne reorum pœna caperet dilationem. Die quadam manè surgens, & laqueum cingulo suo solito subnectens; huiusmodi vocem in aëre audiuit; Bertolphe, quicunq; tibi egresso de castro tuo primus occurrerit, hoc laqueo eum suspendans: qui vocem pro omine accipiens, mox vt egressus est, occurrit ei quidam Scultetus suus primò: quo viso, cùm satis doleret, eò quod hominé diligeret, dicebat illi; Doleo de occursu tuo. Cui ille respondit; Quare? Cui ille, Quia suspenderis. Et ille; Quare suspendar? Respondẽte illi Palatino, Nescio, sed præpara te ad confessionem, & ordina de rebus tuis, quia voci diuinæ resistere non debeo. Ille videns aliter esse non posse, ait; Iustus est Dominus, ego plures in domum meam declinantes insequens, occidi, multis sua rapui, nec tibi domino meo vnquam fidelis extiti, neq; pauperibus perperci. Et mirati sunt omnes audientes eius confessionem, & cognouerunt in eius morte peccati pœnam esse à Deo. Et quia idem, Palatin⁹ sine misericordia iudicauit, cùm in vltionem Philippi Regis, quem occiderat, ab Henrico Marschalco eius interficeretur, misericordiam quæsiuit, nec inuenit. Non æquum iudicium, nec à Deo præceptum, vt minor & maior culpa simili pœna plectantur. APOLLONIVS. Iam satis ex his didici, quod Deus peccatum puniat secundum modum & quali-

& qualitatem culpæ. CAESARIVS: Hoc plenius scies in sequentibus capitulis, in quibus nostris temporibus euidentissimè punire voluit vitium duplicitatis.

CAPVT XXVII.

Tempore schismatis, quod erat inter Philippū & Ottonem reges Romanorum, cùm Colonienses, tum propter obedientiam sedis Apostolicæ, tum propter iusiurandum eidem Ottoni factum, fideliter assisterent, & multis damnis atq; periculis subiacerent, quidam ex eis à fautoribus Philippi, vt dicebatur, corrupti sunt occultè: inter quos potior videbatur Theodoricus de Erinportze. Per cuius astutiam, tantum laboratum est, vt deserto Ottone, Philippus in ciuitatem reciperetur. Ore quidem fuerat cum illo, sed corde cum isto. Die quadam, cùm philippus patronos ciuitatis, qui circunferebantur, sequeretur, ducebat idem Theodericus eum ad matronas, respiciens & dicens; Ecce dominæ iste est Rex meus, quem semper optaui. Mira dispensatio Dei, anno reuoluto, die eadem, per eandem plateam mortuus efferebatur. Et cum in monasterio sanctimonialium, quod Piscina dicitur, esset sepeliendus, literis Priorum, quos nimis turbauerat, est prohibitus.

Duplicitas punita exempla

CAPVT XXVIII.

Ante hos paucos annos, cùm Petrus Cardinalis de Saxonia esset Coloniæ, Henricus cognomento Ratio, ecclesiæ Sanctæ Mariæ ad gradus Canonicus, & causarum aduocatus peritissimus, & ad hoc eundem Cardinalem induxerat, vt eiusdem ecclesiæ canonicis præciperet, quatenus cuiusdam ciuis filium, nullo stipendio vacente,

 in fra-

in fratrem, & concanonicum eligerent. Quod cùm illis visum fuisset absurdum nimis, nec acquiescesent, suspensi sunt à diuinis. Iudicantes verò eandem suspensionem friuolam, vnanimiter Præpositum elegerunt; Henricus autem, vt turbatos amplius turbaret, solus alium Præpositum elegit, cum quo & pro quo fratrum pacem, litibus & damnis non modicum turbauit. Iusto Dei iudicio, eodem anno primus omnium defunctus est, & aperto ore sepultus, obtinuitque præbendam illius adolescens consilio eius intrusus. Audiui veraciter, nulla arte os eius potuisse claudi, vt omnibus patesceret, quanta culpa esset, in causis vendere linguam. APOLLONIVS: Rogo vt vitio duplicitatis postposito, ad simplicitatem sermo redeat, quę in causis, vt prædictum est, etiam linguas disertas eneruat. CEASARIVS: Hoc plenius sequentis capituli declarabit oratio.

CAPVT XXIX.

Simplicitas vincit eloquentiam.

Dominus Innocentius Papa vir literatissimus, & sermonis diserti, sicut mihi retulit Cæsarius monachus noster, Abbas quandoque Prumiensis, qui præsens tunc erat, ita in cuiusdam sacerdotis simplici sermone compunctus est, vt ecclesiam, quam propter illiteraturam perdere meritò debuerat, per eam obtineret. Cui cum quidam clericus ecclesiam suam, nescio quo pacto abstulisset, & ille appellatus ab eo coram iam dicto Innocentio comparuisset, verbisq; compositis, & sententijs ponderosis pro se allegasset, simplex ille sacerdos sermonem eius interrumpés, ait; Sancte pater, ipse non dicit verum. magnam enim mihi fecit iniuriam. Considerás illum Dominus Papa simplicem hominē, respōdit; Enarra mihi causam tuam. Et ille; Ego nescio latinè loqui:

Loquere,

Loquere, inquit, vt nosti, bene te intelligam. Tunc ille satis timide, satisque corruptè his verbis vsus est; Sancte pater, iste clericus multas habet ecclesias, & ego tantum habui vnam, & eandem mihi rapuit, modò habet vnam cum alijs; hoc tibi conquæror. Cui Papa compassus, ait eius aduersario; Quid ad hæc loqueris frater? Tua auaritia non sinebat te pluribus esse contentum ecclesijs, quin isti pauperi etiam suam auferres. Tam simplicis naturæ est, vt si causam habuisset iniustam, nũquam venisset ad curiam Romanam: iustitia audaciam illi contulit. Præcipio tibi, ne eum in ecclesia sua de cætero inquietes, & ego de ecclesijs tuis dispensabo. Quo audito, timens cessit, quia, simplicitas pro eius aduersario pugnauit. APOLLONIVS: Cùm simplicium verba & opera seculi principes tãtum venerentur, puto quod in illorum oratione Deus plurimum iocundetur. CAESARIVS: Hoc tibi simplex Paulus ostendit, sed ego recẽtioribus tibi pandam exemplis. *Lib. 1. vita SS. Patrum cap. 12.*

CAPVT XXX.

IN * Claustro Conuersus quidam simplex, satis grauiter tentabatur, qui stans in oratione his verbis vsus est; Verè Domine, si non liberaueris me de hac tentatione, ego matri tuæ conquerar. Pius Dominus, magister simplicitatis & amator humilitatis, ac si timeret apud matrem accusari, Conuersi querimoniam præuenit, tentationem eius mox mitigans. Alius quidam Conuersus post tergum eius stans, cùm hanc orationem audisset, subrisit, alijsq; ad ædificationem recitauit. APOLLONIVS. Quem non ædificet tanta Christi humilitas? CAESARIVS: Dicam tibi alias simplicium orationes, in quibus adhuc ampliùs iocunderis. *Simplicitatis exempla.* **alids Hemmenrode.*

CAP.

tis lacrymis interpellaret, desiderio puellulæ delectatus Dei filius respondit: Noli flere filia, quia in saccello sub stramentis lectuli tui iaceo. Putabam mihi relatum fuisse à Priore loci illius, quod in somno vocem percepisset, sicuti posuisse me recolo in homelijs moralibus de infantia Saluatoris. Mox puella surgens, stramenta sua reuoluit, & sicut audierat, sicut inuenit. Ecce hic est quod dictum est superius, quod quandoque Dominus suam subtrahat gratiam, vt auidius quæratur, & quærendo amplius mereatur. APOL. Cùm Deus simplicium oratione tantum delectetur, puto quod in conspectu eius valdè pretiosa sit mors illorum. CAESARIVS: Veraciter pretiosa, quia virtus simplicitatis etiam martyrij palmam, & miraculorum gloriam meretur. Tria de hoc subnectam exempla.

CAPVT XXXIII.

IN Ferraria ciuitate Longobardiæ, ante annos paucos erat homo quidam Marcadellus nomine, miræ simplicitatis, & erga Sanctorum loca maximæ deuotionis: Qui cùm ob nimiam simplicitatem à multis pro fatuo haberetur, & in oculis Dei esset prudentissimus, quicquid de suis laboribus vltrà necessitates naturæ reseruare poterat, illud in visitando limina beati Iacobi in Compostella, aut beatorum Apostolorum Petri & Pauli fideliter expendebat. Tempore quo potuit, hominum pecora pauit, & cùm præ senectute ad hoc minùs sufficeret, ostiatim mendicando eleëmosynis fidelium victitabat. Nō recedebat ab Ecclesia, dū diuina in ea agerētur, vnde ab omnibus amabatur. Qui cū frequētius versaretur in quadā villa dictę diœcesis, & in ecclesia eiusdem villæ thuribulum argenteum negligentius pendere conspexisset, timens tàm damnum ecclesiæ, quàm suæ conscien-

Simplicitas Martyrij gloria donatur.

tiæ.

tiæ,ait sacerdoti; Non securè hic pendet tale thuribulum. Dicente illo, quia multis annis sine periculo illic pependisset. Respondit Marcadellus; Sæpè hoc vna die euenit, quod in mille annis non contingit. Quid plura? Instinctu diaboli thuribulum subtrahitur, non tamen Marcadello furtum imponitur. Quod cum fur Domino prohibente, & seruo suo occasionem martyrij præparante, vendere non posset, nec auderet, sciens hominem esse simplicissimum, & ecclesiæ illius notissimum; cum secretè adijt, & quia ipse idem rapuisset vas, prius tamen recepto sacramento ne se proderet, sibi confessus est. Cui ille respondit; Da mihi thuribulum, & ego illud, nullo sciente bene restituam, &, si necesse fuerit, etiam animam meam ponam pro te. His auditis; fur thuribulũ ei tradidit; quod ille fœno inuolutum; sacculo suo immisit. Qui cùm plus solito præfatam ecclesiam frequentaret, vt thuribulum cautè, & sine nota in locum suum reponere posset, die quadam nimia tempestatum violentia à foribus ecclesiæ, quæ tunc clausa fuerat, depulsus, vicinæ domos solatium expetere cogebatur, sacelli sui oblitus: quem homo quidam pertransiens leuauit; & cuius esset non ignorans, vxori suæ seruandum commisit, vt Marcadello quærenti illum restitueret. Quæ saxi ponderositatem sentiens, marito respondit; Non potest tanti ponderis esse panis, puto quod ex nimia simplicitate illum impleuerit lapidibus. Apertoq; sacco, cùm thuribulum in eo reperisset, & subito clamore vicinis inuentum prodidisset, accurrit populus, accurrit tandem & ipse Marcadellus. Requisitus de sacco cuius esset, mentiri noluit, sed respondit; saccus meus est, sed quod in eo est, vestrum est. Ego thuribulum furatus non sum. Non tamen furem prodam. Et recitauit eis per ordinem

dinem, qualiter ad se aduenerit, & quid furi promiserit. Dicentibus eis; Lex est Longobardiæ, vt vel furem prodas, vel furis pœnam subeas; respondit; In manibus vestris sum, quod iustum est facite de me. Illi sibi prospicere volentes, hominem Ferrariam ducentes, potestati obtulerunt, casum exposuerunt, innocentiæ eius, ac simplicitati testimonium bonum perhibentes. Quem cùm Iudex inducere non posset vt furem publicaret, capituli sententia super eum data, ante fores maioris Ecclesiæ, tanquam sacrilegij reus, decollatus est; cuius corpus à quibusdam in eodem loco sepultum est. Nocte sequenti, cùm quædam religiosæ matronæ ciuitatis ad Ecclesiam, propter matutinarum solemnia irent, venissentque ad tumulum eius, cantus angelicos illic audierunt, cereos ardentes viderunt, insuper & suauissimi odoris fragrantiam senserunt. Quod cùm secunda, & tertia nocte, plenius comperissent, quæcunque audierant, vel viderant, seu etiam senserant, episcopo ciuitatis retulerunt. Qui cùm esset vir religiosus, aliquibus secum assumptis, cùm nocte quarta esse ita, vt mulieres dixerant, experimento didicisset, super tumulum hominis Dei basilicam fabricari fecit, & fiunt ibi miracula vsq; ad hodiernum diem, ad laudem nominis Christi.

CAPVT XXXIIII.

Circa eadem tempora, ciuis quidam Louaniensis, cum vxore sua rebus ordinatis, ad Vilarium, domum ordinis nostri se transferre disposuerat: erant autem ambo religiosi, & religiosorum susceptores deuoti. Habebant secum puellam adultam cognatam suam, quæ loco ancillæ, tam ipsi, quam hospitibus, sicut testes sunt; Conuersi

uersi nostri, satis simpliciter, ac diligenter ministrabat, & nomen virginis Margareta. Scientes homines quidam maligni, pecuniam illos habere collectam, eadem nocte, qua de manê erant profecturi circiter octo domum illorum serò ingressi, quasi cum eis hospitaturi, dictam puellam pro vino miserunt. Interim dominum & dominam totamque familiam, ibidem repertam, occidentes, & sublatis omnibus, puellam cum vino reuersam, secum educentes, domum quandam satis à ciuitate remotam simul ingressi sunt. Quæ cùm tristis sederet, & hi qui in domo erant affirmarent quod vi rapta esset, duxerunt illam ad fluuium. Cui cùm quidam ex latronibus compateretur, & diceret vnus, finite eam viuere, & ego ducam illam vxorem, non consenserunt, timentes per eam prodi, addentes portioni vnius decem marcas, vt eam occideret. Ille agnam simplicem suscipiens, tanquam crudelis carnifex, prius defecto eius gutture, cultrum lateri moribundæ infixit, sicque Deo hostiam viuentem, in flumen proiecit. Hospita verò domus, quam intrauerant, latenter egressos secuta, quæ facta sunt vidit. Manê tam execrabili facinore cognito, turbata est ciuitas, quæsiti sunt latrones, sed non inuenti: consideratis occisorum corporibus, quæstio habita est de puella, cuius corpus cùm piscatores post dies aliquod inuenissent, nec tamen prodere præsumpsissent, timentes sibi crimen impingi, in littore sepelierunt. Circa cuius sepulchrum, alij tempore nocturno luminaria videntes, effossam tulerunt Louanium, capellulam super eam fabricantes; & fiunt vsque hodie, meritis eius exigentibus, miracula, tam in loco occisionis illius, quàm in loco translationis. Supradictus dominus eius, Amandus nomine, cum vxore, monachos quidam Vilariensi apparens, cùm de statu eum interro-

interrogaret, respondit; Nondum plenam habemus gloriam. Nouissimè requisitus de virgine, subiunxit; Quicquid nobis impensum est gratiæ meritis habemus Margaretæ, nec audemus respicere ad gloriam, in qua illa est: Cernis nunc quantum operetur ad martyrium simplicitas & innocentia vitæ? Omnes quidem occisi sunt, sed non omnes miraculis clarescunt. Vnde patet quod non pœna faciat martyrem, sed causa. APOLLONIVS: Quænam extitit causa martyrij in puella ista? CAESARIVS: Vt iam fatus sum, simplicitas, & vita innocua. Diuersæ sunt species martyrij, innocentia videlicet, vt in Abel; iustitia, vt in prophetis & Ioanne Baptista; amor legis, vt in Machabæis; confessio fidei, vt in Apostolis. Ob huiusmodi causas diuersas, agnus, id est, Christus, occisus dicitur ab origine mundi. APOLLONIVS: Quidam etiam ex nimia simplicitate seipsos occidunt. CAESARIVS: Tales à martyrij gloria prorsus immunes existunt, nisi per causam impellentem excusentur. Ecce exemplum.

Augustin. epist. 61.

Genes. 4. Matth. 14. 2 Mac. 7. Apocal. 13.

CAPVT XXXV.

SAcerdos quidam, sicut mihi retulit quidam vir religiosus, cùm die quadam multis præsentibus sermonem haberet de peccatis, & de pœnis gehennæ, mulier quædam verba eius interrumpens, eò quod territa esset & compuncta, sic ait; O domine, quid fiet de concubinis sacerdotum? Ille sciens fœminam valdè simplicis esse naturæ, in ioco respondit; Nunquam poterunt saluari, nisi clibanum ardentem ingrediantur; erat & ipsa sacerdotis concubina. Quæ verbum sacerdotis, non in ioco, sed in multo suscipiens serio, dum die quadã clibanus coquẽdis panibus succenderetur, & ipsa adesset, casu omnibus egressis, ostium clausit, & vt

Simplex sibijpsi mortē adferēs.

flammas euade: et æternas, seipsam in caminum ardentem præcipitans, flammis excepta spiritum exhalauit. In ipsa hora hi, qui circa domum fuerāt, contemplati sunt columbam candidissimam de ore fornacis exire, & cum multa claritate cœli secreta penetrare. Stupefacti autem de visione, effractis foribus ingressi sunt, & fœminam semiustam, atque extinctam extrahentes, ad verbum prædicti sacerdotis, tanquam proprij corporis interfectricem, in campo sepelierunt. Vt autem Deus ostenderet mortem tam simpliciter illatam, non fuisse ex malitia, sed ex obedientia, noctibus candelis ardentibus, videntibus multis, tumulum eius illustrauit. APOLLONIVS: Non me scandalisat hoc factum, quia legitur in Vitas patrum, quendam Abbatem cuidam volenti conuerti, vt fornacem intraret, præcepisse; Obediuit ille, & reputatum est ei ad iustitiam. Hoc etiam scire delectat, quid columba de fornace significet. CAESARIVS: Animam simplicis fœminæ: nam in specie eiusdē auiculæ, S. Benedictus, sicut in eis vita legitur animam sororis suæ Scholasticæ vidit cœlos penetrare.

Grego lib. 2. dialog. c. 34.

CAPVT XXXVI.

COlumba hæc, ad mentem mihi reuocat monachum quendam simplicem Lodevvicum nomine, qui ante hoc biennium apud nos defunctus est. Hic cùm tempore meridiano agonizaret, & conuentus dormiret, monachus quidam in somnis interim vidit columbam cādidam in tecto cellulæ, in qua moriens iacebat residentem, cui cattus niger insidiabatur; & cùm esset ei nimis importunus columba ab eo apprehendi timens, ad ecclesiam volitando, fugiens super crucem ascendit, ibi residens secura. Eadem hora visum alteri cuidam monacho fuit, quod fratribus circulariter hinc inde

inde stantibus, leo circumiens stationem eandem irrumpere nisus sit & intrare, sed à singulis prohibebatur, & calcibus eorum impulsus fugabatur. Interim percussa tabula, conuentus accurrit, morientem circumstetit, dictaque letania, sacerdos defunctus, lotus, & vestitus, cum solenni cantu deportatus est in oratorium, & spero quod catti, leonisque euaserit insidias. Diabolus catto & leoni, qui satis in forma, & in natura concordant, simplicium animabus morientibus maximè insidiando, propter rapacitatem assimulatur. Quàm fortiter impellatur, & repellatur orationibus iustorum, in hora illa terribili, satis audies in distinctione vndecima de morientibus. Idem Lodovvicus, licet natura simplex fuerit, satis tamen carnaliter ante conuersionem vixerat, vsque ad ætatem decrepitã. Quantum verò virtus simplicitatis Deo, qui naturæ simplicis est, placeat, cuiusdam sanctimonialis mors pretiosa declarabit.

CAPVT XXXVII.

IN diœcesi Treuerensi, monasterium quoddam sanctimonialium situm est Lutere vocabulo, in hoc ex quadam antiqua consuetudine, nulla recipitur puella, nisi septennis sit, vel infra; ad conseruationem simplicitatis, quæ totum corpus lucidum facit, huiusmodi constitutio, siue consuetudo inoleuit. Erat in eodem cœnobio, recentiori tempore virgo quædam adulta, sed in rebus mundanis tam infantula, vt vix discernere posset inter pecus, & hominem secularẽ, eò quod huiusmodi formarum ante conuersionem nullam habuisset notitiam. Die quadam murum pomarij capra ascendit, quã illa vidẽs, & quid esset prorsus ignorãs, ait cuidã sorori iuxta astanti; Quid est hoc? Illa cognoscẽs eius simplicitatem, miranti ioculariter respondit; Matth. 6.

Mulier est secularis, & adiecit; Quando seculares mulieres senescunt, cornua & barbas emittunt. Illa sic esse putans, aliquid se didicisse gratulabatur. Cumque per huiusmodi simplicitatis exempla, sæpius sororum maturitatem temperasset, grauissimam incurrit ægritudiem. Quæ cùm sic iaceret, vt vix loqui posset, visitante se infirmaria, primò verbo, deinde signo, vt ocyus recederet indicauit. Illa neutrum intelligente, dum stupida staret, ægrota panniculum capitis sui complicans, contra pectus stantis leniter iecit, quæ mox ac si lapide percussa esset, in terram corruit. In qua dum sine sensu aliquamdiu iacuisset, erecta per fenestram lecto infirmantis contiguam prospexit, & ecce in cæmiterio multitudo stabat dextrariorum, sellas deauratas, frenaq; aurea habentium; cumque in ipsa hora virgo agonizaret, sororibus propriùs accedentibus, clara voce clamare cœpit; Date locum, date locum; finite dominos istos accedere: viderat enim cellulam repletam personis, miri decoris atque splēdoris, quorum vestimenta deaurata videbantur. Sicq; obdormiuit in Domino. APOLLONIVS: Puto cælestem fuisse exercitum, qui animam illius simplicis fœminæ, in cælestem deducebat thalamum. CAESARIVS: Bene sentis. Vnum tamen notare debes, videlicet quod infirmaria equos vidit in cœmiterio, moriens verò ascensores in domo. Testis huius visionis est Henricus Prior Prædicatorum in Colonia, qui se eam à prædicto loci Præposito audiuisse commemorat.

FINIS LIBRI sexti.

CAESA-

CÆSARII HEISTERBACENSIS ORDINIS CISTECIENSIS MONACHI

illustrium miraculorum, & historiarum memorabilium, sex posteriores libri.

PROLOGVS IN LIBRUM SEPTIMVM.

PRAEMISSIS sex distinctionibus, videlicet de conuersione, de contritione, de confessione, de tentatione, de dæmonibus, & virtute simplicitatis, inter sex adhuc superstites primam distinctionem sibi vendicat beata Dei genitrix virgo Maria, eò quod ipsa sit dignissimũ ecclesiæ membrum. Et hoc non incongrue fieri videtur in septimo loco, quia secũdum philosophos, septenarius numerus est virginitatis, eò quod infra primùm limitem denarium, nullum numerum ex se generet. Quod virgo genuit, supra naturam fuit: ipsa est enim virga de radice Iesse exorta, quæ florem nobis protulit super quem spiritus septiformis gratiæ requieuit. Cuius virtutem, vt digna scribere, & scribenda possim perficere, suppliciter imploro. Isaiæ 7.

CAPITA LIBRI septimi.

De

De

Finis capitum.

DE SANCTA MARIA LIBRI SEPTIMI

CAPVT PRIMVM.

CAESARIVS:

Figura de B. Mariæ Virgine.
Apocal. 18.

IOANNES in Apocal. vidit mulierem amictam sole, & lunam sub pedibus eius, & coronam duodecim stellarum in capite eius, atque in vtero habentem, quæ clamabat parturiens, & cruciabatur vt pareret, & cætera. Mulier hæc per Ioannem visa, virgo est sancta Maria, sole lucidior, fulgore caritatis; luna superior, id est, mundo, ex contemptu glorię secularis; omnium virtutum stellis tanquam diademate gemmato coronata, &, quod illis dignius est, diuino partu fœcundata. Hanc designant per exemplum mons, castellum, aula, tẽplum, thalamus, & ciuitas, palma, cedrus, vitis, rosa, & cum istis numerosa nominum nobilitas. Miror in huius gloriosæ virginis designatione virgam floridam, & rubum inter flammas vrentem, vellus madidum Gedeonis, thronum eburneum ac deauratum Salomonis, fontem signatum, hortum conclusum, & alia quàm plurima, quę breuitatis studio sunt omittenda. Sicut etiam in creaturis vniuersis, matre creatoris nil est sanctius, nil dignius, nil præcellentius; ita eius visione nulla sanctorum visio dignior, nulla iocundior, nulla eminentior. Cuius preces, vt quidam ait, vitia, cuius nomen tristia, cuius odor lilia, & cuius vincunt labia fauum in dulcedine. Super nucem sapida, & super niuem candida,

Num 17.
Exod. 3.
Iudic 6.
3 Reg. 10.
Cant. 4.

dida,

dida, super rosam roscida, super lunam lucida, veri solis lumine. APOLLONIVS: Beati verò & ter beati, qui tantæ virginis visione digni habiti fuerint lætificari, & sermone iocundari, oratione consolari, benedictione cōfirmari. CAESARIVS: Hoc plenius nosces per exempla. Audisti iam ex parte figuras & ænigmata; vis nunc scire qualia, & quanta mundus per ipsam consequatur beneficia? APOLLONIVS: Nihil plus sitio. CAESARIVS: Ipsa est orbis conseruatrix, & tribulatorum consolatrix, fida sibi famulātium defensatrix: per ipsam peccatores illuminantur, desperati ad confessionē reparantur, apostatæ à Deo, per ipsam Deo mirabiliter reconciliantur, iusti reuelationibus consolātur. Nomen eius, & memoriale eius, morbos sanat, dæmones fugat, vincula soluit, timores pellit, tentationes compescit. Per ipsam pusillanimes confortantur, torpentes excitantur, eiecti misericorditer reuocantur. Diligentes se diligit, imò diligendo præuenit & honorat, & contemnentes se, quia iusta est, punit & humiliat. Apud ipsam electuaria sunt confortatiua, vnguenta sanatiua. Nomen eius super mel dulce, & hæreditas eius super mel & fauum. Morientibus assistit, & mortuorum animas ad vitam perducit æternam. APOLLONIVS: Licet omnia hæc credam de illa, vellem tamen mihi eadem exemplis elucidari. CAESARIVS: Quæ à viris audiui religiosis tibi referam, ipsius vt spero oratione adiutus. Quod verò mundus eius meritis precibusque conseruetur, binis tibi pandam exemplis.

Beneficia, quæ per B. Virginem tribuuntur mundo.

Eccli 27.

CAPVT II.

Ante hos annos, quando validi illi fuêre venti atq; tonitrua, quorum mentionem feci in distinctione quarta capite 21. cùm in quadā ecclesia prouinciæ nostræ populus staret, & diuina

Mundum cōseruat sua intercessione.

sacerdos

ſacerdos celebraret, imago Dei genitricis tam vehementer ſudare cœpit, vt aſtantes notarent & mirarentur, atque ipſæ ſudorum guttæ peplis matronarum extergerentur. Nutu Dei obſeſſus eadem hora adfuit, requiſit⁹ de cauſa, hoc reſpõdit: Quid ſtatis admirantes? Filius Mariȩ manũ extenderat ad feriendum, quam ſi non ipſa tenuiſſet, mundus iã minimè ſubſiſteret. Ecce hæc eſt cauſa ſudoris. Et territi ſunt omnes audientes verba tam ſtupenda. Hæc mihi relata ſunt à quodam Abbate religioſo ordinis noſtri, tunc temporis recenter geſta.

CAPVT III.

PAruo poſt hæc emenſo tempore, anno videlicet gratiæ 1218. mare in partibus Friſiæ terminos ſuos egrediens, multarum prouinciarum terras occupauit, villas deleuit, eccleſias lapideas deiecit, tantam extinguens hominum multitudinem, vt ſumma centum millia tranſcenderet. Ita exaltati ſunt fluctus eius, vt turrium altitudines operire viderentur, & procella procellam impellens, generale diluuium minaretur. Et, ſicut dictum fuit Abbati noſtro, cùm eodem anno viſitationis gratia Friſiam intraſſet, fluctus furentes, etiam vſque Coloniam perueniſſent, ſi non is, qui eos excitauerat, genitricis ſuæ, vt poſtea dicetur, precibus compeſcuiſſet. APOLLONIVS: Noſti cauſam tantæ plagæ? CAESARIVS: Noui; Friſo quidam arte pugil in eadem prouincia extitit, qui quotiens de taberna ebrius redijt, totiens vxorem verberibus & plagis ſatis tribulauit. Tempore quodam, timore mariti, infirmitaté ſimulans, ne ſimulatio eadem poſſet notari, corpus domini ſibi dari poſtulauit. Venienti ſacerdoti, pugil cùm ſcypho cereuiſiæ ebrius occurrens, bibere monuit. & cùm ille reſponderet; Corpus Domini porto, nó

Iniuria Sacroſanctæ Eucharistiæ illata, vindicatur.

modò

modò bibam, iratus Friso cum scypho pixidē percussit, & omnes hostias de illa excussit, ita vt per pauimentum dispergerentur. Matronæ verò, quæ consolationis gratia conuenerant, super singulas hostias, tanquam stellas radiantes viderunt: quas sacerdos gemens ac dolens, in pixidem recollegit & abijt. Friso verò à Decano prouinciæ citatus, excommunicatus est, sed non curauit. Qui tandem ad hoc cōpulsus est, vt cruce, pro tanto sacrilegio, signatus, cùm iam dicto sacerdote, etiam cruce signato, veniret Romam. Cui dominus Honorius Papa culpam confitenti, pro pœnitentia iniunxit, vt mare transiret, ibique tribus annis in armis CHRISTO seruiret. Quid plura? Mare transierunt ambo, & ante Damiatam mortui sunt ambo. Quibus defunctis, cùm anno eodem Dominus prouinciam terribiliter, vt supradictum est plagasset, & causa plagę populum lateret, matronę cuidam valdè religiosæ, domino in ieiunijs, orationibus, vigilijs, & eleēmosynis seruienti, matertetæ videlicet Domini* VViniboldi Abbatis Sancti Bernardi, beata Dei genitrix Maria, lacrymis eius mota, populique miserta, apparens, sic ait; Propter iniuriam filij mei in sacramentum corporis eius factam, submersa est Frisia, & adhuc amplius plagabitur, si condigna pœnitentia non fuerit subsecuta. Ex quibus verbis colligitur, quod non solùm pugilis, sed communibus populi peccatis exigentibus, hoc euenerit. Moxque adiecit Mater misericordiæ; Leua oculos tuos contra mare: quod cùm fecisset, cōtemplata est pixidem à pugile percussam, in summitate fluctuum natantem; quæ cùm in tantum approximasset, vt posset agnosci, ait; Ecce corpus filij mei: in loco enim vbi dispersum est, ædificanda est ecclesia, & debet ei tanta exhiberi reuerentia, quomodo sepulchro Dominico. Hoc etiam noueris,

* al VVinboldi.

ris, quod ambo mortui sunt, pugil scilicet & sacerdos, sed pugil, eò quod sine contritione obierit, sepultus est in inferno; sacerdos verò tenetur adhuc in purgatorio. Retulit tamen nobis Theodericus Prior de Iesse, eundem pugilem, quantum ad signa exteriora, cùm proficisceretur, satis magnam habuisse contritionem, sed credendum est beatæ Dei genitrici Mariæ. Hac visione cognita, dominus * Theobaldus episcopus Monasteriensis, ad cuius diœcesim maxima pars Frisiæ pertinet ? missis literis suis per Ididam Sancti Bernardi Cellerarium, sicut ipse nobis retulit, solemnem prouincialibus pœnitentiam iniunxit. Quod autem insufficiens fuerit, ex hoc probatur, quod anno præterito denuò punita est Frisia multis millibus per aquarum inundationes submersis. Matrona quædam prædiues, ex prædicti pugilis domo ecclesiam ædificauit. Ex his quæ dicta sunt, considerare potes, quàm solicita sit circa hominum salutem Beata virgo Maria, cui tanta cura extitit de pœnitentia. Quod verò tribulatorum sit consolatrix, sequentia declarabunt.

* al. Theodericus.

Caput IIII.

B. Maria est consolatrix tribulatorum.

Retulit quidam mihi Abbas de ordine nostro, de Sancto Thoma Cantuariensi, qui nostris temporibus martyrisatus est, quiddam satis delectabile, quod nec in eius passione legitur, nec in libris miraculorum eius reperitur. Cùm esset in eius diœcesi sacerdos quidam idiota, nullam sciês missam, nisi de Domina nostra Sancta Maria, & illam quotidie celebraret, atque apud eum de hoc accusaretur, prohibitus est, ob honorem sacramenti à beato episcopo, de cætero dicere missas. Qui cùm esset in tribulatione, & egeret, beatamq;

tamque virginem Mariam iugiter inuocaret, illa ei apparens ait; Vade ad episcopum, & dic ei ex parte mea, quatenus restituat tibi officium tuum. Respondit sacerdos; Domina, ego pauper sum, & persona despecta, non me audiet, neque mihi patebit accessus ad eum. Beata Virgo Maria subiunxit; Vade, & ego tibi viam præparabo. Et ille; Domina nó credet verbis meis. Respondit ei; Dices ei pro signo, quod cum tali hora, & in tali loco, cilicium suũ diffutum resarciret, ego illud ex parte vna tenebam adiuuans eum, statimque crederet tibi. Manê sacerdos sine impedimento intrans ad episcopum, beatæ Dei genitricis Mariæ referens nuncium, cùm ille diceret, vnde credam te ab ea missum? prę dictum signum de cilicio subiunxit; quo audito, beatus pontifex stupens simul ac pauens, respondit; Ecce reddo tibi officium tuum, & præcipio tibi vt tantùm missam de Domina sancta Maria cantes ac frequentes, oresque pro me: APOLLONIVS; Satis miror pietatem dominæ nostræ S. Mariæ, quod idiotam depositione dignum sic defenderet, & ministerio tanto dignum iudicaret. CAESARIVS: Hoc actum est ex ineffabili eius misericordia, sicut in sequenti capitulo amplius mirari poteris.

CAPVT V.

Canonicus quidam Sancti Gereonis in Colonia, * Harderardus nomine, vir nobilis, oriundus de Merenberch, pastor erat cuiusdam ecclesiæ super fluuium Logonam sitæ, vocabulo Derlar. Cùm esset liberalis, & multa consumeret * nec annui ei redditus sufficerent, putans iam dictæ suæ ecclesiæ vicarium multam habere pecuniam cogitare cœpit, qualiter extorqueret ab illo. Sciensque prorsus hominem illiteratum, assumpto secum Decano Limburgensi, in ipsa dominica infra Epipha-

* Alias Heradradus.

* Alias Derlar.

Epiphaniæ octauam, cuius officium difficillimum est, cùm se sacerdos præparasset, ecclesiam, tanquā missam auditurus, intrauit. Expauit ille visis tantis viris, & facta tamen confessione, eò quod ignoraret officium diei, introitū de S. Maria, scilicet, Vultum tuum deprecabuntur, inchoauit. Quem Harderardus confundere volens, auctoritate curæ pastoralis, officium diei incœpit, id est, In excelso throno. Cui cùm sacerdos resisteret, cessit ille confusum se simulans. Finita missa, cùm illum durè satis argueret, diceretque, qualem missam dixisti hodie? & ille responderet, de Domina nostra S. Maria, nonne bona fuit? adiecit Harderardus; Videte ne vnquam de cætero missam dicatis in ecclesia mea, sicque recessit, alio sacerdote substituto. Et cū egeret pauper ille amotus, compassa est ei Mater misericordiæ, nocte quadam Harderardo, dictis matutinis, in ecclesia Sancti Gereonis soli apparens, durius allocuta est dicens; Vt quid repulisti cappellanum meum, auaritia tua ad hoc te instigāte? Si non celerius eum restitueris, linguæ officio à me priuaberis. Ille ad pedes eius corruens, & veniam postulās, omnem satisfactionem promisit. Mox manè, directo nuncio, amotum restituit, mandans, sicut supradictum est de Sancto Thoma Cantuariensi, vt missam de Sancta Maria quocunque die vellet celebraret, ipsamque pro suis peccatis interpellaret. Adhuc idem sacerdos viuit, & præest cuidam monasterio sanctimonialium, cuius ipse initiator extitit. APOLLONIVS: Bonū est tali seruire dominæ, quæ sic sibi seruientibus subuenit. CAESARIVS: Non solùm eos à quibus affliguntur monet, & corripit, imò etiam, quæ illorū sunt, potenter defendit.

CAPVT VI.

Tempore illo, quo Baldevvinus comes Flandriæ cum cruce signatis Constantinopolim expugnauit, dominus Papa Innocentius ordini literis suis mandauerat, vt quadragesimam partem omnium rerum suarum mobilium, in succursum terræ sanctæ transmitteret. Ordo verò priuilegijs sibi ab eius antecessoribus indultis innitens, ne libertatem concessam, vertere videretur in seruitutem, tam grandi exactioni subiacere non acquieuit. Vnde Innocentius furens, in tantum ordini indignabatur, vt dignitatibus sæcularibus indulgere proponeret, quatenus possessiones ordinis sibi vsurparent. In proximo generali capitulo Abbates, qui confluxerant, spem suam in Beata Dei genitrice Maria, quæ ordinis patrona est, & aduocata, ponentes, scientes sententiam malè conceptā, eius precibus & meritis facilè posse reuocari, speciales pro eadem necessitate, vsque ad proximum capitulum, orationes iniunxerunt. Hoc etiam adijcientes, vt à capite quadragesimæ nudis pedibus de capitulo exeuntes, septem psalmos cum letania cantarent: quod & fecimus. Interim beata Dei genitrix virgo Maria, cuidam religioso nomine Reinero, iam dicti Innocentij confessori apparens, in hæc verba eidem mandauit; Tu ordinem Cisterciensem, cuius aduocata sum ego, destruere conaris, sed non præualebis; & nisi citius de tuo malo proposito resipiscas, ego te, & omnem potestatem tuam côteram. Huiusmodi nuntio dominus Innocentius audito, sciens Reinerum virum esse sanctum, ac veracem, timuit, in tantum de concepto peccato pœnitens, vt ordinis priuilegia roboraret, hoc adijciens, vt primo omnium negotia ordinis in curia expedirentur: quam indulgentiam

Defendit etiam res eorum, quæ eam venerantur.

cum tam sua bulla, quam omnium Cardinalium subscriptionibus confirmaret, & vnus tantum nigri ordinis Cardinalis contradiceret, ita in illum exarsit, vt statim eum amouere minaretur. Cumque hæc in proximo capitulo patribus nostris innotuissent, Christum eiusque genitricem virginē Mariam, de tam inopinata in mutatione glorificantes, orationes iniunctas, cum gratiarum actione dimiserunt. APOLLONIVS: Non miror, si aduocatiam suā tam potens regina defendit. CAESARIVS. Verum dicis, licet enim sit mater misericordiæ, non tamen obliuiscitur circa immisericordes vindictæ.

CAPVT VII.

DVm nobilis fœmina domina Aleydis de Molsberg, cum consensu mariti sui Euerhardi Burgrauij quædam allodia sua, per inspirationem diuinam, ad nouam Abbatiam ordinis nostri construendam in manus domini Hērici Abbatis nostri liberè, & sine omni cōtradictione tradidisset, & ante ipsius mortem domus, quæ vocatur locus Mariæ, constructa fuisset, viri quidā nobiles, ex eius cognatis, post eius mortem, contra iusiurandum venientes, eandem nouellam plantationem querimonijs, minis, rapinis, multisq; alijs incommodis molestare cœperunt. Sancta verò Dei genitrix virgo Maria, eiusdem cœnobij domina & aduocata, sicut à multis dicebatur, hoc apud filium egit, vt Henricus de Molsberg, qui præcipuus videbatur, obsideretur, & supra vires damnificatus, de proprio castro eliminaretur. De Zegenbergh vir nobilis, à quo multum domus prædicta vexabatur, à seruo suo satis mirabiliter occisus est: alius quidam, ad eius deprædationem properans, in via crepuit medius. Quam vindictam cum audisset

diſſet alius quidam nobilis, vnus de cohæredibus, venit ad locum timore correptus, dicens; Domina mea ſancta Maria ſint tua tibi, ego parti meæ renuntio. Vvilhelmus miles de Helpenſtein, ab vxore inſtigatus, quæ ſe hæredem poſſeſſionum collatarum dicebat, cortem meliorem inuadẽs, fratres multis expenſis grauabat. Interim ſacerdos quidam religioſus, confeſſor eius, nocte quadam in loco Sanctæ Mariæ ſe per viſum tranſpoſitum vidit, & cùm quidam ex ſacerdotibus celebraturus eſſet Miſſam, & à ſupradicto Vvilhelmo impediretur, vir quidam nigerrimus, fuſte illum percuſſit, & occidit. Quem viſum, cùm ei recitaſſet, aſſerens eum in breui moriturum, niſi à vexatione monachorum ceſſaret, ille ſtimulis quotidianis vxoris ſuæ ſe vrgeri conquerens, non acquieuit conſulenti. Citatus literis papalibus, cùm eſſet in violenta poſſeſſione, & iudices cum aduocatis iam negotium diutius pertractaſſent, tandem partibus duos dies præfixerunt; vnum amicabilem ad componendum, alterum ad litigandum. Qui cùm componere non poſſent, dieſque tres adhuc ſupereſsẽt ad litigandũ, Ioannes de Horechim in veteri monte Cõuerſus, proxima nocte vidit ſe in ſomnis eſſe in loco Sanctæ Mariæ, audiẽs virginem glorioſam clara voce dicentem; Oportet me recedere à loco iſto. Dicente Conuerſo; Quo ibis ô domina? Reſpondit; ad filium meum, conqueri de VVilhelmo de Helpenſtein, qui me non ſinit quieſcere in loco iſto. Manè verò viſionem referens Cellerario iam memorati VVilhelmi, ſubiunxit; Sciatis pro certo, quod dominus veſter citò morietur propter conuentum loci Sanctæ Mariæ. Cui ille ſubridendo reſpondit, Non curetis, tamẽ vellemus eſſe abſoluti ab eo. qui poſt dies paucos pede truncatus pœnam ſoluit irriſionis. Eadem verò die, cùm

VVilhelmus circa nemus ſpatiaretur, niſum portans ſuper pugnum, à duobus ſeruis comitis Seynenſis, qui hominem ſui iuris captiuum ducebant, quem ipſe excutere niſus eſt, lancea transfoſſus, animam protinus exhalauit. Eadem hora, obſeſſa quædam in villa, quæ Trys dicitur, à caſtro Helpéſtein ſatis remota, ita cœpit ſaltare, manusq; cum cachinno complodere, vt vix à duodecim hominibus poſſet teneri. Interrogata quid haberet? Reſpondit; Modò in hac hora magiſter meus acquiſiuit tres animas: noueritis VVilhelmũ de Helpenſtein iam occiſum. APOLLONIVS: Quæ fuerunt illæ tres animæ? CAESARIVS: Occiſi, & occidentium, ſicut conijcio, eò, quod animam mortui habuerit in re, alias duas in ſpe. Non multo pòſt interrogatus diabolus in Briſcke, de anima eiuſdem VVilhelmi, per os alterius fœminæ reſpondit; Magiſter meus habet eam, & propter monachos quos ſpoliauerat, pice & ſulphure illam infudit, vſque ad ſummum replens. Vxor verò, quæ ad tãtum malum inſtigauerat eum, poſt breue tempus, à priuigno de caſtro cum liberis eiecta eſt: Nam, cùm ſit inexpugnabile, cum ſcalis noctè intrãs, illam turpiter eiecit, iniuriam beatæ Dei genitricis ſemperque virginis Mariæ vindicans. Ab illo tempore vſque hodie, monaſterium cortem eandem quietè poſſidet, meritis glorioſæ virginis Mariæ adiutũ. APOLLONIVS: Satis mihi iã probatum eſt, quod ipſa totius ſit orbis conſeruatrix, tribulatorum cõſolatrix, fida ſibi famulantium defenſatrix. Quod autem peccatores per illam illuminentur, quòd his omnibus ſalubrius iudico, aliquo mihi oſtendi precor exemplo. CAESARIVS: Cùm homo homini ſępe primam obtineat gratiam, multo amplius hoc credendum eſt de matre Domini.

CAPVT VIII.

CAnonicus quidam sancti Cuniberti in Colonia, nomine Henricus, vita satis secularis, cùm die quadam solus equitaret, nubecula lucida viam ipsam, eo intuente, transuolauit, vocemque clarissimam de ipsa nube audiuit dicentem; Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra: eratque vox eadem tantæ dulcedinis, vt quotiens eius postea recordaretur, lacrymis infunderetur. Cumque vocem hanc cælitus demissam minus attenderet, vel potius non intelligeret, nocte quadam per visum se stare vidit in capella domus suæ ante altare, coram imagine Beatæ Dei genitricis Mariæ. Quā cùm verbis angelicis solito salutaret, respondit illa; Vt quid me salutas? homo perditus es;& nisi vitam tuam emendaueris, citius peribis. Ego enim & Sanctus Benedictus intercessimus pro te. Qui cùm secundam hanc admonitionem, dulcedine vitæ secularis abstractus, negligeret, circa tempus sex hebdomadarum, tam graui infirmitate correptus est, vt inungeretur, nec vlla esset spes vitæ eius. Tunc demum ad cor reuersus, & quid audierit, quidúe viderit, recordatus, fratrib9 quibusdam Bergensibus, ordinis Cisterciensis, ad se vocatis, se reddidit, qui in proximo pascha monachus factus est, meritisque & precibus beatæ virginis Mariæ se illuminatum vsque hodie gloriatur. APOLLONIVS: Cuius fuit vox illa facta de nube, & quis sensus eius? CAESARIVS: Quantum ex iam dictis colligitur, Beatæ Mariæ & sancti Benedicti: orabant enim Christum vt sicut voluntas eius est in cœlo, id est, in iusto, ita & eius voluntas, quæ semper bona est, fieret in terra, hoc est, in illo iuuene tunc peccatore. Nec mirari debes, si peccatores per eam illuminantur, quia sicut nomen

B. Virginem obtinere peccatori bus gratiam illuminationis.

Matth. 6.

eius,ita & laus eius in fines terræ: Maria enim interpretatur stella maris, siue illuminatrix. Quod verò desperati, & contra omnem gratiam indurati,per ipsam ad confessionem & veniam reparentur,præsto sunt exempla.

CAPVT IX.

Indurati per eandem ad confeßionem perducūtur.

** al. Simenim.*

IN prouincia Partica domus ordinis Cistereciensis sita est,quæ trappa vocatur;in hac,sicut mihi retulit dominus Henricus Abbas de*Simenim, afferens sibi recitatum ab Abbate prædictę domus, contigit quod dicturus sum, tunc temporis recenter gestum. Infirmatus est ibi monachus vsque ad mortem;deputati sunt ei duo monachi ad seruiendum,qui dum simul exissent, & æger solus iaceret, ingressi sunt duo tetri spiritus in angulo domus stantes: complosis autem manibus cachinnantes dicebant ad inuicem;Cras hora tertia, deducemus cum magno gaudio animam huius ad infernum. Mox infirmus tremere cœpit atque pallescere,maximè propter remorsum conscientiæ: commiserat enim ante conuersionem peccata quædam grauia,quæ, vetante erubescentia, confiteri non potuit, neque clericus in seculo, neque nouitius, neque monachus in monasterio. Pauens verò & circumspiciens,contemplatus est in angulo opposito matronam pulcherrimam, in hæc verba dæmonibus cachinnantibus respondentem:Nolite nimis gaudere, ego illi dabo consilium, qualiter dentes vestros euadat. Post quod verbum visio omnis,ministris intrantibus, disparuit. Consilium autem intelligens confessionem,matronam verò sanctam Mariam Dei genitricem,quam in tāto periculo, vt opinor, inuocauerat, Priorem vocari fecit,cui omnia sua peccata meritis beatę Mariæ virginis adiutus, plenè ac deuotè confitens, & vt ea-

vt eadem Abbati, qui tunc præsens non erat, reuelaret, supplicans, oleo sacro inunctus, & dominici corporis sacramento munitus, hora à dæmonibus prædicta, sub spe veniæ spiritum exhalauit.

CAPVT X.

Simile beneficium consecuti sunt duo pauperes Parisijs à beata virgine Maria, sicut mihi retulit Lambertus monachus, qui eodem tempore ibidem dicit se studuisse. Cùm enim collecti fuissent in hospitali, quod situm est ante eius oratorium in paradiso, viro cuidam religioso, eiusdẽ hospitalis ministro, ipsa virgo benignissima, cui cura est de omnibus, apparere dignata est, dicens; Bone pater, vide vt diligentia ac custodia adhibeatur illis duobus pauperibus, quia in periculoso statu sunt, & dæmones cum multa solicitudine circumeunt quomodo eis noceant. Quod cùm indicasset sacerdoti, & ille eos ad emundationem conscientiæ hortaretur semel, ac secundò, nec proficeret, tandem subiunxit; Miseri, ego noui vos esse in peccatis grauissimis, citoque moriemini, & nisi confessi fueritis, intrabitis gehennam, pœnis ęternalibus cruciandi. Illi verò territi, &, quod credibilius est, precibus beatæ Dei genitricis Mariæ illuminati, peccata sua confessi sunt, moreque Christiano decedentes, dæmonibus luctum, & sanctis angelis gaudium fecerunt in cœlo. APOLLONIVS: Valdè lætificant ista. CAESARIVS: Non solùm peccatores fidẽ sine operibus habentes, per ipsam, vt probatũ est, illuminantur, imò etiã apostatæ à fide, quod signum est maioris misericordię, per eã Christo recõciliantᷓ. De hoc habes manifestè exẽplum in distinctione secũda, capitulo quadragesimo secundo, de iuuene, qui iuxta Florentiam Christũ abnegans, & diabolo se reddens, eius pre- *Etiam apostatæ à fide per Virginem reconciliantur Christo.*

Eutychia in vitis vita tom.1. Surij 4. Februar.

cibus peruenit ad indulgentiam. Simile legitur de Theophilo Alexandrino. APOLLONIVS; Quia iam sermo satis protractus est de beneficijs eius circa peccatores precor vt exemplis mihi ostendas, quãtis, & qualibus per eam iusti reuelationibus consolentur. CAESARIVS: Quàm mirificè iustos sibi seruientes sancta Dei genitrix virgo Maria consoletur, ex paucis, quæ subijciam, cognoscere poteris exemplis.

CAPVT XI.

Virgo Maria etiam iustos consolatur.

Causa extitit, vt quidam ex Abbatibus ordinis nostri pro negotio ordinis ad Henricum Imperatorem, filium Frederici mitterentur, inter quos præcipuus videbatur tam sanctitate, quàm dignitate, dominus Petrus monoculus Abbas Claræuallis, cuius mentio habita est in distinctione sexta cap. 11. Et quia dominus Cisterciensis in propria persona venire non potuit, Priorem pro se misit. Venientibus eis Spiram, cùm in ecclesia beatæ Dei genitricis semperq; virginis Mariæ, cuius structura stupendæ magnitudinis est, orassent, cunctis ocyus ab oratione surgentibus, & eiusdem ecclesiæ ædificia circumlustrando considerantibus, iam dictus Petrus (cuius cogitatus & delectatio non fuit ædificijs corruptibilibus, sed in structura Ierusalem cœlestis) in oratione perseuerauit. Tandem omnibus egressis, cùm in porticu ecclesiæ à canonicis honorificè fuissent salutati, & cum instantia multa ad prandium inuitati, requisitum est à quodam Abbate, in cuius honorẽ ecclesia esset consecrata. Respondentibus clericis in honorẽ Dominæ nostræ S. Mariæ, Abbas Claræuallis incõsideratè subiunxit; Et ego sciebã. Quod verbũ Prior Cistercij cõsiderans, tunc quidem tacuit, sed mox vt egressi sũt ciuitatẽ, eiusdẽ verbi recordatus,

datus, ait Abbati; Domine Abba, dicite mihi, vnde sciebatis Spirense monasterium in honorem dominę nostrę fuisse consecratum? Ille de verbo prolato dolens, respondit; Visum est mihi bene dicere, vt tam mirificæ structuræ patrona foret mater Dei, & cælorũ regina. Prior bene cognoscens eius sanctitatem, & quia aliquid sibi in ecclesia reuelatum fuisset ex responsione conijciens, adiecit; Ego in hac via vicem gero domini Abbatis Cisterciensis, in cuius auctoritate vobis præcipio, vt non mihi dicatis nisi veritatem. Tunc ille obedientia arctatus, cùm verecundia respondit; Quando prostratus coram altari pro peccatis meis, & viæ negligentijs, attentius oraui, ipsa beata virgo Maria mihi apparens, benedictionem, quam ordo noster super redeũtes de via dicere consueuit, super me dedit in hęc verba; Omnipotens sempiterne Deus, miserere huic famulo tuo, & quicquid ei in via subripuit visus, aut auditus malæ rei, aut otiosi sermonis, totum ineffabili pietate propitiatus indulge, per Christum Dominum nostrum. Hæc mihi relata sunt à quodam Abbate religioso ordinis nostri, in cuius domo idem Petrus sæpius visitauit. Ex benedictione eius intellexit, eam ibidem fuisse patronam. APOLLONIVS: Felix oratio, per quam tantæ Virginis meretur benedictio. CAESARIVS: Non solùm orantes, sed etiam psallentes, sua benedictione consolari consueuit.

CAPVT XII.

HEnricus Conuersus in Hemmenrode, cuius memini in distinctione quinta, cap. quinto, loquens de dæmonibus, sæpius, in solennitatibus maximè, gloriosam virginem Mariam inter psallentes videre consueuit. Quæ nocte quadã, ipso intuente, de choro monachorum veniens, Dei

filium ex se natum in brachijs gestans, chorum ingressa est Conuersorum, & more Abbatis fratres excitando circumiens, ante quosdam, qui in oratione vigiles erant & deuoti, gradum fixit, filium eis ostendens, ac benedicens, deuotioni illorũ congratulando: tepidos autem & dormiẽtes, celerius pertransiuit, nil consolationis eis impendens. Singulos verò Conuersos in illa cœlesti circuitione visitatos, nec non & neglectos prædictus Conuersus diligenter notauit, singulos domino Hermanno, tunc ibidem Priori, nunc loci sanctæ Mariæ Abbati nominatim exprimens. Hæc ab eius ore audiui. APOLLONIVS: Simile recordor te dixisse in prima distinctione cap. 35. de Godefrido monacho Vilariensi. CAESARIVS: Tãta charitate beata Virgo Maria sibi deuotè famulantes complectitur, vt non solùm orantibus, non solùm psallentibus, sed etiam dormientibus benedicat.

CAPVT XIII.

NOcte quadam cùm Conuersus præfatus sederet in lecto suo, in infirmatorio, & cæteris dormientibus diceret orationes suas, vidit Dominam nostram sanctam Mariam eandem cellulam in magna claritate intrãtem, monacho quidam, quem nominare nolo, præcedente, matronis duabus subsequentibus. Supra cuius caput cùm manum posuisset, lectos infirmorum perlustrans, & dormientibus benedicens, iterum ad eum rediens, manuque super caput eius secundò posita, sic ait; Deus benedicat quicquid hic manet, sicque egressa est. APOLLONIVS: Si sic dormientes noctibus à speculo totius castitatis visitantur, valdè decet, vt tam ordinatè, & tam compositè religiosi in lectis suis iacere studeant, vt virgineus aspectus in eis nõ offendatur. CAESARIVS: Iustè moueris: referam

referam tibi de hoc exemplum, quod me audisse recolo à magistro meo in probatione.

CAPVT XIIII.

Monachus quidam, sicut frequenter contingit, cùm nocte quadam dormire nō posset, diceretque orationes suas, contemplatus est in dormitorio fœminam miri decoris, quæ dū dormientium lectos circuiret, singulis benedixit, vno tantùm monacho neglecto, quem non respicere curauit. Hunc vigilans diligentius notans, cùm visio ei fuisset intimata manè, confessus est, quod eadem nocte inordinatè iacuisset, aliquid sibi de rigore ordinis relaxando. Non mihi dicere potuit magister meus, vtrum cingulum deposuerit, vel caligas demiserit, siue tunicam denodauerit. APOLLONIVS: Si pro culpa tam modica monachus iste gratia benedictionis priuatus est, puto eum dignum esse pœna, qui inordinatè, & impudicè iacere dormiens consueuit. CAESARIVS: De hoc terribile satis habes exemplum in distinctione quinta capitulo tricesimo quinto, de Conuerso quem diabolus impudicè dormientem, in forma monialis deosculabatur, qui mox infirmatus, infra triduum mortuus est. Dormientes enim & peccare possumus, & mereri: quæ enim vigilando cogitamus, siue ad quæ mouemur, siue bona sint siue mala, eadem nobis sæpe per somnia occurrunt; sicut catena dum trahitur & iactatur, pulsus pulsum impellit; ita in dormiente, præcedens cogitatio, motus, siue consensus, opus bonum vel malum inducit. APOLLONIVS: Placet quod dicis, procede nunc de consolationibus iustorum.

Indecenter cubantes non est religiosos B. Virgo praeterit.

CAPVT

discurreret, nocte quadam in domo cuiusdam mulieris hospitabatur, cuius filia, cùm haberet caput scabiosum, & instaret apud adolescentem, vt si aliquid cõtra illum morbũ nosceret, sibi diceret, asserens multa experimenta scholares scire, & ipse negaret, illaq; neganti non crederet, tãdem importunitate eius victus, vt se ab illa liberaret, respondit; Accipe barbã Iouis, fuliginẽ & sal, & fac ex eis vnguentũ, de quo mox vt filiæ tuæ caput perunxeris, melius habebit. Quæ cũ eidẽ morbo essent contraria, fecit tamen mater sicut edocta fuit, & puella citius, nõ ꝓpter medicinã, sed propter scholaris simplicitatẽ, vt opinor, plenè conualuit. Alio tẽpore, cũ in domo quadã sibi ignota dormiret, & propter necessitatẽ naturæ, solis femoralibus indutus surgeret, diabolus in specie nudæ mulieris illi occurrens, dorso eius nudo insiluit: quã cũ nullo conatu de dorso suo excutere posset, sic vsq; ad tẽpus matutinarũ circũeundo, magnũ tàm corporis, quàm mentis incurrit defectum. Ordinatus in sacerdotem, factus est capellanus comitis* Lossensis, in castro eius Missas celebrans. Filius verò Comitis, sciens illum virum esse simplicem, & timidum, vt eũ terreret, vrsi pelle se circumdedit, & more bestiæ super pedes manusque incedens, ad solum in capella sedentem sic venit, rugitus contra illum emittens. Quo viso, Christianus tertius, & penè extra mentem factus, arrepto cultello, tam validè illum collo iuuenis infixit, vt rueret penè mortuus; qui cùm modicum respirasset, timens vitæ sacerdotis, ait; Fugite domine Christiane, quia filium Comitis occidistis. Mox ille territus fugit, & cùm venisset ad portam castri, dixit ostiario; Aperi, & sine me fugere, quia filium Comitis occidi. Vides quãta simplicitas? Statim vt hæc innotuerunt, parentes & familia planxerunt valdè, ad petitionem tamen

*al. Losse[illegible]

iuuenis

iuuenis Christianus reuocatur, culpa ignoscitur, contra spem vulneratus citius conualescit. Tempore quodam, cùm prædictus Christianus commédationem hominis mortui faceret, mortuus ille surrexit; fugientibus omnibus qui aderant, fugit & ipse Christianus, venitque ad fluuium, qui non longè aberat; quem mortuus sequés clamauit post tergum eius dicens; Domine est mihi domi aries optimus, tollite illum, & orate pro me, sicque ad feretrum, de quo exilierat, reuersus mortuus est, & sepultus. Habebat autem præter prædictam capellam, ecclesiam legitimam, cuius pastor erat, ad quam quotiens ire debuisset, fluuium quendam trásire habebat, qui cùm minor esset, equo vectore illum transuadabat; cùm verò inundasset, nauigio transibat. Quodam igitur tempore, cùm ad fluuiú de more accessisset, maiorem quàm crediderat reperit. Propter quod, cùm se, & equum ei committere non auderet, & nauicula deesset, paululumq; quid faciendum esset deliberaret, ecce apparens ei beata Maria Magdalena, apprehendit eum de vestimento supra collum, & in vlteriorem ripam deposuit, ita vt erat in equo sedentem. Lætus itaque ad ecclesiam peruenit, & diuina celebrare exorsus est, nullum habens adiutorem, nisi rusticum ecclesiæ custodé; Beata verò Maria Magdalena, quæ mirabiliter eum illuc perduxit, missæ eius interesse non refugit. Ná quotiens se vertebat dicendo; Dominus vobiscum, vidit matronam reuerendissimá in oratorio deambulantem, in qua nullum sciens esse mortalium, nisi prædictum custodem, eundem Missa finita conuenit, interrogans, si aliquid vidisset: ipse autem etiam se eá vidisse asserebat. Quia, *Apoc. 22.* teste scriptura, dignum est vt iustus iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc; considerans venerabilis sacerdos mundi pericula, diaboli tentamenta,

menta, carnis incentiua, diuina gratia inspirante, mundum deseruit, & religionis habitum in Hemmenrode suscepit. Die quadam in solario probationis, in oratione iacens, & de corporis sui imbicillitate, ordinis districtione, pœnisque purgatorij cogitans, tædere cœpit, & mox mirabili quadam virtute, animam suam à corpore separari sensit. Vidit & sepulchrum opere merifico coram se compositum: & ecce sancta Dei genitrix semper virgo Maria, in claritate maxima, cum multa turba virginum per fenestram, eo vidente, ingressa est, dictumq; est quod ipsa esset mulier de Nazareth; quæ corpus exanime sacerdotis à capite leuans, & Fredericus Imp. auus huius Frederici, qui hodie imperat, à parte pedum, reuerenter illud tumulauerũt. Deinde beata virgo Maria cùm multitudine angelorum obsequentium, ad cælestia rediens, animam tumulati, dæmonum caternis sequentibus ac massas igneas post eam exsufflantibus, secum duxit, illęsamque custodiuit. Ducta tamen ad quendam ignem maximum, edocta est ab angelis, post mortem illuc esset reditura, & ignem eundem transitura. Repente se corpori restitutam inuenit. De modo illius transitionis & causa, nemini aliquid dicere voluit. Testatus est autem, animam suam vbique fuisse oculatam, & tantæ scientię, quam diu exuta fuit à corpore, vt post suscitationem, cæcitatis suæ caliginem miraretur. Interrogatus de formis angelorum & dæmonum, respondit, angelos se vidisse in specie pulcherrimarum auium; dæmones verò in effigie coruorũ. Hic recordor dicti cuiusdã, cuius anima nuper educta fuit à corpore, quando non est reuersura, reliquas animas siuę spiritus angelicos videt: quãdò verò reuersura est ad corpus, nõ ei datur animas siue angelos cõtẽplari, nisi sub aliqua similitudine, & lineamentis, ꝓpter viuẽtes.

APOL.

APOLLONIVS: Satis videtur istud esse probabile. Sed quid significat quod prædictum sacerdotem Domina nostra cum Imperatore Frederico tumulauit? CAESARIVS: Sicut mihi retulit præfatus VValterus, qui huius tumulationis solutionem cũ maximo labore, & hoc secretissimè, ab eo elicere potuit, quantum beata virgo Maria illum dilexerit, vel quanti meriti apud Deum fuerit, per eandem visionem ostendit: ac si diceret; Nullius in regno terreno Frederico Cæsare, qui nunc imperat dignior est, nec ipse tamen præstare obsequium sepulturæ tuæ dignus est. Ita ipse intellexit. Dæmones verò in diuersis formis sæpissimè vidit, hominum videlicet, animalium, reptilium, sicut in quinta distinctione memini me plenius dixisse capitulo vj. Cùm tempore quodam staret inter alios ad horam sextam, vidit mensam in medio chori stantem, decentissimè præparatam: venientes autem tres viri, decoris maximi indumenta sacerdotalia apportauerunt, & explicantes ea super mensam ei præsentauerunt. Alio itidem tempore, cum initio laudum psalmus, Deus misereatur nostri, decantaretur, vidit dexteram Dei super medium chori dãtem benedictionem super conuentum: ob quam causam concessum est fratribus Conuersis, in maioribus festis, illum psalmum semper audire: APOLLONIVS: Miror quibus meritis vir iste ad tantam peruenerit gloriam? CAESARIVS: Virtutibus animi maximè, charitate videlicet, simplicitate, humilitate, & in his similibus. In his enim consistit regnum Dei, non in sermone, vel labore corporali. Prædicare autem, seu manibus laborare sine virtutibus; ad modicum valet. Tantæ siquidem fuerat humilitatis, vt si aliquem monachorum obuium habuisset, complicatis manicis se contraheret, &, ne illum veste tangeret, in partem declinaret.

ret. Requisitus de hoc, respondit; Ego sum peccator, & non sum dignus vt hos sanctos viros tangam, vel tangar ab eis. Duos siquidem filios ante conuersionem in iuuentute genuerat, non tamen legitimè, Henricum videlicet de Vilario, virum sanctum, de quo est dictum in quarta distinctione, capitulo tricesimoprimo; & Ioannem monachum de Claustro, qui adhuc superest. APOLLONIVS: Quid est, quod maiorem in huiusmodi reuelationibus gratiam videmus impendi peccatoribus, & lapsis post pœnitentiam; quàm his innocentiam suam seruauerunt? CAESARIVS: Vbi abundauit delictum, ibi frequenter superabundat & gratia; & fit hoc ex ineffabili misericordia Dei, ne videlicet lapsi, propter peccata commissa desperent, & ne innocentes, de sua superbiant innocentia. Sedente me tempore quodam in conuentu sanctimonialium ordinis nostri, cùm de huiusmodi visionibus conferremus, vna ex virginibus dixit ad me: Videte quod Deus talibus secreta reuelat, & non nobis, vnam digitò demonstrans, quam non virginem venisse ad ordinem suspicabatur. Cui ego respondi, quod iā supra dixi, hoc adijciēs; Vos fortè eandem gratiam adscriberetis virginitati vestræ, & vult Deus magis vos esse humiles, quā virgines. Bene intellexeram, non sine superbia eam verba protulisse. Quod talium mentes quandoque virtus virginitatis extollat, ex verbis cuiusdam alterius sanctimonialis tibi plenius ostendā. Certè, inquit, non ero similis ego, quæ virgo sum, quæ filios, & filias genuerunt. Quantum tamen Deo humilis virginitas placeat, & quàm mirificè sua illis secreta reuelet, sequentia capita declarabunt. APOLLONIVS: Memini te superius dixisse, meritum magis consistere in virtutibus animi, quàm in operibus exterioribus:

Rom. 5.

litatem dicere non potui. ipsi me iuuerunt: quasdā horas speciales dicere consueuerat. Vniuersa hæc audiuit prædictus Geuardus post tergum Prioris sedens. Interrogatus etiam, qualia haberent vestimenta, respōdit; Cucullas sicut & nos. In tali enim habitu se ei ostēdere dignati sunt, qualem ille pro eis susceperat. Sicq; fine beato decedens, ab ipsis receptus est, à quibus moriens fuerat visitatus, & in æternis sedibus cum gloria locatus.

CAPVT XVII.

NVper monachus quidam ordinis nostri, Adam nomine, per nos transiens, inter cætera, mirifica quædam de domina nostra sancta Maria nobis recitauit, quæ in suo monasterio veraciter cōtigisse testabatur, ex quibus etiam duo nūc proferam, reliqua locis competentibus reseruabo. Vocatur autem domus eius Lucka, & est sita in Saxonia. Est ibi custos vir bonus & religiosus, qui cū nocte quadam oratoriū intraret ante matutinas, dominam nostram sanctam Mariam, tanquam oratorij patronam super altare in multa gloria residere conspexit. De qua visione valdè lætificatus est, sperās ministerium suū illi placere. Alio verò tempore, cū ostia oratorij reseraret, venissetq; ad cancellos, vbi hospitibus stare moris est, diabolū super feretrum, in effigie hominis nigerrimi, iacere vidit: qui cùm se signaret, nec ille fugeret, mox vt propius accessit, fantasma euanuit. Tunc ad confusionem diaboli, super ipsum feretrum se composuit, tam diu in eo iacens, donec septem psalmos pœnitentiales decantasset.

CAPVT XVIII.

ALius quidam ex monachis eiusdem loci, vir tanta gratia dignus, nocte quadam domi-

 nam

nam nostram sanctam Mariam vidit chorum psallentium circuire,& singulorum monachorum vultus detegere,duobus tantùm neglectis, ex quibus vnus mox incurrit apostasiam; de altero quid adhuc futurum sit ignoratur.

CAPVT XIX.

IN eodem cœnobio monachus quidam, nocte quadam putans in oratorio nolam ad matutinas esse pulsatã,cum multa festinatione surgẽs, oratorium intrauit,veniensq; ad presbyterium, circulum nimiæ claritatis, ad instar iridis formatum in aëre super altare conspexit. In quo Dei filium Saluatorem nostrum Iesum Christum, cũ beatissima matre sua Maria contemplatus est, & circa ipsos ex omni parte multitudinem sanctorum, illorum maximè, quorum in ecclesia reliquæ continebantur. Nouerat enim illorum nomina, eò quod quandoque ibidem fuisset sacrista. Nec mihi constat, si idem fuerit qui supra. Stante eo in loco prædicto, ait domina nostra duobus angelis; Adducite eum ad me. Quo facto cùm literas in circuitu coronæ beatæ Dei genitricis scriptas legere iuberetur, nec posset;ait illa angelis;Deponite eum ad terram, ibique petens veniam, dicat angelicam salutationem, & reducatur. Quod cùm factum fuisset, & adhuc easdem literas minimè legeret; tertiò eodẽ modo depositus & reductus, litteras quidẽ legere, & intelligere potuit, sed ne scripturam vlli hominum proderet,interdictum accepit. Quo ad terrã ab angelis deposito,disparuit hæc visio. APOLLONIVS: Miror, si sic domina nostra visitet perfectas fœminas,quomodo viros. CAESARIVS: Non est apud ipsam differentia, fœmina nata est, omnium virorum caput Christum ex se genuit, vtrumque

que sexum consolatur & visitat, vtriq; sua secreta reuelat. Hoc esse verum, magis tibi ostendam exemplis, quàm verbis.

CAPVT XX.

IN regno Franciæ villa, quæ Quido dicitur, virgo quædam fuit nobilis & religiosa, sed paralytica. Huic pater suus, vtpote vir magnus & diues, sacerdotem, qui ei diuina celebraret instituit, ministros, annuosq; redditus sufficienter ordinauit: quæ cum orationibus, ieiunijs, & diuinæ contemplationi operam daret, ita illarum dulcedine est pasta, vt omnis cibus corporalis ei in nauseam verteretur, nec aliquid ex eo sumere posset, nisi succum modicum vuarum. Hospitalis erat valde, per quam & spiritum meruit prophetiæ. Ordinem nostrum summo honore reuerebatur; & hoc ei sæpissimè contigisse fertur, vt cum aliqui monachorum, siue Abbatum ad eius hospitium diuertere proponerent, illorum aduentum ipsa præsciret, atque in hunc modum hilaris familiæ prædiceret; Tali ac tali die, illi & illi Abbates siue monachi ad nos venturi sunt, præparate necessaria. quod ita factum est. Visionem quandam mirificam de ordine videre meruit, quę in ordinis amorem illam plurimum accendit. Tempore quodam capituli generalis, in ipso capitulo scalam miræ pulchritudinis vsq; ad cælum vidit erectam, dominumq; innixum scalæ super capitulum respicientē, cuius latera & grad⁹ tanti splendoris erant, vt solares radios superarēt. APOLLONIVS: Quid tibi autem significasse videtur hęc visio? CAESARIVS. Licet omnia, quæ in eodem capitulo tractabātur ab Abbatibus, qui ex diuersis mundi partibus illuc confluxerant, diuina inspiratione fierent, haud dubiū tamē, quin sancti angeli descendentes & ascendentes, eandem Chri-

Etiam feminas visitat B virgo Maria.

ſto,ob cuius honorem fiebant,nuntiarent. APOLLONIVS: Videtur mihi ſancta hæc virgo in viſione hac ſancto Iacob patriachæ æqualis, quem ſimilem viſionem in Bethel ſcriptura vidiſſe commemorat. CAESARIVS: Iudicio humano, videtur hæc viſio illa ſuperior, eò quod illa facta ſit in ſomnis, iſta vigilando in exceſſu mentis. Sequenti capitulo,cùm relata fuiſſet hæc viſio Abbatibus, exultantes in Spiritu ſancto aiebant; Verè terribilis eſt locus iſte, non eſt hic aliud niſi domus Dei & porta cœli. Alio tempore cùm in die Purificationis dominæ noſtræ ſanctæ Mariæ Virginis, clericis, alijſq; miniſtris diuino nutu abſentibus,ſola iaceret intra ſe triſtis,dicebat;Modò hìc ſola iaces, nec aliquid obſequij more eccleſiæ vniuerſalis hodie beatæ Dei genitrici Marię impēdis. Dum talia in mente volueret, ſpiritus eius mirabili Dei virtute de corpore eductus,ab angelo in cœleſtem Ieruſalem eſt deductus;in qua maximā vidit proceſſionem ,ex diuerſis eiuſdem beatæ ciuitatis ordinibus,Patriarchis videlicet, Prophetis, Apoſtolis,Martyribus,Confeſſorib⁹,Virginibus,cæteriſq; fidelibus;ex quibus bini ac bini ſimul incedebāt,& candelas ardētes in manibus geſtabāt, antiphonas,ſiue reſpōſoria,ad diē pertinentia,more eccleſię militātis,oēs decantabāt,& ſtationes debitas obſeruabāt.Angel⁹ verò virginis ductor,alteri cuidam virgini,quā nouerat eſſe cōſimilis meriti, illā ſociauit,candelam porrigens ardentē. Tantus erat decor omniū tāta gloria,in diſpari tamen claritate ſingulorū, vt nulla lingua fari ſufficeret. Saluator verò, qui caput eſt omniū ſanctorum,ſplēdor gloriæ,& ſol iuſtitię,indutus pōtificalibus,mitram geſtās in capite ſuo, cum baculo,chirothecis, & annulo,& reliquis epiſcopalibus ornamentis,nouiſſimum locum cum ſanctiſſima matre ſua Maria tenebat;

Geneſ. 28.

bat: cuius pulchritudinem omnis ille cælestis exercitus mirabatur. Qui cùm post tertiam stationem inchoasset antiphonam; Hodie beata virgo Maria puerum Iesum præsentauit,& cætera,ingressi sunt templum ex auro, gemmisque constructum. Deinde incœptus est missæ introitus, videlicet;Suscepimus Deus misericordiam tuam, & ab omnibus simul decantatus. Interim Christo introeunte ad altare,postquam expletum est Kyrieeleison à choris alternatim, post Gloria in excelsis Deo & cæt. quod ipse Dominus noster Iesus Christus inchoauit, beatus Protomartyr Stephanus epistolam legit de libro Malachiæ, prophetæ, videlicet, Ecce ego mitto angelum meum. Sanctus verò Ioannes Euangelista,dalmatica indutus,legit euangelium secundum Lucam,scilicet,Postquā impleti sunt dies purgationis Mariæ, & cætera.quo perlecto,Dn̄s secundū morem ordinis nostri,ad gradum redijt,& ab offerentibus cādelas suscepit.Prædicta autem virgo, per spiritū sentiés se ad corpus reuersuram,candelam suam offerre noluit,etiam angelo suo pręcipiente,volēs illam secum ad terras portare: quod angelus considerans, candelam in manu eius fregit,superiorem partem auferens,& inferiorem illi relinquens,sicque ad corpus reuersa, partem eandem manu cōclusam, se retinuisse inuenit. De qua plurimæ fiebant,& fortè vsque hodie fiunt virtutes;Nam aquam super fusam, infirmi bibunt, & conualescunt. Tam manifesta & sublimis erat visio,vt modū eius minimè intelligeret, dicens illud Apostoli cū de ea interrogaretur; Siue in corpore, siue extra corpus,nescio, Deus scit. Dominus Eustachius Abbas de Claustro siue Hemmérode vsitator noster, audiens hanc visionem quibusdam Abbatibus referentibus, desiderio veritatis cognoscendæ, virginem principaliter adijt,& ab

Mala. 3. Luca 2.

eius ore, quæ dicta sunt audiuit. APOLLONIVS: Non possum visionem Apostoli huic præferre, qui se vsque ad tertium cœlum raptum fuisse testatur. CAESARIVS: Nosti quid sit tertium cœlum? APOLLONIVS: Non. CAESARIVS: Primum cœlum, visio est corporalis: secundum, visio spiritualis, tertium, visio mentalis. hac vsus est in suo raptu Apostolus, sicut & hæc virgo: quod viderunt, hoc & intellexerunt. Si autem quæris de loco, primum cœlum intelligas aëreum: Secundum sydereum: Tertium empyreum; in hoc corpora electorum erunt post resurrectionem gloriosam. Verùm an ad hoc cœlum, nec ne corpore rapta sit hæc virgo, nescio, Deus scit. Aliam verò Deus illi ostendit visionem, multo hac excellentiorem. Cùm tempore quodam cogitaret de abysso æternæ prædestinationis, & ineffabili sacramento, atque remedio diuinæ incarnationis, facta in excessu, virginem coram se vidit crystallinam, id est, admodum crystalli perlucidam, in cuius vtero contemplatus est infantem pulcherrimum, regio diademate coronatum. Habebat autem idem diadema quatuor flores eminētes, qui, ea intuente, sursum ascendentes, & virginis cerebrum excrescentes, in ramos arboreos profecerunt, & modico spacio temporis emenso, quatuor mundi partes impleuerunt: quorum fructus erant pulcherrimi, odoris eximij, miriq; saporis. Et ecce, sub ramis eiusdem, apparuit omne genus humanū à protoplasto Adam, vsque ad vltimum, qui in fine mūdi nasciturus est. Soli verò electi, fructus arboris carpebant, eisque vescebantur; reprobi autem nihil ex eis contingere, vel vesci potuerunt. In qua visione, tantam diuinitus accepit scientiam, vt postea loquens de aliquo, mox intelligeret vtrum esset prædestinatus, vel præscitus. Si verò prædestinatus, satis cum illo,

Haymo in ca 12 poster e pist. ad Cor.

illo, quasi cum ciue loqui delectabatur: si autem præscitus, mox se ab eius colloquio liberauit. APOLLONIVS: Mira sunt quæ dicis. CAESARIVS: Si Deus tanta & talia iustis ostendit in via, quanta putas illi ostendet in patria? Reuera, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. Die quadam cùm corporale, quod iam lauerat, panno mundissimo substrato radijs solaribus per fenestram immissis super genua sua desiccaret, matrona reuerendissimi vultus ad illam ingressa, infantem pulcherrimum, quem manibus gestabat, eidem corporali superposuit & abijt; quẽ cũ amouere vellet, ignorans quis esset, ait infantulus; Sine me sedere super linteamen meũ, sicque in oculis eius disparuit: & cognouit, quia Christus esset, qui sub specie panis super sanctum altare eidem linteo inuolui consueuit. Multa alia huic virgini reuelata sunt, quæ mihi non sunt relata, quæ fortè ab alijs sunt conscripta. Non est diu, quod ab hac luce migrauit, laboris sui, ac patientiæ mercedem receptura.

1. Corin. 2.

CAPVT XXI.

IN monte sanctæ Vvalburgis, cœnobio ordinis nostri, quod duobus miliarijs distat à Colonia, quædam sanctimonialis virgo ante paucos annos est defuncta, nomine Christiana. Huic Dominus & beata eius genitrix plurima de secretis suis reuelauerunt, ex quibus aliqua, non per ordinem, sed sparsim tibi replicabo. Cùm tempore quodam, in festiuitate assumptionis gloriosissimæ dominæ nostræ, visitaret apud nos in Heisterbach prædictus Eustachius pater noster, & essent cũ eo plures Abbates in ipsa sacratissima nocte, iam dicta virgo de loco nostro visionem vidit huiusmodi.

De Christina virgine montis S. Vvalburgis.

Cùm

Cùm Abbas præfatus dicto Euangelio hymnum, Te Deum laudamus, inchoasset, illa stans in choro suo, mentis excessum passa est, viditque cœlum super congregationem nostram apertum. Et cùm illo in tempore oratorium nostrum totum esset ligneum, vtramque eius frontem auream esse conspexit. Sustollens oculos, cùm cœlum intueretur, gloriosam Dei genitricem Mariam, totius ordinis nostri patronam in sede splendidissima vidit residentem, & circa illam sanctorum multitudinem, quorum ætas circa viginti quinque annos esse videbatur. Cùm verò chorus monachorum inclinando deuotè cantaret, Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus sabaoth, ipsa virgo beatissima deuotioni eorum congratulans, coronam miræ pulchritudinis, quales in ecclesijs pendere solent, per catenam auream super conuentum demisit. Loco autem nodi, gemma erat pretiosa nimis ac lucida, in qua scriptum erat, O clemens, O pia, O dulcis Maria. De ipsa gemma, tria procedebant brachia, quæ coronam dependentem tenebant. Ex nomine verò Maria, radij quidam exeuntes, nomina singulorum monachorum, eadem hora in choro existentium, quæ per circuitum coronæ scripta videbantur, illuminabant. In eisdem nominibus, magna erat inæqualitas, tam in positione, quàm in claritate, quia secundum claritatem meritorum, erat claritas nominum; & quorundam nomina, qui recentiori tempore venerant, quorundam nominibus videbantur superiora, qui diu in ordine laborauerant. Ex quo colligitur, quod merita domino famulantium, non consistant penes spatium temporis, non in labore corporis, sed magis penes feruorem deuotionis. Cùm autem ventum esset ad illũ locum; In te Domine speraui, non confundar in æternum, coronã retraxit in cœlum, clara voce dicens;

ces; Sicut ego hodie ſum in gloria mea, ita iſti ōnes mecum erūt in æternū. Cum nihil apud nos de hac viſione ſciretur, Theodericus de Lureke monachus noſter, accedens ab Abbatem noſtrum, dominum Henricum, conqueſtus eſt ei quod eadem ſanctiſſima nocte, nihil potuiſſet habere deuotionis, antequam ventum fuiſſet ad prędictum locū hymni, ſcilicet, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus ſabaoth. De quo verbo poſtea ſatis mirabatur, cùm ei viſio recitata fuiſſet. Antequam eadem ſanctimonialis veniret ad ordinem, eſſetq; nubilis & adulta, die quadam ſtâns ad miſſam in eccleſia quadam, cum lecto euāgelio campanarius exiſſet, putans ſe poſſe redire ante, Sanctus, ſanctus &c. & ſacerdos expletis ſecretis dixiſſet, Per omnia ſecula ſeculorum, Dominus vobiſcū, Surſum corda &c. quæ ibi ſequuntur, imago Dei genitricis ſemperq; Virginis Marię deſuper altare ad ſingula reſpondit. Illa nouitatem vocis conſiderans, vt campanarium abeſſe deprehēdit, defectum illum glorioſam virginem ſuppleuiſſe per os ſuæ iconæ non dubitauit. Ex quo nobis verecundia incutitur, ſi ibi deſides & negligētes fuerimus, cum circa illud ineffabile ſacramentum, tanta ſint ſanctorum obſequia. Quod autē glorioſi nominis matris domini inuocatio, ergà ęgros ſalus ſit & medicina, ſubiecta probabunt exempla.

CAPVT XXII.

IN Arnsburgh, domo ordinis Ciſtercienſis, fuit quidam frater, deuotiſſimus erga beatam virginem Dei genitricem Mariam: hic dum aliquantum temporis in eius domo ſeruitium peregiſſet, æſtu cordis incredibili cœpit anxiari, aliquam ſibi ſpecialem viſitationem à matre miſericordiæ cupiēs impertiri. Igitur intempeſte quadam

B. Virginis inuocatio, ægris eſt medicina.

dam noctis hora, dum in strato se ad requiescendum collocasset, oculis somnum non capientibus, toto cordis affectu fiducialiter inuitare cœpit beatam virginem, vt de alta sede polorum descenderet ad se inuisendum. Tum repentè è lecto prosilit, & pomarium quoddam dormitorio côtiguum, ingreditur: in quo aliquantum resedit, oculis cordis & corporis sursum erectis. Tũ ecce virgo pulcherrima ingreditur, his eũ verbis alloquens; Nunquid non desideratis audire cantum meum? Quo respôdente. Desidero; tam dulciter modulata est, vt vix aures humanæ sufferre possent. Melodia autem illa terminata, inclinauit se virgo, abijt. Et post pusillum, vidit aliam virginem ingredientem, ad instar prioris, nimio fulgore micantem, quæ etiam dulce melos cecinit, & recessit. Quas intellexit fuisse beatâ Katherinam & Agnetem, Et post paruum interuallum, ecce gloriosissima mater misericordiæ Maria, per semetipsam visitare dignata est deuotum sibi famulum, quæ etiam omnes sibi in veritate seruientes, neque hîc, neque in futuro sua gratia destituet. Venit ergo circumuallata agminibus angelorum, omnem terræ noctis horrorem vultus claritate ac splendore lampadarum fugans, propiusque accedens, blanda voce eum compellare cœpit; O frater charissime, si placuerit, qualitercunque recompensabo deuotissimum famulatum tuum, dulci melodia. Beata itaque virgine melos prę cinente, frater ille quasi in extasi factus, in faciem corruit, & omnis illa visio disparuit. Interim fratres ex more ad matutinalem surgunt synaxim, prædicti fratris absentiam vehementer admirantes, quia nunquam diuinis officijs se subtrahere solitus erat, nisi graui infirmitate depressus, vel quolibet vtili negotio occupatus. Quapropter, quia reuerêdus omnibus habebatur, officinas totius mona

sterij

ſterij perluſtrantes, tandem in prædicto pomario repererunt, vultum habentem in terram demiſſum; quem leuantes, & in lectum deponentes, omnem diligentiam adhibuerunt. Qui ſoſpitati redditus, per præceptum Abbatis ſui, coactus eſt omnem rei ordinem pandere. Qui poſtea non ingratus beneficijs ſibi collatis, reliquum tempus vitę feruentius in Dei ſeruitio, atque eius pijſſimę genetricis perfecit, tandemque fine beato requieuit. Hæc mihi relata ſunt à religioſa vidua, ſorore eiuſdem fratris, quæ omnia teſtata eſt ſe veraciter intellexiſſe.

CAPVT XXIII.

NObilis vir Otto, quandoque Xantenſis præpoſitus, tempore quodam adoleſcentiæ ſuæ, duplici laborabat infirmitate, febre videlicet acuta, & fiſtula in locis naturæ ſecretionibus; quam infirmitatem ob verecundiam medicos celans, & pro remedio ſanitatis Dominam noſtram frequenter inuocans, febre inualeſcente deſperatus & depoſitus, candela, more ſecularium, manui eius impreſſa, omnibus, qui aderant, viſus eſt expiraſſe. Et ecce beata virgo Maria, quã inuocauerat, ſpiritui eius viſa eſt adeſſe cum filio, his verbis eum pro iuuene interpellans; Fili, inquit, da mihi puerũ iſtum. Qui reſpondit, tuus ſit. Ad quod verbũ mox cœpit ægrotus, velut circumſtantibus viſum eſt, mortuus reſpirare, atque confortari, in tãtum, vt in lectum ſuum ſe iuberet reponi. De febre per interceſſionem beatæ virginis tunc plenè curatus, cùm adhuc fiſtula laboraret, tacito morbo, per totam ciuitatem Traiectenſem miſſarum ſuffragia, maximè de Domina noſtra, pro ſua incolumitate ſibi impendi poſtulauit. Et quia medicinam ſpiritualem medicinæ corporali præpoſuit,

ante-

antequam missæ omnes essent peractæ, sacramenti virtus fistulam dirupit, & sanies erupit, sicque integraliter sanatus, pro gratiarum actione cruce signatus est. Eodem tempore veniens Vercellas ad domum ordinis nostri, Dominum VValterũ, quindoque magistrum suum, & tunc nouiter conuersum, modo Abbatem Vilariensem, ibidem reperit, & salutauit, cui etiam ordinem suæ miraculosæ curationis recitauit, hæc adijciens; Vtinam modò non essetis hîc, vt simul mare transire possemus. Quem cum interrogasset de quibusdam vitijs, quibus illum aliquando subiacere nouerat, & si de illis se emendasset, & ille respondisset, non, subiecit; Certe malas gratias curatori & curatrici vestræ rependitis. Postea verò schisma propter ipsum in episcopatu Traiectensi ortum est, & extitit causa multorum malorum. Hæc nobis prædictus retulit Abbas VValtarus. Quam medicinale sit nomen Mariæ, quodam iocundissimo pandam tibi miraculo.

CAPVT XXIIII.

ANte hos annos, cùm Catholici contra Albienses hæreticos fuissent signati, & iam non modicum ab eisdem essent ijdem hæretici exacerbati, duo honesti clerici per terram illorum transeuntes, cùm ecclesiam vidissent in via desolatam, ait vnus alteri; Sabbatum est, intremus ecclesiam hanc, & dicamus missam in honore dominæ nostræ. Portabant enim secum librum, calicem, & indumenta sacerdotalia. Antequam esset missa completa, hæreticis proditi sunt; qui armata manu intrantes, & sacerdotem de ecclesia trahentes, linguã eius radicitus absciderunt. Quem socius cum multo labore Cluniacum deducens, monachis commẽdauit. Illi verò, sicut viri Catholici & religiosi, sa

cerdotẽ

cerdotem catholicum & notũ,propter fidem Christi & genetricis eius Marię honorem tam crudeliter mutilatum,deuotè suscipientes, omnem ei humanitatem exhibuerunt. In nocte verò Epiphanię cùm solemnes decantarentur vigiliæ, baculo parietem pulsans, ministros aduocauit:qui cùm quærerent quid vellet, & ille se in oratorium deportari signaret,volentes ei parcere, non acquieuerunt.Tãdem,importunitate eius tædiati, in ecclesiam eum ducentes,ante altare quoddam deposuerunt. Qui cùm matrem misericordiæ tota mentis deuotione inuocasset,illa ei apparens, & carnem linguæ formam habentem in manu tenens, respondit oranti; Quia propter fidem filij mei,& honorem mihi exhibitum, lingua tua priuatus es,ecce nouam tibi restituo,aperi ergo os tuum: quod cum fecisset,digitis ori eius immissis, radici linguæ præcisæ eandem carnem coniunxit, & vniuit, sicq; disparuit. Qui mox cum angelo in vocem laudationis erumpens, clara voce clamauit; Aue Maria,gratia plena, Dominus tecum, vsq; ad finem. Quam salutationẽ cum crebrius repeteret, stupentes accurrêre ministri,accurrerunt & de choro monachi, de tam puro,& tam iocundo miraculo, Deum eiusque genitricem glorificantes.Non immemor collati sui beneficij clericus, in eodem cœnobio factus est monachus. Cùm Ioannes Scholasticus Xantensis circa idem tempus est in prouincia Albiensium cum exercitu Domini, audiens de tanto miraculo,in reditu Cluniacum venit, iam dictum monachum sibi ostendi petiuit,& obtinuit, linguam vidit,ab eius ore, quæ dicta sunt,audiens. Sicut nobis retulit idem Ioannes, reliqua carne cãdidior est, in loco præcisionis seruans cicatricem. Huius miraculi testis est vniuersus Cluniacensium conuentus,vsque hodie.

& fac tibi hodie ex eo lauari caput tribus vicibus ante missam, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, statimque curaberis:& adiecit; Ad me accede Adam, quod & feci. Flectente me coram ea genua, manum super caput meum ponens,ait;Ab hac hora, vsq; ad diem mortis tuæ non dolebis caput: Manè verò cuidam fratri, qui me nutriuit, omnia retuli, qui in vallem proximam descendens, & ostensos fructus colligens, prædicto modo caput meum lauit, statimque conualui. Dolorem verò capitis; nunquam ab illa hora passus sum, cùm tamen hoc in ordine satis sit miraculosum. APOLLONIVS: Vt video medicina beatæ Virginis nihil efficacius, nil salubrius est. CAESARIVS: Nec mirum, ipsa medicum genuit, ipsa medicinam generis humani ex se produxit. Vnde scriptum est; Germinet terra herbam virentem secundum genus suum, id est, Maria Christum hominem,qui animatum corpus sumens, de virgine nasci dignatus est: Item expressius in Ecclesiastico; Altissimus de terra creauit medicinam, id est,ex carne virginis Mariæ Saluatorem;IESVS interpretatur Saluator,siue salutare;quia saluator medicus est, & salutare medicina est. Quod Maria terra sit, testis est Isaias, qui dicit; Aperiatur terra & germinet Saluatorem. Quod de hac terra creatus sit, idem propheta dicit in persona Patris; Egò Dominus creaui illum. Et Apostolus dicit eum factum ex muliere: Quid ergo mirum,si apud ipsam sunt medicamenta sanitatum, quæ hortus est aromatum? Dilectus meus, inquit, descendit in hortum suum, id est, in vterum meum, ad areolam aromatum. Considera rupem Saluatoris,amatoris,& alia loca in honore ipsius dicata; & non miraberis, si parata fuerit ad medendū,& efficax ad sanandū. Vnde in mōte Pessulano, vbi fons est artis physicæ, tantas operatur

Genes. 1. *Eccl. 38.* *Isai. 45.* *Isai. 45.* *Galat. 4.* *Cant. 6.*

ſanitates in quadam ſua eccleſia, vt medici gratiæ inuidentes, pauperculis infirmantibus, & pro remedio ſanitatum ad ſe confluentibus, dicere ſolerant; Ite ad eccleſiam ſanctæ Mariæ, deferte ei lumen, & recipietis ſanitatē:& cū hoc ironicè dicāt, pauperes, ab eis paſſi repulſam, ad ipſam confugiunt,& ſanantur. Nunquid non vides quam celerem ſanitatem conſequantur febricitantes, ieiunium trium ſabbatorum, vſque poſt ſolis occaſum ipſi vouentes? APOLLONIVS: Video & admiror. CAESARIVS: Conſidera iconam eius in Sardanay, quæ in carnem verſa, oleum ſine ceſſatione ſtillat. Huius rei teſtes innumerabiles ſunt, qui de eodem loco in inſtanti venientes, oleum, quod in oculis ipſorum de eadem ſacra imagine receptum eſt,tam nobis,quā cæteris religioſis diſtribuerunt. In quibuſdam verò ampullis, te teſte, idem oleum incipit incarnari. Quod virtus nominis Mariæ dæmones fuget, præſto ſunt exempla.

CAPVT XXVI.

Dæmones fugantur inuocatione B. Virginis.

RETulit mihi VValterus de Birbach monachus de Hemmenrode, diabolum cuidam Conuerſo ordinis noſtri ita fuiſſe infeſtum, vt non per ſignationem, non per aliquam orationem ab illo poſſet liberari. Viſibiliter illi apparens, multis modis eum terruit. Suaſum eſt ei à quodam viro religioſo, vt angelicam ſalutationem contra occurrentem proferret. Quod cùm feciſſet, malignus ſpiritus, quaſi turbine impulſus, clamauit; Diabolus dentes ei excutiat, qui te hoc docuit. Sicque liberatus eſt ab eo.

CAPVT XXVII.

INcluſa quædam, ſicut mihi retulit Supprior noſter, qui illam nouit, diu à dæmone ſub ſpecie in-

tie angeli illudebatur: non ei data fuerat discretio spirituum. Diabolus sæpius falsa quadam circumfusus claritate illi apparuit, & fœminam simplicem familiarius alloquens, die quadam in huiusmodi verba prorupit: Nunc venio remunerare te. Requisita eodem tempore à confessore suo, quomodo haberet, cùm ei responderet, Optimè: sacerdos, sicut vir prudens, fiduciam responsionis eius considerans, causam inquisiuit. Cui cùm fateretur, quod ab angelo Domini crebrius visitaretur, sciens ille docente Apostolo angelum tenebrarum se transfigurare in angelum lucis, respondit; Quando angelus denuò visitabit te, dices; Rogo domine mi, vt dominam meam S. Mariam mihi ostendas: quod si fecerit, visa ea, genua flectes & dices; Aue Maria gratia plena &c. Et si tunc substiterit, fictio non est; sin autem, scias tibi à diabolo illudi. Quæ cùm fecisset, sicut fuerat edocta, ait diabolus; Vt quid desideras videre illam? bene tibi sufficere debet præsentia mea. Illa fortiter instante, opere diabolico, virgo miræ pulchritudinis se oculis eius obiecit, qua visa, mox ad pedes eius inclusa se prouoluit, & cōtra fantasma angelicā salutationem proferendo, in turbinem illud resoluit. Quam tamen inimicus euanescens in tantum terruit, vt amens facta, vix post annum dimidium, multorum precibus adiuta, sensum reciperet. Vides nunc quanti sit ponderis nomen Mariæ. APOLLONIVS: Bene video, & non sine admiratione, tam ex præsenti, quàm ex prædictis exemplis, virtutem eius considero. CAESARIVS: Inuocatio huius nominis, non solum corruptores mentium, id est, dæmones, sed & corruptores corporum, scilicet malos ac libidinosos homines, eneruat.

2 Cor. 11.

CAPVT XXVIII.

Alibidinosis liberat.

MAtrona quædam cuiusdam honesti militis vxor, instinctu diaboli, militem alium admisit: quæ post tempus aliquod, inspiratione diuina, ducta pœnitentia, de crimine doluit, & adultero prorsus contradixit. Ille verò mariti eius absentiam obseruans, domum illius intrauit, & & cùm solam reperisset, verbis solitis ad crimen solitum eam inuitauit: quod cùm illa renueret, vi renitentem opprimere nisus est: & cùm videret se illi non posse resistere, vtpote fœmina debilis ac delicata fortissimo militi, ad totius castitatis patronam confugit, dicens; Rogo te domina sancta Maria, per illud sanctum Aue Maria, quatenus in hac hora liberes me. Ad quod verbū, virtus omnis in milite defecit & emarcuit, & fœmina se ab eius amplexibus excutiēs, incorrupta euasit. Postea requisita à milite, de causa virium sibi subtractarum, respondit illi; Non mea virtute, sed gloriosi nominis dominæ nostræ hoc actū est: quod cùm audisset ille, territus est, nec amplius adulterij verbum ad illam facere præsumpsit. APOLLONIVS: Benedictū sit nomen Mariæ: CAESARIVS: Quod vincula soluantur eius virtute, etiam per exemplum tibi ostendam.

CAPVT XXIX.

Vincula soluit.

EOdem tempore, quo dominus Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus ædificauit castrū in Furstinberg, contra nobilem virum Gerrardum de Brubach, iuuenis quidam miles de eius exercitu, Theodoricus nomine, facere sibi volens nomen, ante idem castrum captus est. Diu ibidem incarceratus, cùm pecuniam pro sua solutione dare spopondisset, extractus de carcere, positus est in

est in domo superiore, cui addita sunt vincula, & serui ad custodiam deputati: habebat enim circa pedes annulos ferreos, & circa brachium eiusdem generis manicam, quæ annexa catena parieti cautè satis erat infixa. Nocte quadā cùm esset dormiens inter sex satellites, tam se, quàm reliquos captiuos custodientes, & dominam nostram, nec non & alios sanctos solito inuocasset, obdormiuit. Et ecce in somnis vidit se transpositum in monasterium nostrum, de quo cum vellet egredi, sedens in equo more fœmineo, necessitate vinculorum, dixerunt ei duo ex monachis nostris, Monegundus scilicet & Henricus cognati eius secundum carnem; Nolite egredi, sed reuertimini, quia sancta Maria de Heisterbach liberabit vos. hoc etiam nomine vocatur domus nostra. Ad quod verbum ille euigilans, gauisus est; & de visione cogitans, vtrumnam esset vera, an fantastica scire volens, mox vt digitos amouit, pedem vnum sine difficultate extraxit; simili facilitate manum à catena liberauit. Sæpius ista tentauerat, sed non profecerat; cumque ex motu vinculorum vnus seruorum euigilasset, territus miles, circulum reponere voluit, nec potuit. Tunc primùm intelligens, tale miraculum Dei genitricis meritis circa se gestum, seruo rursum obdormiente, leniter surrexit, & vincula adhuc seruans in vno pede, per linteamen per fenestram se dimisit & fugit. Quod dum seruus comperisset, clamore fugam eius prodidit; sed manus humana capere non potuit quod virtus diuina protexit. Multi eum tubis & canibus insecuti sunt, & cùm sæpius in proximo sub frutetis latitaret, inuenire eum non potuerunt. Qui ad nos veniens, eosdem circulos pro gratiarum actione super altare beatæ Mariæ virginis obtulit, & qualiter eius meritis liberatus sit, nobis per ordinem

recitauit. Acta sunt hæc anno g atiæ M. CC. XIX. APOLLONIVS: Quia eosdem circulos vidi, amplius eidem credam miraculo. CAESARI. De hoc etiam quod timores pellit nomen Mariæ, rem, quã nuper audiui, tibi referam.

CAPVT XXX.

Mariæ nomẽ timores pellit.

** al: ds Poilche.*

IN * Peloge villa diœcesis Treuerensis sacerdos quidam paræciam regit, vir secundum suã possibilitatem multæ hospitalitatis, atque laudandæ castitatis; adhuc enim corpore virgo est. Die quadam quẽdam ex Conuersis nostris hospitio recipiens, ait ad illum; Ordinem vestrum plurimum diligo, quia multum boni mihi contigit per eum, Antiphona n illam gloriosam, scilicet, Salue regina misericordiæ, ab illo habeo, & quid mihi propter illam cõtigerit, ad ædificationem vobis enarrabo. Ad omnes horas meas illam dicere consueui: cùm autem die quadam campum breuem transirem quandam visitare inclusam, iuxta ecclesiam solitariam habitantem, orta sunt tonitrua tam valida, vt ictus ictui succedens, vires ambulandi mihi adimeret: veniens tandem cum multo labore ad ecclesiam ipsam, intraui, & coram altari me prosternens, pro ipsa tempestate dominam nostrã interpellaui: & ecce, matrona virginei vultus, magnique decoris de altari ad me veniens, cùm admirarer quænam esset, illa prior me allocuta est dicens, Quia antiphonam, Salue regina misericordiæ, libenter, ac frequenter decantas, nunquam tonitrua, neque fulmina, quorum timore sæpius affligeris, te lædent. sicque ad altare rediens, in oculis meis disparuit; & statim intellexi, quia ipsa esset clemens illa, pia, ac dulcis virgo Maria. Ab illa hora, vsque hodie, a timore prædicto tempestatum, quo nimis afficiebar, meritis beatæ virginis liberatus

ratus sum. APOLLONIVS: Quantum ex hac visione colligo, videtur quod in sequentijs, cantilenis, & hymnis, alijsq; cantibus, in eius honore dictatis, plurimum delectetur. CAES. Hoc certum est, si tamen humiliter ac deuotè eis laudetur.

CAPVT XXXI.

TEmpore quodam, sicut ex relatione religiosorum didici, cum conuentus sanctimonialium in Sconauia, sequentiam, Aue præclara maris stella, in lucem gentium Maria, in quadam solennitate sanctæ Dei genitricis decantaret deuotissimè, Venerabilis virgo Elizabeth, tunc ibidem magistra, mentis excessum passa, ad illum versiculum; Audi nos, nam te filius nihil negans honorat; Vidit dominam nostram flexis genibus, pro eodem conuentu preces fundentem. Ab illa autem die vsque hodie, ex institutione iam dictæ Elizabeth, idem conuentus ad eundem versiculum, cùm sequentia decantatur, veniam petere consueuit.

CAPVT XXXII.

APud monasterium sancti Chrysanthi, scholasticus quidam fuit, nomine Daniel, pueros illic instituens: huic consuetudo fuit, diebus singulis eiusdem ecclesiæ cryptam intrare, & coram altari flexis genibus, prædictam sequētiam in honore Dei genitricis Mariæ decantare. Hoc cū per aliquod tempus actitasset, & ad illū versiculum; Ora virgo nos illo pane cœli dignos effici; semper surgendo veniam peteret; die quadam beata virgo super altare stans illi apparuit, & panem paruulum niue candidiorem manu tenens, vt os aperiret præcepit; quem cùm ori eius immisisset, tātam ex eo sensit dulcedinē, vt omne mel & fauū

ſuperet. Iuuenem hunc, dominus Daniel Abbas Sconauiæ bene nouit, qui mihi ipſam viſionem recitauit. Vis nunc ſcire, quia nominis eius inuocatio etiam tentationes compeſcat? APOLLONIVS: Hæc ſcire neceſſe eſt, quia tentationes nos frequenter moleſtant. CAESARIVS: Dicam tibi quod audiui ab Abbate noſtro, & ipſe ſe hoc didiciſſe veraci relatione teſtatur.

CAPVT XXXIII.

Fugat tentationes.

Miles quidam ætate adoleſcens, cùm quodam milite diuite domino ſuo, à quo beneficiatus erat, habitabat: & licet ætate floreret, amplius tamen florebat virtute virginitatis. Inuidia operante diaboli, ab vxore domini ſui grauiſſimè cœpit tentari: qui cùm per annum eadem inceſſanter tentatione laboraret, iamq; ei intolerabilis eſſet, ſubmota verecundia, dominæ ſuæ, quid pateretur aperuit à qua repulſam paſſus, amplius affligebatur; caſta enim erat matrona, & viro ſuo fidelis. Veniens ad quẽdam heremitam, à cuius conſilio totus pendebat, paſſionem ſuam illi cum lacrymis confeſſus eſt: cui vir ſanctus fiducialiter reſpondit: O nihil aliud nocet tibi ego dabo tibi conſilium, vt deſiderium tuum conſequatur effectum. Per annum iſtum ſingulis diebus, ſi fieri poteſt, in eccleſia dominam noſtram Dei genitricem Mariam centies, cũ totidem venijs, angelico verſiculo ſalutabis, & quicquid volueris, per eam impetrabis. Sciebat enim quod caſtitatis amatrix, iuuenem caſtum, licet in errore poſitum, non deſereret. Cúq; iuuenis in multa ſimplicitate dominę noſtræ iniunctum obſequium impẽderet, die quadã ſedens in menſa domini ſui recordatus eſt, quia dies eadem terminus eſſet anni: & ſtatim ſurgens aſcendit equum ſuum, vicinamq; intrãs eccleſiam,

oratio-

orationes solitas expleuit: qui cùm exiret de ecclesia, vidit matronam pulcherrimam, omnem decorem humanam transcendentem, equum suum per frenum tenentem; miranti quænam esset, illa respondit; Placet ne tibi species mea? Dicente milite; Nunquam pulchriorem te vidi. Illa subiunxit; Sufficeret tibi, si me posses habere vxorem? Qui cùm respóderet; Cuilibet regi bene sufficeret species tua, & beatus iudicaretur tuo consortio, subiecit illa; Ego ero vxor tua; accede ad me, & da mihi osculum. Et coëgit eum, dixitque: Modo initiatæ sunt nuptiæ, & in tali die coram filio meo perficiētur. Ex quo verbo cognouit eam esse matrē Domini, cui' castitas humanæ cógaudet integritati. Apprehendensque strepam equi eius, vt ascenderet præcepit, cuius auctoritate miles pressus, obediuit. Ab illa hora tam plenè à tentatione prędicta liberatus est, vt etiam vxor domini sui miraretur. Hoc cùm heremitæ recitasset per ordinem, ille genitricis Dei pietatem, simul & humilitatem admiratus, respondit; Ego interesse volo diei nuptiarum tuarum, interim de rebus tuis disponas. Quod cum fecisset, & heremita venisset ad diem præfixum, dixit iuueni; Sentis aliquid doloris? Respondente illo; non. cùm secundo post horam id ipsum ab eo sciscitaretur, respondit; Modò sentio. qui post paululum agonizans, spiritum exhalauit, & cœlestem thalamum, promissas nuptias celebraturus, intrauit.

CAPVT XXXIV.

QVædam sanctimonialis virgo, à quodam clerico verbis luxuriosis stimulata, in tantum flante Behemoth, cuius anhelitus etiam prunas ardere facit, succensa est, vt corde & ore petitioni eius consentiret, promittens quod dicto com- Iob 41.

pletotio veniret ad locum condictum; erat enim Custos ecclesiæ. Dicto completorio.cùm conuentus ascendisset dormitorium,& illa exire vellet de oratorio,in ipso ostio,Christum manibus in cruce expasis stare conspexit. Cui cùm egressus non pateret, ad ostiũ quod erat in opposito cucurrit. Ita succensa fuerat in amore clerici, vt penè rationis expers, quid circa se diuinitùs ageretur,minus aduerteret. Quid plura? Omnes ianuas adijt, & crucifixum in omnibus inuenit. Tunc ad se reuersa,& territa dixit; Fortè volũtas Dei non est, vt vsquam vadas. Solita fuerat eadem virgo singulis diebus specialem quandam orationem de passione Domini dicere, quam Dominus in tanto periculo remunerauit visione tam vtili. Quæ tremens ante imaginem beatæ Dei genitricis se prostrauit,de peccato suo veniam postulans. A qua cùm imago faciem verteret,& illa obnixius supplicatura propriùs accederet, imago maxillam eius manu percussit, dicens; Quò vis ire fatua? vade in dormitorium tuũ. Tam fortis erat alapa, vt in terram ruẽs sic iaceret, vsque ad tempus matutinale:cumque signa in dormitorio sonarent, & illa in oratorio non pulsaret, putantes eam esse in oratione, vel pressam sopore, intrantes, & in multo defectu illam reperientes, postquam refocillata loqui potuit,omnia,quæ circa se gesta sunt,ad honorem Dei consororibus suis recitauit. Licet grauis esset alapa, prorsus tamen à tentatione per illam fuit liberata; durus morbus, duram requirit medicinam. APOLLONIVS: Valde accendere debet sexum virilem in amorem dominæ nostræ, quod in milite tentationem compescuit,ipsum deosculando;in fœmina, maxillam eius feriendo, cùm vtriusque voluntas mala fuerit ac peruersa. CAESARIVS: Per hoc enim ostendit, quod sexum nostrum non abhorreat, imò æquè vt

fœmi-

fœmineum diligat. Magis etiam decet, vt domina ancillam peccantem castiget quam seruum. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CAESARIVS: Referam tibi aliud benignitatis eius indicium, & adhuc isto gloriosius.

CAPVT XXXV.

IN monasterio quodam sanctimonialium, cuius nomen ignoro, ante non multos annos virgo quædam degebat nomine Beatrix. Erat corpore speciosa, mente deuota, & in obsequio Dei genitricis feruentissima. Quotiens illi speciales orationes, siue venias, secretius offerre potuit, pro maximis delicijs reputauit: facta verò Custos, hæc egit tanto deuotius, quanto liberius. Quam clericus quidam videns, & concupiscēs, procari cœpit. Illa verba luxuriæ spernente, isto importunius instante, serpens antiquus tam vehementer pectus eius succendit, vt flammam amoris ferre nō posset. Accedens verò ad altare beatæ virginis patronæ oratorij, sic ait; Domina, quanto deuotius potui, seruiui tibi, ecce claues tuas tibi resigno, tentationes carnis sustinere diutius nō valeo; positisque super altare clauibus, clam secuta est clericum: quam cùm miser ille corrupuisset, post dies paucos abiecit. Illa, cùm non haberet vnde viueret, & ad claustrū redire erubesceret, facta est meretrix. In quo vitio cùm publicè quindecim annos transegisset, die quadam in habitu seculari ad portam venit monasterij; quæ cùm dixisset portario, nosti Beatricē quandoque huius oratorij custodē, respondit; Optimè noui; est enim proba ac sancta domina, & sine quærela ab infantia, vsque ad hanc diem in hoc monasterio conuersata. Illa verba hominis notās, sed non intelligens, dum abire vellet, mater misericordiæ in effigie nota, ei apparens, ait; Ego per

quindecim annos absentiæ tuæ, officiũ tuum suppleui;reuertere nunc in locum tuum, & pœnitentiam age, quia nullus hominum nouit excessum tuum. In forma siquidem, & habitu illius, Dei genitrix vices egerat custodiæ. Quæ mox ingressa, quamdiu vixit, gratias egit, per confessionem circa se gesta manifestans. Quod pusillanimes per eam confortentur, subsequens ostendit exemplum.

CAPVT XXXVI.

Confortat pusillanimes.

MIles quidam iuuenis ac delicatus in Hemmenrode ante paucos annos est conuersus, vocabulo Henricus. Factus monachus, cùm die quadã à quodam commilitone suo requireretur, quomodo ei ordo placeret, & quomodo haberet, respondit; Optimè mihi placet ordo, & bene habeo, sed per tempus valde malè habui. Interrogatus de causa, quia hominem dilexit, & ædificare voluit, subiunxit; Quando primò conuersus sum, ita graues erant mihi solennes vigiliæ, vt quotiescunque oportebat me ire ad matutinas, timore ac tædio illarum tam corpore, quàm corde tabescerem. Nocte quadam defectum passus, cùm stare non possem, à Priore de choro sum eductus, & in sede infirmorum positus, Conuerso ad custodiam mihi deputato. Mox in extasi factus, contemplatus sum dominam clarissimãm, quam diuersi ordinis personæ præcedebant per viam, quæ erat inter me & chorum, incedentem: habebat in capite coronam diuersorum colorum, & erat more Iudaico velata. Cum mihi propinquasset, quasi ex necessitate me tangens, veste percussit, & ecce subitò confortatus, ita omnis prædicta tentatio conquieuit, vt ab illa hora delitiæ mihi sint ire ad matutinas. Spero quod Domina nostra fuerit, quæ pusillanimes

nimes confortat, ne tentationi succũbant. De his à à me requisitus à me Henricus, non negauit. Quod verò torpentes ad deuotionem excitet, habes exemplum in distinctione quarta capitulo tricesimo de Christiano monacho nostro, quẽ in oratione dormientem tetigit, dicens; Non est hic dormitãdum, sed orandum. APOLLONIVS: Bene recordor huius capituli. CAESARIVS: Quod verò pro suis vitijs de ordine eiecti, beatæ virginis misericordia reuocentur, sequens sermo declarabit.

CAPVT XXXVII.

EOdem tempore, quo Daniel monachus in Hemenrode, vir simplex & rectus, vltimam incidit infirmitatem, laborabat in eadem domo hydropisi alius quidam monachus, Henricus nomine, ordine sacerdos, non tamen ædhuc lecto decumbens, sed ambulare sufficiens, qui ad lectum infirmantis appropians, hæc verba ab eodem Daniele audiuit; Monachus ille multas habet beatæ virgini referre gratias. Audiens hoc Henricus, miratus est, & inquiri fecit ab eo, quid his verbis notare voluerit. Qui respondit, eum auxilio dominæ nostræ fuisse receptum, fuerat namque ob excessus quosdam, moresque reprobos idem Henricus eiectus de domo: vnde nimium dolens, die noctuque lacrymis & orationib⁹ insistebat inuocare beatam virginem Mariam, vt ipsa ei regressum ad propriã domum donaret. Tempore generalis capituli per Abbatem suum seniores interpellauit, qui vnanimiter ei contradixerunt, eò quod incorrigibilis existeret. Quod vbi cõperit, iratus beatæ virgini, omne seruitium, quod ei impendere consueuerat, subtraxit. Tandem ductus de hoc pœnitentia, obsequium neglectum resumpsit, & valefaciens Porcensibus ad Hemmenrode redijt, misericordiam quæsi-

Eiecti præter delicta, per B. Virginem reuocantur.

quæsiuit, sed nō inuenit. Suasit ei Abbas, qui solus ei erat propitius, vt Archiepiscopū Treuerensem adiret, & eius auxilio, atq; interuentu ingressum obtineret. Vtrumque factum est: omnia tamen hęc circa illum gesta fuisse per clementiam beatæ Dei genitricis, prædicto Danieli reuelata sunt. Vis nūc nosse quam sincero affectu diligentes se diligat, quantum dilectos honoret, & quàm mirificis reuelationibus eosdem glorificet? APOLLONIVS: Talia audire cibus mihi est. CAESARIVS: Quæ dicturus sum, multorum didici fida relatione.

CAPVT XXXVIII.

Quantum B. Virgo diligētes se diligat & honoret.

IN Longobardia in quadam domo ordinis nostri, quæ Carixtus dicitur, ante paucos annos monachus quidam extitit nomine Bertramus: iste tam feruenti motu charitatis dominam nostrā sanctam Dei genitricem amabat, vt non sine magno cordis cruciatu audire posset, si fortè dubitatiuè quis diceret, vel legeret, de corporali illius assumptione. Cùm iam exegisset in ordine quindecim annos, adhuc iuuenis ætate, in vigilia assumptionis eiusdem gloriosæ virginis, rogauit Abbatem, vt sibi liceret ire ad vicinam grangiam, dicēs se non posse audire, neque sermones Hieronymi in choro, neque sermonem in capitulo, timens quod prædictum est: erat enim grangiarius. Abbas sanctitatem eius turbare timens, annuit eius petitioni: cumque venisset iuxta grangiā, angelus domini mirabili modo illum rapuit, & ad spatium vnius dietæ, iuxtà paruam quandam ecclesiam, vicinam satis castro fratris sui carnalis, viri nobilis, deponens, disparuit. Equus verò cui insiderat, & seruus, iuxta grangiam dimissi sunt. Erat autem fluuius, qui sine naue transuadari non potuit inter

castrum

castrum & capellam. Qui cùm sederet admirans vbinam esset, vel qualiter ad illum locum deuenisset, iuuenis quidam splendidus de ecclesia exiuit, & quia domina nostra ipsi ocyus ecclesiam ingredi mandaret, voce clara nunciauit. Ingressus ecclesiam, vidit sanctam Dei genitricem Virginem Mariam in corpore glorificato, in sede miri decoris residentem. Sedebant circa illam diuersi ordines sanctorum, Patriarchæ videlicet, Prophetæ, Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines, Viduę, Coniugati; erat aũt hora nona. Quem virgo beatissima salutans familiarius, ait; Bertrame, meliores sermonibus Hieronymi hic audies sermones. Dicta Nona à circũsidentibus, per interualla dictę sunt & reliquæ horæ, Vesperæ videlicet, Completoriũ, Matutinæ, Laudes, Prima, Tertia, Sexta; eratque psalmorum siue reliquorum cantuum melodia tã suauissima, & vocum tanta concordia, vt sermo nullus exprimere posset. Deinde vultum iocundissimum ei exhibens, voce hilari ac dulci sic ait; Bene scio Bertrame quare nũc egressus sis de claustro; noueris pro certo, me in vtraq; substantia, id est, corpore & anima, glorificatam, & die quadragesimo à mortuis resuscitatã. APOLLONIVS: His verbis concordat visio dominæ Elizabeth de Sconauia, in qua legitur sub eisdem verbis domina nostra ei resurrectionem suam reuelasse. CAESARIVS: Tanto amplius fides adhibenda est huic visioni. Mox vt beata virgo verba prædicta protulit, cõuentus ille cœlestis disparuit, & monachus in loco suæ sessionis se solũ inuenit. Nutu diuino germanus eius, de quo supra dictũ est, adueniens, cùm solùm illũ ibidem reperisset, & qd ibi solus sederet, vel vnde veniret interrogasset, omnia q̃ circa se gesta sũt, ne laicũ scandalisaret, ꝑ ordinẽ recitauit. Tũc ille; Expectate hic frater, donec equũ vobis adducam.

ducam. Mira res, festinante illo ad castrum, angelus domini in momento in locum, de quo tulerat illum, reposuit. Reuersus miles, cùm non inuenisset, quem dimiserat, apostatam, siue eiectum illum æstimans, ad monasterium cursitauit, ad quod dicto Completorio veniens, Abbatem vocauit, & vbinam frater suus esset requisiuit. Cui cùm Abbas signaret, vt expectaret vsq; manè; & ille turbatus responderet; Scio quia eiecistis eum, minareturque monasterio, rupto silentio respondit Abbas; Per licentiam meam ad proximam grangiam equitauit; non dubito quin ibi sit. Ierunt simul, & in capella Conuersorum orantem inuenerunt, & cognouerunt ex testimonio illorum, quia eadem hora, quà miles eum iuxta castrum reliquerat, eandem grangiam intrauerit. APOLLONIVS: In his quæ dicta sunt, parem hunc iudico virum duobus antiquis prophetis Ezechieli, scilicet & Habacuc, ex quibus vnus mirabiliter vidit quæ agebantur in Ierusalem; alter verò de Iudæa subitò translatus est in Babylonem. CAESARIVS: Aliquid amplius in isto considero; magis miraculosum videtur corpus glorificatum, siue cœlestes ordines, oculis corporeis posse videre, quàm in spiritu, qualem visionem se Ezechiel vidisse testatur. APOLLONIVS: Consentio. CAESARIVS: Maiorem iudico visionem quæ sequitur. Die quadam angelus Domini ex parte Abbatis signum ei fecit, vt ad portam veniret, secutus est ille præcedentem, & cùm ad portam non inuenisset Abbatem, eodem signo angelus eum traxit in campum: qui cùm miraretur, quo nã esset iturus, & ille signis ex parte Abbatis sequenti nimis esset importunus, venerunt ad quosdam montes sublimes, quibus trãsmissis, locum ingressi sunt amœnissimum, arboribus & diuersi generis floribus nimis deliciosum:

Ezech. 8.
Danie. 12.

erat

erat enim paradisus terrestris. Inter cætera, quæ ibidem vidit, duos senes splendidos Enoch videlicet & Heliam conspexit & agnouit, tenebantque in manibus librum maximum, litteris aureis scriptum, vno tantùm folio vacuo. Et dixit ei angelus Domini; Iste est liber prædestinationis, continens omnia nomina electorum, qui ab initio mundi vsque ad diem hanc nati sunt: cùm autem folium, quod vacuum cernis, perfectum fuerit, mundus consummabitur. Et ostendit ei nomen suum, quod cùm legisset lætus, adiecit; Nunquam delebitur nomen tuum de libro hoc. Iste est liber de quo Dauid dicit in psalmo; Et in libro tuo omnes scribentur; & Dominus in Euangelio: Gaudete & exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cælo. APOLLONIVS: Si in illo libro soli electi scribuntur; quid est quod idē propheta de reprobis dicit; Deleantur de libro viuentium? CAESARIVS: Psalmista hic loquitur secundū spem illorum, qui de sua præsumentes iustitia, putāt se ibi esse scriptos. Quod autem nullus reproborum in eo scribatur, mox ostendit, cùm subiungit; Et cum iustis nō scribantur. APOLLONIVS: Placet quod dicis, sed rogo, vt si aliquid adhuc nosti de hoc beato viro, dicere mihi non differas. CAESARIVS: Tempore quodam cùm esset in oratione, beatam genetricem Dei ex opposito sui supra cespitem virētem stare conspexit. Et ecce, fons aurei coloris ē regione cum impetu erumpens, riuulum suum ad pedes ei⁹ dirigebat: cuius lapilli, lapides erant pretiosi, smaragdi videlicet, carbunculi, topazij, saphiri, hiacinti. Cumque de visione miraretur, ait illi domina nostra: Nosti Bertrame quid ista significent? Dicente illo, Non domina, respondit; Fons iste aurei coloris, ordo Cisterciensis est, qui sicut aurum reliqua metalla, ita cæteros ordines tam dignita-

Psalm. 138.
Luce 10.
Psalm. 68.

te, quàm ſanctitate præcellit: illis iam ex magna parte fluentibus à me, iſte ſpeciali quadam prærogatiua dilectionis non ceſſat fluere ad me: lapilli pretioſi, quos vides riuulo, ſpeciales amici mei ſunt in ordine, & in obſequio meo plus cæteris feruentiores. Sicque diſparuit viſio in oculis eius. Omnia hæc recitata ſunt Abbatibus tempore capituli generalis. Multa alia vir iſte beatus vidit, & egit, digna relatu, quæ mihi non ſunt recitata. APOLLONIVS: Miror ſit aliquas vir tam ſanctus habuerit in ordine tentationes. CAESARIVS: In principio conuerſionis ſuæ, vt audiui, de cibis regularibus plurimum tẽtabatur, ſicut vir nobilis & delicatus; hoc cùm dixiſſet Abbati, intelligens ille ex munditia conſcientiæ eius, Spiritum ſanctum eſſe in eo, reſpondit; Roga Deum quod vis, & non negabit tibi. Orauit ille, & exauditus eſt: ab illo tempore in tantũ delectabatur cibis regularib⁹, vt de licentia maioris abſtinẽtię Abbati foret importunus. APOLLONIVS: Beati ſunt clauſtrales, qui ad tantã familiaritatẽ Dei genitricis admittuntur.

Eccl. 24. CAESARIVS: Non ſolùm clauſtrales, imò etiã & perſonas ſeculares ſe diligentes, mater pulchræ dilectionis, diligit & honorat, ex quibus occurrit beatæ memorię VValterus de Birbach, cuius ſuprà in diuerſis locis memini, quem non ſolùm inferioris ordinis homines, ſed & Reges, & principes, nobilesq́; venerabantur, audientes beneficia à matre miſericordiæ illi conceſſa. APOLLONIVS: Cuius fuerit profeſſionis vir iſte ex ſuperioribus noui, ſed quis fuerit, vel qualem duxerit vitam ante cõuerſionem, ſiue conuerſus in ordine, ſcire deſidero. CAESARIVS: Quicquid de illius actibus memoria dignum noui, fida tibi pandam relatione.

CAP.

CAPVT XXXIX.

IGitur VValterus, de Birbach villa oriundus extitit, vir diues ac potens, & nobilis valdè, consanguineus Henrici ducis Louanij. Qui cùm esset militiæ seculari adhuc ætate florens deditus, & in ea strenuꝰ satis atq; nominatus, dominam nostrā sanctam Dei genitricem semperq; virginem Mariam ab ipsa pueritia cœpit inuocare, & ex intimo cordis affectu diligere, atq; ieiunijs, eleemosynis, & missarum celebrationibus honorare; licèt enim corpore deditus esset, vt dictum est, torneamentis, corde tamē totus erat in obsequio beatæ Virginis. Tempore quodam, cùm properaret ad quoddam torneamentum, milites habens in comitatu, venissetq; ad ecclesiam quandam, illos vt missam audire vellent hortabatur: quod cùm recusarent, moram tantam sibi periculosam esse prętendentes, illis recedentibus ipse mansit, missam de sancta Maria sibi cātari fecit, & obtulit, sicq; socios insecutus est. Cui cum aliqui de torneamento occurrerēt, & hoc ex responsione illorum cognouisset, subiunxit: Est ne adhuc inceptum? Dicentibus illis, etiam, respōdit; Quis fortius ibi agit? Dominus VValterus, inquiunt, de Birbach, ipse in ore omnium est, omnibus præfertur, & ab omnibus laudatur: alijs verò occurrentibus, & similia dicentibus, stupens admirabatur, quidnam hoc portenderet. Actum est ineffabili pietate beatæ Virginis, vt militem deuotum in obsequio suo tardantem, interim torneamento honoraret, eiusq; absentiam mirabili quadam virtute suppleret. Veniens tamen ad locum, armauit se, & intrauit, sed nihil magni illic egit. Ludo verò expleto, quidam ex militibus hospitium eius intrauerunt, & vt secum mitius agere dignaretur deprecabantur: quibus cum dicerent,

Vita VValteri de Birbach.

Quæ est causa petitionis vestræ? Responderūt; Hodie cepistis nos, & rogamus vt bene nos tractetis: VValtero negante, ac dicente, Ego vos non cepi; responderunt; In rei veritate nos hodie dextras vobis dedimus, nos signa vestra militaria ibi vidimus, nos vocem vestram ibi audiuimus. Et cognouit statim hoc actum fuisse gratia beatæ virginis, quam honorauerat in missa. APOLLONIVS: Cùm sit mortale peccatum, ire & exercere torneamenta, quomodo beatæ Virgini placere potuerunt oratio & oblatio VValteri? CAESARIVS: Duo ibi committuntur peccata mortalia, superbia scilicet & inobedientia: superbia, quia fit intuitu laudis humanæ; & inobedientia, quia fit contra prohibitionem ecclesiæ. vnde in torneamentis occisi, extra cœmiteria fidelium sepeliuntur. Cùm autem obsequium prædictæ missæ VValtero potuisset esse meritorium vitæ æternæ, si factum fuisset in charitate, nunc transiuit in mercedem temporalem: opera enim bona, id est, de genere bonorum, temporalibus remunerantur. Homo etiam per illa, vt quidam ex scripturis probant, habilem se reddit ad gratiam suscipiendam. Hoc verum esse, sequens probat exemplum. Cùm alio quodam tempore nundinas illas execrabiles quæreret, & inter multos stans missam audiret, sacerdos vt in canone calicem leuauit, crucem auream sub eius pede conspexit, cui annexa fuit chartula hæc continens verba; Crucem hanc defer ex parte mea, Mariæ scilicet matris CHRISTI, amico meo VValtero militi propè Birbach. quam cùm sacerdos legisset, post completionem missæ, pulpitum ascendit & clamauit; Est ne aliquis hic miles, qui vocetur VValterus de Birbach? Respondentibus quibusdam, ecce iste est; Sacerdos eum seorsum duxit, crucem porrexit,

rexit, & vbi illam inuenerit, vel quis miserit intimauit; quàm lætus suscipiens, in Hemmenrode conuersus, eam Abbati resignauit. Postea Comitissa Hollandiæ, missis honestis nuntijs, eandem crucem sibi dari petiuit, & tali modo obtinuit: Cùm conuentus nuncijs responderet, non possumus eam dare, nisi sit voluntas fratris VValteri, sperantes quod non annueret, requisitus de hoc respondit; Ego nihil proprietatis habeo, penes Abbatem est: sicque dolentes illam miserunt. Cuius aurum tanti fulgoris est, vt omne aurum in eius pallescat comparatione: quam Comitissa inter reliquias suas reposuit, ea vti non audens. Considerans VValterus adhuc in seculo positus, tanta circa se beatæ Dei genitricis beneficia, in tantum in illius amore accensus est, vt in quadam paupere ecclesia, in eius honore dedicata, conscio sacerdote, fune collo suo iniecto, seruum glebæ se illi super altare offerret, soluens singulis annis censum de capite suo, qualem serui orignarij soluere consueuerunt. Et quia propter honorem reginæ cælestis, se tam valdè humiliauit, ipsa suum dilectum etiam glorificauit. Solitus erat in vigilijs omnium solennitatum beatæ Virginis ieiunare in pane & aqua, & sæpè etiam in sextis ferijs, ob reuerentiam sabbati: die quadam seruus ieiunanti vas paruulum fictile cum aqua obtulit, quam in eius manibus diuina virtus in vinum optimum conuertit: qui cùm gustasset, aquam vinum factum, seruum secretè vocauit & arguit, dicens sibi vinum pro aqua ministratum; quod cùm ille negasset, asserens se hausisse aquam de situla, vas recepit, & effudit, sicque aqua purissima impleta, vt securus esset, prægustauit, & obtulit; de quo dum gustasset, sicut prius, vinum inuenit, & mox seruo iratus sic ait; Vt

quid mihi illudis, en secundò vinum pro aqua afferendo? Ad quod verbum stupens seruus, cum iuramentis maximis negauit. Tunc primùm intelligens ex multa misericordia Dei genitricis hoc miraculum circa segestum, eundem seruum adiurauit, ne illud vnquam alicui homini, quoad viueret, manifestaret: ex quo colligitur quòd non cupidus erat inanis gloriæ. Seruus verò, tanti particeps miraculi, frater est Arnoldus, qui cum eo venit ad ordinem, vir sanctus, & multum ordinatus, & in monte Stromberg sepultus. Antequam moreretur, idem miraculum ad Dei gloriam publicauit, timens de thesauro occultato, post mortem reddere rationem. Audiens sæpè dictus VValterus ordinem Cistercienſem beatæ Virgini dedicatum, omnia quæ sunt huius mundi, diuitias videlicet, honores, & amicos, ob illius amorem reliquit, & in Clauſtro, quod alio nomine Hemmenrode dicitur, cuius fama tunc temporis, sicut & hodie, clarissima fuit, habitum regularem suscepit: in quo cœnobio quàm humiliter sit conuersus, quàm feruens fuerit & obediens, & in obsequio beatæ Virginis deuotus, testes sunt omnes monachi eiusdem monasterij. Psalterium verò, hymnos, cantica, & alias de domina nostra orationes plurimas, in probatione didicerat, quæ omnia studiosissimè frequentauit: Missæ quotidianæ Dominæ nostræ, semper interesse voluit, quicquid penè loquebatur, ædificatorium fuit. Quia non solùm verbis, & aspectu, imò etiam odore famæ eius multi ædificabantur, magister hospitum creatus est. Tempore quodam, ductus est ad monasterium spe curationis quidam obsessus, & in hospitio receptus; erat enim rusticus diues satis ac notus, qui cum nullo remedio posset sanari, non reliquijs sanctorum, non orationibus monacho-

rum,

rum, sæpe dictus VValterus auctoritate officij frequenter eum visitans, orationes & rithmos, quos hebat de Domina nostra conscriptos, super caput hominis legit, sacras picturas ostendit, per quæ omnia dæmonem vt exiret adiurauit. Die quadam cùm psalterium super obsessi caput posuisset, obsidens clamans & furens, in tantum hominem, à quo exire cogebatur, turbauit & allisit, vt cadens in terram mortuus diceretur: post horam ad se reuersus surrexit, à diabolo se liberatum clamitās: Conuersus verò, qui curationi huic interfuit, & rusticum furentē seruauit, ista mihi recitauit. Vadens ille sanus in domū suam, post aliquantulum temporis redijt, gratias agens beatę Virgini, eiusq; seruo suo curatori, hoc verbum audiente cōuentu adijciēs; Si nihil esset amplius reliquiarum in monasterio isto, præter hūc sanctum virum, cuius meritis curat⁹ sum, toti loco sufficere deberet. APOLLONIVS: Magna sunt quæ dicis. CAESARIVS: Non solùm dæmones, sed & bruta animalia illius sanctitati obediebant. Erat monasterio poledrus pulcherrimus, & tanti valoris, vt tam episcopus Treuerensis, quàm Dux Lotharingiæ quadraginta, vt puto, marcas argenti offerret pro illo; Species enim optimi dextrarij in eodem erat poledro. Timens conuentus alterum offendere si vni vēderetur, per dominum VValterum, duobus adhibitis Conuersis, eundem equum comiti Hollandiæ gratis transmisit. Venientibus eis in quendam saltū, poledrus equaritiam, id est, gregem equarum, de longè pascere conspexit, qui statim hinniens atq; lasciuiens, ex ducentium manibus se excussit, & cursu velocissimo ad æquaritiam properauit; quem cùm Conuersi insequerentur, equaritia fugiente, magis poledrus ab eis elongabatur: quibus frustrato labore reuersis, ait VValterus; Proce-

damus, equus iste perditus est, nisi S. Maria illum nobis reducat: vix ad duo miliaria processerant, & ecce poledrus velociter recurrens, qui nondum satis domitus fuit, velut ouis mansueta ductorum suorum manibus colla subiecit. Quia notus erat nobilibus terræ, & ab eis, tum propter sanguinis nobilitatem, tum propter vitæ sanctitatem venerabatur, sæpè pro monasterij necessitatibus, contra voluntatem suam, emittebatur. Tempore quodã descendens cũ naue domus, q̃ vinum portabat, cùm in Zelãdiã venisset; orta tẽpestas maxima oẽs terruit, & nauẽ inclinauit. Accessit periculũ periculo; prædones ad eos remigãtes, nauim deprędari conati sũt; & ecce, iusto Dei iudicio, duo vasa, vi ventorũ eiecta, nauiculã subuerterunt. ipsosq́ue prædones in profundum dimerserunt. Acta sunt hæc in vigilia sancti Nicolai post mediam noctem: singuli vitæ suæ timentes, Deo supplicabãt, ipse vero vir beatus de gurgustio nauis egrediens, seruo suo deorsum ducto, confessionẽ fecit, & intrauit: deinde imagine sanctæ Dei genitricis eburnea, quam sẽper penes se habebat, coram se posita, ante illam se prostrauit, & orauit, atque in illa oratione leuiter obdormiuit. Statimque visum ęst ei, quod dominum Arnoldum in Claustro virum sanctum & probatæ vitæ, tẽpore psalmodiæ citharizare audiret, sicque ex ipsa dulcedine vocis expergefactus est: erat enim tempus matutinarum. Intelligens protinus quod vir iustus eadem hora pro ipsis oraret, lætus exiuit, omnesq́ue consolans his verbis ait; Nolite timere, nullum nobis periculum nocere poterit, dominum Arnoldum de sancto Seuerino monachum nostrum audiui citharizantem. Mox virtute diuina, & meritis beatæ Virginis, quam inuocauerat, & iam dicti Arnoldi, tempestas sedata est. Hæc cùm relata fuissent domino Her-

manno Priori, nunc Abbati loci sanctæ Mariæ, statim dominum Arnoldum, horum prorsus insciû, vocauit, & quid in nocte sancti Nicolai infra matutinas cogitauerit, vel quid ibi egerit, interrogauit. Cui ille respondit; Credite mihi ego citharizaui ibi. Quali modo, inquit? Et ille; Quando non possum habere deuotionem, sub cuculla digitos, ad similitudinem citharizantis moueo, & chordas cordis tango, sicque mentis torporem ad deuotionem excito. Et miratus est Prior nimis, audiês hæc. 4. Reg. 3.
Quia vir literatus est, puto exemplo Elisæi hoc eum facere, in quo ad vocem psalterij excitatus est spiritus prophetiæ. Vt enim taceam de fratribus, tantæ fuit compassionis circa pauperes, vt in viam directus, petentes præueniret, ex nummis sibi ad expensas datis illis porrigens. Cùm die quadam scholaris nudipes illi occurreret, & frigus esset, stare eum fecit, & descendit, calceosque extractos illi tribuit, & nouis, quos in sacco habebat, reinduтis, equum ascendit & abijt. Hæc me præsente facta sunt. Discordantes concordabat, inobedientes exorabat, iracundos & impatientes ad cor sæpius reuocauit, tentatos exemplis plurimis, quæ semper ad manum habebat, alleuiauit. Hinc est quod tempore quodam, cùm de quodam verbo conferrem cum illo, in partem me traxit, & ait; Et ego magnas carnis meæ patior tentationes: vt alijs posset mederi, proprias infirmitates illis non erubuit confiteri. Requisitus die quadam à prædicto Priore, sicut ipse mihi retulit, quid in mensa cogitaret, eò quod non intelligeret lectionem, respondit; Ego habeo ibi lectionem meam; quando manducare incipio, retracto mente, qualiter pro me Dei filius sit ab angelo nunciatus, & in vtero Virginis de Spiritu sancto conceptus, sicque primum folium verto: deinde cogito, quomodo angelis concinentibus sit

bûs sit natus, & pannis vilibus inuolutus, in præsepio reclinatus; & ecce perlectum est folium secundum: In hûc modum transcurro circumcisionem, aduentum Magorum, oblationem eius in templo, baptismum, ieiunium, passionem, & resurrectionem, ascensionem, & Sancti Spiritus aduentû, extremumq; iudicium: talis est lectio mea quotidiana, cuius finis, finis est prandij. Quod in tali libro comedens legeret, testabantur lacrymæ, quas in mensa fudit; plus enim delectabatur in sanctis meditationibus, quàm in genu flexionibus, per quas spiritus contemplantis impeditur. Non multas, vt dixi in oratione venias petiuit, sed stans, vel supra genua iacens, erecto vultu cælos respicere consueuit. Antequam Deus eum vocaret de hoc mundo, cuidam monacho, mirifica quædam visio relata est de illo. Existente eo VVilre, quæ domus est ordinis Cisterciensis, cum Abbate suo domino Eustachio, cùm dies esset dominica, totum conuentum idem Abbas post cœnam conuocari fecit: quod cùm factum fuisset, & ipse diceret; Suntne fratres nostri hic omnes? responsum est ei; Omnes domine, exceptis duobus iuuenibus, qui de Frâcia hospites huc missi sunt, qui studiosi sunt valde circa silentium, maximè diebus, quibus communicant. Secundò verò ex parte eius vocati, cùm venissent, & eis Abbas moram improperaret, humiliter se excusantes, consederunt. Sequenti die conuentus à labore rediens, & ante portam facto primo signo nonæ, secundum expectans, senior ex eis cùm stans super fossorium suum se reclinaret, & nonam de Domina nostra diceret, sic stando leuiter obdormiuit; Et ecce ipsam Dei genitricem, diuersorum ordinum personis stipatam, in mira claritate inter se & portam transire conspexit: à qua cùm minimè, quasi ignotus, respiceretur, neque vocaretur, tristis ait

intra

intra se;Hei mihi misero, quare me nō vocat? Quæ cū paululum processisset,miserta illius, monachū familiarius sibi adhærentē remisit,dicēs; Voca monachum illum : quem cum reuersus vocaret,& diceret;Veni Domina nostra vocat te,prę gaudio expergefactus est;intrans,& dominum VValterū cōsiderās, dicebat intra se; Simillimus est monachus iste monacho, per quem hodie Domina nostra in somnis vocauit me,nisi quod cuculla illius grisea, huius autem alba est, & recitauit visionem socio suo. Sequenti die, cùm dominus Abbas & VValterus essent recessuri, & ab eis prædicti iuuenes ad portam vocati,Vvalterusque in sua grisea cuculla staret,alba, quæ sibi fuerat accōmodata, deposita, ait monachus socio;Reuera,iste est monachus,qui vocauit me, vestem cognosco, de persona non dubito.Post dies paucos idem VValterus cœpit infirmari, qui fide & charitate plenus, confessus atque contritus, beata Dei genitrice se vocante, de tenebris transiuit ad lucem, de fide ad speciem,de labore ad requiem, de merito ad præmium, de mundo ad patriam.Ad quam nos perducat Dei filius dominus noster IESVS CHRISTVS ex Maria virgine natus, qui est via in exemplo, veritas in promisso,vita in præmio. Amen.Monachus verò Vilariensis & ipse vocatus, sicut fuerat ei præostensum, interpositis paucis diebus migrauit ad Dominum. Hæc mihi relata sunt à prędicto Abbate Eustachio. Vt autem ostenderet Dominus, quanti apud ipsum esset meriti matris suæ dilectus, signis post mortem ipsum glorificauit. Eodem tempore Vvinemarus de Aldendorp, miles diues & honestus, lecto totus paraliticus decubuit, audiens hominem Dei vnicè sibi dilectum ad Dominum migrasse, mox nuntium ad Claustrum misit, per quē sibi defuncti coturnos transmitti supplicauit;

missi sunt ei noui, & mox remissi, eò quod intellexisset eos domini VValteri non fuisse. Mox per eũdem nuntium boni viri Dei satis veteres mittuntur, quos infirmus cum fide ac deuotione suscipiens, statim vt manus præmortuas imposuit, beneficium ex eis sensit; simile actum est in pedibus; ab illa enim hora, cœpit manus leuare, & pedes erigere, & totius corporis vires, sensim tamen, recipere. Eadem verò calceamenta, ob amorem beati viri, & concessum sibi per illa beneficium, in tantum venerabatur, vt in castro suo capellam ædificaret, atque eosdem coturnos eius altari ligneo, Abbate nostro præsente, includeret. Alius quidem miles periculosum habens apostema in pectore, audiens per prædictos calceos tantam in VVinemaro virtutem factam, vnum sibi transmitti petiuit, per quem, mox vt vlceris locum tetigit, plenè conualuit. APOLLONIVS: Satis mihi iam fateor probatum, quod beata Maria diligentes se diligat & honoret. CAESARIVS: Non solùm suos dilectores ac dilectos ad vitam dirigit æternam, imò frequenter illos etiam ad honores prouehit temporales.

CAPVT XL.

B Virgo sæpe etiã ad honores temporales cultores suos promouet.

POst mortem Abbatis nostri Geuardi, huius præcessoris, qui hodie abbatisat, fuit apud nos sacerdos quidam ætatis decrepitæ Sifridus nomine, spiritum aliquando, vt nobis videbatur, habens prophetiæ: hic multis diebus ante celebrationem electionis, quibusdam secretè prædixerat, quod dominus Henricus, tunc Prior, Abbas esset futurus, & in ecclesia Treuerensi in Abbatem consecrandus. Requisitus vnde hoc sciret, respondit; Dominam nostram vidi ante presbyterium eiusdẽ ecclesiæ, videlicet beati Petri, virgam ei porrigere pastora-

pastoralem. Modum tamen visionis, nemini dicere voluit. Quid plura? Tam concorditer in Abbatem electus est, vt Visitator miraretur, dicens tam vnanimem electionem nō posse esse nisi à Deo; & quia tunc temporis ordines Coloniæ fieri non poterāt, propter captiuitatem episcopi Brunonis, licentiatum est ei à Prioribus, ordinationem suam recipere ab Archiepiscopo Treuerensi Ioanne. Diuulgatum nobis fuerat, quia ordines solennes celebraturus esset apud Confluentiam, sicut & fecit: assumptis secum electus noster quibusdam monachis, qui erant ordinandi, profectus est illuc: & dixi ego in corde meo; Bonus iste homo, ab aliquo spiritu erroris in parte deceptus est. Et quia ea, quæ diuinitus ordinata sunt, mutari non possunt, cùm Dominus Archiepiscopus clericos ordinasset, & valdè fatigatus esset, ait Abbati; Domine Abba, multum sum lassus, in die Palmarum veniatis ad me Treuerim, & libenter ibi vos consecrabo; quod & fecit. Et miratus sum valdè, nihil deinceps dubitans de veritate visionis. APOLLONIVS: Quid si malè se habuerint in prælaturis sic à beata Virgine promoti? CAESARIVS: Sicut ab ea misericorditer exaltantur, ita dictante eius iustitia nōnnunquam humiliantur; & hoc fortè ad bonum suum. APOLLONIVS: De hoc mihi dicas exemplum. CAESARIVS: Exemplum non longè quæram.

CAPVT XLI.

Promotos malè se gerentes eadem B. Virgo humiliat.

MOrtuo prædicto Brunone, & post occisionem Philippi, Ottone iam in regno confirmato, de successore in ecclesia Coloniensi satis tractabatur; Hermannus Decanus Bonnensis, qui vir est, vt nosti, valdè literatus, cùm Deum, eiusque genitricem, sicut ipse mihi retulit, toto

cordis affectu deprecaretur, quatenus tantæ ecclesiæ dignus præficeretur, nocte in visu eadem Virgo beata ei apparens, & librum aureis literis scriptum porrigens, ait; Defer librum istum Episcopo. Nihil aliud in libro continebatur, nisi angelicæ salutationes, id est, Aue Maria gratia plena. Per librum intellexit episcopatum, quem cùm ferre vellet Ioanni episcopo Cameracensi, eò quod tam Rex, quàm ipse illi faueret, probitatem illius cognoscentes, reuocauit eum beata Virgo, dicens; Non Ioanni, sed Theodorico sanctorum Apostolorum Præposito deferas illum. Quod si in episcopatu non se bene habuerit, sicut per me illum adeptus est, ita per me illo priuabitur. Sēper in eius obsequio idem Theodoricus deuotus fuerat, &, sicut * mihi notum est, quotidie missæ eius quotidianæ vult interesse, nummum offerens singulis diebus. Tempore electionis, cùm Rex pro episcopo Cameracensi intercederet, eiq; ab electoribus responderetur, quod idioma terræ ignoraret, cessauit. Hoc ipsum prædixerat præfatus Hermannus. Tunc electores, personis quatuor vota sua cōmiserunt, à quibus Theodericus in Antistitem electus: qui post dies paucos, à malis consiliarijs in tātum deprauatus est, vt modicam haberet differentiam inter personas laicas & ecclesiasticas, inter rusticos & monachos. Æquè ab his, vt ab alijs telonia recipiēs, indebitis exactionibus vtrosq; grauans. His alijsque actibus malis Dei genitrix irritata, egit, sicut ex superiori visione colligitur, vt indignè satis à Moguntino deponeretur, episcopo æmulo eius per electionem substituto. APOLLONIVS: Quod durus fuerit ordini nostro in episcopatu, satis intellexi. CAESARIVS: Idcirco meritò ab illa deiectus est, quæ ordinis est aduocata. Tanta illi cura est de ordine, vt etiam eos, qui detrahunt

* al. sibi.

trahunt illi, ſine correptione non tranſeat, verbi gratia.

CAPVT XLII.

COLONIAE ſcholaris eſt penè quatuordecim annorum, cuiuſdam ciuis filius, & eccleſiæ ſanctæ Mariæ in Capitolio canonicus; iſte miro modo ordinem noſtrum diligebat. Hoc anno, cùm naues ordinis per Zelandiam timore prædonum tranſire non auderent, rumor venit Coloniam, quod omnes eſſent deprædatæ: & dixerunt quidam; Iuſtè actum eſt cum eis, monachi auari ſunt, mercatores ſunt, Deus illorum auaritiam ſuſtinere non poteſt. Huiuſmodi verbis prædictus puer in tantum iratus eſt, vt odio aduerſus ordinē concepto, religioni detraheret, nec æquo oculo monachum, ſiue Conuerſum reſpicere poſſet. Nocte quadam in ſomnis ante imaginem Dei genitricis ſibi ſtare videbatur, quem cùm illa ſeuerius intueretur, & puer tremeret, faciem ab eo auertit, ſic dicens; Male puer, optimis amicis meis, quos habeo in toto mundo, maledicis & detrahis. Quod verbum ille bene intelligens, & ex terrore euigilans, amorem extinctum, gratia beatę Virginis in eius corde reaccendit. Quod autem Virgo pijſſima ſpernentes ſe quandoque puniat, & humiliet, exemplis duobus tibi oſtendam. Alia me meͤmini tibi dixiſſe ſuperius de inuaſoribus poſſeſſionum loci ſanctæ Mariæ, quos humiliauit, & adhuc humiliare non deſinit. *Detrahentes ordini Ciſtercienſi corripit.*

CAPVT XLIII.

ANNO præterito duo milites germani, miniſteriales Palatini Comitis Rheni, ex quibus vnus Sybodo, alter Baldemarus vocabatur, multis ſecum aſſumptis, armata manu venerūt in vil- *Spernentes ſe punit B. Virgo.*

ita gestis, dicebat mulier quædam VValramo; Domine, ecce capita prædonum istorum quiescunt in tali loco; recesserant enim modicum à villa in cortem quandam illic dormientes. Mox illuc omnes diuertentes, cùm sepes, & portam cortis inciderent, signumque militare VValrami clamarent, & hoc intimaretur Sybodoni, ille territus, cùm fugere vellet, surgere non potuit, neque pedem mouere de loco: cui cùm Baldemarus diceret: Surge frater, fugiamus, respondit ille; Tu fugias frater, ego enim fugere non valeo, quia super genua mea, quasi massam plumbi sentio; ad quod ille; Nec ego fugiam tecum volens manere, sicq; ambo capti sunt & occisi, soluentes pœnam sacrilegij in Dei genitricem commissi. APOLLONIVS: Satis manifesta fuit vindicta hæc concordans visioni, & pœnę factę in VVilhelmum de Helpenstein, sicut dictum est superius in capitulo septimo. CAESARIVS: Non solùm matris iniuriam Christus vindicat in operibus malis, sed etiam in verbis contumeliosis.

CAPVT XLIIII.

LEgitur in libro miraculorum Clareuallis de duobus lusoribus terribile quid; cùm vni malè succederet, fortunæ alterius inuidens, vt furori suo satis faceret, in Deum euomere cœpit verba contumeliosa: quem socius eodem maligno spiritu afflatus compescens, ait; Sile, tu enim nescis maledicere, statimque Deum nimium blasphemans, cùm in matris eius iniuriam erumperet; vox desuper audita est; Meam iniuriam quocunq; modo sustinui, matris autem meæ contumelias nequaquã potero tolerare; moxque super ipsam tabulã vulnere visibili percussus, spumans expirauit. Et quid dicam de verbis contumeliosis, cùm etiam

Blasphemãs B. Virginem punitur.

ſtultiloquia, ſine felle, malitiæ, contra ſanctæ Dei genitricis imaginem prolata, nouerim in præſenti acriter ſatis punita?

CAPVT XLV.

Stultiloquium contra eandem, plectitur.

IN capella caſtri Veldenſis, quædam vetus imago eſt beatæ Virginis, in ſinu tenens filium, non quidem per opus bene formata, ſed multa virtute dotata: Matrona quædam eiuſdem caſtri, quod ſitum eſt in diœceſi Treuerenſi, die quadam in capella ſtans, ipſamq́; iconam reſpiciẽs, & ſcripturæ indignans, ait; Vt quid hic ſtat vetus hæc rumbula? Beata verò Maria, mater miſericordiæ, fœminam ſtultiloquam, nõ vt arbitror apud filium accuſans ſed pœnam proculpa futuram, alteri cuidam matronæ prodicens, ait: Quia domina illa, nomine eam deſignans, vocauit me veterem rumbulam, ſemper miſera erit quoad viuet. Poſt paucos dies, ab omnibus ſuis bonis mobilibus & immobilibus à filio proprio eiecta, miſerabiliter ſatis vſque hodie mendicat, pœnam luens ſtultiloquij. Ecce ſic beata Virgo diligentes ſe diligit, & honorat; contẽnentes ſe, punit & humiliat. APOLLONIVS: Si ſacras imagines contemnentes tantam incurrunt pœnam, puto quod venerantes illas, magnam mereantur gratiam. CAESARIVS: Hæc in ſequentibus plenius cognoſces.

CAPVT XLVI.

Veneratio ſacrarum imaginum vtilis, & Deo grata eſt.

IN prædicto caſtro, matrona quædam habitat honeſta ac deuota, nomine Iutta. Hæc eſt illa, cui beata Virgo verba probroſa in ſuam iconam prolata, conqueſta eſt: & meritò, ſummo enim honore eandem imaginem veneratur, ſalutationes, orationes, multaſque venias coram illa faciens. Tempore quodam, cùm filiã paruulã in villã proxi-

proximam nutriendam tradidisset, & infantula iam triennis in area luderet, lupus ludentem, quibusdam aspicientibus, illam per gulam rapuit, raptamque in dorsum suum mittens, syluas vicinas petiuit: quem aliqui cum clamore insecuti, sine ereptione puellulæ, tristes sunt reuersi: ex quibus vnus in castrum cucurrit, & matri, in mensa se déti, raptum filiæ nuncians, ait; Domina, lupus comedit filiam vestram. Cui illa, turbata nimis, respondit; Certè lupus non comedit filiam meam: mox tamen mensa amota surrexit, & in multa cordis amaritudine capellam intrans, imaginem Saluatoris de sinu matris euulsit, stansque contra illam cum multis lacrymis in hæc verba prorupit; Domina, nunquam rehabebitis puerum vestrum, nisi mihi incolumem restituatis puerũ meum. Mira humilitas reginæ cœli, quasi timeret carere filio suo, si mulier non rehaberet filiam, lupo protinus imperauit, & ille puellã dimisit. Insecuti sũt plures de villa lupi vestigia, cum puellæ reliquias ad tumulandum quærerent, iuxta quoddã frutetũ illam deambulantem repererunt; cui cũ dicerẽt, Vnde venis bona filia? respondit illa; Mummart momordit me, vestigia enim dentium lupi in gutture eius, cuti superficie tenus incisa, apparuerunt, in testimonium tanti miraculi ad hoc reseruata. Tunc filiam ad matrem ducentes, mox vt illam vidit sanam, effecta lætissima, cum gratiarum actione ad imaginem sacram cucurrit, & puerum suum ei restituens, ait; Quia restituisti mihi filiam meam, en tibi restituo filium tuum. Hæc mihi relata sunt à sæpe dicto Hermanno Abbate loci S. Mariæ, qui puellam vidit, & à matris ore, quæ dicta sunt, audiuit. Cum adhuc Prior esset in Hemmenrode; & firmum haberet propositum resignare prioratus

officium, prædicta matrona ab Abbate eius, domino Eustachio, quem hospitio receperat, vt sibi cũ transmitteret petiuit, & obtinuit: quem ante imaginem Dei genitricis ducens, ne officium suum resignaret admonuit; Deo, inquit, nõ placet, si resignaretis: cui cùm ille diceret, Vnde hoc nostis? respondit illa; Nemo mihi hoc reuelauit, nisi domina ista, digito imaginem ostendens. Multa siquidem eidem deuotæ fœminæ per sacram illam imaginem reuelantur, plurima per illam beneficia consequitur. APOLLONIVS: Nesciui hactenus tantas esse consolationes in imaginibus Sanctorum. CAESARIVS: Multas sancti in suis, & per suas imagines, virtutes operantur, maximè in illis locis vbi venerantur: nunquid non recordaris iuuenis apostatę iuxta Floreffiam, qui per imaginem beatæ Virginis consecutus est indulgentiam? similiter & sanctimonialis, quæ ab eius imagine alapa suscepta, periculosam euasit tentationem? APOLLONIVS: Vtriusq; bene memini, primi videlicet miraculi in distinctione secunda cap. 12. & secundi in distinctione præsenti ca. 33. & stupor inuadit me, cum in lignis audio vocem ad loquendum, manus ad feriendum, corporis incuruationem, erectionem; sessionem, & reliquos motus vitales. Magis hęc admiror, quàm loquelam asinę contra Balaam, illa enim animam habebat motabilem; in lignis, lapidibus, sine metallis, nullus spiritus est. CAESARIVS: Diuinus spiritus in creatura est per essentiam, & per potentiam, cui nihil impossibile est, & nihil miraculosum, qui ad honorem sanctorum suorum hæc & huiusmodi similia quotidie operatur. De imagine verò beatæ virginis referam tibi quandam visionem mirificam, quæ ante hoc triennium facta est.

CAP-

CAPVT XLVII.

IN introitu Frisiæ, iuxta ciuitatem Gruningen, cœnobium quoddam sanctimonialium ordinis nostri de nouo constructum est, vocabulo Iesse: quæ dicturus sum, à Priore loci eiusdem audiui, & circa idem tempus imaginem ipsam vidi, & missam coram ipsa celebraui: est enim opere angelico decenter exsculpta, effigiem representans beatæ Virginis filium in gremio tenentis. Die quadam cùm custos candelam, quæ ante illam ardebat, dicta missa extinxisset, & duo carpentarij oratorium, propter opus suum intrantes, illam reaccensam reperissent, dixerunt Priori, Domine, nisi moneatis Custodem, vt cauta sit circa extinctionem huius candelæ, oratorium perdetis; omnia enim lignea sunt, altare scilicet, candelabrum, parietes. Vocata est illa, & culpata, negauit, & extinxit. Carpentarij denuò ingressi, cùm prædictam candelam rursum ardere viderent, & mox hoc Priori prodidissent, iratus durè satis inuectus est in illam: qui certus effectus ex verbis eius de extinctione, iussit ne deinceps extingueret illam, scire volens quid portenderet. Tota illa die, & sequenti nocte, coram imagine prædicta ardebat candela, & in manê, vix ad longitudinem dimidij articuli manus, fuerat consumpta. In festiuitate beati Andreæ Apostoli, cùm vnus ex præfatis carpentarijs vir simplex ac deuotus, modò in eodem cœnobio conuersus, ad missas staret, & sacerdos euangelium inciperet, imago Saluatoris, ipso intuente, de sinu matris, in quo sedebat, se erigens, coronam de capite eius tulit, eamque suo capiti imposuit; dicto verò Euangelio, cùm ventum fuisset ad illum locum symboli; Et homo factus est, coronam materno capiti restituit, & rese-

resedit. Hæc cùm simplex ille homo vidisset, & de nouitate visionis expauisset, ait intra se; Melius est vt taceas; si dixeris, non creditur tibi. Cumque in festo sancti Nicolai eandem visionem, eodem modo, quo prius, vidisset, diuinam timens offensam incurrere, si taceret, Priori visa per ordinem recitauit: & quia locum repositionis coronæ exprimere non poterat, vt pote laicus, interrogatus de hoc respondit; Quando nominata fuit Maria. Mox Priori occurrit, quod in festo confessoris, ecclesia Credo in vnum Deum, dicere non consueuerit: vocansque socium suum ait; Dixistis vos missam in conuentu in die sancti Nicolai? ipse tunc domi non erat: respondente illo; etiam: subiunxit, dixistis, Credo in vnum? Dixi, inquit: & Prior; nō rectè fecistis, non enim Apostolus fuit. Ad quod verbum ille respondit; Certè ego sanctū Nicolaum æqualem habeo multis Apostolis, sicque Prior de visione certificatus est. APOLLONIVS: Mysterium huius visionis nosse desidero. CAESARIVS: Diadema regiū videtur hoc loco signare carnē Virginis gloriosā, quam de semine traxit regio, Christus verò coronam maternam capiti proprio imposuit, cùm per sacramentum incarnationis carnē de Virgine sumptam, suæ diuinitati vniuit. Vnde ad considerationem tanti mysterij Spiritus sanctus nos inuitans, dicit in Canticis Canticorum; Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem, id est. Christum verum pacificum, in diademate, hoc est, carne humana, quo coronauit eū mater sua, Virgo Maria, in die desponsationis eius, quādo angelo nunciante, in eius vtero cœlestes celebratæ sunt nuptiæ inter naturā diuinam & humanam. Per hoc autem, quod ad illa verba; Et homo factus est, coronam materno capiti reposuit, dicere videbatur; Mater, sicut ego

Cant. 3.

per te particeps factus sum humanæ substantiæ, sic tu per me particeps facta es naturæ diuinæ; Christi enim, qui Deus est & homo, corpus sumus & membra. Hæc de perfectorum consolatione dicta sint per sacram eius imaginem. Audi nunc aliud genus consolationis de hoc quod in exordio huius distinctionis dictum est, apud ipsam esse electuaria confortatiua.

CAPVT XLVIII.

FVit in ordine nostro quidam physicus, magis habitu, quàm actu monachus, occasione medicinæ per prouincias discurrens, & vix vnquam, nisi in præcipuis festiuitatibus, ad monasterium reuertens. In quadam sanctæ Dei genitricis solennitate, cùm nocte staret cum alijs ad psallendum, ipsa Virgo beatissima, multa claritate circumfusa, chorum, ipso vidente, intrauit, psallentes circuiuit, & de pixide, quam in manu portabat, electuarium per cochlear hauriens, singulis in os mittebat; ad ipsum verò veniens, cùm pertransiret & diceret, tu de meo electuario nô indiges, quia medicus es, & plurimas tibi impêdis consolationes, ille tristis transeuntem oculis sequebatur, culpam recognoscens. Ab illo tempore, non nisi per obedientiam coactus de monasterio egredi cōsensit, & omnes corporales consolationes sibi temperauit. In proxima sua solennitate, Domina nostra prædicto modo famulos suos visitans, postquam ad medicum venit, gradum fixit, & ait; Quia te emendasti, tuis medicamentis mea præferens, ecce de meo electuario, sicut ceteris, tibi impertior: de quo vt gustauit, mox tantū dulcedinis ac deuotionis concepit, vt deinceps stabilis in congregatione maneret, & omnia carnis commoda tanquā stercora reputaret. Electuariū istud gratia deuotio-

B. Virgo confortat cultores suos.

uotionis intelligitur, cuius virtute psallentes confortantur, cuius dulcedine labor vigilarum vertitur in delicias: huius species aromaticæ sunt, memoria compunctiua dominicæ conceptionis, natiuitatis, & reliquorum sacramentorum Christi, quæ omnia melliflua spe futuræ retributionis condiuntur, & meritis beatæ Virginis psallentibus infunduntur. APOLLONIVS: Placet quod dicis.

Cant. 1. 4. CEASARIVS: Quod apud beatam genitricem Dei vnguenta sint sanatiua, testatur spōsus in Canticis dicens: Meliora sunt vbera tua vino, odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Et in alio loco in persona illius; Sicut cinnamomum & balsamum aromatisans, odorem dedi &c. Quantæ virtutis & gratię eadem sint vnguenta, sequens declarabit exemplum. Eccli. 24.

CAPVT XLIX.

Contigit ante annos paucos in quodam cœnobio sanctimonialium ordinis nostri, satis mihi noto, res valdè delectabilis: est ibi quædam soror, & ipsa mihi nota, vitæ probabilis, multumque feruens in obsequio beatæ Virginis; hæc cùm in genuflexione, nimio impellente feruore, tempore quodam genu vel tibiam vulnerasset, atq; meridie in infirmatorio dormiret, visa est in somnis ei astare beata Virgo Maria, pixidem vnguenti portans in manu sua, immisitque digitis, de eodem vnguento perunxit vulneratā tibiam virginis: statim tanta fragrantia adfuit, vt sorores in proximo dormientes, odore illius excitatæ surgerent, & ad lectum eius veniētes, eò quod maior ibi sentiretur virtus odoris, dormientem excitarent. Cui cùm signassent quis, vel vnde esset odor tantus, illa causæ non ignara, immò per eadem signa iam de veritate visionis certior effecta, nihil illis dicere,

vel

vel signare voluit, tantum innuens, vt irent dormitum. Quæ cum sursum obdormiuisset, iterum affuit mater Domini, secum illam per visionem ducens in pomarium, cui manum sub mento ponens, dixit; Modo dimitte te super genua tua: quod cum fecisset, Domina nostra subiunxit; De cætero sic modestè, & disciplinatè debes petere veniam, instruens illam, & adiecit; Singulis diebus sequentiam, Aue Dei genetrix, mihi ad honorem dicere debes, & ad singulos versus veniā petere; multū enim in ea delector. Sāctimonialis vero euigilās, vt experiretur si esset aliquis in visione effectus, tibiam conspexit, quā non sine multa admiratione sanatam inuenit. APOLLONIVS: Quantum ex hac visione conijcio, minus placet beatæ Virgini in orationibus feruor indiscretus, & in genu flexionibus motus indisciplinatus. CAESARIVS: Non contradico, vt enim de persona beatæ Dei genitricis taceam, nomen eius non tam sententijs, quam viuis exemplis dulce super mel ostendam.

CAPVT L.

IVxta ecclesiam sancti Seuerini in Colonia, inclusus quidam habitabat Marsilius nomine, in Tuscia ad sanctum Sebastianum quandoque episcopus, & tempore schismatis, quod fuit inter Alexandrum & Paschalem, ab ipso Alexandro depositus: hunc cum matronæ ciuitatis frequentarent, & vna ei confessa fuisset, quod dominæ nostræ nomen dicere non posset sine quadam mira dulcedine, de causa tantæ gratiæ requisita respondit; Singulis diebus in honore eius quinquaginta Aue Maria, cum totidem venijs dicere consueui, per quæ tantam dulcedinem merui, vt omnis oris mei saliua orationis tēpore in *B. Mariæ nomen dulcissimum esse.*

CAPVT LII.

IN domo quadam Hispaniæ ordinis nostri, quæ *Pumanne vocatur, duo adolescentes sunt conuersi, & tam laudabiliter in ea conuersati, vt vita illorum esset alijs in exemplum: ex quibus vnus in obsequio beatæ Virginis ita feruens extitit ac deuotus, ita in horis eius decantandis morosus & intentus, vt non solùm in singulis versibus, sed etiam in singulis verbis memoriam ipsius haberet, sicque horam horæ cum maximis laboribus penè continuaret. Qui cùm annos decem & septem fecisset in ordine, grauiter infirmatus est, & ministrauit ei socius suus ex licentia Prioris: sciens eum virum sanctum, & in seruitio Dei genitricis deuotissimum, vt aliquid sibi diceret ad ædificationem intuitu mutuæ charitatis flagitauit; cui cũ ille nihil negare posset, nec vellet, respõdit; Heri Domina nostra visitauit me, & quia die septimo ad dominum sum migraturus, prædixit, & adiecit; Quia præ cunctis mortalibus mihi intentius seruiuisti, & ego tibi faciam quod nõdum alicui feci; collumque meum brachijs suis stringens, dedit mihi osculum. APOL. Hęc legentibus, oriri potest scrupulus, quia superius dictum est capitulo tricesimo tertio, quod tẽtato osculum dederit. CAE. Visio ista, illam tempore præcessit. Cùm autem agonizaret die & hora prædicta vir sanctus, Prior dormiens, cellam, in qua iacebat, turbam candidatorum introire vidit, qui se propter animam illius deducendam aduenisse dicebant. Statimque ad percussionem tabulæ excitatus, surrexit & accurrit, & quia cœlestis esset exercitus, à quibus deuotus genitricis Dei famulus foret deducẽd*, minimè dubitauit. Hęc dominus Arnoldus Abbas Cisterci-

B Virgo moriẽtibus assistit.

*al Pumerane.

Cistercienſis, Treueri poſitus, multis recitauit, dicens veraciter in domo, in qua prius Abbas fuerat, geſtum.

CAPVT LII.

IN Clauſtro, quod vulgari nomine Hemmenrode dicitur, Conuerſus quidam fuit vocabulo Hermannus, nemorali aratro cuiuſdam grāgiæ deputatus: erat autem ſinceriſſimæ vitæ, & multas à Domino conſolationes ſecretò percipiebat, ex quibus perpaucæ ad noſtram peruenerunt notitiam. Is in officio ſuo habebat inter alios boues, iuuencum ferocem ac ſuperbum, quem ad opus vix, ac nullatenus ſine magno labore adducebat: hunc ergo cum vice quadā iugo vellet colligare, & modis omnibus recalcitrantē nequiret cōpeſcere, cōmotus animo in ſyluā, diuertit, & fuſtē ad rebellem taurum feriendū incidit: cui minaciter cum vecte venienti, neſcio quo ſpiritu ductus, taurus occurrit, pedibuſque eius proſtratus, licet non verbis, geſtu tamen humiliati corporis veniam flagitauit. Quo viſo vir Dei placatus ait; Miſericordiam quæris, miſericordiam tibi non denegabo, ſurge, & caue ne me de cætero inquietes. Ab illa autem die taurus idem omnem depoſuit feritatem, adeò vt in gratia manſuetudinis nullo coniugalium ſuorum inueneretur inferior. Idem frater alio tempore, cùm diuinis laboribus fatigatus, poſt completorium pauſaturus in ſuo ſtrato ſe collocaſſet, ſubitò recordatus eſt quod ipſo die vnam horam, quam decantare ſolebat in honore beatæ Virginis, præ inſtantia occupationis diſtulerat, & dilatam obliuione intercedente neglexerat: exilijt ergo de ſtrato ſuo, vt quod neglexerat, vel tunc ſuppleret: ſed eius miſerante labores, Domina mundi repentè aſtitit ei, imperans vt quieſceret,

ret,& ipsa proeo horam neglegdtam supplere deberet. Quando autem Dominus Deus iustam laboribus eius remunerationem reddere decreuit, immisit ei infirmitatem corporis, sed animi gaudium,& consolationem spiritus non subtraxit. Igitur cùm per aliquot dies ægrotasset, venit Abbas Gisilbertus, tam eum, quàm cæteros infirmos visitare;cui cùm diceret, Non erubescis frater Hermanne, quod frater Godefridus erit Prior tuus in regno cœlorum? demonstrato quodam Conuerso ibidem infirmo, qui triennium vix perfecerat in ordine;respondit; Non domine,sed quicquid boni ei Deus facere voluerit,bene cupio ei. Dixit ei Abbas; O tu semper rides: facies enim eius naturaliter quasi ad ridendum disposita erat; habe licentiam eundi ad chorum,& ad opus tuum. Respondit; Ego ibo quò Deus voluerit.& quò,inquit,ibis? Respondit,ad regnum cælorum.Quando ergo,ait,morieris? At ille ait; Post biduum: nam & tertia post hanc diem incipiente missa hic ero, & incipiente euangelio hic adhuc ero, sed antequam finiatur, in regno cœlorum ero,& videtur mihi hoc triduum prolixius esse,& amplius me grauat, quàm totum tempus vitæ meæ,quod feci super terram. Vnde,inquit,ista nosti? Respondit ille; Beata Virgo domina nostra hic fuit, & consolata est me: sed & ego raptus sum in cœlum,vbi videre merui beatitudinem, quam Deo largiente habiturus sum. ab illo ergo die, frequentissimè eum Abbas visitauit. Iam aduenerat dies tertia, & instante hora missæ, accessit ad eum felicis memoriæ frater Theodericus de Cellario, minister eius, & dixit;Frater Hermanne,potero ne ego ire ad missam? erant enim dies quadragesimæ: qui ait, Non, finite alios ire, vos autem manete mecum, & præparate aquam calidam vnde lauari debeam,& post

paulu-

paulalum sternite mattam, & aduocare duos fratres, qui vos adiuuent, tempus est migrandi. Pulsata igitur tabula, circa principium euangelij, conuentus occurrit, & ipse Abbas inter primos, sicque sancta illa anima, sicut prædixerat, ante finem euangelij soluta est. APOLLONIVS: Non miror si iustus desiderauit mortem, quem auctrix vitæ consolata est ante mortem. CAESARIVS: Non solùm præsentia eius infirmis dat fiduciam moriendi, sed etiam morietibus risum excitat, qui est signum magnæ lætitiæ.

CAPVT LIII.

Conuersus quidam, adolescens ætate, Friso natione, in Lucka, cuius supra memini, grauiter infirmabatur: deductus ad extrema, in ipsa agonia, sicut mihi retulit monachus, qui vidit, & præsens fuit, ridere cœpit; cui cùm diceret vnus ex circumsidentibus; Paule, hoc ei nomen erat, cur modò rides? respondit; Cur non rideam? ecce Domina nostra præsens est, & iam animam meam suscipiet. Videtur mihi in isto versiculus poetæ impletus: Incipe parue puer risu cognoscere matrē, Puer erat virtute idem Conuersus, quia simplex & purus; paruus, quia humilis & mansuetus. Haud dubium, quin beata Virgo morienti maternos exhibuerit gestus; quia non risum, sed timorem, vultus excitat seuerus.

Virg. Eclog. 4.

CAPVT LIIII.

SIMILE contigit Coloniæ in Ecclesia sancti Mauritij: cùm quædam sanctimonialis bonæ vitæ, in extremis ibidem laboraret, & sorores morientem circumstarent, illa serenata facie subridendo, cunctis audientibus in hæc verba prorupit:

rupit:

rupit: Bene veniat dulcissima domina mea, bene veniat: sicq; repressis labijs expirauit. Multum enim illam diligebat, vnde & in hora illa terribili dilectam videre meruit, visam salutare, atque per eam, & cum ea, cœlestem thalamum intrare. APOLLONIVS: Spero quod dæmones, qui etiam viris sanctissimis in exitu nimis sunt importuni, in præsentia tantæ maiestatis subsistere non possunt. CAESARIVS: Hoc tibi ostendere volo per exemplum.

CAPVT LV.

CIRCA hoc triennium, monachus quidam VVernerus nomine in Eberbacho defunctus est, ætate quidem adolescens & imberbis, sed mente canus: hic cùm ante horam exitus sui, sicut ab eius Abbate didici, dęmones circa se videret, illorum importunitate valdè turbatus clamare cœpit; Sancta Maria libera me ab istis vilissimis, crebrius hoc repetens. Audientes huiusmodi clamorem, hi qui circa eum erant, satis mirabantur, scientes eũ esse taciturnũ, & vix ad interrogata respõdere. Postmodum respirans & inclinans ait; Bene veniat charissima domina mea, bene veniat, moxq; manum contra dæmones leuans, & eis insultans, subiuxit; Modò iacete vos ibi, modò iacete vos ibi; sicq; post modicum, placido vultu expirauit, angelis gaudium faciens in cœlo, sed non modicum dolorem fratribus in monasterio; fuerat enim adolescens bonus & disciplinatus, virgo corpore & mente. Nec dubitandum est, quin in aduentu reginæ cœli, omnis illa turba spiritum malignorum impulsa sit & deiecta, sicut in ortu solis dispergitur nebula matutina. APOLLONIVS: Si Domina nostra clementissima, in morte peccatoris, sicut supradictum est cap. ix.

sola

sola sua misericordia dæmonum cachinnos compescuit, non miror, si in obitu huius iusti terrores illorum indebitos repressit. CAESARIUS: Bene sentis; dignum erat, vt mater totius castitatis, etiam ante mortem, in suo famulo tam iocunda visitatione remuneraret virtutem virginitatis. Nec hoc miror de perfecto monacho, cùm ob eandem virtutem, nouerim suam præsentiam, cuidam seculari clerico morienti Dei genitricem exhibuisse.

CAPUT LVI.

QVidam canonicus maioris ecclesiæ in Colonia, cùm in extremis ageret, beatam Mariam præsentem vidit, & agnouit: quam visionem cùm circunstantibus recitasset, alapam sensibilem inuisibiliter recepit. APOLLONIUS: Quæ fuit ibi culpa? CAESARIUS: Puto quia inanis gloria, quæ mox per eandem alapam est sanata. Vocabatur Albertus, & licet corpore fuerit castus, satis tamen extitit secularis & delicatus, atque in vestibus curiosus. Ne tamen causari possis, quod vniuersorum Domina tantùm claustralibus virginibus, vel continentibus decedentibus, suam præsentiam visibiliter impendat, eosque ad vitam æternam perducat, personam laicam, & vxoratam tibi proponam.

CAPUT LVII.

CIuis quidam de Tulpeto, vir honestus, Cuno nomine, in hac extrema expeditione signatus, cum alijs peregrinis ad mare vsque peruenit: ibi grauiter infirmatus, cùm moriturus esset, cœpit mirabiliter iocundari: requirentibus socijs de causa lætitiæ, respondit; Quare non gaudeam? ecce Domina nostra sancta Maria hic præsens est, &

est, & hæc mihi dixit; Cuno quia reliquisti vxorẽ, filios, & omnia tua, propter honorem filij mei periculis te exponens, ego bene & plenè retribuam tibi: qui statim exclamauit; En video cœlum apertum, & in eo sedem mihi præparatam, ad quam celerius sum ascensurus; moxque sacro oleo postulans se inungi, & viatico Dominici corporis muniri, hominem peregrè deposuit, &, sicut verus peregrinus, in cæle sti patria laboris sui præmium suscepit. APOLLONIVS: Non miror, si homo iste iustus, vel potiùs per crucis signationem iustificatus, tam mirifica vidit, & promeruit, sed, si nosti, dic vnde mirer. CAESARIVS: Duo tibi dicam exempla diuinæ pietatis, eiusque genitricis, quæ te non solum in admirationem, imò etiam in stuporem meritò conuertant.

CAPVT LVIII.

Miles quidam nobilis, sed criminosus, tempore quodam ab inimicis suis captus est, & quia mortales erant inter eos inimicitiæ, visum est eis expedire, vt in instanti occideretur: cernens vir nobilis sibi mortem imminere, & nullum adesse remedium vitæ, supplici voce dixit ad illos; Rogo vos intuitu Dei, vt ad modicum mortẽ meam differre dignemini, quatenus alicui sacerdotum, peccata mea possim confiteri. Responderunt illi; Non esset nobis hæc dilatio tuta; & contingere posset, vt cognati & amici tui venientes, eriperent te de manibus nostris, & esset error nouissimus peior priore. Cui cùm præcepissent, vt se prosterneret ad decollationem, dixit hoc verbum; Deus tu scis voluntatem meam; & subiunxit; Animam meam commendo Virginis filio: sicque decollatus est. Erat tũc temporis obsessus quidam in vicinio, cui cùm dicerẽt quidam, audita morte

tanti tyranni; Modò magnum habetis gaudium, propter animam militis illius facinorosi: lugubri voce respondit; Nequaquam, vnum enim verbum moriens protulit; propter quod saluatus est. Haud dubium, quin ope beatæ Virginis, cuius filio animam occidendus commisit, pœnis gehēnæ sit subtractus, & cum latrone confitente paradisi gaudijs addictus. Aliud tibi referam, vnde amplius mireris, quod mihi Abbas ordinis nostri retulit, circa hoc quinquennium dicens illud contigisse.

Luc. 23.

CAPVT LIX.

IN vicinia ciuitatis Tridentinæ, sicut mihi retulit quidam Abbas, latro nominatus versabatur, à quo multi deprædabātur; & qui se defendere voluerunt nec potuerunt, occidebantur: hic cùm die quadam monachum quendam ordinis nostri obuium haberet, sperans quod pecuniam portaret, ait; Nisi voluntariè sequaris me, occidam te. quem cùm monachus sequeretur, & quæreret in via, quis esset, vel quid operis haberet? respondit ille; Ego sum latro ille famosus, nomen suum exprimens. cui cùm monachus diceret: Iam incipitis canescere, & non timetis animæ vestræ? respondit ille; Non plus quàm pecus. & tacuit monachus: veniens in speluncam illius, ait intra se; Si posses hominem hunc conuertere, magnum Deo præstares obsequium, dixitq; ad latronem; Si licet mihi aliquid vos interrogare? respondente illo, licet; monachus subiunxit, Qualis extitit vita vestra à principio? Respondit ille; Pessima; quando puer eram, cum omnibus meis coetaneis cōtendebam; factus adolescens, furtis operam dedi; deinde in virum proficiens, latrocinia exercui, in quibus adeò profeci, vt hodie caput & magister sim omnium latronum huius prouinciæ. Ad quod monachus; Nunquid

quid non timetis pœnas æternas, huiusmodi operibus præparatas? Dicente illo; De anima, nulla mihi quæstio est, eò quod perdita sit. Monachus respondit; Quid si possem vobis ostendere viam salutis, velletis mihi acquiescere, nec ne? Ait latro; Etiam vobis consentirem. & ille; Ieiunate vnum diem in hebdomada in honore sanctę Mariæ genitricis Dei, & nullum in illa lædatis, & sciatis pro certo, quia gratiam apud filium vobis obtinebit. Respõdit latro; Hæc reuera faciam, & iam voueo, nihil ea die comedam, nullum deprædabor, nullum lædam, elegitque diem sabbati, nihil in illo mali operans, imò plurimos à sociorum manibus deprædandos, siue occidendos, ob honorem beatæ Virginis eripiens. Eodem tempore, Tridentum ab hostibus per circuitum infestabatur; & exeuntes satellites ciuitatis, cùm hostes die sabbati insequerentur, iam dictum latronem, inermem propter sabbatum, cum cæteris cœperunt: & cùm esset fortissimus, non se defendebat, cùm caperetur, non se excusabat, nec loqui voluit interrogatus cũ duceretur. Veniens in ciuitatẽ, mox vt cognitus est, patibulo adiudicatus est. Nutu tamen, vt creditur, B. Virginis, super pulchritudinem corporis eius iudices moti; in hoc cõuenerũt, vt prouincia abiurata, viueret: quod cũ ille abnueret, & diceret; Non faciã, melius est.n.vt hic peccata luam, quàm in futuro; responderunt; Sine tũc vt decolleris; Nõ curo, inquit, qualis sit pœna, dummodo occidar. & illi; Vis vt vocetur tibi sacerdos? respondit; Non est necesse, omnes enim Christiani estis, omnibus vobis peccata mea confiteor. quod cùm fecisset cũ multa contritione, nihil se boni vnquam fecisse testabatur, præter illud ieiunium, quod à monacho didicerat. sicq; extra ciuitatem decollatus est, & in eodẽ loco sepultus. Nocte eadem, vigiles, portarũ circa

Non contemnitur confessio sacramentalis, sed maior confusio desiderabatur ab eo, qui

Inter latrones vitam pene omnem transegerat, ideoque parum instructus in rebus religionis fuit.

eius tumulum luminaria viderunt: quinque enim matronæ, corpus eius effodientes, & caput corpori adaptantes, posuerunt in feretro, miræ texturæ purpura superiecta; ex quibus quatuor singulas cādelas ardentes in manibus habentes, per quatuor partes feretrum tollentes, quinta, quæ clarissima omnium erāt, cum candela sequente ad portam vsque venerunt, ibi corpus deponentes. Custodes ista videntes, timuerūt, putantes esse fantasma: quibus illa dicebat; Dicite episcopo vestro, vt capellanum meum à vobis decollatum, in tali loco ecclesiæ honorificè sepeliat; minas addens si negligeret: & nominauit se. Manè cùm episcopo hæc nunciata essent, cum clero & populo exiens, purpuram deposuit, caput præcisum, corpori vnitum videns, expauit, texturamque purpuræ humanum artificium excedētem admiratus, relatis credidit, hominemque cum timore, & honore maximo non vt latronem, sed sicut Christi martyrem in loco designato sepeliuit. Ab illo tempore, vsque hodie, vix aliquis adultus in illa prouincia inuenitur, qui eius exemplo diem sabbati in honorem Dominæ nostræ non ieiunet. APOLLONIVS: Cùm opera bona extra charitatem facta mortua sint, quomodo ieiunium, siue opus aliud secundum genus bonum, tempore latrocinij gestum, Dei genitrici placere potuit? CAESARIVS: Per obsequium quod beatæ Virgini impendit, habilem se reddidit gratiæ; per finalem contritionem, factus est filius gloriæ; per temporalem mortem, quam libenter ac patienter sustinuit, purgatorij pœnam euasit. non enim punit Deus bis in idipsum, nisi medicina cōtemnatur; nō aliter audeo definire: legimus enim in vitas patrum, cuidam latroni conuerso, pietatis opera, quæ in latrocinio egit recitanti, sanctum respondisse Pafnucium; Nunquam aliquid tale egi,

Nahum 1.

Parte prima in vita S. Pafuntij.

egi, id est, tam magnum, in vita mea. APOLLONIVS: Historia hæc tam mirabilis, valde accendere debet peccatores in amorē sanctæ Dei genitricis. CAESARIVS: Adhuc vnum superest capitulum, quod omnes ordinis nostri professores magis omnibus, quæ adhuc audisti, in illius amorem accendit, propter quod præsenti distinctioni pro cōclusione illud reseruaui, quia quod nouissimo loco dicitur, memoriæ fortius imprimitur.

CAPVT LX.

MOnachus quidam ordinis nostri, Dominā nostram plurimum diligens, ante paucos annos mente excedens, ad contemplationem gloriæ cœlestis deductus est: vbi cùm diuersos ecclesiæ triumphantis ordines videret, angelorum videlicet, patriarcharum, prophetarum, Apostolorum, martyrum, confessorum, & eosdem certis characteribus distinctos: item Canonicos regulares Præmonstratenses, siue Cluniacenses, de suo ordine solicitus, cùm staret & circumspiceret, nec aliquam de illo personam in illa gloria reperiret, ad beatam Dei genitricem cum gemitu respiciens, ait; Quid est sanctissima Domina, quod de ordine Cisterciensi neminem hic video? quare famuli tui, tibi tam deuotè seruientes, à consortio tantæ beatitudinis excluduntur? Videns eum turbatum Regina cœli, respondit; Ita mihi dilecti ac familiares sunt hi, qui de ordine Cisterciensi sunt, vt eos etiam sub vlnis meis foueam; aperiensq; pallium suum, quo amicta videbatur, quod miræ erat latitudinis, innumerabilem multitudinem monachorum, Conuersorum, & sanctimonialium illi ostendit: qui nimis exultans, & gratias referens, ad corpus rediit, & quid viderit, quidue audierit, Abbati suo narrauit. Ille verò in sequēti capitulo hæc

referens Abbatibus, omnes lætificauit, ad ampliorem sanctæ Dei genitricis amorem illos accedens. Igitur quia Virginem beatam, imò speculum virginitatis, cuius merita, & gloria, omnem sanctorũ multitudinem transcendunt, laudare non sufficio, quasi imperitus orator illam laudando deficio: ipsam ergo, tuis adiutus orationibus, deprecor, vt defectum meum ipsa suppleat, & quæ scripta vel scribenda sunt, fructuosa faciat. Amen.

FINIS LIBRI
septimi.

CAPITA LIBRI
octaui.

De

De

DE

diso. APOLLONIVS: Quid est visio intellectualis? CAESARIVS: Visio intellectualis, siue mentalis est, quando nec corpora, nec imagines rerum videntur, sed incorporeis substantijs, intuitus mentis mira Dei figitur potentia. In supremo gradu huius scalæ locemus Christum, qui Deus est & homo, caput & origo sanctorum omnium; in secundo gradu descendendo, ordinem angelorum; in tertio gradu ordinem Patriarcharum, atq; prophetarum; in quarto gradu ordinem Apostolorũ; in quinto gradu ordinem martyrum; in sexto gradũ ordinem confessorum; in septimo gradu ordinẽ virginũ, viduarũ & continentiũ; in octauo gradu, visionem quarumlibet rerum miraculosè apparentium. APOLLONIVS: Quali modo, siue in qualibus formis cælestes spiritus, vtrum sint angeli, seu humani, mortalibus se videndos exhibeant, magis exemplis, quàm sententijs scire desidero, præmissa tamen prius visione Dei ac Saluatoris Domini nostri Iesu Christi. CAESARIVS: Inuoca mecum Spiritum sanctum, qui ab ipso procedit, de cuius etiam apparitione mirabili aliquid dicere propono, vt quod postulas, dignè valeant adimplere. Licet indiuisa sint opera sanctæ Trinitatis, & Patri Filius, atque vtrique Spiritus sanctus credatur consubstantialis, nunquam tamen in subiecta creatura Pater mortalibus apparuisse reperitur, quod de filio, & spiritu sancto, dici non potest: duas siquidem in CHRISTI persona naturas confitemur, diuinam & humanam; secundum illam, lucem habitat inaccessibilem, in qua nemo eum vidit vnquam. Secundum istam, humanam scilicet, in terris est visus, & cum hominibus conuersatus: visus est enim ante legem, & sub lege à patribus scilicet in aliqua subiecta creatura, visus est tempore gratiæ in humana natura: & licet semel

Tertul. aduersus Iudæos ca. 9.

1. Tim. 6.

1. Ioan. 4.

ſemel ex Virgine ſit natus, nutritus, ac lactatus, ſemel à Magis adoratus, & in templo præſentatus, paſſus, & à mortuis ſuſcitatus, aſcendítq; in cælum, attamen vſque ad diem iudicij, eadem ſacramenta mirabiliter quodam modo renouare non deſinit, ſecundum prædicta viſionum genera ſuis dilectis & electis, nunc in infantia & pueritia, nunc in adoleſcentia & iuuentute, ſuam præſentiam exhibens; ſicut ſequentia declarabunt exempla.

CAPVT II.

Apparitio Christi naſcentis.

SAcerdos quidam de domo noſtra, dum de ſacramento incarnationis CHRISTI plurima cogitaret, nocte quadam per viſum, in natiuitate eiuſdem, raptus eſt in diuerſorium, in quo dum audiret quia virgo eſſet paritura, reſpondit; Chriſtus ſemel natus eſt, denuo naſci non poterit; ſi virgo hæc paritura eſt, aliquis propheta magnus de eo naſcetur, non Chriſtus. Vix verba finierat, & ecce illa ſine omni dolore peperit filium, panniſque inuolutum, monacho porrigebat; quê ille inter brachia ſua colligens, ac deoſculans, myſterium intellexit, & motu dulcedinis illius euigilans, præmiſſas cogitationes, tam iocunda viſione remuneratas minimè dubitauit. Ecce viſio hæc ſpiritualis fuit, ſed in ſomnis facta. Aliam huic ſubiungam viſionem, quam diſcernere non poſſum, vtrum in ſomnis, ſiue per mentis exceſſum contigerit, propter diuerſorum relationem.

CAPVT III.

** al. Bergis. forte, monte S. VValburgis.*

DOminus venerabilem Chriſtianam virginem, cuius in pręcedentibus memoria habita eſt, in * Burgis ſanctimonialem, viſione ſuæ natiuitatis lætificare volens, tempore quodam ei cum matre & Ioſeph apparuit, pannis inuolutus,

tus,& in prȩsepio reclinatus:erant ijdem panniculi lanei & albi,à pannis sororum nihil differentes, fascia verò, qua membra eius ligata erant, grisei coloris videbatur. Vides quanta humilitas, quanta pietas in Dei filio? pannos suos, pannis ordinis cōformare dignatus est, vt amplius illa de suscepto habitu gratularetur. Simile habes in superiori distinctione capitulo 16. vbi domino Christiano de Claustro,morieti, in cuculla cum matre apparuit. APOLLONIVS: Quod genus visionis videtur tibi præcellere, illud scilicet quod fit in somnis, siue quod fit in excessu mentis? CAESARIVS: Vt plenius de hac quæstione te expedire valeam, diuersas somniorum causas tibi distinguam.

CAPVT IIII.

Somnium quandoque fit ex reliquijs cogitationum & curis; quandoque ex crapula; quandoq; ex inatione ventris; quandoque ex illusione & fantastica imaginatione Inimici, sine præcedente cogitatione; quandoque ex præmissa cogitatione, illusione secuta;quandoque per reuelationem Spiritus sancti:quȩ multis modis fit,& hoc genus somnij est dignissimum: nec tamen minus, imò magis meritorium est, si cogitatio sancta præcesserit. Igitur quocunque modo visio fiat nocturna, meo iudicio illa, quæ fit per mētis excessum, antefertur, quia certior, quia rarior, quia iocundior. Prior visio quando de cœlestibus est, propriè dicitur reuelatio; secunda contemplatio: in vtraque homo moritur exterior, & viget interior: illa est infra rationem, & ideo habet meritum; ista supra rationem, vnde magis pertinere videtur ad præmium. Quando mens per contemplationem in Deum vadit, sensus rationis deficit: hinc est quod in ortu Beniamin Rachel moritur; Rachel, quæ interpretatur

Vtrum visio quæ in somnis, an quæ in excessu mentis fit, sit excellentior.

Gene 35.

tatur visus principium, designat rationem; Beniamin, cuius interpretatio est, filius dexteræ, cõtemplationem: Rachel verò in natiuitate Beniamin moritur, cùm de ratione cælestium, contemplatio nascitur. Quantæ sit infirmitatis sensus rationis, mens intra se experitur; quod si verum non esset, Apostolus excessum suum manifestans non diceret; Siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit. APOLLONIVS: Licèt visio spiritualis dignior sit corporali, magis tamen me delectat audire exempla de ista, quia cœlestes spiritus, siue, quod maius est, ipsum creatorem spirituum oculis corporeis posse videre, omnibus visionibus antepono. CAESARIVS: Visionem nunc tibi referam, de qua iudicare debes, vtrum spiritualis sit, an corporalis, est autem de natiuitate Christi.

2. Cor. 12.

CAPVT V.

Alia visio de Christi natiuitate.

IN Claustro monachus quidam in magna erat deuotione, & videbatur bonam Dei manum super se habere: erat quippe in opere manuum strenuus, in oratione & psalmodia deuotus, potés ad vigilandum, & feruens ad quodlibet iniũctum: cumque tam bonum circa festum omnium sanctorum habuisset spiritum, eiusque nullum, aut modicum, per plures dies sensisset detrimentum, cœpit, non tam audacter, quam reuerenter à Domino precibus exigere, vt eum in festo suæ sanctissimæ natiuitatis, qualicunque consolaretur visitatione. Aderat iam vigilia natiuitatis Dominicæ, & ille necdum tepuerat à deuotione, nec à supradicta defecerat intentione, præsumens & præsagiens aliquid de diuina dignatione. De nocte autem vbi surrectum est ad matutinas, tantus torpor inuasit corpus eius, & animam eius, vt etiam tæderet eum

viuere:

uinere: intrauit tamen chorum cum alijs, nil psallere valens, aut volens, dulcissimam illam solemnitatem ex toto, vt sibi videbatur, amissurus, à desiderio suo frustratus. Accessit verò ad eum alius monachus, innuens ei vt pro ipso responsorium decimum cantare debuisset: ait ille, non infirmitate præpeditus, sed desidia deuictus, signum refutabat. Sic ergo felices illas vigilias, & solenne gaudium, infelici torpore transigebat; quippe quem nec psallere, nec ad responsoria surgere libebat: in decima lectione sedebat, sibi vigilans quidem, sed clausis oculis, & cogitabat suas molestias in amaritudine animi sui, dicebatque sibi, secum ratiocinando; Ecce sic, & sic habuisti; hæc & hæc petisti, vbi nunc est illa deuotio, vbi spes illa, & pia de diuina pietate præsumptio? quid nunc agitur tecum? & adiecit; Petieras vt aliqua tibi reuelatio fieret, & si modò fieret, quid potissimum videre eligeres? vtique Dominum Christum, vel dulcissimam eius matrem, aut certè ambos simul. Cumque his & huiusmodi cogitationibus occupatus sederet vigilans, vt supradictum est, sed clausis oculis, lector dixit; Tu autem Domine &c. & cantor surgens, subiunxit responsorium; Benedictus qui venit in nomine Domini &c. Et ecce astitit ante illum torpentem monachum matrona quædam reuerendi vultus, & incomparabilis pulchritudinis, habens in brachio infantulum adeo paruulum, quasi recenter natum, inuolutum fasciolis vilibus valdè & abiectis, in tantum, vt etiam super vilitate earum ille compassionem conciperet: stabat autem quasi retro ipsam senex amictus pallio, indutus tunica; & pileus non acuminatus super caput eius; quæ omnia videbantur esse de lana alba & munda, vultum tamen senis videre non potuit situ pilei impediente. Vidit etiam fusum cum

licio pendere à latere matronæ, ſed colum vidiſſe ſe non meminit. Vidit, & quia clarius videre voluit, quàm vidit, nihil vidit; aperuit enim carnales oculos, & glorioſam illam viſionem perdidit: & intellexit, quòd beata Virgo fuiſſet illa matrona, infans Chriſtus, & ſenex Ioſeph: & recepit in illa hora ſpiritum ſuũ bonum, & reliquum ſanctæ ſolennitatis tranſegit in gaudio magno. Anno gratiæ M. CC. XIIII. facta eſt viſio hæc. APOLLONIVS: Quia genus huius viſionis diſcernere non valeo, ad tuum illud examen tranſmitto. CAESARIVS: Expertorum eſſet talia definire: quod ſi dixero viſionem iſtam fuiſſe ſpiritualem, obijcitur quod nõ ſit in ſomnis facta, quia monachus tunc vigilauit: neque in extaſi, quia ſenſuum exteriorum eo tempore bene compos fuit: item ſi iudicauero illam corporalem, reſpondes, quod oculis corporalibus clauſis, corporaliter videre non potuit. Quid ergo? Audi de hoc meam opinionem, non aſſertionem: quantum ex alijs viſionibus colligo, corporalem illam iudico, quia lucidum Chriſti aſpectum, ciuiumque cœleſtium tam ſubtilis palpebrarũ prohibere nõ poteſt paries. Hinc eſt quod incluſa quędam, cùm à ſathana ſub ſpecie angeli illuderetur frequentius, & hoc cuidam ſacerdoti literato confeſſa fuiſſet, dolos illius non intelligens; reſpondit ille; Cùm denuò tibi apparuerit, oculos claude; ſi angelus fuerit Domini bonus, non minus eum videbis: ſi verò malus, illum ita videre non poteris. Quod verum eſſe didicit experimento.

CAPVT VI.

Alteri cuidam ſacerdoti ſupradictæ domus, tunc Priori exiſtenti, Dominus ſub alio typo natiuitatis ſuæ myſterium oſtendit. Cùm in quarta dominica Aduentus cantor reſpõſorium

Intuemini quantus sit iste, qui ingreditur ad saluãdas gentes, inciperet, & pars conuentus ad librum stans, incœptum perficeret, in choro Abbatis super formam, cui cantantes innitebantur, circulum lucidum vidit, & in circulo stellam clarissimam radiãtem: & mox intellexit, sicut intelligere debuit; quod stella eadem designaret Christum; Circulus verò lucidus, orbem terrarum illius aduentu illuminatũ. Se stellam esse testatur in Apocalypsi, dicens; Ego sum radix & genus Dauid, stella splendida & matutina. Et in sancto Euangelio se appellat lucem mundi. Hæc de Christi natiuitate dicta tibi sufficiant, sciasq; me hanc visionem ab eius ore audiuisse, qui eam videre meruit. Porrò quàm gloriosa visio cuidam sacerdotum nostrorum in Christi natiuitate de Christo sit ostensa, audies in distinctione sequenti. APOLLONIVS: Precor vt gradatim ascendas, de festiuitate ad festiuitatem, & de infantia ad iuuentutem nostri Saluatoris. CAESARIVS: Sic faciam, visiones, quas in illis, & de illo factas noui, tibi recitando.

Apoca 22.

Ioan. 8.

CAPVT VII.

VIrgo quædam circa hoc triennium defuncta est, Richmundis nomine, habitu secularis, sed vita religiosa valdè, ac spiritualis, ieiunijs & obsecrationib⁹ semper vacabat, mẽte sępissimè excedẽs, ita vt cœli secretis interesset, & cœli regem cum cœli ciuibus frequentius videret. In quadam solennitate Epiphaniarum, cùm in monte sanctæ VValburgis interesset matutinis, & Abbatissa inchoasset Responsorium duodecimum, scilicet, In columbæ specie, illa vigilans, & orans, in excessu facta, Christum infantem, pannis inuolutum, & in præsepio positum, coram se vidit, &

Christus infans apparet.

circa illum quasi thronum aëreum, ad similitudinem iris, eratque ex vtraque parte eius, multitudo angelorum, manibus extensis eum adorantes, & oculorum suorum acies, in illum indeclinabiliter defigentes: nec mirum, ipse est speciosus ille forma præ filijs hominum, in quem, teste Apostolo, angeli concupiscunt prospicere. Cumque ventum fuisset ad locum illum, Paterna vox audita est, non conuentum illa beata, in qua tunc temporis sensus exteriores defecerant, sed Patrem audiuit dicentem; Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Erat autem Dei Filius & hominis, tanti decoris, & vox Patris tanti dulcoris, vt exprimere mihi non sufficeret. Requisita etiam à me, quales essent effigies angelorum, respódit; Staturas habent humanas, facies virginibus simillimas, genas ad instar rosarum rubentes, & reliquis membris intectis niue candidiores. Alias etiam adhuc retulit visiones, quas locis competentibus replicabo. De festo verò Purificationis, habes in distinctione superiori cap. 20. visionem mirificã virginis de Quidone. APOLLONIVS: Puto huiusmodi reuelationes, quandoque ex affectu orationis obtineri. CAESARIVS: Hoc certissimum est.

Psalm. 44. *1. Pet. 1.* *Matt. 3.*

CAPVT VIII.

Christus triennis apparet.

IN Francia virgo quædam CHRISTVM in ætate trium annorum, quando iam loqui per naturam poterat, videre desiderãs, hoc vt fieret precibus instabat: erat enim tam perfectæ vitæ, vt non immeritò talia præsumeret, & exaudiri speraret. Die quadam cùm dicta missa, ipsa, populo omni egresso, sola in ecclesia moram faceret, & oraret, infantem quasi triennem circa altare deambulantem conspexit, putans à matre illum ibidem neglectum. Erat autem speciosissimus, & tantæ gratiæ

vultus eius, vt in illius aſpectu delectata ad ſe vocaret & manibus demulceret, ſic dicens; Dic mihi bone puerule, vbi eſt mater tua? Qui dum ei nihil reſponderet, æſtimans illa, vtpote infantem, eum nondum poſſe fari, ſubiunxit; Noſti dicere Pater noſter tuum? Ad quod dum non reſponderet vt prius, adiecit; Dic poſt me, Aue Maria gratia plena, Dominus tecum &c. Et dixit poſt eam infantulus eadem verba, tam hilariter, & tam diſtinctè, vt illa miraretur: ſimiliter factum eſt de clauſula ſecunda, ſcilicet, Benedicta tu in mulieribus: cùm verò ei ꝓdiceret; Et benedictus fructus vētris tui, totius humilitatis magiſter, ſua inſpiratione ſciēs ſcriptum; Non te laudet os tuum, ſed alienum, eandem clauſulam dicere noluit, ſed mox, illa intuente, per oſtenſam formam cœlos penetrauit. Tunc primùm virgo venerabilis ſe exauditam intelligens, gratias egit Chriſto, qui tam celeriter impleuit deſiderium ſuum ex ſemetipſo. Ipſe reuera Dominus Ieſus eſt fructus ille benedictus, de quo Iſaias cecinit; Et erit fructus terræ ſublimis, fructus terræ, filius Mariæ; Benedixiſti, inquit pſalmiſta, Domine terram tuā. Non poterit gignere terra benedicta, niſi fructum benedictum. APOLLONIVS: Dignum mihi nota videtur, quod Dominus orationem proprio ore editā recitare renuit, & in verba, quibus matrem beatificare videbatur, mox erupit. CAESARIVS: Exemplum nobis dedit, vt & ita faciamus. Sermonem iam in longum protraximus, tam in præſenti diſtinctione, quàm in præcedentibus de apparitione infantiæ Saluatoris. Vis nunc aliquas audire ex illis viſionibus, quibus ſe oſtendere dignatur ſuis amicis in ætate perfecta? APOLLONIVS: Volo & deſidero, & maximè tamen de illius paſſione. CAESARIVS: Bene moueris; paſſio enim Dominica pro-

Prouer. 27.

Iſaia 4.

Pſal. 84.

xima est solennitas post Purificationem, ipsa est festũ propitiationis, per ipsam tartarus est destructus, paradisus apertus, captiuitas captiuata, mors euacuata. Passio Domini omnium tribulationum humanarum est antidotum; contritionem excitat, lacrymas producit, tentationes compescit.

CAPVT IX.

Christus patiens apparet.

PRædicta Richmundis tempore quodam, vt puto Dominicę passionis, cùm de ipsa meditãdo valde contereretur, mente excedens, mox per spiritum in domum quandam amplam, & hyemalem rapta est, in qua Saluatorem stantem vidit nudipedem, & quasi captiuum, & circa illum multitudinem Iudæorum: stabat enim demisso vultu, sola tunica indutus atque discinctus, manibus etiam demissis: tunica eius, flauum videbatur habere colorem, &, sicut ipsa mihi retulit, in diuersis angulis domus, deni, ac duodeni, ad instar ciconiarũ congregati susurrabant, de morte illius tractantes. Erat aũt domus summi pontificis, in qua acta sunt secundum historiam, quæ huic ancillæ Dei ostensa sunt spiritualiter. Quantum huiusmodi visiones mentes religiosas compungant, visio sequens ostendit, quæ corporalis est.

CAPVT X.

NVper virgo quædam religiosa, licet adhuc in habitu seculari posita, Suppriori nostro Gerlaco cum multis lacrymis retulit, quod Saluatorem in cruce pendentem cruentis vulneribus videre soleat: nec minus, ait, illum video, si passione & dolore vrgente, oculos clausero. Ecce hic habes euidens argumentum, quod visio illa, de qua dictum est superius capitulo quinto, fuerit corporalis: fœmina verò iam dicta, ex eisdem visionibus tantùm profecit, vt de Domini passione, neque

cogita-

cogitare, neque loqui poſſit ſine lacrymis & contritione. Quod autem de eadem beatiſſima paſſione quaſi de fonte torrentes lacrymarum deriuentur, ſermo ſequens declarat: Lacryma quia citò ſiccatur, torrenti comparatur.

CAPVT XI.

IN Clauſtro ſacerdos quidam ante annos paucos defunctus eſt, homo ſimplex & illiteratus, Daniel nomine, vitæ ſatis duræ; orationibus & ieiunijs infatigabiliter operam dabat, omnes pitancias ſibi appoſitas recuſabat. Hic cum vice quadam piſcem ſibi ab Abbate miſſum refutaſſet, ſequenti nocte in choro diabolum prope ſe vidit aſſiſtere, & piſcem, quem ipſe deſpexerat manducare; pro qua inobedientia corporaliter quidem ſatisfecit, ſed non plenè ab obſtinatione receſſit. Poſitus verò in agone, ſenſibusque iam vniuerſis præmortuus, ſola in oratione labia mouebat, & vox penitus non audiebatur, & ſic vltimum in pſallendo ſpiritum reddidit. Iſte Daniel multas reuelationes habuit, multa vidit, ſed pauca innotuit; confeſſus eſt tamē tribus vicibus ſibi dominum apparuiſſe; prima vice in cruce ante gradū presbyterij; ſecunda in candidis veſtib' ante maius altare; tertia in ignea forma deſuper altare: cui cùm Saluator diceret; (puto quod in prima fuerit apparitione) Daniel pete à me quod vis, & fiet tibi: ille, reſpondit; Domine, ſufficit mihi gratia tua, nil aliud à te peto, niſi tantùm vt lacrymas habere poſſim, quotiens paſſionis tuæ fuero recordatus. Et Dominus; Habeas tibi hanc gratiam. Ab illa hora, ſicut audiui, quando de paſſione Chriſti cogitare aut loqui cæpit, mox lacrymæ eruperunt: nec mirum, Chriſtus Ieſus ipſe eſt ſilex ille limpidiſſim', qui aquas Num. 20.

indeficientes filijs Israël ministrauit in deserto; Bibebant omnes de spiritali consequente eos petra, petra autem erat Christus. APOLLONIVS: Quomodo est intelligendum quod in psalmo legitur: Percussit petram, & fluxerunt aquæ, abierunt in sicco flumina? CAESARIVS: Nota est de hoc historia, allegoria satis vsitata: idcirco aliquid tibi dicere volo, quod præsenti visioni congruat, & mentem tuam moraliter ædificet.

1. Cor. 10.

Psalm. 104.

CAPVT XII.

PERCVSSIT petram & cæt. secundum sensum tropologicum, id est, moralem intellectum, Moyses, homo est claustralis, quē regis filia, id est, gratia diuina, misericorditer tulit de flumine vitæ secularis: interpretatur enim Moyses, sumptus ex aqua. Petra, cordis est duritia; virga, crux Dominica; percussio, passionis Christi recordatio; petræ scisgio, cordis est compunctio. Bis Moyses, vt legitur, percussit silicem, & tunc primùm profudit aquam: primus ictus pertinet ad passionis Christi memoriam, secundus ad passi compassionem. Iudæus, silicem semel percutit, quia Christum passum quandoque cogitat, sed non compatitur, & ideo cor eius scindi non potest ad lacrymas, quibus abluat sua peccata: tu verò, si cogitationi compassionem addideris, petram bis percutis, & vix esse poterit, quin cor tuum scindatur ad compunctionem, & flumina lacrymarum inde erumpentia per oculos exeant, atque per maxillas decurrentia, quasi in sicco, flumina etiam impetu suo terram infundant. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CAESARIVS: Quod Christi passio, medicina sit contra tentationes, dicam tibi exempla.

CAP.

CAPVT XIII.

FVerat in prædicto Claustro, quod alio nomine Hemmenrode dicitur, iuuenis quidam bonæ indolis, & laudabilis admodum conuersationis, Petrus nomine, de Confluentia oriundus, cui creberrimas Dominus Deus fecit consolationes; quædam ex his quæ dicturus sum de illo, superius tibi recitaui, quæ idcirco replicare dignum duxi, quia postea eadem plenius & verius à quodam eius confratre familiarissimo cognoui. Nam audiuit aliquoties voces psallentium in sublimi. Quadam etiam vice, cùm ministraturus domino Carolo Abbati quondam Vilariensi, confessionem dixisset, & absolutionem de more deuotius acciperet, audiuit vocem de cœlo dicentem sibi; Dimissa sunt omnia peccata tua. Alio etiam tempore, cùm Sacristę missam celebraturo ipse astaret, & lampas extincta fuisset, lumen aliunde afferre volens, sed angustia temporis præoccupatus non valens, flatu lampadem reaccendit. Sanè huic iuueni studium erat, semel in die ad minùs reuoluere & recitare sibi sanctissima & dulcissima passionis Christi improperia, gratiarum spiritualium efficacissima incitamenta: in quo studio tantam per dimidium circiter annum difficultatem passus est, vt, quasi non sibi valerent huiusmodi meditationes, arbitrari debuisset: tandem cùm perstitisset pulsans, & illatas sibi iniurias & difficultates indefessus effregisset, secreta illa Christi violenter intrauit, ac deinceps sine difficultate, & quasi ad manũ paratis quotidie epistolis, meditationibus illis suauissimis, cum magna iocunditate vsus est; in canone quoque non magnopere curabat orare, sed de passione Christi meditabatur. Habebat item in desiderio, & tam humiliter quàm vehementer, op- *Christi passio medicina est contra tentationes.*

tabat reuelari sibi diuinitus aliqua imagine vultum Saluatoris, vt cùm meditari debuisset, ad eundem vultum quasi conspectum & bene cognitum, facilius intuitum mentis imaginariè dirigere posset: & Dominus, qui hoc ei inspirauit desiderium, non fraudauit eum à desiderio suo. Laborabat ergo mirabili, ac multiplici luxuriantis carnis molestia, diabolo interitum, sed Domino profectum ei de tentationibus ordinante: vnde cum quodam tempore in angulo chori Conuersorum diutius & deuotius orationi incubuisset, diuinum implorãs auxilium, ne fineretur labi in peccatum, post horam surrexit & recessit; siquidem in memoriam ei venit, quod aliud quid agere habebat ex pręcepto. Ascendens ergo per stalla, transitum habuit per ante altare infirmorum & Cõuersorum: quò cum peruenisset, veniam celeriter accepturus coram altari, & abscessurus, sub lampade se humiliauit, & ecce ibi Dominus Iesus stans ante eũ, vel potius quasi pendens in cruce; qui pijssima brachia sua abstrahens à cruce, seruum suum amplexatus est, & tanquam præcordialem sibi, in signum mutuæ familiaritatis, eum ad pectus suum attrahendo strinxit, tentationesque illius validissimas stringẽdo compescuit. Sanè cùm terræ procumberet, optimè sui compos erat, sed felici illa visione, ita à sensu suo abstractus, & ita dulciter affectus est, vt non plenè scire potuerit, vtrum corporeis occulis, an solo spiritu reuelationem illam recepisset. Attamen cùm multas, tam ante, quàm postea consolationes acceperit, hoc tamen fatetur, quod ista supergressa est vniuersas: tantam siquidem acceperat gratiam lacrymarum à Domino, vt infra matutinas, vix aliqua hora oculi eius siccarentur. Huius rei testis sum ego, qui iuxta illum ad psalmodiam stabam aliquanto tempore: ita enim feruebat in

Christi

Christi passione, vt spe martyrij Theodericum episcopũ Liuoniæ sequeretur sine Abbatis sui permissione. Acceperat ille auctoritatem à domino Papa Innocentio, secum ducere omnes, qui ire vellent, ad propagandum vineam Domini sabaoth populo barbaro. Adhuc vt dicunt viuit, & ex præcepto Abbatis sui parœciam in Liuonia regit, vbi prædicat & baptisat, multosque tam verbo, quàm exemplo ædificat, & in fide confirmat.

CAPVT XIIII.

IN supradicto Claustro, alius quidam frater magnam longamq; tentationem habuerat, dicétibus cogitationibus suis, vt heremita fieret: adeò hac tentatione deuictus fuit, vt aliqua etiam loca perlustrauerit, explorans aptum sibi habitaculum. Tandem conuersus ad beatam Virginem, ei se totum commisit, ipsam sibi ipsi pro se fide iussorem constituens, quod quicquid ipsa suggessisset, hoc ille sine cunctatione aggrederetur: cumque ad beatam Virginem sub hac conditione sæpius recurreret, quadam vice oranti ei coram altari, vox insonuit dicens; Fideiussorem me contulisti, ego me absoluere volo. Ille verò erigens se, vidit virũ venerandi habitus ante altare assistere, crucem in manu tenere, crucifixi sancta quinque vulnera digito superinducere, & sic videnti dicere; Sic omnis qui ordinem istum, quem professus es, seruauerit, Dominum nostrum perungit, sicut me vides facere: & sic ille à tentatione sua liberatus est.

CAPVT XV.

BEatæ memoriæ Christinæ de Volmunsteine, cuius supra memini, etiã crucifixus apparuit, & homo senex iuxta eum, qui ex pixide, quam in manu habebat, perungebat vulnera illius. Genus tamen visionis discernere non valeo.

CAPVT

CAPVT XVI.

ALteri cuidam sanctimoniali ordinis nostri, quam nominare nolo, tempore quodam, cũ esset grauissimè tentata, Dominus Iesus Christus totius ecclesiæ sponsus, visibiliter apparens, amplexatus est eam, & omnem illius turbationem, in magnam conuertit tranquillitatem. Ecce his omnibus exemplis habes, quod visio dominicæ passionis, nec non & meditatio, atque compassio, maximum contra tentationes sit antidotum. Sunt & in illa multiplices consolationes, sicut subiecta declarabunt testimonia.

CAPVT XVII.

Ex Christi passione, multæ manant consolationes.

DVo Conuersi in Hemmenrode, in quadam grangia eiusdem domus, quodam tempore manebant: stabant autem simul vice quadam & hora completorij, Deo suæ seruitutis pensum persoluebant: dicto completorio, respiciens vnus ad cœlum vidit in sublimi crucem splendidam, & in ea Dominum crucifixum. Erat autem crux illa adeò splendida, vt ab ipso splendore sese inuicem contuerentur clarissimè; nam alias tenebræ erant super faciem terræ, erat enim hyemis tempus. Et quia loqui non licebat, signum fecit alteri, quasi interrogans, si aliquid videret? at ille nihil se videre signauit; Tunc ipse signum illi fecit, vt genua flecteret & oraret: quod cùm fecissent ambo simul, erectus post pusillum, tantæ visionis factus est socius & testis. Ambo adhuc, vt puto, viuunt, nec licet prodere nomina illorum. APOLLONIVS: Quæ tibi videtur causa fuisse tantæ visionis Conuersorum eorundem, meritum, an culpa? CAESARIVS: Si propter eos visio eadem facta est, alterum videtur causa fuisse, bona videlicet vita; vel

culpa aliqua, siue vtrumque. Hoc vtrum esse, vel posse esse verum, visio subsequens declarabit.

CAPVT XVIII.

IN Lucka domo ordinis nostri, cuius in superiori distinctione memini ca. 14. Conuersus quidam est, sicut ab Adam, eiusdem domus monacho didici, vir bonus & disciplinatus; Rodolphus nomine, cui diuinitus multa reuelantur. Hic cùm nocte quadam, dictis matutinis, ante lucem sub diuo staret, & orationes aliquas diceret, Christum in aëre cruce affixum pendere vidit, & circa eum xv. homines, singulos in singulis crucibus: ex quibus decem erant monachi, & quinque Conuersi, omnes ei bene noti, vtpote cōgregationis suæ professi: ita aër fuerat illuminatus ex Christi præsentia, vt singulos plenè discerneret. Cumque stupefactus staret, ob tam mirabilem visionem; Dominus de cruce clamauit; Nosti Rudolphe, qui sint hi, quos circa me vides crucifixos? Respondente Conuerso; Noui Domine qui sint; sed quid sit quid video, prorsus non intelligo: subiunxit Dominus; Hi soli ex omni congregatione mecum crucifixi sunt, meæ passioni vitam suam conformantes. APOLLONIVS: In quo se illi conformauerunt? CAESARIVS: Vtique in obedientia, in patientia, in humilitate, in abrenuntiatione totius proprietatis, propriæque voluntatis: hæc, & his similia, monachos martyres faciunt, in quorum persona per psalmistam dicitur: Quoniam propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis. Ecce crux, de qua in Euangelio dicit ipse crucifixus: Qui non tollit crucem suam quotidie, & sequitur me, non est me dignus. Non dicit semel, sicut Petrus; sed quotidie, sicut Antonius. Sicut didici nuper à prædicto monacho, omnes illi

Psal. 43.
Matth. 10.
Luca 9.

illi quindecim adhuc viuunt, excepto vno, qui iam dormiuit in Domino. APOLLONIVS: Nemo claustralium visionem hanc ignorare deberet. CAESARIVS: Verum dicis, quia multi putant se esse monachos, & non sunt, ore & non vita, dicentes cum

Gala 6. Apostolo: Mihi autē absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. APOLLONIVS: Dic quæso quomodo sit nobis intelligendum, quod idē

Gala 5. Apostolus dicit, Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs? CAESARIVS: Secundum præcedentia, videtur sic intelligendum.

CAPVT XIX.

APostolus enumeratis operibus carnis, cùm exposuisset fructus spiritus, subiunxit; Qui autem sunt Christi &c. Duplex est religiosorum crucifixio, hominis interioris per alienam compassionem; & hominis exterioris per propriā carnis mortificationem. Crux dicitur à cruciatu: crux monachorum, rigor ordinis est, tum propter vigilias & orationes, tum propter ieiunia & castigationes, tum propter silentium & opera manuū, tum propter carnis continentiam & vestimentorum stratique duritiam. Qui autem sunt Christi?

Gala, 2. qui cum Apostolo dicere possunt, Christo confixi sumus cruci: Carnem suam crucifixerunt, id est, cruci affixerunt, cum vitijs operum, & concupiscentijs desideriorum pugnantes: nec ponuntur illi duo genitiui plurales instrumētaliter, sed passiuè, eò quod per virtutes, in carnis maceratione mortificentur. Tres claui, quibus corpus monachi cruci debet esset affixum, tres sunt virtutes, per quas teste Hieronymo martyres efficiuntur, scilicet obedientia, patientia, humilitas: manum monachi

dextram

dextram, configat obedientia sine murmuratione; sinistram patientia sine simulatione. clauum obedientiæ, impellat amor supernæ libertatis; clauum patientiæ, timor pœnę gehennalis. Pedes illius vera humilitas configat, vt non solùm prælatis, sed & fratribus se propter Christum subijciat, vt dicere possit cum Psalmista; Humiliatus sum vsque quaque Domine. Et in alio loco; Imposuisti homines super capita nostra. Duo pedes, duplex est superbia, mentis scilicet & corporis: & licet superbia caput sit omnium vitiorum, non tamen incongruè per pedes, qui infimæ sunt partes corporis, quandoque designatur: quod enim valdè odimus & dispicimus, hoc pedibus conculcamus: vnde Iosue filijs Israel; vt colla regum calcarent, præcepit. *Psal. 118.* *Psal 65.* *Iosue 10.*

APOLLONIVS: Satis mihi placet quod dicis, nunc residuas Dominicæ passionis visiones explana.

CAESARIVS: Quod Dominus suam passionem nunc ad consolationem, nunc ad correptionem iustus ostendat, præsto est exemplum.

CAPVT XX.

Christus passionem suam interdum ad consolationem aliquando ad correptionem apparet.

Conuersus quidam apud nos ante annos aliquót defunctus est, vir bonus ac timoratus, nomine Conradus; ipse est, qui vidit in dorso fratris Vvilhelmi serpentem, cùm in choro dormiret, sicut dictum est in distinctione quarta cap. 31. Hic tempore quodam, cùm in domo nostra Dollindorp, cui præerat, solus esset, & magnum cordis sui defectum sentiret, ait intra se; Och miser, debes sic mori sine homine? Vix verba finierat, & in extasim ruens, ecce Saluatorem coram se in cruce pendentem vidit, qui ait; Conrade vides quãta propter te sustinuerim? Moxque post verba consolationis, adiunxit; Omnia opera tua bene placent mihi, vno tamen excepto. Quibus dictis, Conuersus ex visione

tam salutifera confortatus, ad se redijt, & cùm oculos aperiret, vt eum, quem spiritu viderat cerneret, visio disparuit. Requisitus à fratre Richardo Conuerso religioso, cum ei recitasset visionem, si Dominum aliquid interrogasset de eodem opere; respondit; Non, iam dictam prætendens necessitatem. APOLLONIVS: Quid est quod Saluator in viro sancto opus reprehendit, quod tamen ei innotescere noluit? CAESARIVS: Puto quia illum de omnibus suis operibus voluerit esse solicitum, vt dum vnum nesciret, de singulis timeret. Idem ante mortem suam confessus est Abbati nostro, quod voces angelorum nocte quadam audierit in cœlo. Obijt autem in ipsa dulcissima festiuitate assumptionis Dominæ nostræ, ipsius vt spero precibus, cui deuotè seruierat, die tali de terris assumptus in cœlum. Non solùm consolatio est in Christi passione, imò etiam in sacris imaginibus, quæ eandem beatam passionem representant. Nam honorantes illas, Christus honorat, & remunerat, punit indeuotos & negligentes.

CAPVT XXI.

Per imaginis passiones Christi miracula fiunt.

TEmporibus nostris in prouincia nostra, sicut audiui, miles quidam alterius cuiusdam militis patrem occiderat: casu accidit, vt occisi filius, occisorem caperet: quem cùm in vltionem patris extracto gladio trucidare vellet, ille pedibus eius prostratus ait; Rogo vos domine per honorem sanctissimæ crucis, in qua Deus pendens misertus est mundo, vt mei misereamini. Quibus verbis ille compunctus, cùm staret, & quid facere vellet, deliberaret, inualescente misericordia, hominem leuauit & ait; Ecce propter honorem sanctæ crucis, vt mihi, qui in ea passus est, peccata mea indulgeat, non solùm tibi culpam remitto, sed & amicus

amicus ero, dediditq; ei osculum pacis. Non multo post, idem miles cruce signatus mare transiens, cùm ecclesiam dominici sepulchri, alijs peregrinis viris honestis de sua prouincia commixtus, intraret, & ante altare proximum transiret, imago dominici corporis illi satis profūdè inclinauit de cruce. Hoc cùm aliqui ex eis considerassent, nec tamen scirent cui tantum honorem exhibuisset, ex consilio singillatim reuersi sunt, nec tamen alicui eorum inclinatum est, nisi cui prius; tunc causam sciscitantes, cùm ille diceret se indignum esse tanto honore, quæ supra dicta sunt memoriæ occurrerunt; quæ cùm fratribus retulisset, mirati sunt de tanta Dei humilitate, scientes imaginis eius inclinationem facta fuisse pro gratiarum actione.

CAPVT XXII.

SOror quædam, ordinis nostri capellam oratorij ingressa, cùm ante altare coram crucifixo psalmos legeret, & cùm tardè esset, custos illam ibi esse nesciens, ostium forinsecus clausit & recessit: quòd cùm illa intrinsecus audiret, nec tamē pulsare præsumeret, ibidem pernoctauit: &, sicut ab eius ore audiui, radius quidam, ad instar stellæ, de brachio exiens crucifixi, tantum ei luminis præstitit, vt in tenebris, illius beneficio, psalmos suos legeret. Est super idem altare imago virginis lignea, filium tenens in sinu, cumque sanctimonialis tempore quodam coram illa psalterium lectitaret, puerulus inopinatè aduenit, & quasi scire vellet quid illa legeret, in librum respexit & redijt. Est autem eadem venerabilis fœmina laica & vidua, multumque circa ordinem nostrum feruens ac deuota, plurimas habens à Deo consolationes.

CAPVT XXIII.

NOuitius quidam in Hemmenrode, cùm vice quadam in choro ad versiculum sanctæ Trinitatis deuotè inclinaret, crucem fronti suæ imprimi sensit, & puto quod eadem hora cogitauerit de passione. Vocatur autem Hermannus, & adhuc viuit. APOLLONIVS: Puto quod sculptores & pictores sacrarum imaginum, aliquod speciale præmium ex hoc percipiant. CAESARIVS: De hoc dubitare non debes, si tamen magis sit deuotio, quàm auaritia mercedis in causa.

CAPVT XXIIII.

Pingere sacras imagines ex deuotione, meritorium esse.

MOnachus quidam nigri ordinis de episcopatu Moguntinensi ante annos paucos defunctus est, erat autem pictor bonus, & ordini nostro tam deuotus, vt gratis, expensis tantùm receptis, in diuersis domibus, ad diuersa altaria, miri decoris crucifixos depingeret: nam nostros crucifixos ipse penè omnes fecit, nullas à nobis requirens expensas. Volens suo effigiatori ostendere summus ille crucifixus, ad cuius imaginem omnes facti sumus, quantum sibi labor ille sanctissimus placeret, in parasceue, die scilicet in qua passio specialiter repræsentatur, illum, non sine multorum admiratione, de hoc mundo assumere dignatus est: quasi diceret Dominus; Quia circa meam passionem mente & corpore deuotè semper laborasti, de illa cogitando, illamque per picturas alijs exhibendo, ecce in die meæ passionis te de labore ad requiem assumo, in qua non iam mentaliter, vel per picturas figuraliter, sed præsentialiter, id est, facie ad faciem me contempleris.

ris. Hæc dicta sunt de eo, quod Dominus eos, qui imagines suæ passionis honorant, rehonoret, & remuneret: nunc tibi ostendam quod negligentes, illarumq; contemptores, puniat & confundat.

CAPVT XXV.

Coloniæ in ecclesia Sancti Georgij martyris crux metallina est, effigiem habens Saluatoris, per quā multa miracula facta sunt ac sanitates; vnde multa luminaria matronæ ciuitatis corā illa accendere consueuerūt: maxima tamen causa illarum virtutū fuisse creditur, portio dominici ligni, quæ inclusa habebatur, quæ nunc extracta, gemmis & auro circumdata est. Campanarius verò eiusdem ecclesiæ, cum nullam ei reuerentiam exhiberet, sed vadens cubitum, frequenter luminaria inde subtrahens in vsus suos conuerteret, nocte quadam cùm se in lectulum suum inclinasset, & adhuc vigilaret, crux eadem ad eum venit, & eum voce increpationis tam validè tutudit, vt infirmatus, multis diebus sanguinem vomeret. Huius miraculi ego bene recordor, & erat celeberrimum in tota ciuitate, ita vt ab illo tempore in maiori veneratione habita sit eadem crux.

Contemptores sacræ Christi imaginis puniti.

CAPVT XXVI.

IN * comicia de monte, ante non multos annos, inter duas cognationes militum tam graues inimicitiæ ortæ sunt, vt se inuicem caperent & occiderent: die quadam cùm plures vnius partis conuenissent in ecclesia villæ, quæ VVestupe dicitur, aduersæ parti per vetulam proditi sunt: dederat enim signum dicens; Quotiens intrauerint, totiens nolam traham. Quod cùm fecisset, eccle-

**al. Comitiua.*

ſiam cum multitudinem ingreſſi, armati ſuper inermes irruerunt: quo viſo, illi arreptis ſacris imaginibus, gladijs oppoſuerunt, ſperātes ſibi illarum beneficio parci debere. Percuſſores verò nullum loco exhibentes honorem, nullam ſacris imaginibus reuerentiam, ita hoſtium cruorem ſitiebant, vt imagines oppoſitas mutilarent, ipſique crucifixo brachia præſcinderent, & circiter octo milites trucidarent in Eccleſia. Quod ſacrilegium durè ſatis vindicatum eſt: nam infra breue tempus, ab occiſorum conſanguineis, occidentium numeroſa multitudo ſic gladio deleta eſt, vt vix duo ſupereſſent: vetula verò, quæ illos prodiderat, tempore meſſis nimiò calore aëris ſuffocata eſt. Et quid dicam de malis Chriſtianis? cùm apud Damiatam Saraceni Chriſtum ignorantes, ob iniuriam imaginis eius grauiter ſint puniti.

CAPVT XXVII.

CVm in obſidione Damiatæ maxima pars exercitus Domini Saracenis occurriſſet, neſcio quo Dei iudicio, infideles fidelibus ſuperiores effecti, eos in fugam verterunt, multos ex eis occidentes, & plurimos captiuos abducētes. Quod vt cognouerunt in ciuitate obſeſſi, in tantam lætitiam reſoluti ſunt, vt in confuſionem fidei noſtræ, laqueum collo crucifixi inijcerent, ſicque ſacram illam imaginem, alijs additis iniurijs, per omnes plateas ciuitatis traherent, cum multa vociferatione & plauſu manuum, victoriam Deo ſuo adſcribentes. Chriſtus verò, qui mortuus, & quaſi nullius valoris videbatur, in tā execrabili culpa, poſt breue tempus valdè terribiliter reuiuiſcere cœpit in vindictā. Nam Damiatanos, vt pœna concordaret illatæ iniuriæ, vlceribus percuſſit in gut-

gutture, sic vt etiam cibaria non possent glutire; paulo post, ciuitatem ipsam inexpugnabilem eis abstulit sua virtute, ita vt nec vnus in eius vastatione caderet Christianus. Alia adhuc plura miracula de sacris imaginibus tibi dicere possem, sed vsque ad decimam distinctionem illa reseruabo. Hoc etiam scias, quod vsque hodie Christus in suis membris crucifigatur, nunc à Iudæis, nunc à Saracenis, nunc à falsis Chrstianis. Vnde per Malahiam conqueritur dicens; Si homo configit Deum, quia vos configitis me. Item, Et me vos configitis gens tota. Christianos nostris temporibus à Iudæis esse crucifixos audiui: à Christianis aliquem ad literam esse crucifixum, nondum audiui; quosdam à Saracenis nuper fuisse crucifixos, intellexi. *Mala. 3.*

CAPVT XXVIII.

SVpradicta Diamata, cùm per obsidionem multum esset arctata, quidam ex paganis occultè exeuntes de ciuitate, tum vt Christiani fierent, tum vt mortem euaderent, ad nostros confugere cœperunt, quos Saraceni insequentes, & comprehendentes reduxerunt, singulisque crucibus singulos appendentes, ad confusionem Christianorũ supra muros omnes suspenderunt. APOLLONIVS. Quid sentiendum est de istis? CEASARIVS: Si fidem sitiebant, & in fide timore pœnarum non nutabant, haud dubium quin martyres sint. Non solùm ab infidelibus Christus martyrizatur, sed etiam à malis Christianis per pauperum iniurias quotidie configitur, & flagellatur.

CAPVT XXIX.

Christum pati in pauperibus, dum à diuitibus affliguntur.

NON eſt diu quod quidam pauper, neſcio qua impellente neceſſitate, loqui volens Henrico Duci Louanij, qui adhuc ſupereſt, præſentiam illius adire tentauit; cui cùm vnus camerariorum indignatus, ſcapulis eum impelleret, & paſſim baculo cederet ſine miſericordia, Conuerſus quidam ordinis noſtri hoc vidit & ingemuit, compaſſus illi etiam vſq; ad lacrymas. Subſequenti nocte Saluator ei in ſomnis apparens ſuper altare, in gloria magna, ait; Gratias tibi quod heri tãtùm mihi cõpaſſus es, quando camerarius ducis tam immiſericorditer, ſine cauſa, fuſtigauit me. Ad quam vocem Conuerſus euigilans, intellexit quod Chriſtus adhuc in ſuis membris pateretur. APOLLONIVS: Dic quæſo, eſtne adhuc aliqua alia forma deſpecta, in qua Chriſtus mortalibus dignetur apparere? CAESARIVS: Etiam; tanta eſt humilitas in Chriſto, vt aliquando ſub figuris infirmorum, aliquando, quod eſt amplius, ſpecies leproſorum aſſumens, nobis appareat. Si primum verum non eſſet, nequaquã diceret in Euãgelio; Infirmus fui, & viſitaſtis me. De ſecundo dicit Iſaias; Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit: & nos putauimus eum quaſi leproſum, & percuſſum à Deo &c. Licèt in dialogo S. Gregorij, & in alijs locis de his plura occurrant exempla; non tamen, quia ita promiſſum eſt, tibi dicere licet niſi noua, id eſt, noſtris temporibus geſta.

Matth 25.
Iſai 53.

CAPVT XXX.

Chriſtus apparet in ſpecie infirmi.

HEnricus Contractus Claræuallis monachus, cuius memini in diſtinctione prima cap. 16. qui ante paucos annos defunctus eſt, in eadem

dem domo quandoque infirmarius fuit: hic cùm tempore quodam haberet magnum infirmum, iam morti proximum, & nocte surgens ad signum matutinarum, cum eundem infirmum consideraſſet, sperans illum poſſe durare, chorum, ex hoc securior, intrauit; in quo dum sedendo modicū quid dormitaſſet, ecce Saluator in figura infirmi adfuit, & super pectus eius se reclinans requieuit. Henricus verò de hoc territus, cum surgere vellet, Dominus eū compescuit dicens; Bone Henrice, sine me quiescere. Ad quod verbum expergefactus, mox recordatus eſt infirmi ſui, & ſurgens atque in infirmatorium feſtinans, illum agonizantem reperit, quem cùm ad terram deponere vellet, ſuper pectus eius in modum viſionis exſpirauit. Quod autem Dominus quandoq; ſpecies leproſorum aſſumat, ſequentia declarant exempla.

CAPVT XXXI.

NObiliſſimus quidam princeps Theobaldus, Comes Campaniæ, de cuius operibus misericordiæ in * vita Sancti Bernardi Abbatis Claræuallis mira leguntur, tantæ humilitatis erat, vt etiam præſentialiter tuguria leproſorum viſitaret: adhuc viuunt, qui illum in carne viderunt. Habebat autem ante quoddā ſuum caſtrum leproſum quendam manentem, ante cuius domunculam quotiens eum contigit tranſire, de equo deſcendit, & ad illum intrans, poſtquam pedes eius lauit, eleēmoſynam dedit, & abijt. Poſt breue tempus, idem leproſus Comite ignorante defunctus eſt, & ſepult⁹. Die quadam Comes iterum via illa tranſiēs mox vt ante tuguriū ſibi notū venit, deſcē dit dicēs; Oportet me viſitare patrē meū, intranſq;, non leproſum, ſed in leproſi forma & habitu con-

Apparet Chriſtus in ſpecie leproſi.

** l. 2. c. 5. 8. et l. 4. c. 3.*

templatus eſt Dominum; cui cùm conſueta opera miſericordiæ impendiſſet, & tanto deuotius, quanto inſpirabatur à viſitato fortius, hilaris exiuit: cũque ſuis dixiſſet, gaudeo me videre leproſum meũ: reſponderunt ei quidã; Domine, ſciatis eũ pro certo dudum eſſe defunctum. & in tali loco ſepultum, Quod vbi comperit Princeps pijſsimus, exultauit in ſpiritu, eò quod videre, eique miniſtrare meruerit præſentialiter, quem multo tempore in ſuis membris veneratus eſt. Vt autem Dominus IESVS tantam humilitatem tanti Principis etiam in præſenti remuneraret, & vt verba ſua vera oſtenderet, quæ dixerat: Quicquid vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis, ſe illi exhibere dignatus eſt. Audi aliam viſionem, iſta adhuc excellentiorem. Matth. 25.

CAPVT XXXII.

EO tempore, quo hæreſis Albienſium pullulare cœpit, contigiſſe dicitur quod narro. Erat in regno Francorum Epiſcopus quidam ætate iuuenis, ſed magnæ religionis: nominis eius, ſiue diœceſis eius non memini. Hic tantę fuit pietatis, miſericordiæ, ac humilitatis, vt equitans in via, neminem leproſum ſibi occurrentium ſine eleemoſyna præteriret; ſæpe etiam de equo deſcendit, & petentes præueniens, nummis manibus illorum, tanquam CHRISTI gazaphilacio immiſſis, atque deoſculatis, iterum aſcendit & proceſſit Die quadam, dum per ſtratam publicam incederet, leproſus quidam ſecus viam ſtans in agro, voce rauciſſima, vt ſui miſereretur clamauit, eratq; aſpectus eius tam horridus, & quaſi à lepra tã corroſus, vt ocul' humanus non ſine cruciatu illũ inſpicere poſſet: quem vt ſanctus epiſcopus vidit, miſericordia mo-

dia motus, mox de equo ruit, & ad illum currens, obtulit eleemosynam. Ad quem leprosus; Non sunt mihi necessarij nummi tui: cui cùm episcopus responderet, Quid ergo vis vt faciam tibi? ille subiũxit; Vt putredinem huius infirmitatis meæ abstergas, digito ostendens carunculam de naribus pendentem, magni horroris atque fœtoris: quam cum vir beatus, Christi amore succensus, manu tergeret, clamauit ille dicens; Cessa, cessa, asperitatem digitorum tuorum tolerare non valeo. Cũque adhiberet partem camisiæ suæ, quæ de panno erat satis subtili, simili clamore prohibitus est. Tũc episcop⁹; Si pati nõ potes manum, si non pãnum delicatum, vnde vis vt abstergatur? respondit leprosus; Nihil aliud patiar, præter linctionem linguæ tuæ. Mox ad illud verbum lucta non modica oriri cœpit in corde pontificis, inter gratiam & naturã; illa vt fieret volente, ista contradicente; sed gratia Dei cooperante, & naturæ vim faciente, linguam apposuit & promuscidem elephãtinam linxit. Mira res; mox de naribus eius, qui leprosus videbatur, gemma pretiosissima lapsa est in os episcopi: &, vt ostenderet se esse CHRISTVM, qui ad probandam episcopi virtutem se finxerat leprosum, in oculis eius gloriosè cœlos ascendit, & quia eiusdẽ gloriæ particeps futur⁹ esset episcop⁹, ascẽdens repromisit. Dominus Geuardus Abbas noster, rediens de capitulo generali, hæc nobis retulit, asserẽs tunc recenter fuisse gesta. APOLLONIVS: Quid est gratia cooperans? CAESARIVS: Duplex est gratia Dei, operans, per quam episcõpus tantum bonum voluit; cooperans, per quam illud perfecit. Poterat antistes iste venerabilis meritò dicere cũ Sancto Iacob patriarcha; Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. APOLLONIVS: Magna sunt quæ dicis. CAESARIVS: Gen. 32.

Matt.18. Vt autem non solùm in ore duorum, sed & trium testium, stet omne verbum, addam tertiam visioné, duabus his non imparem, sed fortè iudicio tuo, propter opus maiorem.

CAPVT XXXIII.

IN Salzburgensi ecclesia iam à multo tempore religiosi extiterunt episcopi, ex quibus vnus, nescio vtrum huius, qui nunc est, siue eius, qui ante eum fuit prædecessor, infirmorum seu leprosorum lares studiosè etiam quandoque per semetipsum visitauit. Die quadam tuguriolum quoddam intrans, & leprosum, vt ei visum est, hominem in ea lecto decubantem ac gementem reperiens, si aliquid vellet exquisiuit. Cui cùm ille responderet; Corpus CHRISTI desidero; episcopus festinus abijt, & attulit, oríque leprosi, qui valdè horridus videbatur, cum cautela qua potuit immisit. Ille verò ad comprobandam antistitis fidem, antequam masticasset eucharistiam, nauseam simulauit, & cum fœtidissimo vomitu quod sumpserat reiecit. Episcopus verò territus, manibus méto eius suppositis, eiectas recepit immunditias, quas statim in os mittens sumpsit, ob honorem sacramenti. Postea cùm eundem leprosum visitare vellet, & non inueniret, dictum est ei à circummanentibus, quòd multo tempore in eadem domuncula nullus habitasset leprosus. Et cognouit vir Deo plenus, tum ex testimonio referentium, tum ex gratia ex prædicta sumptione percepta, quia CHRISTVS esset, qui multis modis electorum suorum constantiam probare consueuit. Hæc dicta sunt de Christi persona. Porrò de illius resurrectione atque ascensione nullas intellexi visiones relatu dignas, nisi hanc solam,

solam, si tamen visio dici potest.

CAPVT XXXIIII.

SAcerdos quidam de domo nostra, sicut ipse mihi retulit, cùm anno præterito in sacratissima nocte paschæ staret ad matutinas, finito duodecimo responsorio, & hymno, Te Deum laudamus incœpto, tantam circa se sensit fragrantiam aromatum, & per tantam moram, vt miraretur quid esset, vel vnde esset: cui cogitationes suæ dicebant; Non est aliunde odor iste aromaticus, nisi ex præsentia sanctarum mulierum, de quibus tota nocte cantatum est; Quia venerunt cum aromatibus vt vngerent IESVM. *Marci. 16.*

CAPVT XXXV.

APOLLONIVS:

CVM resurrectio passione dignior sit, quid est quod tantæ reuelationes habentur de illa, & tam paucæ de ista? CAESARIVS: Primò hoc adscribendum est humilitati Christi, ne videatur iactanter manifestare ea, quæ egit gloriosè, & supprimere illa, quæ pertulit ignominiosè. Deinde quod nullum est sacramentorum, quod tam efficax sit diuini amoris incentiuum, quomodo opprobria passionis. Apostolus dicit se nihil scire, nisi IESVM CHRISTVM, & hunc crucifixum: ergo Christi pasio, eius fuit lectio. O quantum legere desiderabat Iob in libro passionis Christi, quando dicebat; Quis mihi tribuat auditorem, vt desyderium meum audiat omnipotens; & librum scribat ipse qui iudicat; vt in humero meo portem illum, & circundem illum quasi coronam mihi?

Cur pauca fiant reuelationes de Christi resurrectione.

1. Cor. 2.

Iob. 31.

mihi? Liber vitæ CHRISTVS est, secundum
Apoc. 5. Ioannem septem signaculis signatus, in quo, vt
ait Paulus, est salus, vita & resurrectio nostra,
quem Apostoli cum magna gloria miraculorum,
quasi coronam, portauerunt per vniuersum mundum: quem cùm primò obtulissent scienti
literas, id est, Iudæo, & respuisset illum tanquam signatum, obtulerunt illum nescienti literas, scilicet gentili, & cùm illum intelligere
Actor. 8. non posset, exposuerunt ei, sicut Philippus Eunucho. Librum hunc CHRISTVS ipse scripsit, quia propria voluntate passus est: in pelle siquidem corporis eius, scriptæ erant literæ minores & nigræ, per liuidas plagas flagellorum: literæ rubræ & capitales, per infixiones clauorum; puncta & virgulæ, per punctionem spinarum; pellis eadem prius fuerat multiplici persecutione pumicata, colaphis & sputis cretata, arundine lineata. APOLLONIVS: Gaudeo me cum fructu didicisse, quod ignoraui. CAESARIVS: Dicam tibi nunc aliquas visiones Spiritus sancti. APOLLONIVS: Peto vt prius expedias de Spiritu sancto, & sit differentia inter ipsum & spiritum quem Christus in cruce emisit. CAESARIVS: Hoc faciam ipso adiuuante, & hoc quanto compendiosius potero.

CAPVT XXXVI.

De Spiritu Sancto. Spiritus sanctus Deus est, tertia in Trinitate persona, à Patre Filioque procedens æternaliter, ipsis consubstantialis, eiusdem sapien-
Psal 32. tiæ atque potentiæ: vnde in Psalmo; Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Quod Spiritus sanctus à Pa-
Matt 10. tre procedat, dicit Filius; Non enim vos estis
qui

qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri. Item, Qui à Patre procedit. Quod à Filio procedat, te- *Ioan. 15.* stis est Apostolus dicens: Misit Deus Spiritum *Gala. 4.* filij sui in corda vestra. Ipse etiam Spiritus san- *Ioan. 3.* ctus vbi vult spirat; Sanctus multiplex, vnicus, subtilis, modestus, disertus, mobilis, incoinquinatus, certus, suauis, amans bonum actum, qui nihil vetat bene facere, humanus, benignus, stabilis, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, & qui capiat omnes spiritus intelligibiles, mundus, subtilis. Cuius varia dona cùm Apostolus enumerasset, sic conclusit; Hæc autem *1. Cor. 12.* omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens singulis prout vult. Inter hunc Spiritum sanctum, & eum, quem Christus in manus Patris moriens commendauit, tanta est differentia, quan- *Luce 23.* ta inter creaturam & creatorem: nam spiritus ille, anima Christi intelligitur, quæ à corpore eius separata est per mortem, quod de Spiritu sancto dicere nephas est. APOLLONIVS: Sub quibus speciebus Spiritus sanctus solet præsenti- *Spiritus san-* am suam mortalibus manifestare? CAESA- *ctus sub qui-* RIVS: Duas tantùm species reperio manife- *bus formis* stiores, sub quibus in nouo testamento visus est: *soleat appa-* in columba visus est super Christum: in lig- *rere.* nis igneis super Apostolos. Nec hoc sine causa, *Matt. 3.* septem enim naturales virtutes habet columba, *Actor. 2.* quæ auis est simplicissima, per quas dona Spiritus sancti mysticè designantur. In igne calor est & splendor, & Spiritus sanctus ignit per amorem, illuminat per scientiæ operationem. APOLLONIVS: Petitioni meæ satisfactum fateor per sententias, nunc precor vt si aliqua nostri exempla subiungas. CAESARIVS: Quod nostris temporibus in columba & igne visus sit, verissimis tibi pandam exemplis.

CAP-

CAPVT XXXVII.

Apparitiones Spiritus sancti.

DVM dominus Hermannus Abbas esset in Claustro,& in solennitatibus, interim dum chorus,Te Deum laudamus decantaret, circuiret ad fratres commonendos, atque secundùm consuetudinem in chorum Conuersorum diuerteret, Henricus Conuersus, cuius memini in distinctione quinta cap. 5. vidit columbam candidam de cruce, quæ erat super altare Conuersorum, in verticem ipsius descendentem, vbi multum quietè sedebat, donec circuitis vniuersis, de choro exiret: tunc euolans reuersa est super crucem:hymno verò expleto, cùm inciperet lectionem euangelicam, eadem auis sacratissima volauit super quandam columnam analogio proximam, illic sedens & auscultans, sacræque lectioni aurem diligentius adhibens: qua perlecta, rursum rediјt ad crucem. Et testatus est idem Conuersus, sæpius in festiuitatibus se eandem visionem vidisse;Quotiens, inquit,chorum Conuersorum intrauit, & coram altari profundè, vt ei moris est, inclinauit, mox columba prædicta crucem deferens, capiti eius insedit; in quo statim tantum creauit strepitum percussione alarum, tantum splendorem,nitore alarum, vt ab omnibus potuisset audiri, & ab vniuersis videri, si illis datum fuisset audire vel videre. APOLLONIVS: Puto conuersum hunc eundem fuisse, qui vidit super caput nouitij, cùm in monachum benediceretur,columbam, sicut dictum est in distinctione prima cap.3.

CAP.

CAPVT XXXVIII.

CAESARIVS:

DVM in eadem domo monachus quidam iuuenis euangelium legeret in conuentu, prædictus Henricus columbam candidissimam super caput eius descendere vidit, illic quietè residentem vsque ad finem euangelij: fuerat enim idem monachus ibi hospes, & tam bonæ vitæ, vt tanta gratia dignus haberetur. Processu temporis, cùm factus fuisset sacerdos, cuidam monacho ex fratribus eius sacerdos quidam secularis dicebat; Ego frequenter video columbam super caput illius monachi, quando missas celebrat. Non tamen puto eum aliquando missæ eius interfuisse corpore, sed spiritu: est enim vir religiosus, multas habens reuelationes à Deo. APOLLONIVS: Quid sentiendum est de huiusmodi columbis? CAESARIVS: De hac quæstione, quantum potui, expediui te in distinctione secunda cap. 5. loquens de sacerdote fornicario, cui columba sacramentum altaris tulit, & post pœnitentiam restituit: signum est aduentus Spiritus sancti columba. Si nihil fuisset diuini in prædictis columbis, etiam alij eas vidissent. APOLLONIVS: Hoc satis credibile est. CAESARIVS: Quod autem Spiritus sanctus etiam in igne præsentiam suam quandoq; manifestat, audies in distinctione nona, cap. 34. Quia iam plures visiones tibi retuli de Christo, quasdam etiam de Spiritu sancto, vnam tibi adhuc dicam de sancta Trinitate.

CAPVT XXXIX.

NON est diu, quod quædam sanctimonialis ordinis nostri, dum in quadā die dominica ad Pri- *Apparitio Sanctissimæ Trinitatis.*

ad Primam staret, & chorus psalleret fidem Athanasij, illa de mysterio summæ Trinitatis cogitans, mente excessit: in quo excessu, tanta ei sunt reuelata de illa summa & æterna Trinitate, vt suo confessori illa, siue modum eiusdem visionis, explicare non posset. Ecce sic copiosè Dominus visioni

Genes. 28. nostræ condescendit. Ipse est quem Iacob in somnis vidit innixum scalæ; angeli verò ascendentes, siue descendentes, sunt cæteri, vt dictum est, ordines ciuium cœlestium, descendentes nobis apparédo, & ascendétes se nostris visibus subtrahendo: ipsi enim sunt Christi corpus & membra. APOLLONIVS: Qua similitudine? CAESARIVS: Similitudinem tibi dicam satis manifestam.

CAPVT XL.

Qua similitudine sancti sint Christi corpus & membra.

1. Cor. 11.

Ephes. 5.

Matt. 18.

CAput Christi, Deus; caput ecclesiæ Christus: Oculi Christi, sunt angeli, semper faciem Patris videntes, aures eius Patriarchæ legem Dei audientes: nares Christi, sunt Prophetæ, quæ futura erant procul odorantes: Os eius Apostoli, quæ ab ipso viderunt & audierunt mundo prædicantes: Barba Christi, sunt martyres, fortitudinem mentis, quam barba designat, in suis tormentis ostendentes: Vbera Christi sunt confessores, verbo & exemplo infirmos nutrientes: Venter eius, virgines & continentes, fructui carnis, castitatis amorem anteponentes. De his sponsa dicit in Canticis canticorum dilecto: Venter eius eburneus distinctus saphiris. Ebur, quod frigidissimum est, designat virginitatem. Hyacintus verò, qui aërei coloris est, perfectionem vidualem. APOLLONIVS: His non inutiliter præmissis, precor vt de singulis ordinibus, si quas nosti, subiungas visiones. CAESARIVS. Hoc libens faciam, & hoc primò de angelis.

Cant. 5.

CAP-

CAPVT XLI.

APOLLONIVS.

QVot sunt ordines angelorum? CAESARIVS: Nouem; Angeli, Archangeli, Virtutes, Potestates, Principatus, Dominationes, Throni, Cherubin, & Seraphin. Dicuntur autem angeli, id est, nuncij, quia diuinam voluntatem suggerendo nobis nunciant. Quilibet homo habet angelum sibi à Deo deputatum ad custodiam ab hora natiuitatis vsque ad diem mortis, quorum ministerium quantum sit hominibus necessarium, quibusdam tibi pandam exemplis. *Ordines & officium Angelorum.*

CAPVT XLII.

IN Francia virginem quandam religiosam & inclusam sathanas grauissimè per stimulum carnis colaphizauit: illa nesciens virtutem in infirmitate perfici, iugiter cum multis lacrymis Deum rogauit, quatenus eius pietate à tam immunda tētatione mereretur liberari. Cui cùm die quadam oranti angelus Domini apparuisset visibiliter, dixissetque; Vis ab hac tentatatione liberari? & respondisset illa; Volo domine, volo; cœlestis nuncius subiunxit; Dic versiculum istum Psalmi, Confige timore tuo carnes meas, à iudicijs enim tuis timui, & liberaberis. Angelo verò recedente vel potius disparente, illa versiculum cecinit, & mox tentatio cessauit. Mira res; Fugato spiritu fornicationis, statim accessit spiritus blasphemiæ, à quo tanto fortius, quanto periculosius tentabatur: cœpit enim dubitare de Deo & fide Christiana. Tunc magis quàm prius misericordiam diuinam inuocans, se à tam nefanda tentatione liberari cum lacrymis orauit. Tunc angelus Domini secundò ei apparēs, ait; Quomodo habes modò soror? Respondit illa; *Angelorum ministerium vtile esse hominibus. 2. Cor. 12. Psal. 118.*

Nunquam peius domine.& angelus; Putas te posse viuere sine tentatione? necesse est vt alteram istarum habeas, elige quam volueris. Ad quod virgo respondit; Domine si sic necesse est, eligo primam tentationem; licet enim fuerit immunda, humana tamen erat; ista verò, quam nunc patior, prorsus
Psal. 118. diabolica est. cui angelus; Dic versiculum istum; Feci iudicium & institiam, non tradas me calumniantibus me, & liberaberis: quod cùm fecisset, post angeli discessum, blasphemię spiritus eam deseruit, & stimulum carnis recepit. APOLLONIVS: Quis tibi angelus videtur iste fuisse? CAESARIVS Eius, vt puto, proprius, qui illam maluit in carne tribulari, quàm non mereri: tentatio enim custos est humilitatis, & materia exercendæ virtutis. Virginibus, & eis qui non peccauerunt, inanis gloria atque superbia importuniores esse consueuerunt. Quàm solicitè sancti angeli sibi commissorũ opera bona considerent, vt Deo illa repræsentent, sequẽs sermo declarabit.

CAPVT XLIII.

Conuersus quidam de Hemmenrode, cuiusdã eiusdem domus grangiæ magister erat, vir bonus ac disciplinatus: iuxta hunc, cùm exiret ad opera manuum, siue ad negocia domus suæ, alius quidam simplex Conuersus angelum Domini ambulantem frequenter vidit. quod cùm retulisset domino Hermanno Abbati suo, referenti respondit; Quia visionem retulisti, nunquam angelum de cætero videbis. Quod ita factũ est. APOLLONIVS: Non Videtur mihi frater iste deliquisse, si sibi diuinitus reuelata Abbati proprio manifestauit. CAESARIVS: Satis puto quod non absque aliqua cordis iactantia Conuersus visionem eandẽ recitauerit; & quia hoc Abbas considerauit, quod

futu-

futurum æstimabat, prædixit: erat enim vir prudens & litteratus, ante conuersionem sanctorum Apostolorũ in Colonia Decanus. APOLLONIVS: Cùm quilibet homo duos habeat angelos, vt dicis, sibi deputatos, bonum ad suggerendum bonum, & malum ad suggerendum malum, quid est, quod tã facilè hominis volũtas angelo malo consentit ad peccatum? Est ne bonus in consilijs efficatior, & ad vim inferendam valentior?

CAPVT XLIIII.

CAESARIVS:

Licèt homo habeat angelum bonum ad custodiam, & malum propter exercitium, neuter tamen illorum voluntati humanæ vim inferre valet, vt propter illius consilium, violenter inclinetur ad bonum, siue ob huius suggestionẽ, trahatur ad malum. Contulit Deus homini liberum arbitrium. APOLLONIVS: Quid est librum arbitrium? CAESARIVS: Facultas voluntatis & rationis, qua eligitur bonum assistente gratia, malum verò desistente gratia. Liberum dicitur, propter voluntatem, quæ libera est, & sine necessitate: Arbitrium, propter rationem, quæ ea quæ voluntas appetit, arbitratur & discernit. Et licèt ratio sæpe voluntatem sequatur ad peccati consensum, nunquam tamen approbat malum. Quod verò voluntas tam prona est ad peccãdum, causa subest: habet enim diabolus duos satellites etiam se crudeliores, quibus illa impellitur; fomitẽ scilicet carnis, quẽ scriptura vocat tyrãnum, & mundũ: caro concupiscit, diabolus concupita incendit, mũdus incẽsa, ne extinguantur, se obijcit. Ex peccati fomite multa oriuntur vitia, diabolus multa sibi assumit subsidia, mundus innumerabilia offert oblectamẽta. Ecce currus & equites regis Syriæ, id est, diaboli, missi ad capiendum Elisæũ, id est, iustum: quibus

Homo cum libere peccare.

4 Reg. 6.

visis, id est, in circuitu tuo consideratis, si clamaueris cum ministro Elisæi; Heu heu heu domine mi, quid faciemus? voce prophetica tibi respondeo; Noli timere, plures enim nobiscum sunt, quàm cū illis; aperi oculos & vide: habes intra te rationem contra carnis fomitem, circa te angelos cōtra diabolum, turbam contra turbam; Et ecce, inquit, mōs plenus æquorum & curruum igneorum, id est, custodiam, non vnius, sed multorum angelorum in circuitu Elisæi, id est, hominis electi. Contra carnis incentiua, oppone virtutes naturales. Habes super hæc omnia gratiam diuinam, quæ mox, vt menti tuæ, si in peccatis fueris, infunditur, carnis incentiua restringit, diabolum retundit, mundi gloriam tibi in odium vertit. Hoc etiā scias, quod quædam facimus sine instinctu vtriusq; angeli, quę si bona fuerint, amplius in eis meremur; si mala, plus demeremur. APOLLONIVS: Satis de his expeditus sum; nunc quod residuum de visionibus angelicis nosti, mihi manifestes. CAESARIVS: Quod animas sibi commissorum Deo repræsentēt, ex hoc quod sequitur poteris probare.

CAPVT XLV.

Angelos animas sibi commissorum, Deo repræsentare

**al. Bergis. ser. ante S. Vvalburgis*

SOror Christina de Volmuntsteine, sanctimonialis in * Burgis, cuius in superioribus memini, tantæ erat perfectionis, vt præsens vita ei esset in tædio, & mors in desiderio. Tempore quodam quadragesimali, cùm se in proxima pascha putaret esse morituram, mente excedens rapta est in locum amœnissimum, haud dubium quin in paradisum, in quo vidit altare miri decoris, & ante altare multæ reuerentiæ personam, cuius pulchritudo inæstimabilis erat nimis, quam cùm interrogasset, quæ esset, vel cuius officij, respondit; Ego sum archangelus, qui præsento animas ante Dominum.

& illas

& illa; Nunquid domine & animas de ordine nostro præsentas? Etiam, inquit, omnium in ordine tuo bene viuentium animas, monachorum videlicet, Conuersorum, & sanctimonialium, ego præsento ante Deum: & adiecit, Non modò morieris, sed in proximo pascha. quod ita factum est: nam cùm per aliquot dies ægrotaret, & penè quotidie communicaret, in agonia posita viaticum sibi dari petijt, cum quo, nondum plenè mastico, spiritum reddidit cœlo. Cùm esset adhuc in prædicto mentis excessu, venerabilis verè beata virgo Christina, vidit super altare mitram magni decoris pendentem, & cùm requireret ab angelo, quid futurum esset de anima cuiusdam sacerdotis, quem specialiter diligebat, cuius tunc recordabatur, respondit; Cùm obierit, mitra hæc capiti eius imposita, ante Dominum illum representabo. APOLLONIVS: Quem putas angelum istum fuisse? CAESARIVS: Sanctum Michaelem, qui, vt dicit auctoritas, præpositus est Paradisi; cæteris enim angelis diligentior est circa genus humanum. Vnde in Daniele legitur fuisse princeps filiorum Israël. Hinc est quod suam memoriam in terris haberi voluit, vt ab hominibus, de quorum salute sollicitus est, agnosceretur, diligeretur, & obsequijs venerarerur. APOLLONIVS: Quid si in aliquo loco sibi deputato minus veneratur? CAESARIVS: Ibi & minora eius beneficia experiuntur, ita vt aliquando etiam præsentaliter inde recedere videatur, secundum testimonium subsequentis visionis. *Dani. 10.*

CAPVT XLVI.

S. Michaelis cultu neglecto, deserens locum sibi dicatum.

EO tempore quo dominus Theodoricus Colonienfis Archiepiscopus, qui adhuc superest, castrum in Gudinsberg ædificauit, sacerdos quidam religiosus Colonia rediens, cùm monti iam

dicti nominis propinquasset, sanctum Michaëlem Archangelum in specie bene nota, de eo, in vicinũ montem, qui Stromberg dicitur, in quo memoria est Petri principis Apostolorum, alis extensis volare conspexit. Eodem tempore homo quidam, Theodericus nomine, de villa proxima cum vxore ad ecclesiam properans, de prędicto monte capsellam cum reliquijs, quã sæpe viderat, super Strõberg per aërem duci vidit: ambo illam viderunt, & vsque hodie testes sunt ambo tantæ visionis; si mihi minùs credis, interroga dominum VVilhelmum sacerdotem in Stromberg, qui se ab ore illorum, qui hæc viderunt, audiuisse testatur, & dicet tibi. Habebat enim, & adhuc habet sanctus Archãgelus in Gudinsberg, vel, vt alij dicunt in * VVudinsberg ecclesiam nomini suo consecratam, & cũ esset mons idem fortis satis, & ad munimen prouinciæ bene situs, nullus tamen in eo castrum ædificare præsumpsit, quia hoc non posse fieri, ob prædictam memoriam, ab incolis referebatur: prædictus verò Theodericus, huiusmodi verba non attendens, & castrum in eo ædificans, antequam muros eius perfecisset, depositus est. Nec miror, si ab eodem castro angelica recesserunt subsidia, cuius omnia ædificia penè ex vsuris cuiusdam Iudæi, quę præfatus Episcopus cœperat, sunt constructa. Quã potenter sanctus Michaël electorum animas in exitu ab inimicis defendat, audies in distinctione xij. capitulo quinto. Non solùm beatus Michaël cum cæteris cœlestis militiæ exercitibus fideles protegit cùm moriuntur, sed etiam in præsenti ab hostibus visibilibus.

* al. VVendinsberg.

CAPVT XLVII.

Angeli homines protegunt.

NON est diu, quod sex milites templi in vicinia Saracenorum horam quandam canonicam

eam prostrati dicebant, ex inopinato paganis supervenientibus, cùm illi surgere vellet & fugere, magister eis innuit vt iacerent. Mira res, vt rex coelestis ostenderet, quantum ei magistri fides, & discipulorum obedientia placeret, angelos suos misit, à quibus infidelium turba turbata est, quidam capti, & plures occisi: cumq; eos, quos angeli vinxerant, templarij comprehendissent, & illi dicerent; Vbi est exercitus, quē dudum vidimus, à quo capti sumus & occisi? responderunt; Quando necesse habemus, veniunt nobis in auxilium, quando non indigemus, reuertuntur in tabernacula sua. Intellexerant .n. sanctos angelos illos fuisse, quos ipsi videre non potuerunt, qui laudantibus Deum semper adsunt, ipsosq; custodiunt. Ipsi reuera sunt castra Dei, qui Iacob cum timore reuertēti in terram suam venerunt in auxilium; Fueruntque ei, vt dicit scriptura, obuiam angeli Dei: quos cùm vidisset, ait; Castra Dei sunt hæc. Hoc miraculum cū recitatum fuisset regi Philippo in castris, cùm rediret de obsidione Coloniæ, respondit; Certè si habuissem, Legem pone, in ore, ego psalmū reliquissem, & fugissem. Hæc dicta sint de visionibus Angelorum. Porrò de visionibus Patriarcharum atq; Prophetarum pauca dicere habeo, quia rariùs sanctis noui testamenti apparent. APOLLONIVS: Quæ sit causa illius raritatis, qui etiam fuerint Patriarchæ, qui Prophetę, & quare sic dicti, precor vt edisseras: deindè si quas nosti visiones, de illis subiungas. CAESARIVS: Quanto breuiùs potero, de requisitis te expediam.

etiam ab hostibus visibilibus.

Genes. 32.

Psal. 118.

CAPVT XLVIII.

Patriarchæ sunt viri iusti & gloriosi, cum quibus locutus est Deus, Abraham scilicet, Isaac, & Iacob, & alij quam plures, qui illos tēpore & præ-

De Patriarchis et Prophetis.

& præcedebant & sequebantur. Dicuntur autem Patriarchæ, quasi patrum principes, eò quod alijs facti sint via rectò credendi, & norma bene viuendi. Horum successores, extiterunt Prophetæ, & ipsi viri magni & inclyti, qui Christi sacramenta, & ecclesiæ, & si qua alia futura erant, tam perspicuè præuiderunt & prædixerunt, ac si oculis eorum corporeis fuissent obiecta: vnde quidam illorum dicebat; Non faciet Dominus verbum super terrã, quod non prius reuelet seruis suis prophetis. (Amos 3.) Prophetæ fuerunt Isaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel & duodecim prophetæ, qui etiam ea, quæ præuiderunt, vel prędixerunt, scripto perpetuauerunt. Vnde Prophetæ dicti sunt Videntes, vel significantius Prophetæ dicũtur, quasi præfatores, vel quasi procul fantes, id est, à longè. Quare autem rarius Apostolis siue martyribus nobis appareant, causa esse videtur, quod respectu iam dictorum ordinum modica, & penè nulla est eorum memoria apud ecclesiam Latinorum: Græci verò in natalitijs illorũ solennisant, & ideò fortè sæpius illis apparent. De sancto Ioanne Baptista, cuius memoria celebris est per vniuersam ecclesiam, aliquas visiones subiungam: ipse est enim nouissimus Prophetarũ, & plus quàm Propheta: Nam lex & prophetæ, teste Domino, vsque ad Ioannem. (Math. 11.)

CAPVT XLIX.

(Apparitiones S. Ioannis Baptistæ)

IN Claraualle monachus quidam iuuenis est ætate, Ioannes nomine, mirus dilector sancti Ioannis Baptistę: in die siquidem natiuitatis illius est natus, & ob hoc à parentibus Ioannes vocatus. Supra reliquos sanctos illum diligit, & quotiens aliquid ad ipsum pertinens psallitur, vt est canticum patris eius Zachariæ, (Luc. 1.) ibi voci penitus non parcit. Nocte quadam cum idem canticũ in choro cãtaret,

ſaret, & ventum fuiſſet ad illum verſiculum; Et tu puer propheta altiſſimi vocaberis &c. ſacerdos quidam ſtans in choro oppoſito, flammam de capite eius ſurgere vidit: vocatur autem VVilhelmus, eſtq; ſacerdos religioſus, cui multa diuinitus reuelantur. Qui dictis matutinis, dominum Sygerum Priorem adijt, & quid de fratre Ioanne viderit expoſuit: quem ſtatim vocauit Prior dicens; Dic mihi bone frater Ioannes, quid cogitaſti in laudibus, quando inchoatum eſt canticum, Benedictus Dominus Deus Iſraël? cui ille reſpondit; Credite mihi domine, ego cogitaui, ſi eſſes in cælis, vox tua nunquam rauceſceret, & ſemper Deum laudares cum angelis. Et Prior; Quid habuiſti in corde infra iſtum verſiculũ, Et tu puer propheta altiſſimi vocaberis? ad quod iterum reſpondit; Ita accenſum eſt cor meum in hora illa ad memoriam S. Ioannis Baptiſtæ, quem valdè diligo, vt vix me capere poſſem præ gaudio. Et cognouit Prior, quod flamma eadem ſignum fuiſſet vehementiſſimi amoris de corde adoleſcentis in cælum aſcendentis. Anno præterito viſio hæc à prædicto Priore Clareuallis, Priori de Clauſtro recitata eſt, à quo ego illam didici.

CAPVT L.

Retulit mihi domina Irmingardis Magiſtra de inſula ſancti Nicolai anno præterito, cuiuſdam ſanctimonialis bene ſibi notæ miram dilectionem erga prædictum domini Præcurſorem: plus omnibus ſanctis illum dilexit; nec ſuffecit ei de illo cogitare, illum obſequijs & orationibus honorare, conſororibus illius prærogatiuas prædicare, quin etiam, ad perpetuandam eius memoriam, verſificaretur de eius annunciatione, natiuitate, & gaudio parentum; litterata ſiquidem

erat,& ideo versibus prosequi studuit, quicquid de illius sanctitate legeret. Omnes etiam personas seculares, cũ quibus loquebatur, monuit & rogauit, vt liberos suos Ioannem vel Zachariam nominarent, fœminas verò Elisabeth. Cumque moritura esset, Ioannes monachus de Claustro eam visitauit, sciensque eius affectum circa sanctum Ioannem ait; Matertera cum fueritis defuncta, qualem missam vultis vt primum cantem pro anima vestra, pro defunctis, an de sancto Ioanne Baptista? Ad quod illa sine omni deliberatione respondit, de sancto Ioanne. Cumque ad extrema peruenisset, compassa sorori sibi seruienti, ait; Vade soror super solarium, & quiesce modicum: quod cùm fecisset, & leui sopore quiesceret, huiusmodi vocem per somnum audiuit; Quid hic iaces? sanctus Ioannes Baptista inferius est cùm sorore Hildegunde. Hoc illi nomẽ erat. Ad quam vocem sanctimonialis expergefacta, neglectis vestibus, in camisia descendit, & iam illam expirasse inuenit. Circa quam tam suauissimus odor erat, vt non dubitaret illic adesse præsentiam Sancti Ioannis, qui animam suæ dilectricis choris sociaret angelicis. Narrauit mihi & aliam visionem, ista adhuc iocundiorem, quam sibi à magistra domus, in qua visa est, dicebat esse recitatam.

CAPVT LI.

DVæ sanctimoniales fuêre, & adhuc sunt, vt puto, in Lutere monasterio diœcesis Treuerensis, ex quibus vna specialiter diligebat sanctum Ioannem Baptistam, altera verò sanctum Ioannem Euangelistam; quæ quotiens conueniebant inter se, de illorum maioritate cõtendebant, ita vt magistra quandoque vix posset eas compescere: illa enim dilecti sui priuilegia in medium

dium proponebat, cui ista sui dilecti prærogatiuis validè satis obuiabat. Nocte quadam ante matutinas, sanctus Ioannes Baptista suæ delectrici in somnis apparens sic ait: Soror, noueris sanctum Ioannem Euangelistam mihi æqualem esse; nunquam homo castior fuit illo, mente simul & corpore virgo; ipsum Christus ad apostolatum elegit, ipsum cæteris Apostolis plus dilexit, ipsi gloriam suæ transfigurationis ostendit; ipse beatissimus in pectore Iesu in cœna recubuit, ipse morienti astitit, ipsi virgini Christus virgo matrem virginem commendauit; ipse cæteris Euangelistis altius volans, & oculos mentis in rotam diuinitatis plenius defigens, euangelium suum sic exorsus est; In principio erat verbum, & cætera: scripsit & Apocalypsin, qua nihil in cœlestibus figuris obscurius est; plurima etiam pro Christo passus est tormenta, flagella, feruens oleum, exilia. Ecce propter ista & alia multa sua priuilegia, æqualis mihi est. Manè ergo voces sororem tuam ante magistram, & procidens ante pedes illius, pete vt ignoscat tibi, quod totiens eam exacerbasti mei causa. Quæ ad signa matutinalia expergefacta, de tam clara visione cogitare cœpit: dictis verò matutinis, cùm se altera sopori dedisset, sanctus Ioannes Euangelista, per visum affuit, & sub sensu verborum horum suam allocutus est dilectricem; Soror, scias beatum Ioannem Baptistam longè maiorem esse me; inter natos mulierum, teste Christo, non surrexit maior illo; ipse propheta, & plus quàm propheta; ab angelo est annunciatus, à sterili matre contra naturam conceptus, in vtero supra naturam sanctificatus, in eremo sine omni peccato conuersatus: quod de me dici non potest, qui lucris inhians, inter seculares secularis seculariter vixi: Saluato- Matth.11.

rem,

rem quem in vtero cognouit, inter turbas ad se venientem, digito demonstrauit, & in Iordane sacris manibus baptisauit: ipse cœlos vidit apertos, Patrem audiés in voce, Filiû videns in homine, Spiritum sanctum in specie columbæ. Tandem pro iustitia martirisatus est: Ergo me maior est. Vnde hodie vocare debes sororem tuam ante magistram tuam, & prosternere te pedibus illius, sicq; eam rogare vt tibi ignoscat, quod totiens illam exacerbasti me contentiosè Præcursori Domini præferendo. Manè singillatim ad magistram veniunt, quid viderint exponunt. tunc simul se prosternentes, & ab inuicem, vt eis iussum fuerat, veniam postulantes, mediante matre spirituali, reconciliatæ sunt, monente illa, ne de cætero de meritis sanctorum contenderent, quæ soli Deo nota sunt. APOLLONIVS: Satis me ædificat tanta in supernis ciuibus humilitas. CAESARIVS: Nulla, quantum ex præsenti visione colligere poteris, in regno cœlorum præmiorum est contentio, quia illic, teste Apostolo, omnis euacuatur prælatio. Hoc tamen scias, quod sicut ciues superni visitant cum multa consolatione se diligentes; ita quandoque cum inuectione & plagis se contemnentes.

1. Cor. 15.

CAPVT LII.

Sanctum Ioannem Baptistam contemnens punitur.

CAnonicus quidam erat in ecclesia Bonnensi, qui frequenter cum sodalibus suis moniales in Dukirchê solebat visitare: nec erat in eadê visitatione aliquid religiositatis, sed leuitas, & periculum animarum: quotiens enim eum oportebat intrare claustrum, per * monasterium, quod in honore beati Petri & sancti Ioannis Baptistæ dedicatum est, transibat erecto collo, nec vna quidem vice coram altaribus caput inclinans. Nocte quadam

** for. oratorium.*

dam venerabilis Baptista in somnis illi apparens;& toruo vultu in eum respiciens, sic ait; Et tu inique,totiens per oratorium meum transiens, nunquam aliquid mihi exhibuisti honoris, vt saltem vel vna vice ceruicem flecteres coram altari meo, leuansque pedem,tam validè trusit eum in ventre, vt tam ex terrore increpationis, quàm ex dolore tunsionis euigilaret.Ab illa hora cœpit infirmari, &paulatim intumescente ventre hydropicus fieri, sicque vadens,donec inualescente morbo moreretur:& si vis scire, Ioannes est nomen eius, fortè ex hoc ipso sanctus amplius turbabatur, quod ipsa nominis eius æquiuocatio, nil reuerentiæ cordi eius impresserat circa ipsum. APOLLONIVS: Cùm maior sit perfectio patriæ quàm via,quid est, quod sancti tam durè suas iniurias vindicant? CAESARIVS: Voluntas comprehensorum sic diuinæ voluntati vnita est, vt non possint aliud velle,nisi quod illum nouerint velle. Viatores verò pro inimicis tenentur orare, illique diuinæ iustitiæ consentire. Mercurius martyr, Iulianum, iam cum Christo regnans,occidit,qui in via fortè pro occisoribus suis Christum exorauit. APOLLONIVS: Placet quod dicis: sed quid est quæso quod sanctus Baptista, quo nullus maior est inter natos mulierum, dicente id Domino nostro Iesu Christo,tanta ludibria passus est in morte, vt con silio adulteræ, ad petitionem saltatricis occideretur? CAESARIVS: Vt nullius iusti mors abhorreretur:adhuc enim idem maximus prophetarum in suis reliquijs ludibria experitur.

Amphilo. in vita S. Basilij.

Matth. 11.

Matth. 14.

CAPVT LIII.

Non est diu, quod quidam mercator terræ nostræ mare transiens,cùm brachium sancti Ioannis Baptistæ in eius hospitali vidisset, & de-

Idem sancti iniuria reliquijs contumelia affecti.

& desideraﬀet, intelligens custodem reliquiarum quandam procari fœminam, scienſque nil eſſe, quod mulieres huiuſmodi à viris nequeant extorquere, accerſens illam ait; Si feceris me habere reliquias Sancti Ioannis Baptiſtæ, quæ ſunt penes custodiam amaſij tui, centum quadraginta libras argenti tibi tradam. Illa oblatam pecuniam ſitiens, hoſpitalario conſenſum præbere recuſauit, donec ſacrum brachium obtineret: quod ſtatim negotiatori tradidit, & prædictum pondus argenti recepit. Cernis quantum ludibrium? ſicut olim caput Sancti Ioannis ab Herode pro mercede ſaltationis traditum eſt laſciuæ puellæ, & ab illa datum matri adulteræ; ita hoc tempore brachium eiuſdem datum eſt pro munere fornicationis ab hoſpitalario, non minùs Herode malo, turpi fœminæ, & ab illa venditum mercatori. Quod ille non terræ, ſicut Herodias, ſed purpura inuoluens, ad vltimum terræ penè fugit, & ad ciuitatem Gruningen, quæ ſita eſt in introitu Friſiæ peruenit, domum in ea comparauit, & in quadam eius columna brachium occultans, valdè diteſcere cœpit. Die quadam ſedente eo in taberna, cùm ei quidam diceret; Ecce ciuitas concrematur, & iam incendium appropinquat domui tuæ. Ille reſpondit; Domui meæ non timeo, bonum ibi reliqui custodem: ſurrexit tamen, & domum intrauit, in qua dum columna immotam conſideraſſet, ad tabernam redijt, mirantibus cunctis, quænam eſſet cauſa tantæ ſecuritatis. Interrogatus de custode domus ſuæ, cùm per ambages reſpondiſſet, & hoc ipſum conciues notare intellexiſſet, timens, ne fortè ſibi vim inferrent, brachium extrahens, cuidam inclusæ cuſtodiendum commiſit: quæ ſecretum celare neſciens, cuidam depoſitum prodidit, & ille ciuibus: qui ſtatim reliquias tollentes, & ad eccleſiam depor-

Matth. 14.

Miracula reliquiarum S. Ioannis Baptiſtæ.

deportantes, depositori cum lacrymis sua repetēti, durius responderunt: quem cum interrogassent, cuius sancti essent reliquiæ, se nomē nescire dixit, nolens eis illas prodere: ex dolore tamen ciuitatem deserens, & pauperiem incurrens, non multo post infirmatus est grauissimè. qui cùm mori timeret, cuius essent reliquiæ, & quomodo illas obtinuisset, confessori suo patefecit: quod vbi compertū est ciuibus, thecam argenteam, & deauratam, gemmisq; pretiosis ornatam, ad similitudinem brachij fecerunt, in ea reliquias reponentes. Ego ante biēnium, idem brachium vidi, & est pelle & carne vestitum: Vidi ibi & crucem paruam auream, reliquijs refertam Frederici Imperatoris, quæ prædicto homini cum brachio data fuerat.. APOLLONIVS: Cùm Sancto Ioanne, sanctorum nemo credatur esse maior, quid est quod nullum signum legitur fecisse in vita sua? CAESARIVS: Vt Dominus ostenderet sanctitatem non consistere in signis, sed in bona vita: post mortem enim signis claruit innumerabilibus & magnis. Prædicti verò ciues, reliquijs Sancti Ioannis timentes, retro altare fecerunt domunculam ex tabulis satis firmam, in cuius cacumine, noctibus sacerdotem dormire fecerunt; sub quo prima nocte sic domus conquassata est, vt non paruum ei horrorem incuteret: secunda verò nocte, dormientem excussit, in pauimentum illum proijciens: cumque vnus ex potentibus de ciuitate infirmaretur, & Theodericus ecclesiæ illius sacerdos ab illo rogatus, brachium in domum eius detulisset, ac denudasset, tam brachium quàm purpuram, cui fuerat inuolutum, reperit recenti sanguine infectum. Hæc mihi ore suo retulit. Sacerdos ab eodem brachio modicum carnis præcidens, cùm illam in manu occultè deferret, tantum sensit ardorem ex

ea,

ea, ac si ignitum carbonem portaret. Multa siquidé signa ac sanitates per easdem reliquias in illa fiunt ciuitate meritis Sancti Ioannis Baptistæ.

CAPVT LIIII.

Est apud nos dens molaris & magnus eiusdem Præcursoris, tria habens cornua, qui qualiter ad nos deuenerit, & quid per illum apud nos operatus sit Dominus, tibi recitabo. Cùm vastata fuisset ciuitas Constantinopolitana à cruce signatis, & diuersi diuersa diripuissent, Henricus miles de Vlme, inter reliquias preciosissimas, etiam iam dictum dentem Sancti Ioannis tulit de ecclesia Sãctæ Sophiæ; quem repatrians in tantum dilexit, vt in castro suo oratorium ædificaret, ibi eum condere volens in altari: quod ei germana eius, magistra in insula Sancti Nicolai, propter affectum quem habuit, & habet erga domum nostrã, dissuasit, sed tunc persuadere non potuit: qui post breue tempus à VVernero de Bonlant captus, spe orationum nostrarum iussit eum nobis transmitti. Interim cuidam sororum, prædicti cœnobij, in somnis ostensum est, quod quàm citò Deus veniret ad locũ nostrum, Henricum esse liberandum: quod ita factum intelleximus. Nam Prior noster, per quem transmissus est, in flumine Rheni illius beneficio maximũ euasit periculum. Henricus Comes Seynensis, habẽs militem honestum, sed mente captũ, cùm eo ad nos venit, sperans illum tum virtute reliquiarum, tum beneficio orationum nostrarum posse sanari; qui dente sacratissimo signatus & tactus, tam cælestem virtutis eius sensit effectum, vt vix ad tactum balistæ de monasterio progrediens, se sanatum gratularetur. Est enim, vt suprà dixi, magnus & fortis, & tanto magis ad curandas infirmita-

mita-

nitates validus, quanto minus in masticandis cibis delicatis est vsitatus. Hæc dicta sint de prophetis. De Apostolis verò, qui ordinem propheticum sequuntur tempore, aliquas tibi subiungam visiones. APOLLONIVS: Prius volo mihi exponi, quare à Christo Apostoli sub duodenario numero sint electi, & quare Apostoli vocati. CAESARIVS: Vtrumque non absque magno sacramento factum est.

CAPVT LV.

Apostoli cur sic dicti, & duodecim sint electi.

Sicut dicunt euangelia, Christus ascendens in montem, vocauit ad se quos voluit, quos & Apostolos nominauit: Apostolus interpretatur missus, teste Christo, qui ait, Non est Apostolus maior eo, qui misit illum. (*Luca 6.* *Ioan. 13.*) Bene autem duodecim sunt vocati, qui alijs mysteria fidei prædicarent, quia duodenarius numerus constat ex quater tribus, vel ex ter quater. Ad hoc ergo duodecim sunt electi, vt per quatuor partes mundi missi, fidem Sanctæ Trinitatis omnibus nunciarent, & credentes ad vnam gloriam æternæ beatitudinis conuocarent. Duodecim Apostoli, duodecim sunt signa cœli, duodecim menses anni, duodecim horæ diei, duodecim stellæ in corona sponsæ. (*Apocal. 12.*) Christus verò cœlū est, ann' æternitatis est, lux est, corona sanctorum est. Apostoli duodecim sūt filij Iacob, id est, Christi; duodecim fontes deserti; duodecim lapides in veste pontificiali; duodecim panes propositionis; duodecim lapides altaris; duodecim lapides de Iordane sublati; duodecim boues sub æneo mari; duodecim fundamenta cœlestis Hierusalē. (*Gene. 35.* *Exod 15. 28.* *Leuit. 24.* *Iosue 4.* *Exod. 24.* *3. Reg. 7.* *Apoca. 21.*) APOLLONIVS: His vtiliter præmissis, nūc secundū ordinē subnectas visiones. CAESARIVS: Licet sancti Apostoli per visionem multis appareāt, & multa per eos miracula quotidie fiant, de paucis tamē pauca tibi referam, sed quantum ad exemplum sufficientia.

CAPVT LVI.

Visiones de sancto Apostolo; & primo de Sancto Andrea.

CONsuetudo est, maximè prouinciæ nostræ matronis, vt tali sortè specialem sibi Apostolum eligant; in duodecim candelis duodecim Apostolorum nomina, singula in singulis scribuntur, quæ à sacerdote benedictæ, altari simul imponuntur: accedens verò fœmina, cuius nomen per candelam extrahit, illi plus cæteris & honoris, & obsequij impendit. In hunc modum cùm quædam matrona Sanctum Andream extraxisset, & non ei placuisset, reposita candela alium habere voluit, sed iterū idem occurrit: quid plura? tandem traxit sibi placētem; cui cùm multum exhibuisset obsequij; per omnes dies vitæ, & ad extrema perueniens esset moritura, non illum, sed beatum Andream sibi assistere vidit; En, inquit, ego sum ille despectus Andreas. Ex quo colligitur, quod nonnunquam sancti etiam vltrò se ingerunt humanæ deuotioni. Quantum beatus iste Apostolus se inuocantibus succurrere valeat, sequens narratio declarat.

CAPVT LVII.

ERant duo iuuenes iuxta ecclesiam Sancti Andreæ habitantes, qui pro suis mercationibus remotas prouincias petere solebant: tempore quodam cùm profecturi essent in Norvvegiam, frater Reinerus monachus noster, tunc Canonicus Sancti Andreæ in Colonia, sicut ipse mihi retulit, quinque solidos illis dedit, petens vt ex eis compararent pellem vrsi albam, quales regio illa gignit, ad substratorium coram altari Sancti Andreæ. Quod cùm fecissent & reuerterentur, tanta orta est in mari tempestas, vt omnes mitteret in desperationem. Hoc ideo factum reor, vt Dominus

Apo-

Apostoli sui virtutem ostenderet. Recordati verò prædicti iuuenes pellis Sancti Andreæ, contra procellas intumescentes, ventosque frementes illam cum fide leuauerunt; & ecce Dominus Apostoli sui meritis, quem de mari vocauit, suffragantibus, imperauit mari & ventis, & facta est in ipsa hora tranquillitas tam magna, vt omnes qui in naui erant mirarentur. Reuertentes verò Coloniam, denarios reddiderunt, pellem beato Andreæ gratis offerentes, collati non immemores beneficij. *Matth. 4.*

CAPVT LVIII.

Ciuis quidam de Traiecto inferiori, cum filio ad Sanctum Iacobum profectus est: accidit, si bene memini, vt in quodam loco hospes eius, nescio quid perderet, & suspicionem de eo habens, furtum illi coram iudice ciuitatis imponeret. Quo negante & dicente, Deus nouit & Sanctus Iacobus testis est, me nunquam fuisse furem, neque furis socium. Verbis iudex non credidit, sed suspendij sententia innocentem damnauit. videns filius patrem damnatū, nec aliquid ei prodesse fratrum testimonia, flens & eiulans dixit ad iudicem; Rogo vos domine, quatenus intuitu Dei & Sancti Iacobi me suspendatis, patre meo dimisso: ego enim noui innocentiam illius. Cuius fletibus & instantia, tandem iudex victus, patrem absoluit, ipsumque suspendit. Pater verò tristis nimis cum socijs procedens, & limina beati Iacobi visitans, ipsique pro anima filij supplicans, postquam ad locum suspensionis redijt, ait fratribus; Ecce fratres filius meus, precor vt paululum subsistatis, donec illum deponā & sepeliam. Audita voce patris, respondit; Bene venias pater, adhuc enim viuo; depositus ab eo, & interrogatus, quænam esset causa tanti miraculi; ait; Sanctus Iacobus Apostolus ab ea *De Sancto Iacobo.*

hora, qua huic patibulo appensus sum, vsque nunc, manibus suis sustentauit me: non esuriui, non sitiui, nihil doloris sensi, nec vnquã melius mihi fuit omnibus diebus vitæ meæ. Statimque pariter ad beatum properantes Apostolum, filius vt votum suum solueret, pater vt gratias rependeret, incolumes reuersi sunt in ciuitatem Traiectensem. Et est idem miraculum in eadem ciuitate, sicut nobis retulit VVilhelmus monachus noster, ibidem canonicus, valdè celebre atq; notissimum. APOLLONIVS: Stupẽda sunt quæ dicis. CAESARIVS: Referam tibi aliud miraculũ de sancto Thoma Apostolo, meo iudicio maius isto.

CAPVT LIX.

IN villa, quæ dicitur Holenbach, miles quidam habitauit nomine Gerardus; huius nepotes adhuc viuunt, & vix aliquis in eadem reperitur villa, quem lateat miraculum, quod de illo dicturus sum. Hic sanctum Thomam Apostolum tam ardenter diligebat, tam specialiter prę cęteris sanctis honorabat, vt nulli pauperi, in illius nomine petenti eleẽmosynam, negaret: multa prǽterea priuata seruitia, vt sunt oratiões, ieiunia, & missarum celebrationes illi impendere consueuit. Die quadam, Deo permittente, omnium bonorum inimicus diabolus ante ostium militis pulsans, sub forma & habitu peregrini, in nomine sancti Thomæ hospitium petiuit: quo sub omni festinatione intromisso, cùm esset frigus, & ille se algere simularet, Gerardus cappam suam foderatam, bonam satis, qua se tegeret iens cubitum, trãsmisit. Manê verò cùm is, qui peregrinus videbatur, non appareret, & cappa quæsita, non fuisset inuenta, vxor marito irata ait; sæpè ab huiusmodi truttanis illusus estis, & adhuc a superstitionibus vestris non cessatis.

tis. Cui ille tranquillo animo respondit; Noli turbari, bene restituet nobis hoc damnum sanctus Thomas. Hæc egit diabolus, vt militem per damnum cappæ, ad impatientiam prouocaret, & Apostoli dilectionẽ in eius corde extingueret: sed militi cessit ad gloriam, quod diabolus præparauerat ad ruinam, & inde ille amplius est accensus, vnde iste confusus est ac compunctus. Nam paruo emenso tempore, Gerhardus limina beati Thomæ adire volens, cùm esset in procinctu positus, circulum aureum in oculis vxoris in duas partes diuidens, easque coram illa coniungens, vnam illi dedit, & alteram sibi reseruauit, dicens: Huic signo credere debes, rogo etiam vt quinq; annis reditum meum expectes, quibus expletis, nubas cui volueris. Et promisit ei: qui via vadens longissima, tandem cũ magnis expensis, maximisq; laboribus peruenit ad ciuitatem sancti Thomæ Apostoli, in qua à ciuibus officiosissimè est salutatus, & cum tanta charitate susceptus, ac si vnus illorum esset, eisq; notissimus. Gratiam eandem adscribens beato Apostolo, oratorium eius intrauit & orauit, se, vxorem, & omnia ad se pertinentia, illi commendans. Post hæc, termini sui reminiscens, & in eodem die quinquennium completum considerans, ingemuit, & ait: Heu modò vxor mea viro alteri nubet: impedierat Deus iter eius propter hoc quod sequitur. Qui cum tristis circumspiceret, vidit prædictum dæmonem in cappa sua deambulantem: & ait dæmon; Cognoscis me Gerharde? Non, inquit, te cognosco, sed cappam. respondit ille; Ego sum qui in nomine Apostoli hospitium à te petiui, & cappam tibi tuli, pro qua & valdè punitus sum: & adiecit; Ego sum diabolus, & præceptum est mihi, vt antequam homines cubitum vadant, in domum tuam te transferam, eo quod

vxor tua alteri viro nupserit, & iã in nuptijs cum illo sedeat. Tollens eum, in parte diei ab India in Theutoniam, ab ortu solis in eius occasum transuexit, & circa crepusculum in curia propria illum sine læsione deposuit: qui domum suam sicut barbarus intrans, cùm vxorem propriam cum sponso suo vidisset comedentem, propius accessit, eaque aspiciente, partem circuli in scyphum mittens abscessit: quod vbi illa vidit, mox extraxit, & partem sibi dimissam adiungens, cognouit eum suum esse maritum, statimq; exiliens, in amplexus eius ruit, virum suũ Gerardum illum esse proclamans, sponso valedicens: quem tamen Gerardus illa nocte, pro honestate, secum retinuit. Ecce tam in hoc, quam in prædicto miraculo satis perpenditur, quantum beati Apostoli diligentes se diligant, atque glorificent. APOLLONIVS: Non miror si diligentes se diligũt, cùm suprà dictum sit de Sãcto Andræa, quòd etiam se contemnenti fœminę, ad diligendum ingesserit. CAESARIVS: Sicut suprà ostensum est de Sancto Ioanne Baptista, sicut Apostoli diligentibus se præmium impendunt; ita suos contemptores quandoque puniunt. APOLLONIVS: Da exemplum. CAESARIVS: Prius de Sancto Bartholomæo præmittam vnum miraculũ, deinde quod petis subiungam exemplum.

CAPVT LX.

De Sancto Bartholomæo.

IN monte sancti Saluatoris iuxta Aquasgrani, nuper inclusa quædam defuncta est, quæ inter suas reliquias, etiam dentem habuit Sancti Bartholomæi Apostoli. Hoc cum scisset sacerdos, qui ei missas celebrabat, eumq; postulasset, & illa non annuisset, recessum minabatur, nisi saltem mediã ei partem donaret: illa verò dentem illum diligens, & sacerdote carere nolens, vt diuideretur

con-

consensit, licèt inuitissimè. Mira res; mox enim vt sacerdos cultellū denti suppofuit, ac si denuò sanctus pateretur, guttatim de illo sanguis erupit: quo viso, sacerdos territus est, dentemque inclusæ dimisit integrum. Ego verò eundem dentem anno præterito vidi apud sanctimoniales in Porceto.

Quod quandoque Apostoli contemnentes se puniant, ecce exemplum.

CAPVT LXI.

MAtrona quædam specialem Apostolum habere volens, cùm eo modo, quo suprà dictum est de Sancto Andrea, per candelam beatum Iudam, vt puto, extraxisset, irata, retro cistam candelam cum nomine iactauit: volebat enim habere vnum de nominatis Apostolis, vt est Sanctus Ioannes Euangelista, siue beatus Iacobus. Cui nocte in somnis apparens, durè satis corripuit, conquerens se ab ea contemptum, & post cistam indignè proiectum: nec sic quieuit, donec verbis additæ sunt plagæ: integro enim anno lecto paralytica decubuit. APOLLONIVS: Licet sic per sortes Apostolos eligere? CAESARIVS: Sorte Mathias Apostolus legitur electus, non tamen ideo est electus, vt alijs anteponeretur, sed vt per eum duodenarius per Iudam diminutus suppleretur: puto tamen ab eadem electione huiusmodi sortes descendisse. Audiui Coloniæ quendam literatum sacerdotem, palam in ecclesia reprobrare tales electiones; Omnes, inquit, Apostoli æquè sunt sancti, & idcirco omnes a nobis æquè honorandi: quòd si alicui illorū specialis honor est exhibendus, beato Petro, per quē regio nostra cōuersa est ad fidē, iudico esse impendendū: ipsum speciale Apostolū nobis Christus destinauit. Beatus verò Heribert'. & successor

Apostoli suos contemptores puniunt.

Act. 1.

eius Peregrinus Colonienses Archiepiscopi in ciuitate Colonia, omnibus Apostolis vnam ecclesiã conuentualem condiderunt, in quibus omnibus simul æqualis honor, idemque seruitium exhiberetur. Quantum mereantur in ecclesia eadem Christo, eiusque Apostolis dignè seruientes, ex modico, quod sequitur, poteris perpendere.

CAPVT LXII.

DVM incendium illud maximum, quod erat sub Adolpho Archiepiscopo, magnam partem ciuitatis Coloniẽsis consumbsisset, mulier quædam, quæ ecclesiæ Sanctorum Apostolorũ pro sua mercede braxare consueuerat, domum ligneam prope positam habebat: cui cùm incẽdium ex vicinis domibus propinquasset, filia eius, vasa, & supellectilem efferre cœpit, quod vbi mater cõperit, restitit dicens; Noli filia, noli, sed omnia refer in domum; sicque clausa domo mater spem habens in sanctis Apostolis, ecclesiam eorum adijt, sicque orauit; Sancti Apostoli, si vnquam vobis fideliter digneq; seruiui, custodite domum meam, & vasa vestra. Mira fides fœminæ, mira & virtus Apostolorum; qui propriam ecclesiam ex parte cõcremari permiserunt, braxatricis suæ domum in medijs flammis positam, nõ sine admiratione multorum, illæsam seruare curauerunt. APOLLONIVS: Valdè honorandi sunt Apostoli, per quos mundus iste iudicabitur. CAESARIVS: Hæc mihi reuocant ad memoriam ciuis cuiusdam dictum, siue factum relatione dignum.

CAPVT LXIII.

IN Colonia burgensis quidam erat; homo diues ac potens, Carolus nomine, pater domini Caroli Abbatis quandoque Vilariensis: hic cùm audisset,

dissent, quia Apostoli iudicaturi essent, cogitauit intra se dicens; Peccatum graue est, & lapides anchorarij valdè sunt ponderosi; emam ergo lapides tales ad futuram fabricam sanctorum Apostolorum, vt cùm in die iudicij opera mea bona, nec nõ & mala posita fuerint in statera, Apostoli, qui iudices erunt, lapides istos lanci, opera mea bona continenti, immittent, & mox præponderabit. Emit ergo nauim plenã lapidibus, quos per currus portari, & iuxta ecclesiam Apostolorum deponi fecit: quem cùm canonici interrogassent, quid sibi vellet per lapides illos; respondit; Aliqua dierum renouanda est ecclesia ista, & tunc erunt vobis necessarij. Non multo post, cùm extenderetur ecclesia, occasione, vt puto, eorundem lapidum, in fundamento positi sunt. Hæc de Apostolorum visionibus dicta sunt. Nunc aliqua tibi dicam de martyribus. APOLLONIVS: Quid faciat martyres, quare martyres dicãtur, vel quot sint genera martyrij prius mihi edicas. CAESARIVS: Facilis horum solutio est.

CAPVT LXIIII.

Causa, non pœna facit martyres: duo enim latrones Christo affixi sunt hinc inde, vnus martyr effectus est, propter virtutem confessionis; alteri pœna sua, initium fuit æternæ damnationis. Martyres enim græcè, testes dicuntur latinè, eò quod pro testimonio fidei occisi sunt. Sunt aũt quatuor genera martyrij: quidã occisi sũt propter solam innocentiam, vt Abel; alij propter iustitiam, vt Prophetæ & Ioannes Baptista; alij propter zelum legis, vt septem fratres Machabæi: alij propter fidem Christi, vt Apostoli eorumque successores, & hi antonomaticè dicuntur martyres, id est, testes, quia sanguinis sui effusione fidei Christi sub-

Martyres vnde dicantur, quid faciat martyres, & quot sint genera Martyrij.

Aug. l. 1. contra epist. Parme. ca. 9.

Genes. 4.

Matth. 14.

2. Machab. 7.

cti subscripserunt. APOLLONIVS: Attendunt sancti cùm à nobis venerantur? CAESARIVS: Etiam; adhuc enim per diuersas visiones, suas manifestat mortalibus reliquias, vt venerantibus illas debitores fiant.

CAPVT LXV.

Visiones siue apparitiones sanctorum Martyrum.

QVando renouata est ecclesia Bonnensis, quorundam martyrum corpora ex sacra legione Thebæorum illic reperta sunt; ex quibus cùm vnum corpus integrum, & præterea pars alterius martyris nobis data fuisset, cuidam adolescenti talis de eis visio ostensa est. Videbatur sibi in somnis stare iuxta scrinium earundem reliquiarũ, cui cùm quidam diceret; Nosti quid in isto scrinio contineatur? & monachus responderet, Etiam, corpus martyris nostri: ille subiunxit; Falleris, nã vir vnus, & dimidius in eo iacent. Quod vsque ad illud tempus omnes nos latuit. Tantæ autem virtutis sunt eadem sacra ossa, vt aqua superfusa, varijs infirmitatibus sit medela: maximè tamen sanat tumores ac inflationes. Quod verò fidelibus in periculis succurrat, visio subsequens declarat.

CAPVT LXVI.

Martyres succurrunt fidelibus in periculis.

ANno gratiæ millesimo ducentesimo decimo septimo, cruce signati ex tota Alemania, ac Frisia, cum trecentis ferè nauibus, circa idus Iulij intrauerunt portum Vlixisbone: in quo dum per aliquot dies morarentur, plures naues illic expectantes, ad petitionem Seueri Episcopi iam dictæ ciuitatis, & Episcopi Eborensis, necnon & Templariorum, atque Hospitalariorum, castrum Saracenorum, nomine Alk-zer, id est, omnium carcer, obsederunt. Sexta verò feria post natiuitatem beatæ Dei genitricis Mariæ, congregati sunt con-

trà

trà eos quatuor Saracenorum Reges, habentes in exercitu suo ad centum milia pugnatorum: quibus Christiani, numero minores, sed fide maiores, Sanctum Iacobum, beatumque Vincentium regionis illius patronum, & alios, si quos poterant sanctos inuocantes, hostibus occurrerunt. In primo verò congressu, vnus regum cecidit, interfectorũ verò non erat numerus, plurimi captiuati sunt: qui cùm per exercitum ducerentur à Christianis, quærebant signa victorum, asserentes candidissimam aciem cruces rubeas in pectore gerentem, suorum multitudinem in fugam conuertisse. Insuper galeæ, quas per mare contra Christianos conduxerant, cęlestis illius visionis terrore sunt fugatæ. Quod peregrini audientes, gratias egerunt Christo, qui martyrum suorum auxilia eis destinare dignatus est de coelo. Hęc mihi relata sũt ab his, qui certamini interfuerunt, & ex ore Saracenorũ, quæ dicta sunt, audierunt. APOLLONIVS: Est ne peccatum, cum martyrum reliquijs ire ad requisita naturæ? CAESARIVS: Peccatum est, si gestantes illas, nòn excusauerit necessitas: sancti non abhorrent foetorem naturæ, sed culpæ.

CAPVT LXVII.

Bernhardus monachus noster, tempore quodã ante conuersionem, nescio quò iturus, reliquias beatorum martyrum Ioannis & Pauli in capsula ad latus portabat; quem cùm carnis incentiua ad delectationem mouerent, sancti martyres, quia motus illicitos restringere non conaretur, per capsellam latus eius durè satis tundere cęperunt: quod cũ ille non aduerteret, & motibus libidinosis quiescentibus etiam tunsiones cessarent, per horas aliquas, cum iterum titillationes surgerent, renouatæ sunt & punctiones: ac si sancti

Martyrum reliquias ferentes debet vitare peccata.

suum

Isaiæ 52. suum baiulum voce prophetica increparent, dicẽtes; Mundare, qui fers vasa Domini. Vasa Domini
1. Reg. 21. sunt corpora sanctorum. Hinc est quod Achimelech sacerdos, cùm hæsitaret pueris Dauid dare panem sanctum, Dauid respondit; Et quidem si de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri & nudiustertius quando egrediebamur, & fuerunt vasa, id est, corpora puerorum sancta, id est, munda à concubitu. Et, sicut mihi retulit prædictus Bernardus, mox vt notare cœpit pœnam, in quantum potuit, compescuit culpam, ex hoc discens, quod sanctis placet, non solùm munditia mentis, sed & corporis. APOLLONIVS: Quid sentis de prædicatoribus illis, qui tantùm propter quæstum sanctorũ reliquias circunferunt, multosq; decipiunt? CAESARIVS: Quod sancti ad talium truphas indignentur, dicam tibi, quod monachus quidã de Bruvvilre mihi recitauit.

CAPVT LXVIII.

QVando ecclesiam suam monachi iam dicti cœnobij ampliare disposuerunt, per quosdã sacerdotes seculares, in lingua potentes, & ad emungendum pecunias efficaces, dentem patroni sui beati pontificis Nicolai, ad diuersas trãsmiserunt prouincias: erat autem crystallo inclusus. Die quadam, cùm prædicatores conducticij inhonestè se gerendo, vas tantarum reliquiarum circumferrent, crystallus crepuit, ac si illorum blasphemias pontifex reuerendissimus sustinere non posset. Quo miraculo viso, monachi dentem retulerunt, neque ad tale opus vltra eum de monasterio efferri passi sunt. Ego rupturam eius crystalli vidi. APOLLONIVS: Quid est quod quidam martyres alijs maiora signa faciunt post mortem? estne hoc ex aliqua, eminentia sanctitatis? CAESARIVS;

SARIVS: Sicut superius dixi, miracula non sunt de substantia meriti, sed signa sanctitatis: quidam sancti in vita sua multa signa faciunt, & post mortem quiescunt; alij econuerso, quia nulla sanctitatis suę inditia in mundo dederunt, post mortem miraculis clarescunt. *li 6.c.5 & l. 8. c 53.*

CAPVT LXIX.

BEatus Thomas Episcopus Cantuariensis, qui nostris temporibus pro ecclesiæ libertate vsque ad mortem dimicauit, nullis miraculis in suis persecutionibus coruscauit, satisq; de illo post occisionem disputatum est: quidam dixerunt eum damnatum, vt regni proditorem; alij martyrem, vti ecclesiæ defensorem. Eadem quæstio Parisijs inter magistros ventilata est: nam magister Rogerus, iurauit illum dignum fuisse morte, & si non tali, beati viri constantiam, iudicans contumaciam. Econtra magister Petrus Cantor iurauit esse martyrem Deo dignum, vtpote pro libertate ecclesiæ trucidatum. Quorum quæstionem Christus soluit, cùm multis & magnis illum signis glorificauit. Non ideo tamen Apostolis, siue alijs magnis martyribus in meritis præferendus est, qui tanta, & tam crebra miracula post mortem fecisse non leguntur. Simile habes de sancto Anone Coloniensi Archiepis. cui cum post mortem multi detraherent, dicentes eum ecclesiarum fuisse dismembratorem, & ciuium suorum excoecatorem, Dominus Deus in translatione illius, quãtæ sanctitatis esset, signis plurimis ostendit. APOLLONIVS: Probabile est quod dicis, sed aliud est quod me mouet. Sępe contingit, vt pro reliquijs sanctorum, aliæ res habeantur, & pro veris, falsa venerētur: videntur tibi huiusmodi veneratores peccare, an mereri? CAESARIVS: Meo iudicio, ignorantia in talibus excusat cul-

Cur sancti aliqui tãtum post mortem miraculis clarescant.

Reliquias falsas pro veris venerantes ex ignorantia, non peccare, sed mereri.

ſat culpam, pietatis meretur gratiam: hoc verum eſſe, certum eſt, quia quandoque Dominus per falſas reliquias ad honorem ſanctorum, quibus adſcribuntur, & fide honorantibus illos, miracula operatur. Verbi gratia.

CAPVT LXX.

Miles quidam prędictum martyrem beatum Thomam Cantuarienſem ardentiſſimè diligens, ſi aliquid de illius poſſet habere reliquijs circumquaq; inueſtigauit: hoc cũ audiſſet quidã doloſus ſacerdos, in cuius domo hoſpitabatur, ait illi; Ego frenum, quo diu vſus eſt beatus Thomas, penes me habeo, & ſæpè virtutes eius expertus ſum. Quod miles audiens, & ita eſſe putãs, ſacerdoti pecuniam poſtulatam lætus obtulit, & frenum cum multa deuotione recepit: Deus verò, cui nihil eſt impoſſibile, fidem militis remunerare volens, ad honorem ſui martyris multa per idem frenum facere dignatus eſt miracula; quod miles conſiderans, in honore martyris eccleſiam condidit, loco reliquiarum frenum ſacerdotis peſſimi in ea reponens. Hic ſit finis de viſionibus martyrũ, quia compendio vti volens, ad ordinem feſtino confeſſorum. APOLLONIVS: Qui ſint confeſſores, & quare ſic dicti, mihi edicito, poſtea viſiones ſubiungas.

CAPVT LXXI.

CAESARIVS:

Confeſſores qui ſint, & cur ita dicantur.

Ad ordinem confeſſorum pertinent Pontifices, Abbates, clerici, monachi, necnon & laici religioſi, Chriſtum vita & ore confitẽtes, & ſine ſanguinis ſui effuſione ad eum, quẽ confeſſi ſunt, migrantes. Tempore perſecutionis, omnes Chriſtiani Confeſſores dicti ſunt, Chriſtum in

suis tribulationibus corde & ore confitentes, maximè tamen hi, qui pro illo passi sunt. Qui postea antonomaticè dicti sunt martyres, & nomen Confessorum specificatum est, maximè ad sacerdotes Domini; peccatorum confessiones recipientes, quibus data est à Domino potestas ligandi atque soluendi. APOLLONIVS: Qui tibi videntur maiores, martyres, an cōfessores? CAESARIVS: Quæstio hæc soluenda est secundùm excessus & excedētia, licèt ordo martyrum, ordinem confessorum præcellat dignitate, quidā tamen confessores, quibusdam martyribus, meritò lōgè sunt superiores: vnde habes in hymno; Plus currit in certamine, confessor iste sustinens, quàm martyr ictum sufferēs, mucrone fundēs sanguinem. Ecce exemplum; Certum est ordinem Episcoporum digniorem esse ordine Abbatum, attamen quidam Abbates regales, quibusdam episcopis gloria & honore maiores sunt. APOLLONIVS: Cōsentio. CAESARIVS: Quanta sit in visionibus beatorum confessorum consolatio, paucis tibi explicabo. Matth 16

CAPVT LXXII.

EST quidam apud nos Conuersus, cuius nomē prodere non licet, vir bonæ conuersationis, & sanctum Nicolaū specialiter diligens. Iste, sicut ab ore eius audiui, in quadam solennitate, infra matutinas, iam dictum cōfessorem pontificalibus indutum in choro stare conspexit; de cuius visione, quæ magnæ fuit reuerentiæ, tantum gaudij cor eius concepit, vt sibi altitudine duorum pedū à terra suspensus videretur. Non solùm hic beatissimus pontifex perfectorum visitator, sed & miserorum in summis necessitatibus esse dinoscitur liberator. Visiones de sanctis confessoribus.

CAPVT XIIII.

NOndum duo anni sunt elapsi, quod in villa quadam iuxta Coloniam; sicut nuper illic audiui cum præterirem, loco furis quidam deprehensus est; verum esset reus, vel innocens, mihi dici non potuit: quem cùm morti adiudicatum, laqueo collo eius iniecto; in patibulo appendissent, ille nullum dolorem sustinens, cùm iam mortuus æstimaretur, clara voce clamauit; In vanum laboratis, non poteritis me strangulare, sanctus episcopus Dominus meus Nicolaus mihi assistit, en video illũ. Quod multi audiẽtes, & ita esse experimento cognoscentes, putantes eum innocentem, ob honorem sancti Nicolai depositum, abire permiserunt. Qui Bruwilre ad memoriam sui liberatoris currens, gratias egit se à suspendio, illius meritis, absolutum proclamans. APOLLONIVS: Audiui ab infantia, quod sanctus Nicolaus omnes episcopos misericordia præcellat. CAESARIVS: Tantæ pietatis est & misericordiæ, vt & malos à morte, sicut dictum est, sæpe liberet, & bonos mori desideret: illos, vt emendentur; iustos, vt æterna beatitudine fruantur. Reuera, dissolui & esse cum Christo multò melius est. Et, Beati sunt mortui, qui in Domino moriuntur.

Philip. 1. *Apoc. 14.*

CAPVT LXXIV.

ADAM monachus de Lucka, cuius in superioribus memini, in quadam conuentuali ecclesia Saxoniæ, quæ Bucka dicitur, scholas frequentauit: cumque in cœmiterio multi lateres essent repositi ad fabricam oratorij, ipse, sicut puer, vnum ex eis tulit, & in eo sculpere cœpit: quod cum magister eius vidisset, terruit eum dicens, De-

pone

pone laterem, quia excommunicatus es. Ad quod verbum puer territus, mox cœpit infirmari: cumque inualescente morbo ad extrema deuenisset, & iam morituro data candela fuisset in manum, duos pontifices, beatum scilicet Nicolaum, & sanctum Paternianum, præfatæ Ecclesiæ patronum, coram se stare vidit & agnouit: stabāt autem in habitu pontificali, & in claritate magna, dixitque ad sanctum Paternianum Beatus Nicolaus; Vis vt tollamus puerum nobiscum? Respondit ille; Non, quia in alio ordine morietur. sicque disparuerūt. Eadem hora puer conualescens surrexit, & magistro eius, qui præsens fuerat tunc temporis, miraculum diuulgante in ecclesia est compulsatum, & ad honorem tantorum pontificum, Te Deum laudamus decantatum. Hæc mihi ab eodem Adam nuper relata sunt.

CAPVT LXXV.

IN villa quę Leiglinge vocatur, & circa duo miliaria distat a Colonia, ante hoc septenniū contigit, quod dicturus sum. Puer quidam simplex, cuiusdam matronæ illic pecora pauit, hic beatum Nicolaum in tantum diligebat, vt singulis diebus medietatem panis sui in honore illius pauperibus erogaret. Orationibus etiam assiduis misericordiam eius interpellabat: cuius deuotis obsequijs beatus pontifex delectatus, die quadam ei in agro apparens, in forma & habitu venerādi senis, ait; Puer bone, mina gregem domum: cui cùm ille responderet; Domine adhuc nimis est manè, si hoc facerem domina mea increparet me, subiunxit sanctus; Fac quod dixi, quia hodie ante solis occubitum morieris. Ad quod puer territus, cùm interrogaret eum, Domine quis es? respondit ille; Ego sum Nicolaus episcopus, quem semper exoras, & cui

ciæ filius, & cœnobij eiusdem primus Abbas atque fundator, illuc aduexit. Dicitur eadem fuisse icona, quam barbarus, sicut in miraculis sancti Nicolai legitur, tulit, & ad custodiam sui telonei posuit, cuius occasione ad fidem conuersus est, cùm sua perdidisset, & cæsa imagine eadem recepisset. Plurimæ per eam virtutes factæ sunt, maximè in pregnantibus. Tempore quodam, cùm ad domum cuisdam honestæ matronæ in partu laborantis fuisset deportata, & contra eam ad parietem suspensa, ea hora qua partum edidit, ne parientem quasi attenderet, cunctis qui aderāt intuentibus, tabula se vertit. Est autem eiusdem imaginis facies oblonga, & * obesa, multæ grauitatis *al. teres[?]. & reuerentiæ, & in fronte caluicies, capilli tam capitis, quàm barbæ, candidæ caniciei. Nuper verò monachis cedentibus, sanctimoniales ordinis nostri cum tabula locum receperunt. APOLLONIVS: Satis me ædificat humilitas beati huius confessoris; qui si superius cibatum gloriatur in pane pauperis pastoris. CAESARIVS: Quis maior Christo, qui in iudicio dicturus est; Esuriui, & dedistis mihi manducare? Nullus: quantum verò Christo eiusque beatis confessoribus eleëmosyna placeat, vel quàm valenter his, qui faciunt illam, in periculis succurrat, ex sequenti visione demonstrabitur. *Matth. 25.*

CAPVT LXXVII.

MAgister Ioannes Decanus Aquensis, cùm scholaris esset, tam grauiter tempore quodam infirmatus est, vt confessus, & iniunctus, nihil ei nisi mors superesse videretur. Cui cū materia rapta esset in cerebrum, solus iacens, in excessū venit, viditq; homines sibi ignotos intrare, qui lāces, quas manibus portabant, cū lignis breuibus & *Eleemosyna fructus.*

bus & quadratis ante ipsum ponebant. Stantibus eis ex vna parte lectuli, contemplatus est introire tres inclytos confessores, sanctum videlicet Martinum Turonensem, & sanctum Godehardum episcopum Hildesheimensem, beatumq; Bervvardum, qui eum ex parte altera circumstetêre, in quorum aspectu puer Ioannes vni imponitur lanci, & ligna loco ponderis alteri: cumq; eleuata statera inuentus esset æger minus habens, prædicti confessores, puerum paruulum, & mendicum, sinui eius imposuerunt, qui simul lancem aduersam mox suspendentes, lignis grauiores apparuerunt: statimque Ioannes, qui mihi visionem hanc retulit, in sudorem erumpens, crisim fecit, & de eadem infirmitate citius conualuit. APOLLONIVS: Quid scholaris ægrotantis ponderatio, vel quid pueri pauperis significet adiectio penitus ignoro. CAESARIVS: Puer idem valdè pauper erat, & despectus, cuius in tantum misertus est Ioannes, vt ei & panem frequenter daret, & matri commendaret: homines barbaros, qui eum in lâce appendebant, dæmones fuisse suspicor, qui semper morientibus se ingerunt; ligna, pueri peccata, quæ quia meritis eius grauiora videbantur, sancti confessores, quos sæpiùs interpellauerat, eleëmosynarium eius lanci immiserunt, cuius beneficio adiutus est. Quod verò vita humana quandoq; pro pter eleëmosinas morti subtrahatur, habes exemplum in vita sancti Ioannis Eleëmonis, de Petro telonario, penè in consilimi casu & visione. Hinc est quod Nabuchodonosor regi, cum se in visione vidisset sub figura arboris ab angelo esse præcidendum, Daniel consuluit, vt peccata eleëmosynis redimeret. Quod verò ob peccata etiam ante tempus quandoq; vita hominis præcidatur, idem Daniel testis est. Cùm Balthasar, prædicti regis filius,

Daniel. 4.

lius, cum vxoribus & concubinis in vasis templi Domini conuiuando Deum irritaret, vidit contra se articulos manus scribentis in pariete, tria hæc verba, Mane, Thecel, Phares: quam scripturam sic Daniel regi interpretatus est. Mane, id est, ante tempus dinumerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud. Thecel, appensus es in statera, & inuentus es minus habens, scilicet de iustitia. Phares, & quia peccata præponderauerunt, eadem nocte occisus est, & diuisum est regnum eius Medis & Persis. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CAESARIVS: Tres præfati potifices, aliorum trium Episcoporum visionem mihi ad memoriam reuocant relatu dignam. *Daniel. 5.*

CAPVT LXXVIII.

Bonæ memoriæ Gerardus Abbas Claræuallis, qui nostris temporibus fuit, cùm tempore quodã visitandi gratia pergeret ad Claustrum & apud religiosos fratres sancti Mathiæ hospitaretur, eadem nocte, dictis matutinis, ecclesiæ cryptam solus intrauit, & ad sepulchra sanctorum Eucharij, Valerij, atque Materni, qui Treuerorum primi erant Episcopi, & nostrarum regionum Apostoli, deuotè satis orauit: maximè tamen petiuit sibi reuelari diuinitus, vtrum magis expediret in officio Abbatiæ manere, vel illam resignare. Cui gloriosi illi tres præsules in multo splendore simul apparentes, dixerunt; Frater, nequaquam officium tuum resignes, quia in breui cum palma martyrij ad nos peruenies: sicque disparuerunt. Manè cùm esset profecturus, præpositus sancti Simeonis eum, vt secum in reditu hospitari dignaretur rogauit, quod & promisit: cumque completa visitatione rediret Treuerim, de promissione satis eum pœnituit, volens iterum orare vbi prius, quæ-

dam neglecta in prima visitatione sperans sibi denuo esse reuelanda. APOLLONIVS: Quæ fuerunt illa? CAESARIVS: Vbi anima sancti Materni fuisset infra illos quadraginta dies, quibus sepultus fuerat. Quid plura? Promissi sui memor in domum Præpositi se recepit, & sicut ipse procurauerat, in ipsa nocte solito maturius surgens, & matutinas decantans, monachis relictis, & Conuerso assumpto, ad ecclesiam sancti Eucharij perrexit, cryptam intrauit, vbi sub forma prioris visionis præfatos Pontifices videre meruit. Ad quem sanctus Eucharius; Noui ad quid veneris; ecce Maternus, interroga eum. Quod cùm fecisset, respondit ille; Anima mea per illos quadraginta dies fuit in paradiso, & quia sciebat se ad corpus esse reuersuram, mercede sibi in cœlestibus præparata, frui non potuit. Mane ergo in officio tuo, quia per palmam martyrij citò nobis sociaberis. Quod ita factum est: nam à quodam misero, propter zelum ordinis, latenter interfectus est. Deinde beatus Pontifex adiunxit; Existente me in paradiso, nil actum est in mundo quod non viderim. Vides quanta sit potentia electæ animæ à corpore exutæ? Si tanta vidit in terrestri paradiso, quanta putas videt, quando fruitur Deo?

Grego. l. 2 dialog. cap. 35.

APOLLONIVS: Non ambigo, quin omnia tunc sciat, & videat. Si sanctus Benedictus adhuc existés corruptibilis, ex beneficio vnius animæ cœlos penetrantis, totum mundum vidit sub vno radio solis ante oculos suos collectum, non mirum, si anima Deo vnita, contemplatur omnia. CAESARIVS: Bene sentis, & hîc de confessoribus sit finis. De visionibus verò quarundam virginum, aliqua tibi referam, prius tamen de ipso ordine virginali te expediam.

CAP.

CAPVT LXXIX.

TAnta est gloria virginalis, vt angelis compa
retur, quia qui non nubent, neque nubentur, *Ordo sanctorum Virginum.*
erunt sicut angeli Dei. Hinc est quod in taber
naculo fœderis tertio operimento, quod erat
de pellibus rubricatis, quartum fuerat supposi *Matt.22.*
tum, de pellibus hyacintinis. Per pelles ru- *Exod.26.*
bricatas, designatur martyrium, quod est cō-
summatio omnium virtutum: per hyacintinas,
quæ aërei sunt coloris, virginitas, quæ, vt quidam
dicunt, super omnem virtutem est, & angelicam
redolet conuersationem. Virgines sequuntur ag-
num quocunque ierit, vtroque pede, id est, integri *Apoca.14.*
tate mentis & corporis. APOLLONIVS: Ergo
virgines continentibus & cōiugatis maiores sunt.
CAESARIVS: Maiores sunt, si compares statum
ad statum, quia dignior est ordo virginum, quàm
ordo coniugatorum: attamen in ordine conin-
gatorum, vel viduarum, multi sunt multis virgini-
bus in merito multo maiores, quia penes carnis in
tegritatem, quæ virtus non est, quam etiam infide-
les habent, meritum non consistit, sed penes chari-
tatem. Quis ergo audeat aliquas virgines, etiam
sanctissimas, Patriarchis, Prophetis, & Apostolis,
qui coniugati erant penè omnes, anteferre? APOL-
LONIVS: Quid ergo est, quod sancti in tan-
tum commendant virginitatem? CAESA-
SARIVS: Vt ostendant quantum Deo
placeat castitas. Hæc in virginibus vocatur
virginitas, siue continentia virginalis; in coniugi-
bus, pudicitia coniugalis; in viduis, continentia vi
dualis. Vnde de eodem semine, quod de manu semi *Matt.13.*
nantis cecidit in bonam terram, aliud fecit fructū
tricesimum, aliud sexagesimum, aliud centesimū:
primus debetur coniugatis, secundus viduis &
continentibus, tertius virginibus; & est sæpè

 in præ-

in præmio, tricesimus maior centesimo, & hoc propter intensionem charitatis. Hinc est quod beatam Mariam Magdalenam ecclesia in Letanijs antepoluit virginibus, ne illis propter ruinam inferior videatur. Noueris tamen melius esse continere, quàm nubere, quia Christus, qui sapientissimus est, virginitatem elegit; & studium seruandæ virginitatis pro Christo, charitatis virtutem plurimùm incendit. Quàm sint iocundæ, quàm salutiferæ visiones sanctarum virginum, sequentia declarabunt.

CAPVT LXXX.

Visiones de sanctis Virginibus.

VEnerabilis Theodericus Episcopus de Liuonia, cuius suprà memini, cùm tempore quodam sanctimoniales consecraret, sanctam Mariam Magdalenam viduis astare vnus monachorum vidit; beatam verò Margaretam virginibus: inter stantes deambulabant, vocatas præsentabant, coronas & velamina componebant. Erat enim tali visione dignus, vt potè vir bonus & religiosus.

CAPVT LXXXI.

IN Vilario, domo ordinis nostri, & diœcesis Leodiensis, monachus quidam est Arnoldus nomine, vitæ laudabilis, & magnum habens zelum circa ordinis disciplinam: hic cùm ex nimia abstinentia in tantum stomachum suum infrigidasset, vt vix aliquos cibos reciperet, imò recepta mox eijceret, tempore quodam ad tantum deuenerat defectum, vt lecto decumbens, mortem minaretur. Cui beata Maria Magdalena nocte apparens, visibiliter pectore discooperto, contra locum stomachi manum misit, ac deliniuit; qui ex sacræ manus attactu, adeò confortatus est, vt manè sur-

nē surgens sanus, non absque magna fratrum admiratione, chorum intraret.

CAPVT LXXXII.

Recordor nunc dominæ Gertrudis Abbatissæ de Houene, quæ satis mirabiliter per visionem cuiusdam sacræ virginis, sicut ipsa mihi retulit, sanata est. Hæc cùm penè per dimidium annum vehementi dolore oculorum cruciaretur, sanctam Luthildem virginem, cuius memoria in eodem cænobio celebris est, studiuit inuocare, meritis eius sperans adiuuari. Quodam manè in lecto suo penè cœca iacens & vigilans, iam dictam virginem in veste candida coram se stare conspexit; cuius oculos cùm tam veste, quàm manu tersisset, continuò clarè vidit, & omnis dolor illa recedente recessit. *al. Liutbild.*

CAPVT LXXXIII.

IN eiusdem sacræ virginis, scilicet Luthildis, altari, pro ornatu, imago gloriosę martyris & virginis Catharinæ lignea & sculpta decenter stare consueuit: die quadam matrona quædam honesta, Alheydis nomine, vxor VVyrici militis de *Gruzue, coram illa cum pedissequa sua ad orationem stetit: erat autem imago, per negligentiam vt puto, sic posita, vt penè vultum totaliter haberet ad parietem: quæ dum multum morosè in oculis iam dictarum fœminarum se verteret, clamauit famula; Videte domina, videte qualiter imago hæc regiret se; respondit illa; Et ego video. Viderunt hoc ipsum & aliæ mulieres illic stantes. Vix annus expletus est, ex quo contigit hæc visio miraculosa. APOLLONIVS: Quia huius sacratissimæ virginis Catharinæ ossa oleum stillare non *al. Girzene.*

cessant, certum est illam multum esse suauē ac misericordem. CAESARIVS: Virtutum earundem inditium, emanan ex ossibus eius est oleum.

CAPVT LXXXIIII.

Retulit nobis dominus Héricus Abbas de Stimenu, quod de osse eius, dum nobis de eodem particulam frangeret, gutta olei erupit; quam ne super terram caderet, vix retinuit. Sed quid dicam de gutta, cùm eius sacra tumba, sicut hi, qui in instanti de Sina venerunt, testantur, oleo sit repleta? Viderunt enim caput eius cum capillis & ossibus natare in oleo: de quo cùm à monachis loci diuersa vascula sacri liquoris reciperēt, tam nobis, quàm cæteris religiosis reuertentes, eadem pro benedictione diuiserunt. APOLLONIVS: Vellem nunc aliquas de nostris virginibus, scilicet vndecim milibus audire visiones, quæ nos ad ampliorem illarum incitarent veneratione. CAESARIVS: Referam tibi quædam, quæ habentibus earū reliquias terrori sint, si circa illas fuerint negligētes; consolationi autem, si habitas venerentur.

CAPVT LXXXV.

Reuelationes de Sodalibus S. Vrsulæ.

IN Folcodefrode, domo ordinis Cisterciensis, quæ in Thuringia sita est, Abbas quidam ante annos paucos defunctus est, qui circa sanctorum reliquias satis extiterat deuotus; vnde & Dominus huiusmodi ei visionem ostendere dignatus est. Nocte quadam in somnis Coloniam in ecclesiam sanctarum vndecim milium virginum, se transpositum vidit, extra eius septa, iuxta quendam murum tria virginum corpora sepulta intellexit, quarum nomina sunt Theomata, Cleomata, Christiancia. Mox Coloniam pergens, & locum reuelatum ex cunctis indicijs cognoscens,

ſcens, Abbatiſſam adijt, viſum expoſuit, & vt ſibi quærere liceret, quas viderat, petiuit & obtinuit. Oſtenſus eſt ei quidam nomine Vlricus; cui conſuetudo erat earundem ſacrarum martyrum corpora effodere: conductus verò ab Abbate, cùm in loco denominato duos repperiſſet ſarcophagos, & vno aperto, inter oſſa ſacra, pectinem pulcherrimum vidiſſet, concupiuit & tulit, eumq; chyrothecæ ſuæ immiſſum, in ſinum proiecit: à quo cùm impederetur in fodiendo, eum extraxit, ſuper foſſam illum ponens in loco eminenti. Superueniens quædam ex ſororibus, tam curialitate, quàm ſanctitate pectinis delectata, ſecretè tulit, & abijt. Corporibus verò effoſſis, & in ſcrinio decenter compoſitis, cùm manê Abbas cum eis proficiſciſci propoſuiſſet, eadem nocte in forma & habitu virginali, illi in ſomnis apparentes, dixerunt; Tecum ire non poſſumus. Quibus cùm reſpondiſſet; Quare dilectiſſimæ dominæ? ſubiunxit vna; Quia pectinem meum perdidi, quẽ mihi mater mea dedit cùm de patria mea egrederer. Et ille: Quis habet illũ, domina mea? reſpondit; Quando Vlricus ſepulchrum meum aperuit, & vidiſſet illum, chirothecę ſuę impoſuit, cum qua abſcondit illum in ſinu ſuo; quem cùm extractum ſuper marginem foſſæ poſuiſſet, ſuperueniens quædam ſanctimonialis Friderindis nomine, furata eſt illum. Manê ad Abbatiſſam veniens ait; Quod eſt nomen hominis qui virgines has effodit? reſpondit, Vlricus: & adiecit, Eſt hic aliqua domina, quæ vocetur Friderindis? reſpondente ea; Etiam, ſubiecit. Peto vt vterque vocetur: quod cũ factum eſſet, ait Vlrico; Quando corpora ſacra effodiſti, pectinem ibi inueniſti; cætera quæ ſupradicta ſunt adiungens. Reſpondente illo, Domine verum eſt. Conuerſus ad Friderinden dixit, Et vos domina tuliſtis illum: qua confitente, ſubintulit;

Rogo vt restituatis pectinem, quia sine illo mecum ire renuunt. quem cùm celerius retulisset, & ab Abbate in scrinio positus fuisset, ad monasterium suum illas deuexit, in quo cum multa gloria sunt susceptæ, & in loco honesto locatæ. In magna fuerant veneratione, sed hoc quàm diu vixit Abbas ille, cui se reuelauerant. Tempore schismatis, quod erat inter Philippum & Ottonem reges Romanorum, cùm diuersa bella occuparent Thuringiam, timore illorum, eadem sacra corpora cum cæteris reliquijs & ornamentis, deportata sunt super quandam testudinem, locum secretum satis. Pace terræ reddita, cũ singula locis suis restituerentur, scrinium cum virginibus neglectum est in iam dicta testudine: vnde indignantes, duabus vicibus thecam suam terribiliter concusserunt, ita vt ab omnibus posset audiri: bis etiam sacristæ in somnis apparuerunt dicentes, quòd recedere vellent de loco, in quo ita haberentur contemptui. Quæ cùm non proficerent, neque concussionibus, neque reuelationibus, in quadam nocte solenni, infra matutinas, ante gradum presbyterij stantes, & in habitu decẽtissimo omnibus apparentes, primùm inclinauerunt versus altare, deindè more eorum, qui in via sunt dirigendi, se vertentes Abbati, & omnibus inclinantes, per quoddam ostium, quod penè semper clausum erat, exierunt: quas licèt omnes vidissent, æstimabant tamen singuli, se illas singulariter vidisse. Dictis matutinis, vnus monachorum, ducto seorsum Abbate, confessus est se ante gradum, hora & modo prædicto, tres speciosissimas vidisse virgines. Cui cùm respondisset, Et ego vidi; venerunt alij, & responsum est eis simile: cumq; deprehendisset, quòd ab omnibus visæ fuissent, cœpit cum omnibus quæstionari, quænam essent, vel quæ causa foret visionis. Cui cùm diuersi diuersa responderent,

derunt, ait vnus, diuinitus vt puto inſpiratus; Puto eas fuiſſe ſacras illas virgines, quæ de Colonia nobis allatæ, tanto tempore ſuper teſtudinē talem à nobis neglectæ ſunt. Statim accedentes ad ſcrinium, cùm nihil in eo reperiſſent, territi Abbatem miſerunt Coloniam, vt illas reduceret. Veniens verò Coloniam, cùm Abbatiſſæ & conuentui rem per ordinem recitaſſet, atque eaſdem virgines in locis, vnde ſublatæ fuerant reperiſſent. Abbati, vt ſibi redderentur ſupplicanti, totus conuentus reſpondit; Bene veniant nobis dilectiſſimæ domicellæ noſtræ, bene veniant, certè ex quo vobiſcum eſſe noluerunt, non eas illuc remittemus: datumque ei eſt caput cuiuſdam alterius virginis, cum quo triſtis repedauit. Adhuc puto eandem Friderindim viuere, & vix aliqua ſoror eſt in eadem eccleſia, quam tam iocunda lateat hiſtoria.

CAPVT LXXXVI.

SVnt apud nos de eodem ſacro collegio duæ ſacræ virgines, etiam per reuelationes iuuentæ.

Domina Eufemia Abbatiſſa, quæ ante annos paucos defuncta eſt, cũ adhuc puella eſſet, in ſcholis, duæ ei virgines in ſomnis apparuerunt, quæ ſub extrema parte dormitorij, quod cellario continuum erat, ſe indignè iacere conqueſtæ ſunt. Illa, ſicut puella, viſum vt viſum reputans, tacuit: poſtea cùm eſſet adulta, ſecundò ei in loco eodem, ſub forma & habitu ſpecioſiſſimarum virginum cingulo tenus apparuerunt; quaſi dicerent; Exire de loco iſto non poſſumus, niſi per te. Tunc memor primæ viſionis, eam quæ potior videbatur, interrogauit dicens, Quod eſt nomen tuum? reſpondit illa, Anaſtaſia. Ab illo tempore, Eufemia importunè cōuentui cœpit ſuggerere, quatenus cellarium

vſque

vsque ad finem dormitorij extenderent, dicens sine ambiguitate, duas ibi virgines esse reperiendas: pollicebatur etiam, quod tres solidos communibus expensis superadderet. Acquiuit tandem côuentus, &, sicut mihi retulit Rembodo Conuersus noster, cui idem opus fuerat commissum, cum terra tota fuisset eiecta, in præsentia prædictæ sanctimonialis, sub fundamento muri, sacra illa duo corpora sunt reperta; quę illa, prius quàm Abbatissa fieret, nobis transmisit, & celebrata est de eis eodem die missa solenniter in conuentu. APOLLONIVS: Non putabam hactenus, tam efficaces esse visiones nocturnas. CAESARIVS: Sæpe per ardentia luminaria corpora earum ostenduntur, nec tamen eadem luminaria, vt aiunt, quis videre potest, nisi corpore sit virgo. Multa de huiusmodi visionibus Conradus Prior loci sanctæ Mariæ dicere consueuit, quæ causa breuitatis omitto. APOLLONIVS: Placetne sacris illis virginibus, quod sic earum corpora per diuersas prouincias diuiduntur? CEASARIVS: Ad hoc se ostendere dignantur vt in multis locis earum memoria habeatur.

CAPVT LXXXVII.

HOmo quidam religiosus de ordine viatorum, cùm apud quandam matronam Tuitiensem hospitaretur, conquestus est illi, quod decem annis laborasset pro reliquis sanctarum vndecim milium virginum, nec aliquid tamen ex eis posset obtinere. Cuius ad hoc, cùm auxilium implorasset, illa homini compassa, ecclesiam earum adijt, sororibus pro eo preces porrigere volens: cumque ad tumbā vnius virginis oraret, genu lapidi superposito, qui maximus erat, apponens manum

manum tentauit, quod tamen fieri posse non sperauit: Mira pietas sacrarum martyrum, mox vt imbecillis fœmina lapidem pressit modicum, ille cessit, adeo vt ea quæ intus erant videret: quæ dum nullum adesse conspiceret, manu immissa, quantum voluit, de ossibus tulit, dans ea viatori. Statimque lapide, qui vix à sex viris absque instrumẽtis moueri poterat, eadem, qua prius facilitate, reuoluto, gratias sanctis agens virginibus, læta rediit ad sua. Sanctorum animę, licèt semper vultum contemplentur diuinum, habent tamen respectum ad corpora sua, & cùm viderint nos deuotos circa illa, multum in hoc delectantur.

CAPVT LXXXVIII.

CONuersus quidam de ordine nostro, cùm ex eadem societate quædam virginum capita ad monasterium suum deferret, ex deuotione ea cum vino lauit, lota deosculans: eadem nocte puella valde speciosa in somnis eidem apparuit Conuerso, eumque complexans, ait; Heri quando caput meum lauisti, tam amicabiliter me deosculatus es, ego tibi modò vicem rependam. Ille professionem suam considerans, vt osculum puellæ vitaret, caput retraxit, sicque ex eodem motu euigilauit, qui statim intellexit visionem. APOLLONIVS: Cùm in stratis & hortis ciuitatis Coloniæ, beatarum virginum vndecim milium passim ossa reperiantur, videtur mihi vix fieri posse, quin sæpe aliena eis ossa admisceantur. CAESARIVS: Retulit mihi monachus quidam de veteri Monte, in quo amplius quàm mille dicuntur esse corpora, quod nullas falsas inter se esse patiantur reliquias.

CAP-

CAPVT LXXXIX.

TEmpore quodam, cùm plurima illic allata fuissent corpora, monachi lauerunt illa; cumque eadem posuissent super sedes capituli, pannis mundis substratis, & siccarentur, fœtor intolerabilis quasi ex eis exhalans, omnium nares infecit. Timens Dominus Gosvvinus Abbas fœtorem eundem ex aliquo diaboli ludibrio fuisse creatum, vt per eum deuotionem fratrum erga reliquias martyrum extingueret, assumptis secum sacerdotibus, vestes sacras induit, cum quibus circa ostium capituli stans sic ait; Adiuro te immunde spiritus, per eum qui venturus est iudicare viuos & mortuos & seculum per ignẽ, vt si aliquid tui operis est in hoc fœtore, manifestetur & annihiletur, desque honorẽ Deo, & sanctis his. Mira res; vix verba cõpleuerat, & ecce, os grãde equinum, cunctis vidẽtibus, de medio reliquiarum exiliens, extra capitulũ, quasi turbine impulsum, proiectum est, cum quo & omnis fœtor extractus est, aduenitq; odor suauissimus. Tunc omnes Deo gratias egerũt, qui & diabolũ in suo opere cõfudit, & sanctos suos glorificauit. Hæc te de virginib[9] audiuisse sufficiat. Referam tibi adhuc vnã visionẽ mirificã à virgine visam, quæ supradictis ordinibus æqualiter conueniat, & virginum visiones concludat.

CAPVT XC.

NArrauit mihi nuper sacerdos quidam de Saxonia, in quodam monasterio, cuius nomen mihi exprimere non potuit, puellam fuisse paruulam, quæ tantùm festiuis noctibus, vigilijs solennibus interesse permittebatur, & eisdem nõdum expletis, ire dormitum compellebatur. In quadam festiuitate, cum magistra in tertio, vt puto, nocturno, virginem scapulis ad exeundum

impelleret, & illa renite retur nec proficeret, tristis quidem exiuit, sed iuxta chorum remanens, residua peraudire voluit: cumque inceptus fuisset hymnus, Te Deum laudamus, cœlos vidit aperiri; & in ipsos chorum cũ cantantibus subleuari: quãdo ventum est ad locum illum; Tibi omnes angeli, & reliqua, vidit vniuersos ordines angelorum & singulorum ordinum angelos singulos, demissis capitibus, flexisque genibus, manibus extensis Deũ adorare, simul omnibus proclamantibus, Sanctus, sanctus; sanctus Dominus Deus sabaoth, qui Trinitatem personarum in vnitate essentiæ confitebantur: Similiter fecerunt Apostoli ad illum locum, Te gloriosus Apostolorum chorus. Et cùm chorus incœpisset, Te prophetarum laudabilis numerus, omnes Patriarchæ & Prophetæ prædicto modo adorabant. Venerunt & martyres in suis distinctionibus & in proximo versiculo, scilicet, Te martyrum candidatus laudat exercitus, in laudem erumpentes, maiestati procidebant. Idem de Confessoribus vidit atque Virginibus. Cùmque extremus hymni versiculus, id est, In te Domine speraui non confundar, decantaretur, chorus ad terram descendit, & cœlum se clausit. Puella omnia hæc videns, & suspirans se tanto bono defraudatam, oculis proprijs conquesta est; cumque vbertim fleret, & manè sororibus, causam sciscitantibus, visum dicere nollet, magistra eam aggressa est: cui respondit, Deus vobis ignoscat; quod tantam mihi gratiam hac nocte subtraxisti, & recitauit ei visionem. Cui illa, Noli flere bona filia, nunquam de cætero te exire compellam. APOLLONIVS: Mirifica sunt quæ recitas. CAESARIVS: Vis nunc audire octauo loco ex his aliqua quæ visu, auditu, & gustu percepta sunt, nec tamen prædictis ordinibus propter distantiam inferi potuerunt? APOLLONIVS:

Volo, ac desidero. CAESARIVS: Sicut in capite huius distinctionis præmissum est, scalam erexi, per quam humanæ visioni sancti condescenderēt, cuius duo latera, duo dixi genera visionum, corporale, & spirituale: octo etiam inserui scandilia, supremum attribuens Christo; reliqua sex, sex ordinibus sanctorum, de quibus sufficienter dictum est. In octauo autem gradu diuersarum rerum visiones locabo, primò tamen eam, quæ visa est de loco nostro.

CAPVT XCI.

Visiones rerum diuersarum, & 1. de monasterio Heisterbacensi.

DIV antequam conuentus noster de Claustro emissus fuisset, dominus Hermannus, nunc Abbas loci Sanctæ Mariæ, tunc simplex monachus in Claustro, nocte quadam per visum ante gradum presbyterij sibi stare videbatur, & datus est ei in manus crucifixus, vt fieri solet in emissione alicuius conuentus: stabant & circa eum viri cādidati. Vidit etiam in choro fluuium limpidissimū, qui per vtrumque chorum fluebat, & in eo nauim, quam conscendens, cùm tam rapidissimus esset cursus eius, vt nauis in vnam calumnarum impegisset, nisi per temonem eius industria fuisset auersa, non stetit, donec veniret ad locum quendam infirmitorio nostro proximum. Venerunt & cum eo supradicti viri candidati. Tunc ossa arida humana cū capitibus ex omni parte mirabili quadam virtute à deforis vltra murum cadebant; erāt enim, vt Ezechielis visionis recordor, multa valdè. *Ezech. 37.* Stante conuentu inter montem Stromberch & iam dictum locum, Saluator, qui inter eos stare visus est, vnum ex monachis durè satis retraxit, aliū modestius amouens, seorsum statuit. Ecce talis fuit visio. APOLLONIVS: Quæ est illius interpretatio? CAESARIVS: Deus illi præostendit, quæ futura

tura erant de loco nostro, tunc quidem obscura, modò plana valdè. Dominus Philippus Coloniensis Archiepiscopus, sciens ordinem vigere in Hemmenrode, & de illo limpidissimo fluento, ariditatem suæ diœcesis irrigare desiderans, de eadem domo conuentum sibi dari petiuit & obtinuit: electi sunt ex monachis duodecim, & prędictus Hermannus in Abbatem eis ordinatus est: qui ante gradum presbyterij, vt longè ante præuiderat, crucem suscipiens, cum eis per nauigium venit in montem Stromberg. In quo tribus annis commorati, descenderunt in vallem, quę nunc dicitur vallis S. Petri, illic muro, de quo suprà dictum est, se claudentes. Ossa illa arida, designant homines seculares spiritualis gratiæ immunes, qui in valle commissi sunt ad vitam religiosam. Fluuius qui per oratorium cum impetu fluebat, significat domus eius religionem, quæ clara est per puritatem traditionũ, & impetuosa per feruorem obseruationum. Quod nauim à columna auerterit, sine causa non fuit, nam cum conuentus super præfatum venisset montem, & multa necessaria deessent, quidam reminiscentes ædificiorum, & aliorum multorum quæ dimiserant, & murmurantes vellent redire, dominus Hermannus Abbas cùm semel ac secundò de perseuerantia eos monuisset, nec profecisset, quasi temone nauem à columna submouens, ait: Cessate, state, nullus nostrum reuertetur: ego autem temonem abieci. Is autem quem durè retraxit Christus, cum alijs quidem scriptus fuerat & nominatus, sed subsequentis importuna petitione submotus; ipse est Ioannes sacerdos, quem Dominus modestè extrahens, seorsum stare fecit; cum conuentu emissus, cum conuentu non stetit, quia per licentiam extortam remissus est. Hęc est visionis interpretatio, secundùm quod ab ipso didici Abbate Hermanno.

uinæ consolationes adipiscuntur, & facilè, manifestatæ, subtrahuntur. Vtrumque verum esse, singulis tibi ostendam exemplis.

CAPVT XCIIII.

DVM nuper, hoc anno scilicet, in quadam domo sanctimonialium ordinis nostri, à cellelaria per totum cōuentum pictantia, id est, oua frixa diuiderentur, nescio quo casu, vna ex eis neglecta est: non tamen arbitror actum casu, sed diuino nutu, vt Dei gloria manifestaretur in illa; patiētissimè autem defectum illum sustinens, imò neglectam se gratulans, cum Deo gratias referret, summus ille Abbas, inuisibilem ei pictantiam misit: cuius inenarrabili dulcedine sic repletum est os eius, fauces, viscera, & venter, vt nunquam aliquid tale in vita sua sentiret, corporalis erat hæc dulcedo. Porrò in mente & anima, dulcedine spirituali Deus tam copiosè visitâuit eam, vt diceret Abbati nostro, quod omnibus diebus vitæ suæ pictantijs omnibus carere vellet, dummodò in consimili dulcedine, & hoc vna tantûm vice, sibi liceret deliciari. Pro qua idem Abbas noster, ad eius petitionem, pro gratiarum actione, hymnum, Te Deum laudamus, singulis nobis iniunxit. APOLLONIVS: Si Deus sic excellenter tantillum remunerat in præsenti vita, non ambigo quin magnas tribulationes mirificè remuneret in futuro. CAESARIVS: Quod facilè huiusmodi consolationes in præsenti perdantur, ecce exemplum.

Consolatio obtenta pro afflictione.

CAPVT XCV.

COnuersus quidam in Hemmenrode, cùm in orationibus suis mellifluam diuinitùs accepisset dulcediné, & ob hoc sæpe labores suos negli-

Consolatio in præsenti, facilè perdi-

ſur dum ma-nifeſtatur. negligeret, magiſter ſuus crebrò eum arguit, dicens; Frater, certis temporibus eſt orandum, & certis temporibus laborandum. Ille, ſicut homo ſimplex, vt increpantem placaret reſpondit; O magiſter, ſi ſciretis cauſam, non mihi imputaretis: rogo vt detis mihi oſculum: putabat enim quod impreſſione labiorum, eandem poſſet ſentire dulcedinem. Cui mox vt oſculum dedit ille, gratiam irrecuperabiliter, vt puto, perdidit iſte. Simile penè habes ſuprà cap. 47. de Conuerſo, qui angelum ſæpe vidit, & dicendo, gratiam perdidit. Cauſas verò ſubtractionis gratiæ in præſenti, plures eſſe alibi tibi aſſignaui. Quidam tamen, licèt alijs ſibi diuinitùs oſtenſa referant, non ob hoc gratiam perdunt, ſicut ſuprà dictum eſt de Henrico Conuerſo in Hemmenrode.

CAPVT XCVI.

HEnricus idem cùm grangiæ, quæ Hart dicitur, præeſſet, & die quadam in Maio ſegetes cortis, orationes ſuas ruminando, ſolitarius circuiret, hominem quendam ſub arbore, piro ſcilicet, quæ illic in agro ſingulariter ſita eſt, contra ſe ſtare conſpexit: erat autem decentis ſtaturæ, capillis canus, barba prolixa, tunicam habens talarem & clauſam, ſcapulare verò latum vltra genua longum, eratque vultus eius angelicus: quem cùm proprius accedẽs ſalutaſſet, dicens; Benedicite frater, reſpondit ille, Dominus; & adiunxit, Quomodo placet tibi ordo tuus frater? Conuerſo reſpondente, Bene, iterum adiecit; Bene tibi placere debet, quia nulla vita tantæ perfectionis eſt in eccleſia Dei. Cuius aſpectus, cùm multam Conuerſo incuteret reuerentiam, volens Conuerſus aliquam ei dare occaſionem petendi aliquid, ait; Cur ſic nudis inceditis pedibus? reſpondente illo talis eſt cõ-

suetudo nostra subiúxit; Peto vt mihi liceat vobis dare calceos,& nobiscum hodie prandeatis. Et recusauit vtrumq; dicens, Modicus cibus mihi sufficit,& socijs meis. Cumq; aliqua secretius tractassent, is qui viator videbatur, Cóuerso alium diem ad eundem locum præfixit, à quo modicum discedens, in plano loco nusquam comparuit. Quo viso, Henricus expauit, festinansq; ad Claustrũ, Priori suo Hermanno, nunc Abbati in loco Sanctæ Mariæ, quæ dicta sunt, vel gesta, per ordinẽ recitauit. Cui ille, Cautus esto frater, quia non omne verum est, quod verum apparet: mox vt eum videris ex remoto, signabis te,& cùm propinquaueris ei, iterũ eo vidente signabis te, dicesque, Benedicite. Quod cum fecisset, subrisit ille dicens; Iustè facis signando te, quia nó omne verum est, quod verum apparet: neq; hoc ipsum habes à te, sed Prior tuus te docuit: ego, inquit, illum diligo, eò quod religiosus sit,& amator disciplinæ,& quia quotidie orat pro omni ecclesia & ordine. Quod & verum est. Mentionem etiã habuit domini Eustachij Abbatis Claustri,& domini Henrici Abbatis nostri, in illo aliqua corripiens,& in isto plura commendans. Et recitauit ei omnia more Elisæi, quæ in conclaui cum Priore, siue alijs, fuerat locutus. Postea, cùm idem Conuersus, die quadam dicto completorio aliquid obtinere niteretur à Deo venijs & lacrymis,& non profecisset, ille curia clausa, ostioque firmato diligenter oratorij, ad eum intrauit, increpans eum,& dicens; Stolide, putas quod vi possis aliquid extorquere à Deo? si non esset tibi modò parcitum propter Priorem tuum, fortè amentiam incurrisses. Nocte quadam, cùm idem Henricus defuncto aliquo in ecclesiam deportato, sedisset ante altare infirmorum, viator (de quo dicere non possum, vtrum angelus fuerit, an homo) ei appa- 4. Reg. 5. 6.

rens signauit vbi Prior esset: cui cùm ille resignasset, in infirmatorio est, signo respondit, Ego noui hoc, bene est ibi; inclinansque coram eodem altari, recedens, & ante alia tria altaria, quæ sunt in absìde, simile faciens, chorum monachorum intrauit, & non comparuit. Sæpè illum testabatur se vidisse in choro circumeūtem in multa claritate. Cui cùm ex parte Prioris Conuersus tunicam obtulisset & cingulum, tunicam recusauit, cingulo suscepto, Ego, inquit, illud dabo bono cuidam monacho Eberbacensi, & magis ei proderit, quàm si ego vterer illo. Remisit ei & cingulum laneum, pretio quidem vilissimum, sed virtute pretiosum; per quod & sanitates factæ sunt, & plurimum valet contra stimulum carnis. Quem cùm etiam rogaret, vt se Priori ostendere dignaretur, respōdit: Dominus noster nos frequenter mittit Ierosolymam, & ad alia æquè remota loca, & si videret me Prior, posset per eius interrogationes, legatio mea impediri: & adiecit, Dic Priori vt solicitus sit circa excitandos fratres, ne dormiant cùm pro defunctis cantant; quia sicut milites congregantur ad torneamentum, ita animæ confluunt ad officium defunctorum. APOLLONIVS: Puto quod mortui viuis in hoc officio solicitis, dum indigent, vicem charitatis rependant. CAESARIVS: Hoc tibi vno ostendam exemplo.

CAPVT XCVII.

Oratio pro defunctis remunerata. * *al. Enerhardus.*

EST quidam canonicus in Aldensele, * Rudolphus nomine, homo grandæuus, & circa officia diuina valde solicitus: nunquam aliquam horam in choro negligit, dummodo incedere possit, sicut testis est Alardus noster nouitius, quãdoq; illius concanonicus. Quodam tempore, dū defectū naturæ pateretur, ita vt incedere non valens lecto decum-

decumberet, nec tamen aliquid doloris ſentiret, cùm horas ſuas dicere non poſſet, quoſdam viros candidos in ſuperpellicijs, & tonſura clericorum, certis horis adeſſe vidit, qui ei omnes horas decantabant: quibus dictis, dicebant; ad inuicem, Modò exeamus, & ſinamus eum quieſcere. Quos cùm frequenter contemplaretur, & filiam ſororis, quæ ei miniſtrabat, non poſſe illos videre deprehendiſſet, intellexit quia animæ concanonicorum eius eſſent, quibus ipſe beneficia impenderat. Quia ad ſacramenta corporis & ſanguinis Chriſti feſtino, diuerſis hic viſionibus finem impono.

FINIS LIBRI *octaui.*

PROLOGVS IN LIBRVM NONVM.

LOCVTVRVS tecum de ſacramẽto corporis & ſanguinis Chriſti, cum timore illud attẽto, quia vbi ſola fides operatur, & rationis judicium excluditur, non ſine periculo diſcurritur: vnde nil noui, ſiue inuſitati inde dicere præſumo, ſed quæ ſancti, ſiue doctores eximij de illo ſenſerunt, ſummatim replicabo. Adijciam & exempla plurima, quæ mihi à perſonis probatis memini recitata: in quibus ſi aliqua fuerint quæſtione digna, vt ſcrupulus remoueatur, tua diſcutiantur interrogatione.

CAPITA LIBRI noni.

De Vlri-

non

DE SACRAMENTO CORPORIS ET SANGVINIS CHRISTI LIBRI NONI

CAPVT PRIMVM.

CAESARIVS.

De ipso Eucharistiæ sacramento. *Ioan. 14.*

VNIVERSA ecclesiæ sacramenta, corporis & sanguinis Christi sacramentum præcellit: in ipso via, veritas, & vita: via, quia dignè accedentes ducit ad Deum; vnde & viaticum dicitur: veritas, quia edentes Christo incorporat, vnde & sacra communio vocatur: vita, quia Christo incorporatos in anima mori non finit, vnde & Eucharistia dicitur, id est, bona gratia. De primo Saluator dicit; Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum, & cæt. ecce via. Qui descendit, ipse est & qui ascendit, secum ducens omnia sua mem-

Ioan. 6. *Ephes. 4.*

bra; alia in re, alia verò in ſpe. De ſecundo idem dicit; Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè potus eſt: ecce veritas. Ait & de tertio; Qui manducat panem hunc, viuet in æternum: ecce vita. Simile intelligas de calice. Nec abſque myſterio de corpore & ſanguine Chriſti in nona diſtinctione tractandum ſuſpicor, quia numerum nouenarium philoſophus exterminatori omnium, id eſt, morti aſſignauit: & Chriſtus, qui eſt vita omnium, nona hora diei in cruce expirauit. Sacramentum hoc fit in commemorationem dominicæ mortis. Vnde Apoſtolus in prima epiſtola Corinthijs ſcribit dicens; Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, id eſt, repræſentabitis, donec veniat, ad iudicium ſcilicet: ita gloſa exponit. Apparente eo in gloria, ceſſabit figura. Omnia quæ in ſuperioribus diſtinctionibus dicta ſunt, ſcilicet de conuerſione, de contritione, confeſſione, ſatisfactione & ſimplicitate, quædam præparamenta ſunt ad hoc ſacramentum. Nullæ etiam viſiones magis fidem roborant, quàm cùm eum, quem ſub ſpecie panis & vini latere credimus, oculis corporeis intuemur. APOLLONIVS: Antequam mihi viſiones ediſſeras, peto vt breuiter me expedias, quid ſit hoc ſacramẽtum, quæ res ſacramẽti, quæ cauſa inſtitutionis, quę forma, quis modus conuerſionis, quis modus ſumptionis. CAESAR. De Sacramento Euchariſtiæ tractandum eſt cũ timore ac reuerentia, quia magis in illo operatur fides, quã ratio humana: audi tamen breuiter quæ maiores noſtri de illo ſenſerunt. Tria ſunt in ſacramento hoc conſideranda, vnum quod tantũ eſt ſacramentum; alterum, quod eſt ſacramẽtum & res; tertium, quod eſt res, & non ſacramentum.

Ioan. 6. *Ibidem.* *1. Cor. 11.* *Haymo in eum locum.* *Tria in Euchariſtia cõſideranda.*

tum. APOLLONIVS: Quid est sacramentum tantum? CAESARIVS: Species visibilis panis & vini. APOLLONIVS: Quid est sacramentum & res? CAESARIVS: Caro Christi propria & sanguis. APOLLON. Quid est res & non sacramētum? CAESAR. Mystica Christi caro, ecclesiæ scilicet vnitas. APOLLON. Quare dicitur sacramentū? CAESARIVS: Quia sacræ rei est signū, aliud ibi videtur, & aliud ibi creditur. APOLLONIVS: Quæ fuit causa institutionis? CAESARIVS: Quia Dominus, vt dicit Eusebius Emissenus, corpus assumptum ablaturus erat ab oculis nostris, & illaturus sideribus, necesse erat vt in die cœnæ sacramentum veri corporis & sanguinis consecraret, vt coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium. APOLLONIVS: Quæ est vtilitas in hac institutione? CAESARIVS: Duplex est in eo vtilitas, quia in illius perceptione augetur virtus, id est, charitas, & est medicina quotidianæ infirmitatis: vnde Augustinus, Iteratur quotidie hæc oblatio, licèt Christus semel passus sit, quia quotidie in peccatis labimur, sine quibus mortalis infirmitas viuere non potest: & quia quotidiè labimur, quotidiè Christus pro nobis mysticè immolatur. APOLLONIVS: Quæ est forma huius sacramenti? CAESARIVS: Forma attenditur in verbis, & in rebus: in verbis, quia cùm hæc verba proferuntur, Hoc est enim corpus meū: & post, Hic est sanguis meus, conuersio fit panis & vini in corpus & sanguinem Christi. Vnde Ambrosius; Sermone Christi hoc conficitur sacramentum, quia sermo Christi creaturam mutat, & sic ex pane fit corpus Christi, & vinum cum aqua in calicem missum fit sanguis, consecratione verbi cœlestis. APOLLONIVS: Quis est modus conuersionis? CAESARIVS: Modus est ineffabilis panis,

Causa institutionis.

Emiss hom 5 de Paschate.

Vtilitas.

Haymo. in c 10. epist. ad Hebr.

Forma.

Ambros. l 4. de sacra. ca. 4. & de ijs qui mystè initi c 9.

Modus conuersionis.

panis, vt dictum est, cùm hæc verba proferuntur, Hoc est corpus meum, Dei virtute per ministeriū sacerdotis, transit in corpus Christi: simile intelligas de vino, manentibus tamen accidentibus, colore scilicet, pondere, & sapore. APOLLONIVS: Potest de aliquo grano, nisi de frumento, hoc sacramentū confici? CAESARIVS: Sicut sanguis non conficitur nisi de vino, & hoc expresso, ita nec corpus Christi, nisi de frumento, & hoc in panem redacto; quia Dominus grano frumenti se comparauit, nec non & pani. APOLLONIVS: Quis est modus sumptionis? CAESARIVS: Dupliciter sumitur, spiritualiter, & sacramentaliter; bonus vtroque modo manducat, malus verò sacramentaliter tantùm: sic non manducans, manducat; & econuerso. APOLLONIVS: Quare sumitur sub duplici specie, cùm sub vtraque Christus sit totus? CAESARIVS: Vt ostenderetur totam humanam naturam suscepisse, vt totā redimeret: panis enim ad corpus, sanguis ad animam refertur. Hæc tibi breuiter dicta sufficiant, quia in sententijs de his plenius tractatur. APOLLONIVS: Cùm omnia, quæ dicta sunt, credam, quatuor tamen mihi probari desidero, non sententijs, sed exemplis. Primum est, quod sub specie panis, sit verum corpus Christi natum ex Virgine: secundum, quod sub specie vini sit verus eius sanguis: tertium, quod dignè conficientes, siue communicantes mereantur gratiam, indignè autem pœnam. CAESARIVS: dicam tibi plura de singulis exempla, fidei nostræ satis necessaria, quæ mihi à personis probatis sunt relata.

Materia. *Ioan. 12. 6.* *Modus sumptionis.* *Lib. 4. sent. dist. 8. & seq.*

CAPVT II.

FVit apud nos monachus quidā, Godeschalcus nomine, de castro Volmensteyne oriundus, & [illegible] ecclesiæ Coloniæ Canonicus: ante

Miracula, quibus veritas Eucharistiæ compro-

Ff conuer-

batur, & primò sub specie panis. conuersionem satis exciterat lubricus, sed benè morigeratus: modica ei scientia litterarū inerat, sed spiritus scientiæ & pietatis, ad magnam vitæ perfectionem illum prouexerat. Hic cùm ante hos sex annos in die natalis Domini, ad priuatum quodam altare, missam cum multa deuotione & lachrymis, vt ei moris erat, inchoasset, scilicet; Puer natus est nobis, factaque transsubstantiatione, non iam in manibus suis speciem panis, sed infantem pulcherrimum, imò speciosissimum illum forma præ filijs hominum, in quem & angeli prospicere concupiscunt, tenuit & vidit: cuius charitate succensus, & mira pulchritudine delectatus, complexus est eum ac deosculatus. Timens tamen moram propter circumstantes, super corporale dilectum posuit, & ille, vt missa perfici posset, formam sacramentalem resumpsit. Quamdiu beatus ille vidit speciem infantis, nullam ibi vidit speciem panis, & econuerso. Qui cùm nescio cui visionem reuelasset, tacita persona sua, & ille alijs, quodam die de autore tantæ visionis interrogatus, me audiente respondit; Certissimè illa die CHRISTVS hic visus est, & nihil plus dicere voluit. Postea duobus sacerdotibus Theoderico scilicet de Lureke, & Constantino visionem reuelauit: quod intelligens VVinandus infirmarius noster, posito eo in infirmitorio, ait; Bone frater Godeschalce, vidistis in missa Saluatorem? Respondente illo simpliciter, Etiam, adiecit; In quali forma? In forma, inquit, infantis. Et ille, Quid fecistis ei? Respondit, Osculatus sum eum ante os suum. Ad quod VVinandus, Et quid postea actum est? Ego, ait, super altare eum posui, & reuerso eo in formam priorem, sumpsi illum. Eadem die moriens confessus est Abbati nostro domino Henrico. APOLLONIVS: Gloriosa sunt quæ dicis,

Psalm. 44. 1. Petri 1.

tis, sed miror, si talia aliquando reuelantur etiam malis sacerdotibus. CAESARIVS: Sicut bonis ad bonitatis remunerationem, ita nonnunquam dominus malis sacerdotibus se ostendere dignatur ad correctionem, verbi causa.

CAPVT III.

CVM Dominus Abbas prædictam visionem, visitandi gratia pergens in Frisiam, cuidam militi recitasset, ille Adolpho sacerdoti de Dieferne recitata replicauit: quod vbi ille audiuit, suspirans ait; Ad quid Dominus Deus viris sanctis, & in fide perfectis, talia ostendit? Mihi peccatori, meique similibus, qui sæpè de hoc Sacramento dubitamus, huiusmodi visiones deberent reuelari. Die quadam, cùm idem Adolphus missam celebraret, & ante Agnus Dei hostiam leuasset ad frangendum, in ipsa hostia virginem in sede residere, infantemque in sinu seruare contemplatus est: nolle volens quid esset, ex altera parte, mox vt hostiā vertit, agnum in ea conspexit; quam rursum regirans, vidit in ea, quasi per vitrum Christum in cruce pendentem capite inclinato. Videns hoc sacerdos extimuit, diu stans & deliberans, vtrum ibi subsistere, vel sacramentum perficere deberet; cuius fletibus Dominus placatus, sacramento formam priorem reddidit, & ille missam perfecit; cumque populus de tanta mora miraretur, ipse ambonem ascendens, cum lachrymis populo visionem retulit, & signati sunt eadem hora ab eo homines quinquaginta; erat enim octaua Apostolorum Petri & Pauli. Nec miror, si sic perspicuè, & tam iocundè, sicut Godeschalcus, eum videre non potuit, quem quotidie sibi ad iudicium immolauit & sumpsit: habebat enim concubinā: nuper tamen audiui, quod vitam suam, occasione vt fvero.

eiusdem visionis, emendare incipiat, & fœminam in monasterio sanctimonialium in Runengen locare proponat. Hæc mihi à Bernardo monacho nostro recitata sunt, ipsique ab eodem Adolpho. Saluator corporis sui veritatem in hoc sacramento, vt præfatus sum, bonis sacerdotibus ostendere dignatur, vt consolentur in fide nutantibus, vt erigantur; malè viuentibus, vt terreantur, ecce exempla.

CAPVT IIII.

VEnerabilis Episcopus Liuoniæ, & magister Lambertus Decanus sanctorum Apostolorum in Colonia, cùm ante annos paucos simul ad curiam pergerent imperialem, & in via de scripturis sermocinarentur, etiam mentio habita est de corpore Christi: Decano in hoc sacramento efferente fidem Christianam, episcopus respondit; Ego noui sacerdotem, qui nuper oculis corporalibus CHRISTVM in altari vidit. A quo cùm Decanus personam, tanta visione dignam, extorquere tunc non potuisset, vltima die quando separandi erant ab inuicem, episcopus ei confessus est, quia ipse esset. Hæc idem Decanus retulit Præposito Pleisensi, & ipse mihi. Quòd verò Deus dubitantibus de hoc sacramento, etiam suam carnem ostendat, subsequens sermo declarat.

CAPVT V.

NOndum puto duos annos esse elapsos, quod sacerdos quidam de sacramento corporis Christi dubitãs, in castro, cui nomen* VVickindisburg celebrauit, qui cùm in canone de tam mirabili conuersione panis in corpus Christi hæsitaret, Dominus ei in hostia carnem crudam ostendit:

* al. VVykinsborg.

dit: hanc cùm vidisset etiam vir nobilis VVidekinus, stans post tergum eius, dicta missa sacerdotem in partem traxit, & quid infra canonem egerit, vel cogitauerit, diligenter inquisiuit. Ille verò, tam de visione, quàm interrogatione territus, confessus est, & non negauit, se eadem hora de sacramento dubitasse; & retulit vterque alteri, se crudam carnem in hostia vidisse. Idem V videkinus filiam habet Syfridi * Rimkel in coniugio sociatam, filiam *al. de Ramk. scilicet sororis Abbatissæ de Ryndorp, quæ mihi anno præterito eandem visionem recitauit. Vis etiam nosse quod malæ vitæ sacerdotibus Dominus ostēdat, quod ab eis crucifigatur? APOLLONIVS: Volo. CAESARIVS: Audi visionem terribilem.

CAPVT VI.

SAcerdos quidam luxuriosus, fœminam procabatur, & cum illius non posset habere consensum, dicta missa corpus Domini mundissimum in ore tenuit, sperans, si sic illam deoscularetur, quod vi sacramenti voluntas eius ad suos libitus inclinaretur: sed Dominus, qui per Malachiam Malach. 3. Prophetam conqueritur de huiusmodi sacerdotibus dicens; Et me vos configitis gens tota die, tali ordine maleficia eius impediuit. Cùm exire vellet de ostio ecclesiæ, sic sibi crescere videbatur, vt laquear oratorij vertice pulsaret: territus miser, hostiam de ore suo extraxit, & quia mentis inops erat, in angulo ecclesiæ eam sepeliuit. Timens verò vltionem diuinam super se ocyus venturam, sacerdoti cuidam sibi familiari confessus est sacrilegium, qui simul ad locum accedentes, reiecto puluere, non repererunt speciem panis, sed formam, licèt modicam, hominis in cruce pendentis; erat enim carnea & cruenta. Quid postea de ea factum sit, vel quid sacerdos egerit, non recor-

 dor,

dor, quia diu est, ex quo hæc mihi ab Hermanno cantore nostro, cui historia satis nota erat, recitata sunt. APOLLONIVS: Deterior fuit iste crucifixoribus Christi. CAESARIVS: Verum est, quia si illi cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent: iste cognitum contempsit, & contemnendo crucifixit. Iam tibi satis probatum arbitror, quod sub specie panis, sit verum corpus Christi, & tam à malis, quàm à bonis sacerdotibus conficiatur. APOLLONIVS: Si sacerdotes omnes talia audirent, auditisque crederent, puto quod plus quàm modò deifica sacramenta honorarent. CAESARIVS: Satis mirabile est, quod nos homines, pro quorum salute hoc sacramentum institutum est, tam tepidi simus, cùm bruta animalia, vermes, & reptilia, in illo creatorem suum recocognoscant.

CAPVT VII.

Bestiæ Christum in Eucharistia agnoscunt & venerantur.

IN villa, quæ Komele dicitur, nocte fures ecclesiam infringentes, inter cætera, etiam scrinium cum corpore Domini inde tulerunt: qui cùm nihil aliud in eo præter reliquias, & pixidem cum sacramento reperissent, nil prorsus de eis curantes, eandem pixidem super sulcum agri villæ proximi ponentes, confusi recesserunt. Manè cùm rusticus cum aratro & bobus in eodem agro araret, venissentque animalia iuxta pixidem, stupentia steterunt; quos cùm arator stimularet, nec procederent, nunc recalcitrando, nunc exorbitando, iratus ait; Quis diabolus est in bobus istis? non enim clarè videre poterat, quia in ortu diei arabat: diligentius tamen circumspiciens, deprehendit ante pedes boum pixidem, & scrinium ecclesiæ suæ iuxta illam. Tunc causam rebellionis non ignorans, omnibus in agro dimissis, in villam recurrit, tam sacer-

sacerdoti, quàm cæteris, quæ acta sunt, referens. Tunc omnes simul in agrum descendentes, cum cruce, thuribulo, & cereis, corpus Dominicum in ecclesiam reportauerunt: huic processioni interfuit Godefridus Prior de Houene; qui mihi ista recitauit. Similem honorem ei asini exhibuerunt, de platea in lutum descendendo, sicut me dixisse recolo distinctione 4. cap. 98. audi nunc de vermiculis.

CAPVT VIII.

MVLIER quædam cùm apes multas nutriret, & illæ non proficerêt, imò passim morerentur, cùm contra hoc remedium circumquaque quæreret, dictum est ei, quia si corpus Domini inter illas locaret, mox lues ipsa cessaret: quæ ecclesiam adiens, & se communicare velle simulans, corpus Domini sumpsit; quod statim à sacerdote recedens extraxit, & in vno ex alueolis illud locauit. Mira Dei potentia: vermiculi creatorem agnoscentes, de fauis suis dulcissimis hospiti dulcissimo capellulam miræ structuræ fecerunt, in qua altare eiusdem materiæ erigentes, sacratissimum corpus super illud posuerunt: & benedixit Dominus operibus eorum. Processu temporis, cùm fœmina idem vasculum aperuisset, & iam dictum oratorium considerasset, expauit, currensque ad sacerdotem, confessa est ei omnia, & quæ egit, & quæ vidit. Tunc ille assumptis parœcianis suis, ad vasculum venerunt, apes circumuolantes, & in laudê creatoris bombisantes abegerunt, capellulæ parietes, fenestras, tectû, campanile, ostiû, & altare admirâtes, corpus Domini cû laude & gloria retulerût. Licet aût mirabilis sit De' in sanctis suis, mirabilior tamen in his minimis prædicatur. Ne ergo aliquis de cætero tale quid præsumat, referam Psalm. 67

tibi rem terribilem, quam mihi anno præterito magistra de insula sancti Nicolai recitauit.

CAPVT IX.

Sacra Eucharistia abutens punitur.

FVit in eadem insula puella quædam obsessa, laica tamen, quam & ego ibidem vidi. Requisitus diabolus à quodam sacerdote, cur tanto tempore, tam crudeliter Hardisa de Cogeme torqueretur, per os puellæ respondit: Quia bene & optimè meruit; ipsa altissimum super olera sua seminauit: qui cùm verbum minus intelligeret, nec ille exponere vellet, sacerdos fœminam adijt, quid de ea diabolus dixerit exposuit, monens ne negaret, si intelligeret. Quæ statim culpam confessa est dicens; Verbum bene intelligo, quod nunquam tamen homini per me publicatum est; Quando iuuencula eram, & hortum excolēdum suscepissem, nocte quadam mulierem vagam hospitio recepi; cui cùm damna horti mei exposuissem, asserens omnia olera ab erucis deuorari: respondit illa; Bonam te instruam medicinam: accipe corpus Domini. & comminue illud, sicq; super olera spargas, & statim lues cessabit. Ego misera, cui maior cura erat de horto, quàm de sacramento, cùm in pascha corpus Domini suscepissem, & extractum de ore, fecissem sicut edocta fueram, quod oleribus in remedium, mihi teste diabolo factum est in tormentum. APOLLONIVS: Crudelior erat mulier hæc ministris Pilati, qui IESV mortuo pepercerunt, ne ossa eius comminuerent. CAESARIVS: Idcirco vsque hodie luit maximū id peccatum, & sunt cruciatus eius inauditi. Attendant hanc pœnā, etsi nō culpam, qui deifica sacramenta ad temporalia, vel, quod execrabilius est, ad maleficia cōuertunt. etiā vermes, si reuerentiam circa hoc sacramentum negligant, aliquando pœna mulctantur.

CAP.

CAPVT X.

ANno præterito, cùm quidam ex sacerdotibus nostris corã Episcopo Theoderico missam quotidianam de Domina nostra celebraret, in ipsa hora fractionis, musca grandis circa, & supra calicem volitare cępit, ita importunê, vt quasi vi velle intrare videretur: Sacerdos timês ac tremens, cum manus haberet occupatas, & muscam exufflaret, nec proficeret, Henricum Diaconum, qui hora eadem Episcopo pacem porrigebat, tussiendo crebrius aduocauit. Tunc illa alacri volatu altius labens, præsumptionis culpam ibi luit, quia post morulam, completa sumptione, atque ablutione, intuente sacerdote, quem turbauerat, quasi lapillus, inter corporale & calicem extincta ruit, quam Diacanus de altari proiecit. APOLLONIVS: Satis me delectat hæc narratio. CAESARIVS: Etiam Dominus in simplici pane tanto sacramento assignato, quandoque miracula operatur. *Animalia vim eius sentiunt.*

CAPVT XI.

NOndum annus vt puto transijt, quod hostiæ plures à ministris propter fissuras, siue pustulas reprobatæ, in Eberbaco in fenestra altari contigua proiectæ sunt; accedentes verò mures omnia, quæ erant extra circulos deuorabant, litteras verò & quæ intus erant in nullo penitus lædebant. Sacrista ista considerans, reputauit pro miraculo. APOLLONIVS: Quid est quæso, quod mures, vel vermes in sacramento altaris comedunt? CAESARIVS: Species tantùm; in illa Christus videtur & tangitur, & ab indignis iniuriatur: corpus eius verum, quod sub illa latet, glorificatũ est, & quia immortale est, non potest corrumpi;

Tt 5 quia

quia splendidum est, nō potest à nobis videri; quia subtile est, non potest à nobis palpari: à sacerdote quidem tenetur, sed non tangitur, nisi mediante specie. Species ipsa videtur, tangitur, frangitur, masticatur, satiat, corrumpitur, & iniuriatur: quando aliquid horum attribuitur corpori Christi, de specie debes intelligere. Tanta est gloria huius sacramenti, vt nō solùm bruta, in quibus anima mutabilis est, sed & insensibilia elementa, virtutem eius sentiant, verbi causa.

CAPVT XII.

Elementa item, & primò Aqua.

TEmpore illo quando manifestari cœperunt hæreses Albienses, quidam maligni, virtute diabolica suffulti, quædam signa atque portenta ostenderunt, quibus & easdem hęreses roborauerunt, & multos fidelium in fide subuerterunt; super aquas ambulauerunt, & non sunt summersi. Cernens hoc sacerdos quidam fide catholicus, & vita religiosus, sciens vera signa cum falsa doctrina esse non posse, corpus Domini cum pixide ad flumen, vbi illi populis suas ostensuri erant virtutes, deportauit, dixitq́; in audientia omnium; Adiuro te diabole per eum, quem in manibus porto, ne in hoc flumine, ad huius populi subuersionem, per hos homines, tātas exerceas fantasias. Post hæc verba, illis super vndas fluminis ambulantibus vt prius, sacerdos turbatus, corpus Dominicum in flumine iactauit. Mira CHRISTI potentia, mox enim vt elementum tetigit sacramentum, fantasia cessit veritati, & pseudo illi sancti, quasi plumbū descēdentes in profundum, sunt submersi; pixis verò cū sacramento, statim ab angelis sublata est. Videns sacerdos hæc omnia, de miraculo quidem exultauit, sed de iactura sacramenti doluit: totā verò noctē in lacrymis & gemitu transigens, manē pixidē

cum sacramento reperit super altare. Hæc nobis eodem tempore relata sunt. Aliud in mari de corpore Domini contigit miraculũ, quod non silebo.

CAPVT XIII.

QVando in ista magna expeditione, naues ex omni parte Alemanniæ congregatæ mare intrauerunt, ob causas diuersas præceptum est sacerdotibus, ne in aliqua naui corpus Dominicum seruaretur. Quæ cùm omnes iussis obtemperarent, vna sola nauis Frisonum obedire noluit, quæ citius inobedientiæ pœnam soluit: Dei siquidem iudicio confracta est, & pixis seruans corpus Domini cum cæteris quæ in naui erant eiecta, homines verò, alijs nauibus subuenientibus, liberati sunt: & ecce, vident eminus pixidem in pelago natantem, quæ tam celeri motu ad naues festinabat, vt velificare videretur: quæ cùm in nauim vnam recepta fuisset, aliud in ea visum est miraculum. Cùm operculum eius esset patulum, nec zona circa nodum firmatum, inter vndas illas procellosas, nec vna quidem guttula intrauit. Hermannus Decanus Sãcti Gereonis in Colonia, qui præsens fuit, & hæc vidit, pro magno miraculo ea solet recitare. Terra etiam in hoc sacramento, suum recognoscit autorem.

CAPVT XIIII.

PLebanus Sanctæ Columbæ in Colonia, cùm in quadam solennitate paschali populum cõmunicaret, hostia de manu eius lapsa cecidit super pauimentum lateribus stratum: vt autẽ Dominus se ostenderet Dominum terræ, sicut & maris, mox vt hostia quantum, ad speciem modici põderis, lapidẽ tetigit, lateris illi duritia cessit ita vt circulus, & literæ in illo apparerẽt, quemadmodũ Terra.

fieri

fieri solet, cùm molli ceræ sigillum imprimitur, Sacerdos territus, mox hostiam leuauit, & laterem eruit; in quo cùm tam ipse, quàm multi alij, tantum miraculum vidissent, & expauissent, consilij inops sacerdos, locum tam mirabiliter hostia signatum rasit, puluerem ponẽs inter reliquias. Huic miraculo Arnoldus monachus noster dicit se interfuisse. Vt etiam Dominus ostenderet in aëre potentiam suam, tale quid fieri permisit.

CAPVT XV.

Alr. IN villa, cui Haynrode vocabulum est, sacerdos quidam est nomine Euerhardus, hic ante annos paucos, ad ecclesiæ eiusdem festiuitatem vicinos sacerdotes conuocauit: solennisantibus eis in vesperis circa altare, & insanientibus, vnus ex eis pixidem, quæ super altare cum corpore Domini pendebat, casu euertit, & quinque ex ea hostias excussit. Quod vbi compererunt cæteri, mox organa sua suspenderunt; quærentibus eis hostias, & non inuenientibus, populo eiecto, & foribus obseratis, dum omnes angulos perscrutarentur, nec comparerent, vnus eorum, diuino nutu, ambitum, qui erat circa murum ascendit, vbi easdem hostias in modum crucis dispositas attendit: erat enim idem circuitus pixide multo altior. Obsequens aër suo Domino, corpus eius de pixide lapsum, excepit, ne super terram laberetur; vbi ab angelis susceptum, in locum illum sublimem deportatum est. Hæc mihi à Methilde magistra de *Vsenich relata sunt. Cognouit & ignis sacramenti hujus virtutem.

*al. Husenwich.

CAPVT XVI.

Ignis. NOn est diu, quod quædam ecclesia in prouincia nostra exusta est, cumq; omnia, quæ cremari poterant, in cinerem fuissent redacta, flammis

flammis sopitis homines intrantes, solam pixidem cum corpore Christi illæsam super altare repererũt. Quod pro miraculo magno, sicut reuera fuit, Conrado Priori loci Sãctæ Mariæ, & alijs quã pluribus referentes, Deum glorificauerunt, plurimi per hoc in fide confortati. Ecce habes ex his quæ dicta sunt, euidentissima argumenta, quod omni creaturæ, rationali vt homini, irrationali vt animalibus, insensibili, aquæ scilicet, terræ, aëri, & igni manifestata sit virtus huius diuini sacramenti. APOLLONIVS: Satis mihi probatum est quod sub specie panis, sit verum corpus Christi, nunc autem verùm eius sanguinem esse sub specie vini, similibus mihi exemplis ostendas. CAESARIVS: Noueris consimiles causas esse subsequentium visionum, quas & præcedentium: quibusdam, vt iustis, forma sanguinis ostenditur, ad deuotionis suæ remunerationem: de sacramento dubitantibus ad confortationem; malè viuentibus, ad correptionem. Ecce exempla.

CAPVT XVII.

Sub specie vini esse verum sanguinem miraculis ostendatur.

BOnæ memoriæ Daniel Abbas Sconauiæ, quãdoque Prior noster, cùm in die quadam missam celebraret, formam humani sanguinis in calice vidit: & quia tunc temporis nón fuit sibi cõscius alicuius mortalis peccati, eandem visionem nequaquam sibi ad iudicium, sed ad consolationem concessam sperauit. Huius visionis testis est Bernardus monachus noster, aliquando concanonicus eius in ecclesia maiori Coloniæ. Comparetur igitur visio hæc, visioni Godeschalci, qui Dominum vidit sub specie panis in forma infantis, sicut dictum est. c. 2. Porrò quod aliquando forma sanguinis quibusdam de sacramento dubitantibus ostendatur ad confortationem, sermo sequens declarat.

CAPVT

CAPVT XVIII.

HEylardus sacerdos de Vuninsdorp, cùm die quadam in ecclesia dictæ villæ missam dice-ret,& de sacramento ex immissione diaboli periculosè dubitaret,quando ventum est ad orationem dominicam, vbi calix discoopertus deponi solet, humani cruoris speciem in illo vidit, & expauit;ac si ei diceret Dominus:Si non credis sacramenti veritatem,discas experimento: & cùm fides via sit ad speciem, species hæc sanguinea, te reducat ad fidem. Durauit autem forma illa vsque ad sumptionem. Interfuit eidem missæ Hyldeboldus Comes de Limberg,vir fide, & opere parum catho licus.Heylardus verò sibi timens,magistro Ioanni Decano Aquensi visionem retulit, à quo illam ego didici. Quod autem huiusmodi visiones quandoq; fiant,non solùm ex culpa sacerdotis, verum etiam ex perfidia circumstantium, subsequens probat exemplum.

CAPVT XIX.

REtulit mihi iam dictus magister Ioãnes aliã de sanguine Domini visionem satis terribilem.Cum in ecclesia sanctæ Vvalburgis in * Hildensheim, vnde ipse ortũdus est,sacerdos missam celebraret nomine Albertus, ciuis quidã post tergum eius stans,cùm ea quæ ibi tractabantur minus crederet, liquorem ita in calice exundare vidit, vt ad instar ollæ feruentis supereffluens, totam altaris superficiem operiret. Qua visione satis est territus,& spero quod per illam ad fidem sacramenti sit reductus:habebat autem liquor exuberãs formam sanguinis humani, ac si ei voce Christi diceretur; Ego in ara crucis propter te, sicut aqua effusus sum,& tu de medicina tua dubitas?

*al. Hildesheim.

Psal.21

CAPVT

CAPVT XX.

IOannis pastor de Risene, frater carnalis monachi nostri Bernardi, missam quadam die celebrauit, & ministrauit ei scholaris quidam adultus nomine Hartvvicus: qui cùm post perceptionem corporis & sanguinis Christi vinum calici infunderet, visibilis cruoris formam in eo vidit, sacerdos verò videre non potuit, & ideò fortè, quia ipse in culpa non fuit. Idem adolescens, clericatū deserens, factus est miles, & vsque hodie se Christi sanguinem fundere ostendit, quia multos deprædatur & affligit. Referam tibi aliam visionem, de qua mihi non constat vtrum propter sacerdotis aliquod meritum, siue culpam, vel circumstantium ostensa est.

CAPVT XXI.

HIldebrādus sacerdos de Meschede iuxta Couardiam, cùm die quadam missam celebraret, facta transsubstantiatione, sanguinem sacramentalem sæpe dicto modo transformatū vidit in calice. Volens tanti miraculi habere testes, duos milites ex paræcianis suis, qui ibidē missæ eius intererant, aduocauit: qui cùm non vini, sed cruoris speciem cum sacerdote vidissent, expauerunt valde, multum tamen confortati sunt in fide. APOLLONIVS: Satis expeditus sum de sacerdote & circumstantibus, sed miror si aliquando huiusmodi miracula contingunt propter eos, qui præsentes sunt. CAESARIVS: Etiam frequenter.

CAPVT XXII.

SAcerdos quidam in diœcesi Coloniensi quadam die missam celebrans, iusto Dei iudicio calicem cū sanguine in canone fudit super corporale, & statim humani cruoris cœpit formā: cūque

dicta-

dicta missa sacerdos nimis mœrens, super calicem illud crebrius lauisset, rubeum colorem abluere non potuit: tunc amplius territus, orationes omnibus suis paræcianis instituit;corporale lauit,sed non profecit. Quo viso,tollens secum sacrum linteum, Rodolphum Scholasticum Coloniensem, virum magni nominis accersiuit, casum exposuit, corporale ostendit, & quod nullo liquore color ille sanguineus ablui,nullaque arte,siue oratione; posset deleri,contestatus est.Cui ille,sicut vir prudens, respondit; Estne aliquis in parœcia vestra qui de hoc sacramento dubitet? Respondit sacerdos; Est quædam inclusa, quæ frequenter inde dubitat.at ille; Ostendite illi, fortè idcirco Deus vestigia sanguinis in hoc corporali deleri non sinit, quatenus eis visis,illa in fide roberetur: quod cùm factum fuisset, expauit mulier,& credidit,& Deus pristinum colorem in linteo reformauit.

CAPVT XXIII.

Similis casus contigit apud nos, fine tamen dissimili. Cùm sacerdos quidam in ecclesia,cuius nomen excidit, sicut & sacerdotis, Missam festinanter & negligenter diceret, calicem fudit; timens verò pro tanta negligentia, si ad aures prælatorum deueniret, diuinus ab altaris officio suspendi,casum suppressit,dictaque Missa, corporale cõplicauit & abijt: æstimabat enim quia nemo vidisset:erat autem sacerdos ille,& fortè adhuc est,malæ vitæ, vagus & negligens valdè. Campanarius verò,quem negligentia minimè latuerat, post discessum sacerdotis corporale reuoluit, & ecce sanguis rubens ac madens in omnibus partibus, per quas liquor calicis defluxerat apparuit: territus homo de tam mirabili visione, statim Coloniam decurrit, Conradum nunc Præpositum maiorem, tunc

tunc Decanum, cæterosque priores conuenit, & quid prædicto sacerdoti contigerit, quidve viderit, per ordinem recitauit. Cui præceptum est, vt tali die allato secum corporali Coloniam rediret, vt & veritatem plenius agnoscerent, & qualiter de tanta negligentia satisfaciendum esset, plenius deliberarent. Ego eodem tempore veni Coloniam, & recitata sunt mihi omnia hæc à Bernardo maioris ecclesiæ canonico. Quid verò post hæc actum sit, non intellexi. Est ne tibi adhuc satisfactum, tot & tantis exemplis, an adhuc plura requiris? APOLLONIVS: Sic mihi satisfecit oratio tua, vt iam non dico credam, sed quod amplius est, sciam post consecrationem sub specie vini verum esse sanguinem CHRISTI: cùm enim Apostolus dicat, fidem esse substantiam rerum sperandarum, argumentum non apparentium, quę visu tam manifestè, vt dictum est, percipiuntur, iam non creduntur, sed sciuntur: quod sub tam multiplici testimonio visum est, me vidisse reputo. CAESARIVS: Adhuc subiungam duo exempla, per quæ cognosces, quod etiam quandoque Dominus in simplici liquore operetur miracula, ad honorem tanti sacramenti.

Hebr. 11.

CAPVT XXIIII.

Sacerdos quidam, sicut mihi alius quidam religiosus sacerdos retulit, infirmum aliquando visitauit: erat idem infirmus laicus admodum religiosus, qui ait sacerdoti; Domine mi, hodie celebrasti? respondente illo; Etiam, AEgrotus subiunxit; Peto vt manus, quibus tractastis sacrum Christi corpus & sanguinem, coram me abluatis, et itą, meæ infirmitati eidem ablutio antidotum. Quod cũ fecisset, aqua in cratera mũda recepta est, de qua cùm bibisset infirm⁹, residuam in cistam re-

Miracula de ablutione celebrantis.

poni iussit, & diligenter operiri. Postea cùm eandem aquam requireret, puer ad cistam accedens, non aquam in cratera, sed purum sanguinem reperit; quo illato, pro sacerdote missum est, à quo in ecclesiam deportatus, inter reliquias positus est. APOLLONIVS: Quid sentis de sanguine isto? CAESARIVS: Non credo fuisse Christi sanguinem, quia aqua in illum minimè vertitur, nec vinum quidem absque debita sacerdotis benedictione: Deus verò ob deuotionem hominis, elementum mutauit, vt ostenderet quod eundem sanguinem, quem continuè sumit in ecclesia sacramentaliter, fidelis quisque in omni loco possit sumere spiritualiter.

CAPVT XXV.

QVædam nobilis fœmina de Entenich, sicut à quodam edocta fuerat, tertiam ablutionem ex digitis sacerdotis in pane recepit, credens, si eandem per quatuor partes agri sui reconderet, quod nulla aêris intemperies, vel grando segetes læderet, panem interim in scrinio suo reponens. Dum tempore oportuno accederet, quatenus eum per agrum suum diuideret, in sanguinem coagulatum eum vidit conuersum: territa nimis, marito eum ostendit, atque sacerdoti. Pro qua re omnes à prioribus Coloniensibus citati, sacerdos satis punitus est; illis vix se excusantibus, quod nullum foret in causa maleficium. Non enim placet Deo, si ad aliquos vsus temporales sacramenta illa conuertantur. APOLLONIVS: Placet quod dicis. Nunc peto, vt exempla proferas de dignè conficientibus. CAESARIVS: Prius tibi ostendere volo, qualis esse debeat vita sacerdotum dignè conficientium.

CAPVT XXVI.

GLoria vitæ sacerdotalis in duobus præcipuè consistit, castimonia videlicet, & scientia: debet enim castus esse & literatus. Exemplum castimoniæ habes in Zacharia patre Ioannis, de quo Lucas sic ait; Et factum est, vt impleti sunt dies officij eius, abijt in domum suam. Vicis suæ tempore, pontifices, templi tantum officijs mancipati, non solùm à complexu vxorum, sed etiam à domo, & ingressu abstinebant. Nostris autem sacerdotibus, à quibus non carnalis successio, sed spiritualis perfectio quæritur, qui quotidie præsto debent esse altari, perpetua castitas indicitur. Quod verò literatus esse debeat, testis est Malachias, qui dicit; Angelus scientiarum est, & legem ex ore eius requirent. Hinc est quod Heli sedebat ante fores tabernaculi, vt responderet omni quærenti. Audi quid illitterato sacerdoti per Oseæ dicatur; Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. APOLLONIVS: Nunquid sacerdotes illitterati repellendi sunt à Domino? CAESARIVS: Non, sed quibus deest vsus scientiæ exterioris, habeant, vt prædictum est, lumbos præcinctos, & lucernas ardentes in manibus, id est, opera bona. Quòd si sibi commissos illuminare non valent verbo prædicationis, ad diuinum amorem illos accendere studeant exemplo bonæ conuersationis. Introiens sacerdos ad altare, lauare debet faciem, os, & manus, id est, maculas cogitationis, locutionis, & operum, in labro æneo quod fecit Moyses ex speculis mulierum. Aqua est contritio, manutergium confessio, quod illa abluit, ista abstergit: Specula mulierum, sunt exempla sanctarum animarum; fides scilicet Abrahæ, obedientia Isaac, lenitas Iacob; man-

Sacerdotes quales esse debeant, vt non indignè missam celebrent.
Casti.
Luc. 1.
Docti.
Malach. 2.
1. Reg. 1.
Oseæ 4.
Luc. 12.
Exod 38.

ſuetudo Moyſi, humilitas Dauid, zelus Heliæ, pietas Ioſiæ, caſtitas Danielis. In his ſi ſacerdos ſe conſiderauit, facilè cognoſcet ſuam imperfectionem. APOLLONIVS: Qualis eſſe debeat conficiens ſatis oſtendiſti: nunc me expedias, in quibus conſiſtat potentia conficiendi. CAESARIVS: Quæ de his legi, vel audiui, paucis explicabo.

CAPVT XXVII.

Neceſſaria illi qui debet conficere Eucharistiam.

TRia exiguntur in ſacerdote vt poſſit conficere, ordo, verba, intentio, quartum eſt ſubſtantia panis & vini. APOLLONIVS: Quid ſi in calice poſt benedictionem panis, vinum per negligentiam non eſſet in calice? CAESARIVS: Ex conſuetudine ordinis noſtri, cogimur credere ibi eſſe corpus Christi, quia benedictionem panis non repetimus, ſed calicis tantum. Simile ſentio, ſi ſacerdos poſt prolationem verborum illorum, Hoc eſt corpus meum, ſubſiſteret, neq; calicis benedictionem perficere poſſet. Magiſter Petrus Cantor, & ſequaces eius, hoc non concedunt, dicentes; non poſſe fieri transſubſtantiationem panis in corpus Christi, donec prolata ſint hæc verba, Hic eſt ſanguis &c. quibus multi doctorum contradicere videntur in ſuis ſcriptis: ſimiliter & verba Euangelica: prius Dominus panem benedixit, porrigens illum diſcipulis ad manducandũ, iam non panem, ſed corpus ſuum: poſteaquam cœnatum eſt, aliquo interuallo interiecto, benedixit calicem. Quis dicere audeat, ibi non fuiſſe corpus CHRISTI niſi calice prius conſecrato? nullus omninò. APOLLONIVS: [illegible] in tali caſu ſanguis Christi? CAESARIVS: [illegible] non in calice, ſed in corpore: non enim corpus Christi eſt ſine ſanguine. Nec tamen [illegible] per con[illegible], quia ante

ante prolationem horum verborum, scilicet, Hic est sanguis meus, vinum non est conuersum in sanguinem. APOLLONIVS: Da mihi exemplum quod sub specie panis fit corpus Christi, antequam calix benedicatur. CAESARIVS: Superius capit. 2. habes exemplum in visione Godeschalci, qui mox prolatis his verbis, Hoc est corpus meum vidit Christum in forma humana. APOLLONIVS: Si statim Christus est ibi totus, superfluè videtur mihi calix consecrari. CAESARIVS: Sub duabus ergo speciebus celebrat hoc sacramentum ecclesia, vt animæ & corporis susceptio in CHRISTO, & vtriusque liberatio in nobis, significetur: Nec plus sub vtraque, nec minus sub altera tantum sumitur hoc sacramentum. Eadem enim ratio est, vt ait Hilarius in corpore CHRISTI, quæ in manna præcessit, de quo qui plus colligebat, nō amplius habebat, nec qui minus parauerat, minus inueniebat. APOLLONIVS: Satis de his expeditus sum. CEASARIVS: Non inutiliter his præmissis videamus quantum gratiæ & gloriæ mereantur sacerdotes dignè conficientes.

Simile. quid Cypr. epist. 70.

Exod 16.

CAPVT XXVIII.

IN Hemmenrode sacerdos quidam senex, Henricus nomine, ante paucos menses defunctus est, vir sanctus & iustus, qui annis plurimis in eodem cœnobio fuerat Sacrista: hic cum die quadam in choro Conuersorum ad altare Sancti Ioannis Baptistæ celebraret, quidam ex Conuersis circumstantibus Saluatorem in effigie hominis in manibus eius contemplatus est: ipse tamen sacerdos non vidit. Hæc mihi retulit quidam ex senioribus domus illius.

Dignè celebrantium meritum & gratia.

CAPVT XXIX.

DVm in eodem Claustro, & ad idem, vt puto, altare dominus Hermannus die quadam missam diceret, Henricus Conuersus de Hart, cuius suprà memini, in canone columbam miri candoris iuxta calicem vidit residentem. Vidit & ante sumptionem infantem pulcherrimum, qui ex manibus eius vsque ad summitatem crucis ascendere visus est: qui mox descendens, sub specie panis à sacerdote sumptus est. Ex qua visione colligitur, quod sub specie panis sit veritas corporis Domini-ci, & quod illa ineffabilis transsubstantiatio, autoritate fiat Spiritus sancti. Hermannus verò visionem non vidit. APOLLONIVS: De malis sacerdotibus quæstio mihi nulla est; quare autem boni sacerdotes eum, quem in altari esse credunt, non videant, satis admiror. CAESARIVS: Vt non videndo, sed credendo amplius mereantur. Fides, vt ait Gregorius non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Cùm idem Hermannus tunc Prior existens in Hemmenrode, nocte quadam infra matutinas Deum orasset, vt sibi reuelare aliquid dignaretur de statu suo, mox vt residens oculos clausit, quidam ei assistens * fotrum, in quali scyphi à conuiuantibus portari solent argentei, ostendit. Ipse verò, sicut mihi retulit orationis præmissæ reminiscens, cùm intra se diceret; Quomodo pertinet ad statum tuum visio fotri huius? ille statim superiorem thecam, cuius cacumen in nodum desinebat, manu suspendit; & ecce, vidit pixidem Dominici corporis catena aurea ex eodem nodo dependentem, sicque visio disparuit. Et cognouit Prior corpus fuisse dominicum quod iugiter in theca sui corporis per memoriam circumferre consueuit, sperans ex hoc suum statum

Greg ho. 26. in Euange.

* al. fotum.

ſtatum in oculis Domini minus eſſe deſpectum. Quantum in ſacerdotibus dignè celebrantibus gratia aſcendat, & merita creſcant, viſiones ſubnixè declarant.

CAPVT XXX.

NOui quendam ſacerdotem ordinis noſtri, qui hanc gratiam accepit à Domino, vt quotiens cum deuotione Miſſam celebrat, per totum canonem vſque ad ſacramenti perceptionem, in aëre ad menſuram pedis vnius ſe ſtare ſentiat. Nec mirum, deuotio enim ignea eſt, & ſemper nititur ſurſum; nec magnipendo, ſi quandoque ſibi attrahat ſuum exterius domicilium, mens eſt, in qua maiorem habet poteſtatem, quia illud in cœlum ſubleuat. Cumque tantam gratiam, ab alio quodam ſacerdote eius amiciſſimo comperiſſem, ſcire volens veritatem, non abſque timore, ab ipſo cœpi ſciſcitari, quæ audieram: qui ſtatim rubore perfuſus, cùm me confundere nollet, ita eſſe confeſſus eſt. Quando feſtinanter & ſine deuotione celebrat, vel quando ſtrepitu circumſtantium impeditur, prędicta ei gratia ſubtrahitur. APOLLONIVS: Quantum ex his colligo, ſummum ſilentium ſacerdotis deuotio, in miſſæ ſilentio requirit. CAESARIVS: Verum dicis: ſi ſacerdos legalis, *Hebr. 9.* oraturus pro ſalute populi, ſolus intrauit in ſancta ſanctorum, & omnis populus, ſicut de Zacharia legitur, *Lucæ 1.* erat foris expectans hora incenſi, ne orantem impediret: quantò magis ſacerdos gratiæ, qui non iam corruptibile pro vna gente ſacrificium, ſed pro totius mundi ſalute patri offert filium, ſummam in altari pacem requirit & ſilentium? Vnde & beatus Ambroſius poſt Euangeliũ monere ſolebat populũ, vt à tuſſi, & omni inquietudine ſe tẽperarent

& verbis eius non credere, si tibi propalaretur, sacrilegium iudicares. APOLLONIVS: Vlricum, quantum ad prædictam visionem, similem iudico S. Martino, de cuius capite cum altare benediceret, etiam globus igneus emicuit. CAESARIVS: In vtroque signum fuit magnæ deuotionis, cuius autor Spiritus sanctus est, qui in igne super Apostolis apparuit; vnde non immeritò à sacerdote ante canonem, sursum corda habere monemur.

CAPVT XXXII.

ALium itidem noui sacerdotem, cui accedenti ad altare, tantam Dominus sæpè contulit deuotionem, vt esset venter eius, sicut scriptum est in Iob, quasi mustum absque spiraculo, quod langunculas nouas dirumpit: &, sicut ipse mihi confessus est, adhuc enim viuit, tam vehementes motus nonnunquam in corde eius deuotio excitauit, vt pectus disrumpi videretur; oportebat eũ motus eosdem propter circumstantes reprimere. Quæ peccatorum vincula, huiusmodi impulsus non disrumperent? Huic congruit id Dauidicum; Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis & c. APOLLONIVS: Puto quòd valdè mundis manibus sacrificent, qui tam flammeum pectus habent. CAESARIVS: Quod huiusmodi sacerdotes, non solùm mundas, sed lucidas tempore sacrificij manus habeant, exempla sequentia declarant.

CAPVT XXXIII.

CVM die quadam sacerdos quidam in monte sanctæ VValburgis Missam celebraret, religiosa virgo Richmundis, cuius memini in distinctione octaua capit. 7. post tergum eius stans, hostiam in eleuatione tam lucidissimam vidit, & tam perspicuam, ac si fuisset crystallina, & radio

solari perlustrata. Nec impediebant pollices sacerdotis, quibus hostiam tenebat, in aliqua parte hostiæ claritatem, quia eadem gratiâ pollices dotabantur: necdum tamen factam ibi fuisse puto transsubstantiationem; vocabatur autem sacerdos Vvilhelmus, ætate quidem iuuenis, sed vitæ regularis in capella iuxta Nussiam professus. Visionem hanc Richmundis ipsa Suppriori nostro Gerlaco retulit, & ipse mihi. APOLLONIVS: Si tanta claritas fuit in pane, vt opinaris, benedicto, puto magnum esse fulgorem in ipso corpore dominico. CAESARIVS: Hoc sequens visio prodit.

CAPVT XXXIV.

DVM eadem Richmundis, sicut ab eius ore audiui, in prædicta ecclesia ad Missam matutinalem staret, infra canonem, circa sacramentum maximam contemplata est claritatem. Putans primò quod radius solis per fenestram demissus illustraret, propius accessit. & ecce, claritas eadem sensim se oculis eius subtraxit, & intellexit statim, quia lux eadem fuisset ex claritate corporis Christi, non ex sole naturali, cuius ortum eadem hora longe præcesserat. De ipsa verò Richmunde, & de eius deuotione circa illud sacramentum, mira dicturus sum. Quando verò gratia communicandi accedebat ad altare, aliquando ante perceptionem, aliquando post, labebatur, tenebatur, trahebatur, nunc mentis excessum, nunc corporis defectum, incurrens, ita vt dicere posset cum Ieremia; Factus est in corde meo quasi ignis exæstuans, claususque in ossibus meis; & defeci, ferre non sustinens. Videntes hęc sacerdotes, sæpe turbabantur, & circunstantes admirati sunt. Hæc de sacerdotibus dignè celebrantibus dicta sufficiant. Vis nunc audire

Ierem. 20.

audire aliqua de his, qui dignè accedunt, & tamen ſacerdotes non ſunt? APOLLONIVS: Volo, & deſidero valdè. CAESARIVS: Quantum apud Deum mereantur gloriæ, & dulcedinis, quantum gratiæ, & fortitudinis, quantum ſalutis, & honoris, dignè communicantes ſiue communicare deſiderantes, varijs tibi pandam exemplis.

CAPVT XXXV.

De dignè cõmunicantibus.

NOndum duo anni ſunt elapſi, quod quædam religioſa fœmina in Brabantia Vda nomine, de villa quæ Thorinbais dicitur, ardenter nimis communicare deſiderans, gratiam eandem ſibi à ſacerdote ſuo impertiri humiliter & inſtanter poſtulauit: à quo repulſam paſſa, dicente illo non debere fœminas laicas pro libito ſuo communicare, ſed certo tempore, fleuit & ingemuit. Cuius ardorem ſummus ſacerdos attendens, non diu paſſus eſt eam fraudari à deſiderio ſuo: eadem enim nocte, cùm in ſtrato ſuo iacens vigilaret, & orationibus vacaret, Saluator cum multo ſplendore cubiculum eius ingreſſus, pixidē, in qua corpus eius in eccleſia ſolebat poni, proprijs manibus portabat: erat quoque circa eum fragrantia miri odoris, & multitudo angelorum in circuitu eius, qui concorditer cantabant antiphonam, Speciosus forma præ filijs hominum &c. Cumque illa beata ad tantam gloriam ſtuperet, ſtans coram ea Dominus ait; Quia ſacerdos ille corpus meum tibi negauit, nec te communicare voluit, ego meis manibus te communicabo; quod & fecit, hoſtiam vnam de pixide tollens, ſicque receſſit. Erat autem alia fœmina religioſa eius ſocia in eodem cubiculo iacens, & ipſa vigilans, quæ omnia, quæ dicta ſunt, vidit: quod cũ ignoraret altera, æſtimãs eam ſopore fuiſſe depreſ-

ſam,

ſam, manê ſciſcitata eſt ab ea, vtrum nam aliquid vidiſſet; quæ reſpondit; Etiam; hæc, & hæc de te vidi. Tunc certior de viſione effecta, mox eccleſiam intrauit, altare adijt, ſacerdotem per quaſdam verborum ambages, quid de corpore Domini facere, vel vbi illud ponere ſoleret, interrogauit. cui cùm locum oſtendiſſet, ſubiecit; O ſi mihi ſemper hic liceret verſari, & reſpicere ad locum hunc ſanctũ: petiuit etiam ſibi thecam reſarari, quod cùm factũ fuiſſet, ait ſacerdoti: Noſtis domine, quod hic repoſueritis particulas? ſic enim hoſtias vocare ſolent: Reſpondente ſacerdote, Etiam optimè: ſubiũxit mulier; Rogo vt numereris illas. quod cùm ille feciſſet, & vnam minus reperiſſet, ex nimio terrore penè amens effectus, corruit, & fleuit. Cũcta ſiquidem firmacula, tam ſcrinij, quàm pixidis, ſalua inuenerat. Tunc eum fœmina conſolata, quid viderit, vel quid de hoſtia actum ſit, expoſuit, monens, ne de cætero, à tanta gratia, tam vehemens deſiderium, repelleret. Hæc nobis relata ſunt à Ioanne monacho noſtro, qui eodem tempore de prædicta villa veniens, veraciter ea ibidem contigiſſe cognouit. APOLLONIVS: Benedicta ſit gloria

Ezech. 3. Domini de loco ſancto ſuo. CAESARIVS: Non minoris gloriæ eſt quod ſequitur, etſi non tam manifeſtum.

Caput XXXVI.

IN villa Lubbelare, quæ duobus miliaribus diſtatà Colonia, vidua quædam honeſta, & religioſa erat, Hildegundis nomine, amica Domini Henrici Abbatis noſtri. Hæc, more eius viduę eu-

Lucæ 2. angelicę, penè nunquam recedebat de tẽplo ieiunijs & obſecrationibus ſeruiens Deo. Habebat autem filium militem iuuenem, nomine VVilhelmũ à quo modicum ei impendebatur honoris, amoris & con-

& consolationis: & cùm abundaret, immemor naturæ, sinebat illam egere, multis modis eam exasperans; non est recordatus scripturæ dicentis; Maledictus à Deo, qui exasperat matrem. Similia perpessa est à nuru, vxore filij; quæ cùm infirmata ad extrema deuenisset, dixissetque ancillæ; Fac me habere sacerdotem vt communicem, illa verba eius detulit ad nurum dicens; Domina mea petis sacerdotem. cui illa subs tomachando respondit; In hebdomada ista accepit corpus Domini, & tamen videtur mihi quod adhuc viuat. & adiecit indignando; Vade voca illũ. Qui cũ venisset cũ corpore Domini, ait infirma; Quare venistis domine? respõdente sacerdote, vt communicem vos. respondit: Dominus meus, cuius corpus petiui, iam hic fuit præsentialiter, & suis manibus me communicauit; ex hoc nunquã suscipiam illud ab homine. Post aliquot verò dies defuncta est. Et quia scriptũ est; Qui non honorat patrem & matrem, non lætabitur in filijs, Dominus eadem hebdomada VVilhelmi primogenitum extinxit; reliqui verò eius liberi, cum fere essent duodecim, secundum ordinẽ infra breue tempus omnes defuncti sunt. Eccli. 3. Eccli. 3.

CAPVT XXXVII.

RElulit nobis Dominus Bernardus de Lippa Abbas Liuoniæ, nunc Episcopus ibidem, rẽ satis gloriosam. Cùm quidam, si bene memini, Conuersus, qui nuper fidem susceperat, monachos communicare vidisset, & sibi hoc minimè licere cognouisset, stans contra altare communicandi desiderio suspirauit: & ecce, pius Dominus, sine sacerdotis ministerio, de altari per sacramentum descendere dignatus est in os eius; qui mox hostiam aperto ore ostendens, & causam

tantæ

ſam tantæ gratiæ manifeſtans, cunctos qui aderant in ſtuporem conuertit: eandem enim hoſtiam defuiſſe repererunt in altari. Simile huic contigit ante hoc biennium, quod tanto erat mirabilius, quanto ſenſui humano profundius.

CAPVT XXXVIII.

ERkenbaldus de Burban vir nobilis erat & potens, & tantus amator iuſtitiæ, vt nullam in iudicijs reſpiceret perſonam: hic cùm grauiter infirmaretur, lectoque decumberet, in proxima camera tumultum, clamoreſque fœmineos audiuit: qui cùm de cauſa ſciſcitaretur, nullus ei circumſtantium veritatem dicere præſumpſit. Tunc mittens vnum ex pueris ait; Præcipio tibi ſub interminatione oculorum tuorum, vt dicas mihi meram veritatem. Cui ille pauens reſpondit; Domine, domicellus meus, filius ſororis veſtræ, fœminam vi opprimere voluit, & hæc fuit cauſa tanti clamoris. Ad quod verbum valdè commotus, dixit militibus; Ite, & ſuſpendite illum. Milites obedientiam ſimulantes, poſtquam egreſſi ſunt, dixerunt ad inuicem; Si occiderimus iuuenem hunc nobilem, & dominus noſter, ſicut opinabile eſt, mortuus fuerit, vel morte mulctabimur, vel erimus extorres. Omnia tamen iuueni intimantes, & vt præſentiæ auunculi ſe ſubtraheret commonentes, poſt horas aliquas ad dominum ſuum ingreſſi, ſe eius impleſſe mandatum affirmauerunt. Quinto verò die, iuuenis æſtimans auunculum de culpa eſſe placatum, vel immemorem, aperto oſtio introſpexit: quem vt infirmus conſpexit, verbis blandis iuxta ſe ſedere præcepit, vno verò brachio collum eius ſtringens, & manu altera cultellum ſuum clam extrahens gutturi eius infixit, & occidit. qui cum planctu & dolore multorum elatus, toti prouinciæ incuſſit horrorē. Sed

& Erken-

Erkenbaldo additus est dolor dolori, adeo vt inualascente infirmitate, pro Episcopo mitteret, petēs sacrum sibi corpus deferri: qui cùm venisset, ille, cum multis lacrymis & contritione cordis, omnia peccata sua confessus est, tacita tamen iuuenis interfectione. Super quo Episcopus iratus, respondit; Quare subticetis parricidium, quod commisistis in cognatum vestrum? Dicente illo; Fuitne hoc peccatum? Subiecit Episcopus; Etiam crudele nimis. Et ille; Ego neque peccatum iudico, neque à Deo mihi remitti deposco. Respondente Episcopo; Ego vobis Christi corpus non tradam, nisi parricidium idem confiteamini. Subiunxit vir nobilis; Sciatis domine, me illum non occidisse ex aliquo rancore, siue motu iræ, sed solummodo ex Dei timore, zeloque iustitiæ. Nunquam aliquis filium sororis plus diligere potuit, quàm ego illum dilexi. Si mihi corpus Domini mei negaueritis, ego illi corpus & animam meam commito. Hęc autem dixit & egit propter exemplum, ne iustitiæ, & iudicio derogare videretur. Vix enim Pontifex limen domus egressus fuerat, & ecce ægrotus eum reuocauit dicens; Reuertimini domine Episcope, reuertimini, videte si in pixide habeatis corpus Christi. Quod cùm fecisset, nec aliquid in ea repetisset, subiunxit ille; Ecce quem mihi negastis, ipse se mihi non negauit: apparuitque hostia in ore eius & impletum est in eo, quod per Sapientem dictum est; Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum; quoniam inuenitur ab his, qui non tentant illū: apparet autem eis, qui fidem habent in illum. Sap. 1. Episcopus verò pauens, tantùm miraculum vbique diuulgauit, per quem etiam quibusdam Abbatibus ordinis nostri innotuit, qui anno præterito illud in capitulo generali recitauerunt,

cunctis

Iuſtè moueris; videtur huic beatæ congruiſſe illud ſponſi in Canticis Canticorum: Fauus diſtillans labia tua ſponſa, ſubaudis, eſt tibi corpus meum. *Canti. 4.* APOLLONIVS: Quæ tibi videtur fuiſſe cauſa illius dulcedinis in ſacramento, atque liquefactionis? CAESARIVS: Ardor perfectæ charitatis, qua æſtuabat; nam cùm eſſet naturaliter, vel potius ex abſtinentia & laboribus ſemper pallida atque macilenta, quotiens eam communicare contigit, ita inflammabatur; vt facies illius igneo colore reſplenderet. Legitur in Exodo, quod incaleſcente ſole liquifiebat manna. *Exod 16.* Manna ſua dulcedine, atq; albedine, ſignificat Chriſtum, qui ait; Ego ſum panis viuus, qui cœlo deſcendi: *Ioan. 6.* de quo in Pſalmo ſcriptum eſt: Panem angelorum manducauit homo. *Pſal. 77.* Sol quia calet & illuminat; perfecta charitas eſt. Si enim manna liquifiebat incaleſcente ſole, non mirum ſi eius ſignificatum dulceſcit, & liqueſcit, inardeſcente charitate. Et licèt in ſacra communione huiuſmodi dulcedo corporalis, ſiue liquefactio, ſit rarior, non tamen ea dulcedine, ſeu liquefactione, quæ in anima fit ſpiritualiter, eſt ſalubrior. Bene Chriſti dulcedinem ſenſerat, qui ait; Dulcis & rectus Dominus. *Pſal. 24.* Et in alio loco; Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel ori meo. *Pſal. 118.* De liquefactione ſponſa dicit in Canticis; Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt. *Cant. 5.* APOLLONIVS: Placet quod dicis. CAESARIVS: Corpus dominicum manna eſt abſconditum, omne delectamentum in ſe habens, & omnis ſaporis ſuauitatem. *Apoc. 2.* *Sapien. 16.* APOLLONIVS: Si tanta gratia eſt in ſacramēto altaris, quid eſt quod alij alijs rarius cōmunicant? CAESARIVS: Quidam ſe ſubtrahunt ex humilitate, indignos ſe iudicātes; alij minùs curāt, vel propter morſum conſcientię accedere non audent: priores ſpiritualiter communicant, ſequētes

magna gratia se priuant: quidam sunt, qui & libenter communicant, & tanta gratia se dignos exhibent, hi beati sunt. Ponatur duos æquales esse in charitate, & vnus simpliciter ad Christi corpus accedat, alter verò simpliciter dimittat, in communicante, sicut credo, intenditur charitas, & fit in eis mox meriti inæqualitas. APOLLONIVS: Vnde hæc probas? CAES. Manna non descendit sine rore, neq; Christi corpus à bonis sumitur sine augmẽto gratiæ. Quod bonum sit bonis communicare, duobus tibi exemplis pandam sequentibus.

Exod. 16.

CAPVT XLI.

Securè se [illegible]

IN Claustro, cuius sæpè memini, sicut mihi scripsit quidam ex sacerdotibus domus eiusdem, in quadam solennitate natiuitatis Domini, fratres ad sacram communionem se præparabant: cũque pacem iam accepturi post agnus Dei terræ, vt moris est, procumberent, vidit frater quidam puerum Iesum, non tamen quasi recenter natum, sed in cruce quasi passum, cuius omnia vulnera cruorem stillabant, quem tamen calix stans subter positus, totum recipiebat: vnde frater ille tantis fumẽdis sacramentis se indignum reputans, ad superiora stalla diuertit, alijsque innuentibus vt procumberet, se non processurum signauit. Prima autem cantata, alijs ad capitulum exeuntibus, ipse ad orationem faciendam, vt quidam facere solent, diuertit, veniensque ad altare sanctæ crucis, orationi intendit, & videbatur ei tempus breue, præ deuotionis magnitudine. Cumque orationem protraheret, & abire tempus non sentiret, apparuit ei beata Dei genitrix, & alloqui eũ dignata est; Cur, inquit, hodie sacrosanctum corpus & sanguinem dilecti filij mei non sumpsisti? At ille, non ore, sed corde se indignum clamabat. Ad quod beata Virgo re-

go respondit; Tu te indignum cogitas, & quis putas tanta re dignus esse potest? Hanc igitur offensam tibi condonabo, sed vide ne de cætero simile feceris. Igitur cùm orationi intentus, & confabulatione beatæ Virginis delectatus, quasi in extasi raptus esset, tandem ad se rediit, & ad capitulum post alios occurrere festinabat. Ibat, & ecce occurrebant illi aliquanti fratres, sacra altaria circumeuntes, capitulum verò finitum erat: Ipse autem nesciens, & tempestiuè ad capitulum occurrere existimans, adhuc orabat, sed subsequens monachus signum Tertiæ pulsauit. Tunc demùm intelligens, quæ circa se gerebatur, se ab hac noxa illi ad absoluendum commisit, qui eum sic absentauerat.

CAPVT XLII.

IBat post hæc in Cœna Domini quidam frater ad sacram communionem, & fuit planè in maximo torpore & diffidentia, ita quod etiam, si fieri posset, vellet se sacræ communioni non interesse. Procedebat igitur ad altare, vel potius eúdo se quasi subtrahebat à Deo, vt sequentibus esset molestus, ipsumque propellerent: cumq; ventum esset ad gradum presbyterij conuersus vidit alium fratrem, de quo suprà dictum est, sequentem: venitque ei in memoriam visio quædam, quam ab illo didicerat, ac subitò mutatus in virum alterum, ibat spirans & anhelans, spiritu iudicij & ardoris accensus quasi furnus & inflamatus, ita vt se capere vix posset. In tali ergo spiritu cùm esset, & iam ad altare alacriter festinaret, vidit ille subsequens, & ex signis apparentibus, interioris hominis illius statum coniecit. Humiliante itaq; se illo, vidit iste posterior speciosissimũ pueiũ manibus sacerdotis super altare accipi, & in os illius fratris deponi:

& cùm videret, terræ procumbens, ipsum, quem viderat, adorauit. Moti sunt autem super hac venia illius quidam, eò quod inordinatè fecisse videretur: & conuenit eum vnus, in audientia plurimũ minans, se eum proclamaturum. At ille causam ei qui sciebat commisit, vt ab hac eum verecũdia tueretur: qui immisit ei spiritum silentij & quietis, & non mouit illum. Porrò ille, qui puerum Iesum suscеperat & portabat, ibat & reuertebatur in similitudinem fulguris coruscantis; incedebat, vel potiùs ferebatur, in iubilo cordis, in ardore spiritus vehementis, & in tantam spiritus ebrietatem deuenerat, vt quasi à sensu alienatus propemodũ se non sentiret, & vix ad stallum suum, sine titubatione rediret. Super hoc ab illo alio sæpè multumque conuentus, omnibus modis occultabat, donec ille tandem ei, qui de statu eius coniecerat, aperire compulsus est: & sic demum mutua sibi collocatione, quod viderant, & senserant, innotuerũt. APOLLONIVS: Si se à sacra communione subtrahentes à beata Dei genitrice sic corripiuntur, si ipse Dei filius sub eodem sacramento, tam veraciter, & tam gloriosè percipitur, & ex ipsa perceptione charitas intenditur, amodo libentius communicabo. CAESARIVS: In sacra Eucharistia, quã multiplex sit gratia, quàm multiplex virtus & medicina, subiecta declarabunt exempla.

Ezech. 1.

CAPVT XLIII.

Effectus àliquot miri S. Eucharistiæ.

MAgister Mauricius Parisiensis Episcopus ante mortem suam tam grauiter infirmatus est, vt materia rapta in cerebrum sensum ei subtraxerit: in tali defectu positus, cùm corpus Domini cum instantia postulasset, & hi qui circa eum erant, propter sensus inopiam, illud ei dare non auderent, procurauerunt cum sacerdote, vt hostiam

hostiam non benedictam apportaret. Qui cùm venisset cum multa reuerentia, qualiter decebat Episcopum communicare, mox vt limen domus sacerdos attigit, Episcopus clara voce clamauit; Tolle, tolle, nō est Dominus Deus. Reuelauerat Deus auriculam eius, vt intelligeret quid circa se ageretur. Stupente sacerdote, nec non & alijs qui aderant, reuersus est, verum Christi corpus deferens. Quod cùm verbis catholicis valde, atque compūctus adorans, deuotè suscepit, cum quo & sensum ad Dei gloriam subtractum perfectè recepit. Sicq; in bona confessione, plenus fide & charitate, migrauit ad Dominum.

CAPVT XLIIII.

SImile contigit cuidam infantulo, sicut fratres eius carnales, Ludolphus & Henricus monachi nostri, mihi narrauerunt: qui cùm infirmaretur, Spiritu sancto afflatus, corpus Christi sibi dari petiuit: cumque eum parentes compescerent, ille fortiter clamauit; Date mihi corpus Domini. Delatum est verbum ad sacerdotem, qui cùm diceret, non est securum tali puero, qui non intelligit quid sit, dare corpus Domini, hostiam ei detulit non benedictam. Quam cùm ei porrigere vellet, & diceret; Ecce hic est corpus Domini, vt Dominus ex ore infantis perficeret laudem, & destrueret perfidiam multorum, qui de eodem sacramento malè sentiunt, inspirauit puero vt responderet; Quare me vultis decipere? non est corpus Domini quod mihi offertis. Ad quod verbum sacerdos admirans, & puero aliquid diuinitus inspiratum arbitrans, sacram ei communionem attulit, quam ille deuotè satis suscepit. APOLLONIVS: Sicut considero, per desiderium Eucharistiæ vterque istorū meruit spiritum prophetiæ. CAESARIVS: Tantæ virtutis est illius desiderium, vt per spiri- Psal. 8.

tum quidam etiam reuelationibus illustrentur. Verbi causa.

CAPVT XLV.

Marienfelt. Conuersus quidam de campo Sanctæ Mariæ, cùm in quadam solennitate peteret à magistro suo licétiam eundi ad monasterium gratia communicandi, & ille non concederet, cæteris euntibus, ipse tristis remansit, habebat enim maximum desiderium communicandi. Eadem nocte & sequenti die, omnia quæ intra monasterium spiritualiter agebantur, diuinitus ei sunt relata: & licet absens esset corpore, spiritu tamen præsens fuit communicans spiritualiter, etsi non sacramētaliter. Reuersis fratribus, ipse eis per ordinem indicauit, quis Missam maiorem celebrasset, quis legisset epistolam, quis Euangelium: similiter ad vigilias, qui monachi, quas lectiones, vel quæ responsoria cantassent, cunctis mirantibus exposuit. APOLLONIVS: Quantum ex hoc loco conijcio, nō benefaciunt qui tam salubre desideriū impediunt. CAESARIVS: Hoc verum esse, sequens narratio declarabit.

CAPVT XLVI.

QVædam religiosa virgo, sæcularis tamē, cùm a sacerdote suo corpus Domini peteret, ille iratus cum indignatione respondit; Vos mulieres semper vultis communicare secundum libitum vestrum, & non dedit ei. Illa verò per totam Missam, & postea, diu in ore & in gutture suo tantam sensit dulcedinem, vt non dubitaret adesse totius dulcedinis auctorem. Eadem virgo, cum die quadam ex remoto deferri videret corpus Domini, miri odoris sensit ex eo fragrantiam, quam tantò pleniùs percepit, quantò sacramento plus approxi-

proximauit. Gerlacus Supprior noster hæc mihi retulit, dicens se ab ore prædictæ virginis ea audiuisse. APOLLONIVS: Cùm corpus Dñi tantæ sit dulcedinis, tantique odoris, miror quare solo eius esu corpora non sustententur. CAES: Corpus Domini licet ore percipiatur, magis tamen cibus animæ, quàm corporis est, nec nobis incorporatur, sed Christo nos incorporat. Attamen quod corpus communicantis quandoq; sustẽtetur illo, duplici tibi pandam exemplo.

CAPVT XLVII.

Sacra Eucharistia etiam corpus communicantis interdum sustentatur.

FOEmina quædam, sicut monachus noster Reinerus, quandoque Scholasticus Sancti Andreæ in Colonia, mihi recitauit, ex multa deuotione sæpe solita erat communicare: quæ quanto plus cibum cælestem cœpit appetere, tanto amplius corporalem cępit fastidire: quod vbi sensit, ex permissione sui sacerdotis, singulis diebus dominicis communicauit. Cui cibus ille vitalis tantam contulit fortitudinem, vt sine omni esurie corporali, proximam expectaret dominicam: hoc multo tempore actitâs, gratiam sibi collatam predicto sacerdoti confessa est. Ille verò cùm Episcopo loci rem tam mirabilem recitasset, timens Episcopus aliquid fallaciæ esse in causa, sicut vir sapiens, respõdit, Cùm denuò venerit ad te, loco Dominici corporis, hostiam ei porrigas non benedictam, per quam citius rei huius experieris veritatem. Quod cùm fecisset sacerdos, fœmina tentatam se ignorans, mox vt domum rediit, tam vehementer esurire cœpit, vt morituram se crederet, si non ocyus manducaret. Currens tamen prius ad sacerdotem, & eandem famem peccatis suis imputans, pedibus eius se prostrauit, & gratiam diuinitus collatã sibi subtractã lachrymabiliter exposuit. Quod vbi ille audiuit, gauisus est valde, gratias egit Deo,

qui facit mirabilia magna solus, & dedit ei verum Christi corpus; cuius virtuti, mox omnis esuries cessit, & gratia subtracta accessit; Episcopus verò hæc audiēs à sacerdote, & ipse Deum glorificauit. APOLLONIVS: Ré recitas valdè miraculosam.

3. Reg. 9. CAESARIVS: Si Helias propheta in fortitudine panis ordeacei ambulauit quadraginta diebus & quadraginta noctibus vsq; ad montem Dei Oreb, quid miraris si fœmina hæc incolumis potuit viuere pasta pane vitæ? Multiplex ex illo fortitudo est, non solùm animæ, sed & corporis. Aliud habes suprà exemplum de virgine de Quido, quæ præter Christi corpus, nihil comedit, excepta vua quam sugebat, in distinctione septima capitulo vicesimo hoc reperies. Audi nunc rem satis gloriosam.

CAPVT XLVIII.

LVdovvicus comes Lossensis, pater huius qui adhuc superest, etiam comiciam tenebat de Reinecke; cui propter * licentiam, miles quidam ministerialis bene natus, multas inferebat iniurias, sua sibi vsurpādo, & homines ad comiciam pertinentes deprędando: quod cum omnibus amicis suis comes conquereretur, & die quadam diceret cuidā nobili viro, qui ab eo bona tenebat; Quare mihi non capitis illū prædonem? Respondit, Bene eum caperem, si essem securus, quod à vobis in corpore non læderetur. Quē cū accepta fide cepisset, comes sophisma faciens, protinus sepulcrū fieri iussit, in quo militem mollibus inuolutum, sine pœna poni fecit, sicq; terra opertum extinxit. Cuius cognati mox furentes, coram Imperatore Frederico, auo huius, qui nunc imperat, contra præfatum virum nobilem, cū multa vociferatione, querimoniam deposuerunt, dicentes, quod accepta pecunia comiti illum tradiderit. Cumq; Imperator

* al. absentiam.

fremeret,

fremeret, innocentem damnare volens, miles quidam honestus, ascenso scamno, loquendi licentiam petiuit & obtinuit; Domine, inquiens, medietatem vix verborum audiuistis, si miles præsens esset, fortè bene se excusaret. Respondente Imperatore; Licentiam habeas adducendi eum: miles militem adduxit; qui cùm per aduocatum plenè se excusasset, instigantibus aduersarijs, Imperator respondit; Verba sunt, non sic pœnam euadet. Resistente ei milite, qui illum adduxerat, & dicente, Domine, si eum læseritis, nunquam de cætero verbis vestris credetur. Placatus Imperator adiecit; Modò liber abscedat, & si à me, vel à meis postea captus fuerit, traditionis pœnam exsoluet. Cumque vir nobilis venisset ad limen palatij, sciens longas regibus esse manus, stans & apud se deliberans, redijt ad iudicium dicens; Domine non possum effugere manus vestras, tantum præsumo de mea innocentia, & Dei misericordia, vt in instanti paratus sim me defendere secundum quod iustitia dictauerit: & cùm sim nobilis, iuri meo cedo. Respondit Imperator, Modò loqueris sicut probus vir. Quæsitus est in parte aduersaria miles fortissimus, qui eum singulari duello impeteret: die verò altera, vir nobilis, præmissa confessione, corpus Dominicum suscepit, sicque cum aduersario suo, spem habens in eodem sacramento, circulum pugnaturus intrauit: quem cùm ille, sicut vir validissimus, impelleret & propelleret, & venissent simul ante Imperatorem, audiente tam Imperatore, quàm circumstantibus principibus, pugil clara voce ait ad militem; Dic mihi, comedisti aliquid hodie? respondente illo, Etiam, corpus Domini mei comedi. Miser ille subiunxit; Etiamsi diabolum comedisses, hodie te prosternam. Vt autem pius Dominus sacramenti virtutem ostenderet, mox post ver-

ba blaſphemię, vires blaſphemo ſubtraxit, & ſuum militem adeò roborauit, vt illum coram ſe minaret vt puerum, nec ſtare poſſet. Qui tandem ſe reddidit, ſicque per eum Dominici corporis miles fidelis victoriam adeptus, cum multa gloria ad ſua liber repedauit. Hæc nobis retulit Theodericus monachus noſter, quandoque comes in VVida, qui duello interfuit, & hæc, quæ dicta ſunt, vidit & audiuit. Igitur ſacra communio ſalus eſt & animæ & corporis.

CAPVT XLIX.

MIles quidam nobilis, terram habens & caſtra, apud prædictum Fredericum Imperatorem à multis accuſatus eſt, quod prouinciam ſpoliaret: quem cùm ſæpius citaſſet, & non comparuiſſet, tandem proſcripſit, mandans ſuis, vt illum caperent. Qui cùm lateret, non tamen minus rapinas exerceret, caſu à quodam ex officio captus, patibulo, ſecundum quod Imperator præceperat, appenſus eſt. Tertia die miles quidam prę teriens, cùm vidiſſet illū, ait ſeruo ſuo; Deus, quàm pulcher homo erat iſte. Reſpondente puero; Vir ille nobilis eſt conſanguineus veſter; acceſſerūt propius, vt depoſitum ſepelirent; ad quos ille de patibulo clamauit, Deponite me: adhuc enim viuo. Aeſtimantibus illis quia fantaſma eſſet, ſubiunxit; Nolite timere, quia homo Chriſtianus ſum. Depoſitus verò, ſic ait; Modicum obſequij ego peccator Deo impendi, propter quod miſertus eſt mei: ſingulis diebus tres orationes dominicas, cum totidem venijs Sanctæ Trinitati dicere conſueui, angelica ſalutatione præmiſſa: quinque verò orationes, cum quinque venijs, & Aue Maria, quinque vulneribus Chriſti: ſimili modo vnam orationem, id eſt, Pater noſter, angelo cui cōmiſſus ſum: item eodem

eodem modo vnam corpori Christi, quod singulis diebus conficitur per vniuersum mundum, quatenus in fine vitæ meæ, tanto muniri viatico merer. Quod & Dominus mihi præstabit sua misericordia: vnde rogo, vt vocetis mihi sacerdotem, à quo illud suscipiam. Qui cùm venisset, confessione præmissa, communicauit, moxque spiritum emittens, ad eum, cui incorporatus fuerat, feliciter migrauit: quem in cœmiterio sepelientes tam grande miraculum diuulgauerunt vbique. APOLLONIVS: Bene iam ex hoc considero, quod sacra communio salus sit mentis & corporis. CAESARIVS: Quod salus sit mentis, habes exemplum in distinctione 2. ca. 16. de milite Remensi, qui eius esu compunctus est ad pœnitentiam. Quod verò salus sit corporis, non solùm exemplum est nobis præsens miles, qui eius virtute conseruatus est ne moreretur, sed & subiecto pleniùs cognosces exemplo.

CAPVT L.

ANno præterito in VVide ciuitate VVestualiæ, cùm ancilla sacerdotis de domo serò exiret, & diabolum in forma cuiusdam, à quo amabatur, conspiceret, aspectu illius horrens, se signauit, & monstrum mox disparuit. Cui diabolus iterum apparens ait; Si non fecisses hoc signum, domum viua non intrasses: quam cùm vocaret, & illa exire renueret, subiunxit; Tolle vestem istam: erat enim stragulata. Quæ tam in voce, quàm in horrore, diabolum intelligens, retrorsum cecidit, & sensum penitus amisit. Sacerdos verò hostiam, quasi pro remedio, mittens in os eius non benedictam, cùm nihil ei prodesset, digito saliua madefacto, corpus Domini tetigit: quem cùm in os misisset mulieris, mox illa sensum recepit, locuta est, & sana surrexit. Hæc apud nos Canonicus quidam

quidam Præmonstratensis recitauit, asserens se eodem tempore fuisse in prædicta ciuitate. Prædictum miraculum audiui à quodam religioso Abbate nigri ordinis. Aduerte nunc quantum consequantur honoris Christi corpus honorantes.

CAPVT LI.

Honorantes S. Eucharistiam, honorem consequuntur.

TEmpore schismatis inter Philippum & Ottonem, dominus VVido Cardinalis, aliquando Abbas Cisterciensis, cùm missus fuisset Coloniam ad confirmandum electionem Ottonis, bonam illic consuetudinem instituit: præcepit enim, vt ad eleuationem hostiæ, omnis populus in ecclesia ad sonitum nolæ veniam peteret, sicque vsque ad calicis benedictionem prostratus iaceret. Præcepit etiam idem Cardinalis, vt quotiens deferendum esset ad infirmum, scholaris, siue campanarius, sacerdotem præcedens, per nolam illud proderet; sicque omnis populus, tam in stratis, quàm in domibus, Christum adoraret. Retulit eis eodem tempore casum satis miraculosum. Miles quidam in Francia fuit tantæ deuotionis, vt quotiescunque Christi corpus eleuari, siue deferri videret, prostratus illud adoraret. Contigit vt die quadam vestibus suis pretiosis indutus intraret ciuitatem, cumque platea, in qua equitabat, nimis esset lutosa, ex improuiso obuium habuit corpus Domini: quo viso, modicum intra se deliberans, ait; Quid facies modò? si in tanta profunditate te prostraueris, perdita sunt vestimenta tua hæc delicata; si verò non descenderis, saluberrimæ consuetudinis transgressorem te semper accusabit cõscientia. Quid plura? præualescente deuotione, de equo prosiliens, in lutum se misit, in quo flexis genibus, eleuatis manibus, Christi corpus adorauit. Et quia dulcissimus Dominus honorantes se, non

solùm

folùm in futuro remunerat, imò etiam in præsenti nonnunquam rehonorat; hoc egit sua potentia, vt totius luti, nec vna quidem guttula vestimentis eius adhæreret. Tunc equum cum multa admiratione reascendit, & amplius in fide confortatus, Deum glorificauit. Simile contigit cuidam religiosæ fœminæ, in prouincia nostra. APOLLONIVS: Satis delector in istis miraculis. CAESARIVS: Hoc etiam noueris, quia sicut Dominus sua sacramenta, vt prædictum est honorantibus rependit honorem, sic blasphemantibus illa nonnunquam in præsenti, pœnalem inducit confusionem.

CAPVT LI.

In sacrami Eucharistiæ sacrilegi & blasphemi puniti.

NON est diu, quod quidam sub schemate religionis venientes in dioecesim Coloniensem, in diuersis ecclesijs corpus Domini furati sunt: de reliquis verò ornamentis, calicibus scilicet, libris, siue induméntis sacerdotalibus, nulla eis cura fuit. Ex quibus vnus in prouincia nostra deprehensus, & vbinam reliquisset corpus Domini requisitus, respondit; In lutum iactaui illud. Propter quod miser suspensus, proiectus est in cloacam inferni. In proxima verò synodo, à domino Engelberto Episcopo præceptum est, vt in omnibus ecclesijs dioecesis suæ, corpus Domini sub clausura seruaretur. APOLLONIVS: Quid est quod hæretici hoc sacramentum tam vehementer persequuntur? CAESARIVS: Quia fideles illud ante omnia venerantur, & maximè honorant; idcirco hæretici, idem sacramentum corporis Christi illis in odium, maximè execrantur. Multa in distinctione quinta cap. 21. de errore hæreticorum dixisse me recolo, & fortè nimis, timeo enim aliquos inde posse scandalisari, sed quicquid ibi di-

ctum est, sicut testis est mihi Dominus, dixi ad gloriam Christi atque catholicorum, & ad confusionem hæreticorum. APOLLONIVS: Satisfactum mihi fateor, quantum gratiæ mereâtur dignè communicantes. CAESARIVS: Prius tibi ex scripturis ostendam, quàm periculosè, & quàm grauiter peccent sacerdotes, indignè conficientes.

CAPVT LIII.

Sacerdotes indignè Missam celebrãtes, quàm grauiter peccent.
2. Reg. 6.

SIcut legitur in Regum, Oza sacerdos, bobus recalcitrantibus, ad arcam, ne declinaret, manum extendit, & mox super temeritate eum Dominus occidit: dicitur eadem nocte fuisse cum vxore sua. Si sacerdos accedens ad arcam figuralem subleuandam, ob iam dictam causam morte mulctatus est; quid putas pœnæ merentur sacerdotes adulteri, & fornicarij, manibus verum Christi corpus tangentes? Si Ioannes, vt ait Augustinus, à pueritia in heremo conuersatus, in vtero matris sanctificatus, ausus non fuit illum tremendum, & reuerendum angelis Domini verticem tangere, quomodo tu peccator & pollutus, non dico verticem, sed totum Christum, Deum & hominem, non solùm tangere, sed in ergastulo polluti corporis quasi includere, & incarcerare præsumis? Multa alia contra malos sacerdotes proferre possem testimonia, sed magis te ædificant exempla.

CAPVT LIIII.

IN Hademmare villa diœcesis Treuerensis, cùm quidam sacerdos, qui adhuc viuit, Missam celebraret, Theodericus monachus Eberbacensis in hora sumptionis, carbones nigerrimos illum vidit masticâtem. Est enim idem Theodericus sacerdos simplex & rect*, & multa ei diuinitùs reuelãt.

Existente me anno præterito cum Abbate meo in eadem villa (habet enim domus de Eberbaco grangiam in eadem villa; & ad eam spectat diuina illic procurare) retulit nobis magister grangiæ dicens; Tantum pecuniæ oportet me dare sacerdoti prædicto, ne ecclesia diuinis careat: est enim homo vitæ peruersæ ac luxuriosus, tres Missas frequenter in die celebrans. Cui Abbas respondit; Potius ei darem pecuniam ne celebraret: qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. APOLLONIVS: Quid significat quod carbones visus est manducare? Sumuntne mali corpus Domini? CAESARIVS: Sumunt, sicut & boni, sed tantum sacramentaliter. Carbonem ignis creat, & est carbo extinctus ignis nutrimentum: qui enim indignè Christi corpus tractat & manducat, gehennam sibi præparat, &, nisi de tanta culpa pœniteat, erit in combustionem, & cibus ignis æterni. 1.Cor. 11.

CAPVT LV.

Retulit mihi anno præterito Prælatus quidam religiosus de partibus Frisiæ, rem nimis horrendam, de quodam sacerdote in eisdem partibus. Habet enim manus tam tremulas, vt corpus Domini, non nisi per fistulam possit sumere. Die quadam, cùm ex eius manibus sacramentum super terram cecidisset, timens ne ab aliquo possit videri, qui culpam proderet, timens etiam ecclesiæ suæ, plus quàm animæ, pede illud dicitur calcasse. APOLLONIVS: In omnibus Christi passionibus, non legi talem contemptum. CAESARIVS: Idcirco dicit Augustinus super illum locum; Dederunt in escam meam fel, de crucifixoribus eius;

Qui.

Quibus similes sunt indignè, inquit, sumentes & conficientes. Grauius enim peccant contemnentes Christum regnantem in cælis, quàm qui crucifixerunt, ambulantem in terris. Quod verò ab eis conculcetur, alibi dicit; Conculcat Christum, qui libere peccat, & qui eo indignè participat. Ob huiusmodi excessus his tẽporibus grauissimè plagata est Frisia, sicut dixisse me memini in distinctione septima capitulo tertio, de pugile, qui corpus Domini sacerdoti de manibus excussit. APOLLONIVS: Si mali sacerdotes Christi corpus in altari, vt mihi videtur, crederent, nunquam talia præsumerent. CAESARIVS: Quidam credunt, quidam non credunt: vt enim taceam de malis, de bonis sacerdotibus tibi referam exemplum.

CAPVT LVI.

Non credentes veritatem S. Eucharistiæ.

COloniæ in ecclesia Sancti Andreæ Canonicus quidam extitit, ordine sacerdos, arte medicus, Petrus nomine. Cùm die quadam, quidam ex eius concanonicis infirmus, eo præsente esset communicaturus, & ei sacerdos diceret, Credis hoc esse verum corpus Domini, quod natum est de virgine, & pro te passum in cruce? Illeque responderet; Credo: Præfatus Petrus verorumque verba notans, expauit. Postea solus conueniens Euerhardum Scholasticũ ecclesiæ, qui & ipse communioni intererat, ait: Interrogauit sacerdos infirmum illum bene? Et respondit ille; Etiam, bene, inquit; qui aliter credit, hæreticus est. Tunc Petrus eiulans, pectusque tundens exclamauit dicens; Væ mihi misero sacerdoti, quomodo hactenus Missas celebraui? nam vsque ad hanc horam, putabam speciem panis & vini post cõsecrationem, tantum esse sacramentum, id est, signum & repræsentationem Dominici corporis & sanguinis. Postea verò

ad deletionem eiusdem ignorantiæ, quæ nimis erat crassa, in honore beatæ Mariæ Magdalenę in Stolgingasse & capellā & hospitale, in quibus nunc habitant Prædicatores, ædificauit. Si verò sacerdos literatus, & bonæ admodum vitę, sic errare potuit, quid dicam de idiotis & malis? APOLLONIVS: Si Christus in altari tam à malis, quàm à bonis tractatur & sumitur, puto quod malos valdè indignè respiciat. CAESARIVS: Respectus Christi, non potest esse sine misericordia, sed secundum subsequens exemplum, quod periculosius est, faciem ab eis auertit.

CAPVT LVII.

Sacerdos quidam, cùm Missam diceret, & Christi corpus in manibus haberet, quidam ex circumstantibus in manibus eius puerum vidit, facie ab eo auersa: quod vbi agnouit, auersionem eandem meritò peccatis suis imputans, turbatus est, ita vt dicere posset cùm Psalmista: Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Spero quod postea vitam suam emendauerit. Quibusdam etiam sacerdotibus indignè conficientibus pius Dominus sacramentum subtrahit, ne sibi ad iudicium sumant.

De indignè Missam celebrantibus.

Psalm. 29.

CAPVT LVIII.

Qvidam sacerdos, Ervvinus nomine, Coloniæ in ecclesia beati Petri Apostoli, ad altare sanctæ crucis Missas celebrare consueuit: hic cùm die quadam post transsubstantiationem hostiam deponeret, de altari rotabatur: quam cùm vbique circa altare quæreret, & populus cum eo, non est inuēta. Haud dubium, quin per manus sanctorum angelorum perlata sit in sublime altare Dei, ne sacerdos luxuriosus, eam sumeret ad suam

damnationem : habebat enim concubinam suam manifestè. Simile habes in distinctione secunda capitulo quinto, de sacerdote cui columba ob fornicationem sacramentum tulit. Alij sunt sacerdotes circa sacramentum altaris tam negligentes, & tam indeuoti, vt ex consuetudine conficiendi, corpus Domini à cibis alijs non discernant.

CAPVT LIX.

Abbas Daniel de Sconauia, cùm Prior esset apud nos, sicut ipse nobis retulit, celebrandi gratia capellam Sancti Reinoldi, quæ sita est iuxta ecclesiam sanctorum Apostolorum in Colonia, intrauit: qui cùm sacerdotalibus fuisset indutus, & populus ad audiendam Missam per nolam conuocatus, cùm calicem præpararet, particulam crudæ carnis illi intrinsecus reperit adhærentem. Territus valdè, cùm deliberaret vtrum sibi esset celebrandum, vel cessandum, populum timens scãdalisare, si vestes exueret, panem calici superposuit, vinum & aquam infudit, sicque celebrans, totum simul sumpsit. Dicta missa requisiuit ab inclusa, cui calix commissus fuerat, quis nouissimè in eodem calice celebrasset: quæ respondit; Dominus talis, nomine eum designans. Erat enim dictæ ecclesiæ sanctorum Apostolorum Canonicus sacerdos secularis nimis, modicum vel nihil habens religiositatis, deuotionis, siue diuini timoris. Ego puto me eidem Missæ interfuisse. Confessus est nobis præfatus Daniel, & si tunc non mihi, nunquam se in aliqua Missa tantum habuisse consolationis, antea vel postea, quantũ in illa. Postea cùm idẽ Berolphus hospitaretur apud nos, Abbas noster negligentiam ei recitauit, sed nescio qualiter Deo satisfecerit. APOLLONIVS: Melius esset tam

miseræ

miseræ vitæ sacerdotibus, de qualibus suprà dictum est, tacitis verbis, & remota intentione, tamen simulatione celebrare, quàm corpus Domini conficere, & sumere ad iudicium sibi. CAESARIVS: Plus istos quædam authoritas dicit peccare, quia nihil simulatoriè, nihil præstigiosè, vel aliter quàm institutum est in ecclesia, in hoc sacramento fieri debet. Idem sentiendum est de his, qui sine ordinibus celebrant, & more simearum alios imitantur. APOLLONIVS: Vnde hoc probas? CAESARIVS: Ozias Rex Iuda, cùm ex nimio feruore deuotionis officium sacerdotale sibi vsurparet, a Domino lepra percussus est. Non puto quin multi sub eo essent mali sacerdotes indigne offerentes, qui tamen puniti non sunt. Sicut enim secundum quantitatem & qualitatem culpæ quantitas & qualitas pœnæ moderantur: ita e contrario, ex pœna cognoscitur culpa: audi de hoc recens exemplum. 2. Par. 26.

CAPVT LX.

Sicut mihi narrauit supradictus Daniel; clericus quidam quando Parisijs studuit, horrendum satis spectaculum in ecclesia sanctæ Mariæ Dei genitricis populo præbuit; Nam sacer ignis pene manus eius deuorauerat: quem secretius cùm campanarius interrogasset, cuius esset ordinis, & ille respondisset, Sacerdotij, subiunxit; Nunquam sacro Chrismate manus istæ perunctæ sunt. Sentiens ille spiritu prophetico se deprehensum, confessus est culpam. Quantum Christo tanta præsumptio displiceat, sequens exemplum manifestat. *Missam dicentes non ordinati a sacerdotibus puniuntur.*

CAPVT LXI.

Diaconus quidam Steinueldensis, de ordine Præmonstratensi; Gerhardus nomine, apo-

ſtatans, circa quatuor tempora ſe ordinem ſacerdotium ſuſcepiſſe finxit, & Coloniæ in Baſilica Sancti Michaëlis, quæ in porta Martis poſita eſt, quaſi primam Miſſam, inſtruente eum ſacerdote, miſerrimus celebrauit. Ego eidē Miſſæ tunc ſcholaris interfui, & multas recepit oblationes; confeſſus eſt poſtea ſacerdoti, qui ei aſtitit, à quo ego audiui, quod quotiens ſe vertit ad populum, crucifixum contra ſe ſtantem, viderit lachrymantem: eſt enim imago eadem antiqua, & ſculpta, magna ſatis. Nam pius Dominus, qui olim fleuit ſuper malitia ruituræ ciuitatis Ieruſalem, etiam de præſumptione tanta, lachrymari dignatus eſt. Ex lachrymis verò imaginis Chriſti, conſiderans magnitudinem culpæ, pœnitentia ductus, ſedem Apoſtolicam petijt, & in eadem via vitam finiuit. Hæc dicta ſufficiant de ſacerdotibus indignè conficientibus. De indignè ſumentibus aliqua tibi dicam exempla.

Luca 19.

CAPVT LXII.

De indignè communicātibus. *Exod. 12.*

IN Exodo præcepit Dominus agnum paſchalem comedi aſſum igni, & cum lactucis agreſtibus, renibusque ſuccinctis: ſi de agno figurali per ſignificationem hæc percepta ſunt, quomodo aliquis audebit accedere ad eſum veri agni, ſine igne charitatis, ſine amaritudine cordis, & caſtitate corporis? Nicodemus attulit myrrhæ & aloës quaſi libras centum, & inuoluit Dominum in ſindone munda, & poſt ſepeliuit in monumento nouo, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat: & tu quiſquis in peccatis es, ſine myrrha & aloë, id eſt, ſine amaritudine pœnitentiæ, cordiſque contritione, Dominum in ſepulchro fœtido reponis? Agnus paſchalis decima die menſis tollebatur, & quarta decima die immolabatur: per quod oſtenditur, quòd

Ioan. 19. *Matth. 27.* *Exod. 12.*

quòd non debet accedere ad Eucharistiam, nisi qui impleuerit præcepta decalogi, & pręcepta quatuor Euangeliorum. Audi nunc quid mereantur indignè communicantes.

CAPVT LXIII.

IN Hemmenrode Conuersus quidam fuerat nomine VVricus, hic antè conuersionem malè vixerat, & in ordine modicum se emendauerat. Die quadam cùm iret ad sacram communionẽ cum cæteris fratribus, in hora illa, quã ei sacerdos corpus Domini porrigebat, alius quidam Conuersus religiosus, vidit in os eius mitti, non sacramentum, sed carbonem nigerrimum. Rationem supradictam, cap. 54. hic assigna de sacerdote de Hademmare. Quosdam Dominus corpus suum sumere non sinit, vt culpam eorum manifestet.

CAPVT LXIIII.

VIx duo anni sunt elapsi, quod Conuersus quidam de ordine nostro infirmatus est grauiter in Pictauia domo, quę dicitur Fumoringeus: cuius confessionem cùm Abbas audiuisset, eumq; satis diligenter ad emendationem conscientię monuisset, allatum est ei corpus Domini: quod quidem aperto ore suscepit, sed os ad masticandum claudere non potuit. Mirantibus vniuersis, qui aderant, sacerdos sacramentum extrahens, alteri dedit infirmo, quod ille deuotè satis, sine omni suscepit impedimento. Non multò post Conuersus idem mortuus est, & causa salutem eius impediens declarata est: nam quinque solidi, non argentei, sed ærei, cùm esset abluendus, circa eum inuenti sunt: non autem ei licuit habere pecuniam. Et glorificauerunt Deum videntes hæc: ad mandatum verò Abbatis in campo sepultus est, & super eum

ijdem solidi proiecti, dicentibus omnibus qui aderant, Pecunia tua, quam clam nobis contra professionem tuam possedisti, tecum sit in æternā perditionem. Hæc cùm idem Abbas recitasset in proximo capitulo generali, subiunxit; Et vt sciatis nullam fuisse infirmitatem in causa, quare corpus Domini sumere non posset, eadem die gallinam integram, vitæ gratia comedit. Æstimo tibi iam satisfactum, quod sub specie panis sit verum corpus Christi, & sub specie vini post consecrationem verus sanguis Christi, & quod dignè conficientes, atque sumentes mereantur gratiam, indignè verò culpam. APOLLONIVS: Etiamsi de his dubitassem, amodo dubitare non possem. CAESARIVS: Dicam tibi in fine nunc huius distinctionis, quantum Deo placeat, si mundè & solicitè fiant, quæ tanto sacramento fuerint necessaria.

CAPVT LXV.

Munda esse debere, & diligenter parari, quæ ad S. Eucharistiam pertinent.

Circa hoc biennium iuxta Coloniam, in villa quæ Belle vocatur, gestum est quod dico. Die quadam, cùm sacerdos Missam celebraret, & dicto Euangelio, vt secularibus mos est, ministrante scholare, hostiam patenæ superpositam, super corporale locasset, illa mox resiliuit. Putans hoc sacerdos casu accidisse, neque hostiam bene locatam denuò eandem superposuit, quæ remotius eo intuente resiliuit, quàm prius: cumq; tertiò id tentasset, quasi turbine impulsa, proiecta est de altari. Quo viso, territus est valde, & se tanto ministerio indignum reputans, præcepit scholari, vt eadem hostia reseruata, aliam superponeret, quā & consecrauit. Dicta verò Missa, tollens secum hostiā prædictam, Coloniam properauit, inueniensque Priores apud sanctos Apostolos, hostiam eis ostendit, quid de ea actum sit recitauit. Cunctis causam miranti-

rantibus, vnus clericorum, hostiam contra lucem leuans, maculam in ea contemplatus est: quam cùm in aspectu multorũ fregisset, cimex, qui vulgo pediculus parietinus dicitur, apparuit in ea decoctus: & glorificauerunt Dominum omnes qui aderant. Haud dubium quin à sanctis angelis reiecta est, qui non sunt passi, vt panis tā fœtido vermiculo corruptus, per ministerium sacerdotis, trāsiret in corpus Domini sui. Hellevvicus Prior montis sanctæ VValburgis, testatur se eandem hostiam vidisse: sacerdos adhuc viuit, qui mihi minus credit, interroget illum. Vides quanta sit negligentia sacerdotum nostrorum? Olim sacerdotes legales, ad panes propositionis, agros ipsi excolebāt, seminabant, triturabant, molebant, pinsebant, panes formabant, & coquebant; erantque de simila mundissima; attamen in illis panibus, sola erat figura. Heu modò panes, sub quibus est veritas, id est, corpus Christi post consecrationem, modò pinsunt, formant, & coquunt negligentes vxores campanariorum, & ideo tales eueniunt negligentiæ. Vnde cùm Abbas noster die quadam celebraturus esset Missam in quadam ecclesia, & essent hostiæ nigerrimæ, ait campanario: De quo grano sunt hostiæ istæ? Respondente illo; De auena. Noluit celebrare, valdè arguens illum dixit, quod nihil ibi fieret. APOLLONIVS: Quid sentiendum est de spelta? CAESARIVS: Requisitus de hoc dominus Papa Honorius per litteras cuiusdam Abbatis ordinis nostri, respondit, speltam magis pertinere ad hordeum, quàm ad triticum. De corporali verò tibi etiam referam exemplum.

CAPVT LXVI.

IN domo quadam sanctimonialium, cùm custos cœnobij eiusdem, fœmina religiosa, die quadam

dam corporale lauiſſet, iuuencula quædam quæ eſt ad ſolatium fuerāt deputata, cùm ea lotum extendit ad ſiccandum, ad cuius tactum, mox macula ſanguinis apparuit; qua viſa, cuſtos iterum corporale lauit, & maculam abluit, ſed mox vt iuuencula manum appoſuit, mox eadem apparuit. Delatum eſt miraculum ad magiſtram, iniunctæ ſunt orationes, reuelata eſt cauſa, quæſita eſt, & inuenta. Fuerat enim impregnata occultè, & ideò tactu corporalis indigna. Quantum Deo mundæ manus placeant ad idem miniſterium, ſequens declarat exemplum.

CAPVT LXVII.

GOdeſcalcus de Volmunſteyne, cuius ſuprà memini, cùm die quadam corporale cum ſacriſta noſtro extēdiſſet ad poliendum, illudque per medium rupiſſet, cuſtos illud complicans in theca repoſuit; poſtea autem illud explicans, cùm integrum reperiſſet, miratus eſt valdè, ſanctitati prędicti ſacerdotis illud adſcribens. Quantum gratiæ in exiccatione vnius corporalis meruerit virgo de Quiden, habes ſuprà in diſtinctione 7. ca. 1 Cor. 5. 10. Igitur paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Ipſe enim verus eſt agnus, qui abſtulit peccata mũdi. Sine eſu huius agni, ſecuri non egrediemur de Ægypto, id eſt, de hoc mundo. Differentia, & modus comeſtionis, ventilata ſunt, ſic illum comedere ſtudeamus, vt eius virtute, de deſerto noſtræ religionis, peruenire valeamus in terram veræ promiſſionis, in qua per ipſum, & cum ipſo vltimum & æternum paſcha celebrare mereamur. Amen.

FINIS LIBRI Noni.

CAPITA

CAPITA LIBRI decimi.

De

De ter-

De bu-

DE MIRACVLIS LIBRI DECIMI

CAPVT PRIMVM.

CAESARIVS:

NON sine ratione post sacramentum corporis & sanguinis Christi tractandum suspicor de miraculis, quia qui dignè illud conficiũt, vel eo participant, nonnunquam gloria miraculorum illustrãtur. *De miraculis in genere.* Licèt enim omnia quæ in superioribus distinctionibus dicta sunt, satis sint miraculosa; attamen in præsenti distinctione aliqua de rebus miraculosis dicere proposui. Et bene hoc fieri arbitror in distinctione decima, eò, quod AEgyptus decem plagis

gis valdè miraculosè percussa est. APOLLONIVS: Quid est miraculum? CAESARIVS: Miraculũ dicimus quicquid fit contra solitum cursum naturæ; vnde miramur: secundum causas superiores, miraculum nihil est. APOLLONIVS: A quo, vel a quibus, fiunt miracula? CAESARIVS: fiunt Deo au-
Psal. 76. ctore, secundũ quod in Psalmo dicitur: Tu es Deus, qui facis mirabilia. Fiunt etiam miracula, tam per bonos, quàm per malos: de bonis quæstio non est:
Matth 7. de malis verò Saluator dicit in Euangelio; Multi dicent mihi in illa die, Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & nomine tuo virtutes multas fecimus? Et confitebor illis, Quia nũquam noui vos. APOLLONIVS: Vellem mihi nunc expediri, ô Cæsari, quæ sit causa miraculorũ. CAESARIVS: Causa multiplex est, mihique inexplicabilis: aliquando Deus miracula operatur in elementis, vt mortalibus suam ostendat potentiam: aliquando genera dat linguarum, siue spiritum prophetiæ, vt manifestet suam sapientiam: aliquando gratiam dat sanitatum, vt suam magnam nobis reuelet misericordiam. APOLLONIVS: Satis ex dictis tuis intelligo, Deum esse causam miraculorum principalé, licèt finâlis causa varietur. Superest ergo, vt quàm breuiter expedias, in quibus fiant miracula. CAESARIVS: In hominibus, in elementis, igne scilicet & aëre, aqua & terra, in auibus, piscibus, animalibus, & reptilibus. Quæ vt magis tibi fiant nota, aliqua de singulis tibi tradam exempla. De sanctis qui nostris fuerunt temporibus, miracula plurima tibi dicere possem, sed scripta aliorum, silentium imponunt mihi: aliqua tamen tibi referam vnde satis miraberis. Nostris enim contigit temporibus quod sequitur exemplum.

CAPVT II.

IN diœcesi Leodiensi villa, quæ Elselo dicitur, laicus quidam habitabat religiosus, nomine VVinandus, matris monachi nostri VVinandi, à quo nomen traxit, auunculus. Hic tempore quodam peregrinationis gratia, cum quibusdam prouinciæ suæ hominibus Ierosolymam profectus est. In die paschæ, cùm post solennia Missarum, se ad reditum illi præpararent, eisq; prædictus VVinandus, vt homo deuotus, suaderet dicens; Conueniens est fratres, vt in hac sacratissima die quiescentes, omnes eius horas peraudiamus: persuadere non potuit; festinantibus eis ad portum, ipse remansit, omniaque diei officia illius peraudiens, solus post eos die sequenti iter arripuit. Cui persona magnæ reuerentiæ, illi in equo occurrens, atque salutans, ait; Cur sic bone homo solus incedis? vel vnde venis? respondente eo, Ab Ierosolymis venio; & sic atque sic mihi contigit. Ille protinus subiũgit; Ascende, & sede post tergum meum, bene sequemur socios tuos: quòd cùm fecisset, eadem die iuxta prædictam villam eum deposuit dicens; Cognoscis vbi sis? dicente illo, Prouinciam quidem cognosco, sed quid circa me agatur ignoro. Eques adiecit; Quia Christum honorasti, idcirco missus sum vt te reducerem; ecce domus tua, vade, & enarra mirabilia eius, quæ circa te gesta sunt. Quem cum noti eius vidissent, dixissentque; Vbi sunt socij tui? Respondit; Hodie fui in Ierusalem, & reliquerunt me ibidem, præcedentes me & non crediderunt ei, dicẽtes: Senex iste delirat: qui statim conciuium subsannationes declinans, cum pecunia, quæ ei supererat ex gratia cœlestis conuectoris, limina beati Iacobi Apostoli petiuit, & antequã socij eius redirẽt, ipse rediјt. Duplici ergo testimonio

Miracula facta in hominibus.

ſtimonio glorificatus, peregrinorum videlicet; quod in Paſcha in Ieruſalem ſit relictus; & conciuium, quod die ſequēti in Elſelo ſit viſus, ab vtriſque magnificatus eſt Dominus tanta miracula vbique diuulgantes. APOLLONIVS: Si Gerhardus de Hollenbach, ſicut dictum eſt in diſtinctione octaua, capitulo 58. tranſlatus eſt in ictu temporis ab India in prouinciam noſtram, miniſterio diaboli, Dei tamen pręcepto, non hoc miror de cœleſti nuncio. Antiqua noſtris temporibus renouantur miracula: Helias Thesbites per currus & equos raptus eſt in paradiſum; hic verò non minus miraculosè, per equum & equitem, in morula temporis, tranſuectus eſt per multa ſpatia maris atque terrarum. CAESARIVS: Ego tecum ſentio. Audi nunc aliqua de perſonis ordinis noſtri miracula.

4 Reg. 2.

CAPVT III.

Relatione quorundam Abbatum ordinis noſtri didici, quod iā dicturus ſum. Monachus quidam per viſionem nocturnam in cœleſte templum ſe tranſpoſitum vidit, in quo alba, & ſtola indutus, coram Domino Euangelium legit: erat enim Diaconus, & idiota. Qui cùm legendi benedictionem poſtulaſſet à Domino, huiuſmodi reſponſum accepit; Ab hac hora habeas ſcientiam, & virtutem prædicandi verbum Dei, quotienſcunq; tibi fuerit iniunctum. Lecto verò Euangelio, euigilans intellexit quod ſomnium eſſet. Miratus tamen de tam manifeſta viſione, dicebat intra ſe; Hodie lecturus es Euangelium ad Miſſam, ſi eiuſdem coloris inueneris ſtolam, qualem in cœlo vidiſti, vera eſt viſio. Nutu verò Dei factum eſt, vt à ſacriſta ſtola conſimilis exponeretur: mox de viſione quaſi certificatus, quid viderit Abbati expoſuit,

fuit, à quo iussus loqui verbum Dei, vsque hodie impræmeditatè, tam excellenter, & tam efficaciter illud exponit, vt omnes auditores suos in stuporem conuertat: alijs siquidem temporibus nullius est litteraturæ. APOLLONIVS: Miraculum Salomonis, qui in somnis scientiam accepit in isto resultat. CAESARIVS: Deus enim scientiarum Dominus est: alijs scientiam, vt dictum est, miraculosè conferendo; alijs non minori miraculo habitum subtrahendo. 3. Reg. 3. 1. Reg. 2.

CAPVT IIII.

Abbas de Lapide sancti Michaelis, tempore capituli generalis, per Hemmenrode transiens, casum mirabilem nimis ibidem recitauit. Fuit apud nos, inquit, clericus bonæ admodum litteraturæ: hic cùm die quadam in vena sanguinem minueret, sic omnem scientiam scripturarum perdidit, vt eam per sanguinem effudisse videretur. Litteram ab illa hora non cognouit, latini sermonis, nec vnum quidem verbum intelligere, vel proferre potuit; & vt noueritis priuationem sensus non fuisse in causa, sed diuinam potentiam, omnium rerum prius habitarum, plenè retinuit scientiã. Qui cum tam mirabilem litteraturæ suæ iacturam cum dolore multis exposuisset, quidam ei suasit dicens; Anno reuoluto, eodem die, & eadẽ hora, iterũ minuas, fortè subtracta recipies. Quòd cùm fecisset, scientiam pristinam recepit. A Domino factum est istud, sicut & præcedentia, & est mirabile in oculis nostris. Alijs etiam per alios Dominus tribuit gratiam sanitatum. Psal. 117.

CAPVT V.

IN Eberbaco Conuersus quidam extitit, homo simplex & bonus, ætatis decrepitæ: huic Domi-

nus tantam contulerat gratiã, vt tactu manus eius, diuersæ infirmitates fugarentur: quod vbi secularibus compertum est, ex vtroq; sexu, tam diuites, quàm pauperes, gratia sanitatum ad monasterium confluentes, virtutem benedictionis eius senserũt. Ex quorum concursu videns Abbas fratrum quietem turbari, & domum in expensis non modicum grauari, eidem Conuerso, ne alicui seculari de cætero manus imponeret, pręcepit. Ex illa hora in eo cessauit virtus miraculorum. Hæc mihi ante hoc biennium, cùm essem in Eberbaco, à monachis recitata sunt: ego verò virum sanctum adij, & cùm rogassem eum, vt pro me oraret, simpliciter respõdit; Quotidie oro pro te, & pro toto mundo.

CAPVT VI.

RElulit nobis nuper Abbas quidam ordinis nostri de quodam monacho, cui tanta à Domino concessa est gratia, vt virtute vestimẽtorum eius, multi sanarentur. Sępe, si tamen adhuc viuit, dum fratres vestes eius induunt, vel cingulo se cingunt, sanantur. Quod cùm quodam tempore eius Abbas considerasset, nec aliquid specialitatis in illo vidisset, his verbis eum secretius allocutus est; Dic mihi fili mi, quæ est causa tantorum miraculorum? Respondit ille, Nescio domine: nõ plus ceteris fratribus meis oro, non plus vigilo, non plus ieiuno, non plus laboro, sed vnum scio, quod me non potest extollere prosperitas, neq; frangere aduersitas, siue de persona mea sit, siue aliorum. Cui cùm dixisset Abbas: Non te turbauit, quod miles talis nuper grangiam nostram incendit? Respõdit, Nõ, totum enim Deo commisi: si modicum habeo, cum gratiarum actione accipio; si multum, itẽ rũ gratias ago. Et cognouit Abbas quod causa tantę virtutis, esset amor Dei, & contemptus rerum terrenarum

Pœnarum. Sanctæ virtutes, fides videlicet, ſpes, & charitas, iuſtitia, humilitas, obedientia, zelus diſciplinæ, atq; compaſſio, ſæpe gloria miraculorum remunerantur, ſicut ſubſequentibus declaratur exemplis.

CAPVT VII.

IVxta Coloniam duæ generationes ruſticorum inter ſe graues ſatis inimicitias exercebant: ex quibus vna infirmior, in caſtrum vicinum Hemersbach ſe tranſtulit, de quo partem aduerſam ſatis damnificans, cum die quadam vnum ex eis cepiſſent, volentes tres ex eis, pecuniæ aliquid ab eo extorquere, dicebant; Si non dederis nobis pecuniam, puniemus te. Quibus ille reſpondit; Tres obulos habeo, emite ex eis cuneos, & comedite, quia nihil amplius habebitis; fidemque habens in Deo, & in Sancto Iacobo, ſubiecit; Quinq; marcas domi habeo in ciſta mea, & calciamenta noua, quibus limina petam Sancti Iacobi, non vobis dabo illam pecuniam: in die Sancti Stephani profecturus ſum, & ante ortum diei à vobis receſſurus. Mirantibus eis verborum conſtantiam, duos illi compedes impoſuerunt, & in fornacem illum mittentes, octo viros nocte illa ad cuſtodiam ei deputauerunt, quem ſemel, ac ſecundò interrogantes, vtrū adhuc ibi eſſet, & ille tot vicibus reſpondiſſet, etiā adhuc ſum: his tertiò eadem ſciſcitātibus, nihil reſpondit, quia virtus fidei iam illum clauſa fornace eduxerat. De ſpe in ſuperioribus multa dicta ſunt, virtutem verò charitatis, ſequentia declarabunt. De fide.

CAPVT VIII.

ABbas quidam ordinis noſtri, monacho ſuo infirmo præcepit carnes manducare: ille mox obediēs, licet inuitus, Abbati reſpōdit De charitate.

 dicens;

dicens; Ego vos rogo in charitate eadem, vt mecum illas comedatis. Qui statim deprecanti consentiens resedit, morsellum de scutella monachi tulit, & comedit. Sequenti die, si bene memini, in ecclesiam, vbi homo à dæmonio vexabatur deuenit, rogatus à circumstantibus, vt dæmonem adiuraret, in hæc verba prorupit; Adiuro te immunde spiritus in hac charitate, qua pridie propter monachum meum carnes comedi, vt exeas ab hoc homine: qui mox ad idem verbum exiuit, & fugit, ac si charitatis incendium sufferre non posset. Quantum Deo charitas placeat, ex inobedientia pleniùs ostenditur.

CAPVT IX.

De inobedientia.

f Alius quidam Abbas, cùm haberet monachum infirmum, vt ad recuperationem virium, carnes comederet præcepit: sed ille pertinax nimis, præcipienti non acquieuit. Vt autem Deus ostenderet meliorem esse obedientiam, quàm stultorum victimas, inobediens monachus mox in rabiem versus, in agrum cucurrit, vbi canem mortuum inueniens, carnes eius fœtentes auidissimè comedere cœpit: & quia in carnibus peccauit, in carnibus punitus est. Quid de eo postea actum sit, ignoro. Hæc duo miracula mihi narrauit magister Ioannes Decanus Aquensis, asserens sibi illa veraciter recitata. Audiant hæc monachi, & obediant, neque inconditam abstinentiam charitati præponant. Aliud adhuc referam exemplum, per quod cognosces quàm bona sit virtus charitatis, & quàm periculosum vitium inobedientiæ.

CAPVT X.

NObilem quandam fœminam in Saxonia diabolus obsidens, durissimè vexauit: quam dum pro remedio sanitatis ad diuersa sanctorum limina ministeriales eius duxissent; die quadam sacerdos quidam superueniens, forma quidem despectus, sed gratia Dei præditus, vexationi illius compassus est: ex multa enim charitate Dominum exorans, dæmonium eiecit, fœminam sanitati restitués: cui dedit in mandatis, vt per 30. dies in eodem loco manens, quotidiè communicaret, & singulas horas canonicas prædictorum dierum peraudiret. Quòd cùm fecisset nouem diebus, nihil mali sui deinceps suspicantes, abduxerunt eam. In via turbine maximo impulsa, atque deiecta, sic totaliter confracta est à diabolo, vt omnia eius membra, humanis visceribus similia apparerent. APOLLONIVS: Quæ fuit causa pœnæ tam crudelis? CAESARIVS: Inobedientia. Simile habes in dialogo Sancti Gregorij, de quodam clerico obsesso, & à Sancto Benedicto liberato: cui cùm præcepisset, ne vnquam ad sacros ordines accederet, & ille post multos annos transgressor existeret, mox eum diabolus inuasit, tam diu vexans, donec spiritum exhalaret.

Greg. lib. 2. dial. ca. 16.

CAPVT XI.

De charitate & cōpassione fraterna.

ABbas de Nuinburg, quæ est Abbatia ditissima nigri ordinis in Saxonia, nuper per nos transiens, retulit nobis miraculum de curatione cuiusdam obsessæ iocūdissimum. Est, inquit, apud nos miles quidam religiosus, Albertus nomine, cognomento Scothart: hic ante conuersionem in armis erat tam strenuus, in militia tam nominatus, vt penè omnes nobiles terræ nostræ certa-

tim ei sua munuscula, dextrarios videlicet, & vestimenta pretiosa dirigerent, quatenus illum sibi associarent. Die quadam, dum quædam puella duodecim annorum, cuiusdam militis filia, in quadam sedes ecclesia, à religiosis exorcizaretur, in risum resoluta clamauit; Ecce amicus meus venit, ecce amicus meus venit. Requirentibus illis, de quo diceret? respondit illa; Bene videbitis eum. Dicebat enim de prædicto milite, qui eadem hora satis remotus erat ab ecclesia; qui quantò plus propinquauit, tantò plus illa exultauit. Qui cùm ecclesiam intraret, illa ei assurgens, & manibus plaudens, salutauit eum dicens; Ecce iste est amicus meus, cedite, cedite, finite illũ appropinquare. Erat. n. indutus vestibus purpureis, atq; * cultellatis. Qui cum accessisset ad eã, & dixisset; Sum ego amicus tuus? Respondit per os puellæ diabolus; Etiam amicus meus optimus, omnem enim voluntatem meam facis. De quo verbo miles satis turbatus est, licet dissimularet, subridens tamen sic ait; Tu dæmõ stultus es & fatuus: si prudens esses, nobiscum ad torneamenta pergeres, in quibus homines capiuntur, & occiduntur. Vt quid sine causa vexas puellam hanc innocuam, quæ non peccauit? Dicente diabolo; Si vis vt tecũ pergam, sine vt intrem in corpus tuum: Respondit miles; Certè non intrabis in me. Et diabolus; Concede vt sedeam in sella tua. Quod cùm negasset, petiuit locum in aliqua parte equi, vel freni, quæ omnia negata sunt ei. Ad quem rursum diabolus; Non possum pedes currere; si vis vt tecum vadam, aliquem mihi saltem locũ cõcedas circa te. Miles verò puellæ compassus, ait dæmoni; Si illam volueris deserere, concedam tibi vnam lingulam pallij mei, tali cõditione, vt in nullo me lædas, & tam diu mihi adhæreas, quamdiu torneamenta quæro: quãdo tibi præcepero, bona tua voluntate,

* fort. scutulatis.

luntate, sine contradictione recedes. Et iurauit ei diabolus dicens; Non te lædam, sed promouebo. Exiensq; de puella, lingulæ pallij eius insilijt, mirabili motu se prodens. Ab illa hora, tantum gloriæ in torneamentis militi accessit, vt quos lancea deijcere vellet, deijceret; quos capere, caperet; cum eunte, ibat; & cum loquente, loquebatur. Quando prolixius in ecclesia orabat, dicebat; Modò murmuras nimis. Quando aqua benedicta se aspersit, iterum aiebat; Vide ne me tangas. Cui miles; si vna gutta te tetigerit, nō mihi placebit. Tempore illo, quo crux prædicabatur, cum miles intraret ecclesiā gratia signationis, diabolus eū retrahere nisus est dicens; Quid hic agis? Respōdit miles; Deo propono seruire, & tibi renunciare: recede ergo à me. Hæc dicente milite, respondit sathan; Quid tibi in me displicuit? nunquā te læsi, sed ditaui, per me gloriosus factus es nimis; attamen tecum manere, nisi consentias, nō potero, quia hoc tibi promisi, & iuraui, dum puellam relinquerem, quia te in nullo læderem, sed semper promouerem. Tunc dixit miles; Ecce crucem iam suscipio, & vt ilicò, nunquā reuersurus, recedas à me, in nomine crucifixi te adiuro. Et reliquit eum diabolus. Qui mox cruce signatus mare transijt, vbi duobus annis Christo militans, reuersus, hospitale magnum atque ditissimum peregrinis & pauperibus ædificauit: habebat enim annuatim plus quam trecentes libras argenti in redditibus, teste præfato Abbate. In quo hospitali, vsq; hodie cum vxore sua in habitu religioso membris Christi seruit, religiosorum omnium, maximè ordinis nostri, susceptor deuotus; quibus in loco dicere solet; Vos Domini Abbates, & vos monachi, non estis sancti; nos milites, torneamentis operam dantes, sancti sumus, quia dæmones nobis obediunt, & absq; vlla læsione nos sequuntur,

illosq; ab hominibus eijcimus. APOL. Nesciui dæmones sic iulariter eijci posse. CAS. Non iocus, sed virtus compassionis illum eiecit. Quantũ apud Deum possit charitas, atque fraterna compassio, subiecto declaratur miraculo.

CAPVT XII.

FRater VValterus, monachus im Hemmenrode, referre solet miraculum mirabile, cui se interfuisse memorat. Cùm peregrini in prima expeditione obsiderent ciuitatem Achon, contigit quodã die, vt egressi Saraceni manu violenta propellerent Christianos in castra sua. Erat autem tunc ibi miles quidam iuuenis Theodericus nomine, frater domini Cunonis de Rulant, qui adhuc viuit: is fluxu sanguinis adeò laborabat, & infirmabatur, quòd in lecto suo nõ per se, sed in linteamine vertebatur. Hic audito strepitu & clamore fugientium, interrogauit quid hoc esset; & cùm audisset rem, iussit sibi afferri arma sua, & se amari in lecto sedendo. Tandem strato dextrario suo, & accinctus ense, iussit se leuari super equum suum, & fluebat sanguis etiam per sellam; acceptaque lancea exiuit dicens; Deus adiuua me, & sanctum sepulchrum: qui tanta vehementia prorupit in Saracenos, transiens & circumgirans, percutiens & propellens, quod omnes Christiani animati & cõfortati sunt per eum solum, adeò quod eiecerunt hostes à castris suis. Quo facto, redijt ad lectum infirmitatis suæ, & tertia die mortuus est. Audi nunc de iustitia miraculum satis gloriosum.

CAPVT XIII.

De iustitia. MIles quidam in dandis suis decimis tantæ erat deuotionis, ac iustitiæ, vt ei summũ esset studiũ illas soluere sine mora, sine dolo, sine vexatione. Habebat aũt vineã quãdã, quæ circa de-

ça decem carratas annuatim facere solebat. Tempore quodam, vt post patuit, magis ex Dei dispensatione, quàm ex aëris intemperie, postquam collectum est, vinumque expressum, vna tantùm inuenta est carrata. Quo audito, miles seruo suo verbum memoria dignum respondit; Quòd meum erat, inquit, mihi Dominus tulit, ego illi portionem suam nõ auferam, vade, & da sacerdoti carratam hanc pro decima. quod & factum est. Eodem tempore militis germanus, sacerdos quidam, iuxta prædictam vineam transiens, eam vuis refertam vidit, moxque ad fratrem intrans, de negligẽtia illum arguit, dicens; Quare nondum collecta est vinea vestra? Respondẽte illo; Diu collecta est, sacerdos subiũxit, Nequaquam, iam illam plenam vidi. Quæsitum est, & inuentum, nec vnquam aliquo anno vberiores fructus fecit quàm in illo. Hęc nobis eodem tempore recitata sunt, & satis doleo, quòd nomen militis, siue loci non retinui. Aliud tibi referam de humilitate miraculum satis magnum.

CAPVT XIIII.

FVit in Hemmenrode Conuersus quidam bonus, Euerhardus nomine, custos mediæ portæ. *De Humilitate.* Is aliquando egressus cum fratribus carpentarijs tempore hyemis in syluam, eorum vtensilia custodiebat, & cibaria præparabat. Vna dierum, cùm solito tardius surrexisset ad vigilias, egressis fratribus ad laborem, ipse orationes suas accelerabat, vt illis pulmentaria tempestiuiùs præparare posset. Inter orandum, apposuit ollam æream foco, sed aquam oblitus est infundere; post horam, olera impositurus, inuenit ollam candentem, subitoque turbatus, & factus sine consilio, vt subueniret ollę, aquam frigidã infudit: at illa, vt suæ naturæ est statim dissiliendo confracta est: aliam verò ollam, in

qua laborantibus cibum procuraret, non habens, genua ad orationem flexit, & cum lachrymis Deú suppliciter implorauit, vt misericordiam, & consilium sibi daret, quatenus pro nomine suo laborá-tes, expectato non priuarentur edulio. Pius Dominus humilitatem ministerij eius attendens, orationem eius exaudiuit: qui surgens ab oratione, ollam eandem iuxta se integram conspexit stantem. Gratias igitur agens Deo, ollam arripuit, aquam infudit, ignibus admouit, olera imposuit, & ea, quàm velocius potuit, coxit. Quibus sufficienter decoctis, horam tertiam significauit; & fratres oratione completa, ad reficiendum consederunt. Post refectionem autem professi sunt, quia toto illo tempore, quo ibidem demorati fuerant, tam bona olera non comedissent, simul & mirati sunt, quod citius solito tertiam significasset, cùm ille ex diuerso ipsos indignantes putasset, quod tardius sòlito eam pulsasset. Nimirum in decoctione illam horam sibi plurimum præterijsse crediderat, quia diuinæ cooperationis inæstimabilem dispensationem non plenè sentiebat. De obedientia verò subiungam miraculum iam dicto excellentius.

CAPVT XV.

De obedientia.

IN præfata domo, Conuersi pisa messuerant, quæ dum ad siccandum sparsa iacerent in agro, venerunt ijdem Conuersi ad Priorem dicentes; Nisi totus conuentus ocyus exeat, nec non & infirmi, pisaque vertant, tota peribunt: timebant enim pluuiam imminẽtem. Et præcepit Prior omnibus, qui ire possent, vt se præpararent. Mox ex infirmatorio Conuersorum frater quidam simplex exiens, ex multo feruore obedientiæ, ante omnes festinabat. Et cùm agro, in quo pisa iacebant, propinquasset, illa mirum in modum in oculis eius per diuer-

sa le-

sa loca se vertebant. Quod vbi vidit, gratias agens Deo rediit: cui Prior occurrens, ait; Cur reuerteris frater; Respondit ille; Domine, non est necesse vt procedatis, quia pisa totaliter versa sunt. Quis, inquit, vertit illa? Respondēte humiliter Conuerso; Ille, qui bene facere potuit. Prior vt ita esse comperit, non absque multa admiratione cum conuentu reuersus est. APOLLONIVS: Iam non ambigo, quin magna sit virtus obedientiæ, quæ tanto miraculo remuneratur. CAESARIVS: Sicut Deus obedientiam in subiectis, ita zelum disciplinæ diligit in prælatis.

CAPVT XVI.

De Zelo disciplinæ.

IN Houene domo sanctimonialium ordinis nostri, quæ Abbati nostro commissa est, anno præterito quædam Abbatissa defuncta est, nomine Sophia: hæc tam feruens, & ita rigida fuit circa disciplinam, vt sorores sæpe turbatæ, quod erat virtutis, vitiū iudicarent. Huic aliquando tenuis ceruisia, est in vinum conuersa. Quam etiam angelus Domini quadam nocte, cum de matutinis exiret, cum lucerna antecedebat. Hæc duo miracula in extremis confessa est Abbati nostro domino Henrico. Hic cum canonicus esset in Ecclesia Bonnensi, & ipsa sanctimonialis in Ditkirgen, quę est domus nigri ordinis, Deo inspirāte, illi relictis omnibus, conuersionis gratia ad domum nostram venit, & ipsa pro eius perseuerantia, quātò intentius potuit, Domino supplicauit: paucis diebus elapsis, cùm à fratribus suis carnalibus, vi fuisset eductus ante habitus susceptionem, ipsa desperans dimisit orationem. Quam ipse mox in somnis ob hoc arguens, & vt omissas orationes reinciperet admonens, adiecit, Primam Missam meam audies in ordine Cisterciensi. Quod ita Dei nutu factum est. Nam

ipse

ipse ad nos rediit, & ipsa habitum mutauit, sicque in monte sanctæ VValburgis, vbi tunc temporis Priorissa fuit, primam eius Missam audiuit. APOLLONIVS: Non miror, si Deus huic religiosę fœminæ prædicti potus mutauit saporem, cùm mihi nouitio, vt de perfectis taceam, amara quæque conuerterit in dulcorem. Melioris siquidem saporis nunc mihi videntur nostra incondita pulmentaria, quàm ante conuersionem fercula carnium delicatissima. CAESARIVS: Farinula Elizei, id est, gratia Christi fecit hoc. Iordanus verò monachus de Hemmenrode aliquibus annis, quod magis fuit miraculosum, studio abstinentiæ ab omni potu abstinuit, tempore tamen messionis, siue in multo caumate, cum reliquis laborans. Vt ad prædicta redeamus, sicut Deus bonis, & amara quæque cum gratiarum actione gustantibus, conuertit in dulcedinem; ita aliquando ingratis, dulcia in amaritudinem.

4. Reg. 4.

CAPVT XVII.

De ingratitudine.

DVM post confirmationem Ottonis in regno, tanta esset abundantia annonæ, vt in Episcopatu Coloniensi maldrum quinque, vel sex denariis, multo tempore venderetur, contigit in quadam eiusdem diœcesis villa, cuius nomen excidit, miraculum dignum memoria. Pistrix quædam panes ad coquendum formauerat; & quia tépore abundantiæ pistores modicum lucrantur, illa commota clamauit ad puerum suum; Mitte hunc fimum in clibanum. Iusto Dei iudicio, factum est ei secundùm verbum suum, & pasta pulcherrima, per decoctionem conuersa est in fimum. Extrahens verò panes, cùm reperisset formam, non substantiam, extimuit, & fimum fimo miscens, tantum miraculum

raculum celare non potuit. Marcinannus monachus noster, tunc temporis cellerarius, partem vnius panis nobis attulit, quem curiosius considerantes, nil in eo vidimus, nisi fimum conglutinatum. Valdè enim celebre factum est hoc miraculum tempore eodem: sæpe enim Deus homines in ea re, qua peccant, punit. verbi gratia.

CAPVT XVIII.

NObilis vir Otto de* Stomburg, patre suo existente ex illa parte maris in seruitio Domini, ipse iniquè egit contra Dominum & aduersus seruum eius, parentem proprium. Nam sicut ipse cum suis auxiliarijs condixerat, ciues oppidi, quod iam dicto castro attinet, dolosè, quasi aliquid cum eis tractaturus, capere, & exactionem in eos facere proponebat: qui cum præmoniti fugissent, vxores eorum & liberos spoliauit. Et quia tam iniquè egit contra suos, Dominus plaga insanabili illum percussit; addita est pœna mirabilis. Nam in præterita quadragesima, tantum appetitum habuit carnes comedēdi, vt non solùm eis carere non vellet, imò etiam cocum suum ad comedēdum illas secum vi compelleret. Quas cùm pertinacius manducasset per totam quadragesimam, ventumque fuisset ad feriam sextam ante Pascha, dixerunt ei quidam; Domine, hodie dies est Dominicæ passionis, dies Christianæ afflictionis, hodie carnes omninò comedere non licet; quibus respōdit; Ego comedā hodie, sicut hactenus comedi. Mira res: in ipso sanctissimo die Paschæ, quando carnes benedicuntur, & fidelibus per sacram communionem illas comedere licentiatur, ipse illis, ob prædictam transgressionem, iusto Dei iudicio, vesci non potuit, piscibus deinceps vtens, vsque in diem mortis suæ. APOLLONIVS: Iustus est Dominus. CAESARIVS: ad honorem Domini Sal-

* Al. Schoninburg.

ni Saluatoris, de eius sacra imagine aliqua subnectam miracula, deinde veniam ad elementa.

CAPVT XIX.

Miracula circa sacram imaginem crucifixi.

TEmpore discordiæ inter Ottonem & Philippum, in oratorium Sancti Goari confessoris, quod situm est in territorio Treuerensi, & est firmissimum, tum propter situm loci, tum propter structuram, prouinciales se, suaq; transtulerunt. Quo cognito VVernerus de Boulant, vir potens & diues, cùm ad expugnandum illud arietes, machinasq; applicuisset, nec tamen profecisset, imaginē crucifixi ligneam, hi qui deintus erant contra hostes, in quandam fenestram posuerant, sperantes quod ob illius venerationem loco parcerent. Quidam verò ex balistarijs, de cruce non curans: imò locanti illam indignans, telum misit, & sacram iconam in brachio profundè satis vulnerauit. Mox mirum in modum antiqua renouantur miracula, & ad instar venæ humanæ, sanguis de loco vulneris cœpit stillare. Timore tanti miraculi, postea prædictus VVernerus cruce signatus est. Audiens tanta mirabilia dominus Philippus Abbas Ottirburgensis, locum adijt, de rei veritate inquisiuit. Cui cum ab omnibus hoc, quod prædictum est, diceretur, Iudæus, qui tunc casu adfuit, Abbatem in partem traxit, dicens; Verè Domine, verissimum est quod audistis. Et, sicut ipse mihi retulit, multo amplius delectabatur in testimonio inimici. Adhuc telum ibi reseruatur, adhuc vulnus, & sanguinis stigmata illic ostenduntur, vtraque Abbas noster se vidisse testatur.

CAPVT XX.

CIrca idem tempus, Otto contra Philippum ascendens cum exercitu vsque ad VVurzimburch peruenit, vbi satellitibus eius ecclesiarum quandam intrantibus, vnus ex illis crucifixum, in eminenti loco positum, tunica linea, & cum multo studio consuta tectum, vidit & concupiuit. Quam cum manu non potuisset attingere, lancea nisus est extrahere. Et quia firmiter imagini connexa fuit, in diuersis locis illam pupugit. Dominus verò, vt sibi factum ostẽderet, quicquid eius imagini iniuriæ, vel contemptus irrogatur, egit sua potentia, vt de singulis punctionibus, sanguinis vbertim emanaret. Semel adhuc mortalis confixus atque lanceatus est in terris, & tamẽ quotidie sedens ad dexteram Patris se configi per prophetam conqueritur dicens; Et me vos configitis gens tota die. Quanta verò pœna tales sequatur, sequens miraculum declarat. *Malach. 3.*

CAPVT XXI.

APud inferius Traiectum hoc anno, sacrariũ in ecclesia Sancti Martini fures effringẽtes, quosdam thesauros, vnà cum cruce preciosissima gemmis & auro decorata, asportauerunt: qui cùm essent plures, duobus crucem committentes, ipsi cum thesauris abierunt. Manê, cùm tãtum sacrilegium ad notitiam Episcopi atq; canonicorum peruenisset, dolentes valdè, maximè de cruce, ob portionem ligni Dominici, milites per diuersas vias miserunt, qui fugientes insequerentur. Hi verò, qui crucem portabant, per stratã publicã apertè incedebant: ad quos cùm peruenissent milites, nil de eis mali suspicantes, pertransierũt, Christus verò, in quem peccauerunt, fures à sensu alienauit, gressum fixit, ita vt à strata declinan-

tes paludem intrarent, nec tamen motis pedibus procedere possent. Altera verò die, prædicti milites reuersi, cùm eos penè in eodem loco, & maximè lutum calcando vidissent, mirati dixerunt; Isti sunt quos heri hic dimisimus. Ad quos cùm vnus clamasset: Boni homines, malè incediti, quare nõ ascenditis stratam tritam? responderunt illi; Bene incedimus, nõn vos solicitet iter nostrum. Tunc vnus ex militibus, Deo inspirante dixit ad socios; Aliquid istud portendit; forsitan rei sunt, teneamus illos: ad quos cùm descenderunt, illi crucem paludi immerserunt: interrogati verò de furto, responderunt; Nos crucem tulimus, vbi sit scimus, sed nisi certi de vita simus, nunquam illam vobis ostendemus. Quid plura? Ducuntur ad Episcopum, gratia crucis, promittitur immunitas, crux ostensa reportatur, extra prouinciam conducuntur. Et quia iustus iudex nullum peccatum relinquit inultum, & sępè peccato punit peccatum, permisit, vt sequenti die iterum ecclesiam effringerent, in qua capti sunt, & suspensi. APOLLONIVS: Satis euidens fuit hoc miraculum. CAESARIVS: Tanta est virtus crucis, vt & suis contemptoribus, vt dictum est, inferat pœnam, & venerantibus illam, restituat sanitatem.

CAPVT XXII.

CVM Scholasticus Coloniensis Oliuerus crucem prædicaret in Flandria, sicut ipse nobis retulit, inter reliquos, signatus est ibi miles diues & honestus: quod vbi vxor eius comperit, afflicta est vsque ad mortem: erat enim vicina partui. Ad quam Oliuerus consilio mariti ingressus, inter verba consolationis, addidit & hæc; Si consilio meo acquieueris, & virum tuum Christo militare permiseris, ab imminenti periculo, sine dolore

dolore liberaberis. Cumque illa verbis eius placata fuisset, Scholasticus subiecit; Tempore partus, veste mariti tui signata te contegas,& crucis virtutem senties; solebat enim cum maximis cruciatibus parere. Mira Christi clementia: instante hora pariendi, illa non immemor consilij, pallio viri sui se texit, & penè sine omni dolore partum effudit. Alia de cruce æquè miraculosa in sequentibus tibi recitabo, quia ad elementorum miracula festino. APOLLONIVS: Quot sunt elementa? CAESARIVS. Quatuor, ignis videlicet, aer, aqua, terra: in quibus videtur temporibus nostris impleri hoc, quod per Saluatorem in Euangelio dicitur, Erunt signa in Sole, & luna & stellis, & in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris & fluctuum arescentibus hominibus, præ timore, & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi, & reliqua quæ ibi sequuntur. Alibi prædicit bella, & terræ motus per loca, pestilentias, & famem, terroresque de cælo, & signa magna: licet hæc omnia ante diem iudicij plenius sint implenda, ex parte tamen ea vidimus impleta, secundum quod subiecta declarabunt exempla. Vidimus enim signa stellarum, & pressuras gentium, audiuimus sonitus maris & fluctuum, audiuimus etiam quod filius hominis in nubibus visus sit, terroresque de cœlo, & signa magna. De igne, elementoque superiori, ad quod stellæ pertinent, primò loco dicendum est, postea de cæteris per ordinem.

De elementis in genere.

Luc. 21.

Ibidem.

CAPVT XXIII.

ANno Domini millesimo ducentesimo †septimo, Philippo Rege celebrante curiam solennem cum principibus, signum magnum apparuit in sole: in tres siquidem partes diuisus est; ita vt interualla essent inter partem & partem, ad

Signa in sole.

† al. sexto.

instar lilij tres flores habētis. Quod vbi notari cœpit, multi concurrerunt, sup r tanto miraculo disputantes: Hermānnus verò Lantgrauius interpretatus est, quod vnus de principibus imperij eodem anno moriturus esset, nec erat idonea eius interpretatio. Post multam horam coierunt partes, & redintegrarum est corpus solare. Abbas Carolus Vilariensis, nec non & monachus eius Vvigerus, eidem curiæ interfuerunt, quæ dicta sunt viderunt, nobis eodem tempore visa referentes. Facta est hæc visio tertio Calendas Februarij, APOLLONIVS: Quid tibi significare videtur tripartita hæc solis diuisio? CAESARIVS: Deus statum imperij principibus congregatis ostendere voluit: Sol videtur hoc loco designare Romanum imperium; sicut sol magnitudine, & splendore præcellit vniuersa sidera cœli, sic idem imperium augustius fulget, cæteris regnis mundi. Apud Romanum imperium quandoque fuit monarchia, vt sicut stellæ lumen habent à sole, ita reges, vt regnare possent, haberent ab Imperatore. Triplex solis diuisio, designabat schisma imperij in tres Principes diuisi, qui omnes nomen Romani Regis sibi vsurpabant; primus fuit Fredericus, qui adhuc patre viuente, fuit regem à principibus electus; secundus Philippus; tertius Otto fuit, à Coloniensi Archiepiscopo, suisque auxiliarijs substitutus: isti ambo Aquisgrani coronati fuerant in regem. Horum vno occiso, & altero deposito, atque defuncto, Fredericus electus, qui hodie imperat, solus regnare cœpit, & quasi ad suā plenitudinē sol diuisus redijt. In quibusdā prouincijs eodē die visæ sunt quinque partes: per tres partes supradictos tres reges intelligo: per duas reliquas, Bernhardum Ducem Saxoniæ, & Bertolphum Ducem Thuringiæ, qui satis pro imperio ambo laborabant, accipio.

CA-

CAPVT XXIV.

MEnse sequenti, scilicet Calendis Martij, aliud signum apparuit in sole: non dico miraculum, quia naturale, sed magnæ rei prognosticum. Facta est quippe eclipsis solis tam magna tempore meridiano, vt vix aliquod superesset splendoris: multi videntes extimuerunt, dicentes aliquid magni fore futurum. APOLLONIVS: Quid tibi videtur eadem eclipsis figurasse? CAESARIVS. Non sum Daniel, & ideo non asserendo, sed opinando interpretor: Videtur mihi defectus ille solaris, præsignasse mortem Philippi, qui sequenti anno occisus est & defecit. Particula illa luminosa, quæ recrescere cœpit, & augmentari, Otto fuit, qui post Philippi mortem factus est magnus atque gloriosus. Videtur eisdem temporibus adimpletum, quod Dominus in Euangelio dicit; Nam virtutes cœlorum mouebuntur. Cœlum quãdoque designat præsentem ecclesiã, & vniuersalem: Cœli vero, ecclesias particulares: Virtutes ergo cœlorũ, sunt prælati ecclesiarum, Episcopi videlicet, Abbates, præpositi. In prædicto enim schismate, non solum principes seculares, sed etiam spirituales moti sunt, quia tum propter pecuniam, tũ propter amorem, siue timorem, instabiles facti, nunc vni, nunc alteri iurauerunt. Nam ipse princeps episcoporum, sc. papa Innocentius, primò Ottonem fouit & coronauit; postea, ob causam multis notam, illum deponens, Fredericum eius aduersarium suscitauit. In Luna verò signa non defuerunt, duas eclipses magnas solito crebrius passa. Quod si in stellis signa quæris, quod vidi referam. *Luce 21.*

CAPVT XXV.

POst mortẽ Henrici Imperatoris, cũ de successore Coloniæ in palatio tractaretur, post meridiem visa est stella lucidissima: tunc currenti- *In stellis.*

bus nobis in curiam Episcopi, omnes illam vidimus, sed quid portenderet visio tam insolita, scire non potuimus.

CAPVT XXVI.

Similiter hoc anno, per duas hebdomadas, visa est post solis occasum stella tantæ magnitudinis, vt ad instar ignis splendorem de se emitteret: Iudæi asserunt eam fuisse signum aduentus sui Messiæ. Hæc dicta sint de signis stellarum. Porro de igne æthereo, fulmine scilicet, atque tonitruo, quæ ex collisione nubium gignuntur, aliqua proferam exempla, vt noueris secundum verba Saluatoris, terrores de cœlo, & signa magna etiam his temporibus contigisse.

Luca 21.

CAPVT XXVII.

IN vigilia Sancti Matthiæ Apostoli erit biennium, quod in Colonia contigit res satis miraculosa, & ideo miraculosa, quia insolita. in crepusculo eiusdem noctis, ignis cadens de cœlo, turrim Sancti Andreæ incendit, similiter & sepem circa curiam cuiusdam canonici, quæ per multos ciuium labores extincta sunt. Eadem autem nocte, glacies fuerat congelata; vnde & miraculum reputabatur, quod tonitrua audiri, & fulmina videri poterant. Aliud tibi referam exemplum terribile satis,

CAPVT XXVIII.

SAcerdos quidam de Saxonia, nuper miraculum mihi retulit stupendum: Hoc † inquit, anno in terra nostra, in quodam theatro, fulminati sunt viginti homines, solo sacerdote euadente, fugit enim, cùm alios videret ardere: decebat enim vt ignis, quo nihil leuius est, leuitatis amatores puniret.

† scilicet 1222. vt habes infrà ca. 48. & 0.

niret. APOLLONIVS: Miror quod sacerdos non est punitus, cùm ipse plus cæteris credatur peccasse. CAESARIVS: Sæpè Deus Sacerdotibus parcit propter ordinem, sicut legitur de Aaron, quem non percussit lepra, sed sororem, cùm tamen non legatur sorore minus peccasse. Vel fortè in eo aliquid boni Deus præuidit, propter quod illi pepercit. Quod vero aliquando ob huiusmodi leuitates Deus Sacerdotes puniat, præsto est exemplum.

CAPVT XXIX.

Est villa in Episcopatu Treuerensi, Elisatia vocata, in qua anno præterito quarta feria ante natiuitatem sancti Ioannis contigit hoc grande, & terribile miraculum. Sacerdos loci, Henricus nomine, dum sederet in taberna, facta est intemperies aeris maxima; quo festinante cum campanario suo in ecclesiam, cum campanas pulsarent, creuit tempestas, & nebula, & inenarrabilis strepitus aeris in Ecclesia, veniensque repente ictus turbinis prostrauit vtrumque, clericum scilicet & campanarium, ita quod campanarius sub clerico iacebat: campanarius vero in nullo læsus est, clerico extincto, cuius genitalia exusta sunt, reliquo corpore intacto; quæ filius eius accurrens, calcando extinxit & auulsit. ex quo patet fornicatorem illum fuisse. Vestimenta vero eius ita sunt lacerata, vt nulla particula cohæreret solidæ parti, nec solidà essent, excepta illa particula, in qua dependere solebat manipulus in sinistro brachio. sed & stiualia sua, quæ noua erant, ita sunt dilacerata, ac si fuscinulis dissipata essent: soleæ vero sic sunt fractæ, ac si in aqua feruida fuissent decoctæ. Campanarius autem in maximo timore ac stupore iacens, vidit dæmones insultum facientes in Ecclesia: sed &

capſulis, quæ erát poſt altare, proſilijt ſuper altare, & apertura facta eſt in ea, quæ adhuc ita remanet: Sancti vero, quorum reliquiæ ibi ſunt, egreſſi, fortiter reſiſtebant dæmonibus, & factum eſt inter ſanctos & dæmones vehementiſſimum certamen. Tandem deuicti dæmones, cum corpus Domini aſportare non poſſent: partem tecti ſecum abſtraxerunt. Refert idem campanarius, quod corpus ſacerdotis vſque ad tectum turris, ſub qua ſimul pulſantes ſteterant, & ſub qua proſtrati iacebant, violentia dæmonum aliquoties ſit raptum, ſed beneficio ſanctorum relapſum. Aiunt clericum eundem tunc denouo acquiſiſſe coronam choriſando, qui quaſi victor iuxta domum ſuſpendit, vt ibi ſtulti homines luderent, ducerentque choreas. APOLLONIVS: Sicut in hoc ſacerdote conſidero, in dilaceratione veſtium atque calceamentorum, Deus puniuit ſuperbiam, ſic in exuſtione genitalium, luxuriam. CAESARIVS: Bene ſentis, quia ſæpè pœna reſpondet culpæ. Hoc etiam ſcire te volo, & probare exemplo, quod ſicut Deus, vt dictum eſt, malos per fulmina atque tonitrua de cœlo punit, ita per eadem aliquando bonis ſuccurrit.

CAPVT XXX.

Richvvinus cellerarius noſter, cum die quadam tempore diſcordiæ inter ſæpe dictos reges, de Colonia exiret, non procul ab vrbe, plures armatos ex latere ſtratæ publicæ, in ſuis dextrarijs ſedere conſpexit: quibus viſis, cum ſatis timeret, vnus ex eis curſu rapidiſſimo ad eum veniens, equum eius per frenum tenuit, quem his verbis ſuperbè allocutus eſt dicens; Domine monache, deſcendite, oportet me habere equum iſtum. Vix verba finiuerat, & ecce Dominus, non verbo, ſed tonitruo prædoni pro ſeruo ſuo reſpondit,

dit. Nam cum tota illa die nulla fuissent audita tonitrua, ictus tam validissimus inopinatè personuit, vt equus satellitis genibus terram peteret, & ipse nutantis tergo vix inhæreret: moxque manum à freno monachi retrahens, ait satis humiliter; Ite in pace, bonus enim vir estis. Cui ille regratians lætus processit, diuinitus se liberatum recognoscens. Hæc mihi idem Richvvinus ore suo confessus est. APOLLONIVS: Valde timendus est, cui sic æther famulatur. CAESARIVS: Non solum ignis æthereus, sed & terrenus, qui lignis nutritur, & ab hominibus succenditur, deseruit ei: nunc ad creatoris nutum vim naturalem cohibendo, nunc in re frigida, non minus miraculosè eandem exercendo.

CAPVT XXXI.

De igne terreno.

IN Episcopatu Coloniensi, opido imperiali, quod Dousburg dicitur, vidua quædam ceruisiam braxare, ac vendere solebat. Die quadam, cum ciuitas casu fuisset incensa, ipsumque incendium domui eius appropinquasset, illa iam non habens spem in auxilio humano, ad diuinum confugit. Nam omnia sua vasa, quibus ceruisiam emptoribus mensurare solebat, ad ostium domus contra flammas ponens, in multa cordis sui simplicitate, sic orauit dicens; Domine Deus, iustus & misericors, si vnquam aliquem hominum his mensuris decepi, volo vt domus hæc comburatur: si autem feci quod rectum est in oculis tuis, precor iustitiam tuam, vt in hac hora misericorditer respicias necessitatem meã, & mihi meæque supellectili parcere digneris. Mira fides fæminæ, mira Dei humilitas: is qui dixit: Qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, ac si oratione fidelis viduæ conclusus fuisset, flammas, omnia in circuitu deuorantes, à domo eius compescuit, cunctis stupentibus, quod *Matth. 7.*

ignis furens, materiam cremabilem, lamberet, nec incenderet. Audi nunc alia æquè miraculosa.

CAPVT XXXII.

Apud Susatiam ciuitatem diœcesis Coloniensis, ciuis quidam in hac vltima expeditione cruce signatus fuit. Eodem tempore, vt militem suum Deus tentaret, sicut legitur, de sancto
Iob 1. & 2. Iob, permisit vt domus eius incẽdio periret. Flammis verò sopitis, cùm omnia, quæ incendi poterant in cinerem fuissent redacta, particula vestis eius, quam crux occupauerat, integra intra fauillas est reperta. Et mirati sunt omnes, tantam sanctæ crucis virtutem vbique dilatantes. Simile miraculum in alio loco contigit sicut audiui à magistro Ioanne Decano Aquensi.

CAPVT XXXIII.

Retulit mihi & aliud de virtute crucis miraculum. Matrona, inquit, quædam crucem susceptam pomo circumligauit, sicque superasserem iuxta pyropum, in quo ignis ardebat, vtrumque simul ponens, abscelsit. Casu, imò quod verius est, Dei nutu, pomum cum cruce in carbones lapsum est. Post modicum fœmina reuersa, cùm repositum quæreret, nec inueniret, tristis de cruce, ignem perscrutata est. Et ecce, pomum vidit in carbonem redactum, zonam verò leuauit intactam. Quod pro magno miraculo reputans, prædicto Ioanni recitauit. APOLLONIVS: Satis est mirabile, quod idem elementum, eodem momento sic in re diuersa naturam suam mutauit. CAESARIVS: Hoc fieri pro diuersitate meritorum, quibusdam tibi pandam exemplis.

CAP.

CAPVT XXXIV.

GErhungus Scholasticus Bonnensis nuper veniens de studio Parisiensi, historiam retulit satis mirabilem, recentiori tempore illam asserens gestam. Familiam, inquit, cuiusdam viri nobilis atque potentis de Francia, meretrix speciosa sequebatur, cum qua cum multi indifferenter peccarent. Clericus quidam religiosus, eiusdem nobilis capellanus, de subuersione familiæ dolens dominum his verbis allocutus est dicens; Omnis penè familia vestra meretricis huius contubernio corrumpitur, quorum peccata omnia Deus de manu vestra requiret: & hoc sciat nobilitas vestra, quòd meo seruitio carebitis, si non fuerit amota. Mox illa vocatur, verba ei sacerdotis intimantur, ad quæ sic respondit, Domine ex inuidia loquitur hic, quia voluptati eius consentire nolui, idcirco me persequitur. Illo respondente, mentiris, vir enim castus est. Illa mox subiunxit; Ego celerius faciam vos experiri veritatem. Statim accedens ad clericum, sub forma pœnitentis lachrymis perfusa, post fictam confessionem adiecit; Domine tam vehementer de persona vestra tentata sum, nisi mihi consentiendo, ignem à vobis succensum extinguatis, viuere non potero. Ad quod verbum, cùm se vir iustus signasset, eamque illa hora verbis quibus poterat submouisset, sequenti die iterum venit, verba iam dicta repetiuit, hoc etiam adijciens, Si non feceritis quod postulo, ecce me ipsam interficio. Quo audito, cum plurimum timeret, nec tamē aliquo modo libidini consentire proponeret, respondit; Ecce tali die, tali in loco, si volueris tecum dormiam, dummodo te non interfeceris. Sic illa læto animo recedens, dominum suum mox adijt, & quia capellanus suus sibi talia ac talia promisis-

† al Geruvicus.

ſet, procacibus verbis indicauit. Interim clericus ſcholari ſuo præcepit, vt in deſignato loco, lectum ex lignis planis componeret, ligna arida, cum ſtramine ſubijceret, deinde linteamen decenter ſuper extenderet: quod & factum eſt. Die verò ſtatuto, venit clericus: venit & mulier, ſed clericus, ſtipula prius ſuccenſa, lectum aſcendit, illam vt ſimul aſcenderet vocauit: quæ flammas ex omni parte cernens exurgere, retroceſsit, crebriuſque vocata, ad tam horrendos amplexus, venire recuſauit. Clericus verò Dei adiutus gratia, non aliter ſenſit illum ignem, quàm ventum roris flantem, nec eſt aduſtus capillus eius, neque veſtimenta eius in aliquo ſunt læſa. Quod vt miſera illa vidit, territa, & ad horam, de tam grandi miraculo compuncta, tam domino ſuo, quam cæteris publicè confeſſa eſt, quod ſanctum virum ſine cauſa, ex ſolo rancore & inuidia, ob vindictam præmiſſæ accuſationis, infamaſſet. Ipſe verò vir venerabilis, non ingratus Deo, ad ordinem ſe tranſtulit Prædicatorum.

CAPVT XXXV.

Referre ſolet dominus Bernhardus de Lippia quandoq; Abbas, nunc Epiſcopus in Liuonia, quoddam miraculum, iam dicto miraculo prorſus contrarium. Noui, inquit, piſcatorem in Epiſcopatu Traiectenſi, qui cum quadam fœmina, multo tempore fuerat fornicatus. Et quia eius peccatum nimis erat notorium, tempore quodam in ſynodo imminenti accuſari timens, dicebat intra ſe. Quid nunc facies miſer? ſi hac in ſynodo de fornicatione accuſatus fueris & confeſſus, illam in matrimonio mox ducere cogeris; ſi autem negaueris, candenti ferro conuictus, amplius confunderis. Statimque ad ſacerdotem veniens, magis, vt poſt patuit, timore pœnæ, quàm amore iuſtitiæ,

pecca-

peccatum confessus est, consilium quæsiuit, & inuenit; Si habes, inquit sacerdos, firmum propositum nunquam peccandi cum illa, candens ferrum securè poteris portare, ipsumque peccatum negare, spero autem quod virtus confessionis liberabit te. Quod ita factum est, cunctis stupentibus, quib. fornicatio innotuerat. Ecce hic ignis Dei potentia, sicut in superioribus exemplis, contra naturam vim suam restrinxit; &, sicut in subsequentibus audies, mirabilius aqua contra naturam incanduit. Quid plura? absoluitur homo. Post dies plurimos, cum alio piscatore officij sui causa in flumine nauigans, cùm domum prædictæ mulieris vidissent, ait alter alteri; Valdè miror, & multi mecum, quare te in synodo non inusserit ferrum, cum tam manifestum fuisset tuum peccatum. Ille de gratia sibi collata indignè glorians, eò quod iam voluntatem fornicandi cum illa concepisset, manu aquam fluminis percussit, & ait; Ecce tantum nocuit mihi ignis ille. Mira Dei iustitia, qui misericorditer pœnitentem custodiuit, iustè, & miraculosè nimis puniuit recidiuantem. Mox vt aquam tetigit, candens ei ferrum aqua fuit, quam statim cum clamore valido retrahens, pellem dimisit in aqua; omnia circa se gesta socio referens, sera ductus est pœnitentia. Non discordat ab hoc miraculo, quod monachus noster Lambertus recitare solitus est.

CAPVT XXXVI.

Rusticus quidam contra alium habens inimicitias, cuidā maligno homini de ordine viatorum, quales multi sunt, pecuniam dedit, vt domum illius incenderet; quam sub specie religionis intrauit, & tempore conuenienti succendit, immemor miserrimus hospitalitatis, postquā fuisset reædificata, accepto pretio, renouauit incendiū.

Tur-

Turbatus homo, repente omnes, de quibus suspicionem habuit, accusauit, qui per candens ferrum se expurgauerunt. Denuo domus incensa, reædificata est, & ferrum idem in angulum eius proiectũ est. Quid plura? venit rursum pseudouiator ille, antiqua corruptus auaritia, humanè satis susceptus, cum ferrum iam dictum vidisset, & quis eius vsus esset, interrogasset, respondit ille: Nescio quis domum hanc altera vice succendit, & cum de quibusdam habuissem suspicionem, candens illud portauerunt, sed non sunt exusti. Tunc ille; Ad aliquos vsus posset conuerti. Quod cum nutu Dei leuasset, sic in manu adustus est, vt cum clamore illud iactaret: Quod vbi paterfamilias vidit, incendiarium per vestem tenens, exclamauit; Vere tu reus es. Mox ad iudicem ductus, culpam vellet nollet confessus, est sicq; pœna totali damnatus est. Multa huiusmodi miracula inuenies in distinctione confessionis. Vnde his omissis, videamus quid Deus miraculorum operatus est in aere. Quod vero ipse Dei filius Iesus visus sit in nubibus cœli, non tamen in maiestate, sed in humilitate, exemplis veris tibi potero demonstrare.

CAPVT XXXVII.

In aere prodigia.

DVM Oliuerus Scholasticus, cuius verbis vtor, crucem prædicaret in Frisia, in diœcesi Monasteriensi, villa Bedian, mense Maio, feria sexta ante Pentecostem, sicut alibi me dixisse memini, triplex forma crucis apparuit in aere, vna candida, versus aquilonem; alia versus meridiem eiusdem coloris, & schematis; tertia medio colore colorata, habens crucis patibulum, & formam hominis in ea dispensam, eleuatis brachijs & extẽsis, cum infixione in manibus & pedibus, & capite inclinato

clinato. Hæc media fuit inter alias duas, in quibus non erat effigies humani corporis.

CAPVT XXXVIII.

ALIA vice, & alio loco, in villa Frisiæ Scotershusen, tempore prædictæ prædicationis crucis, apparuit, iuxta solem vna crux cerulei coloris.

CAPVT XXXIX.

Tertia fuit apparitio in diœcesi Traiectensi, in villa Docheym, vbi sanctus Bonifacius coronatus fuit martyrio, vbi in die martyrij eiusdem, cum multa millia accessissent ad indictam stationem, apparuit crux alba & magna, ac si trabe ex transuerso trabis artificialiter composita fuisset. Hoc signum vidimus omnes (verba sunt prædicti Oliueri) mouebatur autem paulatim ab aquilone ad meridiem. Huic visioni interfuerunt dominus Henricus Abbas noster, & VVinandus monachus eius, qui & ipsi viderunt. *Docheym.*

CAPVT XL.

Retulit mihi quædam fœmina religiosa hoc anno, quod modico tempore ante crucis prædicationem, in villa quæ Hellendorp dicitur, non multum distans à Colonia, post solis occasum, duas cruces viderat in aere, vnam maiorem, & alteram minorem, quæ paulatim ab occidente mouebantur ad orientem. Volens tanti miraculi habere testes, quosdam aduocauit, qui & ipsi viderunt. Similes visiones memini me dixisse superius in distinctio. & cap. 17. nec non & primò de duobus Conuersis, qui Dominum viderunt in aere pendentem in cruce: deinde de Rudolpho Conuerso de Lucka, qui Christum vidit crucifixum in aere,

& quindecim cum eo. Audi ahuc miraculum de aere, factum terribile valde.

CAPVT XLI.

†anno 122: ut habes in fra ca. 48. & 50.

HOC† anno in Saxonia, nubes integra de aere cadens, inter duo montana, multis tam in corporibus quam in rebus, fuit damnosa. Tantis enim aquis abundabat, vt monasterium in valle proxima situm, peruaderet, & omnem in eo animam viuentem, ab homine vsque ad pecus, extingueret; officinas euertit, supellectilem deuexit, sepes destruxit: quinque tantum monachi in turrim fugientes, ex omnibus saluati sunt. Vocatur autem idem monasterium VVinendenburg, & est de ordine nigrorum. Deinde idem torrens, intolerabili impetu suo ciuitatem vicinam inuadens, cuius vocabulum est † Islere, similia ibi operatus est mala; omnesque ecclesias, nec non & omnia ciuitatis habitacula, violenter intrauit, homines atq; iumenta submersit. Et quia Deo non est cura de bobus, sed hominibus, magnum atque memoria dignum, in suffocatis ostendere dignatus est miraculum. Nam omnes illi, qui transacto diluuio in ecclesijs, siue domibus reperti sunt, niueo candore nitebãt; qui autem in theatris: siue in tabernis, extincti erant, carbonibus nigriores apparuerunt: tali enim charactere, Deus bonos distinguebat à malis.

† al Islere.

APOLLONIVS: Sicut in hac plaga considero, non casu, sed Dei iudicio flagellamur. CAESARIVS: Hoc plenius notare poteris in diluuio Frisiæ, in quo amplius quam centum milia hominum simul extincta sunt, ac deinde anno tertio circa quadraginta milia. Tempus & causam eiusdem plagæ satis expressi in distinctione septima, capite tertio. APOLLONIVS: Videntur mihi diluuia hæc particularia, celerem iudicis aduentum prænunciare

nunciare. CAESARIVS: Verum est, quia eodem tempore impletum pro parte est, quod ipse præmisit dicens; Erit in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore. Nam sicut mihi retulit Abbas Sancti Bernardi, timor tantus erat in Frisia, vt singuli singulis momentis mortem suam expectarent, & quasi arescerent præ expectatione. In qua tanta facta est pressura populorum, vt multi Frisonum prouincias peterent alienas. APOLLON. Ego ista tunc temporis intellexi. CAESARIVS: Ex quo loqui cœpi de aquis, ostendere tibi volo, quanta Deus miracula, etiam nostris temporibus, operatus est in illis.

Luc. 21.

CAPVT XLII.

In Aquis: & primò de Baptismi virtute & circa corporis sanationē.

GOdefridus magister nouitiorum nostrorum, ante conuersionem parœciam quandam regebat: hic cum die quadam puerum baptizaret, de cuius latere pendebat caro miri horroris, mox vt infantem in nomine Sanctæ Trinitatis trib. vicibus immersum extraxit, monstrosum illud apostema, nusquam comparuit: quo viso, hi qui aderant glorificauerunt Deum, baptismi virtutem vbique prædicantes.

CAPVT XLIII.

QVando peccatis nostris exigentibus, in obsidione Damiatæ Christianus exercitus ex parte datus est in manus Saracenorum, Episcopus Belnacensis ductus est in Babylonem captiuus, & cum eo multi: cumque satis humanè à Soldanò tractarentur, fœmina quædam pagana, ciuis Babylonica, filium sic habebat infirmum, vt nulla spes vitæ esset in illo. Nocte quadam ostensum est ei in somnis, vt si prædictus Episcopus illum

baptiza-

baptiſaret, mox omnem corporis ſoſpitatem recuperaret, Illa ſollicita de filio, mane cum familia, ac parentibus ad Epiſcopum venit, quid viderit expoſuit, baptizari illum humiliter petiuit, & obtinuit; ſicut retulit Henricus miles de Vlmene, qui præſens erat. Baptiſterium pagani circumſteterunt, & riſerunt, quorum riſus verſus eſt in admirationem: nam adoleſcens, qui deſperatus intrauit, baptiſatus ſaniſſimus exiuit. Spero quod hodie in fide CHRISTI perſeueret, & forte alij eius exemplo crediderunt. Sed quid baptiſmi virtutem in alijs commendo, cùm illam mirabilem ſatis expertus ſim in memetipſo.

CAPVT XLIIII.

CVM adhuc ſcholaris paruulus tempore quodam laborarem in acutis, & ſemel ac ſecundò poſt criſim recidiuaſſem, contigit vt puella quædam pagana, quam matertera mea pecunia comparauerat, baptiſaretur: habebat enim circa decem annos ætatis: Suaſum eſt matri meæ, vt eodem linteamine, quo illa de baptiſmo exierat, adhuc madido, me inuolueret, & ſciret gratiam ſanitatis celerius ſecuturam: Quod cùm factum fuiſſet, attactu illius aquæ ſacratiſſimæ, mox in ſudorem erupi, & conualui. Licet enim baptiſmus medicina ſit animæ, multi tamen virtute illius ſanitatem corporum conſecuti ſunt, ſicut legitur de Tranquillino & Chromatio vrbis præfecto. APOLLONIVS: Vellem aliquod audire miraculum in aquis ſimplicibus factum, quibus nec conſecratio, nec ſacri chriſmatis infuſio, tribuit virtutem. CAESARIVS. Prius tibi adhuc vnum referam de baptiſmo, cuius virtutem amplius etiam in re aduerſa cognoſces.

In actis S. Sebaſtiani.

CAPVT XLV.

TEMPORE quodam, quidam ſcholares, ſacerdotum morem imitantes, in quodam flumine canem, ſub inuocatione trini nominis baptiſauerunt: canis verò virtutem tanti nominis ſuſtinere non valens, mox illis videntibus verſus eſt in rabiem: pueris verò, eò quod genus illud inſaniſſimum ſit, pepercit, ſciens non malitia, ſed ex ſtultitia ſacramento factam iniuriam. De aquis verò ſimplicibus, habes exemplum ſuperius ca. 35. de piſcatore, quem aqua exuſſit. Habes etiam exemplum aliud in diſtinctione tertia, de homine peccatore, ob cuius vitia mare intumuit, & poſt confeſſionem tranquillum factum eſt. Simile tibi nūc recitabo, de quo ſatis miraberis. *In aquis communibus.*

CAPVT XLVI.

IN prima expeditione Ieroſolymitana, Richardus Rex Anglorum, cum multitudine peregrinorum, copijſque maximis transfretauit. Die quadam, circa crupuſculum orta eſt in mari tempeſtas validiſſima, ita vt naues procellis concuſſæ, & vi ventorum impulſæ, mortem omnibus intentarent. Rex verò ſicut & cæteri, mortem ante ocuros habens, tota illa nocte clamauit; O quando erit tempus, in quo griſei monachi ſurgere ſolent ad laudandum Deum? tanta enim bona illis feci, et non dubitem, quin mox vt cœperint pro me orare, Dominus nos reſpicere debeat. Mira fides regis; Dominus verò qui dicit; Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis huic monti, transi hinc illuc, & tranſibit, euidenti miraculo fidem iam dicti Regis remunerauit. Nam circa octauam horā noctis tempore matutinali, monachorum ſurgentium Dominus orationibus excitatus, & ipſe per *Matth. 17.*

potentiam consurgens, imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna, ita vt omnes de tã subita maris immutatione mirarentur. Reuersus verò idem Rex, gratia eiusdem miraculi, amplius ordinem honorauit, quasdum domus eleëmosynis ditando, de nouo alias extruendo. Hæc de miraculis aquarum dicta sufficiant, quia ad miracula terræ festino.

CAPVT XLVII.

In terra edita prodigia. *Luc. 21.*

Videtur nostris temporibus impletum, quod Dominus in Euangelio dicit; Surget gens contra gentem, & regnum aduersus regnũ, & terræmotus magni erunt per loca, & pestilentiæ & fames, terroresque de cœlo, & signa magna. Licèt de his aliqua dixerim exempla, superaddam nunc plura. Nostris temporibus gens Saracenorum, duce Saladino Rege Syriæ, surrexit contra gentem Christianorum, à quo capta est Ierusalem, cum terra sancta. Contra quam gentem perfidam, tres vidimus expeditiones maximas fidelium; prima fuit sub Frederico Imperatore; secunda sub Henrico filio eius; tertia sub Frederico, qui hodie imperat. Nostris inquam temporibus gens Latinorum surrexit contra Græcos, illorum perfidia prouocata, cœpitque Constantinopolim, & magnam partem Græciæ. Circa eadem tempora manifestari cœperunt hæreses Albiensium: vnde zelo fidei conturbatæ sunt gentes catholicorum, & inclinata sunt regna, vtpote Franciæ & Hispaniæ, ad illius destructionem, sed nõdum est finis. Vt enim taceam de regnis gentium infidelium, quanta fuerint bella inter regna fidelia, vti regna Francorum aduersum regnum Anglorum, inter regnum Alemaniæ contra Gallorum regnum, nouimus omnes. Quædam etiam gens anno præterito intrauit

Psal. 45.

regna

regna Reutenorum, & totam ibidem gentem vná deleuit: de qua nobis non constat, quæ sit, vnde veniat, vel quo tendat. De pestilentijs, & fame, legimus satis, non in libris, sed in pressuris nostris: post mortem prædicti Henrici Imperatoris, tanta fames erat, vt maldrum siliginis in Alemannia, marca Coloniensium, & in quibusdam prouincijs, decem & octo solidis venderetur, & ex magnitudine famis, populus innumerabilis extingueretur. De terræmotibus per loca, noua, & magna tibi referam miracula.

CAPVT XLVIII.

IN anno præsenti, qui est millesimus ducentesimus vicesimus secundus ab incarnatione Domini, sicut narrant quidam de eisdem partibus venientes, duæ ciuitates in Cypro à terræmotu corruerunt. In vna verò illarum, dum Episcopus in altari staret, Missamque celebraret, ecclesia tremefacta cecidit, & tam ipsum quam reliquum populum extinxit.

CAPVT XLIX.

IN Aduentu Domini, hæretici Mediolanenses, hæreticis qui erant in Brixa, multa plaustra cũ victualibus transmiserunt: in ipsa verò die natiuitatis Domini, dum conuiuarentur, Dominus terram concussit, & cadentibus ædificijs, plus quã duodecim milia hominum extinxit. Alij fugientes in campum, cùm audirent clamores morientium, non fuerunt ausi redire in ciuitatem, ad illorum succursum. Mediolanenses verò, ciuitatem suam deserentes, plus quàm per octo dies, in tentorijs habitabant, timore eiusdem terræmotus. In Pergamo, in Cumis, in Venetia, in Cypro, in Papho, & in alijs multis prouincijs, atq; ciuitatibus, eodem tempore multos terruerũt terræmotus. Nec mirũ;

tot turres, tot ædificia corruerunt, vt nihil aliud, nisi finis mundi videretur instare: quod à seculo est inauditum, sicut in capite ieiunij magister Oliuerus prædicauit Coloniæ, duo montes in Papho, habentes inter se stagnum, coierunt ita, vt efficerentur mons vnus; dominus verò terræ, dum per montem aquæ viam præpararet, cum tanta vi erupit, vt obuiantia quæque deleret.

CAPVT L.

PAruo interuallo post iam dictum terræ motũ id est, tertio idus Ianuarij, factus est Coloniæ & circa, nouus terræmotus, tam validus, vt parietes ædificiorum concussi, ruinam minarentur. Eadem hora Abbas noster in Monte Sancti VValburgis erat, qui ante ortum solis Missam celebrãs, sic concussus est, vt ex eodem motu ecclesiam lapsuram, & altare, cui astabat, à terra deglutiendum esse formidaret. Deinde circa tẽpus duarum hebdomadarum Aquenses alium terræmotũ senserũt. Venti etiam tam validissimi his temporibus, vt nosti, fuerunt, vt non modicum nobis timorem incuterent. In hoc eodem anno, de quo nũc loquimur, contigerunt duo miracula supradicta, scilicet cõflagratio theatri, & casus nubis; & habes capitulo vicesimo octauo & capitulo quadragesimo primo.

CAPVT LI.

IN hac septimana, vigiles cuiusdam castri, Comitis de Monte, sicut veraciter audiui, contra cœlum respicientes, viderũt cœlum aperiri, ignemq; de ipso exire, qui ad aërem inferiorẽ descendens, ad diuersa loca terribiliter satis, ac mirabiliter mouebatur, alicuius magnæ rei se portentum ostendẽs. APOLLONIVS: Satis me terret horum oratio. CAESARIVS: Adhuc habeo, quod tibi dicam de miraculis terræ.

CAPVT LII.

IN diœcesi Treuerensi villa est,cuius nomen est VVanẽbach:iuxta ecclesiam eiusdem villæ duo homines in argẽtifodina laborabãt, vnus inferius,alter verò superius in margine fossæ: interim lateribus fossæ collapsis, homo, qui in fundo erat, molibus terræ, atque petrarum obruitur; superior verò, cum illis cadens, sic contritus est, vt tertia die moreretur.Vxor autem obruti,putans eum defunctum,Missam pro eius anima celebrari fecit:& quia paupercula erat, nec sufficere potuit ad celebrationes missarum,singulis diebus in ecclesia coram altari,pro remedio animæ eius thus incendit, tribus tantùm diebus neglectis. Quod cùm fecisset per annum integrum,homines lucri causa purgare cœperunt fodinam, cumque instrumẽtis suis obruto propinquassent,clamauit ille;Parcite,parcite; massam sic competenter reijcite, vt non obruatis me. Illi primùm putãtes fantasma esse, cùm vocem eius cognouissent, fecerunt vt postulauerat.Nudatus autem,cùm interrogatus fuisset,quomodo in tanto tempore viuere potuisset, respondit;Singulis diebus,tali hora diei, quodam odore aromatico ita sufficienter refectus sum, vt tota illa die,vsque ad eandem horam,neque manducare, neq; bibere delectarer. In hoc toto anno per tres tantum dies eodem carui, & tunc fame penè mortuus fui. Non tamen exprimere potuit virtutem, vel causam eiusdẽ odoris. Vxor eius de hoc requisita, mox intellexit, quod pro anima eius fecerat, vt prædictum est, omnibus exposuit. APOLLON. Si spiritualia animabus impensa, sic prosunt corporibus;puto quod illis in pœnis positis, multum possint prodesse.CAESARIVS: De hoc satis audies in sequentibus.Quantum enim prodest humilibus

in sacramentis ecclesiæ fides & deuotio, tantùm stultis ac superbis, eorundem sacramentorum obest irrisio.

CAPVT LIII.

Retulit mihi Theodericus noster monachus, quondam Comes in VVieda, rem satis mirabilem. Noui, inquit, in Confluentia carnificem quendam, hominem in officio suo probum satis, nomen illius exprimens. Hic cùm tempore quodam, tertia feria ante cineres, totam pene noctem in commessationibus expendisset, manê, quasi ad abluendas carnes, cum quodam suo collega tabernam intrauit, cumq; ad officium Missæ pulsaretur, & fideles ad ecclesiam confluerent, nec non ex eadem taberna, iamq; soli hi duo illic remanentes potarent, ait alter carnifici; Certè modò diu nimis expectamus, eamus ergo ad ecclesiam propter sacros cineres. Cui ille, mysterium cinerum irridendo, respondit; Sede, ego tibi dabo cineres, & tu mihi. Tollensq; cineres de lare, iactauit super caput eius. Et ecce, mox pœna irrisionis subsecuta est: nã statim circa caput, & faciem, tantum sensit puluerem, ac si follibus ei insufflaretur: cumq; territus exclamaret, tantum ore cineris hausit, vt penè suffocatus fuisset. Accurrerunt multi, plagam tam mirabilem videntes, ductus est in proximam insulã, in qua non puluis, sed gramẽ erat, sed nihil ei profuit. In Rheno, in pomerio, in solario, neq; in aliquo loco à turbine cinerum se defendere potuit; à quibus tãdem suffocatus, pœnam irrisionis soluit. Ecce homo, de quo supradictũ est deuotionis gratia, etiam sub terra viuere potuit; hunc in aêre, iã dicta culpa suffocauit. Duo nunc subijciam miracula; primum meruit virtus humilitatis, sequens virtus castitatis.

CAPVT LIIII.

Lisardus, cuius memini in dist. 4. ca. 4. Conuersus fuit in Hemmenrode: hic, cùm esset homo bene natus, vt per humilitatem amplius mereretur, porcos monasterij pascere nō despexit, imò precibus idem officium obtinuit. Die quadam, cū iuxta nemus gregem porcorum pauisset, vidit ibi duas arbores, quæ de vno trunco processerant: cui cùm vna placuisset, dixissetq; in corde suo, Deus quam idonea esset hęc arbor, ad alueos porcorum, mox cecidit, ac si securi succisa fuisset. Ecce, non oranti, sed cogitanti, lignum obediuit. Hæc de humilitate: audi aliud miraculum de castitate. *Miraculum obtentum hu militate.*

CAPVT LV.

Alardus nouitius noster, sicut ipse mihi retulit, habuit materteram, nomine Iuttam, quæ ante conuersionem, licet corpore fuisset casta, gestibus tamen nimis ostendebatur leuis, ac lasciua: erat enim nubilis. Hæc cùm die quadam, cum sororibus luderet, germanus eius, magnę grauitatis clericus adfuit: qui dolens de sororis leuitate, silicem solidissimum de flumine tulit, & ait; Prius scindetur lapis iste in manu mea, quàm soror mea Iutta, stabilis fiat, ac monialis. Deus verò, vt ostenderet hominem non esse iudicandum secundum faciem, mox silicem in manu eius scidit: quod vbi illa comperit, tum verbo fratris, tū miraculo lapidis, compuncta, nuptijs ac seculo valedixit, & in claustro sanctimonialium, cuius vocabulum est Bethbuer, religionis habitum suscepit, eundem lapidem, vsque hodie, in testimonium castitatis atque conuersionis suæ reseruans. Hæc dicta sunt de elementis. Placet nunc audire aliquid miraculosi *Aliud, castitate.*

de his, quæ in illis mouentur, auibus scilicet piscibus, animalibus, ac reptilibus? APOLLO. Placet, CAESARIVS: Quod dicturus sum, vtrum scriptũ sit an non, ignoro: ego enim illud non didici ex lectione, sed ex cuiusdam viri religiosi relatione.

CAPVT LVI.

Miraculum de animalibus, & primò de auibus.

MAtrona quędam beatum Thomam Cantuariensem plurimum diligens, assiduis infirmitatibus laborabat, & cum doloribus angeretur, eundem martyrem his verbis inuocabat; Sancte, inquit, Thoma, adiuua me. Habebat autem nescio cuius generis auiculam, quæ ex assiduitate audiendi, eandem absolutè satis proferre didicerat orationem. Die quadam, miluus extra domunculam eam videns, rapuit, & auolauit: in ipso raptu, dum vnguibus illius auis premeretur, cunctis qui aderant audientibus, clamauit de aëre; Sancte Thoma adiuua me. Vt autem mirabilis Deus, martyris sui merita gloriosa demonstraret, miluo, vt auiculam dimitteret, præcepit: quæ statim cùm multa alacritate rediit ad dominam, & ille rapinæ suæ pœnam luens, mortuus cecidit in terram. APOLLONIVS: Quid est quod sanctus succurrit periclitanti auiculæ, & non ægrotanti famulæ? CAESARIVS: Quia illa aliam vitam non habebat, quam ista expectabat. Voluit etiam ei ostendere, quod dilatio curationis eius, non foret ex impotentia, sed ex prouidentia; quia virtus in infirmitate perficitur. Audi aliud miraculum.

2. Cor. 12.

CAPVT LVII.

MIles quidam, Anselmus nomine, de villa Lisere, colũbas plurimas nutrire solebat: dictum est ei, quia grauiter nutriẽndo illas peccaret, eò quod sata, & granaria, læderẽt proximorum.

morum. Die quadam, eis ad comedendum annonam proijciens, cùm omnes essent in vnum coram eo congregatæ, clara voce, cunctis qui aderant audientibus, dicebat; Vos columbæ, si Dei voluntas est vt penes me habitetis, manete; sin autem, præcipio vobis in eius nomine, vt statim recedatis. Ad quod verbum mox omnes columbæ simul se leuantes, simul auolauerunt, neque vltra reuersæ sunt ad illa domicilia. APOLLONIVS: Quomodo ibi manere potuerunt contra voluntatem Diuinam? CAESARI. Non fuit Dei voluntas, vt miles easdē columbas nutriret, non tamen contra Dei voluntatem ibi esse poterant; Voluntas Dei potētia eius est, vnde in Psalmo; Omnia quæcunq; voluit Dominus fecit, in cœlo & in terra &c. Putas Deo placere cùm Nisi, Accipitres, Grues, & cæteræ huiusmodi aues, ad leuitates nutriuntur? Absit: possunt tamen aliquæ, vtputa ciconiæ, ad necessitates à religiosis nutriri, siue hospitari, de quibus propter occasionem miraculum tibi recitabo. *Psalm. 113.*

CAPVT LVIII.

APVD Cistercium, vbi caput est ordinis nostri, plurimæ nidificant ciconiæ: quod ideo à fratribus religiosis permittitur, quia per illas, non solum monasterium, sed omnia in circuitu loca, ab immundis vermibus mundantur: hyeme appropinquante recedunt, & tempore certo redeunt. Die quadam, cùm acies suas ordinassent ad peregrinandum, ne hospitalitatis concessæ immemores esse viderentur, conuentum, qui eadem hora in agro laborabat petentes, eumq; crebrius grutillando circumuolantes, omnes in admirationem verterunt, ignorantes quid peterent. Ad quos Prior; Puto quod licentiam petant recedendi, eleuansque manum benedixit eis: Mox, mirum in

modum cum multa alacritate simul auolantes, monachis exeuntibus in viam, qui regularem benedictionem accipere, siue expectare paruipendunt, magnam verecundiam incusserunt. APOLLONIVS: Quid dicturi sunt homines rationales Dei dono ingrati, cùm audierint columbas obedire, ciconias regratiari? CAESARIVS: Hoc est quod Dominus per Ieremiam Prophetam populo suo
Ierem 8 Israël improperat dicens; Turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui, populus autem meus non cognouit iudicium Domini. APOLLONIVS: Vbi habitant aues istæ in hyeme? CAESARIVS: In locis vtiq; calidis.

CAPVT LIX.

Sicut mihi retulit quidam sacerdos, pater aliquis familias plurimos habens nidos hirundinum in domo sua, & hoc ipsum, de quo tu quæris, discere desiderans, vnam ex eis cepit, chartulamque verba hæc continentem; O hirundo, vbi habitas in hyeme, pedi eius alligans abire permisit; sciebat enim experimento, quia semper loca, necnon & habitacula solita repeterent. Illa cum cæteris in Asiam veniens, in domo cuiusdam Petri nidificauit: in cuius pede, cùm propter egressus vel ingressus quotidianos prædictam chartulam contemplaretur, scire volens quid essent, auem cepit, chartulam legit & amouit, alteramque annectens tali modi interrogationi respondit: In Asia in domo Petri. Quod cùm supradictus paterfamilias in reuersione hirundinis suæ didicisset, historiam hanc pro miraculo multis recitauit. De ciconijs verò multa admiratione digna recitare tibi possem, si non ad vtiliora festinarem: Masculi suas fœminas valdè zelant, adulteria grauissimè vindicant. Habent tamen fœminæ vnum remedium

ctum satis miraculosum, si ante aduentum sui compaaris, aquis se immergere potuerit, culpam adulterij ille minimè cognoscit, sicque pœnam mortis euadit.

CAPVT LX.

IN curia cuiusdam militis, sicut à quodam religioso viro veraciter audiui, nidus erat ciconiarum, maris scilicet & fœminæ: illa, absente masculo, adulterium admittens, frequenter paludi, quæ domui proxima erat se immersit. Quod cùm miles notasset, causam scire volens, fossam sepibus operiri præcepit. Quid plura? cùm illa admisso scelere solitam aquam peteret, nec ei ingressus pateret, interim mas venit, crimen agnouit, adulteram rostro impetiuit: ad cuius interfectionem, cùm solus non sufficeret, cum furore auolans, & post horam rediens, multis sibi ciconijs associatis, in oculis omnium, qui in curia aderant, miseram interfecit. APOLLONIVS: Puto istam zelotypiam aliquid in se continere sacramenti. CAESARIVS: Bene putas; sæpe enim in scripturis Deus auibus se comparat, cuius sponsa anima fidelis est, adulterium verò, omne peccatũ mortale, quod ab illo separat, & diabolo coniungit; aqua baptismus est, & pœnitentia, quæ semper reiteratur, & culpam abluit, ne Deus illam videat, vel cognoscat ad vindictam. His dictis pro exemplo, etiam de piscibus, qui de eodem elemento, id est, aqua facti sunt, aliquid tibi miraculosi recitabo.

CAPVT LXI.

CONradus Præpositus Sancti Seuerini in Colonia, etiam Præpositus erat Xantensis: hic cùm tempore quodã ad idem oppidũ nauigaret, & *De Piscibus.*

ret,&

ret.& manus extra nauim in flumine lauaret, annu lus aureus, bonus valdè, ex eius digito labens, cecidit in Rhenum. Anno verò sequenti, cùm ad iam dictum oppidum iterum iret nauigio, circa eundẽ locum, in quo annullum perdiderat, piscatores obuios habuit, à quibus si aliquos haberent pisces captos, inquiri præcepit. Responderunt illi; Habemus * esotum vnum, qui Præposito Xantensi debetur, quem vendere non audemus. Quibus cùm dicerent; Ecce Præpositus præsens est, piscem ei obtulerunt. Quem cùm cocus exenteraſſet, annulus præfatus in eius visceribus est repertus: quem cùm celare non posset, nec vellet, Præposito eum ostendit, quem ille mox agnouit, & non absque magno miraculo recepit.

* al. Esotem forte Esocem.

CAPVT LXII.

SAcerdos quidam & monachus de ordine nigrorum, anno præterito retulit mihi de aquis & piscibus, rem valdè miraculosam. In prouincia, inquit, nostra, sicut hodie multi sunt testes, tempore quodam omnes plaudes & fluenta, in sanguinem versa sunt, quorum amaritudinem cũ pisces sustinere non possent, relictis aquis, aridam petiuerunt; anguillæ verò sepes ascendentes, illisque inhærentes, sic sunt inuentæ: multitudo autem piscium in aquis mortua est, ad instar vnius plagæ AEgypti. Aliquid nunc subijciam de animalibus & bestijs quæ in terris gradiuntur, quod miraculosum sit.

CAPVT LXIII.

De quadrupedibus.

DVm VVilhelmus nouicius noster ex prima expeditione Ierosolymitana rediret Romam, casum ibi tunc recentem audiuit, vnde multi mirabantur: Bubulcus quidam bubalos

juxta

iuxta vrbem pauerat viginti annis & amplius; die quadã, cùm non procul à pascentibus in agro dormiret, quatuor ex eis conuenientes, frontes quasi ad colloquium coniungebant, & post horam, ad suum custodem currentes, tum pedibus calcando, tũ cornibus ventilando, eum in frusta diuidentes interfecerunt.

CAPVT LXIIII.

Retulit nobis Abbas Daniel de lupa, rem satis mirabilem: In * Carpania. inquit, vbi scholasticus eram, scholaribus die quadam licentiatum fuerat ire ad syluas; qui in nemore lupę antrum reperientes, catulos omnes eiecerunt, quorũ pedes vnus bipenni sua amputauit: quibus recedẽtibus, lupa redijt, & vt catulorum pedes præcisos vidit, recedentes insecuta, solummodo eum, qui hoc egerat, nimium furens impetiuit. Ille verò timens, arborem ascendit; quem cùm insequi non posset, cœpit vnguibus circa radices fodere; & cũ sic non proficeret, alios lupos aduocauit. Interim nunciantibus scholaribus, homines de villa cum gladijs, cuspidibus, & baculis ei in auxilium venientes, lupos abegerunt, in medio sui illum ducentes: Lupis inuitatis ad horam sequentibus, & redeuntibus, illa sola perseuerauit vindicare se tentans multis conatibus: & cùm essent proximi villæ, lupa se periculo dans in vltionem catulorum, armatorum custodias irrupit, & scholaris gulæ insiliẽs, protinùs extinxit; quæ statim occisa est. APOLLONIVS: Satis miror quod scholarem illum præ cæteris cognoscere potuit. CAESARIVS: Multa huiusmodi fiunt Dei iudicio, ex quibus est quod sequitur.

* For Kerpen vide. cap. 67. infra.

C A-

CAPVT LXV.

HOmo quidam iuxta Aquisgrani tres habuit liberos; Eo verò tempore, quo Philippus ibidem coronatus est, multi in prouincia lupi videbantur: ex quibus vnus iam dicti hominis infantem extra domum reperiens, rapuit, quem collo suo inijciens, syluas petuit. Miles quidam, casu per viam equitans, misertus infantis, post lupum cursitauit, eumque viuum & incolumem, ex dentibus eius excussit. Non multo post, idem puer, nescio quo Dei iudicio, à lupo rapitur, præfocatur, & comeditur. Habebat idem infans sororem maiorem se, quæ cùm die quadam missa fuisset in agrum ad hauriendum aquam de fonte, lupus, multis videntibus, ad illam cucurrit, & antequam homines subuenire possent, puellam extinxerat, intestina eius deuorans. Sic homo ille duobus liberis priuatus, cùm tempore quodam guerræ, vxorem cùm supellectile sua in ciuitatem transtulisset, tertium puerum ad custodiam domus suæ, quoad vsq; reuerteretur, dimisit: quem reuersus non inuenit, nec postea vidit; & verisimile est, quod à lupo, sicut cæteri, fuerit raptus atque suffocatus. Ex quo loquimur de lupis, referam tibi de lupo, quod nuper audiui, vnde satis mirabar.

CAPVT LXVI.

IVxta villam, cuius nomen excidit, lupus puellam adultam inuasit, dentibus brachium illius tenens: quam cum secum traheret, quotiens illa clamare cœpit, clamantem durius pressit, & tacenti pepercit. Quid plura? ducta est ab eo in syluam ad alium lupum, cuius gutturi os fuerat infixum; qui cùm nimis torqueretur, per os alterius lupi manus puellæ in guttur hiantis mittitur, à qua os, quod inhæserat, extrahitur: sanatus verò, mox

cum

cum ſuo collega puellam ad villam propriam reduxit. APOLLONIVS: Ego quendam iuuenem vidi, qui in infantia à lupis fuerat raptus, & vſque ad adoleſcentiam educatus, ita vt more luporum ſupra manus & pedes currere ſciret, atque vlulare. CAESARIVS: Hæc de beſtijs dicta ſint. Nunc verò de vermibus aliqua ſubiungam, ſicq; diſtinctionem concludam.

CAPVT LXVII.

IN villa Carpania dioecesis Colonienſis, cuius ſuperius * memini, homo quidam fuerat, de quo mihi non conſtat vtrum adhuc viuat, religioſus, ſed cæcus, Theodericus nomine, cognomẽto Cancer. Hic tempore quodam iuuentutis ſuæ, dum in agro tribulos aridos leuaſſet, bufonem ſub eis magnum offendit. Qui cùm ſe contra eum in pedes ſuos poſteriores, quaſi ad pugnam erexiſſet, ille iratus, arrepto ligno vermem occidit. Mirabile dictu; cùm Theodericus nihil minus ſuſpicaretur, vidit bufonem extinctum ſua inſequi veſtigia: quem cùm denuò transfodiſſet, & multotiens concremando inciueraſſet, non tamen profecit. Non fuit locus adeò mundus, adeò remotus, qui ei ad dormiendum eſſet tuus. Noctibus per clypeum timore illius ad trabem ſuſpendebatur. Cum tempore quodam equitaret cum quodam venatore ſocio ſuo, eique tanta mirabilia conquerendo recitaret, ecce vermem eundem ille vidit, caudæ equi eius inhærentem, celeriuſque ad eum ſcandentem: qui mox exclamauit; Caue, caue, en diabolus equũ tuũ aſcendit. Mox ille deſilens, occidit illũ. Alio itidẽ tẽpore, ſedente eo cũ ſocijs ſuis, conſpicatur ſæpedictum vermem in poſte proximi parietis; Ecce, inquit, vbi diabolus ille; nunquã ab eo liberabor

De bufonibus.

* cap. 64.

niſi

nisi se vindicauerit. Moxque nudata coxa, sinebat vermem accedere, quem cùm momordisset, mordentem manu iactauit, ipsúmque morsum, celerius rasorio, ad hoc præparato abscindens, longius proiecit. Mox mirum in modum ipsa præscisura ob infectionem veneni, ad instar pugni intumuit & crepuit; sicq; liberatus est à verme illo immundissimo. Postea idem Theodoricus, à quodam milite innocenter exoculatus, tantæ effectus est religiositatis, vt semper nudipes incederet, & sic limina Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, necnon & sancti Iacobi apud Compostellam, multis vicibus frequentaret. APOLLONIVS: Nunquam audiui talia. CAESARIVS: Sæpè per huiusmodi mõstra Deus peccatores punit, vt nouerint quãta sit in futuro, vbi vermis non morietur, & ignis non extinguet, vanis, gulosis, necnon & luxuriosis, atque immundis, pœna præparata. De vanis, vt sunt venatores, iam dictum est. De luxuriosis, exemplum habes in vita sancti Malachiæ, vbi homo luxuriosus, per bufonem fugatus est à fœmina religiosa. De gulosis memini me dixisse in distinctione quarta cap. 76. vbi intestina gallinæ versa sunt in bufonem. Referam tibi de hoc etiam recens exemplum.

Isai. 66.

CAPVT LXVIII.

IN Berge, villa diœcesis Coloniensis, sacerdos quidam celebrat, homo satis mirabilis, & gulæ totus deditus: nolo eum nominare, spero quod adhuc vitam suam debeat emendare. Huic consuetudo est tempore æstiuo, propter incitamenta gulæ, tantùm in phialis bibere, id est, in cyphis vitreis. Die quadam, phialam suam vino repletam tollens, cùm nescio cui ad potandũ illam porrigeret, bufo

bufo magnus fundo insedit. de qua visione valdè territi, mirabantur, quomodo corpus tam grande intrare potuisset, cùm eidem vasi, quod inferius diffundebatur, esset collum longum, & exile nimis. Cumque sacerdos non posset vermem eijcere, neque vas vellet frangere, in locum vnde illum tulerat reposuit, & post horam reuersus, nihil in eo reperit. Nimirum, liquor ille miraculosè conuersus fuerat in vermem horridum, vt eius exemplo sacerdos abhorreret ebrietatem.

CAPVT LXIX.

NON est diu, quod per huiusmodi vermem Deus Iudæos, qui corpore, & cultu omninò immundi sunt, miraculosè satis confudit. In villa proxima, quæ Vvintere nominatur, tempore quodam Iudæi illic commorantes, in domo cuiusdam militis, quam conduxerant, quasdam solennitates celebrabant: cumque altare pannis multis ac mundis operuissent, tempore sacrificij vespertini simul intrantes, sacerdos ad altare accedés postquam pannos reuoluit, sub eis circa medium altaris maximum bufonem inuenit: qui cùm ex nimio horrore clamasset, accurrêre Iudæi, accurrerût & Christiani, nec potuit latere visio tam monstruosa; plures enim milites, & eorum vxores ad spectaculum confluxerant, qui in risum resoluti, Iudæorum confusionem augmentauerunt: per quos etiam recitatum est tunc temporis domino Gerardo Abbati nostro, à quo ego audiui. APOLLONIVS: Satis delector in huiusmodi miraculis, quæ sunt destructiua erroris, atq; vitiorum, & quædam incentiua fidei atq; virtutum. CAESARIVS: Noueris etiam vermes venenatos aliquas habere virtutes naturales.

CAPVT LXX.

De Serpentibus.

Retulit nobis Henricus de Foresto, miles honestus & verax, rem de serpente satis mirabilem; Satelles, inquit, quidam iuxta nos anno præterito vulneratus in latere, & malè sanatus, erumpente sanie torquebatur. Die quadam, cùm nudato latere super truncum succisæ arboris se reclinasset, vt sanies efflueret, obdormiuit. Interim serpens aduenit, & vulnus suxit; expergefactus ille, serpentem excussit. Et licèt territus fuisset propter venenum; magnum tamen mox sensit remedium. Suasum est ei, vt denuò in eodem loco prædicto modo, colubro copiam sugendi daret, fortè sanitatem omnino reciperet: quod ita factum est. Sanissimus verò effectus, in tantum à serpente cœpit diligi, vt in aliquo loco dormire non posset, quin ad eius lectum veniret: cuius consortium homo abhorrens, prouinciam mutat, interimque per annum fere dimidium illum nō vidit, Reuersum, denuò serpens sequitur, & cùm non posset intrare vbi ille cubabat, manê ante hostium repertus est. Suasum est ei vt monstrum occideret; respondente illo, Curatorem meum non occidam. Tandem importunitate serpentis exasperatus, occidit illū, sicque ab eo liberatus est. APOLLONIVS: Melior erat serpens iste, illo serpente, de quo dictum est in distinctione sexta capitulo 22. CAESARIVS: Ille peccatum maximum puniuit, ad hoc enim creatus fuerat. Quantum serpentes hominibus parcant, duobus tibi pandam miraculis.

CAPVT LXXI.

Matrona quædam in Flandria, sicut nuper audiui à VVigero monacho Vilariensi, cùm infantem perperisset, circa illius corpusculum serpens maximus se complicauerat: de quo cū dispu-

disputatum fuisset, quomodo foret sine periculo infantis abstrahendus, consilio cuiusdam, gladius super eum positus est, ad cuius frigiditatem coluber territus, se exit, & ab infante cecidit, qui baptisatus, paucos superuixit dies. In orbita eundem serpentem matrona fertur bibisse.

Capvt LXXII.

SIMILE penè contigit in diœcesi Traiectensi, in villa Dulre. Nutrix Alardi nouicij nostri, sicut ipse mihi retulit, cùm quadam die iuxta alueola apum dormiret, ingens serpens per os ventrem illius intrauit: adueniente eius marito, vt dormientem excitaret, vidit caudam, ad mensuram digiti, eiusdem serpentis adhuc in ore superesse: quē cùm retrahere non posset, illa euigilauit dicens; Valdè incommodè soporata sum, & noluit ei maritus indicare quod acciderat, ne ex ipso timore moreretur: erat enim vicina partui. Cui à matre, consilio viri, lac, & dulcia quæque ministrabantur, vt serpens eisdem potatus quiesceret: in hora verò partus, mulier cum infante serpentem effudit: quem cùm vir extracto gladio expectasset, & ille, sicut est naturaliter prudens, ad fœminam rediret, præoccupatis eius itineribus, occisus est. adhuc eadem mulier viuit. Si omnia recitare vellem, quæ meis temporibus miraculosè quasi, contra solitum cursum naturæ facta sunt, ante me tempus deficeret, quàm copia dicendorum. Interim ista teneas, in his delecteris, quia ad ea, quæ magis vtiliora sunt, festino. Quia scriptum est de Deo; Mementote mirabilium eius quæ fecit, horum quæ dicta sunt recordemur, dicentes cum Propheta; Tu es Deus qui facis mirabilia solus; Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Nomen patris Christus est, per quem

Psal. 104.
Psal. 70.
135. 115.

facta sunt omnia. Cui cum eodem Patre & Spiritu sancto honor sit, & imperium per omnia sæcula sæculorum Amen.

FINIS LIBRI decimi.

CAPITA LIBRI vndecimi.

De

minas

DE MORIENTIBVS LIBRI VNDECIMI

CAPVT PRIMVM.

CAESARIVS:

De morte in genere.

VNDECIMA hora diei, solem trahit ad occasum: hæc est ætas decrepita, quæ morti vicina est. Non sine mysterio in distinctione vndecima de morientibus tractandum suspicor, quia vndenarius, eò quod denarium, in quo præcepta legis diuinæ consistunt, primus transcendat, transgressionem designat: per transgressionem enim protoplastorum, mors introiuit in orbem terrarum. Vnde mors, à morsu nomen suũ accepit: mox vt homo pomum vetitæ arboris momordit, mortem incurrit, & tam se, quàm totam suam posteritatem, necessitati illius subiecit. Dicitur etiam mors, ab amaritudine, quia, vt dicitur, nulla pœna in hac vita amarior est separatione corporis & animæ. Sunt autem tria genera mortis, vt dicit Isidorus, acerba, immatura, naturalis; acerba infantũ; immatura iuuenũ; matura, id est, naturalis, senum. Et quia de morientibus loqui proponimus, noueris quatuor esse genera hominum morientium. Quidam bene viuunt, & bene moriũtur: alij & malè viuunt, & malè moriuntur: alij malè quidem vixerunt, sed Dei gratia bene moriuntur; & sunt, qui quidem bene vixerunt, sed iusto Dei iudicio malè moriuntur. Hanc diuersitatẽ per Ezechielẽ Dominus expressit sa-

Mortis & morientium genera.

sit satis: De bene autem viuentibus, & bene morientibus, dicit: Vir si fuerit iustus, & fecerit iudiciũ & iustitiam; post enumerationem multorum operum bonorum, ita concludit; Hic iustus est, vita viuet, scilicet æterna, ait Domin⁹ Deus. De malè moriente, mox subiungit dicens; Quod si genuerit filium latronem effundentem sanguinem; enumeratis multis operibus iniustitiæ, in fine sic dicit; Nunquid viuet? non viuet. cùm vniuersa hæc detestanda fecerit, morte morietur, scilicet æterna, sanguis eius in ipso erit. De eo autem, qui malè vixit, & finaliter pœnitet, sic ait; Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam; vita viuet, & non morietur, omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor: in iustitia sua, quam operatus est, viuet. APOLLONIVS: Magna cõsolatio. CAESARIVS: Non minus terribile est quod sequitur; Si autem auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes suas, quas operari solet impius, nũquid viuet? Omnes iustitiæ eius quas fecerat, non recordabũtur: in peccato suo quod peccauit, morietur. Petrus bene vixit & bene finiuit: Simon Magus econtrario, malè vixit & male finiuit: Latro in cruce malè quidem vixerat, sed bene consummauit: Nicolaus aduena creditur prius bene vixisse, sed non bono fine conclusit. APOLLONIVS: Quare boni bene, & male moriantur, quæstio mihi nulla est: quare autem diu bene viuentes non perseuerent, & diu malè viuentes bono fine decedant, nosse vellem. CAESARIVS: Non sum Chusai consiliarius Dauid: Quis enim nouit sensum Domini; aut quis cõsiliarius eius fuit? APOLLONIVS: Quæ est mors bona, & quæ est mors mala? CAESARIVS: Qui in

Ezech. 18.
2. Reg. 15. 17.
Rom. 11.

charitate decedit, per lumen eius videbit lumen æternum.Hinc est quod foris morientes, lumē ardens tenent in manibus. Qui verò sine charitate moritur, mittetur in tenebras exteriores: vna enim sententia omnis hæc diuersitas concluditur: Qualem, inquit, te inuenero, talem te iudicabo. APOLLONIVS:Satisfactum mihi fateor per sententias,nunc precor vt exempla subiungas. CAESARIVS:Faciam quod hortatis, & hoc secundùm ordinem prædictum. Quàm pretiosa sit in conspectu Domini mors sanctorum eius, & mors peccatorum pessima,subiecta declarabunt exempla.

Psal. 115. Psal. 33.

CAPVT II.

Mors bona illorum qui bene vixerunt.

EO tēpore, quo beatissimus Dauid monachus Claustrensis ab hac luce migrauit, facta est in eadem domo,quæ alio nomine Hemmenrode vocatur,mortalitas magna, Domino eligente sibi eos quos vita commendabat sanctior, ad similitudinem columbæ, quæ melioribus granis pascitur. Erat ibi sacerdos quidam nomine Meinerus,quandoque Ecclesiæ sancti Simeonis in Treueri Canonicus, & salutari admonitione sancti Bernardi Abbatis ad ordinem conuersus,amplius quàm 30.annos in ordine fecerat, & per plurimos labores ad sublime sanctitatis culmen peruenerat. Cumque in eadem domo ob suam probitatem ad diuersa electus fuisset officia, Prioratus scilicet,cellerariç, grangiariæ, magisterij nouitiorum, gradatim tamen omnibus irreprehensibiliter administratis, grauiter infirmatus, mortem adesse dolor vehemens indicauit: cuius dolores Abbas cōsiderans, in domum secretiorem eum poni fecit,quatuor ad ministerium eius deputatis. Ille verò, licèt gauderet de solitudine,tristabatur tamen de exhibito honore,dicens Abbati; Fratres isti vigilando atq; laborando,

borando sunt lassi,neq; mihi sunt necessarij; grata est mihi solitudo,neq; minus solus ero, cum solus ero:non enim solus est,cui præsul & custos Dominus adest:si careo hominum obsequio,credo quod non deerit præsidium de cœlo. Abbate recedente & ad sermones eius minus attendente, ipse fratres abire compulit,lucernamq; extinguere.Media nocte,Priore iubente, in eandem domum ad dicēdas horas minuti conueniunt,& ignis accēsus est,quia hyems erat.Dictis matutinis, visitauit eum Prior, fratribus lectum eius circumstantibus; quibus ait; Tota noctē solennisabam, si centum linguas haberem, internæ iocunditatis gaudium explicare non possem:vidi deificum lumen, audiui cęlestem harmoniam,interfui choris psallentium in cælo. Ach quàm ordinatè, quàm distinctè, quàm reuerenter psallebant: voces quidem erant multæ & diuersæ, sed quemadmodum in cytharia varietas chordarum vniformem reddit concentum,ita concors illa diuersitas, in vnam conueniebat melodiam,supra humanum sensum delectabilem:grauibus succinentibus, puellares voces ascendebant, facientes diapason:cuius organi suauitatem,humana infirmitas æstimare non potest. Admiranti mihi super his, astitit quidam in habitu venerabili, dicens; Quid miraris? hæc est laus verbi Dei. Et cùm hæc dixisset,psallentibus adiunctus est, & tota virtute psallebat. Interea gratum occurrit spectaculum. Videbam scalam speciosam super me directam,iter è terris in cœlum præbentem: vnus ex nostris subitò de medio factus hanc egressus superna regna petebat, lætabundus & laudans, angelorum vallatus copijs, nullumque passus omnino discrimen, cœlo receptus est. Veruntamen frater ille, non est mihi designatus ex nomine. Quidam autem calūniabatur fratres nostros,

duo

duo obijciens, scilicet quod defunctis fratribus debitam pensionem negligenter soluerent, & veteres tunicas, cùm nouas reciperent, non statim redderent. In altero me reprehensibilem doleo, propter vrgẽtes enim causas, missas nondum persolui quas debeo, sed quàm plura psalteria dixi. Deo enim gratias ago, labia mea nunquam otiosa fuerunt à laude Dei. Hæc prosecutus est, & consequenter ab hac luce subtractus, fidem fecit dictis. Aiunt de eo, quod in exterioribus agens, sæpe per diem duo psalteria dicere solitus esset. Perspicuũ est, quod frater ille, qui subitò de medio factus, cũ honore cœlesti deduci visus est, ipsum Meinerum satis eleganter expressit; euidenti declarans indicio, quod velocius morte subueniente, sine omni discrimine, transiturus esset de pressuris ad gloriã, de morte ad vitam, de mundo ad Christum, cui est honor & imperium in sæcula sæculorum amen.

CAPVT III.

AEgrotabat in eodem cœnobio scilicet Hemmenrode sacerdos, Isenbardus nomine, custos ecclesiæ, plus quam tricesimum annum agens in ordine, & ad extrema perductus est. Media nocte, cùm super eum ministrorum vigilaret diligentia, audiuerunt eum leui susurro verba sonare: timentesque, ne morti proximus, aliena loqueretur, ori loquentis auri adhibita, intellexerũt verba sublimia, ædificationis plena de gloria cœlestium, & inenarrabili lætitia sanctorum. Dignũ ergo iudicantes testem his idoneum adhiberi, nũciauerunt hæc Abbati, qui & ipse graui laborabat infirmitate. Vocatus Abbas adfuit. Interim cecidit horologium, & occasione sumpta, sic fari cœpit: Ach quam suauem noctem exegi, quàm delectabili

horologio temperãdo operam dedi, quàm dulces, & quàm suaues concentus audiui, choris in cœlo psallentium interfui: ach quàm concorditer, quã delectabiliter psallebant. In nostro cantu, solet esse dissonantia, tædium, lassitudo; ibi longè aliter est: in vnam omnes conueniunt melodiam, super omne quod delectat, dulciorem. Infatigabiles laudare non cessant, & quantò plus laudant, tãtò plus crescit amor laudandi, & mirabili, ac ineffabili modo hoc prouenit in vsum gratissimæ quietis, quod nunquam vacant à laude creatoris. Ibi vidi homines nostri ordinis, super homines alios eminere, claritate, & dignitate, & gratia præcellere. Qui enim magis hic humiliati sunt, mediocribus pro Christo contenti, eò gloriosius ibi exultant, abundantiorem accipientes consolationem, facie splendidissimi, statura celsi, veste gloriosi: cum his familiariter conuersatus sum, & amico refectus colloquio. Apparuerũt etiam mihi fratres nostri, dominus VVernerus Prior, & dominus Michaël, & dominus Arnoldus, & dominus Cuno, & dominus Dauid honore celsior, candidissimis induti cucullis, quorum nitor oculis meis tam erat impenetrabilis, quàm radius fulguris coruscantis. Tanta gloria vestium delectatus, solicitè quærebam, si talem ego habiturus essem: & dixerunt, Qui viuit irreprehensibiliter, talem vestem sperare potest: si verò vitium latuerit in conuersatione, macula apparebit in veste: culpa enim vitæ, maculam facit in veste: immaculatam ergo merebitur habere vestem, qui se à maculis seruat immunẽ. Et dixi: Quæ sunt maculæ? & ille, Murmuratio, detractio, inuidia, negligentia, & quicquid sinceritatem cordis maculat, & confundit: qui talia agunt, in gloria vestis maculam ponunt. Tu verò pro multis laboribus, & vitæ honestate, similẽ sortieris vestem.

His dictis faucibus arefactis, viribusque exhaustis, defecit loquens. Post modicum, instillata refocillatus aqua, resumptoque spiritu, ad loquendum se parans, spem fecit auditoribus, & ait; Vtinam differret me Dominus, vsque dum completo opere Dei, dominis nostris loqui possem. Ach quàm læti nuntij baiulus essem, quàm læta, quàm stupenda narrarem, quæ vidi, quæ audiui, & sensi, quæ parata sunt diligentibus Deum, & in laude eius vigilantibus. Et Abbas; Frater quomodo hæc vidisti? Et ille; Quater hac nocte raptus sum ante Deũ, pectus meum apertum est, & anima mea educta est, & stàtim fui inter choros angelorum, & vidi Dominam nostram in immensa claritate cum suis sacris virginibus, quæ se mihi promisit in necessitate adfuturam, & Sanctum Michaëlem cum multo exercitu angelorum præparatum in auxilium mihi. Nã altari, & memoriæ suæ, honorem solebam semper impendere, & innumerabilem multitudinem sanctorum, & quos antea non videram, statim agnoui. Rursum spiritu & viribus deficiens, loqui cessauit. Compulsus itaque de sorbitiuncula pauxillũ accepit, & gustans ait; O quam dulcis est Dominus gustantibus se; O quanta est suauitatis eius abundantia, quàm larga, quàm indeficiens, & omnium deliciarum copijs affluens, qua me in hac nocte reficere dignatus est. O dulcedo illa, dulcedo gratissima, optabilis, & præstantissima; O quàm singularis, quã excellens, & ineffabilis. Intus enim in corde vtcunque teneo, verbis autem explicare non valeo, quam sentire potui, non possum effari, rei nimietate victus. Tam felici refectione pastus, hãc superaddere superfluum duco: hęc breue & modicum nutrimentum præstat; illa in perpetuum reficit & saginat. O quam beati sunt qui illa sine fine fruituri sunt. Iubente Abbate, vocati sunt quidam

nouicij,

nouicij, viri quondam in seculo clari, virtute militari insignes; quos ita consolatus est; Verè felices estis, & terq; quaterq; beati, qui de vana vestra cōuersatione, atque mundana vanitate per diuinam misericordiam vocati estis, patrem in cœlis cum iustis habituri: constat enim de salute vestra, si tamen perseuercaueritis: Nam dominus Dauid indefinenter pro vobis preces ad Dominū fundit, quatenus quod salubriter inchoastis, feliciter compleatis. Vnum autem eorum nomine exprimens, de eo dicebat, nisi portas Claustri ingressus fuisset, mortis æternæ portas non euasisset. Aderant & hospites conuertendi gratia de sedibus suis euocati, sed nimio adhuc rerum temporalium amore detenti, rem arduam aggredi dubitabant. Qui fiducialiter accedentes ad virum Dei, mentisque fluctuationem confessi, quod videlicet velle adiaceret eis, perficere autem bonum non inuenirent; supplicabant vt orationibus eius adiuti mererentur in bono stabiliri. Et ille; Quàm diu mente adhæretis seculo, non potestis perfectè placere Deo, nec firmari in bono, habentes voluntatem fixam in malo: quapropter, recedite omninò ab his quæ inutiliter amatis, & non deerit vobis gratia Saluatoris: Si vidissetis quæ ego vidi, omnem gloriam mundi vilem reputaretis. Deinde multa quærebant; ille de parte, ille de fratre, ille de suo statu futuro, ille de præsenti. Sed vir Dei ita de singulis responsum temperauit, vt secretorum reuelator, & cōscientiarum inspector esse probaretur. Mox vocante Domino sancta illa anima carne soluta est; ad dolores corporis vltra non reditura, sed, vt credimus, immortalitatis luce vestienda & perenni gaudiorum suauitate reficienda. Duo hæc capitula, sicut quinque reliqua quæ sequuntur, à quodā reperi notata, qui se ea, quę dicta sūt, vidisse & au-

& audiuisse commemorat, quæ perire non sum passus: habent præterea plures testes, qui adhuc supersunt. APOLLONIVS: Prosequere obsecro residua, quia tanto sunt audientibus gratiora, quanto tuo testimonio recenter gesta, scripto sunt mandata.

CAPVT IIII.

CAESARIVS:

FVit in eadem domo monachus sacerdos, nomine Sigerus, ætate iuuenis, & amator ordinis, sui corporis seuerus castigator, qui inter cætera virtutum opera, sanctam Dei genetricem ardenter diligebat, & quibus poterat modis, alios ad amorem eius accendebat. Cùm autem accersionis suæ hora imminebat, eò quod infirmaretur, & languor esset fortissimus, quidam Conuersus, magna Dei gratia præditus, quem Dominus secretis consolationibus suis frequenter consolari dignatur, huiusmodi visionem vidit. Visa est ei tabula defunctorum pulsari, & ire cœpit ad muniendum fratris exitum: & fortè transitum habens per palatiū operis mirifici, inuenit residentem in eo matronā reuerendæ dignitatis, cuius facies angelicam præferebat gratiam, & niueum indumenta candorem. Hærebat igitur defixis in eam luminibus, certus tam desiderabili personæ diuinum numen inesse: denique tantæ diuinitatis præsentia ausum præbente, proprius accidit, non metuens offensæ periculum, & familiariter verba conferit dicens; Amātissima domina, quid causæ habes ingredi ad nos, cùm hoc non sit licitum matronis? Et illa: Speciali, inquit, iure fungor in domo ista, & venio visitare familiares & domesticos meos. Et ille, piam pro fratribus gerens solicitudinem, ait; Ecce fratres nostri

hostri viritim decedunt, iuuenes, & senes, & mediocres, & non est personarum acceptio: quid inde nobis faciendum est? Et illa; Debetis decantare, Te Deum laudamus. Cum plura responderet, hæc tantum verba retinuit, vir simplex & sine litteris. Interim verò pulsata est tabula, & cessauit visio figuratiua. Credimus piam Dei genetricem, vtpote matrem misericordiæ, fideli suo in morte non defuisse, & tale iudicium aduentus sui dedisse.

CAPVT V.

EA tempestate, venit ad conuersionem adolescens laicus, mundi corruptelam incorruptus euadens; carnis integritate seruata, quod est magnum diuinæ miserationis beneficium. Hic cũ se capitulo præsentasset; consequenter languore correptus inunctus est: quo inuncto; alius defunctus est, cuius exequijs cùm vniuersi interessent, infirmis interim sine custode relictis, audiuit adolescens ille choros angelorum, obsequia funeris agentium, & suauitate psallentium magnificè delectatus est. Insuper quidam ex ipsis præsentialiter astiterunt ei, & allocuti sunt dicentes; Amice, tu quid dicis? Placet ne tibi hac vice venire ad nos? Et ille; vehemẽter cupio dissolui, & esse cum Christo: Et angeli; Esto paratus, expletis præsentibus exequijs, statim nobiscum ibis. Ille promissi haud dubius superni; futurorum gaudiorum primitias iam corde præsentiens, lætus & hilaris; redeunti infirmario rem pandit per ordinẽ, & adiecit; Sternite mattam, & pulsate tabulam, & quæ præparanda sunt parate celerius; iam enim iturus sum ad Dominum. Quod ita factum est. Porrò quidam infirmus proximus iacebat ei, & quasi contiguus, tenui tantùm pariete diuisus ab ipso; qui audiuit angelos cum eo loquentes, qui adhuc superest Philip. 1.

ipsius consors, & collega futurus. Hic ergo quid faciocertè redire volo. Post modicum, iterũ tabula pulsata est, & feliciter obdormiens in Domino, vt credimus, non est fraudatus à desiderio suo, partem habiturus in sorte sanctorum. Quod autem præostensa sibi gloria reuersus ad horam caruit, in hoc pusillanimitati nostræ consultum esse non ambigimus, videlicet vt minus solicitos, deuotos faceret, & proficientes, studijs melioribus accenderet. *Psal. 77.*

CAPVT VII.

IN eadem domo cœcus quidam Conuersus fuit, cui Deus interioris hominis lumen contulit, damnum corporis cœlesti munere commutãs: dedit enim ei diuinas videre visiones, aliquando gloriam sanctorum, frequenter pœnas malorum, assiduè ipsum dæmonem, flammiuomos ignium globos eructuantem. Mira sunt hæc, & munera Dei. Frequenter autem patitur dæmonum incursus & congressus, ita vt ipsi impingant in eum, & ipse vel pugno, vel baculo affligat eos. Hos assultus pati solet in quolibet loco, magis in ecclesia, maximè cùm pro defunctis orat. Ea tempestate, cœpit iste in exequijs defunctorum audire choros angelorum psallentium, modò cum monachis, modò diuisim. Cùm autem efferebantur corpora præcedente conuentu, manebant angeli in choro, exequiarum officia complentes. Inter, Sãctus, autem, & Pater noster, ineffabiles solebat audire iubilos, & suprà humanam æstimationem dulces. Hæc cœlestis modulatio, post depositionem domini Dauid dulcior & magis intelligibilis audiebatur. Cõtigit aliquando, dominum Abbatem ædificationis causa venire ad hunc cœcum, qui inter cætera, acceptæ gratiæ beneficium confessus est, & hic

 diligen-

diligenter ante præmonitus eſt ab Abbate, vt diuinæ gratiæ gratus exiſtens, omnem humanam gloriam excluderet, diuinū apud ſe munus occultans, ne ſanctum daret canibus. Et reſpondit, ſe tantùm hoc vnico fratri ſuo carnali dixiſſe. Et intellexit Abbas lapſum hominis. Poſt dies aliquot, reuerſo Abbate humiliatus coram eo, cœleſti ſe carere beneficio lachrymosè confeſſus eſt. Et inflicta ei graui pœnitentia, quæ ſuperbienti ſubtracta fuit, pœnitenti reſtituta eſt gratia.

CAPVT VIII.

DVM in extremis ageret frater Hildebrādus, tabula pulſata, conuentus accurrit: quo morientem circumſtante, & exequias ex more celebrante, ſtetit frater quidam inter alios, cui talem viſionem Dominus reuelare dignatus eſt. Vidit, & ecce alius conuentus ſuperuenit hominum albatorum, qui in loco, quo moriens iacebat, ſpecioſum valde puerum accipiens, cum gaudio magno & canticis abijt. Itaq; gemina felicis huius fratris ſubſtantia, à gemino conuentu delata, atq; deducta eſt, anima ſcilicet, à conuentu albatorum ad beatam requiem; corpus verò à conuentu albandorum ad eccleſiam: vtrôque ſanè pro eo quod deferebant, in Dei laudem, quanquam differenter, cōcrepante. APOLLONIVS: Quid eſt quod in quorūdam iuſtorum morte tam mirifica videntur, & in aliorum, quæ eis in merito pares ſunt, vel fortè maiores, nulla oſtenduntur? CAESARIVS: Vna cauſa eſt, vt latens ſanctitas morientium viuentibus manifeſtetur: alia, vt eorum virtutes, quibus hoc meruerunt, imitentur: tertia eſt, vt iuſtorum innocentia, ſi malè fuerint (vt ſæpe fit) infamati, demōſtretur. Verbi cauſa.

CAPVT IX.

IN eodem cœnobio quodam fratre fautore nomine VVernero, Conuersum aliquem, quidam ex fratribus calumniati sunt sine causa, ita vt eijceretur ab illis. Contigit post hæc, vt frater idem moreretur, & iam dictus VVernerus interesset cõmendationi eius. Moris autem tunc erat, vt aliquo super mattam posito, fratres sicut sine processione occurrerunt, ita sine ordine circa morientem starent, vbi cuique prior occursus, aut deuotio locũ dedit, laicis fratribus hincinde circa monachos stantibus. Corpore igitur mortui loto & allato, vidit idem VVernerus multas candelas in circuitu feretri statutas, & omnes ardentes: in parte autem, qua ipse stabat, omnes candelæ pariter extinctæ sunt. Vnde miratus simul & territus, cum corpus in ecclesiam delatum fuisset, ipse dominum Sifridum traxit in partem, & confessionem fecit, extinctionem candelarum suis peccatis imputans, & innocentiæ fratris manifestandæ. Reuersus in ecclesiam, easdem candelas inuenit, & omnes ex omni parte ardentes vidit.

CAPVT X.

ANNO præterito defunctus est ibidem dominus Hertvvicus Prior, vt quidem grandeuus, & circa disciplinam feruentissimus: qui cùm serò putaretur esse moriturus, multis, qui conuenerant, clara voce dicebat; Non modò moriar, sed crastina die hora nona ero ante summum iudicem, de omnibus operibus meis ibidem redditurus rationem: eadem siquidem hora expirauit. In cuius transitu, quidam confessi sunt se angelos audiuisse. Simile habes de Vlrico monacho Vilariensi in distinct. 9. ca. 31. APOLLONIVS: Quid est

quod ille prædixit se iturum esse ad nuptias, iste ad iudicium? CAESARIVS: Ille, vtpote in adolescentia conuersus, piè præsumebat de custodita innocẽtia; istum terruerunt peccata multo tempore commissa: senex enim venerat ad conuersionẽ. APOLLONIVS: Beati mortui qui sic in domino moriuntur. CAESARIVS: Quanta sit in Domino morientium beatitudo, subiecta declarabunt exempla.

Apoc. 14.

CAPVT XI.

IN sæpedicto Claustro, Conuersus quidam fuit nomine Mengosus, vir simplex, & religiosus, in coquina conuentus seruiẽs. Accidit, vt die quadam cum iuuene quodam monacho hebdomodario coquinæ, lignum incideret: qui cùm minus cautè pedem ad scindendum seruaret, monachus eũdem pedem diuisit. Deportatus in infirmatoriũ, cùm nimis torqueretur inunctus est. Instante tempore eundi ad capitulum generale, dixit ei bonæ memoriæ dominus Gisilbertus Abbas; Frater Mẽgoze, non debes mori, sed expectabis me Respondente illo: Si in me fuerit, faciam. subiunxit Abbas; Ego præcipio tibi. Iuit ergo ad capitulum, & moratus est diutius. Reuerso eo, & veniẽte ad portam, pulsata est tabula & campana. Interrogauit Abbas cui pulsaretur: dicente portario, quia fratri Mengozo. Respondit Abbas, Ego deberem ei adhuc loqui: festinansque ad orationem, cùm venisset in infirmatorium, ille expirauerat. Et cùm se inclinasset ad mortuum, alta voce dicebat; Frater Mengoze, & non erat ibi vox, neque spiritus: cumque secundò idem nomen repetisset, respondit Prior; Nolite vos fatigare, expirauit enim. Tunc Abbas se ad illius aurem magis inclinans, clamauit dicens; Ego tibi præceperam, ne morereris donec venirem: ego tibi iterum præcipio, vt respon-

deas

deas mihi. Ad quod verbum ille quasi de graui somno excitatus, oculos aperuit, & ingemuit; Och pater, inquit, quid fecisti? Bene eram, vt quid me reuocasti? Vbi, inquit, eras? Respondit Conuersus; In paradiso posita erat mihi sedes aurea, secus pedes Dominæ nostræ, & cùm me reuocares, aduenit Dominus Isenbardus Sacrista noster trahensq́; de sede eadem, dicebat, Non hic sedebis, inobedienter huc venisti, reuertere ad Abbatem tuum: sicque reuersus sum: attamen promissum est mihi, quod eadem sedes mihi foret reseruanda. Vidi eundem Isenbardum in multa gloria, in cuius pede apparuit macula, eò quod nobiscum existens, inuitus iret ad labores. APOLLONIVS: Cùm sancti sine macula sint ante thronum Dei, quid est quod in gloria ciuis cœlestis visa est macula? CAESARIVS: Propter viuentes visio eadem ostensa est, vt gloria monachis viuentibus esset ad consolationem, macula verò negligentibus ad correptionem: licet enim inuitus iret cum fratribus ad laborem manuum, valdè tamen solicitus fuerat circa diuinum seruitium, libenter maturè matutinas pulsabat, libenter altè cantabat. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CAESARIVS: Testatus est idem Mengozus, se dominum Dauid ibidem vidisse, & alios multos, qui nuper fuerant defuncti. Dicebat etiam, infra triginta dies, aliquos de purgatorio esse liberandos. Cumque hæc & his similia recitare cœpisset, aduocati sunt nouicij, viri in seculo nominati, Gerardus videlicet, * Marcinânus, & Carolus, postea Abbas, de cuius etiam manu comedit, in signum veræ resuscitationis. Posthæc, cùm postulasset licentiam redeundi, respôdit Abbas; Modò vadas in pace, & benedixit ei. Ad quod verbum mox oculos clausit, & expirauit. Hec mihi recitata sunt à senioribus nostris, & à iá dicto * Marcinâno, qui

* al. Marcianus.

* al. Marciano.

qui tanto miraculo interfuerat. Cumque præfatus Isenbardus esset mortuus, & Gerardus cognométo Vvashart ad pedes illius resideret, prophetico spiritu ad stabilitatem illum hortatus est dicens; O Gerarde, vide ne exeas ordinem, quia multa millia dæmonum ante portam expectant te. Quid postea de eodem Gerardo actum sit, nouimus omnes.

CAPVT XII.

SImile miraculum contigit in eadem domo. Cùm esset ibidem nouitius dominus Hermannus, nunc Abbas loci Sanctæ Mariæ, sicut ipse mihi retulit, venit ad eum die quadam aliquis de senioribus dicens; Venite mecum, ego faciam vos audire in continenti, quæ libenter audietis. Et duxit eum ad quendam Conuersum Gosbertum nomine, qui mortuus fuerat, & reuixit: quem Côuersi, nescio quot, sunt secuti, sperantes quod noui aliquid essent audituri. Ad quos ille; Vos domini numeratis annos conuersionis vestræ, alius quadraginta, alius triginta, alius decem: Ego vobis dico quod beatus est monachus ille, siue Conuersus, qui bene vno anno, vel mense, vel quod minus est, vna hebdomada in ordine conuersatus est. Quibus cû amplius dicere nollet, recesserunt. Ad quem nouitius: Rogo vos bone frater, vt aliquid mihi referatis, quod me ædificet. Respondit ille; Ego cùm nuper infirmarer, essemque in doloribus maximis, venit ad lectum meum nescio quid; cumq; primò tetigisset pedes meos, gradatim ascendédo, tetigit ventrem meum, ac deinde pectus, nec tamen ex eodem tactu aliquid mali sensi: tacto verò capite meo, mox expiraui, ductusque sum in locum amœnissimum, & nimis delitiosum, in quo diuersi generis arbores, ac multi coloris flores aspexi: occur-

occurerũt mihi & iuuenes speciosissimi, à quibus officiosissimè sum salutatus, & ante Dominam nostram cœli reginam, cum multa alacritate deductus. Posita est mihi sedes secus pedes ei⁹, in qua cũ sederem cum multa cordis mei iocunditate, iussus sum redire ad corpus, de quo cùm plurimum dolerem, consolati sunt me dicẽtes; Nec tristeris, quia sedes hæc tibi reseruabitur, & post dies paucos redibis ad eam. Quos cùm iturus interrogassem de statu futuro nostræ domus, responderunt: Bonus est status eius præsens sub Abbate hoc Gisilberto, neque plus ab eis obtinere potui. Circa tertiũ verò diem rursum expirauit idem Gosbertus. APOLLONIVS: Cùm in primo cap. huius distinct. dictum sit, nullam pœnam in hac vita morte esse amariorem, quid est quod neuter istorum Conuersorum de illius amaritudine conqueritur? CAESARIVS: Puto tantùm de illis esse intelligendũ, quorum anima separatur à corpore non reuersura nisi ad diem iudicij. Lege Lazarum, cum adolescẽte, ac puella suscitatos, Tibitham etiam & Maternum, nec non & multos alios, quorum nullus de hac re aliquid conqueritur. Quosdam etiam tam placidè videmus mori, ac si in somnum resoluantur: vnde de hac quæstione, nihil certè diffinire possum. APOLLONIVS: Si qua sunt residua de morientibus prædictæ domus, precor vt mihi edisseras: CAESARIVS: Hoc vt fiat, oportet me ordinem propositum mutare, ita vt interscalari modo loquar, nunc de bene viuentibus & bene morientibus, nunc de malè viuentibus & benè morientibus, nunc reuertendo ad illos. APOLLONIVS: Dummodo loquaris ædificatoria, de ordine modica mihi cura est. CAESARIVS: Audi ergo quanta sit misericordia Dei.

Ioan. 11. *Luca. 7. 8.* *Actor. 9.*

CAPVT XIII.

Qui post malam vitam, bene sunt mortui

ANte aliquot annos in Claustro sacerdos quidam defunctus est, cuius vita talis erat: In ordine quidem nigro factus fuerat monachus, & sacerdos, in quo tãtum profecerat, vt Prioratus officium adipisceretur. Sed faciente inuidia diaboli, & propria temeritate, desertis castitatis & innocentiæ castris, in regioné abijt dissimilitudinis pactum facere cum delectationibus suis: aliquando aũt pœnitentia ductus, Præmonstratensis ordinis regularis effectus est. Rursumque circũuentus à sathana, in pristinos cecidit errores. Dehinc ad nostrum ordinem se contulit: iterumque factus apostata, voluptatibus frena laxauit, non erubescens domesticam vxoris cohabitationem. Nouissimè diebus istis respectus à Deo patre luminum, seculum cum concupiscentijs deseruit, *Iacob I.* veniensque Hemmenrode, ingressum petiuit, & obtinuit. Mox ad arma pœnitentiæ cõuolans, confessionibus, assiduis lachrymis, oratione, & ieiunijs, omnibus ferè pœnitendi formam præbuit, & decurso breui tempore, anno scilicet necdum dimidiato, tactus molestia carnis, lecto decubuit, nõ tamen indulgentiùs se agens, cœptũ viriliter consummabat agonem, modò psallens, modò orans, modò sanctam Dei genetricem salutans: habebat aũt quasdam ipsius salutationes, sine quib. nec vigilans, nec dormiens inueniri poterat, quas ante horá exitus sui, collo suo ipse circumligauerat, in testimoniũ fiduciæ, & bonæ spei suæ. Rogabat aũt Dominum Abbatem sibi assistere cum paucis fratribus, quibus sic prolocutus est; Reuerende pater & domini, peccator ego & pœnités, testes vos mihi apud Deũ esse cupio sinceræ cõfessionis, & veræ pœnitentiæ: paratus enim sum ad omnem satisfa-

ctio-

ctionem, quælibet tormẽta, quoslibet labores subire, si Deus mihi vitam donauerit. Nihil durum, nihil difficilè, nihil impossibile amanti, & verè pœnitenti. Sic verè compunctus, & verè pœnitens, benedictiones, & gratiarum actiones, adhuc in ore habens, Deo felicem reddidit spiritum. In cuius transitu cuidam monacho talis visio reuelata est. Videbat angelos in infirmatorio, epulis, & gaudijs multis lætantes, medium aũt sedere Salomonẽ, tam solennis lętitiæ participẽ, dicebatur.n. Salomon: superuenerũt & alij angeli, secum adducentes sex de fratribus nostris, qui eo tempore decesserant, sacerdotes in albis personis pretiosis, luce clariùs fulgentes, qui & dixerunt; His sex dimissa sunt peccata sua, & huic septimo, digito demonstrantes Salomonem. Interim pulsante tabula frater, qui hæc viderat, euigilauit, & veniens inuenit eum in eodem loco exhalantem spiritum, quo viderat eum participasse conuiuijs angelorum. APOLLONIVS: Puto, quod hi, qui sunt in fruitione Dei, sæpè pro suis fratribus adhuc peregrinantibus Deum exorent. CAESARIVS: Hoc sermo sequens declarat.

CAPVT XIV.

FVit in eodem Claustro monachus quidem Rudingerus nomine secundum nomen suum satis [illegible]dis in conuersatione: in ordine siquidem minùs ordinatè vixerat, &, quod deterius erat, sæpiùs apostatando, tempus pœnitentiæ sibi concessæ, inutiliter cõsumpserat. Circa finem vitę suę reuersus, & receptus, hydropisi morbo percussus est: qui dum die quadã ante lectum suũ sederet, & orationes aliquas diceret, beatus Dauid, ante annos decem defunctus, in effigie nota ingrediens, cum duobus æquè defunctis, ait; Frater Rudingere quid

quid agis, aut quomodo habes? Respondit ille. Sicut homo pauper, &, infirmus; Corpus per tumorem distenditur, & quod me plus angit, multorum criminum mole conscientia grauatur. Quem sanctus consolans dixit; Diu quidem malè vixisti, sed hodie scias te moriturum: ego Dominam nostram sanctam Dei genitricem, & reliquos sanctos pro te rogaui, & duros eos inueni, & nisi exauditus fuero, totum cœlestem exercitum pro te mouebo. sicque disparuit. Quod cùm ille domino Hermanno Abbati, quandoque sanctorum Apostolorum Decano, & tunc in Claustro Priori, recitasset, respondit ille; Bone domine Rudingere, vos estis vir prouectæ ætatis, & infirmus, & citò moriemini, nolite dicere nisi veritatem. bene nouerat vitam eius. respondit infirmus; Si non fuero mortuus hodie, hora nona diei, falsa sunt quæ dixi. Quid plura? Hora prædicta monachus moritur, & de visione Prior certificatur. APOLLONIVS: Puto dæmones multum fremere, cùm tales eis subtrahuntur. CAESARIVS: Sicut sancti angeli morientium animas deducere nituntur in cœlum; sic angeli mali, eas detrudere conantur in infernum.

CAPVT XV.

Dæmones morientibus insidiantur.

MOrtuus est in eadem domo quidam Conuersus, nomine Gerungus: iste ante cõuersionem, quorundam Episcoporum Treuerensium, successiuè tamen, fuerat dispensator & durus pauperum exactor. tandem quorundam admonitione persuasus, Hemmenrode venit, vbi in habitu seculari tempore aliquanto de proprio vixit. Tactus graui infirmitate, magis timore gehennæ, quàm amore patriæ, habitum induens, in infirmatorium Conuersorum deportatus est. Qui cùm

ad extrema deueniſſet, & in lecto ſuo ſolus iaceret, aſpiciente quodam Conuerſo, nomine Ludone, vultures aduolantes, in pertica lecti eius reſederunt, cum quibus homines tetri, magni, atque deformes intrantes, eundem circumſteterunt. Iam dictus Ludo, de viſione primùm admirans, & poſt paululum, quod dæmones eſſent, qui morientium animas quaſi eſcam præſtolentur recogitans, alta voce clamauit; Quid ſtatis ibi vos domini? Egredimini. Qui cùm minimè obedirent, ſecundò clamauit; Ego vobis præcipio in nomine Domini vt exeatis. Ad quod verbum, mox viri egredientes, & vultures auolantes, nuſquam comparuerunt. Iacebat autem idem Ludo infirmus in lecto oppoſito, vir ſenex & religioſus, corpore virgo. Viſio hæc, ſicut & ſubſequentes, relata eſt mihi à domino Hermanno Abbate, tunc ibidem Priore. Quantum verò agonizantibus fratrum præſentium oratio proſit, eadem viſione declarabitur.

CAPVT XVI.

Circa idem tempus, alius quidam Conuerſus illic moriebatur, homo quidem ponderoſus, & tardus, & ideò cæteris deſpectus: qui cùm poſitus fuiſſet ſuper mattam, finiſque eius adeſſet, duo corui aduolantes inopinatè, girauerunt circa illum, tandem in trabe, quæ capiti eius imminebat reſidentes: quos vt vidit frater Henricus, cuius ſæpè in ſuperioribus mentio facta eſt, dæmones illos eſſe ſuſpicans, quidnam facturi eſſent expectauit. Interim pulſata eſt tabula, & accurrit conuentus, cumque crux introferretur, columba niuea illam præcedens, oſtium infirmatorij prior intrauit, & ſuper iam dictam trabem volitans, inter eoſdem coruos media reſedit: cùmque cum illis decertaret,

ret, hinc inde alis eos verberans, tandem adepta victoria, & de domo eliminatis, ipsa in loco coruorum tamdiu erat residens, donec Conuersus expirasset, & donec lotus, & feretro impositus, eodem loco restitutus fuisset: quem cùm in oratoriũ fratres deportarent, columba eadem auolans, crucẽ præcedebat, sicq; nusquam comparuit. APOLLONIVS: Quid videtur tibi fuisse columba illa? CAESARIVS: Angelica aliqua persona, quæ fratrum orationib. adiuta, pro anima morientis cum dæmonibus dimicauit, atque triumphauit. Quantus illic sit dæmonum cõcursus, vbi hi moriuntur qui eis seruierunt, sermo sequens ostendit:

CAPVT XVII.

CVno magnus dominus castri de Malburg, vir potens & diues in seculo, tam valens in militia, ne dicam in malitia, quàm vigens in prudentia seculari, ante finem vitæ in sæpe fato Claustro habitum suscepit regularem: & quia temporis longinquitate non poterat, morum probitate dies suos dimidiare satagebat. vbi adeò profecit, quod Sapient. 4. cõsummatus in breui, expleuit tẽpora multa: placita enim erat Deo anima illius. Vnde & qui vocauerat eum ad suum seruitiũ, non solùm prędixit ei veniam delictorum, sed & in tali ordine, præcognitum ei fecit finem suum. Habebat conuentus dextrarium pulcherrimum, quem equaricię suo propter fœtum nobilem deputauerat: quem cùm vir nobilis Henricus de Isenburg concupisceret, neque precio habere posset, hoc actum est, vt abscon-se subtractus ei trãsmitteretur: quem cùm minimè redderet, missus est prędictus Cuno, qui eidẽ Henrico fuerat in seculo amicissimus: & cùm nihil proficeret, videns hominem obstinatum irruente in se, vt post patuit, spiritu Dei, ad diuinum eum iudicium

dicium appellauit,diem ei præfigens. Quid plura? Henricus appellationem contempsit,& Cuno domum rediens, omnibus modis quibus potuit, ad eundem diem se præparauit:dicebat igitur Abbati;Domine sexta feria crucem accepi, sexta feria transfretaui, feria sexta in capella mea me vobis tradidi,sexta feria habitū indui regularem, Deus sexta feria laborum meorum mihi restituet mercedem.Expletis verò iam tribus annis in sancta conuersatione,febre correptus est;visitatus ab amicis, se dixit tertia die moriturum. Illi autem recedere volebāt,eò quod leuis esset eius infirmitas, & nulla adhuc signa mortis apparerent,sed ipse rogabat, ne solennitati suæ deessent.Et factum est vt moreretur die tertio, hoc est, in vigilia Sancti Iacobi, sicut ipse prædixerat.Eo sanè tempore erat mulier obsessa in villa Meyne, quæ hora mortis eiusdem Cunonis liberata est,& venit ad sacerdotem suum dicens dæmonem exisse:post paululum verò rediens diabolus,grauius vexare miseram cœpit: adducta est igitur ad sacerdotem, qui quasi concionando cúm diabolo, cœpit interrogare eum & dicere; Miser tu exieras? Ita est, inquit. Et vbi,ait, fuisti infelix? Ad quod diabolus? Cuno ibi super mattam iacebat,& debebat mori,ad cuius transitū festinantes, penè quindecim milia sociorum meorum cum maximo tripudio hic transibant;& videbar mihi nunquam gaudium aliquod habiturus, nisi iuissem cum eis. Sciens autem vas illud mihi traditum,me amittere non posse, reliqui illud ad tempus,& iui cum eis. Dixitque sacerdos;Quid actum est ibi? Respondit diabolus: Superuenerunt maledicti tonsurati illi,& circumstantes cadauer, ita validè populare cœperunt, quod nullus nostrum propius accedere ausus fuit. Dixit iterum sacerdos; Et vbi deuenit anima? Respondit diabolus:

bolus; Ad pedes altissimi: & videte boni homines, quanta nobis iniuria sit illata; homo iste nobis seruierat plus quàm quadraginta annis, ad omnem voluntatem nostram nocte ac die paratissimus, & modò tribus annis tantùm alteri seruiuit domino, & ille nobis abstulit eum. Cùm igitur nobis anima auferretur, furore commoti, in inuicem tota debacchatione grassati sumus, & ego modò non habeo vbi me vindicem, nisi in hoc vasculo, quod mihi traditum est. Transactis autem paucis dieb[9], postquam res præmissa comperta est in Claustro, Hervvicus quidā monachus, per partes illas transitum habebat, qui sciens quia diabolus mendax est & pater mendacij, experiri voluit huius rei veritatem. Diuertens igitur ad obsessam mulierem indicium quo credi posset quæsiuit à dæmone. At ille primò noluit confiteri; sed à monacho iuramentis constrictus, dixit, Quia Abbatulus tuus manū morientis in manu sua tenuit: cuius rei monachus ille conscius, alijs eius verbis credi posse consensit. Henricus verò de Isenburch, audiens eū præfixo die defunctum, pelli suæ valdè pertimuit, & cum multa festinatione ad Claustrum veniens, dextrarium superbè retentum, nudis pedibus, manu propria, ad defuncti sepulchrum adduxit, pœnitentiam agens apud illum. Hæc mihi de obitu monachorū Claustrēsium comperta sunt. APOLLONIVS: Si dæmones electis in morte sic sunt importuni, quid fit de reprobis, quorum peccata, sanctorum Angelorum impediunt præsidia? CAESARIVS: De hoc satis dicturus sum in sequentibus. Mors Cunonis, aliorum militum obitus ad memoriam mihi reuocat, qui malè quidem vixerunt, sed felici fine decesserunt.

Ioan 8.

CAP.

CAPVT XVIII.

ERat quidam miles in Saxonia, Ludolphus nomine, ſed tyrannus actione: hic cùm die quadam veſtibus nouis, atque ſcarlatis indutus in via equitaret, ruſticum cum curru obuium habuit; cuius cùm veſtimenta ex rotarum impulſu luto aſpergerentur, ipſe, vtpote miles ſuperbus, commotus valdè, extracto gladio homini pedem amputauit; qui poſtea, Deo miſerante, de peccatis ſuis dolens, in domo ordinis noſtri, quæ Porta vocatur, factus eſt monachus. Non multo poſt, in grauem infirmitatem incidens, cùm quotidie à ſe mala cõmiſſa deplangeret, & maximè abſciſionem iam dicti pedis, infirmario ſe conſolanti reſpondit; Non potero conſolari, niſi videro ſigna Iob in corpore meo. Et ecce, poſt dies paucos cicatricem, inſtar fili coccinei, contemplatus eſt circa talum ſuum, in eodem pede, & in eodem loco, vbi ruſtico pedem truncauerat, qui paulatim cœpit computreſcere, ita vt vermes de eo ſcaturirent. Tunc repletus gaudio ait; Modò de venia ſpero, quia video ſigna Iob in corpore meo: ſicque in multa cordis contritione, atque gratiarum actione, inualeſcente morbo, ſpiritum reddidit. Hæc mihi relata ſunt ab Abbate Liuoniæ, qui filius eſt domus ſupradictæ.

CAPVT XIX.

ALterius cuiuſdam militis mortem valdè pretioſam, retulit mihi Adam monachus de Lucka, cuius in ſuperioribus memini. Erat, inquit, in Saxonia miles quidam Alardus nomine, qui vir fuerat tantæ probitatis, vt in primo torneamento, in quo miles factus eſt, manu propria quatuordecim dextrarios acquireret: qui, ſicut vir

prudens, eundem honorem temporalem, non suis viribus, sed Deo ascribens, omnia restituit, & sodalibus cum seculo valedicens, in Lucka monasterio, nostræ religionis habitum suscepit. Et quia electos suos probat Dominus, tanta illum infirmitate flagellauit, vt vermes de eius corpore indesinenter scatarirent; quorum fœtorem simul & horrorem, cùm ministri sustinere non possent, ait Abbas prædicto Adæ; Quid faciemus frater cum homine isto? Respondit ille; Dentur mihi quatuor linteamina, & ego pro Christi nomine curã illius suscipiam. Quod cùm factum fuisset, assidua pannorum mutatione, fœtorem temperauit, tam sibi quàm ægroto. Cumque dies adesset remunerationis tantæ patientię, ait Adæ; Sternite mihi mattam, & pulsate tabulam, quia Dominus vocat me: & fecit sic. Veniente conuentu, post dictam letaniam, cùm omnes penè ad lachrymas verbis valdè compunctiuis mouisset, subiũxit; Modò ite domini mei dilectissimi, & dicite missas vestras, quia Saluator mundi, & gloriosa eius genitrix, cum angelis, & multitudine sanctorum illuc venturi sunt, post reuertimini cum eis, quia animam meã suscipient. Interim dum Missas dicerent, sicut mihi retulit sępè dictus Adam, Alardus spiritu prophetico, omnia quæ in oratorio agebantur, indicauit dicens; Tales Missæ, à talibus sacerdotibus, ad talia altaria celebrantur. Et miratus est valdè de homine laico. Reuertente conuentu, ille vultu iucundo, sic ait; Ecce Christus cum matre, & sanctis suis præsens est, habentes manus sub mento meo, & iam suscipient animam meam, nec mihi credatis, si in instãti mortuus non fuero. Ad quod verbum mox expirauit, morte verba confirmans. De cuius corpore statim tantus odor exiuit, vt omnes illius suauitate reficerenter circumstantes. APOL. Valde me re-

creat

reat horum oratio. CAESARIVS: Ex quo sermo est de militibus, referam vnde amplius ædificeris; iterumque reuertar ad personas religiosas.

CAPVT XX.

Miles quidam sceleratissimus, ab inimicis suis captus est, & occisus, qui cùm moreretur, hæc ei verba vltima fuerunt; Domine, miserere mei. In cuius morte obsessus liberatus est, quem cum post dies paucos atrocius vexaret, sicut supra dictum est de Cunone, capitulo 17. interrogatus de hoc respondit; Multi cõgregati fuimus in morte militis illius, sed quia nihil ibi obtinuimus, amplius in hoc modico vasculo me vindico. Requisitus de causa subiecit; Tria tantum heu verba moriens protulit, propter quæ potestatem nostram euasit. Ecce huic prædoni, ob inuocationem diuini nominis, sicut latroni in cruce, tormẽtum versum est in martyrium. APOLLONIVS: In hoc exemplo satis considero, quod pœnitentia vera nunquam sit sera. CAESARIVS: Duo subiungã exempla, per quæ cognosces, quod extrema contritio sit ex multa misericordia Dei.

CAPVT XXI.

In Frisia nuper homo quidam diues infirmatus est; habebat autem filium monachum & sacerdotem in Clarocãpo, domo ordinis nostri, pro quo cũ misisset, quasi pro salute animæ suæ, nescio quo Dei iudicio, sine confessione, sine viatico, & sine inunctione mortuus est.

CAPVT XXII.

CIRCA idem tempus in eadem prouincia alius quidã Friso, hostibus suis occurrens, vulneratus ad morte, & occisi sunt duo filij eius,

cumque patrem occisores æstimarent mortuum, abierunt. Comperto tanto scelere, magister grangiæ in Bethvverde, adducto plaustro, occisos super posuit, & cùm patrem adhuc spirare vidisset, clamauit; Viuitis adhuc domine? cumque ille minimè responderet, timens hostes esse, subiecit Conuersus; Ego sum, ne timeatis. Tunc ille; Ego enim adhuc viuo. Mox leuatus in vehiculo, deportatus est ad grangiam, peccata sua confessus est, communicauit, inunctus est, sicque spiritum reddidit. Ecce prior cùm tempus haberet pœnitendi, & filius eũ de salute quotidiè moneret, omnia neglexit, moriens impœnitens: alter verò semimortuus, oleo misericordiæ, & vino pœnitentiæ, veri Samaritani confotus, de stabulo transiuit ad palatium. Et est in his impletum quod scriptura dicit: Cui vult miseretur, gratiam infundendo, & quem vult indurat, gratiam non apponendo.

CAPVT XXIII.

IN diœcesi Traiectensi, miles quidam extitit nomine VVigerus in actibus militiæ nominatissimus, in prima expeditione, Dei munere cõpunctus, cruce signatus mare transiuit, tam fortiter, & tam instãter Saracenos impugnans, vt tum Regi Ierosolymitano, quàm cæteris Christianis dilectus esset & acceptus, & inimicis Christi nimis odiosus. Qui cùm per annum integrum Saluatori ibidem strenuè, vt dictum est, militasset, & repatriare cogitasset, die quadam in oculis eius in conflictu seruus eius occisus est, cuius animam in specie columbæ cœlos videns penetrare, compũctus de visione, dicebat intra se; Quid agere proponis ô miser? si reuersus fueris, vitia repetes dimissa, & erunt nouissima tua peiora prioribus. Ex tũc fortius

fortius agens solito, die quadam conflictum intrauit,& occubuit, cuius caput Saraceni præcidētes, cum multa gloria circumtulerunt, Christiani verò, corpus rapientes atque sepelientes, Ecclesiam super ipsum fabricauerunt.

CAPVT XXIIII.

Circa illa tempora Theodericus de Rulant, vir potens & diues, deuotionis gratia profectus est Ierosolymam. Prostratus ante sepulchrum Dominicum huiusmodi fudit orationem; Domine Iesu Christe, qui omnia nosti, si non habeo me emendare à vitijs pristinis, nō me permittas redire in terram meam, sed vt hic mihi mori liceat concede. Audiuit hāc orationem alius miles, compater eius,& ait; Orastis ne bene hodie compater? Etiam, inquit: dicente illo; Et cui vultis dimittere vxorem & liberos vestros? Respōdit Theodericus; Melius est vt illos deseram, quàm animam meam perdam. Quid plura? Exaudita est oratio religiosi militis, & post dies paucos defunctus, coniunctus est ciuibus Ierusalem cœlestis. Quàm prope sit Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate, mors alterius cuiusdam demonstrat. Psal. 144.

CAPVT XXV.

In Ostburg monasterio Traiectensis diœcesis, monachus quidam fuit tenax iustitiæ, zelum habens disciplinæ: cumque mortuo illius temporis Abbate, is, qui hoc anno defunctus est, ei per electionem substitueretur, ille sciens eum virum secularem, atq; incontinentem, ingemuit dicens; Heu modò disciplina domus huius peribit: est enim de ordine nigro monasterium, aliquando diues satis,& ait; Domine Iesu Christe, peto ne sinas me diutius viuere, ne videam desolationem huius

monasterij. Cumque induci non posset vt eundem eligeret, siue professionem faceret, ait ad eum mẽte tranquilla; Deus nouit, quia diligam vos, sed scio quod religio domus huius destruetur per vos. Manè, dicta Missa, ab eodem Abbate se inungi petiuit, & vix obtinuit, contradicente Abbate, eò quod suauissimus videretur, respondit; Hodie oportet me mori. Deinde strata matta, se in ea reposuit, & per tabulam cõuentum aduocari fecit. Dictis orationibus, cũ minimè moreretur, surrexit, stolamque in qua Missas dicere consueuerat collo imponens, coram altari, more agonizantium se reposuit, hanc orationem fundens; Domina sancta virgo Maria, si vnquam per hãc stolam Missam celebraui tibi placentem, suscipe animam meam in hac hora. Exauditus est iustus, & expirauit, & secũdum prophetiam eius, domus illa, tam in spiritualibus, quàm in corporalibus, valdè defecit. Hæc mihi relata sunt à quodam Abbate ordinis nostri, necnon ab Euerhardo monacho & sacerdote eiusdem cœnobij. APOLLONIVS: Non miror si Deus quandoq; iustos tollit, ne peccata dimissa repetãt, vel ne mala imminentia videant, vt Iosiam, sed hoc me terret, quod iusti aliquando subitò rapiuntur; vel, quod horribilius est, igne, aquis, vel præcipitio pereunt. CAESARIVS: Iusti quacunque morte præoccupati fuerint, in refrigerio erunt: multis enim causis omissis, quæ assignari possent, quare id Dominus permittat, vna est, vt virtutes eorum occultæ patefiant.

4. Reg. 25.

Sap. 4.

CAPVT XXVI.

Iustos interdum violenta morte interire.

ANTE hoc quinquennium, qui nunc est dux Baioariæ, vnum ex Abbatibus ordinis nostri ad se vocauit, nescio quid cum eo tractaturus: nocte præparatus est ei lectus in horreo, qui

cùm

Cum dicto completorio isset cubitum, lumē, quod à Conuerso posti fuerat infixum, in stramen cecidit, & in flammas profecit: à quibus Abbas excitatus, cùm ostium exire non posset, in modum crucis se in terram prosternens, exitum suum Domino commendauit. Comperto incendio, dux cum militibus, & omnibus qui aderant accurrit, reiectisq; lignis ac stipulis, Abbatem semiustum, atque extinctum extraxerunt: & ecce circa pectus eius apparuit capsella cum reliquijs, ventrem verò eius catena ferrea stringebat; quibus visis, dux cōpunctus dicebat; Videte quod sancto isti viro, vestimentorum asperitas sufficere non potuit, nisi etiam catenam superadderet. Sepultusq; est Ratisbonæ in Ecclesia maiori. Post dies paucos, cùm duo milites in eodem loco Missam audirēt, vnus sepulcrum eius ascendit. Vt autem Deus ostenderet, qualis esset meriti illic tumulatus, miles tam vehementer in pedibus ardere cœpit, vt desiliens clamaret: quo comperto, alter respondit; Sepulchrum est illius combusti Abbatis. Ex illa die, habitus est in eadem Ecclesia in magna veneratione.

CAPVT XXVII.

IN ecclesia Sancti Maximini in Colonia temporibus meis, quidam fuit inclusus cœnobij eiusdem initiator: est enim illic congregatio sanctimonialium. Hic ante conuersionem concubinā habuerat, & quia simul peccauerant, similem susceperunt pœnitentiam adeò duram, vt vterq; circulo ferreo ventrem suū ligaret. Ipse verò in prædicto loco se includens, Missas suas celebrando, Domino vacabat, cui illa foris in habitu religioso ministrabat necessaria. Adueniente tempore vocationis eius, dominum Enfridum Decanum Sancti Andreæ, cuius vitam in distinctione sexta ca. 5. *Mors bona eorum, qui aliquando malè vixerant.*

 descripsi,

descripsi, vocauit, confessionem fecit, vitam reuelauit: cui ille in virtute sanctæ obedientiæ præcepit, vt circulum fineret deponi, quod & fecit, sicq; eo defuncto, mulier post paucos dies cœpit infirmari: & quia timuit quod sacerdoti acciderat, secretum suum prodere noluit, cuius virtutem Deus non sinebat esse occultam. In hora verò qua expirauit, vinculum eius dirupit; cumque fines ligaturæ illius ferreæ, tunicam in qua moriebatur, ex vtroque latere suspenderent, multæ matronæ, fœminæ sanctæ exitum prestolantes, postquam rem cognouerunt, de tanto miraculo Deum glorificauerunt. Hæc mihi relata sunt à filia sororis prædicti sacerdotis. Vincula ista reuocant mihi ad memoriam, mortem cuiusdam sanctimonialis pretiosam.

Capvt XXVIII.

IN Brabantia apud Niuelliam monasteriũ Sanctæ Gertrudis virginis, puella quædam nobilis extitit, Clementia nomine: hæc cùm suadente diabolo lapsum carnis incurrisset, tunicam innocentiæ quam polluerat, quotidianis lachrymis mũdare satagebat: sic dedita erat operibus misericordiæ, vt omnes suos redditus pauperibus erogãdo, nihil penè sibi retineret. Tempore quodam circa hyemis principium, cùm fere nuda esset, nimisque egeret, sedens iuxta altare Sanctæ Gertrudis, sic orauit; O dulcissima domina, quomodo tibi seruiam in hyeme hac, cùm nihil habeam? Eadem hora superueniens quidam peregrinus, cùm ad memoriam iam dictæ virginis orasset, quinque solidos in sinum Clementiæ iactauit, & abijt. Hoc quasi pro miraculo ipsa VVigero monacho Vilariensi retulit, & ipse mihi. Cùm autem moreretur, inuenti sunt circa corpus eius nouem circuli ferrei.

Apol.

APOLLONIVS: Mirabilia operatur Deus in sexu fragili. CAESARIVS: Licèt propositi mei sit in hac distinctione tantum tractare de morientibus, referam tibi tamen, per occasionē huius sanctimonialis, fortem pœnitentiam alterius cuiusdam mulieris.

CAPVT XXIX.

NON est diu quod virgo quædam Leodiensis, Osilia nomine, ciui cuidam nupserat Metensi, quo mortuo, quia pulchra erat valdè, canonicus quidam Leodiensis illam duxit, in tantum eam amans, vt per clausuram ab humanis aspectibus eam remoueret. Post cuius mortem, illa de peccatis suis dolens, iuxta ecclesiam Sancti Seuerini se reclusit, vbi ex nimia cōtritione, sæpè lachrymas sanguineas profudit: insuper & vinculis ferreis se ligari fecit, cum quibus cùm stetisset in oratione, omnia dirupta sunt. Timens verò eadē vincula Deo non esse accepta, secundò ligata est: quod cùm confessa fuisset Abbati Sancti Lamberti, dolentem consolans ait; Qui dixit Mariæ Magdalenæ Dimissa sunt tibi peccata tua, ipse vincula dirupit tua, sicque consolata est. *Luca 7.* APOLLONIVS: Si qua residua sunt de morte iustorum, vt explicentur oro. CAESARIVS: Quædam tibi adhuc de his referam, in quibus consoleris simul & terrearis.

CAPVT XXX.

ANte hoc quadriennium Gerbrandus Abbas Claricampi in Frisia, cum Abbate nostro de capitulo rediens generali, in via infirmari cœpit, ita vt cum maximo labore Foniacum perueniret: ibique diem clausit extremum. In ipsa die mortis eius, sanctimonialis quædam de Sion, quæ

domus est ordinis nostri pertinens ad Clarum campum, facta in mentis excessu, vidit animam eius ab angelis in cœlum deferri: expressit etiam domum & locum sepulturæ eius, necnon & habitum, in quo sepultus est. Vidit insuper successori eius Iuoni, duos dari baculos, scilicet virgas pastorales, ex quibus primam abiecit, alteram retinuit. Idem Iuo Prior fuerat in Clarocampo, de quo assumptus est in Abbatem Sancti Bernardi: deinde post breue tempus mortuo prædicto Gerbrando, qui fuerat grandæuus, & iustus, & disciplinatus, idem Iuo, Abbate meo præsente, nec non & me, factus est Abbas Claricampi: sicq; secundum quod de illo præostensum fuit, primum baculum abiecit, alterum adhuc retinens.

CAPVT XXXI.

IN monte Sanctæ VValburgis, sanctimonialis quædam fuit * Vdevvolt nomine, fœmina bona, & satis feruens in religione; hæc cum iam agonizaret, sicut audiui à sororibus, quæ præsentes erant, manum extendit contra ostium dicens; Ecce nuncius Dei foris stat expectans animam meam, sicque post modicum reddidit spiritum, ab eodem angelo deducenda in paradisum. Hoc etiam scias, quod sæpe à mortuis viui vocantur. Verba causa.

* al Vdelhilt.

CAPVT XXXII.

Viui à mortuis vocantur.

ANte paucos annos Heidenricus sacerdos, & cellerarius noster maior, in somnis apparens successori suo Conrado, tunicam propriam ei tradidit induendam; quàm cùm ille induisset, infirmitate præuentus, post dies paucos defunctus est.

CAPVT XXXIII.

NOndum annus elapsus est, quod Lambertus monachus noster, nocte dominica in choro, ebdom-

obdormiens, Richvvinum nostrum Cellerarium ante aliquot annos defunctum, chorum intrantem conspexit: & cum annueret ei manu, dicens; Frater Lamberte, veni simul ibimus, ad Rhenum. Ille sciens eum mortuum, renuit & ait; Credite mihi, non ibo vobiscum. A quo cùm repulsam pateretur, ad oppositum chorum se vertens, quendam senem monachum Conradum nomine, qui circa quinquaginta annos militauerat in ordine, simili signo, ac verbo vocauit: quem ille mox secutus est, caputio capiti imposito. Eadem die post cœnam, cùm Prior quosdam ex nobis vocasset, & idem Conradus præsens esset, ait ei, mę audiente, iam dictus Lambertus; Verè domine Conrade, vos citò moriemini: in hac enim cuculla vidi vos hac nocte Richvvinum sequentem, referens ei visionem per ordinem: cui ille respondit; Non curo, modò vellem esse mortuus. Sequēti die, si bene memini, infirmari cœpit, & post breue tempus defunctus, in eadem cuculla sepultus est.

CAPVT XXXIIII.

FOemina quædam religiosa de Armenia, cum filio & filia veniens Coloniam, in ecclesia maiori ieiunijs, & orationibus Deo seruiebant: vocabatur autem filius Gregorius homo simplex & sacerdos; nomen autem sororis Maria. Anno autem præterito, matre defuncta, infra tricenarium etiam Gregorius ad extrema deductus est, cumque soror coram illo sedens lachrymaretur valdè, ille consolans eam ait; Noli flere, quia mater nostra vocat me. Et illa; Vbi est? Respondit; Ecce coram me stat, sicque anima illa sancta, carne soluta est: corpus verò eius, cum multo honore, inter canonicos eiusdem ecclesiæ sepultū est. APOLLONIVS: Valdè mihi videntur esse profecti, quorum animæ

carne

carne resolutæ, mox ascendunt ad requiem. CAESARIVS: Verum dicis, neque hoc te lateat, quod valdè parua sunt iudicio hominum, quę perfectos, maximè claustrales, ab introitu gloriæ quandoque retardant.

CAPVT XXXV.

Peccata minuta religiosos sæpè impedire, ne recta hinc in cælum euolent.

** al. Tinna.*

CONuersus quidam de * Cynna, quæ domus est ordinis nostri, cùm die quadã missus ab Abbate suo, nauigio transiret per fluuiũ Albim, qui fluit per Saxoniam, nauta ab eo naulum requisiuit; qui cùm diceret, nihil se ad manum habere de pecunia, respondit ille; Date mihi pro pignore cingulum, vel cultellum vestrum. Non possum, inquit, carere his, & adiecit; Ego promitto vobis cum ordine meo, quod dimidum denarium vobis remittam, & dimisit eum nauta. Recedens ab eo Conuersus, eò quod res modica videretur, promissum paruipendit, nihil remittens. Non multò post infirmatus, cùm omnibus qui aderant mortuus videretur, anima egressa, cùm ad requiem ascendere vellet, prædictum dimidium denarium, cuius in confessione nõ meminit, ante oculos habebat, qui adeò creuit, vt mundo maior videretur: cumque sursum nitenti semper obsisteret, neque aliud esse, quod impediret, ad angelorum petitionem permissa est redire ad corpus. Mirantibus cunctis, visionem retulit, & missus est ab Abbate nautæ integer denarius, sub omni celeritate; quem, vt ille recepit, eadem hora secundum considerationem Conuersus expirauit. Hęc mihi narrauit Abbas Liuoniæ, asserens sibi recitata à prędicto Abbate. Væ de religiosi, quanto secularibus maius præmium sperant, tanto esse debent soliciti, ne morientes aliquid pulueris secum trahant.

CAPVT

CAPVT XXXVI.

ANte annos paucos in regno Frãcorum, quadam domo ordinis Cisterciensis, monachus quidam bonæ vitæ laborabat in acutis: qui dum duplici calore torqueretur, infirmitatis scilicet & aëris, rogauit infirmarium, quatenus sibi liceret cucullam exuere, & induere scapulare: quod ille concessit, compassus infirmo. Qui cùm abiret, reuersus, infirmum repperit expirasse: non modicum ex hoc turbatus, domum clausit, scapulare extraxit, reinduit ei cucullam, sicque in matta illum ponens, tabulam pulsauit. Deportatus in oratoriũ, proxima nocte, cùm monachi secundum consuetudinem circa corpus Psalmos legerent, ille in feretro se erigens, & circumspiciens, monachos aduocauit: qui cùm territi fugerent omnes in dormitorium, excepto Suppriore, qui constantior erat, ait illi; Nolite timere, & ego sum ille frater vester, qui mortuus fui, & reuixi, vocate mihi Abbatem. Interim signantibus monachis, qui fugerant, quia surrexisset mortuus, factus est in dormitorio magnus motus, atque concursus. Accedente Abbate ad feretrum, ait ille; Domine cõfiteor vobis, quod sic, atque sic mortuus sum; ductus verò ab angelis ad paradisum, cùm putarem me liberè posse intrare, accessit ad ostium Sãctus Benedictus, & ait; Quis enim es tu? Respondente me; Ego sum monachus ordinis Cisterciensis: subiecit sanctus; Nequaquã, si monachus es, vbi est habitus tuus? Iste locus est quietis, & tu vis intrare cum habitu laboris? Qui cùm circumgyrassem muros eiusdem felicissimæ mansionis, & per fenestras seniores quosdam magnæ reuerentiæ illic conspexissem, vni illorũ, qui cæteris benignior videbatur, vt pro me intercederet, supplicaui; cuius interuentu, permissus sum

ad

ad corpus redire, vt sic habitu à te recepto, merear ad prædictam beatitudinem introire. Quo audito Abbas cucullam, in qua iacebat, ei extraxit, cucullam, quam in infirmitate exuerat, ei reinduens: sicque accepta benedictione, rursum expirauit. Vocatur autem domus, in qua contigerunt, * Szere: Abbas de Relashusen, per nos transiens, nobis retulit hoc miraculum, dicens se audiuisse à Priore & conuentu iam dictæ domus.

* al. Szete.

CAPVT XXXVII.

SImile ex parte contigit hoc anno apud Strasburg. Cùm quidam ciuis ibi defunctus fuisset, & in feretro positus, anima ad corpus reuersa est; & cùm clamaret, Quomodo veni huc? quomodo veni huc? Vocata est vxor eius: ad quam ille, Dei misericordia reductus sum, & hoc tibi dico, nisi omnia quæ habemus relinquamus, non poterimus saluari. Sicque omnibus, prout poterat, salubriter dispositis, infra triduum mortuus est: fuerat eorum substantia de malo acquisita. APOLLONIVS: Quid est quod maximè morientibus possit subuenire? CAESARIVS: Confessio pura, atque contritio. Ecce exemplum.

CAPVT XXXVIII.

MAgister Thomas theologus, cùm in præsenti expeditione in castro peregrinorum in camera quadam lecto decumbens esset moriturus, vidit diabolum in angulo stantem: quem cùm cognouisset, voce Martini allocutus est eum dicens; Quid hic astas cruenta bestia? Dic mihi, quid est quod maximè vobis noceat? Cumque ille nihil responderet, scholasticus subiunxit; Adiuro te per Deum viuum, qui iudicaturus est viuos & mortuos, & seculum per ignem, vt dicas mihi huius in-

Sulpit. in epistola ad Bassulam.

ius interrogationis veritatem. Ad quod dæmon respondit; Nihil est in ecclesia, quod tantum nobis noceat, quod sic virtutes nostras eneruet, quàm frequens confessio: quando enim homo in peccatis est, peccatis dico mortalibus, omnia eius membra ligata sunt, & non potest se mouere: cùm verò peccata eadem confitetur, statim liber est, & mobilis ad omne bonum. Quo audito doctor ille bonus, & crucis Christi fidelis prædicator, lætus expirauit. APOLLONIVS: De confessione non dubito quin valde sit bona, secundum quod tertiæ distinctionis plurima probant exempla. CAESARIVS: De morte iustorum hæc dicta sufficiant, de quibus etiam in superioribus multa exempla redundant, quæ recapitulare supersedeo, quia ad mortes malorum festino. Quàm miserè, quàm horribiliter moriantur vsurarij, auari, pecuniosi, dolosi, superbi, prædones, homicidæ, contentiosi, luxuriosi, vicijsque similibus subiecti, quæ Apostolus appellat opera carnis, quibusdam tibi pandam exemplis. *Gal. 5*

CAPVT XXXIX.

De morte malorum, & primò vsurariorum.

IN ciuitate Metensi, sicut mihi narrauit Abbas quidam ordinis nostri, vsurarius quidā defunctus est, auarus nimis: qui cùm moriturus esset, supplicauit vxori suæ, vt crumenam denarijs refertam iuxta se poneret in sepulchrum. Quod cùm illa fecisset, quanto secretius potuisset, tamen latere non potuit. Accedentes aliqui, sepulchrum latenter aperuerunt, & ecce duos ibi conspicantur bufones, vnum ex ore crumenæ, alterum in pectore: ille denarios ore de crumena extrahebat, ille suscipiens extractos, cordi eius immittebat, ac si diceret; Nos pecunia satiabimus cor tuū insatiabile. Quib⁹ visis, illi timore perculsi, terrā reijciētes fugerūt. Quid putas animā huius pati in inferno, à ver-

vermibus immortalibus, si tam horrenda in eius corpore demonstrata sunt in sepulchro? Non minùs horrendum est quod sequitur.

CAPVT XL.

IN villa Frechene, quæ ad vnum miliare distat à Colonia, matrona quædam moriabatur Iutta nomine, moribus quidem satis composita, sed vsuraria: de quo vitio cum sæpiùs argueretur à Suppriore nostro Gerlaco, qui tunc temporis ecclesiam iam dictæ villæ regebat, emendationē quidem promisit, sed non seruauit. Tandem in peccatis suis mortua est: & propter tumorem corporis, ne foeteret, posita est super terram. Et ecce, diabolus manus eius & brachia mouit, ad instar numerantis pecuniam: missum est pro Gerlaco, vt diabolum à vexatione corporis exorcismis cohiberet: quod cùm fecisset, corpus quieuit; & cùm adiurare cessaret, illud non cessauit, nunc crura, nunc manus mouendo. Tunc tollens aristas, aquæ benedictæ intinxit, & ori eius immisit, quas illa auidissimè masticare cœpit: tandem tollens stolam, cum exorcismo collo eius circumligauit, sicque dæmones ab eius corpore compescuit. Erat ibi tempore eodem rusticùs quidam, qui dicebat sacerdoti; Sciatis domine, quod diabolus in hac nocte stupenda operabitur in hoc corpore. Referam enim vobis simile, quod temporibus contigit pueritiæ meæ.

CAPVT XLI.

FVerat in Bacheim villa proxima, famosa quædam vsuraria: hæc cùm moritura esset, campū totum coruis, ac cornicibus vidit repletum, & clamauit fortiter; Ecce modò appropinquant foris ad me. Et adiecit; ô wi, ô wi, modò sunt in tecto, mo-

cto, modò in domo, modò pectus meum laniant, modò animam meam extrahunt; sicque cum vlulatu efflauit spiritum, à dæmonibus ad inferos deducendum: qui eadem nocte corpus de feretro, multis, qui aderant, videntibus tollentes, vsque ad tectum leuauerunt, & cum trabi impingerent, iuxta limen ostij illud cadere sinentes, confregerunt. Extincta sunt luminaria, fugerunt homines, manè in iam dicto loco corpus reperientes, quod bestiali sepulturæ tradiderunt.

CAPVT XLII.

IN diœcesi Coloniensi ante paucos annos, miles quidam defunctus est, nomine Theodericus, vsurarius admodum nominatus: hic tandem infirmatus, materia ascendente in cerebrum, factus est phreneticus: qui cum quotidie dentes & os moueret, dixerunt ei ministri sui; Quid comeditis domine? Respondit ille; Denarios ego mastico. Visum ei fuerat quod denarios ori eius dæmones infunderent; Non possum, inquit, sustinere dæmones istos, portate me ad monasterium Rode, boni illic homines sunt, fortè auxilio illorum ab his diabolis liberabor. Quò cùm delatus fuisset, clamauit; Reportate me; plures enim hic dæmones video, quàm in domo mea: erat enim de villa VVurme. Sic miser relatus, & à dæmonibus agitatus, expirauit, quàm execrabile vitium sit vsura, in suis tormentis multis ostendens. Quidam dixerunt, se in ore, & in gutture eius denarios vidisse. APOLLONIVS: Bene Apostolus auaritiam idolorum appellat seruitutem, cui sic dæmones famulantur. CAESARIVS: Auaritia heu, non solum in secularibus, sed etiam in personis ecclesiasticis regnat, eisque famulatur. Coloss. 3.

CAPVT XLIII.

De Auaris. LVtharius Præpositus Bonnensis, clericum habebat nimis auarum, Monasteriensis ecclesiæ canonicum: & quia ex eius consilio idem Præpositus pendebat, multam pecuniã VValterus congregauerat: qui cùm moreretur, nec vnum quidem denarium pro anima sua legauit. In ipsa hora mortis eius, Godefridus ecclesiæ Sancti Andreæ in Colonia canonicus, coram domino suo Adolpho, tunc maioris ecclesiæ Decano, & postea Archiepiscopo, in porta clericorum dormiuit, cui talis visio ostensa est. Visum est, quod prædictus VValterus pecuniam de magno cumulo in tabula numeraret, & quod dæmon ex altera parte in æthiopis effigie residens, illius computationem diligentissimè consideraret: in ipsa computatione, VValterus frequenter ex ipsa pecunia aliquid furtiuè vesti propriæ submisit, qua numerata, dæmon in hæc verba prorupit; Computat argentum VValterus subtrahit illud. Deinde manibus complosis, cũ multo cachinno, subiecit; Plus quàm ducentas subtraxit VValtero marcas (sic enim ex quadam superbia vocari solebat) Excitans dominum suum Godefridus, quid viderit recitauit. Et compertum est, quod eadem hora expirauit. Præpositus verò, omnẽ illius pecuniam tulit, asserens illam suam fuisse.

CAPVT XLIIII.

GOdefridus verò non minus miserè defunctus est: erat siquidem auarus valdè, & magnam in curia pecuniam collegerat. Die quadam tempore Philippi Regis Romani, magnum in domo sua debitoribus domini sui fecerat conuiuium, ex pecunijs eiusdem Philippi, quas Adolpho pro coronatione dederat, illis accommodata resti-

restituere proponens: ante enim quàm de eodem conuiuio gustasset, apoplexia tactus obmutuit, & sine confessione, atque sacra communione, spiritum exhalauit. Post cuius mortem, cuidam sacerdoti talis de eo visio ostensa est: Vidit eum Coloniæ ante monetam incudi impositum, quem Iacobus Iudæus, imò Iudæorum episcopus, cui fuerat familiaris, malleo extẽdit vsque ad denarij tenuitatem. Et bene concordabat pœna culpæ; fuerat enim magister monetæ, & monetariorum socius, & quia multam ibi congregauerat pecuniam, luere ibidem visus est auaritiæ pœnam. Quæ de morte Hermanni, secundi Decani in Colonia, percepi non tacebo.

CAPVT XLV.

ERat idem Hermannus homo multum auarus, & amator pecuniæ: accidit ante hoc bienniũ, vt canonicus quidam Bonnensis, VVynricus nomine, cognomento Stempel moreretur: qui statim post mortem Ervvino maioris in Colonia ecclesiæ canonico, in somnis apparens ait; Rogo te, vt ad diem meum venias, ante capellam Sancti Nicolai. Quod cùm Ervvinus renueret, sciens eum mortuum, subiecit ille; Peto vt hoc ipsum dicas secundo Decano, quia dies erit octauo die. Ille euigilans, & de visione satis admirans, quid viderit, vel quid VVinricus mandauerit, manê Decano recitauit. Qui statim visum intelligens, respondit; Ego satis timeo, quod diem eius cito obseruare debeam, quia homo senex sum, & debilis. Statim eadem die peius cœpit habere, ita vt prædicto die moreretur. Quod vbi comperit Ervvinus, timens quia & ipse moriturus esset, cœpit se per confessionem, atque sacram communio-

munionem ad mortem præparare. Ad quem maior Præpositus; Cras in conuentu dicite ei missam solennem, & sepelite, sicque satisfecistis petitioni eius. Quod ita factum est, atq; iuxta capellam prædicti confessoris ab eo sepultus. Adhuc idem Erwinus viuit, à cuius ore audiui, quæ dicta sunt. Inter auaros pœnas soluent etiam aduocati, qui modò solaria pinguia recipiunt, & causas subuertunt.

CAPVT XLVI.

De Aduocatis malis. NArrauit mihi ante paucos menses aliquis sacerdos de Saxonia, dicens; Nuper in terra nostra quidam decretista nominatus mortuus est; qui cùm hiaret, lingua in ore defuncti non est inuenta. Et meritò linguam perdidit moriens, qui illam sæpe vendiderat viuens. APOLLONIVS: Simile dixisse te recolo de Henrico Ratione in distinct. 6. capitu. 28. CAESARIVS: Recordor nunc cuiusdam verbi, de huiusmodi aduocatis ironicè dicti. Eodem tempore, quo iam dictus Henricus obijt, mortuus est & magister * Falco Treuerensis, mortui sunt & plures nobiles terræ; Rectè, inquit quidam canonicus, faciunt nobiles isti, quod morientes secum ducūt aduocatos istos, erunt enim eis necessarij. APOLLONIVS: Non ibi valebit Saxo neque Ratio, quia sine lingua, siue clauso ore, verba minimè formātur. CAESARIVS: In illo diuino examine, vbi aperti erunt libri, & Ierusalem scrutabitur in lucernis, nullus aduocatorum neque pro se, neque pro alijs, assignare poterit aliqua falsa loca ex legibus, siue decretis. Et hæc dicta sint de auaris. De dolosis vero, cui coniuncta est auaritia, nunc aliqua subiungam exempla.

* al. Folco.

Sopho. 1.

CAP.

CAPVT XLVII.

IN diœcesi Coloniensi, villa Bude, rusticus quidam fuit Henricus nomine: hic cùm morti proximus esset, lapidem grandem & ignitum supra se in aëre pendere conspexit. Ex cuius ardore cùm æger nimis æstuaret, voce clamauit horribili; En lapis capiti meo imminens totum me incendit. Vocatus est sacerdos, confitetur, sed nihil profuit illi; Recogita, inquit, si aliquem lapide isto defraudaueris. Ad quod verbum ille in se reuersus, ait; Recordor me eundem, vt agros meos ampliarem, in alienos terminos transtulisse. Respondente sacerdote; Hæc est causa: ille culpam confitetur, satisfactionem pollicetur, sicque à terribili illa visione liberatur. *De Dolosis.*

CAPVT XLVIII.

SImile contigit in villa cui * Recheym vocabulum est. Cùm rusticus quidam ibidem moriturus esset, diabolus assistens, palum igneum ori eius immittere minabatur: ille culpam non ignorans, quocunque se vertebat, semper diabolum cum palo præsentem habebat. Palum siquidem eiusdem quantitatis & formæ, de agro suo, in agrum cuiusdam honesti militis eiusdem villæ, Godefridi nomine, transtulerat, sibi addendo, quod illi subtraxerat. Ad quem, cogente iam dicta necessitate, suos misit, ablata restituere promisit, per quos vt reo ignosceret, supplicauit. Quibus respondit miles; Non ignoscam, sinite filium mulieris bene torqueri. Iterum terretur vt prius, iterum nuncios mittit, sed veniam non cõsequitur. Tertiò eis cum lachrymis venientibus, & dicentibus; Rogamus vos domine intuitu Dei, vt vestra recipiatis, & mi- ** al. Recheim.*

ſero culpam remittatis, quia mori non poteſt neque viuere licet. Reſpondit: Modò bene vindicatus ſum,modo remittã. Ab illa hora, terror omnis diabolicus ceſſauit. Ex his exemplis ſatis colligitur quod ſecundum qualitatem culpæ, etiam Deus formet qualitatem pœnæ. Audi nunc, quod te,tibiq́ue ſimiles conſoletur, de diuitibus atque ſuperbis.

CAPVT XLIX.

De diuitibus atque ſuperbis.

FVit in regno Francorum clericus quidam, nobilis & diues, quæ duo ſæpè hominem extollunt, multisq́ue vitijs ſubijciunt: qui cùm mortuus fuiſſet,& in feretro poſitus, multitudine populi circumſidente,tam ex clericis,quàm ex laicis,ipſe ſe erexit,cunctis audientibus, in hæc verba prorumpens;Iuſtus iudex iudicauit, iudicatum condemnauit, condemnatum tradidit in manus impiorum.quibus dictis, ſe reclinans iterum, non obdormiuit, ſed de requie tranſiuit ad laborem, de delicijs ad miſeriam.

CAPVT L.

IN eodem regno alius quidam clericus fuit, & ipſe vitioſus valdè, ſicut & ſuperior:qui cùm admonitus fuiſſet ab amicis de confeſſione, eſſetq́ue ei allatum corpus Domini à ſacerdote,accipere noluit,vertensq́ue ſe ad parietem, ſic ait; Tuba canit apud inferos,eamus hinc: ſicq́ue expirãs, tubam ſecutus eſt infernalem.APOLLONIVS: Si ſic Deus execratur diuitias atque ſuperbiam,puto quòd valdè puniat blaſphemiam.CAESARIVS: Valdè Deus punit quandoque illud vitium,etiam in infidelibus, ſicut nuper didici ex relatione cuiuſdam monachi Vlarienſis, qui circa hæreticos Albienſes, cum domino Conrado Cardinali ſatis laborauit.

CAPVT LI.

COmes Fulkensis hæreticus, & hæreticorum coadiutor, cum vltimum castrum suum rehaberet, in tantam erupit blasphemiam, vt diceret; Velit nolit Deus, velit nolit ecclesia Romana, & omnes sancti, ego terram meam rehabebo: moxque de equo, cui insidebat, ruens, horribiliter torquebatur, & cùm à militibus esset eleuatus, denuo ruit, pœnam soluens blasphemiæ. Reductus verò in domum suum, primùm torqueri cœpit in pedibus, deinde in cruribus, postea in pectore, & cùm ei relictum fuisset officium linguæ, si fortè pœnitere vellet, ipsamque confessionem prorsus contemneret, circa quatuor menses, à die qua percussus est, impœnitens expirauit. Hæc de diuitijs, superbia, atque blasphemia dicta sint. Quanta verò pœna prædonibus præparata sit, finis vnius ostendat. *De blasphemia.*

CAPVT LII.

CIrca illud tempus, quo Philippus rex inimicabatur Coloniensibus propter Ottonem, satelles quidam Ioannes nomine, cognomento Danus, prouinciam deprædatus est. Hic cùm post multa mala moriturus esset, diabolus morienti nimis importunus fuit: in cuius aspectu pallens ac tremens, ad circumstantes clamabat; Date mihi gladium, vt repellam à me hunc, qui infestat me virum nigerrimum. Dicentibus eis; Neminem hic videmus, inuoca Deum, miser ille desperatus, respondit, Quid mihi posset prodesse, si modò illum inuocarem? Multum, inquiunt. Tunc ille; Deus, si potes, adiuua me, sicque expirauit. Et satis timeo quod modicum ei profuerit tam infirma, & tam extorta inuocatio. *De Prædonibus.*

CAPVT LIII.

EOdem tempore, seruus quidam, aliquando cursor Ottonis Archidiaconi Leodiensis, officium suum deserens, multitudini prædonum, quæ Rutta vulgò dicitur, se associauit: inter quos episcopum se nominans, & episcopum per infulam repræsentans, socijs facere consueuerat peccatorum absolutionem. Die quadam, duobus ex eis videntibus, duos canes dominus ei immisit, à quibus laceratus & extinctus, pœnam soluit deprædationis, atque irrisionis diuinorum sacramẽtorum. Quia prædam homicidia frequenter sequuntur, aliqua tibi proferam exempla de morte miserabili homicidarum.

CAPVT LIIII.

De homicidis.

VIX duo anni elapsi sunt, quod ciuis quidam Monasteriensis defunctus est. Hic cùm domum, & pecunias multas filio suo vnico dimisisset, ille luxuriosè viuendo cum meretricibus, & in tabernis, omnia sua mobilia consumpsit: domum verò sororio suo vendens, & abiens, pretium illius in breui dilapidauit. Necessitate compellente, ad eundem suum sororium rediens, ab eo, tum propter vxorem, tum propter venditam possessionem, detentus est. Quem cùm primùm honestè satis, ac deinde negligentius tractaret, ille ex indignatione eum deserens, domum venditam repetiuit, se circumuentum conquerens. A quo, cùm nihil per iustitiam, siue per minas, obtinere posset, bipenni illum in medio foro occidit. Mox in Ecclesiam sancti Pauli fugiens, clericis cantantibus clamare cœpit; Vos domini, defendite libertatem vestram; quod & fecerunt. Venientes ad eum viri honesti, in fide sua eũ educere voluerunt,

luerunt,volentes inter ipsum & occisum,seu occisi amicos, componere, miserti illius. Quod cùm primùm acceptasset, mox habito secum consilio respondit; Non egrediar, nisi absoluti sitis à pollicito iuramento. Quem post paululum, vnus ex sodalibus vocans ait; Exi Bernarde, exi, vinum optimum in tali venditur taberna: quos secutus, post modicum proditus est,& captus. Requisitus cur exisset de Ecclesia respondit; Ita mihi ardere videbatur pauimentum sub pedibus meis, vt sustinere non possem. Posito eo in rota,cùm manè scholares ad eum venissent,& dicerent; Bernarde, viuis adhuc? fuerat enim literatus. Respondit; Adhuc viuo, moxq; subiecit; in nocte transacta campum istum plenum vidi dæmonibus. Nullum tamen signum, vel verbum pœnitudinis ab eo audire, vel videre potuerunt.

CAPVT LV.

DVM tempore quodam tres latrones iuxta Coloniam rotali pœna plexi fuissent, ego altera die cũ cæteris scholaribus accurrens, quæ ab vno illorum, qui adhuc viuebat, dicebantur audiui. Requisitus, qua hora mortui fuissẽt socij sui, respondit; Hac nocte, quando mortuus est iste, qui iuxta me sedet, totus campus coruis fuerat replet⁹. quos dęmones intelleximus in specie coruorum animam egressam expectantium. Et cùm hæc miser ille vidisset, nec vna quidem vice nobis audientibus DEVM inuocauit, nihil habens contritionis. Ex quo colligitur quod hi, qui malè viuunt, sæpissimè malè finiunt, indigni misericordia tam in præsenti, quàm in futuro. Quàm crudele peccatum sit sanguinem fundere, & dissensiones fouere, præsens est exemplum.

CAPVT LVI.

Discordias fouentes.

IN episcopatu Coloniensi, duę generationes rusticorum inimicitias mortales exercebant: Habebant autem duo capita, duos videlicet rusticos magnanimos ac superbos, qui semper noua bella suscitabant, suscitata fouebant, nullam fieri pacem permittentes. Diuino igitur nutu factum est, vt ambo vno die morerentur; & quia de vna erant paræcia nomine Nueenkirchen, quia sic Domino placuit, qui per illos dissensionis malũ ostẽdere voluit, in vna fossa corpora eorum sunt posita. Mira res, & inaudita, cunctis qui aderant vidẽtibus, corpora eadem dorsa verterunt ad inuicem, capitibus, calcibus, ipsisque dorsis tam impetuosè collidentibus, vt caballos indomitos putares. Mox vnum extrahentes, remotius in alio sepulchro tumulauerunt, & facta est rixa eorundem mortuorum, causa pacis & concordię viuorum. APOLLONIVS: Puto animas eorum, magnam habuisse in inferno rixam. CAESARIVS: De hoc quæstio nulla est. APOLLONIVS: Si Deus sic discordias, rixas, & iras punit in secularibus, puto quod eadem vitia plurimũ abhorreat in personis claustralibus. CAESARIVS: Hoc vrio tibi ostendam exemplo.

CAPVT LVII.

NON est diu, quod in quadam domo ordinis nostri, ædificium quoddam ad vsus monachorum factum est: quod quidam Conuersorum videns, & inuidens, diabolo cor eius inflammante, aliquos ad deiectionem eiusdem operis incitauit. Qui cùm venissent cum instrumentis suis ante refectorium monachorum, auctor tantę conspirationis corruit, & expirauit. Quo viso, cæteri valdę timentes, cum multa festinatione, & humilitate,

litate, venerunt ad pedes Abbatis, peccatum suum confitentes, à quo pœnitentiam susceperunt; corpus verò conspiratoris, in campo sepultum est. Postea ad petitionem Conuersorum, sicut nobis retulit Abbas noster, qui audiuit, prędictus Abbas petiuit veniam in capitulo generali, vt liceret ei corpus proiectum ponere in cœmiterio; sed non recordor, vtrum fuerit ei concessum vel negatum. Referam tibi nunc aliqua exempla de vitio luxuriæ, quæ luxuriosos satis queant terrere.

CAPVT LVIII.

De luxuriosis.

APud Traiectum inferius ante annos paucos, sicut mihi retulit eius concanonicus, clericus quidam defunctus est, qui sanctimonialem velatam corruperat. Vt autem Christus ostenderet, quàm grauis sit culpa, ipsius sponsam violare, tale signũ in defuncti genitalibus posuit, quod cunctis, qui videre, vel audire poterant, esset terrori. Nolo autem illud exprimere, parcens verecundiæ fœminarum, quæ fortè lecturæ sunt quæ conferimus.

CAPVT LIX.

IN villa quædam diœcesis Coloniensis, quæ *Lucheym dicitur, puella quædam, cuiusdam honestæ matronæ ancilla, ante aliquos annos defuncta est; satis enim erat luxuriosa, satis vaga, & valdè secularis. Nocte quadam in somnis ante Christi tribunal rapta est, in cuius circuitu vidit angelos & Apostolos, martyres, & reliquorũ ordinum sanctos infinitos. Animabus in medium deductis, illæ ad gloriam, istæ ad supplicia iudicabãtur; cumque hæc ancilla videret & tremeret, accusante conscientia, manus suppliciter ad iudicem tetendit: cuius ille misertus, ait; Quid me oras? da

*al. Luxenheim.

mihi

mihi minimum digitum tuũ, & ego dabo tibi manus meas, ac si diceret; Da mihi modicam fidem, quod te de tuis vitijs emendes, & ego tibi dabo gratiam meam, sicque euigilauit. Quæ cùm visum retulisset cuidã religiosæ matronæ, nomine Aleydi, quæ adhuc superest de villa Gynzennich, respondit illa; Misera, emenda vitam tuam, satis commonita es. Illa primum quidem timuit, sed timor idẽ citius cessauit: cumque vt prius vitijs pristinis subiaceret, admonitioni flagella adduntur. Nam cùm post acerrimas infirmitates expirasset, & nudata super aream, tecta tantum linteamine posita fuisset, duo canes ante domum in curiã se momorderunt; superuenit tertius, & quartus, deinde omnes canes villæ, qui se inuicem mordendo, domum intrantes, linteamen superpositum abstrahentes, dẽtibus suis comminuerunt: qui vix à rusticis fustibus expulsi sunt. Cadauere verò sepulto, canes fugati redeuntes, super eius tumulum interrupta bella renouauerunt: timeo enim quod anima modicũ habuerit pacis, sicut interpretati sunt. Et quia huiusmodi mulieres sæpe magicis insistunt artibus, vt vehementius possint amari, cõtra idem vitium satis horrendum tibi proferam exemplum.

*al. Gurzennich.

CAPVT LX.

IN * Hallo villa diœcesis Traiectensis, fœmina quædam misera, die quadam pedes suos pelui imponens, & extra illam retrorsum saltans, sic ait; Hic salto de potestate Dei, in potestatem diaboli: quam diabolus mox rapiens, & in aẽra sustollẽs, multis qui aderant in villa, siue extra villam, videntibus, vltra altitudines nemorum transtulit, ita vt vsque in hodiernnm diem nusquam compareret. Hæc mihi de malè viuentibus & malè morientibus comperta sunt. De his verò qui bene videbantur

*al. Hasso.

bantur vixisse, nec tamen bene consummati sunt, vnum tibi referã exemplum, quod nuper audiui.

CAPVT LXI.

HOC anno, cùm Abbas noster iret ad capitulum generale, iuxta Vitriacum à quodam hospitalario, tam ipse, quàm Abbas de Stymenu, charitatiuè satis suscepti sunt. Comedentibus eis, idem hospitalarius (erat enim hospitalis magister) sedebat ad latus Henrici cellerarij nostri, qui post prandium dicebat iam dicto Abbati; Est vobis notus homo iste? Etiam, inquit, homo bonus est, & religiosus. Respondit Henricus; Credite mihi, in malo statu est, iam in mensa visum habuit infernalem. Manè verò cellerario dicẽte missam, Abbas, nescio quo instinctu, sicut ipse nobis referebat, nihil aliud per totam missam orabat, nisi hoc; Domine da mihi bonum finem. Eadem nocte, præfatus hospitalarius ad vicinum flumen solus vadens, vestes exuit, & de ripa in aquas saltauit: & cũ ibi mergi non posset, altius ascendit, locum profundiorem quærens. Vigiles de castro vidẽtes hoc, clamabant; Bone homo non est tempestiuum tali hora balneari: erat enim nox natiuitatis dominæ nostræ. Quid plura? Miserrimus de littore se præcipitans, limo profundi infixus est, atque submersus. Et territi sunt valdè audientes hæc, scientes hominem plus quam triginta annis pauperibus seruiuisse. Simile contigit cuidam Conuerso in ordine nostro, qui pro sanctissimo viro ab omnibus habebatur. APOLLONIVS: Satis factum fateor interrogationi meæ; sed adhuc vnũ est, quod nosse vellem. Quidam putant mortem esse personam; quibus concordat, quod mors in specie hominis cum falce, in picturis repræsẽtatur. CAESARIVS: Huic fabulæ consentiunt Iudæi, qui dicunt vnum esse ange-

De eo qui bene vixit, nec tamen bene cõsummauit.

angelum, à quo interficitur omne genus humanũ. Trahunt autem autoritatem ab eo loco, vbi per angelum percussa sunt omnia primogenita AEgypti. Quid autem sit mors, satis dictum est in capitulo primo huius distinctionis: referam tibi tamen aliqua occasione tuæ interrogationis, vnde satis mireris.

Exod. 12.

CAPVT LXII.

Mors apparet.

SIcut veraciter audiui, matrona quædam nobilis in episcopatu Coloniensi, ante annos paucos infirmata est: quæ cùm in extremis agere videretur, multæque matronæ tam ex ordine nobilium, quàm ministerialium circumstarent, inũcta est. In vltima verò collecta, vocans ad se cognatam suam, cùm tamen vix loqui posset, ait; Ne timeas, non moriar modò, vidi enim mortem recedere à me, & inuadere clericum istum, digito eum demõstrans. Mirum in modum in ipsa hora fœmina desperata, cœpit meliorari, & clericus infirmari, adeò vt die octaua moreretur. APOLLONIVS: In qua forma vidit mortem? CAESARIVS: Nescio: si formam requiris, audi quod sequitur.

CAPVT LXIII.

IN Episcopatu Coloniensi villa cui vocabulũ est Stamheym, duo milites habitabant, ex quibus vnus Gũtherus, alter Hugo vocabatur. Nocte quadam, cùm iam dictus Guntherus esset in partibus transmarinis, ancilla pueros eius, antequam irent cubitum, ad requisita naturæ in curiã ducebat: quæ cùm staret iuxta illos, ecce species quædam mulieris in veste niuea, & facie pallida, contra ipsos vltra sepem respexit. Quæ cùm nihil loqueretur, & ancilla in aspectu eius horreret, monstrum idem, possessionem Hugonis, quæ proxima

xima erat adiens, vltra sepem illius prædicto modo respexit; deinde ad cœmiterium, de quo venerat, rediens. Post paucos verò dies, infans Guntheri maior infirmatus, ait; Septimo die moriar: post alios dies septem, morietur Dirina soror mea; deindè post hebdomadã, morietur soror mea minor, ꝙ ita factum est. Post mortẽ verò infantum, mater & ancilla, de qua supra dictum est, defunctæ sunt. Eodem tempore obijt Hugo miles, & filius eius. Horum testis fidelis est Gerlacus Supprior noster.

CAPVT LXIIII.

Simile contigit in Ecclesia Bonnensi. Tempore quodam, dictis vesperis, cùm scholares in ipso crepusculo ludos exercerent in claustro, viderunt de vno sepulchrorum, in quibus canonici solent sepeliri, speciem quandam humanæ formæ egredi, quæ super aliqua sepulchra deambulans, in quoddam sepulchrum se dimisit. Post breue tempus, mortuus est quidam canonicus, & in eodẽ tumulo, de quo fantasma illud egressum est, positus. Deinde, post paucos dies alter canonicus in eadẽ Ecclesia moritur, & in loco vbi ingresſũ fuerat sepelitur. Christianus Bonnensis, monachus noster, eidẽ visioni interfuit. Huiusmodi visionibus quandoq; futura præsignantur. APOLLONIVS: Secundum hæc quæ dicta sunt, Beati quos Dominus inuenerit vigilantes. CAESARIVS: Occasione huius verbi referam quod nuper audiui. *Luc. 12.*

CAPVT LXV.

DVM in Alna, domo ordinis nostri, diaconus legisset Euangelium de confessoribus, scilicet, Vigilate, quia nescitis qua hora dominus vester venturus sit, eisdẽ cõpletis, quidã monachus in choro cecidit, & expirauit. Et timuerunt omnes *Vigilate. Matth. 24.*

ves-

verborum Domini effectum considerantes. Vnde fratres, quia nescimus qua hora Dominus noster venturus sit, vigilemus fide, vigilemus & opere, vt cùm venerit, & per mortem pulsauerit, confestim, & læti aperiamus ei. Quod nobis præstare dignetur Dominus noster Iesus Christus, qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & seculum per ignem. Amen.

FINIS LIBRI vndecimi.

CAPITA LIBRI Duodecimi.

De

De

DE POENIS ET GLORIA MORTVORVM LIBRI DVODECIMI

CAPVT PRIMVM.

CAESARIVS:

SICVT hora vndecima diem ad occasum trahit, ita duodecima eundem concludit: bene autem in distinctione duodecima tractandum de præmijs mortuorum arbitror, quia die completo, laborantes in vinea remunerantur: vnicuique hominum dies suus est præsens vita, videat quomodo laboret in vinea, id est, in Ecclesia. Dies hæc quibusdam breuior, quibusdam longior, quibusdam clarior, quibusdam obscurior efficitur: dies hæc

De pœnis & gloria mortuorum in genere.

Matth. 25.

alijs est hyemalis, his scilicet qui in infirmitate sunt, & in angustijs; alijs æstiualis, eis videlicet qui in gloria viuunt & delicijs: alijs verò vernalis, qui in flore sunt iuuentutis; nonnullis autumnalis, id est, eis qui ætate matura pondere defluunt senectutis. Duo sunt loca æternaliter à Deo præparata, in quibus labor diurnus remuneratur, cœlum scilicet & infernus: in cœlo, merces est iustorum: in inferno, merces reproborũ. De illo iudex in fine bonis & iustis dicturus est; Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis præparatum est ab origene mundi: de isto verò; Ite maledicti in ignem ęternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Quanta sit merces iustorum, quàm ineffabilis quàm inenumerabilis, Isaias breui sermone comprehendit dicens; Oculus non vidit Deus absq; te, quæ præparasti diligentibus te. De pœnis inferni, quæ innumerabiles sunt, nouem specialius notantur, quæ sequenti versiculo comprehendũtur: Pix, nix, nox, vermis, flagra, vincula, pus, pudor, horror: Hæc tormenta nouem fine mòdoq; carent. Est adhuc tertius locus post hanc vitam, quibusdam electis ad purgandum deputàtus, & à re, Purgatoriũ vocitatus, hic temporalis est, durans vsque ad diẽ iudicij. Quanta verò sit futura gloria bonorum, siue pœna malorum, quibus etiam suffragijs iuuari possint hi, qui in pœnis sunt purgatorijs, & si non plenè, quod prorsus est impossibile, ex his tamen quæ sequuntur exemplis, maiora poteris perpendere. APOLLONIUS: Primùm mihi ostendas tormenta reproborum, nouissimè gloriam & gaudium iustorum, vt sic nostra collatio cum lętitia finiatur. CAESARIUS: Quanta sint tormenta tyrannorum, exactorum, vsurariorum, adulatorum, superborum, siue aliorum qui grauiter Deum offenderunt, nec pęnituerunt, secundũ quod à religiosis didici

Matth. 25.

Isaia 64.

didici personis, quibusdam tibi pandam exemplis.

CAPVT II.

Lodevvicus Lantgrauius maximus tyrannus fuit, de quo suprà dictum est in distinctione prima capitulo tricesimoquarto: hic cùm moriturus esset, præcepit amicis suis dicens; Mox vt mortuus fuero, cucullam ordinis Cysterciẽsis mihi induite, & ne hoc fiat me viuente diligentissimè cauete. Obedierunt illi, mortuus est, & cucullatus Quod vbi miles quidam vidit, commilitones ironicè allocutus est dicens; Verè non est similis domino meo in omni virtute, quando miles erat, non habuit parem in actibus militiæ; factus verò monachus, omnibus factus est forma disciplinæ, videte quàm diligenter custodit silentium suum, nec vnum quidem verbum loquitur. Anima verò eius cùm educta fuisset de corpore, principi dæmoniorum præsentata est, sicuti cuidam manifestissimè reuelatum est: sedẽte eodẽ tartarico super puteũ, & scyphum manu tenente, huiusmodi verbis Lãtgrauium salutauit; Bene veniat dilectus amicus noster, ostendite illi triclinia nostra, apothecas nostras, cellaria nostra, sicque eum huc reducite. Deducto misero ad loca pœnarum, in quibus nihil aliud erat, nisi planctus, fletus, & stridor dentium, & reducto, sic princeps principem affatur; Bibe amice de scypho meo: illo valdè reluctante, cùm nihil proficeret, imò coactus biberet, flamma sulfurea de oculis naribusq; eius erupit. Post hoc sic infit; Modò cõsiderabis puteum meum, cuius profunditas sine fundo est, amotoq; operimento, eum in illum misit, & remouit. Ecce iste est puteus, in quo eum clericus vidit, sicut prædictum est in distinctione prima capitulo tricesimoquarto.

Tyrãnorum pœna.

CAPVT III.

NON est diu, quod alter quidam princeps Alemanniæ mortuus est, post cuius obitum, cùm quidam sacerdos, cui multa bona fecerat, die noctuque lachrymis & gemitu Deo pro illius anima supplicaret, nescio quis sanctorum ei in oratione assistens, ait; Quare tantum laboras pro homine hoc dánato? Nihil enim illi prodest, imò magis obest, eò quod anima eius in profundū inferni dimersa sit. Respondente sacerdote: Domine, multa bona fecit mihi, multū enim illi teneor: Sanctus subiunxit; Cessa pro eo orare, quia anno integro, antequam sepeliretur, mortuus est, cuius corpus malignus spiritus loco animæ vegetabat. Fuerat idem princeps tyrannus maximus, vir magnanimus, modicum habens timoris Domini. APOLLONIVS: Non putaui corpus humanum sine anima posse comedere, bibere, vel dormire. CAESARIVS: Simile legitur in vita Sancti Patricij Hibernensis Episcopi, de quodam homine, qui aurigam eius occidit, in cuius corpore diabolus multis annis pro anima habitans, cùm ad nutum sancti exisset, corpus corruit, & in puluerem redactum est. Item simile audiui à monacho nostro Gerardo quondam Bonnensi scholastico.

CAPVT IIII.

CLericus quidam tam egregiam, & tam dulcē vocem habebat, vt audire illam deliciæ reputarentur. Die quadam religiosus vir quidam superueniens, & citharę illius dulcedinē aure percipiens, ait; Vox ista hominis non est, sed diaboli. Cunctis verò admirantibus, dæmonē adiurauit, & exiuit, cadauere mox corruente, ac fœtente: & intellexerunt oēs, idem corpus à dæmone diu fuisse

ludificatum. APOLLON. Non dubito, quin dæmones valde illorum animas torqueant, quorum corpora in præsenti sic ludificant. CAESARIVS: Verum dicis. Nunc reuertamur ad tormenta tyrannorum, quia hæc per occasionem dicta sunt.

CAPVT V.

IN villa Endenig, quæ in territorio Bonnensi est sita, miles quidam nobilis VValterus nomine habitans, erat tam domui nostræ, quam ordini, satis obsequiosus. Hic cùm tempore quodam grauiter infirmaretur, solusque iaceret, diabolus illi ad pedes lectuli visibiliter apparuit: erat autem, sicut ipse nobis retulit, facies eius ad instar simeæ disposita, cornua habens caprina: in cuius aspectu cùm terreretur, postea confortatus ait; Quis, vel quid es, vnde venis, vel quid quæris? Respondit monstrum; Diabolus sum, animam tuam tollere veni. Dicente milite: Recede leccator, certè animam meam non tolles, Christo me commendo. Subiunxit ille; VValtere, si mihi consenseris, homagiumque feceris, non solùm incolumitati te restituam, quinetiam super omnem tuam progeniem te ditabo. Respondit miles; Satis habeo, de diuitijs tuis fallacibus non curo: vnde ergo tibi thesauri? Infra terminos, inquit, curiæ tuæ, infiniti occultantur. Cum quo cùm miles iam loqui delectaretur ait; Dic mihi vbi est anima domini mei VVilhelmi comitis Iuliacensis nuper defuncti? Respondit diabolus; Nosti castra vicina VVolkenburg & Drachenfels? Noui inquit. Et ille; Per fidem meam tibi dico, si ferrea essent, tam castra, quàm eorum montana, & in illum locum mitterentur, vbi anima VVilhelmi est, antequam supercilium superius inferiori iungi posset, liquefierent. Quo dicto, mox cachinnando subiunxit; Ardor iste,

 balneum

balneum lacteum ei est, in futuro, quando corpus suum anima resumet, tunc primùm pœnam debitam recipiet. Requisitus de anima Henrici comitis Seynensis, respondit; Certè nos illam habemus; de pena tamen illius nihil expressit. Adiecit etiam interrogare illum de patre suo: ad quod respondit ille; Viginti annis & vno illum habuimus, sed monocula illa, & caluus ille, atque pediculosus, qui in solario iacet, nobis eum abstulerunt. monoculam vocauit vxorem eius, quæ pro anima eius iugiter lachrymando, oculum vnum perdiderat: caluum dixit filium eius Theodericum monachum nostrum, qui ad videndum germãum eodem tempore aduenerat. Interrogatus verò de prædicta matrona, respondit; Verè nunquam potestati nostræ addicta est, eò quod mulier bona esset ac sancta: Fratrem autem tuum Lambertum sic sellauimus, vt nostrum ius euadere non possit. Qui ante paucos annos defunctus est, vir auarus, & pecuniosus. Dicente iterum milite; Dic mihi, de quo loco venisti nunc ad me? Respondit dæmon; Ego, & socij mei eramus in exequijs cuiusdam Abbatissæ nigri ordinis, egressum animæ eius præstolantes. Tunc miles; Quot eratis ibi? Respondit dæmõ; Nosti nemus in Cottinforst? Optimè, inquit, noui. Et ille; Non sunt tot folia in arboribus, quot illic fuimus congregati. Non est tam grãdis sylua in prouincia nostra. Et quid, ait, obtinuistis ibi? Respondit; Heu nihil, fœmina fuit religiosa, sed & Michaël Archangelus superueniens cum fuste ferreo, sic nos cæcidit, & cædendo fugauit, vt dispergeremur, quemadmodum puluis qui à turbine impellitur. APOLLONIVS: Si tot dæmones congregati sunt in egressu vnius animæ, constat innumeros esse, quia per latitudinem mundi quotidie multi moriuntur. CAESARIVS: Licet mali-

gni

gni spiritus ita sint in vno loco, quod non sint in alio, attamen tam agilis sunt naturę, vt vno momẽto, diuersa transeant spatia terrarum. Vel dici potest; quod cum fortiori numero insistant iustis morientibus, quàm malis, de quibus certi sunt. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CAESARIVS: Requisitus etiam si esset in obitu domini Geuardi Abbatis nostri, tunc recenter mortui; Respondit; Non est tantum arenæ in littore maris, quot ibi fuimus; sed modicum ibi obtinuimus, quia pediculosi illi, more porcorum in humo iacendo grunnientes, non sinebant propius nos accedere: habent prætera domum quandam susurrij (capitulum notās) in qua omnia nobis, quæ delinquunt, subtrahuntur. Et dixit miles; Quomodo stultissime ausus fuisti ad obitum viri tam iusti venire? Ausus, inquit; Ego præsens fui, vbi Dei Filius expirauit, sedens super brachium crucis. Hoc verbum à dæmone prolatum, & à laico recitatum, maximè mihi fidem fecit dictorum, eò quod in glosa legatur super Thobiam. Dicente VValtero: Quæ fuit portio vestra in Christi morte? Respondit; Nulla, malo nostro illic venimus, quia virtute morientis turbati, & agitati, detrusi sumus in infernum. Multa alia cum dæmone, quotiens solus erat, conferebat, quæ postquã conualuit multis recitauit. Vis nunc audire, qualis prædicti comitis finis fuerit & pœna? APOLLONIVS: Etiam. CAESARIVS: Infirmatus verò in castro suo Niedecke, pro quadam contumelia sibi illata venit Coloniam: qui cùm rediret, in via defectum cordis incurrit, & ait; Och nunquam de cætero videbo Coloniam. Cui in terram deposito, cum medicus diceret, mortẽ esse in ianuis, subiecit; Consulo tibi, vt vxorem tuam recipias. Respondente illo; Non faciam. Supplicauit ei pro quodam milite, quem diu incarcerauerat; Nequa-

Glosa ord. in cap. 6. Tobiæ.

VVilhelmus verò, non dissimilia operabatur his, etsi non pari potestate, non tamen impari voluntate: sicut audiui, ita deditus erat luxuriæ, & incestui, vt vix aliquem haberet ministerialium, cuius vxorem, aut filiam non attentaret violare, nullam habens differentiam inter matrem & filiam, inter legitimam & absolutam. Quantæ fuerit circa subiectos, siue prouinciales crudelitatis, omnis nouit episcopatus Coloniensis. Maxentius vxorem propriam occidit, iste inclusit: ille persecutus est ecclesiam multos per fidè occidendo; iste tempore schismatis imperij Romani persecutus est sedi Apostolicæ obedientes, sacerdotes de suis sedibus eijciendo, quosdam mutilando, & bona ecclesiarum diripiendo. Hæc acta sunt in temporibus Innocentij Papæ. Anno præterito canonicus quidam Aquensis retulit mihi de eodem VVilhelmo visionem satis terribilem; Post mortem, inquit, suam cuidam inclusæ, cui benefecerat, visibiliter apparens, vultu lurido, ac macilento ait; Ego sum miser VVilhelmus quandoque comes Iuliacensis. quem dum illa interrogasset de statu suo, respondit; Totus ardeo: & cùm leuasset vestem vilissimam, qua indutus videbatur, mox flamma erupit, sicque cum eiulatu disparuit. Huic adhuc viuenti Deus, qui misericors est, vt eum à peccatis reuocaret, aliquid gloriæ suæ ostendit. In die quadam natalis sui, in canone prioris missæ, voces suauissimas, cum melodia dulcissima, quasi in cœlo eum audire permisit: qui mox interrogans dominum Engilbertum, tunc maioris ecclesiæ in Colonia Præpositum, nunc Archiepiscopum, si voces easdem audiret, & ille se audiuisse negaret, amplius mirabatur. In canone verò secundæ missæ, nec non & tertiæ, easdem voces, quæ diuersæ

erant

erant ætatis,audiuit. Cùm hæc recitata fuissent domino Hermanno Abbati loci Sanctæ Mariæ, comitem adijt, ex ore eius, quæ dicta sunt, audiens: inuocauitque idem comes testem Deum, nihil se mentiri, hæc addens cum iuramento; Quia si adhuc semel mihi talia concederentur audire, omnibus meis paratus essem abrenunciare. Modicum tamen cœlestis hæc consolatio illi profuit, peccatis eius maximis impedientibus. Puteus in quem missus est comes iste, ad memoriam mihi reuocat pœnam cuiusdam mali sacerdotis.

CAPVT VI.

Erat in quadam villa sacerdos quidam miserrimus, luxuriæ & comessationibus vacans, animasque sibi commissas omninò negligens: qui cùm mortuus fuisset, parochiani sub eo defuncti; saxis comprehensis, in locis infernalibus illum iactare cœperunt, & dicere; Tibi commissi fuimus, tu nos neglexisti, & cùm peccaremus, nec verbo, neque exemplo reuocasti nos, tu occasio nostræ damnationis fuisti: quem cùm agitarent, lapides post eum mittendo, ille in puteum cadens, nusquam comparuit. Hæc cuidam religioso de illo sunt ostensa.

CAPVT VII.

De monte Vulcano. Tempore quodam Sueuis quibusdam peregrinationis gratia profectis Ierosolymam, cùm in reditu nauigarent iuxta montem Vulcanum, cuius perpetua sunt incendia, voces huiusmodi de illo resonuerunt; Bene veniat, bene veniat amicus noster Schultetus de Kolmere, frigus est, ignem ei copiosum præparate. Illi personam cognoscentes, diem & horam notauerunt, & cùm ad propria redijssent, eundem Schulterum, die & hora

hora eadem, defunctum repereunt. Tunc accersentes eius vxorem, quid audierint indicauerunt. Quibus illa respondit: Si sic res se habent, dignum est vt illi succurram: moxque omnibus relictis, loca circuiuit sanctorum, eleëmosynis & orationibus pro anima illius Deo supplicando.

CAPVT VIII.

Alio tempore quidam Flamingi, cùm mare transirent, de eodem monte Vulcano vocem huiusmodi audierunt; Bonus amicus noster Siwardus hic venit, suscipite illum; qui cum multo stridore missus est in Vulcanum: nam & ipse schultetus fuerat in Leggenich. Illi notantes tempus, & nomen personæ, reuersi villam iam dictam intrauerunt, & cum de schulteto requirerent, eum eadem die & hora, qua vocem audierunt in mari, obijsse repererunt: nam & ipse homo pessimus erat, sicut & superior.

CAPVT IX.

Simile est quod sequitur. Cùm tempore quodā Conradus sacerdos de Rinkassel, cum alijs prouinciæ nostræ peregrinis mare transiret, ante sæpè dictum Vulcanum, vox talis in eo audita est; Hic venit Bruno de Flittirt, suscipite illum. Quæ vox cùm ab omnibus fuisset audita, ait prædictus sacerdos confratribus; Testes estis vos omnes huius vocis, & statim notauit in tabula eis præsentibus diem & horam dicens; Reuera dominus Bruno mortuus est. Cùm verò redirent Ierosolymam, obuios habuerunt quosdam peregrinos prouinciæ suæ, quos cùm interrogassent de statu p̄dicti Brunonis, acceperunt ab eis, quod mortuus esset; de tempore autem sciscitantes, diem eundem inuenerunt, quo vocem prædictam in Vulcano audierunt.

Conra-

Conradus verò, non multò post factus est monachus in Bergis.

CAPVT X.

IDem Bruno nominis sui filium reliquit, quem plenius suis vitijs, quàm possessionibus hęredit auit: erat enim, sicut & pater, auarus valdè, pauperum exactor, & supra modum luxuriosus. Ipse est Bruno de Flittere, pincerna comitis de Monte; vix tres menses elapsi sunt quod mortuus est. In cuius obitu obsessa quædam à dæmone liberata, cùm die quinta denuò vexaretur, dixerunt quidam ad diabolum; Dic nobis vbi fuisti, vel quare reuersus es? Respondit ille; Verè maximum postea habuimus festum, ad obitum Brunonis congregati fuimus ad instar pulueris terræ, cuius animam cum gaudio deducentes ad inferos, locauimus eam in sede debita, poculum infernale ei propinantes.

CAPVT XI.

EOdem tempore mortuus est in eadem prouincia alius miles Euerhardus nomine, & ipse vir criminosus sicut superior. Media nocte diabolus corpus eius erigens in feretro, cunctis qui aderant terrorem incussit; timentes amici eius ludificationem dæmonum, corpus ligantes, ante Missam illud sepelierunt.

CAPVT XII.

De monte Giber.
** Panormitana.*

EOdem tempore, quo Hêricus Imperator subiugauit Sibi Siciliam, in ecclesia * Palernensi, quidam erat Decanus, natione, vt puto, Theuthonicus: hic cùm die quadam suum, qui optimus erat, perdidisset palefredum, seruum suum ad diuersa loca misit ad inuestigandum illum: cui homo

senex

senex occurrens, ait; Quò vadis, aut quid quæris? Dicente illo; Equum domini mei quæro; subiunxit homo; Ego noui vbi sit. Et vbi est, inquit; Respondit, In monte Giber; ibi eum habet dominus meus rex Arcturus: Idem mons flammas euomit sicut Vulcanus. Stupente seruo ad verba illius, subiunxit: Dic domino tuo vt ad dies quatuordecim illuc veniat, ad curiam eius solennem; quod si dicere omiseris, grauiter punieris. Reuersus seruus, quæ audiuit domino suo exposuit, cum timore tamen. Decanus ad curiam Arcturi se inuitatum audiens, & irridens, infirmatus, die præfixo mortuus est. Hæc Godeschalcus canonicus Bonnensis nobis retulit, dicens se eodem tempore ibidem fuisse. APOLLONIVS: Mirabilia sunt quæ recitas. CAESARIVS: aliqua tibi adhuc de eodem monte dicturus sum.

CAPVT XIII.

Circa hoc triennium, homines quidam ambulantes iuxta eundem montem Gyber, vocem validam in hæc verba audierunt; Præparate focum. Modico autem facto interuallo, idem clamatum est; cumq; tertiò clamaret, præpara focum magnum, respondit nescio quis; Cui præparabo? Et ille; Dilectus amicus noster hic venit, dux Zeringiæ, qui plurimum nobis seruiuit. Illi notantes diem & horam, per literas audita regi Frederico mandauerunt, interrogantes, si aliquis in eius imperio mortuus fuisset dux Zeringiæ: & compertum est, eadem die & hora, Bertolphum ducem Zeringiæ fuisse defunctum. Erat autem idem dux tyrannus, immanis, tam nobilium, quàm ignobilium exhæreditator, & fidei Catholicæ desertor. Qui cùm non haberet prolem, instigãte vitio auaritiæ, plurima congregauerat pecuniam: Cùm autem

autem moriturus esset, rogauit sibi familiares, vt omnes suos thesauros conflarent in massam: Requisitus de hoc, respondit; Ego noui quod cognati mei de morte mea gaudentes, sibi diuident thesauros meos: si autem in massam fuerint redacti, inuicem se occident. Vides quanta inuidia; Hæc mihi à duobus Abbatibus relata sunt, ex quibus vnus fuit de ducatu Zeringiæ, alter asseruit sibi eadem narrata à quodam Abbate, qui literas supra dictas audiuit, cùm legerentur coram rege Frederico. APOLLONIVS: Quid sentiendum est de his montibus, Vulcano scilicet, Athena, & monte Gyber? Cùm animæ in eos mittantur, estne ibi purgatorium, siue infernus? CAESARIVS: Os dicunt esse inferni, quia nullus electorum, sed reprobi tantum in eos mittuntur, sicut legitur in dialogo de Theoderico rege Gothorum. Infernus, putatur esse in corde terræ, ne mali lumen cæli videant. Referam tibi nunc aliqua exempla de pœnis prædonum.

Gregor. li. 4. dial. & 30.

CAPVT XIIII.

De prædonum suppliciis.

Civis quidam Andernacensis, Erkinbertus nomine, pater Ioannis monachi nostri, cùm die quadam ante lucem iret ad quoddam placitum, quidam ei occurrit in dextrario nigerrimo, de cuius naribus fumus & flamma procedebat: nunc viam tritam tenebat, nunc exorbitans in cāpum discurrebat. Hæc vidēs Erkinbertus, primùm valdè territus est, & quia declinare non poterat, se ipsum confortans, cruce se signauit contra diabolum, dexteram armans gladio contra hominem; ignorabat enim quid esset. Cui cùm propinquasset, cognouit eum quendam fuisse militem nominatū, nuper defunctum Fredericum nomine, de villa Kelle oriundum. Videbatur enim circumamictus pellibus ouinis, molem terræ gestans in humeris,

Ad quem Erkinbertus; Estis vos dominus Fridericus? Respondente illo; Ego sum. subiecit: Vnde venitis, quidúe significant ista quæ video? Ego, inquit, in maximis pœnis sum, pelles istas cuidam viduæ tuli, quas nunc ardentes sentio: similiter partem cuiusdam agri mihi iniustè vendicaui, cuius pondere modò premor: si filij mei ista restituerint, multum pœnam meam alleuiabunt. Sicque ab oculis eius euanuit: q cùm recitasset die altera verba patris filijs, maluerunt illum æternaliter in pœnis manere, quàm dimissa restituere. APOLLONIVS: Similia te recordor dixisse in distinct. 1. cap. 7. de Helia de Ryningen. CAESARIVS: Ecce aliud exemplum.

CAPVT XV.

IN Treuerensi episcopatu, in quo & superior visio facta est, alter quidam miles erat Henricus nomine, cognomento Nodus. Nam & ipse malitiosus valdè erat, rapinas, adulteria, incestus, periuria, hisq; similia, virtutes iudicans. Hic cùm mortuus fuisset in prouincia Meneuelt, in pellicio nouo, quo vti solebat viuus, multis apparuit, domum filiæ maximè frequentans: non crucis signo, non gladio poterat fugari, gladio sæpe cædebatur, sed non poterat vulnerari, talem ex se sonum emittens, ac si mollis lectus percuteretur. Cuius amici cum super hoc consulerent dominum Episcopum Treuerensem Ioannem, dedit consilium, vt aqua clauo dominico superfusa domus, & filia, nec non & ipse, si adesset, aspergerentur: quod cùm factum fuisset, de cætero non comparuit. Eandem filiam genuerat de ancilla sua, cùm tamen haberet legitimam, quam cùm fuisset adulta, miser corrupit; non est diu ex quo ista contigerunt. APOLLONIVS: Quid sentiendum est de his, qui in bellis

siue torneamẽtis moriuntur? CAESARIVS: Si iusta sunt bella, vt defensio patriæ, nihil eis oberit, qui defendendo se moriuntur. Quantum autem delectentur dæmones in mortibus illorum, qui innocentes impetunt, subsequens declarat exemplum.

CAPVT XVI.

De ijs qui sectantur hastiludia.

SEquenti nocte, quando exercitus ducis Louanij à Leodiensibus occisus est, seruus quidam comitis Losensis iuxta Montenacke, locum scilicet occisionis transiens, circa noctis principium, maximum ibi vidit torneamentum dæmoniorum. Neque immundis spiritibus æstimo tantam fuisse exultationem, si non magnam illic cœpissent prædam. De his verò, qui in torneamentis cadunt, nulla quæstio est, quin vadant ad inferos, si non fuerint adiuti beneficio contritionis.

CAPVT XVII.

SAcerdos quidam de Hispania anno præsenti prope castrum comitis Losensis, dum in crepusculo noctis transiret de villa in villam, vidit in campo vicino torneamentum maximum mortuorum valide clamantium; Domine VValtere de Milene, domine VValtere de Milene: erat idem VValterus in militia nominatus, nuperque defunctus. Intelligens sacerdos illos esse, qui militum nundinas execrabiles repræsentabant, subsistens, circulum circa se fecit: cumque viso cessaret, & ipse procederet, iterum illos videns, fecit vt prius, sic vsque ad lucem laborans. Hæ duæ visiones mihi relatæ sunt à VVigero monacho Vilariensi. Referam tibi nunc exemplum de pœna vsurariorum.

CAP.

CAPVT XVIII.

Miles quidam moriens, bonis de vsura conquisitis, filiũ suum hæreditauit; nocte quadam ad ostium fortiter pulsans, cùm puer occurreret, & quid ibi pulsaret interrogaret, respondit; Intromitte me, ego sum dominus huius possessionis, nomen suum exprimens. Puer per foramen sepis prospiciens, eumque cognoscens, respondit; Certè dominus meus mortuus est, non vos intromittam. cumque mortuus pulsando perseueraret, nec proficeret, nouissimè dixit; Defer pisces istos, quibus ego vescor, filio meo, ecce ad portam illos suspendo. Manè exeuntes, repererunt in quodam ligamine multitudinem bufonum, atque serpentum. Reuera iste est cibus infernalis, qui igne sulfureo decoquitur. APOLLONIVS: Quid sentis de his, qui malè viuunt; & tamen eleemosynas multas faciunt? CAESARIVS: Nihil eis prodest ad vitam æternam. *De Vsurariorũ pœnis.*

CAPVT XIX.

Non multi anni sunt elapsi, quod quidam ditissimus ministerialis ducis Baioariæ defunctus est: Nocte quadam castrum, in quo vxor eius dormiebat, sic concussum est, vt terræmotus fuisse videretur. Et ecce, ostio cameræ, in qua illa iacebat, aperto, quodam gigante nigerrimo * cum capillis impellente, maritus eius ingressus est: quem cùm vidisset & nouisset, ad se illum vocans, super sedile lecti sui residere fecit. Nihil verò territa, eò quod frigus esset, & illa sola camisia induta fuisset, partem operimenti sui scapulis eius superposuit: quem cum de statu suo interrogasset, tristis respondit; Pœnis æternis deputatus sum. Ad quod verbum illa territa nimis, respõdit; Quid est **al. cum scapulis.*

quod dicitis? Nonne eleëmosynas magnas fecistis? ostium vestrum peregrinis omnibus patuit: Non prosunt vobis beneficia ista? Respondit ille; Nihil mihi prosunt ad vitam æternam, eò quod ex vana gloria, non ex charitate à me facta sunt. Quem cùm de alijs interrogare vellet, iterum respondit; Concessum est mihi tibi apparere, sed non licet morari: ecce ductor meus diabolus, foris stat expectans me: si enim omnia folia arborum verterentur in linguas, tormenta mea exprimere non possent. Post hæc euocatus & impulsus, in eius abscessu, totum castrum, vt prius, concutitur, voces eiulatus eius diutius audiūtur. Visio hæc valdè celebris fuit & est in Baioaria, sicut testis erat Gerhardus monachus noster, quandoque canonicus Ratisponensis, qui nobis illam recitauit. Ecce in his omnibus quæ dicta sunt, impleta est scriptura, quæ dicit; Potentes potenter tormenta patientur. APOLLONIVS: Hæc & huiusmodi exempla potentibus debent prædicari. CAESARIVS: Quia ipsi sacerdotes ex magna parte malè, & incontinenter viuunt, potentes non pungunt, sed vngunt. Quàm graue sit peccatum luxuria sacerdotum, subsequens probat exemplum.

Sapien. 6.

CAPVT XX.

De incontinentia ecclesiasticorum.

**al. taccinatos.*

CONcubina cuiusdā sacerdotis, cùm esset moritura, sicut à quodam religioso didici, cum multa instantia calceos sibi nouos, & bene *taccumatos fieri petiuit, dicens; Sepelite me in eis, valde enim erunt mihi necessarij. Quod cùm factum fuisset, nocte sequenti, longè ante lucem, luna splendente, miles quidam cum seruo suo per viam equitans, fœmineos eiulatus audiuit; mirantibus illis quidnam hoc esset; Ecce mulier rapidissimo cursu ad eos properans clamauit; Adiuuate

me,

me, adiuuate me. Mox miles de equo descendens, & gladio circulum sibi circumducens, fœminam bene notam infra illum recepit: sola enim camisia & calceis prædictis induta erant. Et ecce, ex remoto vox quasi venatoris terribiliter buccinantis, nec non & latratus canum venaticorum præcedentium, audiuntur. Quibus auditis, illa dum nimis tremeret, miles cognitis ab ea causis, equum seruo committens, tricas capillorum eius brachio suo sinistro circumligauit, dextera gladium tenens extentum. Approximante infernali illo venatore, ait mulier militi; Sine me currere, sine me currere, ecce appropinquat. Illo fortius illam retinente, misera diuersis conatibus militem pulsans, tandem ruptis capillis effugit: quã diabolus insecutus, cœpit, equo suo eam iniiciens, ita vt caput cum brachijs penderet ex vno latere, & crura ex altero: post paululum, militi sic obuians, captam prædam deportauit. Qui manè ad villam rediens, quid viderit exposuit, capillos ostendit, & cùm minus referenti crederent, aperto sepulchro, fœminam capillos suos perdidisse repererunt. Hæc contigerũt in Episcopatu Moguntinensi. APOLLONIVS: Si Deus sic punit peccatum fornicationis in concubinis, puto quod multo durius illud puniat in sacerdotibus, qui illas peccare faciũt. CAESARIVS: Verum dicis. Præterea peccatum multum aggrauant ordo & scientia: in eodem genere peccati, plus monachus, quam secularis. Idem intelligas in sexu fœmineo.

CAPVT XXI.

SAnctimonialis quædam de quodam monasterio nobis vicino, quod nominare nolo, cùm tempore quodã concepisset, ne proderetur eius

ſtuprum, partum intra ſe necauit: poſtea infirmata grauiſſimè, ob nimiam verecũdiam, confeſſis omnibus peccatis alijs, ſtuprũ & parricidium tacuit, ſicque expirauit. Pro cuius anima cùm quædam eius cognata plurimum laboraret, defuncta ei in oratione viſibiliter apparens, infantem igneum in manibus geſtauit, dicens; Infantem hunc concepi & parturiui, animatum interfeci, vnde illum indeſinenter in tormentis circumfero, & eſt mihi ignis ardens & deuorans: quod ſi de hoc maximo peccato moriens confeſſionem feciſſem, gratiam inueniſſem. Ex quo colligitur, quod peccata quę hic detecta non fuerint per confeſſionem, in futuro per pœnalem detegantur confuſionem. APOLLONIVS: Quando anima egreditur de corpore, nouit ſtatim quid de ſe ſit futurum? CAESARIVS: Hoc videtur probari ſcriptura dicente in perſona
Iob 21. reproborum: Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Ex quo probatur quod electorum animæ, qui agilioris ſunt naturæ, mox ſunt ante Deum. Quod ſi aliquid in eis purgandum eſt, ſimili velocitate deducuntur in purgatorium, in quo ſaluationis certitudo eſt. APOLLONIVS: Huic diuerſæ viſiones contradicere videntur, in quibus legitur, quod opera bona, necnon & mala, in ſtatera poſita ponderentur. His etiam conſen-
Gregor li. 4. dialogo. cap. 36. tire videtur quædam viſio in dialogo Sancti Gregorij, quam ipſe minimè diffinit, de quodam, qui in ponte poſitus, manibus ab angelis trahebatur ſurſum, propter opera miſericordiæ; coxis verò & cruribus deorſum; propter opus luxuriæ: quibus tamen victoria ceſſerit, dicit videntem ignoraſſe. CAESARIVS: Licèt autoritas ſcripturarũ præferenda ſit huiuſmodi viſionibus, referam tamen quod nuper audiui.

CAP.

CAPVT XXII.

ANte annos paucos Romæ quidam Cardinalis defunctus est, nomine Iordanus: de ordine quidem Cisterciensi assumptus fuerat, sed vita ordini in eo minimè concordabat; erat enim auarus valde, sicut à quodam Abbate audiui. Habebat autem notarium nomine Pandolphum: hunc cùm pro quodam negocio, nescio quo, misisset, interim expirauit. Eadem hora, cùm ille expleto negocio rediret, manè ante lucem, cateruam miserabilem in agro contemplatus est: sedebant homines in iumentis, in ore caudas habentes, versis dorsis ad capita illorum: quos Iordanus, cuculla indutus, nudis pedibus sequebatur, duobus dæmonibus se ducentibus. In quorum aspectu dum notarius nimis horreret, clamauit Cardinalis; Pandolphe, Pandolphe: subsistente clerico, & dicente; Quis es, aut quid clamas? Respondit ille; Ego sum Iordanus dominus tuus, & mortuus sum. dicente illo, quò ducimini? Respondit, ante tribunal Christi. Et ille; Nostis quid de vobis sit futurum? Non noui, inquit, Deus scit; sed cùm illuc venero, beatus Petrus de cardinalia mea, pro me redditurus est rationem, sanctus verò Benedictus, de cuculla: quòd si illam mihi obtinere poterit, saluabor; sin autem, damnabor. Sicque oculis eius subtractus est. APOLLONIVS: Non mihi placet in illo ducatu præsentia dæmonum, & absentia sanctorum angelorum. CAESARIVS: Hæc dicta sunt de pœnis reproborum. APOL. Licèt huiusmodi visiones sæpe sint veræ, magis tamen ei crederē, qui reuertens ab inferis visa recitaret. CAES. Hoc fieri posse Iob cō- *Iob. 7.* tradicit; Sicut, inq̄t, consumitur nubes, & pertrāsit; sic qui descēderit ad inferos, non ascēdet; nec reuertetur vltra in domū suam, neq; cognoscet eum amplius loc⁹. eius. Referā tibi tamen ꝙ ante bienniū audiui.

CAPVT XXIII.

THeodericus Traiectensis Episcopus de castro Nureberg oriūdus, seruū quendam habebat, Euervvach nomine, prouidū satis, qui in diuersis locis bona illius dispensauit: erat in cōmisso fidelis, in administratione vtilis, diligens ac circūspectus, propter ꝙ à domino suo amabatur. Vnde quidam ex officialibus ei detrahentes, ex inuidia accusabant illum apud Episcopum, dicētes; Domine nō fideliter, vt æstimatis, Euervvachus bona vestrâ dispensat, cōsulimus vt cū eo cōputetis. Quod cum factum fuisset, tam rationabiliter cōputauit, vt omnem Episcopo tolleret suspitionem: habebat enim omnia notata in chartula. Sciscitantibus accusatoribus de computatione, cum Episcopus respondisset; Optimè computauit, dixerunt illi; Nequaquam, sed computet nobis audientibus, & conuincetur maximum vobis damnū intulisse. Quod cum ei intimatum fuisset ab Episcopo, ille timens æmulorum insidias, maximè quia chartulam perdiderat, ait intra se; Si aliquid modò in computatione titubauero, necesse erit me vel in corpore torqueri, vel carceris squalore vsque ad mortem cruciari. Immissione igitur diaboli, cuius instinctu ab inuidis indebitè vexabatur, campum solus intrauit, ipsumque diabolum aduocans, sic affatur dicens; Domine si mihi succurretis in tanta necessitate posito, homagium tibi faciam, & in omnibus parebo. Cui diabolus respondit; Si abrenunciaueris altissimo, matriq; illius, te suscipiam, & de omnibus periculis, cū multa tuorum confusione æmulorū, à me liberaberis. Quid plura? Abrenūciat miser Christo, homagium facit diabolo, prospere succedit cōputatio. Ab illo tēpore cœpit diaboli virtutes

tutes magnificare, CHRISTVM blaſphemare, adeò vt diceret; qui ſeruiunt Deo, miſeri ſunt & egent, qui autem ſperant in diabolo, proſperis ſucceſſibus gaudent. Et, ſicut mihi retulit Bernhardus monachus noſter, qui eum tunc temporis nouit, ita totus deditus erat artibus magicis, vt ſi aliquē noſſet ſcholarem eiuſdem diſciplinæ, nummis eū redimeret, vt aliquid ab illo diſcere poſſet. Qui cùm vndecim annis in hac blaſphemia perſueraſſet, accidit vt magiſter Oliuerus Scholaſticus Colonienſis, in epiſcopatu Traiectenſi crucem prædicaret: cuius prædicationi ille in tantum reſtitit, vt die quadam commotus Oliuerus, diceret ei in audientia totius populi; Tace infelix: vas enim diaboli es, & diabolus loquitur per os tuum; cùm tamen ſtatum eius ignoraret. Eueruvachus nullum arbitrans gratius obſequium ſe poſſe præſtare domino ſuo, quàm vt inimicum eius occideret, tribus diebus ad diuerſas ſtationes ſecutus eſt magiſtrum, longo ad hoc cultello præparato, transfodere illum proponens, ſi fortè ſine turbis inueniretur. Et ecce, tertia die ſubita infirmitate præoccupatus, poſt paucos dies impœnitens deceſſit, & defunctus eſt, & ab eo, cui ſe reddiderat, ad loca pœnarum inferni deductus eſt. Primo loco, ſicut ipſe reſurgens à mortuis confeſſus eſt Ioanni Scholaſtico Xantenſi, à quo ego, quę dicturus ſum, audiui, miſſus eſt in ignem tam intolerabilis ardoris, vt diceret, ſi ex omnibus mūdi lignis vnus ignis eſſet confectus, mallem in eo vſque ad diem iudicij ardere, quàm per ſpacium vnius horæ, illum ſuſtinere. Ex quo extractus, iactatus eſt in locum tam frigidiſſimum, vt optaret redire in ignem. Deinde deductus eſt in tenebras palpabiles, tanti horroris, vt diceret intra ſe; Si ſeruiuiſſes centum annis Deo, bene te remuneraſſet dummodo liceret tibi

redire ad frigus. In hunc modum sex reliquas pœnas, quas scriptura enumerat pertransiuit. Quo in extrema pœna posito, Dominus opera eius priora considerans, & vt passa, vel visa, viuentibus recitaret, misertus illius, angelum suũ misit ad eum, qui diceret; Ecce talem mercedem recipiunt, qui seruiunt diabolo, subiunxitque; Si tibi liceret ad vitã redire, velles pro peccatis tuis satisfacere Deo? Ad quod verbum ille suspirans, respondit; Domine, si hoc esset possibile, nullam abnuerem satisfactionem. Tunc angelus; Domino placet, vt ad corpus redeas, & quia in cruce peccasti, per crucem satisfacias. Mox se in feretro erigens, omnes, exceptis duobus iuuenibus, qui constantiores erant, in fugam conuertit: quibus & ait; Ne timeatis, quia ego sum: statimque sacerdotem accersens, peccata sua confessus est, crucem suscepit, & cum domino Ottone Episcopo, prædicti Theoderici successore, transfretauit. In via, singulis diebus in pane & aqua ieiunauit, iuxta equum suum, in quo vestis ei⁹, & arma portabantur, nudis pedibus cucurrit; & cùm petris secantibus, sanguis perfluens viam cruentaret, satis à cõfratribus arguebatur: quibus respondit; Maiora horum sustinui. Qui cùm penè omnia sua in Christi seruitio expẽdisset, cum prædicto Episcopo, & magistro Ioanne rediens, mare transiuit, de quo cùm nauta naulum requireret, nec haberet, ait; Ego vobis seruiam quoadusque volueritis: ad petitionem tamen prædictorum virorum dimissus est à nauclero. Qui cùm reuersus fuisset ad vxorem suam, sacro igne tactus est, cui ardenti, quadam nocte in somnis dictum est, quia si ad ecclesiam sancti Nicolai accederet, statim conualesceret: vbi dum orans quatuordecim orationes dixisset, nec conualuisset, desperatus ait; Sancte Nicolae, quid moraris? Mox vt quintamdecimam

ximam orationem incepit, perfectè integreq; conualuit, & est vsque hodie calor ignis in eius corpore, sine omni dolore. Quam Ecclesiam, quæ in villa sancti Nicolai sita est, de suo patrimonio reædificans, in habitu religioso cum vxore sua Deo, & sancto Nicolao in ea deseruit. APOLLONIVS: Vellem scire perfectè, vtrum iste reuocatus sit de inferno, siue de purgatorio. CAESARIVS: Satis inde disputatum est: quòd non fuerit in purgatorio, ex hoc probatur, quòd locus electorum sit, in quē nullus ingreditur, nisi in charitate decesserit. Si obijcitur illud; In inferno nulla est redemptio; potest dici, de illis intelligendum esse, qui non sunt reuersuri ad corpus, quibus nulla ad redemptionem prosunt beneficia. Vna est lex omnium contrariorum: si Deus quorundam animas, sicut legitur in dialogo, quandoque reuocat ad corpus de gaudijs paradisi, quare non, à simili, malorum animas de pœnis inferni? Sicut dictum est in distinctione prima capitulo tricesimoquarto, clericus quidam, custodiente se diabolo, corporaliter ad pœnas infernales est deductus, & incolumis reduct⁹. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CAESARIVS: Nunc de pœnis purgatorij aliqua tibi proferam exempla, ab acrioribus ascendens ad mitiores, causas purgatorij vtiles satis subnectendo.

Greg l. 8. moral ca 14 & l. 9 ca 45. & 46.

CAPVT XXIIII.

De purgatorij pœnis auarorum.

VSurarius quidam nostris temporibus apud Leodium defunctus est, & ab Episcopo de cœmiterio eiectus: vxor verò illius sedem Apostolicam adiens, cùm pro cœmiterio supplicaret, & Papa non annueret, in hunc modum pro eo allegauit; Audiui dñe, quia vir & mulier vnum sint, & ꝙ Apostolus dicat, Virum infidelem, posse salua- 1. Cor. 7.

ſaluari per mulierem fidelem: vnde quicquid minus factum eſt à viro meo, ego quæ pars corporis eius ſum, libentiſſimè ſupplebo: parata enim ſum pro illo concludi, & Deo pro eius ſatisfacere peccatis. Supplicantibus verò pro ea Cardinalibus, ad mādatum domini Papæ cœmiterio reſtituitur: iuxta cuius ſepulchrum, illa domicilium fieri fecit, in quo ſe includens eleēmoſynis, ieiunijs, orationibus, & vigilijs, die noctuque Deum pro illius anima placare ſtuduit. Septē verò annis expletis, ille ei apparens in veſte pulla, gratias egit, dicens; Reddat tibi Dominus, quia propter tuos labores erutus ſum de profundo inferni, & de pœnis maximis: quod ſi adhuc alijs ſeptem annis ſimilia beneficia mihi impenderis, omninò liberabor. Quod cùm illa feciſſet, iterum ei in veſte alba, & facie iocunda apparens, ait; Gratias Deo, & tibi, quia hodie liberatus ſum. APOLLONIVS: Quomodo dixit ſe liberatum de profundo inferni, cùm nulla in eo ſit redemptio? CAESARIVS: Profundum inferni, acredinem vocauit purgatorij. Simile eſt illud, quod eccleſia orat pro defunctis; Domine Ieſu Chriſte rex gloriæ, libera animas omnium fideliū defunctorum, de manu inferni, & de profundo lacu, &c. Non orat pro damnatis, ſed pro ſaluandis, & accipitur ibi manus inferni, profundum laci, ſiue os leonis, pro acredine purgatorij. Nequaquam prædictus vſurarius fuiſſet à pœnis liberatus, ſi nō habuiſſet finalem contritionem. Quantum verò vitium āuaritiæ Deus in ſuis electis in purgatorio puniat, ſequens ſermo declarat.

CAPVT XXV.

IN monaſterio Claræuallis Prior quidam mortuus eſt noſtris temporibus, vir admodum religioſus,

giosus, & amator disciplinæ præcipuus: hic post mortem visibiliter apparens ancillæ Dei Aczellinæ, forma & habitu statum suum satis ostēdit: erat enim facies eius pallida, ac macilenta, cuculla tenuis, & attrita: quem cùm interrogasset, quomodo haberet, respondit; In magnis pœnis hactenus fui, sed gratia cuiusdam fratris, qui mihi plurimum astitit, in proxima solennitate Dominæ nostræ liberabor. Stupente illa ac dicente; Nos putauimus vos esse virum valdè sanctum: Respondit; Nihil aliud Deus in me punit, nisi quia nimis fui sollicitus ampliare possessiones monasterij, sub specie virtutis, vitio auaritiæ deceptus. Hæc dicta sint de pœna auaritiæ: audi aliquid de pœna luxuriæ.

CAPVT XXVI.

Ante hoc triennium, cùm dominus Henricus Abbas noster visitasset in Clarocampo, tempore quadragesimali, etiam sorores in Nazareth visitauit. Eadem nocte, dictis matutinis, cùm se modicum reclinasset, huiusmodi visionem vidit: Videbatur sibi esse in quodam loco parietibus clauso, in quo quidem grauissima suspiria, & gemitus audiuit, sed cùm diligentius circumspexisset, neminem ibidem videre potuit: cumque audita suspiria durarent, causam admirans, sic ait; Adiuro te per Dominum nostrum Iesum, vt quid tu sis, edicas mihi. Cuius cùm nullum audisset responsum, adiurationem iterauit. Tunc quasi aliquid accedere proprius sentiens, nil tamen vidēs, huiusmodi audiuit responsum; Ego sum vna misera anima. Et ille; Satis miserè gemis, cùm tamen ignorem quæ sit causa miseriæ. Respondit illa; In acerbissimis sum pœnis. Ad quod Abbas; Quæ est causa pœnarum tuarum? Quia non seruaui castitatem *Luxuriosorum.*

tem meam. Et ille; fuisti mas, an fœmina? Respondit; Fœmina. Et quod, inquit, tibi nomen? Dicente illa; Maria. Mox subiunxit; Poteris ne iuuari? Ad quod illa non respondit; sed ad preces cōuersa, sic ait; Rogo vos per omnipotentem Deum; vt dicatis mihi psalterium vnum, & insuper aliquot Missas. Cuius precibus cùm libēs annuisset dominus Abbas, protinus subiecit, possem ne videre te? Et ecce, hoc sermone completo, vidit coram se stare pulchram iuuenculam tonsuratam, more claustraliū, in subnigra tunica: quam cùm plura interrogare vellet, tam de statu eius, quàm de statu aliarum quarundam, excitatus est. Dicta verò prima, quid viderit, Abbati Claricampi, & quibusdam monachis eius, nec non & mihi, qui tunc præsens eram, retulit, nec erat qui visum intelligeret, vel interpretari posset. Recitata est visio sororibus de Nazareth, sed non est inuenta Maria. Sciens verò sæpè dictus Abbas, tam manifestam visionem sibi sine causa minimè ostensam, cùm venisset in Syon, quæ etiam est domus sanctimonialium ordinis nostri, sicut & Nazareth, post verba exhortationis, somnium retulit, Mariam suam inuestigans. Et ecce, vna sanctimonialium, matertera eiusdem Mariæ, hæc audiens, & admirans, secretius Abbati locuta est, dicens; Domine Maria hæc, filia sororis meæ fuit, sanctimonialis in quodam Claustro Frisiæ nigri ordinis, quod Bredehorn vocatur, & est ante octo annos defuncta: quæ cùm fuisset in quadam grangia monasterij, quidam clericus eam corrupit, & impregnauit. Cùm verò in partu periclitaretur, vocans patrem, & matrem, & duas sorores maritatas, nec non & filiam materteræ suæ de Syon, confessa est eis peccatum suum cum gemitu cordis, sicque expirauit. Illi verò de animæ eius salute desperantes, nihil ei beneficij impenderūt.

Audiens

Audiens hæc Dominus Abbas gratias egit Deo, qui non tradit bestijs animam confitentem sibi, & animā pauperis sui non est oblitus in finem, sciens in ea completum; In quacunque hora peccator ingemuerit, saluus erit. Cuius hortatu, parentes spe concepta, cœperunt ei beneficia impendere, sed & ipse Abbas, tam in monasterijs Frisiæ, quàm in religiosis domibus prouinciæ nostræ, Missas, & orationes, atque psalteria plurima ei obtinuit, exceptis his, quæ ipse ei specialiter impendit. *Psal.73.*

CAPVT XXVII.

Miles quidam veniens ad sororem *Gertrudem inclusam de Volmensteyn, sicut ab eius ore audiuit Daniel Abbas Sconauiæ, qui nobis audita recitauit, pro anima vxoris suæ nuper defunctę illi supplicauit. Cui oranti illa apparens, in pœnis magnis se esse conquesta est: quæ cū causam requireret pœnarum, eò quod pro honesta, & bona muliere haberetur, respondit illa; Pro arte magica: timui enim ne vir meus cūm alijs mulieribus peccaret, si me odiret, & ego illi causa essem adulteriorum: vnde quibusdam artibus, sicut edocta fueram, aliquid ad amorem meum illum inflammaui; & quia in causa nōn erat libido, sed pia intentio, bene potero iuuari. Hæc cūm relata fuissent militi, vxori valdè condolens, orationibus, ieiunijs, & eleemosynis illi succurrere studuit, animam eius, quibuscunque poterat, commēdans. APOLLONIVS: Terribile est, quod Deus iudicio nostro tam minima, tā grauiter punit. CAESARIVS: De hoc referam exemplum. *Magiæ pena.* **al. Beiradam.*

CAPVT

CAPVT XXVIII.

Minuta puniri delicta.

MOnachus quidā ordinis noſtri nuper cuidam poſt mortem apparens, requiſitus de ſtatu ſuo, ſic reſpondit; Nunquam putabam Dominum fuiſſe tam diſtrictum: nam minima, quę hic non fuerint per ſatisfactionem deleta, obſeruat: deinde ſubiunxit & hoc; Deus, inquit, ignoſcat prælatis noſtris, quia magnis & multis ſæpe nos ſubijciunt pœnis, valdè illorum præcepta ligant: quando enim indiſcretè aliquid præcipiūt, & ſubditi hoc minus attendunt, vel paruipendunt, futuro iudicio reſeruatur. APOLLONIVS: Quid dicis de monachis pertinacibus? CAESARIVS: Pertinacia vitium eſt pœna dignum, etiam ſi fuerit bona, contra præcepta prælatorum.

CAPVT XXIX.

Pertinacia.

IN regno Franciæ, domus eſt, quæ Pruli dicitur, ordinis Ciſtercienſis: in hac recenter contigit res ſatis mirabilis, ſicut retulerunt nobis Abbates noſtri anno præterito reuertentes de generali capitulo: nam quidam ab Abbate, in quo viſio facta eſt, ſe audiuiſſe teſtati ſunt; Adoleſcens quidam in eadem domo factus eſt nouitius, quem magiſter ſuus mox ſecutus eſt, qui cùm factus fuiſſet monachus, ita diſtrictè ſe habuit, ita ſingularis fuit, vt ei Abbas timeret, & pro indiſcreto feruore ſæpius argueret. Ille verò ſalutaribus monitis nō acquieſcens, in pertinacia ſua perſeuerauit, ſicque poſt aliquot annos defunctus eſt. Nocte quadam, cùm Abbas quarta feria ad laudes in ſtallo ſuo ſtaret, & contra presbyterium reſpiceret, tres perſonas, quaſi tres candelas ardentes, ad ſe venire contemplatus eſt; quibus propius accedentibus cognouit

nouit omnes: medius fuit prædictus scholasticus, & ex vtroque eius latere duo Conuersi, omnes nuper defuncti. Tunc Abbas memor pertinaciæ scholastici, interrogauit eum dicens; Quomodo habes? respondente illo bene: mox subiunxit; Nunquid passus es pro inobedientia tua? Etiam, inquit, multa, & maxima tormenta, sed quia intentio mea bona; licet indiscreta fuerat, Dominus mei misertus est; nec sum damnatus. Et ait Abbas; Quid est quod iste Conuersus, digito eum demonstrans, altero clarior est, cùm ipse apostatauerit, & alter nunquã ex quo ad ordinem venit, grauiter excesserit? Respõdit monachus; quia iste post lapsum fortius surrexit, & altero multo feruẽtior fuit. Interim choro cantante versiculum, Pedes sanctorum suorũm seruabit, & impij in tenebris conticessent, scholasticus signa suæ præsentiæ ibi relinquere volens, tabulam pedibus psallentium substratam tam fortiter calce percussit, vt frangeretur, sicque disparuit: Abbas verò in testimonium tam manifestæ visionis, tabulam fractam reparari, vel mutari nõ permisit. APOLLONIVS: Ista recitari deberent monachis, qui ex indiscreto feruore sibi, & alijs inutiles fiunt. CAESARIVS: propter eos Sanctus Benedictus in regula dicit, octauum gradum humilitatis esse, vt nihil agat monachus, nisi quod communis monasterij regula, vel maiorum cohortantur exempla. APOLLONIVS: Sicut quidam in rigore suo nimis sunt pertinaces, ita alij verbis, vel signis, nimis sunt leues. CAESARIVS: Et hi pœna digni sunt.

1. Reg. 2.

S. Benedi. cã. 7. Regulæ suæ.

CAPVT XXX.

Leuitas.

SAcrista quidam apud Vilarium meis temporibus defunctus est, nomine Ioãnes, hic quidem religiosus satis fuit, sed in verbis, atque signis,

leuem admodum se exhibuit. Die quadam post mortem eius, cùm dominus Vlricus, tunc Abbas, intraturus esset oratorium,&vnum pedem posuisset introrsum, clara luce prędictus Ioannes illi apparens, ad pedes eius procidit, orationes postulās: quo viso Abbas territus, pedem retraxit, ostium post se claudens. Et iudicatum est à fratribus, caussam purgatorij eius maximè fuisse leuitatem. APOLLONIVS: Quid si ipsi Abbates ordinem suum minus custodierint? CAESARIVS: Sicut subiecto probabitur exemplo, & ipsi pœnæ subiacebunt.

CAPVT XXXI.

Laborum fuga.

RECitauit mihi nuper Henricus maior cellerarius de Claustro, visionem notabilem satis; Contigit, inquit, vt die quadam haberem socium viæ monachum quendam ordinis nostri, cumque simul conferremus de ædificatorijs, dixit mihi; Ego vobis referam quid nuper contigit in domo nostra; Habebamus Abbatem virum in disciplina ordinis satis perfectum, excepto hoc solo, quòd nunquam penè cum fratribus exire voluit ad labores manuū: hic cùm moriturus esset, & monachus quidam, quem familiarius præ cæteris diligebat, ei seruiret, ait ei idem monachus; Domine, rogo vos intuitu charitatis, vt infra hos triginta dies mihi apparendo, de statu vestro me certificetis. Respondit Abbas; Si mihi concessum fuerit, libenter faciam: sicque defunctus est. Monachus verò, quia multa fecerat ei bona, quotidianis lachrymis in oratione Deum pro illius excessibus ante aliquod altare placare studebat. Tricesima die, cū iam monachus de Abbatis reditu desperasset, illi oranti apparens, ait; Ecce hîc sum sicut promisi tibi. Erat autem à cingulo, & sursum, tam corpore

quàm

quàm veste clarus valdè, crura verò eius vlcerosa, & ad instar carbonum nigerrima. Requisitus de statu suo, respondit; Tormenta quæ in cruribus sustinui, nulla lingua posset exprimere. Dicente monacho; Quæ fuit causa tantorum tormentorum? Ille subiunxit; Quia frequenter de labore mansi, nulla sæpissimè certa necessitate, vt est hospitum, siue audiendarum confessionum, me detinente. In residuo corpore nil pœnarum passus sum: roga igitur ex parte mea conuentum, vt aliquas orationes pro me Deo offerat, & sperò me citius fore liberandū. Vnde, inquit, sciam vos esse liberatum? Respondit ille; Ante hoc altare tibi apparebo. Dicta sunt hæc Priori, iniunguntur orationes, apparet iterum monacho, ab omnibus pœnis se ereptum gratulatur. APOLLONIVS: Miror vtrum plus mortuis valeāt orationes, vel eleëmosynæ. CAESARIVS: Audi dè hoc solutionem cuiusdam mortui.

CAPVT XXXII.

QVidam post mortem amico suo apparēs, cùm ab eo interrogaretur, vtrum sibi magis vellet impendi orationes, siue eleëmosynas. Respondit; Eleemosynas, eleemosynas; orationes enim tepidæ sunt. Hic deuotæ iustorum orationes *excluduntur, quæ penetrant cœlos. APOLLONIVS: Quid sentis de Missis? CAESARIVS: Nulla oratio, nulla eleemosyna, ad ereptionem animarum, Missæ potest comparari. In Missa Christus orat, cuius corpus & sanguis eleemosynæ sunt. Has eleemosynas pauper quædam anima sibi dari post mortem rogauit, sicut sequens docet exemplum.

An mortuis plus prosint orationes, quàm eleemosynæ.

*forte deest: non.

Eccl. 35.

CAPVT XXXIII.

Missæ sacrificium quantū prosit defunctis.

Rom. 12.

ADolescens quidam nobilis ad Claramuallem veniens, receptus est in Cōuersum: qui non alta sapiens, sed humilibus consentiēs, ad quandam grangiam missus, factus est ibi opilio ouium. Qui cùm die quadam oues sibi commissas in agro pasceret, apparuit ei quidam suus consobrinus in adolescentia sua defunctus, de cuius inopinato aduentu dum admiraretur, & diceret; Vnde tam citò aduenis, & quid quæris? Respondit ille; Mortuus sum, & pœnis maximis crucior. Et Cōuersus; Poteris iuuari necne? Respondit; Si potero habere tres Missas in ordine vestro, mox liberabor. Audiens hoc Conuersus, cum licentia magistri sui ad Claramuallem festinauit, & quid viderit, vel audierit Priori reuelās, tres Missas, iam dicto impendi defuncto, eius gratia supplicauit: cui Prior gratanter annuens respondit; Ego vnam celebrabo, alias duobus sacerdotibus iniungam. Dictis verò Missis, mortuus iterum Conuerso apparens in prædicto agro, gratias egit, & dixit; Beneficio trium Missarum, quæ pro me dictę sunt, ab omnibus pęnis meis liberatus sum. Nec mirari debes, si tantum valet Dominici corporis immolatio, cū quibusdam animabus ad liberationem prosit breuis verborum absolutio.

CAPVT XXXIIII.

Oratio breuis prodest.

DVM moreretur bonæ memoriæ Christianus monachus noster, cuius memini in distinctione quarta capitulo tricesimo, Abbas Geuardus domi non fuit: qui cum septima die capitulo præsideret, & cantor diceret secundum consuetudinem ordinis; Domine absoluite fratrem nostrum

ſtrum defunctum;his verbis eum abſoluit; Requieſcat in pace.Eadem nocte,Chriſtianus cuidam ſeniori presbytero, nomine Sifrido, tunc temporis nouitio,& nihil prorſus de hac abſolutione ſcienti, apparens in ſomnis, ait; Hodie liberatus ſum. Qui cùm viſionem magiſtro ſuo Ludolpho recitaſſet,ille abſolutionis eius recordatus, ſatis admiratus eſt verborum virtutem. APOLLONIVS:Miror ſi ſancti, ſub quorum regula religioſi viuunt, poſt mortem cæteris ſanctis aliquid eis magis ſuccurrant. CAESARIVS: Etiam,ſicut in ſequenti viſione declaratur.

CAPVT XXXV.

Sancti ſui ordinis religioſis ſuccurrūt peculiariter.

NON eſt diu,quòd ſanctimonialis quędam de monaſterio Rindorp, quod iuxta Bonnam ſitum eſt,Eliſabeth nomine, debitum carnis ſoluit:eſt autem idem moneſterium de regula Sancti Benedicti Abbatis. Diligebat eadem Eliſabeth ſpecialiter Sanctum Ioannem Euangeliſtam,quicquid poterat honoris illi impendens. Habebat carnalem ſororem in eodem monaſterio, quæ Alheydis vocabatur,hæc cùm nocte quadam, dictis matutinis,in lecto ſuo ſedens, officium defunctorum pro anima ſororis decantaret, vocem quandam circa ſe audiuit. Et cùm requireret, quæ eſſet;reſpondit;Ego ſum Eliſabeth ſoror tua. Et illa; Quomodo habes ſoror,vel vnde venis? reſpondente illa;Malè quidem habui,ſed modò bene ſum;Alheydis ſubiunxit; Profuit tibi aliquid Sanctus Ioãnes, quem tam ardenter dilexiſti? Reſpondit illa;Verè nihil,qui mihi aſtitit, ſanctus pater noſter Benedictus fuit; ipſe enim genua ſua pro me flexit ante Deum. APOLLONIVS: Cùm vix aliquis euadat purgatorium, valdè me terret, quod quidam dicunt, minimam pœnam in purgatorio, maiorem

esse omni pœna, quæ excogitari potest in hoc mũdo. CAESARIVS: Requisitus de hoc verbo à me quidam magnus theologus, respõdit; Falsissimum est, nisi intelligatur de eodem genere pœnæ, verbi gratia; Ignis ille, acutior est nostro, frigus frigore nostro, & sic de cæteris: quibus à certiori subsequẽtes visiones concordant.

CAPVT XXXVI.

De diuersis pœnis purgãdorum.

CIrca hoc triennium puella quædam paruula, nouem vt puto annorum, in monte Sancti Saluatoris, quæ domus ordinis nostri est, in aduentu ipsius Saluatoris mortua est: defuncta verò, clara die, conuentu stante in choro, ipsa chorum intrauit; intrans, ante altare satis profundè inclinauit, sic in locum suum, vbi stare solita erat, secedens. Quam iuxta se alia puella, penè eiusdem ætatis, stare videns, & mortuam sciens, tanto horrore concussa est, vt notaretur. Requisita verò à domina Benigna Abbatissa, à cuius ore audiui, quæ dicturus sum, cur ita in choro concuteretur, respondit; sic & sic soror Gertrudis in chorum venit, & cùm dictis vesperis commemoratio fieret dominæ nostræ, ad collectam se in terram, stãs iuxta me, prostrauit: finita verò collecta, se erigẽs, abijt: hæc fuit causa horroris mei. Abbatissa, timens illusiones diabolicas, ait puellæ; Soror Margaretha (hoc ei nomen erat) si denuò venerit ad te soror Gertrudis, dic ei; Benedicite: & si responderit tibi; Dominus; interroga vnde veniat, vel quid quærat. Sequenti die illa venit, & salutata, eùm respondisset, Dominus, puella subiũxit; Bona soror Gertrudis, vnde tali hora venis, vel quid apud nos quæris? Respondit illa; Ad satisfactionem huc veni, quia libenter tecum in choro susurraui, semiplenè verba proferens, idcirco in eodem loco iussa sum satisfacere

tisfacere, vbi me contigit peccare: & nisi tibi de eodem vicio caueas, eandem pœnam moriens sustinebis. Cùm quarta vice prædicto modo satisfecisset, ait consorori; Modò satisfactionem meam compleui, de cætero non me videbis: quod ita factum est: Nam ea aspiciente, tendebat versus cœmiterium, mirabili virtute murum eius transcendens. Ecce tale fuit purgatorium huius virginis. APOLLONIVS: Non est sanæ mentis, qui huiusmodi pœnam omni pœna huius mundi dixerit acutiorem. CAESARIVS: De hoc plenius in sequẽti cap. disputabitur: Margaretha verò ex cõminatione defunctæ sic territa est, vt infirmata, ad extrema deueniret; quæ rapta in excessum mentis, sic iacuit, vt omnibus defuncta videretur; post horam reuersa, quasdam ex sororibus in præsentia dominæ nostræ se vidisse, quasdam se illic non vidisse testata est: Dicebat etiam, quia eadem gloriosa virgo Maria, coronam in manu haberet, quam Stepponis sacerdotis esse dicebat. Idem Steppo presbyter fuit valdè religiosus, & mirè charitatiuus in eodem monte Deo, prædictisque sororibus seruiens: Vt autem noueris non esse curandum, quacunque morte iustus moriatur, idem Steppo, cùm in acutis laboraret anno præterito, materia rapta in cerebrum, totus factus est phreneticus, ita vt multas blasphemias euomeret. Defuncto eo atque sepulto, Dominus merita eius volens ostendere, miracula ad eius tumbam dignatus est operari: infirmi, sicut audiui, super illam dormiunt, & sani surgunt. APOLLONIVS: Nunc edisseras, quæ residua sunt de purgatorio. CAESARIVS: Quibusdam sola carentia diuinæ visionis purgatorium est, sicut in hoc patet exemplo.

CAPVT XXXVII.

ANte hos duodecim annos, monachus quidam VVilhelmus nomine apud nos defunctus est; puer quidem ad ordinem venit, & verè puer, quia purus & impollutus, genere nobilis erat, sed virtus mētis magis illum nobilitabat. Completo anno probationis, sequenti die cœpit infirmari, & post paucos dies, sancto fine decedēs, expleuit tempora multa. Qui statim post mortem, cuidam monacho apparens, cū de statu suo requireretur: respondit se esse in pœnis. De quo verbo, cum ille territus fleret, & diceret; Si tu es in pœnis, qui nūquā peccasti, quid fiet de me peccatore, meique similibus? Consolans eum defunctus ait; Noli flere, quia nullam aliam patior pœnam, nisi
Prouer.13. quod nondum vidi Deum: ipsam dilationem gloriæ, pœnam reputans, nec immeritò; Spes quæ differtur, affligit animam. Et adiecit; Ach quàm clarū erit quod statim veniet ante Deum. Rogate, inquit ex parte mea dominum Abbatem, vt in capitulo orationes iniungat pro me ad tempus, & vt ipse pro me dicat collectam, sicque liberabor. Dicente monacho; Vnde erit collecta illa? Respondit; De sancto Michaële. Manè cùm visio recitata fuisset domino Henrico Abbati nostro, ipse de eodem Archangelo statim missam celebrauit, in capitulo
Psalm.41. Psalmum, Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, dicendum per septem dies omnibus pro eo iniungens. Mira virtus orationum; Conrado, nunc Priore loci Sanctę Marię, stante in choro, cùm in vno versiculo illius psalmi Deus Deus
Psal.62. meus, ad te de luce vigilo, leuiter dormitaret, sæpe dictum VVilhelmum sub pallio beatæ Dei genitricis stare conspexit, cū multa gratulatione dicē-

tem;

rem, Modò omninò liberatus sum. Eodem tempore prædicto monacho secundò apparens testatus est tantum septem diebus se fuisse in purgatorio, id est, in carentia diuinæ visionis, multa illi de statu quarundam animarum reuelans. APOLLONIVS: Secundum hoc paradisus terrestris purgatorium est. CAESARIVS: Reuera, si in eo animæ sunt corporibus exutæ, & eis visio Dei negatur, idem locus deliciosus, eis est purgatorium: cui consentire videtur quod Sanctus Gregorius in dialogo dicit sub his verbis: Nam sunt quorundam iustorum animę, quæ à cœlesti regno quibusdam adhuc mansionibus differũtur. In quo dilationis dãno, quid aliud innuitur, nisi quod de pfecta iustitia aliquid min⁹ habuerunt? Sicut audiui à quodam magno theologo, quod quidam tã iusti sunt, vt post mortem puniri non mereantur, nec tamen statim Dei visione fruantur, propter puluerem venialium. *Gregor. li. 4. dialog. ca. 25.*

CAPVT XXXVIII.

LOquamur nũc aliquid de purgatorio. APOLLONIVS: Vbi est purgatoriũ? CAESARIVS: Quãtum ex varijs colligitur visionibus, in diuersis locis huius mũdi. Paschasius, teste Gregorio, in calore termarum purgabatur. Monachus quidã sancti Eucharij, in rupe quadam iuxta Treuerim post mortem anno integro stetisse, & aëris inclementiam ibidem sustinuisse, narratur. Qui verò de purgatorio dubitat, Scotiam pergat, purgatorium sancti Patritij intret, & de purgatorij pœnis amplius non dubitabit. APOLLONIVS: Vellem aliquid certi nosse de eodem purgatorio, quid, vel quæ causa illius exstiterit. CAESARIVS: Cùm sanctus Patritius gentem illam conuerteret, & de pœnis futuris dubitarent, precibus obtinuit à Deo *De purgatorio S. Patritij.* *Gregor. li. 4. dial. ca. 40.* *Videtur hic auctor confundere Scotiam & Hiberniam.*

locum illum. Est autem fossa humilis, muro vallata, & sunt ibi Regulares: non est peccator adeo magnus, cui alia satisfactio iniungatur, quàm vt vna nocte in eodem sit purgatorio. volentem intrare, præmissa confessione communicant, & inungunt, thurificant, & instruunt; Videbis, inquiũt, hac nocte, insultus dæmonũ, & pœnas horribiles, sed non poterunt te lædere, si nomen Iesu semper habueris in ore: quòd si dæmonibus blandientibus, siue terrentibus, consenseris, & Iesum inuocare neglexeris, peribis. Quem in vespera ponentes super fossam, locum claudunt, & manê reuertentes, si non comparuerit, vltra non expectatur. Multi ibi perierunt, multi etiam reuersi sunt, quorum visiones à prædictis fratribus conscriptæ sunt, & volentibus intrare ostenduntur.

CAPVT XXXIX.

NVper monachus quidam ordinis nostri, sicut didici ex relatione cuiusdam Abbatis, ex licentia proprij Abbatis purgatorium sancti Patricij intrare volens, dissuadentibus secundùm morem fratribus & Priore, super marginem fossæ positus est in vespera: mox locus versus est in baratrum, & ecce dæmones quasi de abysso bullientes, dixerunt monacho; Si vis intrare ad nos, depone crucem, (cucullam ad instar crucis formatam sic vocantes,) quibus respondit; Vestem meam nõ deponam, paratus sum intrare, paratus sum vobiscũ contendere, sed non fine veste professionis meæ. Cumque tota nocte in hunc modum cum eo verbis disceptarent, nec tamen tangerent, manê in eodem loco, vbi fuerat dimissus, repertus est. APOLLONIVS: Vnde habes autoritatem, quod post hanc vitam peccata remittantur? CAESARIVS: Dominus dicit in Euangelio; Qui dixerit verbum in Spiritum

Dimißio peccatorum post hanc vitam.

Matth. 12.

tum sanctum, non remittetur ei, neque in hac vita neque in futura. Ex quo colligitur, quod post mortem peccata venialia, necnon & mortalium pœna, quæ purgatorio essent punienda, meritis & precibus sanctorum suffragantibus, vel orationibus, eleemosynis, alijsque misericordiæ operibus ecclesiæ militantis intercedentibus, remittantur. Vnde Iudas Machabæus duodecim millia dragmas argenti misisse legitur Ierosolymam pro peccatis occisorum. Et hæc de purgatorio dixisse sufficiat. Hoc etiam scire debes, quod summè boni & martyres, talibus post mortem non indigent; summè malis, vt infidelibus nihil prosunt; mediocriter verò bonis, & mediocriter malis, prosunt quidem, sed differenter: illis, vt citius liberentur; istis, vt mitius puniantur; quorum tamen pœna interminabilis est. APOLLONIVS: Vellem nunc audire aliquid de gloria iustorum. CAESARIVS: Prius tria de pœnis reproborum præmittam exempla, locis suis neglecta, vt sic nigro colore subtracto, albus magis elucescat.

2. Machab. 12.

CAPVT XL.

Tempore schismatis inter Ottonem & Philippum reges Romanorum, peregrinus quidam de trāsmarinis veniens partibus, sclauiniam suam pro vino, quod in illis partibus fortissimum est, exponens, in tātum bibit, vt inebriatus à mente sua alienaretur, sic vt mortuum eum æstimarét. Eadem hora ductus est spiritus eius ad loca pœnarum, vbi super puteum igneo operculo tectum, residere conspexit ipsum principem tenebrarum. Interim inter cæteras animas adductus est Abbas Corueye, quem ille multum salutans, cum calice igneo poculum sulfureum ei ministrauit:

Reproborum, & primò ebriosorum, pœnæ.

ſtrauit: qui cùm bibiſſet, amoto operculo, miſſus eſt in puteum. Peregrinus verò cum ante limina infernalia ſtaret, & talia videndo tremeret, diabolus fortiter clamauit; Adducite etiam mihi dominum illum qui foris ſtat, qui ſerò veſtem peregrinationis ſuæ pro vino exponendo inebriatus eſt. Quo audito, peregrinus ad angelum Domini, qui eum adduxerat, reſpiciens, promiſit quia nunquam inebriaretur, dummodo illa hora de imminēti periculo liberaret eū: qui mox ad ſe reuerſus, diem & horam notauit, rediensque in terram ſuam, eodem tempore prædictum Abbatem obijſſe cognouit. Ego eundem Abbatem Coloniæ vidi, eratque homo valdè ſecularis, magis ſe conformans militi, quàm monacho. APOLLONIVS: Qui hic dediditi ſunt ebriati, puto, quod in inferno malè potentur. CAESARIVS: De hoc aliud tibi referam exemplum.

CAPVT XLI.

IN diœceſi Colonienſi, non procul à Colonia, miles quidam erat nomine Rudingerus, ſic totus deditus vino, vt diuerſarum villarum dedicationes, tantùm propter bona vina frequentaret. Hic cùm infirmatus moriturus eſſet, filia eū rogauit, vt infra triginta dies ſibi appareret: quo reſpōdente; Hoc faciam ſi potero, expirauit. Poſt mortem verò, filiæ per viſum apparens, ait; Ecce præſens ſum ſicut poſtulaſti; portabat enim vas paruū & fictile, quod vulgo cruſelinum dicitur, in manu ſua, in quali in tabernis potare ſolebat. Dicente filia; Pater quid eſt in vaſe illo? Reſpondit; Potus meus ex pice & ſulfure confectus, ſemper ex illo bibo, nec eum epotare valeo: ſicque diſparuit. Et ſtatim intellexit puella, tam ex præcedenti vita, quàm ex pœna, modicam, vel nullam eſſe ſpem ſaluationis

uationis eius. Vinum quidem hic blandè ingreditur, sed nouissimè mordebit vt coluber. *Prouer. 23.* APOLLONIVS: Hoc tam in prædicto Abbate, quàm in Rudingero impletum considero. CAESARIVS: Sclauinia peregrini, qui eundem Abbatem in pœnis vidit, visionem satis mirabilem, ad memoriam mihi reducit.

CAPVT XLII.

ANte illud tempus, quo occisus est Conradus Episcopus Hildinshemēsis, peregrinus quidam in villa quadam moriens, sclauiniam suam sacerdoti legauit, animam suam illi commēdas: quam vestem sacerdos quidem suscepit, sed de anima modicum curauit, serui verò siue pueri, noctibus se illa tegebant. Non multò post, idem sacerdos in ordine nostro factus est nouitius. Nocte quadam in dormitorio iacens, & dormiens, per visionem raptus est ad loca pœnarum, in quibus maximus erat dæmonum concursus, & occursus; alij animas adducebant; alij adductas suscipiebant; alij susceptas tormentis debitis immittebant. Magnus illic erat clamor, & tumultus, gemitus, & plāctus. Interim prædictus Episcopus claustris infernalibus præsentatur, sed princeps tenebrarum, scilicet Lucifer, voce lugubri præsentantes sic affatur, dicens; Reducite, reducite illum; nō enim noster est, innocenter occisus est. Sacerdos talia videns, & pauens, post ostium se occultauit. Videns diabolus prædictam in angulo quodā sclauiniam, dixit; Cuius est vestis illa? Responderunt, sacerdotis illius, qui stat post ostium, quam cùm à quodam peregrino in eleēmosyna recepisset, nihil beneficij animæ illius impendit. Ad quod diabolus: Valdè occupati sumus, expediamus nos statim ab illo: tollensque vestem, quasi in fœtidum atque bulliens lixiuium intin-

intinxit, de qua cùm faciem & collum sacerdotis percussisset, ille excitatus fortiter clamauit; Adiuuate, adiuuate. Quem cùm signo vocis compescerent: respondit; En morior, en incendor. Tunc surgentes, inuenerunt caput eius totum inustum, sicque in infirmatorium deportauerunt semiuiuum: nullam enim fecerat de eadem negligentia confessionem. APOLLONIVS: Valdè terrere debet hæc visio illos, qui multas habent ecclesias, & multas quotidie recipiunt eleemosynas, & non deseruiunt. CAESARIVS: Neque nos sine timore esse debemus. His ergo quæ tristitiæ sunt omissis, veniamus ad præmia patriæ cælestis.

CAPVT XLIII.

De gaudijs cælestis patriæ.

IN monasterio sanctimonialium, quod Dytkirchen dicitur, quod in Bonnensi ciuitate situm est, Abbatissa quædam fuit, nomine Irmendrudis. Erat enim virgo corpore, amatrix, imò in domo eadem reparatrix, disciplinæ, & totius norma iustitiæ: cùm verò moritura esset, passionem Domini coram se legi faciebat, & cùm ventum fuisset ad locum illum; In manus tuas commendo spiritum meum, ex multa pietate cordis, hæc verba, quę ei vltima fuerunt, dixit; O amantissime virorum: statimque agonizans, cum CHRISTO, & in manus CHRISTI spiritum emisit. Quæ cùm post mortem beatæ Aczellinæ apparuisset, & illa de statu eius sciscitaretur: respondit; Statim in ipsa hora, quando anima mea egressa est de corpore, fuit ante Deum. Et illa; Quare soror non apparuisti mihi per hos triginta dies? Respondit Abbatissa; Ego fui in gloria, & tu circa reliquias sanctarum virginũ vndecim millium eras occupata, nec te volui impedire. Huius sepultura cuidam sorori, diu antequam Abbatissa efficeretur, præostensa est. De

Lucæ 23.

alia

alia siquidem domo, propter religiositatem, ab Episcopo Philippo assumpta fuerat, eratque soror Cæsarij monachi nostri, quondam Abbatis Prumiensis.

CAPVT XLIIII.

HAec Aczellina, habebat quandam spirituale͂ sororem in congregatione vnicè dilectam: quæ cùm moritura esset, rogata est à beata Aczellina, vt sibi post mortem appareret, quod & fecit. Nam cum die quadam staret in oratione Aczellina, soror defuncta apparens ei in sphęra ignea, sciscitanti de suo statu, versiculo Dauidico respondit, dicens; Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri &c. nihilque aliud loquens, oculis eius subtracta est. APOLLONIVS: Satis breuiter, satisque plenè, tam suum præmium, quàm supernæ ciuitatis gloriam ostendit. CAESARIVS: Cùm mortuus esset beatæ memoriæ Dauid monachus Claustrensis, cuius vita signis & virtutibus valde extitit illustris, data est prædictæ Aczellinæ vna ex tunicis eius; quam cùm propter viri sancti amore͂ veneraretur valdè, ille quadam die ei apparens dixit: Bona soror, tunica mea non est tibi necessaria, sed quidam peccator conuersus est in Claustro, Gerardus nomine, cognomento VVasbart, illi des eam. quod & fecit. Sciens hoc frater eius carnalis Fredericus monachus noster, partem sibi dari petiuit ex eadem tunica, quam ille per medium scindens, partem sibi retinuit, reliquam fratri transmisit, per quam plurimæ sanitates apud nos perfectæ sunt. Cum quanta celeritate iustorum animæ cœlos penetrent, adhuc alio tibi pandam exemplo.

Psalm. 47.

CAPVT

CAPVT XLV.

MOnachus quidam ordinis nostri, alteri cuidam monacho, sibi familiari, post mortem apparens, in gloria multa, cùm de statu suo requireretur, respondit; Nunquam sagitta de arcu emissa, tam citò volare potuit ad locum destinatū, quàm citò anima mea de corpore egressa, fuit ante Deum; nec mirum; quadraginta enim annis Christo in ordine seruierat, ad instar sagittæ multos salubriter vulnerans exemplo rectæ conuersationis, pennis subleuatus contemplationis. In sagitta tria sunt, lignum, pennæ, ferrum: in ligno, propter fructum, exprimitur boni operis plenitudo: per pennas, gemina, id est, Dei & proximi dilectio: in ferro, quod acutum est, extrema compunctio. Nota quod sagitta non rectè ducitur, nisi sit pennata, neque peruenire potest ad locum destinatum: sed anima, etiamsi fuerit innumeris operibus bonis, id est, de genere bonorum, bene decorata, & ferro acutissimi doloris, timore peccatorum affecta, nunquam tamen sine alis charitatis, ad locum perueniet æternæ quietis. De hoc loco Dauid dicit in Psalmo; Quis mihi dabit pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? APOLLONIVS: Sæpè in specie columbæ iustorum animæ leguntur cœlos penetrasse. CAESARIVS: Verum dicis: nam & vnum exemplum recentiori tempore gestum, de hoc tibi referam.

CAPVT XLVI.

IN ciuitate Bonnensi quædam inclusa erat habitans, religiosa satis atque deuota: hęc cùm nocte quadam rimulis cellæ suæ splendorem immitti cerneret, & diē esse putaret, territa propter horas nondum dictas, surrexit, fenestram versus coe-

mite-

miterium aperuit: & ecce, iuxta caput ſepulchri cuiuſdam ſcholaris recenter illic ſepulti, miri decoris fœminam ſtare conſpexit: gloria corporis eius eandem lucem creauerat; ſtabat & columba niuea ſuper tumulum, quam illa rapiens, miſit in ſinum ſuum. Incluſa verò, licèt iam intelligeret quę eſſet, tamen cum reuerentia, quænam foret requiſiuit. Cui illa; Ego ſum mater Chriſti, & animam ſcholaris huius, qui verè martyr eſt, tollere veni. Reuera ſcholares, ſi innocenter viuunt, & libenter diſcunt, martyres ſunt: quod ſi poſtea artes doctas in charitate, maximè in Dei ſeruitio, exercuerint, magnam ex hoc mercedem conſequentur. de hoc audias exemplum.

CAPVT XLVII.

IN Arnsberg monaſterio ordinis Præmonſtratenſis, ſicut audiui à quodam ſacerdote eiuſdem congregationis, ſcriptor quidam erat Richardus nomine, Anglicus natione; Hic plurimos libros in eodem cœnobio manu propria conſcripſerat, mercedem ſui laboris præſtolans in cœlis. Hic cùm fuiſſet defunctus, & in loco notabili ſepultus, poſt viginti annos, tumba eius aperta, manus eius dextra tam integra, & tam viuida eſt reperta, ac ſi recenter de corpore animato fuiſſet præciſa, reliqua caro in puluerem redacta fuit. In teſtimonium tanti miraculi, manus eadem, vſque hodie in monaſterio reſeruatur. Bene erat manus huius ſcriptoris pennata, id eſt, opus eius charitate informatum. APOLLONIVS: Satis Deus oſtendit in inſtrumento, quanta fuerit merces laboris in cœlo. CAESARIVS: audi aliud.

CAPVT XLVIII.

MAgiſter Petrus Cantor Pariſienſis verbo, *voto, & exemplo plures ædificauerat. *al vita.

*al. fontenella.

Hic in * Pontenella domo ordinis nostri factus est nouitius, & infra annum probationis defunctus est,& in capitulo sepultus: cumque postea, necessitate ædificiorum, corpus eius esset transferendũ, aperto sepulchro, tam magnus, & tam suauissimus ex illo odor efferbuit, vt nares omnium illius fragrãtia reficerentur. Odor ille,signum erat eximiæ eius doctrinæ, cuius mercedem receperat in cœlo. Quantum verò gratiæ, quantumúe gloriæ, doctores,siue prædicatores,post hanc vitam mereantur, subsequens sermo declarat.

CAPVT XLIX.

SAcerdoti cuidam ordinis Præmonstratensis in hac, quæ modò fuit, expeditione, præceptum erat contra Saracenos crucem prædicare: cumque in ipsa prædicatione corporali molestia tactus hominem deponeret; cuidam socio suo post mortem apparuit: quem cùm ille interrogasset, quomodo haberet, vel si aliquid molestiæ moriens pertulisset, respondit; Videbatur mihi pœna mea satis longa, cumque morerer, non nisi dæmones circa me vidi, qui animam egredientem cœperũt abducere; ex quibus vnus dixit; Nunquam bene seruasti professionem tam,neque obedientiam Abbati tuo promissam. Et subiunxit statim alter; Nũquam prædicasti syncerè Dominum tuum, id est, gratis, & intellexi statim accusante conscientia, quia vterque verum dixisset: cumque in hunc modum diuersi diuersa contra me proponerent, & ego iam positus fuissem in desperatione, eò quod non esset qui pro me respõderet, maximè cùm circumspiciens, neque beatam Dei genitricem, neq; aliquem angelorum, siue aliorum sanctorum vidissem, ecce Christus adueniens manu tenuit me, dicens; Sequere me, quia tu prædicasti me. Mox

turba

turba omnis spirituum illorum immũdorum disparuit ad instar fumi, & ego Christum secutus sum ad gloriam, nullam enim aliam pœnam, excepto illo terrore, passus sum. His etiam qui libenter orant, referam exemplum satis incentiuum.

CAPVT L.

CIVIS quidam Coloniensis habebat illam consuetudinem, vt quotiens solus esset, semper oraret; eundo ad ecclesiam, siue redeundo, vel in curia sua deambulando, angelicam maximè ruminabat salutationem. Qui cùm mortuus esset, cuidam nepti suæ in habitu splendido apparebat, in quo, maximè tamen in caligis, & in calceis, scriptum erat per totum versiculus; Aue Maria gratia plena etc. quia, vt dixi, eundem versiculum deambulando frequentauerat, cruribus eius, & pedibus, crebrius inscriptus apparebat. Ex his quæ dicta sunt colligitur, quod sicut Deus secundũ qualitatem & modum punit peccatum, ita remunerat & meritum, maximè in illis membris ostendens signum gloriæ, per quæ illa meretur. APOLLONIVS: Vnde est quod humana natura tantum abhorret mortem, cùm tanta sit ei à Deo gloria præparata? CAESARIVS: Ipse rex gloriæ Iesus Christus Deus & homo, in tantum secundum sensualitatem mortem abhorruit, vt timore illius sanguinem sudaret. *Luca 22.* Anima naturaliter appetit esse in corpore, nec potest ab illo separari, sine magna acerbitate.

CAPVT LI.

ANte hoc quadriennium, cùm Prior quidam de ordine regularium in quadam corte monasterij sui hospites collegisset, & iam men-

sa esset præparata, ipse tanto sopore cœpit affici, vt nisi ocyus dormiret, moreretur. Qui cum in lecto se reclinasset, mox quidam eius Conuersus, qui alteri grangiæ præerat, dormitāti adfuit dicens; Domine cum licentia vestra vado: Et ille, Quò vadis. Respondit Conuersus, Ad Deum vado, quia mortuus sum in hac hora. Et Prior; Cùm multi perfecti viri transeant per purgatorium, quid est, quod tu tam absolutè dicis te statim esse iturum ad Deum? Ad quod ille respondit; Habebam consuetudinem, vt quotiens transirem coram crucifixo, hanc dicerem orationem; Domine per illam amaritudinem, quam sustinuisti propter me in cruce, maximè quando anima tua egressa est de corpore tuo, miserere animæ meæ in egressu suo: & exaudiuit orationem meam Dominus, meique misertus est. Et dixit Prior; Quomodo fuit tibi morienti? Respondit; Videbatur mihi in agonia, quod totus mundus esset lapis vnus, & premeret pectus meum. APOLLONIVS: Verba huius Conuersi illis concordant, qui dicunt nullam pœnam in hoc mundo amariorem separatione corporis & animæ. CAESARIVS: Sicuti alibi dixi, de incertis non audeo iudicare: scio enim quod viri perfecti propter vitam futuram quandoque valdè ardenter desiderant mortem.

CAPVT LII.

TRes iuuenes de ciuitate Bonnensi conuersionis gratia ad nouum castrum, domum ordinis nostri venientes, omnes ibidem recepti sunt: ex quibus vnus, Theodericus, alter Guntherus, tertius vocabatur Sigerus. Primo mortuo, Gũtherus reminiscens suæ peregrinationis, & supernæ beatitudinis, ad quam suum comitem iam vocatum crediderat, quotidie ad illius tumulum fleuit. Quem die quadam vox de sepulchro his ver-

bis allocuta est; Consolare frater, consolare, quia citius venies ad me. Cuius vultum cum Abbas tristem cerneret, & tristitię causam ab eo requireret, & ille dicere renueret, vix ab eo, quæ dicta sunt, extorquere potuit. Paucis diebus elapsis, precibus, vt puto, Theoderici adiutus, & ipse vocatus est, illi coniunctus in cœlo, cui post multas lachrymas, vt dictum est, associari desiderauit in mundo. Hæc à Sigero Bonnæ recitata sunt. APOLLONIVS: Puto quod merces iustorũ multa sit in cœlo. CAESAR. Hoc tibi ostendam in sequenti capitulo.

CAPVT LIII.

Conuersus quidam ordinis nigri ante paucos annos defunctus est; die quadam, duobus monachis cœnobij sui in conclaui sedentibus, ille ostio latenter aperto ingressus est ad eos. Quo viso, cùm terrerentur, scientes eum mortuum, ait ille; Cognoscitisne me? Respondentibus illis, Bene te cognoscimus, tu es talis frater noster. Cœperunt eum interrogare de statu quarundam animarum: quos ille de singulis expediuit, dicens quasdam esse malè, quasdam valde malè, quasdam etiã bene, quasdam valdè bene. Quem cũ etiã interrogassent de griseis monachis. Respondit; Præmium illorum maximum est, & lucent sicut sol in regno cœlorum. Hæc mihi relata sunt à quodam Abbate nigri ordinis. APOLLON. Huic visioni cõcordat, quod dictũ est superius in distinct. 7. cap. 60. vbi ordo noster sub mantello beatæ dei genitricis cõgregatus est. CAES. Verum dicis. APOLLON. Quod iustis repromissum est à Domino; Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum, nescio vtrum intelligendum sit de corpore, vel de anima. CAES. Corpora electorum post resurrectionem lucebũt, vt credimus, sicut sol, non sicut modò lucet, sed *Matth. 13.*

sicut luxit ante lapsum, hoc est, septéplicitér tantũ vt modò, teste Isaia; Et erit, ait, lux lunæ, vt lux solis, & lux solis septéplicitér, vt lux septé dierũ: anima verò multò plus lucebit quã corpus. APOLLONIVS: Claritatem corporum vellem mihi aliquo exemplo probari. CAESARIVS: Vt enim taceã de transfiguratione Dominici corporis, referam tibi exemplum, quod nuper audiui.

Isaiæ 30.

Matth. 17.

CAPVT LIIII.

MAgister quidam Parisiensis infirmatus, cùm de glorificatione corporum cogitaret, & hæsitans in corde suo diceret, quomodo poterit esse, vt corpora ista fictilia, & putrida, lucere possint in futuro sicut sol, ad pedes suos, quos de operimento erexerat, respexit. Et ecce, tantus splendor de illis exiuit, vt oculi eius reuerberati, eos intueri nequirent: moxque ad se reuersus, gratias egit Christo, cuius virtute, antequam moreretur, ad fidem resurrectionis reductus est. APOLLONIVS: Quomodo poterũt oculi tantum fulgorem sustinere? CAESARIVS: Vt dicit Augustinus; Longè erunt tunc alterius potentiæ, quàm modò; nam & ipsi glorificabuntur.

Augu l. 22. de ciuitate Dei. cap. 29.

CAPVT LV.

DVm sanctæ recordationis dominus Dauid monachus Claustrensis adhuc esset in corpore, sæpè sedés in labore, in ipsum globum solarem irreuerberatis oculis, ad instar aquilæ, respexit. Huius rei testes sunt seniores nostri, qui ea, quæ dicta sunt, sæpius viderunt. Si enim Deus tantam virtutem tribuit oculis infirmis, quid hoc miraris de oculis glorificatis? APOLLONIVS: Dic quæso, quæ erit gloria corporum, vel quæ gloria animarum? CAESARIVS: Vtriusque hominis gloria nobis inexplicabilis est.

CAPVT

CAPVT LVI.

IN nouissimo die, vt dicit Apostolus, omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur: soli electi immutabuntur, per glorificationem vtriusq; hominis. Gloria corporis cõsistit in quatuor dotibus, id est, in subtilitate, claritate, immortalitate, agilitate. Quatuor erũt dotes corporis, vt omnis eius natura glorificetur: corpus constat ex quatuor complexionibus, id est, sanguine, cholera, melancholia, flegmate, quæ cum quatuor elementis concordant; sanguis concordat cum aëre, cholera cum igne, melãcholia cum terra, flegma cum aqua. Est adhuc alia horum cum ætatibus, & temporibus cõcordantia, quæ huic loco nõ est necessaria. Quicquid enim corpus humanum habet de aëre, transibit in subtilitatem; quod de igne, in claritatẽ; quod de terra, in immortalitatem; quod de aqua, in agilitatẽ. De his quatuor dotibus scriptũ est; Fulgebunt iusti, & tanquã scintillæ, in arundineto discurrent. Fulgebũt, ecce claritas; & tanq̃ scintillę, ecce subtilitas; nihil subtilius scintilla; in arundineto discurrent, ecce agilitas, discursus agilitatẽ exprimit. Per hoc quod sequitur; Et regnabunt in æternum, exprimitur immortalitas, vel impassibilitas. Dotes verò animæ sunt, agnitio, dilectio, fruitio: anima beata Deum agnoscet, agnitum diliget, fruetur dilecto. Post resurrectionem generalem, septenarius iste, trinitati personarum iungetur, & felix tunc ille denarius, electis repromissus, perficietur. Erit tamen in dispari claritate, par gaudium, vt ait Aug. quod non est intelligendũ de affectione cordium, sed de rebus, de quibus gaudetur, vnusquisq; ibi gaudebit de gloria alterius. Quod dotes debeãt inæquales esse, dicit Apostolus; Sicut, inquit, stella à stella differt in claritate, ita erit & resurrectio mortuorum. APOLLONIVS: De

De dotibus beatorum. *1. Cor. 15.* *Corporum.* *Sapien 3.* *Animarum.* *Matt 20.* *Augu. l. 22. de ciuit. Dei cap. 30.*

die iudicij vellem nunc aliquid certificari. CAES.
Matt 20. De die illo, nemo scit, quia dies Domini sicut fur
1. Thess 5. in nocte, id est, inopinatè, & improuisè, ita veniet.
APOLLON. Vbi erit iudiciũ? CAESAR. Super vallem Iosaphat in aëre. APOLLON. Quot erũt ordines in iudicio? CAESAR. Quatuor, quidã, vt summè boni, iudicabunt & saluabuntur, summè mali, sine iudicio damnabuntur; mediocriter boni iudicabuntur, & saluabuntur, mediocriter mali iudicabuntur, & damnabuntur. APOLLON. In qua forma apparebit Christus? CAESAR. In forma serui omnibus apparebit, sed glorificata. APOL. Exhibebit omnibus eundem vultum? CAESAR. Non, bonis apparebit mitis, malis terribilis: hoc tibi ostendam per exemplum.

CAPVT LVII.

Circa hoc biennium, sacerdos quidam mortuus est in Briseke villa diœcesis Coloniensis, de ordine templariorũ, nomine Einolphus, vir satis religiosus. Quæ de illo dicturus sum, ipse mihi ore suo, non semel, sed sæpius recitauit. Cùm adhuc puer esset in domo matertera suæ, infirmatus, sacram communionem suscepit: & cum se inungi peteret, quibusdam dissuadentibus, dilatum est, sicq; sine eodem sacramento expirauit. Adfuit & angelus Domini, qui dixit; Malè actũ est cum puero isto, eò quod sine sacra inunctione obierit, & inunxit eum, iam tamen anima egrediente. Egressam verò, diuino vultui præsentauit, quẽ vultum, puer quasi per velamen contemplabatur, eique seuerus valdè videbatur. Et ecce, mox diabolus adfuit, qui cum puerum accusare vellet, nec causam inueniret, ait ad Deum; Domine, puer iste obulum germano suo furabatur, nec vnquam inde egit pœnitentiam: iustus es, & iustè iudicare debes, non dimittes reatum, quia non restituit, ablatum.

latum. Cui Dominus Respondit; Velles vt pro tantillo puerum hunc damnarem? mea iustitia, non est absque misericordia. Supplicantibus pro anima viginti quatuor senioribus, qui in circuitu sedis erāt, culpa remittitur, moxq; ad præceptum Dei deducta in puteum igneum proiecta est, in quo tantam pœnam pertulit, vt postea verbis explicare nequiret. Post horā ab angelo, à quo missa fuerat, extracta, iudici præsentata est: cuius faciem tunc amoto velamine perspicuè vidit, tātam familiaritatē, iocunditatem, atque dulcedinem, puero exhibens, vt eam deosculari potuisset, si voluisset. Et cùm ante culpam in humana forma Christū vidisset, post purgatorium, in diuinitate eundem meruit contēplari. Iuxta quem vidit gloriosam eius genitricem in solio splendido residentem, & in circuitu eorum multitudinē Angelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Virginum, aliorumq; iustorum. Diabolus verò timens animam perdere, ait ad Deum; Bonū est vt reducatur ad corpus, vt amplius adhuc tibi seruiat. Cui Dominus respondit; Hoc non dicis propter eius salutem, sed propter tuam nequitiā: speras enim quod per corpus peccādo, cedere possit in partem tuam. Data tamen sententia, anima corpori restituitur. Mirantibus cunctis, qui aderant, quia per signa, quæ in puero viderunt, verbis eius credere compulsi sunt. Puer verò tum amore, tum timore pœnę patriam suam deserens, conuersionis gratia ad quandam domum ordinis nostri venit, cuius desiderium, cùm Conuersus, homo nequam ac superbus, qui hospitio præerat, cognouisset, eo audiente sic ait; Videte, quando tales garciones monachi fuerint effecti, statim volunt esse domini nostri. In cuius verbis, adeò puer scandalisatus est, vt à proposito resiliret, & ad ordinem tem- *Apoc. 4.*

plariorum se trásferret. APOLLONIVS: Multæ visiones de consummatione seculi quotidie recitantur, nescio si eis fides sit adhibenda. CAESARIVS: Quia de aduentu Antichristi, & consummatione seculi, multi sunt decepti, quæ de eis audiui, scribere nolui. Forte, imo non fortè, propter orationes sanctorum, iudicij tempus differtur, sicut ex sequenti visione colligitur.

CAPVT LVIII.

IN Claraualle sacerdos quidam est, VVilhelmus nomine, cuius mentionem feci in distinctione octaua, capitulo quadragesimonono: huic diuinitùs multa reuelantur. Anno siquidem præsenti, cùm in oratione staret, factus in excessu mentis, raptus est ad tribunal Christi: ad cuius dexteram, angelum cum tuba stare conspexit, quem Christus clara voce, cunctis cœlestis patriæ exercitibus audientibus, sic allocutus est, Buccina. Quod cum factum fuisset, tam valida erat vox eiusdem tubæ, vt totus mundus quasi folium de arbore tremere videretur. Cui cùm secundò diceret; Buccina adhuc semel, Mater misericordiæ Virgo Maria, sciens mundum, si denuò buccinaret consummari, cæteris sanctis tacentibus, surgens ad pedes filij procidit, & vt sententiam differret, mundo parceret, cũ instantia multa supplicauit: cui Christus respondit; Mater, mũdus in tam maligno iam positus est, & sic quotidie me suis peccatis irritat, vt vel sentẽtiam suspendere, vel homini parcere meritò non debeam. Non solùm laici, sed etiam clerici, & monachi, vias suas prorsus corruperunt, & me de die in diem offendunt. Tunc illa; Parce dilecte fili mi, etsi nõ propter illos, saltem propter amicos meos, personas ordinis Cisterciensis, vt se præparent. Abbates nostri hoc anno de capitulo generali reuertentes, nobis ista retulerunt. APOLLONIVS:

Quan-

Quantum ex hac visione colligo, valdè malis prodest iustorum cohabitatio. CAESARIVS: Si decem iusti fuissent in Sodomis, Dominus multitudini pepercisset. APOLLONIVS: Visio hæc concordat miraculo capituli secundi septimæ distinctionis, vbi imago Dei genitricis sudasse dicitur, timore imminentis iudicij. CAESARIVS: Diem iudicij esse in ianuis, terræ motus per loca, & alia signa, de quibus supra dictum est, declarant. Sed valdè consolatur quod Saluator, his fieri incipientibus, iustos admonet, dicens; Leuate capita vestra, id est, exhilarate corda, quia appropinquat redẽptio vestra.

Genes. 18.

Lucæ 21.

CAPVT LIX.

De gaudio beatorum.

FEstinemus ergo ingredi in ciuitatem illam, in qua nulli sunt terræmotus, nulli gemitus vel suspiria, sed Dei laus assidua; in qua nulla pericula, sed securitas firma; in qua non est mortalitas, sed vita æterna; in qua rancor nullus, discordia nulla, sed pax plena; in qua nullus esurit, nullus sitit, quia satietas illic perfectissima. Quatuor hæc bona in tribus versiculis propheta comprehendit dicens; Lauda Ierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion, lauda corde, lauda ore. Quare? Quoniam confortauit seras portarum tuarum: ecce securitas. Benedixit filijs tuis in te: ecce immortalitas. In dextera illius, longitudo dierum. Qui posuit fines tuos pacem: ecce pax & concordia. Et adipe frumenti satiat te: ecce satietas. De gaudio ciuium huius beatæ ciuitatis in alio loco idem dicit Psalmista; Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Comprehendit breuiter, quod longis sermonibus explicari non poterat. Non enim erit lætitia qualis hic agitur, vbi de filiorum susceptione lætamur, vel de munere diuitiarũ, vel bonorum

Psal. 147.

Prouer. 3.

Psal. 86.

bonorum gratulamur. Quod igitur explicari non potuit, sumpta qualicunq; similitudine, dixit vt potuit: Sicut lætantium, inquit, id est, verè lætantium,
Ioan. 1. vt sit expressio veritatis, & non nota similitudinis, vt ibi. Tanquam vnigeniti à patre, id est, verè vnigeniti. Istorum lętantium septiformis est actio: viuunt vita infinibili, sapiunt arcana Dei, amant
1. Corint. 2. Deum & proximum, laudant quod oculus non vidit, quia sunt inuisibilia, & quod auris nõ audiuit, quia sunt in pace quietissima, nec in cor hominis ascendit, quia sunt incomprehensibilia. Gaudent gaudio ineffabili, volucres sunt & securi. Beati sũt illi, qui illuc, ducente Domino perueniunt, vbi omnis cogitatio vincitur, & omnia desideria superãtur, vbi talis felicitas accipitur, quæ nulla contrarietate perdatur. APOLLONIVS: Miseri sunt, qui ad tantam lætitiam non suspirant. CAESARIVS: Quia dialogo nostro finis imponendus est, simul Christum, qui omnis consummationis finis est, deprecemur, vt ea quæ tua interrogatione, siue mea responsione, confecta sunt, legentibus, necnon & audientibus, ad meritum proficiant, vt sic ædificatio proximorum nostrorum fructus fiat laborum. Quod nobis præstare dignetur ipse, de quo loquimur, Dominus noster Iesus Christus mundi redẽptor, electorum confrater, rex angelorum, &, vt breuiter concludam, vita, merces, & lætitia omniũ sanctorum, cui cum patre & spiritu sancto sit laus, honor & imperium per infinita secula seculorum. Amen.

FINIS LIBRI XII.

INDEX RERVM MEMORABILIVM, QVAE PASSIM IN HIS DVODECIM Cæsarij libris inueniuntur.

A.

Alme-

pro

C

Carix:

Ferro

Iudæo

Maa-

Pen-

Scurri-

Tolosa

VVido

FINIS INDICIS.

LOCA ALIQVOT SACRAE SCRIPTVRAE IN HISCE LIBRIS PASSIM EXPLICATA.

Fili

y

FINIS.

VITTORIO EMANUELE BIBL. N. ROMA